

BIBLIOTHECA INDICA ;
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS
PUBLISHED
UNDER THE SUPERINTENDENCE
OF
THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES
Nos. 301, 321, 322, 323, 324, and 334.

Śāma Veda Śāñhitā,

WITH
THE COMMENTARY
OF
ŚĀYAṆA ĀCHĀRYA.

EDITED BY
PANDITA SATYAVRATA ŚĀMAŚRAMĪ,
EDITOR OF THE HINDU COMMENTATOR.

VOL. II.

Calcutta.

PRINTED BY N. K. SIRCAR AT THE GANESA PRESS

1876.

सामवेदसंहिता,

तत्र

छन्दआर्चिकः,

तत्रापि अग्नेयैन्द्रेति पर्वह्यात्मकः

अध्यायचतुष्कः प्रथमोभागः

भगवत्सायणाचार्य-विरचित-भाष्य-सहितः ।

श्रीलक्ष्मी

वङ्गदेशीयासियाटीक्-समाजाभ्यर्थनया

अधीतवेद्-“प्रब्रकम्बनन्दिनी”-सम्पादकेन

श्रीसत्यव्रतसामश्रमिभट्टाचार्येण

वङ्गसामगेन

टौकितो यथावसरं शोधितश्च ।

कलिकाता

गणेशयन्त्रे मुद्रितः

शकाः १८१७ ।

•

॥ चार्चिकस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ पायमानं पर्व ...	२	(इति पायमानं पर्व—अथ पञ्चम- प्रपाठकीयाः शेषाः अक्षः २०+चठ- प्रपाठकः समग्रः ८८ = सङ्कलनया ११८ अक्षः) ।	
(अथ पञ्चम-प्रपाठकान्तिमाः नवम- दशम-दशदात्मकाः १० अक्षः । तत्र ८ मे दश, १० मे दशेति)			
अथ चठः प्रपाठकः ...	४३	अथ चारणं पर्व ...	१४४
= १ अक्षौ = ८ दशतः = (१मे दशति १० अक्षः, १मे १४, २मे १२, ४थे १०, ५मे १२, ६ठे ८, ७मे १२, ८मे १२, ८मे ८) ८८ अक्षः ।		= ५ दशतः = (१मे दशति ८, २थे ७, ३थे १२, ४थे १२, ५मे १४) ५५ अक्षः ।	
		अथ महागान्ध्याः ...	१७१

॥ गेयगानस्य परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ द्वादश-प्रपाठकीयो द्विती- यार्धः (प्रथमार्धस्य ऐन्द्रपर्वस्य मतः)	२	अथ चतुर्दश प्रपाठकः ...	५४
= ११ सामानि ।		= २ अक्षौ = (२६—२०) ६६ ।	
अथ तयोदश प्रपाठकः	१४	अथ पञ्चदश प्रपाठकः ...	८१
= २ अक्षौ = (३८—२५) ७३ ।		= २ अक्षौ = (३६—२०) ६६ ।	
		अथ षोडश प्रपाठकः ...	१४९
		= २ अक्षौ = (२८—२५) ७४ ।	

॥ कन्दार्चिक-परिशिष्टभूतस्य आरण्यगानस्य परिच्छेद-खची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ अर्क-पर्व	३८७	अथ व्रत-पर्व	४६४
अथ प्रथमः प्रपाठकः	३८७	अथ चतुर्थः प्रपाठकः	४६४
= २ खदौ = (२७—२८) ५५ ।		= २ खदौ = (२०—२०) ४० ।	
अथ द्वितीयः प्रपाठकः	४१७	अथ पञ्चमः प्रपाठकः—	४८७
= २ खदौ = (३४—३२) ५६ ।		= २ खदौ = (२२—२२) ४४ ।	
अथ इन्द्र-पर्व	४३६	अथ षष्ठः प्रपाठकः—	५०४
अथ तृतीयः प्रपाठकः	४४६	= २ खदौ = (२८—२१) ४० ।	
= २ खदौ = (३०—२५) ५५ ।			

॥ अथ कन्दार्चिक-परिशिष्ट-परिशिष्टरूपस्य स्तोभस्य परिच्छेद-खची ॥

परिच्छेद	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ प्रथमः प्रपाठकः	५१८	अथ द्वितीयः प्रपाठकः	५२९
= द्वौ खदौ = (८—१४) २२ ।		= एकौ खदौ = ११ ।	

[ग]

॥ अथ कन्दार्चिक-द्वितीय-परिशिष्टस्य परिच्छेद-द्वितीयः ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ भारखं साम	५४३

॥ अथ कन्दार्चिक-तृतीय-परिशिष्टस्य-परिच्छेद-द्वितीयः ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ तनयप्रणीतं साम	५४३

॥ अथ सायणभाष्यस्य परिच्छेद-द्वितीयः ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अथ पञ्चमोऽध्यायः	१	अथ षष्ठोऽध्यायः	१४३
= ११ कथाः = (१-१०, १-१०,		= ५ कथाः = (१-८, २-०,	
३-१०, ४-१४, ५-१२, ६-१०,		३-१२, ४-१२, ५-१४) ५५	
७-१२, ८-८, ९-१२, १०-१२,		कथाः = चारुका पर्वः।	
११-८) ११८ कथाः =		अथ सप्तमोऽध्यायः	१४६
इति पावसान्नं पर्वः।			

॥ कन्दार्चिकस्य कन्दः-द्वितीयः ॥

परिच्छेदः	पृष्ठात्-पृष्ठान्तम्	परिच्छेदः	पृष्ठात्-पृष्ठान्तम्
अथ आश्विनश्रुतिकारः (४४ कथाः)—	१—१८	अथ वृषत्यश्रुतिकारः (११ कथाः)—	७०—१०५

[घ]

परिच्छेदः	पृष्ठात्—पृष्ठान्तम्
अथ त्रिष्टुभधिकारः (१९ ऋचः)—	१०६—१४८
अथातुष्टुभधिकारः (८ ऋचः)—	१५०—१६८
तत्र वृद्धती .. १६० ।	
अथ जगत्त्र्यम्भधिकारः (१२ ऋचः)—	१७०—२००
अथोष्णिग्भधिकारः (१२ ऋचः)—	२०१—२२२
अथ ककुब्भधिकारः (८ ऋचः)—	२२३—२४२
तत्र, यवमध्या—२२२ ।	
—प्रमाद्यः २३०	
(इति पावसानं पर्व = पावसानं	
काण्डं = पञ्चमोऽध्यायः =	
एकादश अध्यायः =	
षष्ठ प्रपाठकश्च)	
वृद्धती २४४	
त्रिष्टुप्—२४६, २५०, २६८, २८३, २८५,	

परिच्छेदः	पृष्ठात्—पृष्ठान्तम्
२८८, २८९, २९१, ३०४, ३०६, ३१०, ३३६ ।	
गायत्री—२४८, २५४, २५६, २६२, २६०, २६८, २७१, २८०, ३३८, ३४२, ३४६, ३४८, ३५१, ३५१, ३५४, ३५४, ३५४, ३६०, ३६०, ३६०	
चतुष्पाद्गायत्री २४८, २५१	
एकपाद्गायत्री २५३	
जगती—२६४, २८०, ३३५	
अतुष्टुप्—२०२, २८२, २८६, २९५, २९६, ३१०, ३१८, ३२०, ३२५	
महापंक्तिः— ३०३	
पंक्ति—३१२, ३१२	
(इति आरण्यं पर्व = आरण्यं काण्डं	
षष्ठोऽध्यायः = षष्ठ अध्यायः	
= आरण्यक-प्रपाठकश्च)	
अथ ब्रह्मर्ष्यादि .. ३०१—३८४	
(इति महाभाष्यः)	

॥ कन्दार्चिकस्य देवता-सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठ	परिच्छेदः	पृष्ठ
अन्नम् २५०		आत्मा ३२५, ३४९, ३५० वा	
अग्निः २८०, २८८, २८२, २९०, ३१२, ३३५		इन्द्रः २४४—२४८, २६१, २६०, २६८,	

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
२०१—२८१, ३०४, ३१४, ३११, ३६६ ।		रात्रिः	१८६
इन्द्रानुवस्यती	३०३	वह्मः	१४८
अतुः	३१३	वायुः	२०१
जोः	१३३	विश्वे देवाः	१५३, १६८, १०१
आवापृथिवी	३११	वैश्वानरः	१८७
पक्मानः २५१, २५४, २५६, २६५, २८४		सर्वात्मा (अग्निः)	३०७
पुत्रवः २१५, ३१६, ३१७, ३१८, ३२०		सूर्यः ३३६—३६५, ३५१—३६० ।	
प्रजापतिः	३८९	सोमः (पावमानः)	१—२४१ ।

॥ इन्द्रार्चिकस्य अष्टविन्दवी ॥

परिच्छेदः	पृष्ठं	परिच्छेदः	पृष्ठं
अग्निः (वायुवः) १०३, ११६, १२१		उग्रनाः (काशः)	१०८
अग्निः (भौमः)	१८८	उग्रनाः (काशः)	१२६
अनघोः (आङ्गिरसः) ६, १६, ३३, ४०, ४४, ५१, ५३, ७०, २४४, २५६		कर्जस्र्या (आङ्गिरसः)	१२७
अन्नोः (वार्षागिरः)	१६२	अजिज्ञा (भारद्वाजः)	१६१, १६८
अन्नोः (वार्षागिरः)	१६८	अजिज्ञा (भारद्वाजः)	२२८, २४१
अयासः (आङ्गिरसः)	६८	अथवः (आङ्गिरसः)	१३५
अवराटः (काश्यपः)	५८	अतुः (काश्यपः)	१६४, १६६
असितः (काश्यपो देवलो वा)	६५	अविगन्धः (सिकतानिवारौ)	१८९
इन्द्रप्रमतिः (वासिष्ठः)	१३१	कथवः (घोरः)	१३८
आत्मा (?)	२४७	कविः (भार्गवः) [भारद्वाजः अतु०] ६७	
उदः (आङ्गिरसः)	१३८	१७०—१७८, १८४, १८७	
अवध्यः (आङ्गिरसः)	५४, ५८	कश्यपः (मारीचः) ११, ३६, ३७, ६४, ६५, २४७	

परिच्छेदः	पृष्ठं
कक्षपः (अक्षितः) [देवस्यः अतु०]	२८
	३०, ४१, ४२, ४६
कुलः (आङ्गिरसः)	... १४४, २३८
कृतयशाः (आङ्गिरसः)	... १३९
क्लिगणः ? (?)	... १८७
कृत्स्नमदः (आङ्गिरसः)	२५१, २७१, २८९
गौतमः (राजगणः)	... २८२
गौरीवीतिः (शाक्तः)	... २२५
खलुः (मानवः)	... २०५
जमदग्निः (भारद्वाजः)	... १३ अतु०
जमदग्निः (भार्गवः)	२४, २४ वा, ५७ वा
चितः (आप्तः)	... १८, ३९, २१९
द्वितः (आप्तः)	... २१७, २२२
द्विच्युतः (आगस्त्यः)	... २५
नारदः (शैब्यः, अप्सरसः)	२०७, २०८, २१८, २१८
नारायणः (?)	२१५, २१६, २१७, २१८, २१९
निधुविः (काश्यपः)	२८, ४८, ५०, ६०, ६१
नृमेधः (आङ्गिरसः)	... २७२
नैघाः (गौतमः)	... १३७
पराशरः (शाक्तः)	११४, १३१, १४५
पराशरः (सुवानः)	... १२९
पर्वतः (वेदः, काश्यपिः)	२०७, २०८, २१८—२१८
पुरुमेधः (आङ्गिरसः)	... २७२
पवित्रः (आङ्गिरसः)	२००, २६५
प्रजापतिः (वायुः)	१६८, २६६—२८६

परिच्छेदः	पृष्ठं
प्रतर्दनः (दैवीदासिः)	११८, १२७, १२८
प्रथः (?)	... २६८
प्रद्युम्नः (प्रमेगावी)	... ४७
प्रद्युम्नः (कावः)	१२४, १४८, २५१—२६०
बृहन्मतिः (आङ्गिरसः)	... ४५
भरद्वाजः (भार्गवः)	२४४, २८७, ३०१
भरद्वाजादयः सप्त ऋषयः (१ भरद्वाजः, २ काश्यपः, ३ गौतमः, ४ अप्सिः, ५ विश्वामित्रः, ६ जमदग्निः, ७ वसिष्ठः)	७६—१०५
भृगुः (वारुणः)	१२, २४, ५७, ६३
मधुच्छन्दाः (वैश्वामित्रः)	१०, २६७, २६८, २८७
मनुः (आप्तः)	... २१३
मनुः (सावरणः)	... १६०
मन्युः (वासिष्ठः)	... १४१
मृद्वीको (वासिष्ठः)	... १२५
मेधातिथिः (काण्वः)	... ४८, ५५
ययातिः (नाऊषः)	... १५५, १५८
रेणुः (वैश्वामित्रः)	... १८८
वसिष्ठः (मैत्रावरुणः)	११६, १२१, १३९, २४६
वसुः (भारद्वाजः)	... १८९
वत्सः [वत्सः सा०] (भारद्वाजः)	१८५
वामदेवः (गौतमः)	२४८, २५९, २८२, २८८, २८९, ३०३, ३१९, ३२९, ३३२—३३९, ३३९—३४९
विश्वामित्रः (मायी)	... २०७, २१०

परिच्छेदः	पृष्ठ	परिच्छेदः	पृष्ठ
वेनः (भार्गवः) ... — १८१		वृत्तकवः (?) १६२	
वृषभस्यः (वासिष्ठः) ११०		शार्पराज्ञी (?) ... १४३—१५०	
वैश्वानराः (ब्रह्म) १३५		सूनुः (काश्यपः) १६४, १६६	
वृद्धिः (वासिष्ठः) २२७		सूर्य्यपुत्रः (?) १३६	
शूनः शेषः (आजीमितिः) ... १४८		शिरण्यसूपः (?) १०४	
आवाचः (आनेयः) ३१, १५३			

॥ मन्त्राणामकारादिक्रमेण सूची ॥

परिच्छेदः	पृष्ठ
अक्रान्दमुद्रः (६, १, ४, ७ = मे १५, २, ११ = १) १२१	
अग्रचार्यं चि (३, ५, १ = आ ६, १, ५ = १) १३५	
अग्निमीडे (३, २, ४ = आ ४, १, १३, १८ = १) १८०	
अग्निरस्त्रिजगन्ना (३, २, १२ = आ ५, १, ९ = १) १०७	
अचिक्रद्दृष्टा (६, १, २, १ = मे १४, १, १ = १) ५५	
अचोदसी (६, २, ९, २ = मे १६, २, ७—१९ = ६) १०४	
अक्षतेवक्षते (६, २, २, ११ = मे १६, २, २१—३९ = ३) १८७	
अद्वयस्यकेतवो (३, ५, ८ = आ ६, २, ११—१२ = १) १५१	
अधियदक्षिन् (६, १, ५, ७ = मे १५, २, २३ = १) १३७	
अध्व्योअद्रिभिः (६, १, २, ३ = मे १४, १, ५—७ = ३) ५७	
अनुप्रत्तासं (६, १, ९, ६ = मे १४, १, ८ = १) ६१	
अनाशरतिरोचना (३, ५, ५ = आ ६, २, ६ ; ८ ; १८ = १) ... १४६	
अपद्मप्रपद्यतेमधो (६, १, २, १४ = मे १४, १, २० = १) ... ६८	
अपद्मप्रपद्यतेमधः (६, १, १, ६ = मे १३, २, ८ = १) ... ४८	

[ज]

श्रीरामः	पृष्ठ
अपत्येतायवो (१, ४, ० = आ १, १, ११-१२ = १) ...	२५१
अपामीवेदं (१, १, ५, १२ = मे ११, १, १ = १) ..	१४८
अभिनिपृष्ठं (१, १, ४, १ = मे १५, २, १० = १) ..	१२०
अभियुक्त्वृष्टु (१, २, ४, २ = मे १७, १, १-८ = २)	२२१
अभिप्रियायिषवते (१, २, १, १ = मे १६, २, १-१ = १)	१७१
अभिसोसासआयवः (१, १, २, ८ = मे १५, १, १४-२१ = ८) ...	८६
अभीनवन्ते (१, २, १, १ = मे १६, १, २१-२२ = १)	१६१
अभीनोवाजसातमं (१, १, १, ५ = मे १६, १, २६-२० = ४)	१६१
अधर्विचर्षिष्टि (१, १, १, १२ = मे १४, १, १० = १)	१७
अयम्पूषारष्टि (१, २, १, २ = मे १६, १, १२-१५ = १)	१५४
अयापवस्त्रधारया (१, १, १, ० = मे १३, २, १० = १)	५०
अयापवापवस्त्रेना (१, १, ५, ८ = मे १६, १, १-२ = २)	१४२
अयावोती (१, १, १, ८ = मे १२, २, २२-२४ = २)	५२
अयावोमसुल्लयया (१, १, २, ११ = मे १४, १, ११ = १)	६६
अयुक्तसप्त (२, ५, १२ = आ १, २, १५ ; १६ = २) ...	३६०
अरुदयदुषः (२, २, २ = आ २, १, ८-१० = २) ...	२६४
अर्षासोमद्युमनसो (१, १, १, ७ = मे १४, १, १०-१२ = ३) ...	६२
असर्जिण्यो (१, १, १, ४ = मे १२, २, २६ = १) ..	४६
असर्जिण्यका (१, १, ५, ११ = मे १६, १, ५ = १) ...	१४६
असाविसोमोअरुदो (१, २, २, ८ = मे १६, २, १७-१८ = २) ...	१८१
असाव्यष्टि (५, २, ४, ० = मे १२, १, २१-२८ = ८)	२२
असृज्यतम (५, २, ५, १ = मे १२, १, ८-११ = २) ...	२६
असृज्यन्ता (१, २, २, १० = मे १७, १, २५ = १) ...	२१८
असृज्येवाहेमना (१, २, ४, ४ = मे १५, २, ४-५ = २)	११५
अहमस्मिप्रयमजा (१, १, ८ = आ २, १, २४ = १) ..	२५७
आतेदधं (१, २, २, २ = मे १४, १, २-४ = २) ...	५६
आपवस्त्रधारिणं (१, १, २, ५ = मे १५, १, ८ = १)...	६०

परिच्छेदः	पृष्ठ
आश्रमाद्भिक्षा (१, १, ७ = आ ४, २, ६ = १) ...	१८६
आश्रितमभिहितः (म० १, १ = मा० १, १) ..	१८९
आश्रितैः (३, ५, ४ = आ ६, १, २—६; ० = ३) ...	१९३
आश्रितापरि (६, १, ४, २ = मे १०, २, १०—१५ = ६) ...	१९८
आश्रितमभिक्षा (६, १, १, १ = मे १२, २, १४—२५ = २) ...	४५
आश्रितमभिक्षा (६, १, २, २ = मे १४, २, १६—१८ = ४) ...	८४
आश्रिततायधुष्यते (६, १, १, ० = मे १२, १, १४—१७ = ४) ...	१६४
इन्द्रः पविष्टचेतनः (५, १, ४, ५ = मे १२, १, ६—८ = ३) ...	२४
इन्द्रः वाञ्छीपवते (६, १, ५, ८ = मे १५, २, १७—१० = ४) ...	१२८
इन्द्ररथयोः (१, २, २ = आ० २, १, ११ = ॥) ...	१६०
इन्द्रश्चेन्न (१, १, १ = आ १, १, १४ = १) ...	१४४
इन्द्रमन्त्रस्याप्तये (म० ३, १ = मा० १, २) ...	१०८
इन्द्रमन्त्रस्तुता (६, १, २, १ = मे १०, १, १—५ = ५) ..	१०१
इन्द्रवाजेव (२, १, ४ = आ ३, १, ११ = ॥) ...	१६८
इन्द्रस्तुतुर्वाचि (३, २, ११ = आ ४, १, १० = १) ...	१०५
इन्द्रावपवते (६, १, २, १० = मे १४, १, १२—१५ = ३) ...	१०१
इन्द्रावपवतेः सुवृत्तः (६, २, १, ८ = मे १६, १, १५—१६ = १) ...	१८०
इन्द्रायेवो (५, १, ४, ६ = मे १२, १, १२—१० = ८) ...	१८
इन्द्रोराजाजगतः (१, १, १ = आ० १, १, ८—१० = २) ...	१४६
इन्द्रवच (१, १, ६ = आ २, १, १२ = १) ...	१५२
ईन्द्रवचस्तुतये (म० १, २ = मा १, २) ...	१०६
इषेपवत् (६, १, १, ८ = मे १४, १, १४ = १) ...	६४
उच्यते जातम् (५, १, ४, १ = मे १२, १, १—१२ = १२) .	२
उद्युतमववत् (१, १, ४ = आ १, १, १२ = १) ...	१४८
उद्यमेविरजः (३, ५, ११ = आ ६, १, १५—१६ = १) ...	१६०

[अ]

परिच्छेदः	पृष्ठ
उपोषुजातम् (६, १, १, १ = मे १३, २, २०—२२ = ३) ...	४३
एतमुत्थमदध्यतम् (६, २, ४, ४ = मे १७, २, १६—११ = ६) ...	१३०
एनाविप्रान्यर्थया (१, १, ८ = आ २, १, १२ = १) ...	२५६
एवादिप्रज्ञो (म० १, ३ = मा० १, १) ...	२७१
एवाद्येव (१० = मा १, ४) ...	३८४
एषप्रकीर्षे (६, २, २, ३ = मे १६, २, १३ = १) ...	१७८
एषस्थतेमधुमान् (६, १, ४, ८ = मे १५, २, १४ = १) ...	१९५
एषस्थधारया (६, २, ४, ० = मे १७, २, २१—२५ = ५) ...	२२७
कनिष्कान्तिहरिरा (६, १, ४, ८ = मे १५, २, १२—१२ = २) ..	१२२
गोमन्त्रद्वयो (६, २, ३, ८ = मे १७, १, २४ = १) ...	२१८
शिवन्देवान् (२, ५, ३ = आ ६, २, १ ; ४, १८ = २) ...	३३८
तंवःसन्धायो (६, २, २, ४ = मे १७, १, १६—१८ = २) ...	२०८
तन्धयदौ (६, १, ५, ५ = मे १५, २, २२—२३ = २) ..	१३४
ततोविराडजायत (३, ४, ० = आ ५, १, १० = १) ..	३२०
तरङ्गिर्विचदर्शतो (३, ५, ८ = आ ६, २, १२—१४ = २) ...	३५४
तरत्तमन्दौ (६, १, २, ४ = मे १४, १, ७ = १) ..	५८
तवाहंसोम (६, १, ३, ६ = मे १५, १, १—५ = ५) ...	८१
तावानस्यमहिमा (३, ४, ६ = आ ५, १, १६ = १) ...	३१८
तिथोवाचर्हयति (६, १, ४, ३ = मे १५, २, १—२ = ३) ...	११२
तिथोवाचउद् (५, १, ४, ५ = मे १२, १, ५—१२ = ८) ...	१६
मेमन्वतप्रथमं (३, ३, ५ = आ ४, १, १०—५, २, १८ = २) ...	२८८
विश्वहामविराजति (३, ५, ६ = आ ६, २, ८ = १) ...	३४८
विपादद्वय (३, ४, ४ = आ ५, १, १४ = १) ..	२१६
विरहोसप्त (६, २, २, ७ = मे १६, २, २४ = १) ..	१८८
मंदाग्रदेव (६, १, ४, ६ = मे १७, २, २२०—२० = ४) ...	२२३

परिच्छेदः	पृष्ठं
लमिमाञ्चोषधीः (१, १, १ = आ ४, १, १० = १) ..	१८५
लमेतदधारयः (१, १, १ = आ० १, १, २०—१२ = १) ..	१६१
लयावयं (१, १, ५ = आ १, १, ७—८ = १) ...	१५१
लर्तादिवः (६, १, १, ५ = मे १६, १, १८—२० = १) ...	१८३
नियुलान्मायवा (२, १, ६ = आ ३, १, ७ = १ ...	१०१
परिक्रीमं (६, १, १, १२ = मे १७, १, ३८ = १) ..	१९१
परित्यङ्ग्यं (६, १, १, ८ = मे १६, १, ३८ = १) ...	१६७
परिद्युचं (६, १, १, १० = मे १२, १, ३५ = १) ...	५३
परिप्रासिप्यदत् (५, १, ५, १० = मे १२, २, १८ = १) ..	४९
परिप्रिया (५, १, ४, १० = मे १३, १, ३७—३८ = १) ...	९८
परिखानासद्वन्द्वो (५, १, ५, ८ = मे १२, १, ३६—१८ = १) ...	४०
परिखानोगिरिष्ठाः (५, १, ४, ८ = मे १२, १, ३१—३६ = ६) ...	१६
पटैतोषिष्ठता (६, १, ३, २ = मे १४, १, १—१५ = १५) ...	७७
पवतेच्यतो (६, १, ३, ११ = मे १७, १, ३६—३८ = ३) ..	१२०
पवमानाचष्टत (६, १, ३, १२ = मे १५, १, २७ = १) ..	१०५
पवमानोषजौजनद (५, १, ५, ८ = मे १२, १, १४—१५ = १) ..	१८
पवस्वदक्षसाधनो (५, १, ४, ८ = मे १७, १, २८—३० = १) ...	१४
पवस्वदेवषायधम् (५, १, ५, ७ = मे १३, १, १२—१३ = १) ..	३७
पवस्वदेववीतये (६, १, ३, ६ = मे १७, १, २४—२ = २) ...	११३
पवस्वमधुमनम (६, १, ४, १ = मे १७, १, १—५ = ५) ...	११३
पवस्वनाजसातमी (६, १, ३, ११ = मे १५, १, २६ = १) ..	१०३
पवस्वसोममधुमान् (६, १, ४, १० = मे १५, २, १५ = १) ...	१२६
पवस्वेन्वीष्टा (५, १, ५, ३ = मे १३, १, ३ = १) ...	३२
पविबन्धो विततं (६, १, १, १२ = मे १६, १, ३४—३५ = १) ...	१८८
प्रात्यग्निर्विपो (१, १, १२ = आ ५, १, ३ = १) ...	३१०
पुनानःसोमजामृविर् (६, १, १, ८ = मे १५, १, १२ = १) ..	१००

परिच्छेदः

पृष्ठ

पुमानःसोमधारया (६, १, २, १ = मे १४, १, ११-३६ = १६)	...	७०
पुमानोऽक्षमोद् (६, १, १, २ = मे १३, १, १३ = १)	...	४४
पुद्गलवेदंसर्वं (३, ४, ५ = आ ५, १, १५ = १)	..	११८
पुरोजितौषधसः (६, १, १, १ = मे १६, १, ०-१९ = ६)	...	१५१
पर्वस्थाने (म० ३, २ = मा० १, २)	..	१०८
प्रकाशमुद्यनेव (६, १, ४, २ = मे १५, १, ३३-३६ = ४)	..	१०८
प्रक्षय्यवन्धो (३, ३, ८ = आ ४, १, ० = १)	..	१८७
प्रगायताभ्यर्चाम (६, १, ५, २ = मे १५, १, २० = १)	...	१३१
प्रतुद्गव (६, १, ४, १ = मे १४, १, २८-३२ = ५)	...	१०६
प्रत्यङ्देवानांविशः (३, ५, १० = आ ६, १, १३-१४ = २)	...	३५४
प्रते धारामधुमतीद् (६, १, ५, २ = मे १५, १, १८ = १)	...	१३०
प्रथम्यस्य (२, १, ५ = आ ३, १, ५-६ = १)	...	२६८
प्रदेवमष्ठा (६, १, २, १० = मे १६, २, ३० = १)	...	१८४
प्रधन्वासोम (६, १, ३, २ = मे १०, १, ६-१० = ५)	...	२०३
प्रमद्वोमचे (६, १, १, १३ = मे १४, १, १८-१८ = २)	...	६८
प्रपुमानायवेद्ये (६, १, ३, ८ = मे १०, १, ३२-३३ = १)	...	११६
प्रथङ्गावोम (६, १, १, ५ = मे १३, १, २०-२८ = २)	...	४४
प्रसुम्भानाय (६, १, १, ८ = मे १६, १, ३८ = १)	..	१६८
प्रसेनानीः (६, १, ५, १ = मे १५, २, १६-१८ = ३)	...	१२८
प्रसोमदेववीतये (६, १, ३, ४ = मे १४, २, २०-२४ = ५)	..	८६
प्रसोमासोमद्व्युतः (५, १, ५, १ = मे १३, १, १ = १)	...	३०
प्रसोमासोविषचितो (५, १, ५, २ = मे १३, १, २, = १)	...	३१
प्रक्षिप्मानोजनिता (६, १, ५, ४ = मे १५, २, २१ = १)	..	१३३
प्राकाशिमृद् (६, २, ३, ५ = मे १०, १, १८-२३ = ४)	...	११९
प्रीत्ययासीद् (६, १, १, ४ = मे १६, १, १४-२८ = ५)	...	१०८
प्राजन्नाग्रन्ते (३, ४, १ = आ ५, १, ५ = १)	...	३१९
मन्त्रयासोम (६, १, १, १० = मे १४, १, १५ = १)	..	६५

परिच्छेदः

पृष्ठं

मन्त्रिण्यो (१, २, १ = आ ४, १, ७ = १)	२८२
मन्त्रात्म्यो (१, २, ५, १० = मे १६, १, ४ = १)	१४५
मन्त्रेवाग्देवा (२, ४, ८ = आ ५, ११८, २१ = १)	२१२
मन्त्रमात्रः सुदृष्ट्या (६, १, २, ७ = मे १५, १, ६-१२ = ८)	२८७
मन्त्रविद्यावधि (६, १, ४, ८ = मे १७, १, २२ = १)	२४०
मन्त्रावधि (१, २, ७ = आ २, २, ८-२५ = ८)	२७१
मन्त्रार्थादिरक्ष्य (२, ४, १० आ ५, १, १-१० = १०)	५२
मन्त्रोमात्रावापुयिषो (२, २, १० = आ ४, २, १२ = १)	२०२
मन्त्रेवाग्देवा (५, १, ४, ४ = मे १२, १, १-४ = ४)	१४
मन्त्रेवमारजो (१, १, २ = आ १, २, ११ = १)	२४८
मेनापानकचक्षसा (२, ५, = १ आ ६, २, १२-१४ = २)	२५४
मेमन्त्रिण्योमात्रो (म० १, १ = मा १, १)	२०६
मन्त्रात्म्यो (२, ४, २ = आ ५, १, ८ = १)	२१२
मन्त्रात्म्यमन्त्रिणा (म० १, १ = मा० १, १)	२७
मन्त्रात्म्यमन्त्रिण्यो (म० २, १ = मा १, १)	२०५
मन्त्रात्म्यमन्त्रिण्यो (२, ५, १, = आ ६, १, ७ = १)	२२०
मन्त्रेवामन्त्र (१, २, ८ = आ ४, २, ८ = १)	२०१
मन्त्रात्म्यो (६, २, २, ६ = मे १६, २, २१-२२ = २)	१८५
मन्त्रात्म्यो (६, १, २, ८ = मे १४, १, १२ = १)	६२
मन्त्रात्म्यमन्त्रात्म्यो (५, १, ४, २, = मे १२, २, २२-२३ = २)	१०
मन्त्रात्म्यो (५, २, २, ४ = मे १२, २, ४-५ = २)	२२
मन्त्रात्म्यमन्त्रिण्यो (६, २, २, २ = मे १७, १, ११-१५ = ५)	२०६
मन्त्रात्म्यो (१, १, ७ = आ २, १, १२ = १)	२५४
मन्त्रात्म्यो (१, २, २ = आ ४, १, ८-५, १, ११ = २)	२८२
मन्त्रात्म्यमन्त्रिण्यो (६, १, १, ८ = मे १२, २, २ = १)	५२
मन्त्रात्म्यमन्त्रिण्यो (२, ५, १४ = आ ६, २, १५-१६ = २)	२६०

परिच्छेदः	पृष्ठं
समस्यायम्युतं (१, २, ६, = आ ४, ९, १-४ = १)	२८९
ससुन्ने (६, ९, ४, ५ = मे १०, ९, १२-१६ = ५)	२९३
सहर्षभाः (२, ४, १२ = आ ५, ९, १८ = १)	२९४
सहस्रदम्भ (१, ४, ११ = आ ५, ९, १७ = १)	२९९
सहस्रशीर्षाः (१, ४, २ = आ ५, ९, १९ = १)	३०५
साकमुचो (६, ९, ५, ६ = मे १५, ९, २४ - २५ = १) ..	३१६
सुतासोमधुमनसाः (६, ९, १, २ = मे १६, ९, २६ - २९ = ८) ..	३५५
सुखआवेदिनो (म० २, २ = मा० १०, २)... ..	३०८
सोमसत्त्वाः (६, ९, २, ५ = मे १४, ९, २५-३० = ६)	८८
सोमःपवते (६, ९, ४, ५ = मे १५, ९, ६-८ = ५) ..	३१०
सोमःपुमानउर्मिषा (६, ९, २, ७ = मे १०, ९, २६-३१ = ६) ...	३१४
सोमाःपवन्नाहन्त्यो (६, ९, १, ४ = मे १६, ९, २४-२५ = १) ...	३५८
स्नादिष्ठया (५, ९, ४, २ = मे १२, ९, १४-१९ = ८)	७
वरीनदम्भ (२, ४, ८ = आ ५, ९, २९ = १)	३१४

...

॥ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ।

अथ पञ्चमाध्यायः ॥

यस्य निःश्रसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।

निर्ममे तमहं वन्दे विद्या-तोर्य-महेश्वरम् ॥ १ ॥

द्वतीयं पर्व सोमस्य पवमानस्य संस्तुतिः ।

उच्चातइति गायत्रावत्वारिंशच्चतुर्युताः ॥ २ ॥

०. गतमाग्रे यं पर्व, गतचैत्रम्; इदानीमिदं द्वतीयं सम्प्रवर्तते । अथ पर्वणि सोमस्य देवस्य संस्तुतिः कथ्यते, प्राधान्येनेति यावत् । अस्मि सोमः पञ्चार्चाभिषुतः ओषधि-विशेषः—

“सोमं मन्वतेपपिधान्वत्सम्यग्मन्थोषधिम ।

सोमं यं ब्रह्माहो विदुर्न तस्यान्नाति तदसुम् ॥”

(ऋ० १०, ७, १, ४)

-इति श्रुतेः. “सोमं मन्वते पपिधान् यत् सम्यग्मन्थोषधिमिति, इद्याद्युतमसोम-माह—सोमं यं ब्रह्माहं विदुरिति, न तस्यान्नाति कश्चनायर्ज्येयधियन्नम्”—इति च शास्त्रकृत-तदुपाख्यानम् । स एव सोमः पवमान इत्युच्यते पूयमान इति च तदर्थः । अस्मि च सोमसम्प्रसावाचकः, “सोमो रूपविशेषैरोषधिसम्प्रसावा”—इत्यादि शास्त्रोक्तेः (दे० ५, ५) । तदर्थं कतरस्य प्रवचमित्याशङ्कां वारयितुं पवमानस्येति विशेषणम् । एतेन सम्प्रमसो यावदिति । एवमेव पर्वणि यावन्तं कर्षः कथ्यते विश्वेदेवैवाभावे

१ ख,

तत्र प्रथमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

३ १ २ १ १ २२ ३ १ २२
 उच्चातेजातमन्धसोदिविसङ्गम्याददेः ।

१ २३ ३ १ ३ १ २
 उग्र्यश्मर्ममद्विअवः ॥ १ ॥ १ †

५ ४ २२ २५ १ ०
 ओम् ॥ (आजिगम् ॥) उच्चा । तेजाश्तामन्धासाः २ ।

१ २ २ ३ १ १ १ २
 दिविसङ्गम्याददाइ । उग्र्यश्मर्ममर्मा ३ । मारश्मर्ममर्मा ३४ ।

५ २ २ १ २ ५
 औहोवा । उप । आश्मर्ममर्माः ॥ १ ॥

२ १ २ ५ २ १ ५
 (आभौकम् ॥) उच्चातेश्मर्ममर्माजा । तमन्धामर्माः ३४ ।

सर्वासांमेवासां पर्वणामः सोमो देवतेष्वं बोधितश्चेदं—पावणामं पर्वेति । “उच्चाते”-
 इति पञ्चम-द्वितीय-चतुर्थस्य प्रथमा ऋक्, इत्यमेवास्य पर्वणोपि प्रथमा ; एतदादि-
 षष्ठ-प्रथम-द्वितीयानिमान्ताः इत्यचतुष्टयात्मिकाः चतुर्गुणाश्चत्वारिंशद्वयः मासव्यः
 मासव्योऽष्टदशः ।

• “दिविसङ्ग”-इति ऋ० ।

† उ० १, २, ८, १ = ऋ० ०, १, १८, ५ = चार० १, २, २२ ; — १, १, १८ — १, १, १२ =
 ऊ० १, १, १ ; — १, १, १२ ; — १, १, ८ — १० ; — ०, १, १२ ; — ५, १, ११ ; — १०, १, १० — ११ ; —
 ११, १, १४ ; — १२, १, १ — १२ ; — १२, १, ० ; — १२, १, १० ; — १५, १, २-४-५ ; — १८, १, ११ ; —
 २०, १, १-३-८ — ८ ; — २०, १, १४ = ऊ० २, २, १ ।

^{१ १} दिवाइसा^५र३४ङ्ग । ^{१ १ १} मियाददाइ । ^{१ १} उग्र^१शा^१र३र्मा । ^{१ २} मद्याये

^{१ ३} ३ । ^{५ १ १} आरवा^{१ १ १ १}३४ औद्योवा । ^{३ १ १ १ १} वार३४५इ ॥ २ ॥

(कृषभपावमानम् ॥) ^{५ १ १} द्वा^{१ १}द्वाउ^{१ १}च्चातेजा । ^१ द्वा३ । ^१ द्वा-

^१ ३इ । ^३ तामा^५रन्धा^{१ १ १}र३४साः । ^{१ १ १} दिविसङ्ग^{१ १ १}मिया^{१ १ १}दा३दे । ^{१ १ १} उग्र^{१ १ १}ए

^५ शा^५र३४र्मा । ^{१ १} ओमो३ । ^५ मद्योवा । ^५ आपुवोई^५द्वाइ ॥ ३ ॥

(आभीकम् ॥) ^{१ १ १} ऊर३४^{१ १}च्चातेजा^५ । ^{१ ५} तमौद्यो^५न्धासाः ।

^{२ १ १ १} दिविसङ्ग^{१ १}मिया^{१ १}दा३दे । ^{१ ५} उग्र^{१ ५}एशा^{१ ५}र३४र्मा । ^{१ ५} मा^{१ ५}द्याउवा

^१ ३४इ । ^५ आ३४पुवोई^५द्वाइ ॥ ४ ॥

(वाधवे द्वे ॥) ^{५ १ १} उ^{१ १}च्चातेजा । ^{१ १ ५} तम । ^{१ १ ५} धासा^{१ ५}र३ः । ^{१ ५} ओमो३-

^{१ १ १ १} वा । ^{१ १} दिविसङ्ग । ^{१ १ ५} मिया^{१ ५}दा३दे^{१ ५}र३ । ^{१ ५} ओमो३वा । ^{१ ५} उग्रा^{१ ५}ए

^१ शा^{१ ५}र्मा ^{१ ५} २इ । ^{१ ५} ओमो३वा३ । ^{५ १ १} मार^{५ १ १}द्वा^{५ १ १}र३४ औद्योवा । ^१ अवा३-

^{१ १ १ १ १} ई ^{१ १ १ १ १} २३४५ ॥ ५ ॥

^{५ १ १} उ^{१ १}च्चातेजा । ^{१ १} तमन्धा^{१ १}र३साः । ^{१ १ १ १} दिविसङ्ग । ^{१ १} मिया-

३ ५ २ १ २ २ २ २ १ ० २ ३
 धार३४साः । दिविसद्भूम्याददे । उग्र५शार३र्मा । मच्चि
 १ १ २ ४ ५ ४
 श्रवो । औ३श्चोवा । चो५इ । डा ॥ १० ॥

५ २ २ २ २ २ २ २ ५
 (दीर्घीयसाम ॥) उच्चातेजातमन्धसोदो३द्वाइदो३द्वाइए ।
 १ १ २ २ २ २ ५ २ ० २ २ १
 दिविसद्भूम्याददे । दो३द्वाइ । दो३द्वाइए । उग्र५शार३
 १ ५ २ ५ २ २ १ २
 र्मा । दो३द्वाइ । दो३द्वाइए । मच्चिश्रार३वा३४इः । ओर
 ३४५इ । डा ॥ ११ ॥

२ २ २ २ ४ २ ५ २ १
 (इन्द्राण्याः साम ।) उच्चातेजातमन्धसाः । दिवाइ
 ५ १ १ २ २ २ ५ २ ५ २
 सार३४द्भू । मिया२ददे । ओम् । ओ३वा । ओ३वा ।
 १ १ १ ५ २ ५ २
 ववार३श्चोइ । उग्र५शार३र्मा । ओ३वा । ओ३वा ।
 १ १ १ २ २ २ ५ १ ५ २ २ २
 ववार३श्चोइ । मच्चिश्रवोर । या २ ३ ४ औ३श्चोवा । ययु
 १ १ १ १ १
 रे२३४५ ॥ १२ ॥

५ २ २ ४ २ ५
 (आमदीयवम् ॥) उच्चाता३द्जातमन्धसाः । दिवा

इसा॒र॒द॒भू॒१ । मि॒या॒र॒द॒दा॒इ । उ॒ग्र॒श॒र्मा । म॒हा-
२३३ । अ॒वा॒उ । वा॒३ । स्तौ॒षि॒३४५ ॥ १३ ॥ १

अमहोयुक्तं विः* । हे “सोमः”† “ते” तव सम्बन्धिनः
“अधसः” रमस्य ‡ “उच्चा” उपरि॥ “जातम्” जन्म ।

* “आहिरसः” इति ऋषि-नैमेयः ।

† “सोमः” निवृत्त्यौ देवतकाण्डेऽन्तरिक्ष—विभागीयस्तुतिं भूतमो देवः, वायु-
साहचर्याय भव्यते, यथा च राक्षसानौक्षवनेन भवति राक्षः क्षुतिः, भवति च मासच्छा-
नेन वर्षस्य क्षुतिः; तथैवास्य स्ववनेन वायोरेव क्षुतिः । तथाहि—

“यन्मादेवप्रपिबन्ति तदाप्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्यरक्षितासमाना मासश्चाहतिः ॥”

(ऋ० १०, ७, १, ५)

“यत् त्वा देव ! प्रपिबन्ति तत् आप्यायसे पुनरिति नारायणसामभिप्रेत्य पूर्वपद्यापर-
पद्याविति वा । वायुः सोमस्य रक्षिता वायुमस्य रक्षितारमाह साहचर्याग्रसरदादा ।
समानां संवत्सराणां मासश्चाहतिः”-इत्यादि शास्त्रकृतं तद्व्याख्यानम् । अतएव “निरु-
प्य देवताः (नि० दे० १, ५)”-इत्याद्युक्तिरदोषा । स च ऋषि-विशेषः, तथाहि
“ऋषिः सोमः (सुनोतेर्यदेनमभिपुञ्चन्ति) वज्रस्य नैवष्टुतं इतमाचर्यमिन्
प्राधान्येन”-इत्यादि नि० ११, १-१-४-५ । स च दुग्धाम-रस-विशिष्ट-वज्रोभ्यः चरित-
पदार्थः सुतरां दुग्धामरसरूपः, तथाच ज्ञेयते—“सोमो दुग्धामिरसाः” (ऋ० १, १, ५,
५ द्वितीयः पादः) “सोमो दुग्धाम्यः चरति”-इति च तद्भाष्यम् (५, १) ।

‡ “अथ इत्यग्रनामाधानीयं भवति । * * * । तमोऽप्यन्तश्चते नास्मिन्
ध्यानं भवति न दर्शनमन्वयमद्वैतमिभाषणे । अथमपीतरीत्य एतस्मादेव ।”-इत्यादि
नि० ५, १ ।

॥ अस्ति हि उच्चैरर्थे उच्येति, तस्मैव “निपातस्य (६, १, ११६)-इति दीर्घे
रूपमुच्चा-इति ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 खादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ।

१ २ ३ १ २ ३ २

इन्द्रायपातवेसुतः ॥ २ ॥ २ *

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 (आजिगम्॥) खादाइष्ठाया । मदाइष्ठाया । पवस्वसो ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 माधा१रा२३या । इन्द्रायापा । तवाइसूर३ना३४३ः । ओ
 २३४५इ । डा ॥ १४ ॥

अपिष । “दिवि” द्युलोके “सत्” विद्यमानम् “उग्रम्”
 उग्रूर्ध्वम् “शर्म” सुखं ‡ “महि” महत्त्वा “अवः” अन्नञ्च §
 “भूम्याददे” [इत्यत्र यमामनन्ति । विसर्जनौयलोपः सांहितिकः]
 भूमिः भोमजन्यः अस्मादृशः; भूमिष्ठैरादीयतइत्यर्थः ॥ १ ॥ १

* उ० १, १, १५, १ = ऋ० ७, ७, १६, १ = आ० १, २, २ ; — २, १, ७ = क० १, १, ८ ; — ८, १,
 १० ; — १०, १, १० ; — ११, १, ७ ; — १२, १, ४ ; — १३, १, ८ ; — १४, १, १५ — १६ ; — १८, १,
 १८ ; — १०, २, १० ; — ११, १, १० = कञ्जे २, १, २ ; — ४, १, १२ ; — ४, २, १८ ।

† उग्रम् वसवत्-इति वि० ।

‡ ‘शर्म’ शरदश्-इति वि० । शर्मेति मृद-नामसु चैकविंशतितमं पदम्
 जै० ३, ४ ।

¶ महत्, महः, महि-इति पाठभेदेन पठ्यते जै० ३, ४, १ ।

§ “अवः”-इति अन्ननामसु चतुर्थं पदम् (जि० १, ७) ।

(सुरुपम् ॥) ^{१२ १ १ १ १ १} स्वादिष्ठया॒र इया॒र इया । मदिष्ठा
^{१ १ १ २२ १ २ १} या॒र । पवस्वसो॒र । इया॒र इया । मधाराया॒र । इन्द्राया
^{१ १ २ १ २ १} पा॒र । इया॒र इया । तवाइसूर॒रता॒र३३ः । ओ॒र३३५इ ।
 डा ॥ १५ ॥

(सुरुपोत्तरम् ॥) ^{१२ १ १ १ १ १} स्वादिष्ठयौ॒चो॒र । इया । मदिष्ठा
^{१ १ २ २ २ २ १} या॒र । पवस्वसौ॒चो॒र । इया । मधाराया॒र । इन्द्राय
^{१ २ १ २ १} पौ॒चो॒र । इया । तवाइस्वर॒रता॒र३३ः । ओ॒र३३५इ ।
 डा ॥ १६ ॥

(जमदग्नेः शिल्पे द्वे ॥) ^{१ १ ५ २ २२ १ ०} ओइस्वार॒र३३दी । छया॒रमादिष्ठ-
^{१ १ ५ १ २ २ २ २ १ १ २ ५} या । ओ॒र३३वा । पवस्वसोमधारया॒र । ओइ॒र३३न्द्रा ।
^{१ १ ५ २ २ २ २ २ २ २ १ ०} या॒रपा॒र३३चौ॒चो॒वा । तवेसुताऽ१ः ॥ १७ ॥

^{१ १ ५ २ २ २ २ २ २ १ ० १ १} उज्जवाइ । स्वार॒र३३दी । छया॒रमादिष्ठया । ओ
^{५ १ २ २ २ २ २ २ २ ५} र३३वा । पवस्वसोमधारया॒र । उज्जवाइ । इन्द्रापूयपा ।
^{१ १ ५ २ २ २ २ २ २ ५} तार॒वार॒र३३चौ॒चो॒वा । सूर॒र३३ताः ॥ १८ ॥

(सङ्क्षितम् ॥) स्वादाइष्टया । मदिष्टया३ । पावा

इस्वासी । मधारया३ । आइन्द्राइयापाई । चाउ । त-
वापुइसुताउ । वा ॥ १८ ॥

(शकुलः ॥) स्वादिष्टयामदिष्टयापवस्वसीमधारयाइ ।

द्रापूयपा । तवा२इ । म२ । तवा२इ । ऊ२ । तवा३४
औहोवा । सूर३४ताः ॥ २० ॥

(गम्भीरम् ॥) औहोऽहम्हाणक्षिया । चाइचाइ ।

स्वादाइष्टया । मोर३४दी । उइमार३३दी । औहोऽहम्-
हाणक्षिया । चाइचाइ । छयापाव । स्वार३४सी । औ
स्वार३४सी । औहोऽहम्हाणक्षिया । चाइचाइ । मधा
रया । ईर३४न्द्रा । औईर३४न्द्रा । औहोऽहम्हाणक्षिया ।
चाइचाइ । यपातवाइ । सूर३४ताः । औइसूर३४ताः ।
औहोऽहम्हाणक्षिया । चाइचाइ । औहोवा । ईर
३४५ ॥ २१ ॥

अथ तृतीया ।

^{११} ^{२११} ^{३११} ^{४२}
 वृषापवस्वधारयामरुत्वतेचमत्सरः ।

^१ ^{१११} ^{२११} ^३
 विश्वाद्धानञ्जीजसा ॥ १ ॥ ३ *

^{४२} ^५ ^६ ^४ ^४ ^१
 (संहितम् ॥) स्वादिष्ठयाम् । दापुइष्ठया । पवार२ ।
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 स्वार३से । मधार२राया । आ२इन्द्रा । यार२पा ।
 • ^१ ^५
 तवार३ । हाउवार३ । सूर३४ताः ॥ २२ ॥ २

^{५२} ^{१२१} ^१
 (सोमसाम ॥) वृषापत्रा । स्वधाराया२ । मरुत्वताइ ।
^१ ^१ ^२ ^१ ^{४२} ^६ ^१
 चमत्सार३राः । वाइश्वार३ । दा२धार३४पौहोवा । न-
^{१२} ^{२११११}
 आ३जसा२३४५ ॥ २३ ॥

मधुच्छन्दाऋषिः । हे “सोम !” “इन्द्राय” “पातवे” ‡
 पातुं “सुतः” अभिषुतस्व “स्वादिष्ठया” स्वादुतमया “मदिष्ठया” ¶
 अतिशयेन मादयिष्या “धारयाऽ” “पवस्व” चर ॥ २ ॥ २

० ७०, १, १०, १ = ७००, १, १, ४ = ७०१, १, १८; — ४, १, १ — १ — ३; — ४, १, १; —
 ७, १, १ — १; — ११, १, १४ — १५; — १८, १, १८ — १८; — २०, १, १; — २२, १, ८ — १० ।

† “वैशामिनिः” — इति ऋषि-जैनेषः ।

‡ तुमर्चे तवेष्ट प्रत्ययः (१, ४, ८) ।

¶ “तुच्छन्दि (५, १, ५८)” — इतीडम् ।

‡ इत्युपपत्त्यात् ।

(सोमसाम् ॥) वृषाद्वा । पार३४वा । स्वाधारा२३४या ।
 मार३४रु । त्वा२३४ताइ । चामत्सार३४राः । वाइश्वाद्
 धार३ । नार२ओ३४चीहोवा । जा२३४सा ॥ २४ ॥

(आशुभार्गवम् ॥) वृषापव । स्वधारा३या । मारुत्वता
 ३इ । चामा२त्सार३४राः । विश्वादा१धार३ । नओ३ ।
 जा२३४साइद्वाइ ॥ २५ ॥

(वैश्वदेवम् ॥) आइवृषा । पवा । इहा । औ३हो ।
 स्वधारा२३४या । म । रु । त्वते३हाइ । च । मा ।
 त्सार२३हा३४इ । विश्वाद्धाद्वाड । नओजसाद्वाड ।
 वा ३४ ३ओ ३४ ५ वा ६ ५ ई । असोराया३उतशवा २३
 ४ ५ः ॥ २६ ॥

(वैश्वदेवम् ॥) वृषा । पवा३ । इहिया । स्वधार । रया३४
 औहोवा । मारु३४ । औहोवा । त्वतेचमा३शा३राः ।

^{६ १ १} श्रीरक्षोक्षये । ^२ श्रीरक्षोक्षपुवाईपुद् । ^{१ १२ १ १२} विश्वाद्धान
^{१२ १ १ १ १ १} श्रीजसाक्षपु ॥ २७ ॥

(इन्द्रसाम ॥) वृषापावा२३ । हौ॒द्येइ । औ॒श्चे॒र३४५ ।
स्व॒धा॒रा॒या॒२३ । हौ॒द्येइ । औ॒श्चे॒र३४५ । म॒रु॒त्वा॒-
ने॒२३ । हौ॒द्येइ । औ॒श्चे॒र३४५ । च॒मा॒त्स॒रा॒२३ ।
हौ॒द्येइ । औ॒श्चे॒र३४५ । वि॒श्व॒दा॒धा॒२३ । हौ॒द्येइ ।
औ॒श्चे॒र३४५ । न॒मो॒जा॒सा॒२३ । हौ॒द्येइ । औ॒श्चे॒र३४५ ।
उ॒२३३ । औ॒२३४५इ । डा ॥ २८ ॥

(इन्द्रसाम ॥) वृषापावा । औहौहो२३४वा । स्वधा-
राया । औहौहो२३४वा । मरुत्वाता । औहौहो-
२३४वा । चमात्सारा । औहौहो२३४वा । विश्वादाधा ।
औहौहो २३४वा । नञ्जासा । औहौहो२३४वा ।
होपुह । डा ॥ २८ ॥

(यौक्ताश्रम् ॥) औद्योद्योद्युः । वृषा । पवस्वाश्चा-

राया३ । मा॒रु॒त्त्वा॒र३४ता॒इ । आ॒इ । च॒मा॒र३ । च॒मा॒र
 त्सा॒र३४राः । औ॒द्दो॒द्दो॒द्दा॒इ । वि॒श्वा । द॒धा॒न्ना॒र३४ओ ।
 जा॒सा॒र३४औ॒द्दो॒द्दा॒वा । ओ॒इ । ज्व॒र॒आ ॥ ३० ॥

(यौक्तोत्तरम् ॥) वृषा॒औ॒द्दो॒द्दो॒द्दा॒इ । प॒वा॒श्स्वा॒धा
 राया३ । मा॒रु॒त्त्वा॒र३४ता॒इ । च॒मा॒र३इ । ओ॒इ ।
 च॒मा॒र॒त्सा॒र३४राः । वि॒श्वाऔ॒द्दो॒द्दो॒द्दा॒इ । द॒धा॒न्ना॒-
 र३४ओ । जा॒र॒सा॒र३४औ॒द्दो॒द्दा॒वा । ओ॒इ । जू॒र३४-
 वा ॥ ३१ ॥ ३

॥ इति ग्रामे गेये द्वादशः प्रपाठकः ॥

भृगुर्वारुणिऋषिः* । हे “सोम !” त्वं “वृषा” स्तोतृणा-
 मभिमतस्य वर्षकः† सन् “धारया” त्वदीयया “पवस्व” द्रोण-
 कलश‡ मागच्छ । [पवतिर्गतिकर्मा॥ । आगतस्त्वं यदास्माभि-

* अथवा जमदग्निः भारद्वाजः (अनु०) ।

† दृष्टमिति नामस्य रूपमिदम् । प्रथमे अक्षे १८८, १०१, ११८, ५०१, ५४५,
 ७८०, ८३४ पृष्ठासु च व्याख्यातम् ।

‡ सोमस्याधारपात्रविशेषम् । अथैव चोत्तरच ६, १, १, ७ — ४, १० — ५, ८ अनु-
 विदितम् ।

॥ निबन्धो गतिकर्मेण “पवते”-इत्यस्याद्योत्तरमन्तमन्त्रेण दर्शयाम् (१, १४) ।

अथ चतुर्थी ।

१ ३ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २
यस्तेमदोवरेण्यस्तेनापवस्त्वान्वसा ।

१ १ २ २ २
देवावीरघञ्सहा ॥ ४ ॥ ४ *

ओम् ॥ (भासम् ॥) यास्ताइ । मादो । वाराधोर३४वा ।
धीर३४याः । ताइना । पावा । स्वाध्याधोर३४वा । धा-
रिन्द्राय दीयते तदा] “मरुत्वते” सहाया मरुतो बस्य सन्ति
तस्मै इन्द्राय “मत्सरः” ‡ मदकरश्च भव । कौटुशः ? “विष्णा” ¶
विष्णानि सर्वाणि व्याप्तानि वा धनानि “धीजसा” धाम्नीवेन
बलेन युक्तः सन् स्तोतृभ्यस्तानि प्रयच्छन् त्वं मादयिता भवेति
समन्वयः ॥ ३ ॥ ३

* उ० २, १, १४, १ = अ० ०, १, ११, ४ = अ० १, १, ४ = ४, १, १०; — ६, १, ०; — ८, १, ८;
— ११, १, ८ — १० — १०; — १२, १, ८; — १३, १, १०; — १४, १, ११ — ११ — १२; १०, १, १ — १-
४ = अक्षे १, १, १; — २, १, ४ — १४ — १० ।

† अक्षि मरुत् अलिङ्गामसु (३, १८) — रूपगामसु (३, १०) — धिरणगामसु च
(१, १) निबध्यौ । तत्रैव देवतकाष्ठेऽकारिणदेवतासु च “मत्सरः”-इति दृश्यते । अथ
च तेषामेव देवतकानां पञ्चमम्; तथा च मूयते — “अक्षि सोमो”-इत्यादि (प्र० १८९ पृ०)
मरुतामिन्द्रसहायभूतत्वञ्च “इवस्व ता”-इत्यादौ (प्र० ६५६ पृ०) ब्रूयन्तश्च ।

‡ अदिवातोऽरौकादिके सरप्रत्यये रूपम् । अत्र सोत्तरदान्यवाचि चतुर्थे (१, १,
१, २ — २, ८ — ११ — ४, १०) ओषन्ते मत्सर इति ।

¶ सुप आत्वे रूपम् (०, १, १८) ।

१ ४ ५ १ १ ५ १
 २३४सा । दाइवा । वाइरा । घाशाओ२३४वा । सा२-
 ५
 ३४वा ॥ १ ॥

(सीमसाम ॥) य॒क्षेमे॒दाः । व॒राइ॒णियोः । ता॒इना॒पावा-
 २ ३ ३ १ १ २ ५ ५
 ३स्ता३ । अ॒न्धसा । दा॒इवावा॒इरा३४ । जा॒उ । घ॒शा
 ५
 पु॒एस॒हा । हो॒पुइ । डा ॥ २ ॥

(प्राजापत्यम् ॥) य॒क्षा३इ॒मा२३४दाः । व॒राइ॒णाया ।
 १ ५ २ ३ ५ २ १ २ १
 आ२३४वा । जा । ओ२३४वा । जाइ । ता॒इना॒पव ।
 १ १ ५ १ ५ ५ १
 ख॒षा॒न्धासा । ओ॒र३४वा । जा । ओ॒र३४वा । जाइ ।
 १ १ ५ १ ५ ५ १
 दा॒इवावा॒इरा । ओ॒र३४वा । जा । ओ॒र३४वा । जाइ ।
 १ १ ५ १ ५ १ १ १ १ १
 घा॒र॒शा२३४ओ॒जेवा । स॒हो॒रयी॒ष्ठार३४पुः ॥ ३ ॥

(सीमसाम ॥) य॒स्ताइ॒मा२३४दो॒वरे॒णियाः । ता॒इना॒पव ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ख॒षा॒न्धासा२ । दा॒इवा॒इवा॒इरा२३ । घ॒शो॒र३४वा । सा॒पु
 ५
 हो॒इजाइ ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमी ।

३ २३ ० १ २ ३ १ ० ३ १ २
 तिस्रोवाचउदीरतेगावोमिमन्तिधेनवः ।

५ २ २ ४ ५ ४ ५ १ २
 (भास०साम ॥) यस्ते । माइदा । वा । इया । राइणा

१ २ २ ५ २ २ २ २ १
 १या२ः । ताइनापव । स्व । औ३हो । वाहा । धसा२ ।

१ १ ३ ५ २ २ २ ३ २
 दाइवा२३ । वा२इरा२३४ औहोवा । घश०साहा१ ॥ ५ ॥

५ २ २ २ ५ २ २ २
 (अद्व०र्द्ध०सोमसाम ॥) यस्मिदोवरेण्याइए । तेना-

२ ५ २ २ २ १ १ १
 पवस्वान्धसा । देवावौरा२३ । हाइ । घाशाउवा । सा-

१ १ १ ५
 हाउवा३ । ऊ३२३४पा ॥ ६ ॥ ४

अमहोयुर्ऋषिः* । हे “सोम !” “ते” तव “देवावोः”†
 देवकामः “अघशंसहा” राक्षसानां हन्ता‡ । “वरेण्यः” सर्वैर्वर-
 णीयः “मदः” मदकरः “यः” रसोविद्यते तेन रसेन “अन्धसा”
 आदरणीयेन॥ “पवस्व” चर ॥ ४ ॥ ४

* “आह्निःसः”-इति ऋषि-नैमेषः ।

† देवावौरिति ‘वीकानौ (अदा०उ०)’-इत्यस्य रूपम्, कान्तिरिच्छा । देवान्
 वेति इदं स देवावीः, अन्धेयामपीति (१, १, १२७) पूर्वपददीर्घः ।

‡ “अघशंसः”-इति सेननामसु त्रयोदशं जीवद्युक्त्वा (१, २४) । ‘अघं पापं,
 यः शंसति, तस्य हन्ता’-इति वि० ।

॥ आदरणीयेनाज्ञेनेति भावः । ‘अन्धसा अज्ञेन’-इत्येव वि० ।

१ १ ३ १ २
हरिरेतिकनिष्कदत् ॥ ५ ॥ ५ *

(वैष्टम्भे द्वे ॥) तिस्त्रोवाचाः । उदाइ । उदा३१उ ।
वाये३ । रा२३४ते । गावोमिमा । तिधाइ । तिधा३१उ ।
वाये३ । ना२३४वाः । हरिरेती । कनाइ । कना३१उ ।
वाये३ । कार३४दात् ॥ ७ ॥

तिस्त्रोवाचाः । उदाइरा३ते । गावोमिमाम्निधा३इ-
ना३वाः । हरिरेती२३४चाइ । कारना२३४ओक्षोवा ।
कार३४दात् ॥ ८ ॥

(पाष्ठे द्वे ॥) तिस्त्रोवाचो२३४चाइ । उदीरताइ । गा-
वोमिमा२३४चा तिधेनवाः । हरिराइती२३४चाइ । क-
नाये३ । कारदा२३४ओक्षोवा । अस्मभ्यक्तातुवित्तमार-
३४५म् ॥ ८ ॥

०. उ०२,२,१४,१ = छ०६,८,२३,४ = क०२,१,२० ; — ७,१,१६ ; — ६,१,७ ; —
१५,१,१८ ; — १०,१,१०—११ ; — क० १,१,१३ ।

^{५ ४ ८ ८ ५ ४ ५ ४} तिस्त्रोवाचउदीरता । ^५ वाचाइ । ^{१८ ८} गावोमिमाइ ।
^{१ १ १} तिर्धेनारइवाः । ^५ चारीराइती । ^{४ ५ ४ ५} कारनारइओहोवा ।
^{१ ५} कारइवात् ॥ १० ॥

^{४ ३ ८ ४ १ १ ८ ५} (स्रुक्कवैष्टभम् ॥) तिस्त्रोऽध्वा । ^{४ १ १ ८ ५} चाइउदीरताइ ।
^{१ ८ १} गावोमिम । ^{१ १} तिधाइनाश्वारइः । ^{१ १ १} होवाइचाइ । ^{१ १} चराइरा-
^{१ १ १} इतीरइ । ^{१ १} होवाइचाइ । ^{१ १ १} कनायेइ । ^{५ ८ ८} कारदारइओहोवा ।
^{१ ५} दीरइवाः ॥ ११ ॥

^{४ ८ ८ ८ ४ १ १ ८} (पाष्ठौहम् ॥) तिस्त्रोवाचापुउदीरताइ । ^{१ १ ८} गावोमिम-
^{१ १ ८} तिर्धेनवः । ^१ हरिरारइती । ^१ कनौइ । ^{१ १} ऊवाइ । ^{१ १} होवाइ ।
^{१ १ १} कारदीरइओहोवा । ^{५ ८ ८} चाओवा । ^{१ १ १ १ १ १} होवाइइवा ॥ १२ ॥ १
 त्रितच्छविः* । “तिस्त्रोवाचः” ऋगादिभेदेन त्रिविधाः†

*—“चात्राः”—इति छवि-निशेकः ।

†—“चत्वारिवाक्परिमिता”—इत्यादौ (ऋ० १, ११, ८, ४५) जुनौ तु व्याक-
 चारिष्वा वाचा वाचा चतुष्टुम् । तथाच तस्मै वाक्यकृतं वाक्यानाम्—“ओहोहो-
 मवावाइत्यथेयः”म् ; नामाण्यु ते ओपसर्गमिपातायेति वैयाकरणाः ; मन्त्रः कश्चपौ
 वाक्च, चतुर्वी व्यावहारिकीति वाचिकाः ; ऋवो यजूर्वि सामानि, चतुर्वी व्यावहारि

अथ षष्ठी ।

१ २ १ १ १ १ १ १ १ १
इन्द्रायेन्दोमरुत्वतेप्रवस्वमधुमत्त मः ।

१ १ १ १ १ १ १ १
अर्कस्ययोनिमासदम् ॥ ६ ॥ ६ *

४ २ २ २ १ १ १
(इषोवधीयम् ॥) इन्द्रायेन्दाउ । मरुत्वताइ पवस्वा-

“उदौरते” सूतोः प्रोद्गायन्ति ऋत्विजः । “धेनवः” आश्विरेण
प्रोणयिष्यतः “गावः” “मिमन्ति” † शब्दायन्ति दोषार्थम् ।
“हरिः” हरितवर्णः सोमस्य “कनिष्कदत्”‡ शब्दं कुर्वन्ति
गच्छति कलशम् ¶ ॥ ५ ॥ पू

● उ०४,१,११,१= ऋ००,१,४०,१=ऊ०१,१,१६—१८—१८—१८—१८—२१ ;
—८,१,४ ;—१०,१,४ ;—१६,१,१२ ;—२२,१,१६ऊ० १,१,१० ।

कीति नैवज्ञाः ; सर्पाणां वान् वयसां बुद्ध्यां सरीसृपस्य, वसुधीं वायव्यारिकीत्येके ।
पशुषु तूष्णेषु मृगेष्वात्मनि चेत्यात्मनवादः । अथापि ब्राह्मणं भवति—सा वै वाक् सुहा
व तुहां वयवदेव्ये व सोकेषु चीचि, पशुषु तुरीयम् ; वा पृथिव्यां साग्नौ सा रत्नकरे,
वायव्ये सा वायौ सा वामदेव्ये, या दिवि सादित्ये सा इहति सा लजयिनी , अथ
पशुषु ततो वा वायव्येति च ते तां ब्राह्मणेभ्यद्वुल्लेख्याद् ब्राह्मणा उभवीं वाचं यदन्ति—
वा च देवानी, वा च मनुष्याणाम्—इति नि० पु० १, ८ ।

†—‘मां ब्रह्मे (जु० आ०)’-इत्याद्यां पुरुषवत्ययेन (१, १, ८५) कंप् ।

‡—निरन्तरब्रह्मस्वरूपेऽर्थे विद्यमानस्य सुरादेवमवपदिनः ब्रह्मेः सार्वज्ञाधिके
(१, ४, ६) लुकि “दायति” (०, ४, ६५)-इत्यादिनायस्तेरक् द्विवचनमभ्यासस्य
अज्ञाभावो निराक्रमस्य निपातितः ।

¶—द्रोहमिति प्रसिद्धम् ।

मा२ । धुमत्तमाः । अर्कस्थयो२ । निमा२३ । सा२-
 दा२३४ औ३३वा । इषीवृधे१ ॥ १३ ॥

(इन्द्रसाम ॥) आ२३४इन्द्रा । या२३४इन्द्रा । मरु-
 त्वते३ । पा२३४वा । स्वा२३४मा । धुमात्तमा३ः । आ-
 र३४र्का । स्या२३४यो । निमासदा२३४पुम् ॥ १४ ॥

(वैश्वदेवे द्वं ॥) इन्द्रायाइन्दो२३ । हा । औ३३वा ।
 मरुत्वाते२३ । हा औ३३वा । पवस्वामा२३ । हा ।
 आ३३वा । धुमत्तामा२३ः । हा । औ३३वा । अर्क-
 स्थयो२३ । हा । औ३३वा । निमासादा२३४म् । हा ।
 औ३३वा३४३ । ओ२३४पुइ । डा ॥ १५ ॥

इन्द्रायेन्दो । ए५ । मरु । त्वताइ । पवस्वमधु-
 मत्ता२३माः । ऊवाइ । हो३वा । अर्कस्थायो३ । ऊ-
 वाइ । हो३वा । निमासा२३दा३४३म् । ओ२३४पुइ । डा ।
 ॥ १६ ॥

(आग्नेये द्वे ॥) इन्द्रायेन्दोद्वाउ । म । रु । त्वतेऽद्वाउ ।
 पवस्वमधु । मा । तमारुद्वाउ । अर्का । स्योरोऽद्वाउ ।
 निमारु । दोरुद्वावा । साप्रदोद्वाइ ॥ १७ ॥

इन्द्रायेन्दोवा । ओवा । मरुत्वतोवा । ओवा ।
 पवस्वमोवा । ओवा । धूमन्तमोवा । ओवा । अर्काद्वाउ ।
 स्योद्वाउ । निमोवा । ओरुद्वावा । साप्रदोद्वाइ ॥ १८ ॥

(वैश्वदेवम् ॥) इन्द्रायेन्दोमरुत्वाते । ओद्वाइ पव-
 स्वमधमन्तमः । ओरुद्वाउ । ओरुद्वा । अर्कास्योरोऽ ।
 नारुद्वाउ । ओद्वावा । उप । सारुद्वाउ ॥ १९ ॥

(आग्नेयम् ॥) इन्द्रायेन्दोमरुत्वाद्वाइ । पवस्वम ।
 धूमन्तामारुद्वाः । अर्कास्योनिमाद्वाउ । साप्रदोद्वाइ ।
 ॥ २० ॥ इ

कक्षप ऋषिः* । हे “इन्दो” सोम ।† “मधमन्तमः”

* “मारुचः” इति ऋषि-नैमेयः ।

† ५० ८८४ पृ० ३० ।

અથ સત્તમી ।

^{૧ ૧ ૩ ૧૮ ૨૨ ૬ ૧૮ ૨૨ ૬ ૧}
અસાવ્યઃ^૧ શુર્મદાયાષુ^૨ દક્ષોગિરિષ્ઠાઃ ।

^{૧ ૨૩ ૩ ૧ ૨}
શ્યેનોનયોનિમાસદત્ ॥ ૦ ॥ ૭*

(શેશવાનિ ચત્વારિ ॥) આસા । વિયઃ^{૪ ૫} શુર્મા^{૧ ૨} ઈ^૧ ઉવા^૨ ૨૩ ।

^{૫ ૪ ૫ ૪ ૫ ૨ ૨ ૧ ૧ ૧ ૧}
દાર^૫ ૩૪યા । આપ્સદાક્ષાઃ । ગિરા^૨ ૩૧ ઉવાયે^૨ ૬ । છાર^{૧ ૧ ૧ ૧} ૩૪પૃઃ ।

^{૨ ૧ ૧ ૨ ૧ ૫}
શ્યેનોનાર^૨ ૩યો । નિમા^૨ ૩૧ ઉવા^૨ ૨૬ । સાર^૫ ૩૪દાત્ ॥ ૨૧ ॥

^{૪ ૫ ૨ ૪ ૧ ૦ ૧ ૦ ૧}
અસાવિયા । શુર્મદા^૨ ૨ । ય । આપ્સદાક્ષા^૨ ૨ઃ । ગા-
^{૨ ૨ ૧ ૨ ૧ ૧ ૧ ૫ ૪}
રિષ્ઠાઃ । શ્યા^૨ ઇનો^૧ ૧નાયો^૨ ૨૩ । નિમો^{૧ ૨ ૩ ૪} ૨૩૪વા । સાપ્સદો-
^૫
દક્ષા^૫ ૩ ॥ ૨૨ ॥

અતિશયેન મધ્માન્ “અર્કસ્ય” અર્ચનીયસ્ય+ યજ્ઞસ્ય “યોનિ”
સ્થાનં “આસદમ્”‡ ઉપવેષ્ટુ “મરુત્વતે” “ઇન્દ્રાય” ઇન્દ્રાર્થ
“પવસ્ત” ચર ॥ ૬ ॥ ૬

* ૩=૨,૨,૧૬,૧=જ=૦.૧,૨૪,૪,= ચાર ૧,૨,૧૨= જ ૨,૧,૧ ;—૦,૧,૧૮ ;—
૧૬,૧,૪ ;—૨૦,૨,૨ ।

+ પ્ર. વ્વ્વ પૃ. ૬૦ । અર્કરતિ અર્ચતે રૂપમ્ ।

‡ ‘આસદમ્ આસીદ’ इति वि० ।

असा । वियाँओर३४वा । शूमदाया । ओर३४वा । आ-
 पसाँओर३४वा । दक्षोगिराइ । छाँओर३४वा । श्येनोनयो-
 निमासदार३४पुत् ॥ २३ ॥

असा । वियौवाँओर३४वा । शूमदायौ । वाँओर३४वा ।
 अप्सु । दक्षौवाँओर३४वा । गिराइ । छौवाँउर३४वा ।
 श्येनः । नयौवाँओर३४वा । निमा । सादौवाँओर३४वा ।
 होपुइ । डा ॥ २४ ॥

(आवनानि चत्वारि ॥) असा । व्युज्जवाँडाइ । अ-
 शूमदायापद्धदक्षोगिरिछाउज्जवार३४होइ । श्यार३इनोइ ।
 नार्योर३४औहोवा । निमासदार३४पुत् ॥ २५ ॥

असाव्यंशुः । औहोवाँडाइ । मदार३या । आ-
 पद्धदक्षोगिरिछाः । श्याइनोना३योइ । नारइमार३४औहो-
 वा । उप । सार३४दात् ॥ २६ ॥

अथाष्टमी ।

२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
पवस्वदक्षसाधनोदेवेभ्यःपीतयेदरे ।

३२ ८ ५८ ४ ५८ ४
इच्छा३१२३४ । इच्छा । साव्यं शुर्मदाय । इच्छा ।
१ १ ८ १ ३ ५ १८ १८ ३ २
अप्वदक्षोगिरिष्ठा३४पुः । ई२३४ द्वा । श्येनोनयो२निमा-
३४पु । ई२३४ द्वा । आ२सदा३४पुत् । ई२३४ द्वा ॥ २७ ॥

३ ५ ३ ५ ५
असा२३४ । वियं शुः । मदा२३४याई । द्वाउ ।
१ १ ५ १ १ ५ १ २
आप्वदा२३४क्षाः । गिराइष्ठा२३४द्वाइ । श्याइनोना३-
१ १ १ १ ५ ५
यो३ । नाइमा२३४द्वा३३इ । सा२३४दोइद्वाइ ॥ २८ ॥ ७

जमदग्निऋषिः ‡ । “गिरिष्ठाः” पर्वते जातः “अंशुः”
सोमः “मदाय” मदार्थं “असावि” अभिषृतः । “अप्व” सती-
वरौष् “दक्षः”† प्रवृत्तश्च भवति । किञ्च । “श्येनोन” यथा
श्येनो वनादागत्य स्थानमासीदति तद्वद् “अयं” सोमः “योनिं”
स्वकीयस्थानम्‡ “आ सदात्”¶ आसीदति ॥ ७ ॥ ७

● “भार्जवः”-इति ऋषि-नैवेद्यः ।

† दक्ष इति वल्लभामसु नैवष्टु कश् २, ८ । ‘दक्षः शीघ्रः’-इति वि० ।

‡ द्रोणकलशमिति यावत् ।

¶ छेदो रूपम् (३, ४, ७)

३ १ १ ३ २ ३ १ १

मरुञ्जीवायवेमदः ॥ ८ ॥ ८ *

(प्राजापत्ये हे ॥) पवस्वदौ । औँहोवाहाइ । सा-
 १२ ५ २ १ २ ५ १
 साधनाः । औँहो३४इ । औँहो३४इ । औँहो ।
 ३२ २ २ १ १ १ ३ २ ५ १ १
 वाहाइ । देवेभ्यःपाइ । तयेहरा३इ । औँहो३४इ ।
 २ ५ २ ३ २ १ २ ५ १ २ ५ २
 औँहो । वाहाइ । मरुञ्जीवा३ । औँहो३४इ । औँहो ।
 ३ २ २ १ १ ५ ८ २ १ ५
 वाहाइइ । यारवार३४औँहोवा । मार३४दाः ॥ ८ ॥

४ ५ ४ ५ ५ २ २ २ २ १
 पवस्वदक्षसाधनः । ओँहवा । देवेभ्यःपीतया२औँइ ।
 २ १ २ २ १ ४ ५ ४
 हरा२इ । मरुञ्जीवा२ । ओँर३ । यवेवा । मा५होइ
 ५
 हाइ ॥ ३० ॥ ८

दृढच्यत आगस्त्य ऋषिः । हे “हरे” हरितवर्ण पाप-
 हर्तृर्वा सोम ! “दक्षसाधनः” दक्षोवल्लभस्य साधकः † “मदः”
 मदकरवधः त्वं “पवस्व” चर । किमर्थम् देवेभ्यः इन्द्रादिभ्यः

* उ० २, १०, १ = अ० ६, ८, १५, १ = उ० १, २, ८ ; — १५, २, ८ ; — १६, २, १ = अ० ११, ८ ।

† ‘दक्षसाधनः’ श्रीवृषसाधनः-इति वि० ।

‡ ‘मदः’ मदनीयः-इति वि० ।

अथ नवमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

परिखानोगिरिष्ठाःपवित्रसोमोअक्षरत् * ।

१२ ३४

मदसुसर्वधाअसि ॥ ६ ॥ ६१

(आद्यं वैदन्वतम् ॥) पारौ । स्वाणोगिरिष्ठाः । प-

^१वा^२र^३इ^४त्रे^५र^६४^७सो । मो^८अ^९क्षार^{१०}ा^{११}र^{१२}त् । म^{१३}दा^{१४}इ^{१५}षू^{१६}सा^{१७}३ । ई^{१८}३-
^{१९}या^{२०}३ । व^{२१}धो^{२२}र^{२३}४^{२४}वा । आ^{२५}पु^{२६}सो^{२७}ई^{२८}जा^{२९}इ ॥ ३१ ॥

(द्वितीयं वैदन्वतम् ॥) प । र्येपारी । खानेगिरिष्ठाः ।

पवा^१इ^३त्रे^५र^{१२}३४सो । मो^१च^२क्षार^३इत् । म^१दा^२इ^३षू^२सा^३श्चा^३ ।

१ १ ३ ५ ४ २ १ १ ३ १ १ १ १
वर्धधार३४औद्धावा । ए३ । असी३३४५ ॥ ३२ ॥

“पीतये”§ पानाय । तथा “मरुद्वाः” वायवे च पीतये पानाय
“पवस्व” चर ॥ ८ ॥ ८

- “सोमो यथाः”-इति उत्तर-वाक्याने वि० ।

† ७, ४, १, १०, १ = ४, ८, १ = ४, २, ८ = ८ = १० ; — ८, १, ८ ; — ८, १, ८ ; — १०, १, १८ ; — १२, १, ४ ; — १४, १, ४ ; — १४, १, ८ = ८ = १० = ११ = १२ ; — १४, १, ० = ४, १, १० ; — ४, १, १२ ; — ४, १, ४ ; — ४, १, ११ ।

‡ “सङ्गो वृषेष्मत् (२, २, ८६)”-इति क्लृप्तं दातव्यं ।

(तृतीयं वैदन्वतम् ॥) पाऽपूरी। स्वानोऽगाह्रिष्ठाः ।

पवित्रे सो । मोअक्षरात् । पवित्रे । सोमोऽ३ । क्षा-

रात् । ओइ । मदौ । वाऽ३४ओ३४वा । षुवा । सर्वधाः ।

असाये३ । माऽ२दा२३४ओ३४वा । ए३ । षुसर्वधाअसी-

२३४पू ॥ ३३ ॥

(चतुर्थं वैदन्वतम् ॥) औ३४ओइ । इ३४हा३४हाइ ।

औ३४ओ३४वा । परा३४स्वा२३४ नो । गिरा२३४इष्ठाः ।

पावित्रे२३४सो । मोअक्षार३४रात् । मदा३४षू२३४सा ।

वर्धाआ२३४सी । औ३४ओइ । इ३४हा३४हाइ । औ३४ओ-

२३४पूवाइपूई । ए३ । उपार३४पू ॥ ३४ ॥

(आङ्गिरसस्य पदस्तोभौ द्वौ ॥) पा । र्येखानाः ।

गा३४इ । रिष्ठा३४या । हा३४हाइ । औ३४वा२३४ओइ ।

पावित्रे सो । मोअक्षारात् । हा३४हाइ । औ३४वा२३४ओइ ।

मदा^१र^१इषुसा^१ । हा^१हा^१इ । ओ^१वा^१र^१इ^१हो^१ । र्व^१धो^१र^१इ^१ष^१वा^१ ।
आ^१पु^१सो^१इ^१हा^१इ ॥ ३५ ॥

पर्यो^१हो^१वा^१हा^१इ^१स्वानाः । गा^१र^१इ । रि^१ष्ठा^१र^१या । ओ^१र^१इ^१ष^१ ।
हो^१हो^१इ । हा^१हा^१ । हो^१वा^१ । हो^१वा^१ । प^१वि^१त्रे^१सो^१ । मो^१अ^१
क्षार^१र^१त् । ओ^१र^१इ^१ष^१ । हा^१हो^१इ । हा^१हा^१ । हो^१वा^१ । मदा^१
र^१इषुसा^१ । ओ^१र^१इ^१ष^१ । हा^१हा^१इ । हा^१हा^१ । हो^१वा^१ । हो^१
वा^१ । र्व^१धो^१र^१इ^१ष^१वा^१ । आ^१पु^१सो^१इ^१हा^१इ ॥ ३६ ॥ ८

अस्याः परस्याश्च कश्यपोऽसित* ऋषिः । अयं “सोमः”
“पवित्रे”† “पर्यक्षरत्” परिक्षरति । “स्वानः” सुवानः‡
अभिषूयमाणः “गिरिष्ठाः” गिरिस्थायी गिरौ वर्त्तमान इत्यर्थः ।
स त्वं “मदेषु” मादकेषु स्तोत्रकेषु “सर्वधा असि” सर्वस्य धाता
दाता वा भवसि ॥

“स्वानः”-“सुवानः”-इति, “अक्षरन्”-“अक्षा”-इति च
साम्प्रतश्चः पाठः ॥ ८ ॥ ८

* अथवा कश्यपो इवहः (ऋ० ऋतु०) ।

† ‘पवित्रे कर्त्तव्ये’-इति वि० । पवित्रश्च दक्षापवित्रमित्यनुपदम् (इतश्चतुर्थे)
वक्ष्यति सायकः ।

‡ साम्निकवज्रवचनात् उच्यते विकल्पः (७, २, ८७) ।

अथ दशमी ।

^{१ १ ३ २ ३ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ २}
परिप्रियादिवःकविर्वयाः^२सिनप्रजोर्हितः ।

^{३ १ २ ३ १ २}
स्वानैर्याति^३कविक्रतुः ॥ १० ॥ १० +

॥ चतुर्थ-दशति ॥

(पूर्वमौर्णायवम् ॥) परिप्रियादिवःकावोः^{५ २ ४ ५ १ २} वयाः^२
सिनप्रोर्हितः^{२ २ १ १} । स्वानैर्यार^१श्ती । आया^२ । इया^१ रई-
^{१ ३ १ १ ३ ५ २ २ १ १ १ १}
श्था । कविक्रतो^१र । यार^३श्छौ^{५ २ २}होवा । ई^{१ १ १ १ १}र^३३४५ ॥ ३७ ॥

(उत्तरमौर्णायवम् ॥) परिप्रियापुदिवःकवाइः^{४ ४ १ २ २} वया^{१ २ २ २ २ १ २ २ २ १}
रहो^२वा^{१ १ १ २ २ २ १}सिनप्रजो^{२ २ २}वोर्हितः । स्वानैर्यार^२श्ती । ऊवा^१ ।
^{१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १}
होवा । होवा । ऊवा^१रई । ई^२श्या । कविक्रतो^{३ १ २ १}र ।
^{१ ५ २ २ १ १ १ १ १ १ १ १}
यार^३३४छौ^{५ २ २}होवा । ई^{१ १ १ १ १ १ १ १}श्या^२र^३३४पुम् ॥ ३८ ॥ १०

॥ इति त्रयोदशस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

० “सुवानोयाति”-इति ७०-वाक्याने वि० ।

+ ७० ३,१,१८,१ = ७० ६,०,३२,१ = ७० १,२,१५, — ०,१,८ ; — १५,१,१० ; —
१६ ८,११ ; — १०,१,१० = ७० ४,१,६ ।

अथ द्वितीये खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१८२८ ३९ ३१२ ३१२
 प्रसोमासोमदच्युतःश्रवसेनोमघोनाम्* ।

३९ ३१२
 सुताविदथेचक्रमुः ॥ १ ॥ ११ †

शीं ॥ (सौभरे इ ॥) प्रसोमार३४साः । मदच्युतः ।

कविर्मेधावी । “कविकृतुः” अन्तःप्रज्ञः क्रान्तकर्मा वा
 सोमः “नम्रोः” अधिषवणफज्जयोः ‡ “हितः” निहितः ।
 “दिवः” द्युलोकस्य “प्रिया” प्रियाणि “वयांसि” वयन्ति गच्छ-
 न्तीति वयांसि यावाणः ॥ तानि । [तथाच मन्त्रवर्णः—“श्येना
 अतिथयः पर्वतानां ककुभः”—इति ।] “स्वानैः” अभिषुण्व-
 द्विरध्वर्युक्तानि “परियाति” गच्छति ॥

“स्वानैः”—सुवानैः—इति साञ्जऋचः पाठः ॥ १० ॥ १०

इति त्रिसोमयज्ञाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने
 पञ्चमस्याध्यायस्य प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

* “मघोनः”—इति ऋ०, उ०-आ० वि० च ।

† उ० १,२,२१,१=ऊ० ५,८,२१,१=ऊ० १,२,१४ ;—२१,१,२० ।

‡ ‘यावापृथिव्योः चक्षोरामघोर्वा’—इति वि० ।

॥ ‘वयांसि अज्ञानि पृथिव्यो वा’—इति वि० । यावावश्च सोमामिषवार्वाणि
 पावविज्ञेयाणि “अग्निदक्षे”—इति ऋचो व्याख्यां द्रष्टव्यम् (प्र० १७१ पृ०) ।
 निघण्टौ तु यावदिति पर्वतइति च जेवनामसु पठ्यते १, १० ।

अथ द्वितीया ।

१८ १८ ३१ ३ १ १ ३ १ १
प्रसोमासोविपश्चितोपोनयन्तजर्मयः* ।

१ १ ३ १ २
वनानिमहिषाद्व ॥ २ ॥ १२ †

१ २ २ १ १ ५ १ ०
चौरश्चोवा३ । अवारसारश्चद्वनाः । ओदमघोना२म् ।

१ १ ३ ५ २ २८ ३ १ १ १ १
सुतार३ः । वारद्वद्वारश्चोवा । येऽक्रमूरश्च४५ः ॥ १ ॥ ११

५ २ २ १ २ १ २ १
प्रसोमासाः । वाइपश्चितः । आपो१नाया२ । ता

स्यावाश्च ऋषिः‡ । “सोमासः” ¶ सोमाः “मदच्यतः” मद-
स्त्राविणः “सुता” सुतः § अभिषुतः सन्तः “मघोनां” हवि-
अतां ॥ “नः” अस्माकं सम्बन्धिनि “विदधे” यज्ञे “अवसे” **
अवाय कौत्सये वा “प्राक्रमुः” प्रगच्छन्ति ॥

“मघोनां”—“मघोनः”—इति पाठौ ॥ १ ॥ ११

* “अपोनयन्तजर्मयः”—इति ऋ० अ, उ०-आ० वि० अ ।

† उ० १, १, १८, १ = ऋ० ६, ८, १२, १ = क० ६, २, १२;— ११, १, ११;—१४, १,
११—११—१४;—१८, १, ११;—१८, १, १५—१६ ।

‡ “वाचेषः”—इति ऋषि-नेमेषः ।

¶ अमुकि रूपम् (७, १, ५०) ।

§ सुताइति आनिरूपम् (७, १, २८) ।

॥ मघं घनम्, इह च तत् घनोरूपम् अस्मानिनि भावः ।

•• “विदधः”—इति यज्ञ-नामसु पञ्चमं नेमेषद्वयम् ।

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ ३ १ २
पवस्वेन्दोवृषासुतःकृधोनोयग्रसेजने ।

३ २ ३ १ १
विश्वाअपद्विषोजहि ॥ ३ ॥ १३ *

१ २ ३ १ २ १ १ २ ३ १ २ ३
जर्मयः । वाना१निमा२ । आ३श्रौ३हो । हिषा३इव ।

१ २ ३
इडा२३भा३४३ । आ२३४पू३इ ॥ २ ॥ १२

त्रितऋषिः† । “विपश्चितः” मेधाविनः “सोमासः” सोमाः
“प्र नयन्त” पात्राणि प्रति गच्छन्ति । किमिव ? “अपजर्मयः”
[अपइति षष्ठौ व्यययेन द्वितीया ‡] । [अपामूर्मयः अतएव
बहुचाः—अपाअयन्तीति पठन्ति] ते यथा सततमुद्भवन्ति तद्वत् ।
[बाहुल्येज्यं दृष्टान्तः । अर्थतो गमने दृष्टान्तान्तरमभिधीयते—
“वनानि महिषाः” प्रवृद्धा मृगा इव । अथवा स्वाश्रयात् प्रद्रवणे
प्रथमो दृष्टान्तः । द्वितीयस्तु दशापविचादधःप्रदेशे ॥ २ ॥ १२

* उ० १, १, २, १ = ऋ० ७, १, २२, १ ।

† “आम्रा”-इति ऋषि-नैमेयः ।

‡ “अत्ययो बहुलम्”-(नै० १, ३, ८) आख्यातसर्वं पुरस्तात् (प्र० १, १५ पृ०—)
मृगेषु यो मृगान् मृगः तस्य तु मासौ महिष इति प्रसिद्धम् । तथाहि—

“मृगा देवानाम्यद्वयोः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाचाम्”

—इति ऋग्वेदीया ऋतिः (८, ५, ११, ६) । “महिषो मृगाचामित्येषन् हि मृगा
भवति मृगाचाम्”—इत्यादि तद्व्याख्यानं बाण्ड्यम् ।

अथ चतुर्थी ।

११ ११ १ १ १ १ ११

वृषाच्चसिभानुनाद्य्मन्तत्वाच्चवामहे ।

१११ ३११

पवमानस्वर्दृशम्* ॥ ४ ॥ १४†

४ २

२ ४

१ १२

(वृषकाणि त्रीणि ॥) पवस्वेदोऽप्रवृषासुताः । कृधौ

२ २ १ १ १ १ १ १ १ १
नेयशसेजनाये३ । वाइश्वाआर३४पा । दार३४पा२३४५२२ १ ५
औहोवा । जार३४हौ ॥ ३ ॥ १३

४५२ ४ ११२ १ १ २ १

वृषाच्चिया । सिभान्२३ना । द्युमन्तत्वाच्चवा१माच्च

३१ १ १ १ ५ ३ ५
२३४इ । पवा३ । मानसुवोर३४वा । दूर३४शाम् ॥ ४ ॥

अमहोयुर्ऋषिः‡ ॥ हे “इन्दो” सोम ! “सुतः” अभिषुतः
 “वृषा” सेक्ता त्वं “पवस्व” धारया चर । “जने” जनपदेषु “नः”
 अस्मान् “यशसः” यशस्विनः “कृधि”॥ कुरु । “विष्वा” सर्वान्
 “हिषः” हेष्टून् शत्रून् “अप जहि” मारय ॥ ३ ॥ १३

* “पवमानस्वाधः”-इति ऋ० ।

† उ० २, १, ४, १ = ऋ० ७, १, १, ४ ।

‡ “आङ्गिरसः”-इति ऋषि वैशेषः ।

॥ ‘द्रुमपुष्पकृदभ्यन्धसि (६, ४, १०१)’-इति चिदं कथीति । ऋषि तु
 “कृधौ”-इति दीर्घानपाठः, स च “दृशः (६, २, ११५)”-इति बौधायिनात् प्रायः ।

५२५,

अथ पञ्चमी ।

११ ३ १ १ ३ १ १ ३ १ ३ २
इन्दुः पविष्टचेतनः प्रियः कवीनाम्नतिः * ।

४ २ २ ४ १ १ २ २ १ २ २ २
वृषाद्वियापुसिभानुना । द्युमन्तं त्वाच्चवामहे ।

१ १ १ १ २ १ २
चा३इ । ऊ२ । चो३वा । पवमानसुवर्द्धंशम् । चा-

१ २ १ २ १ २
२इ ऊ२ । चो३वा । ऊवो३४पुइ । डा ॥ ५ ॥ १४

भृगुर्हविः † ॥ हे “सोम !” त्वं “वृषा” अभिलषितफलानां
वर्षिता “असि हि” भवसि खलु । तस्मात् हे “पवमान”
पूयमान पुनानः वा सोम ! “स्वर्द्धं” सर्वस्य दृष्टारं
“भानुना” तेजसाऽ “द्युमन्तं” दौमिमन्तम् अतिशयेन तेज-
स्विनमित्यर्थः । स्तुतिमन्तं वा “त्वा” त्वां “हवामहे” ॥ यज्ञेषु
आहवामहे ॥ ४ ॥ १४

* “मती”-इति क० ।

† “वावृषिः भार्गवो जमदग्निवा”-इति हवि-भेदेयः ।

‡ अभिपूत शोषित इत्यर्थः ।

॥ प्र० ४८० पृ० ३० ।

§ भातुइति निषण्ठावर्णनामपु (१, ८) इत्यते परमिह सर्वेषु रश्मिवाचकत्वेन
वाक्यान्तमाचार्येण—(प्र० २१८ पृ०, ४५८ पृ०) ।

॥ कः चन्द्रवारच-वाङ्मनेन रूपमिदम् (१, १, २४) ।

३ १ २ ३ २ ३ १ २
 छजदस्वर्धरयौरिव ॥ ५ ॥ १५ *

३ १ २ ३ २ ३ ५ ५ ५
 (कौम्भ्यस्य सामानि त्रीणि ॥) इन्दुरौद्धोवाद्वाइ । पावी ।
 १ १ १ १ १ ५ २ १ ५ २ १
 छचारइ । तनोर३४हा । हाद्धोइ । हो३हा । प्रियाः-
 २ २ २ २ २ ५ २ २ ५ २
 कवी । नाम्ना । तिरोर३४हा । हाद्धोइ । हो३हा ।
 १ १ १ ५ २ २ ५ २ १ १
 छजारत् । अश्वोर३४हा । हाद्धोइ । हो३हा३ । रार
 ३ ५ २ २ ३ ५
 यार३४ औद्धोवा । ईर३४वा ॥ ६ ॥

४ ५ ४ ५ ४ ५ ४ ५ ५ २ १
 इन्दुःपविष्टचेतनःप्रियःकवाइ । ऊ३म् ऊ३म् । नाम्ना-
 ५ १ २ ५ २ १ १ २
 र३४तौः । छजादार३श्वाम् । ऊ३म् ऊ३म् । रारथा-
 ५ २ २ ३ ५
 र३४ औद्धोवा । ईर३४वा ॥ ७ ॥

४ ५ ४ ५ ४ ५ ४ ५ ४ ५ ४ ४
 इन्दुःपविष्टचेतनःप्रियःकवीनाम्नातिःछ । जापूदश्वाम् ।
 १ १ १ १ २ ५ २ २ २
 औवा३३ । औवा३३ । रार था३३४ अ औवा । ई २ ३ ४
 ५
 वा ॥ ८ ॥ १५

अथ षष्ठी ।

१२ २२३ १२ ३१२ २२ ३२
अष्टक्षतप्रवाजिनोगव्यासोमासीअश्वया ।

३१ २ ३१२ २२
शुक्रासोवौरयाश्वः ॥ ६ ॥ १६ *

५ २ ४ ५ ४ २ ५ १
(कार्त्तवेशस्य त्रीणि ॥) अष्टक्षताप्रवाजिनाः । गा-
१ २ १ १ १ १
व्या२सोमा२ । सोअश्वयाश१क्रा२सोवौ२ । रया२-
१२ १
श्वः । ओ२३४५६ । डा ॥ ८ ॥

५ २ ५२ ११२ २ २ २
अष्टक्षताप्राईवाजिनाः । गव्यासोमासीअश्वया२३-

अस्याउत्तरस्यास कश्चपच्छविः† । “चेतनः” प्रज्ञापकः “प्रियः”
देवानां प्रीतिकरः “इन्द्रः” सोमः “कवीनां” क्रान्तकर्मणां
स्तोत्रुणां “मतिः”‡ मत्या स्तुत्या “पविष्ट”§ पवते । “अश्वं”
हयं “रथीरिव” रथीव जर्मि॥ “सृजत्” सृजति ॥ ५ ॥ १५

* उ० ४, १, १, १ = ऋ० ०, १, २६, ४ ।

† “मारीचः”-इति ऋषि-नैवेद्यः ।

‡ प्र० २२८ पृ० ३० ।

§ खादेमे रूपम् (७, १, २८) ।

§ छोटः सिप्पचे रूपम् (२, ४, ८४) ।

॥ “पङ्कौष्ठतानामश्वानां नमनोऽनमनाहतिः । अतिवेगसमायुक्ता गतिकर्मिन्वदा-
हता”-इत्यश्विनामहिः ।

अथ सप्तमी ।

१२ २ १२ ३ १२ २२ ३ १ १
पयस्वदेवभायुषगिन्द्रङ्गस्तुतेमदः ।

३ १२ २२ ३ १
वायुमारोहधर्मणा ॥ ७ ॥ १७ ॥

१ २ १२ २ १ ११ १ १ ५२
हाइ । शुक्रासोवा३१इ । रया२३ । शारवार३४औ-
२ ३ ५
हावा । म्वा२३४भी ॥ १० ॥

३ ४ ३ ४२ ५ १ ४ ५२ १
आसृक्षतप्रवाजिनाः । ए३ । गव्यासोमा । सो३
१ २ २ १ १ ५ २१ ५ ४
आश्वा३या । शुक्रा२सो२३४वी । रयो२३४वा । शा५-
५
वोईहाइ ॥ ११ ॥ १६

“वाजिनः” बलवन्तः‡ “आश्वः” वेगवन्तश्च “सोमासः” सोमाः
“गव्या” गवेच्छया॥ “अश्वया” अश्वेच्छया‡ “वोरया” वीरे-
च्छया च॥ “आसृक्षत” ऋत्विग्भिः प्रकर्षणं सृज्यन्ते ॥ ६ ॥ १६

● “दे वा यु०”-इति ऋ०, उ०-वा० वि० च ।

† उ० ५,१,१५,१ = ऋ० ०,१,२४,१ = ऊ० ४,१,१७-१८-१९-२० ;—१७,१,
१=ऊ० १,२,१ ।

‡ “अश्ववन्तः”-इति वि० ।

॥ प्र० २२२ पृ० ३० ।

॥ ४ प्र० ४१२ पृ० ३० ।

॥ अश्वयेतिवत् साधः ।

अथाष्टमी ।

१ २ १ २ ३ १ २ २ ३ २
पवमानोऽप्यजौजनद्विचित्रन्नतन्यतुम् ।

(शाम्मदे द्वे ॥) पावस्वदि । वया३ । वारया२३४
५ २ २ ३ ४ ५ ४ ५ ३ २
औक्षेवा । यू२३४षाक् । आइन्द्रं गच्छा । तुता३इ ।
१ २ ५ २ २ ३ ५ १ २
तूरतार३४औक्षेवा । मार३४दाः । वायू२३४हो१इ ।
१ २ ३ २ १ २ ५ २ २ ३
आर३रे । चधार् । चारधार३४औक्षेवा । मार-
५
३४णा ॥ १२ ॥

३ ४ ५ २ २ १ २ ५ १ २ १
पवस्वदेवणे । क्षीरेक्षी२३४या । आयुषागै२क्षीरे
३ २ १ २ १ ३ २ १
२क्षी३या । इन्द्रं गच्छतुतेमदरे२क्षीरे२क्षी३या । वायुमा-
२ २ १ ५ ४ ५
रो३१२३ । चधोर३४वा । मा५णोईहाइ ॥ १३ ॥ १७

निध्रविः काश्यपऋषिः । हे सोम ! “देवः” द्योतमानस्त्वं
“पवस्व” धारया चर । अपिच तव “मदः” मदकरोरसः “आ-
युषक्” अनुषक्तं * यथा भवति तथा इन्द्रं प्रति गच्छतु । अपिच

* सचते रूपम् । आयुषक् आयुषक् इति शास्त्राभेदेन पठ्यते “आयुषमिति
नामायुषस्यायुषस्तेभवति”-इति वि० ।

^{१ १ ३ २ ३ १}
ज्योतिर्वैश्वानरमुद्धत् ॥ ८ ॥ १८*

^{४ ५ १२ ११ ३ ५}
(जनित्रे द्वे ॥) पावा । मानो । अजीजार३४नात् ।

^{१ १ १ १ १}
दिवश्चित्राम् । नतन्यतूम् । ज्योतिर्वैश्वानरम् । नाररा

^{५ २ २ १ ५}
२३४औद्धोवा । वृ२३४द्धात् ॥ १४ ॥

^{५ २ १ २ १ १ १ १}
पवमानाः । अजाइजा३नात् । दिवश्चित्रा३३३

^{१ १ १ ३ ३ ३ ३}
चा३इ । नातन्या२३४तूम् । ज्यो२३४ती । वार३४इ

^{५ ४ ५ ४ ५}
श्वा । नरोवा । वृ५औद्धाइ ॥ १५ ॥ १८

त्वं “वायुं” “धर्मणा” धारकेणा रसेन† “आरोह” प्राप्नुहि ॥

“देवआयुषक्”-“देवायुषग्”-इतिपाठौ ॥ ७ ॥ १७

* उ० १, १, १, १ = ऋ० ७, १, ११, १ = ऊ० ११, १, ११ ;—१८, १, ८—८ ।

† ‘धर्मणा कर्मणा’-इति वि० ।

‡ धर्मचेति विविधं व्याख्यानम् । तथाहि—“जातः परेण (प्र० १४८ पृ०)”-इत्यत्र ‘धर्मणा आधानादि-कर्मणा’-इति, “घृतवती (प्र० ७७७ पृ०)”-इत्यत्र ‘धर्मणा धारणेन’-इति इह ‘धर्मणा धारणेन रसेन’-इति ; एव मुत्तरमापि (ऊ० १, १, २, ८—उ० १, १, ८, २—१, १, १, २—१, १, २—३, १, २, २, ३—४, १, १, ३—७, १, ३, २) कश्चिद्वचनम् ।

अथ दशमो ।

१ २ १ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १ २
परिप्रासिष्यदत्कावि.सिन्धोः^१रुर्मावधिश्चितः ।

वार^१३३^२र^२ईया । म^२दाय^२वर्च^२णागिरा । ओ^१वा^२३३^२हो^१वा
२३^१ह^२र^२ईया । म^२धो^२अ^२र्ष^२न्ति^२धारया^२ओ^१वा^२३३^२हो^१वा^२३३^२ह^२र^२ईया^१ ।
वार^१३४^२ओ^२हो^२वा । ऊ^२र^२३४^२पा ॥ १७ ॥

(निक्तीडम् ॥) पा^२ऽपूरी । स्ना^२ना^२३सा^२३इ^२न्द^२वाः ।
म^२दाय^२वर्च^२णा^२गिरा । म^२धो^२३३^२अ^२र्षा^२ । ऊ^२र्म^२रि^२वा^२२ ।
ई^२या । ति^२धारया । ओ^२३^२हो^२वा । हो^२५इ । डा ॥ १८ ॥
॥ १९ ॥

हयोः काश्यपोऽसितऋषिः* । “स्नानासः” सुवानाः अभि-
षूयमानाः “इन्दवः” दीप्ताः । “वर्हणा” महत्या† “गिरा”
स्तुतिरूपया वाचा “मधो” इति विभक्तिव्यत्ययः(३, १, ८५) ।
मधवो मदकराः सोमाः “धारया” सह देवानां “मदाय” तदर्थं
“पर्यर्षन्ति”‡ दशापवित्रादधः चरन्तीत्यर्थः ॥

“मधो”—“सुता” इति सामऋचः पाठो ॥ ९ ॥ १९

* “देवलो वा”-इति ऋषि-नैमेषः ।

† “वर्हणा” परिवेष्टनेनेति वि० ।

‡ “अपगतौ (तु० य०)”-इत्यस्य रूपम् । अरुणति, अरुणति-इति च नतिकर्मण्ड
वि० २, १४ ।

१ १२ २२ ३ १ १
 कारु*बिभ्रत्पुरुस्पृहम् ॥ १० ॥ २०†

॥ इति पञ्चम-दशति ॥

॥ इति पञ्चमः प्रपाठकः ॥

५ २ १ १ १ २
 (औशनम् ॥) परिप्रासि । व्यदत्कावीरः । सिन्धो
 २२ ० १२ १ २ ५२ २
 रूर्मावाधिश्रिताः । कारु२३म् । बारद्भार२३४ औक्षो
 २ १ २ १ १ १ १
 वा । पुरुस्पृहार२३४पुम् ॥ १८ ॥ २०

“परि प्रासिष्यदत्” परिस्यन्दते “कविः” मेधावी “सिन्धोरूर्मावधिश्रितः” अश्रितः सन् “पुरुस्पृह” बहुभिः स्पृहणीयं “कारु” स्तोतारं‡ “बिभ्रत्” धारयन् सोमः परिस्यन्तते-इति सम्बन्धः ॥

“कारु” — “कारम्” - इति पाठौ ॥ १० ॥ २०

इति त्रीसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने
 पञ्चमस्याध्यायस्य द्वितीयः खण्डः ॥ १ ॥

* “कारु” - इति छ० ।

† छ० ६, ८, १, १ ।

‡ “कारु” - इति सोमृतामसु तृतीयं नैषधु कम् (३, १६) ।

अथ तृतीये खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२ ३ २ ३ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 उपोषुजातममुरङ्गोभिर्भङ्गमपरिष्कृतम् ।

१ २ ३ १ २
 इन्दुन्देवाअयासिषुः ॥ १ ॥ २१ *

(यामानि त्रीणि ॥) इच्चा^२ इच्चा^१ । उपोषुजातमा^२
 मुराम् । इच्चा^१ । इच्चा^२ इच्चा^१ । गोभिर्भङ्गमपरा^२ इष्कृ^१
 ताम् । इच्चा^२ । इच्चा^१ इच्चा^२ । इन्दुन्देवाअया^२ सिषुः^१ ।
 इच्चा^२ ॥ २० ॥

उपोषुजातमा^२ मुराम् । उपा । गोभा^२ इच्चा^१ इच्चा^२ ।
 भङ्गमपरा^२ इष्कृ^१ ताम् । उपा । इन्दु^२ इच्चा^१ इच्चा^२ । देवा^२
 अया^२ । सिषुरा^१ इच्चा^२ । अवा^२ । अवा^२ इच्चा^१ इच्चा^२ ॥ २१ ॥

उपोषौ । इच्चा^२ इच्चा^१ । आप्तू^२ इच्चा^१ । औ^२ इच्चा^१ इच्चा^२ ।
 वा^२ । गोभिर्भा^२ इच्चा^१ इच्चा^२ । औ^२ इच्चा^१ इच्चा^२ । इन्दू^२
 इच्चा^१ । देवा^२ इच्चा^१ इच्चा^२ । अयासिषू^२ इच्चा^१ इच्चा^२ ॥ २२ ॥ २१

* उ० १, २, १८, २—५, २, २०, १ = छ० ७, १, २०, २ = क० ६, १, ५ ;—१६, २, ११ ।

अथ द्वितीया ।

^{१ १ १ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
पुनानोअक्रमोदभिविश्वाभृधोविचर्षणिः ।

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
शुभ्रान्तिविप्रन्धीतिभिः ॥ २ ॥ २२ *

(वैरूपम् ॥) पुनानोआ । क्रामोदार३४भी । वि-
श्वा^१रमा^२र३४र्षाः । वोचर्षा^३र३४णीः । शुभा^४रता^५र३४इवो ।
प्रा^६रघा^७र३४औ^८होवा । ती^९र३४भीः ॥ २३ ॥ २२

अमहीर्युर्हृषिः† । “सुजातं” सम्यक् प्रादुर्भूतम् “अप्तं”
वसतीवरीभिः प्रेरितं‡ “भङ्ग” शत्रूणांभञ्जकं॥ “गोभिः”
गोर्विकारैः पयोभिः “परिष्कृतम्” अलङ्कृतम् संस्कृतम् । “इन्द्र”
सोमं “देवाः” इन्द्रादयः उपायासिषुः “उपगच्छन्ति ॥ १ ॥ २१

§ “विचर्षणिः” द्रष्टा॥ “पुनानः” सोमः “विश्वाः” सर्वाः

* अ० १, १, ११, १ = अ० ६, ८, २०, १ = अ० १, १, ११; — २२, १, ११ — ११ — ११ ।

† “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैमेषः ।

‡ ‘अप्तं’ भवतीति ‘अप्तुरम्’-इति वि० ।

॥ ‘भङ्ग’ भव्यते पायभिः-इति वि० ।

§ नैष सायणीवर्षिसंवादी दृश्यते, तदिह च मूलं सेचकप्रमादमित्यनुमीयते,
“दृष्टान्तिः आङ्गिरसः”-इति तु ऋषि नै० ।

॥ “विचर्षणिः”-इति पञ्चतिक्तर्षणं षष्ठं नैषट्कम् (३, ११) । ‘विचर्षणिः’
विविधं पञ्चानि सर्वे वा पञ्चानि-इति वि० ।

अथ तृतीया ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २ २
 आविशङ्कलशस्सुतोविश्वार्घ्यन्नभिश्चयः* ।

३ १ २
 इन्द्रिन्द्रायधीयते† ॥ ३ ॥ २३†

(औशने द्वे ॥) ^{५२}आविशङ्कालाईश^२स्सुताः । ^१वाइ-
^{१८ १ २}श्वार्घ्यन् । ^१अभाइआयाइः । ^५ओइहाइ । ^{१ १}ओवा । ^३ओ
^{३ १}२३४हाइ । ^१इन्दु२३ः । ^{१ २}आइन्द्रा२३४ओहोवा । ^{५२ २}यधी
^{३ १ १ १ १}यते२३४५ ॥ २४ ॥

“सृधः”॥ शत्रुसेनाः “अभ्यक्रमीत्” अभिक्रामति § । “विप्रं”
 मेधाविनं तं ॥ सीमं “धीतिभिः”** शुचिभिर्वा “शुभन्ति”††
 अलं कुर्वन्ति ॥ २ ॥ २२

* “सृधः”-इति, † “शूरोमगेषुतिष्ठति”-इति च ॥

‡ ॥ ० ७, १, १०, ४ ।

॥ “सृधः”-इति सङ्ग्राम-नामसु विप्रं नैवष्टु कम् । ‘सृधः—सङ्ग्रामान् जेतुम्’-
 इति च वि० ।

§ सार्वकालिकोलुक् (३, ४, ६) ।

॥ “विप्रः”-इति मेधाविनामसु प्रथमं नैवष्टु कम् (२, १५) ।

०० “धीतयः”-इति अङ्गुलिनामसु सप्तमं नैवष्टु कम् (२, ५) । ‘धीतिभिः-
 कर्मभिर्बुद्धिभिर्वा’-इति वि० । वस्तुतोधीतिशब्दो वक्तव्यः ।

†† “शुभ शोभायाम् (भा० प०)-इत्यस्य रूपम् । ‘शुभन्ति शोभन्ते अलङ्कुर्वन्ति’-
 इति च वि० ।

अथ चतुर्थी ।

१२४ २३ १० ३ १२ १४ १२ ३ २
असर्जिरथ्योयथा०पवित्रे चम्बोःसुतः ।

१२ ३ १ २
कार्यन्वाजीन्यक्रमीत् ॥ ४ ॥ २४†

४२ ३ ४ ५ ३२ ४ ५ १२
आविशन्कलशम् । सुताः । वाइश्याः । अर्षन् ।

१ २ ३२ २ ५ १ १२
अभाइआया । औहौहो२३४वा । औहौहो१३ । इ-
१ १२ १ ३ ३२ २ १
न्दूरा१इन्द्रा२ । य । धीयारता२३४औहोवा । ऊ-

५
२३४पा ॥ २५ ॥ २३

‡“सुतः” अभिषुतः “सोमः” “कलशं” द्रोणम् “आ विशन्”
“विश्याः” सर्वाः “त्रियः” सम्पदः “अभ्यर्षन्”॥ अभितो गमयन्
“इन्द्रः” दीप्तः सोमः § “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “धीयते” दशापवित्रे
अध्वर्युभिर्निधीयते ॥ ॥ ३ ॥ २३

० “यथा”-इति ऋ० ।

† ऋ० ६, ८, २८, १ ।

‡ इहपि सायकोषर्षिसंवादोनास्ति । ‘असितः काश्रपः’-इति ऋषि-नैजेयः ।

॥ “अवपति”-इति गतिकर्मसु पठ्यते, तस्यैव रूपमिदम् (नै० २, १४) ।

§ योगार्थो दीप्तः स इह विशेषणम्, कठार्थः सोमः स एव विशेषणं पदम् ।

॥ “अभिसृष्टः”-इत्येव विवरण-सम्मतः पाठः, अतएवोक्तम्,—‘अपन् अरति, अभि-
सृष्टः सृष्टकोयाः’-इति ॥

अथ पञ्चमी ।

१७ ३ १ ११ ३ २ ३ २ ३ १२

प्रयङ्गावोऽनभूर्णयस्त्वेषाअयासोचक्रमुः† ।

१२ १ १७ ३ २ २

घृन्तःकृष्णामपत्वचम् ॥ ५ ॥ २५ †

(सोमसाम ॥) असर्जिरा । थि । योयारश्था । प-

१२२ १ ० ३ ५ १२ १ १ १
वित्रे । चा । मुवोरःखरश्ठाः । कार्मन्वारश्जी । नि-२१ ४ ५ ४
यक्रमाइत् । औरश्चोवा । चो५इ । डा ॥ २६ ॥ २४

प्रभूवसुऋषिः‡ । “रथ्योयथा” रथसम्बन्धी अथ इव स
यथा विसृज्यते यज्ञे तद्वत् “चम्बोः” अधिषवण-फलकयोः “सुतः”
अभिषुतः सोमः “असर्जि” “पवित्रे” सृष्टोऽभूत् । तथाभूतो
“वाजी” वेगवान् ॥ सोमः “कार्मन्” § कार्मणि युद्धे इतरे-
तराकर्षणात् । अत्र देवानामाकर्षणवति यज्ञाख्येसङ्ग्रामे “न्य-
क्रमीत्” नितरां क्रामति ॥ ४ ॥ २४

• “प्रमेगावी” इति ऋ० ।

† उ० १, १, २, १ = ऋ० ६, ८, ११, १ ।

‡ “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-नैमेयः ।

॥ ‘वाजी अश्वान्’-इति वि० ।

§ “कार्मन्”-इति सुवसुकि रूपम् (७, १, १८) । युद्धार्थे प्रवृत्तिनिमित्तमाह—
‘इतरेतराकर्षणादिति । यज्ञवाचित्वेऽपि तदेव प्रवृत्ति निमित्तमिति दर्शयन् दृढान्त-
विधिं सङ्गमयति अथेत्यादिना ।

४ ५ २२ २ १ २

(कार्ष्णे द ॥) प्रयद्वाउ । गावोनाभूणां^१यार३४ः ।

^{२२ १} त्वेषाः । ^{१ ५२ २} आयारसोअक्रमुः । ^१ घ्नन्ताः^१कार३ष्णां^१म् । अ

^{१ २} पात्वचम् । ^{२ १ १} औक्षोरक्षार३४^{५२ २} औक्षोवा । ^{१ २ ५} ऊ३२३४पा ॥ २७ ॥

^{२ १ २ ४२ ५२} प्रयद्गा३वेनभूणां^{१ २ २ २}याः । ^{१ ०} त्वाइषाअया । ^{१ ०} सोअक्रमूर३ः ।

^{१ २ ५} घ्नार३४न्तोद्वाइ । ^{१ ०} कार३ष्णां^{५२ २}२३४^{१ २ १ २ १ १ १} औक्षोवा । अपत्वचार३४

धूम ॥ २८ ॥ २५

मेध्यातिथिर्दृष्टिः* । “यत्” ये “भूणयः” क्षिप्राः “त्वेषाः”
दीप्ताः† “अयासः” अयाः गमनकुशलाः “कृष्णां” ¶ “त्वम्”
“अप घ्नन्तः” अभिषवेण निरस्यन्तः [त्वक्षिः, सम्भरणकर्मा §
(तु० प०) । इदृग्भूताः सोमाः “प्राक्रमुः” यज्ञं प्रवर्त्तयन्ति ।
तत्र दृष्टान्तः—“गावान्” उदकानीव ॥ तानि यथा क्षिप्रमधः
पतन्ति तद्वत् । गावएव वा उपमीयते तायथा स्वगोष्ठमाशु

* “काशः”-इति ऋषि० नै० ।

† “भूणयः भरक्षणीला”-इति वि० । भूणयः-भमक्षणीलाः, भरक्षणीलाद्यान्वय
(प्र० ६१० पृ० ३०) ;

‡ “त्वेषदीप्तो (आ० उभ०)”-इत्यस्य रूपम् । “दीप्ता-महान्तः”-इति वि० ।

¶ कृष्णां राशिं कृष्णारूपाम्, अपत्यं अपर्वां रात्रेः कृष्णां-इति वि० ।

§ सम्भरणमाणादनम् ।

॥ गोमय्यो वषट् परमदकारो न नैवशुक्लः ।

अथ षष्ठी ।

३ १ २ ३ १ २ २ १ २ ३ २
अपघ्नन्पवसेमृधःक्रतुवित्सोममत्सरः ।

३ १ २ २ ३ १ २
नुदखादेवयुंजनम् ॥ ६ ॥ २६ *

५ ४ २ ५ १ २
(वैश्वदेवम् ॥) अपघ्नौ । होइपावा । साइमाशर्द्धा
१ १ २ १ २ १ २
२ः । क्रतुवित्सो । ममात्साशराः । नुदारः । स्वा-
३ ४ २ २ १ १ १ १ १
२दा२३४औहोवा । वयुंजना२३४५म् ॥ २८ ॥ २६

गच्छन्ति[†] तद्वत् । अथवा गावः स्तुतिवाचः[‡] ता यथा स्तुत्यं
प्रति क्षिप्रं प्राप्नुवन्ति, तद्वत् यज्ञं प्रवर्त्तयन्ति[¶] । तान् स्तुवे—इति
शेषः ॥

“यत्”—“ये” इति साम्प्रतः पाठौ ॥ ५ ॥ २५

अस्याः परस्याश्च निधुर्विकृतिः[§] । हे “सोमः !” “मत्सरः”
मदत्सरः ॥ यः त्वं “मृधः” हिंसकान् शत्रून्^{||} “अप घ्नन्” मारयन्

* उ० ५, १, १५. २ = ऋ० ७, १, २४, ४ = ऊ० ४, २, १७ — १८ — १८ —
१० ; — १७, १, १ ; — ऊ० १, २, २ ।

† अथख्यो गाव उवसां वाचनभूताः (१, १५ नै०) ।

‡ निधुर्वि-प्रयत्नेकादशं द्रष्टव्यम् ।

¶ ‘गावः रश्मयः’-इति वि० । ‘गावः’-इति रश्मिनामसु तृतीयां नैषद्यु कम् (१, ५) ।

§ “काशपः”-इति क्षपि-नैगेयः ।

|| ‘मदमीयोमचौयध’-इति वि० ।

.. ‘मृधः शत्रूनाम् पापानश्च’-इति वि० ।

७४,

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३

अथापवस्वधारयाययास्यमरोचयः ।

३ १ २ १ २ ३ २

हिन्वानोमानुषीरपः ॥ ७ ॥ २७॥

(वैश्वदेवस्यसाम ॥) एअथापवा । स्वधा २ । १

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
या ३१ उवा २३ । ऊ ३४ पा । ययास्यमरो २ । चया ३१

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
आवा २३ । ऊ ३४ पा । हिन्वानोमानुषा २२ इर्वा ३ । आ-

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
पआ ३१ उवा २३ । ऊ ३२ ३४ पा ॥ १० ॥ २७

“ऋतुवित्” अस्मभ्यं प्रश्नां प्रयच्छन् † “पवसे” चरसि स त्वं
“अदेवयु” अदेवकामं जनं ‡ राक्षसवर्गं “नुदस्व” प्रेरय ॥ ६ ॥ २६

हे सोम ! “मानुषीः” मनुष्याणां हितानि ¶ “अपः” उद-
कानि “हिन्वानः” प्रेरयन् § त्वं “यया” धारया “स्यम”

● उ० ५, १, ८, १=अ० ७, ११, १ ।

† ‘ऋतुवित् ऋतुवित्’-इति वि० ।

‡ यो देवान् यष्टुं न कामयते इत्यर्थः ।

¶ ‘मनुष्याणां भवाः’-इति वि० ।

§ हिन्वान इति ‘दिवि प्रोचने (सा० प्र०)’-इत्यस्य रूपम् । ‘हिन्वानः सेवसाव’-इति वि० ।

अथ नवमी ।

१ २ ३ १२ १२ ३ १ २ १ २
अयावीतीपरिस्त्रवयस्तइन्द्रोमदेष्वा ।

१ १ १ ३ १ १२
अवाहन्नवतीर्नव ॥ ८ ॥ २८*

(सोमसामानि त्रीणि ॥) ^{५ २ २} अयावीती । ^{१२ १} पारिस्त्रवा ।

^{१ १} यस्तइन्द्राउ । ^{१२ १} मादाइषुवा । ^{१ २ २} अवाहाश्नाश् । ^{१ १} वतीर्२३
^५ ४वा । ^५ नापुवोइहाइ ॥ ३२ ॥

^{१ १ २ २ २} अयावीता । ^{१ २ १} औहोवा । ^{२ २ १} औहोश्नाइ । ^{१ २} औ । ^२ हो२ ।

^१ वार३४ । ^{५ २ २} औहोवा । ^{१ २} परिस्त्रव । ^{१ १} यस्तइन्द्रा । ^{१ २ १} औहो
^१ वा । ^{१ २} औहोश्नाइ । ^{१ २} औ । ^१ हो२ । ^{५ २ २} वार३४ । ^{५ २ २} औहोवा ।

^{१ १ २ १ २} मदेष्पुवा । ^{२ १} अवाहन्ना । ^{१ २ १ २} औहोवा । ^{१ २ १} औहोश्नाइ ।

^{१ २} औ । ^१ हो२ । ^{५ २ २} वार३४ । ^{१ १ २} औहोवा । ^{१ १ १ १} वतीर्नवार३४५ ॥ ३३ ॥

^{५ २} अयाऽपुवी । ^{५ २ ५} ताइपाश्निस्त्रवा । ^{१ २ २} यास्तइन्द्रो । ^१ मदा

अथ दशमी ।

१ १ ३ १२ २२ ३१७ ३१ २ ३ १ १
परिद्युत्सन्नद्रयिभरद्वाजंनोअन्धसा ।

१ १ २ १ ३ २ २ १ १ ४ ५
इषूश्वा२ । अवाहा३न्ना । वतीर्नवा । औ३होवा ।

४
होपुइ । डा ॥ ३४ ॥ २८

अमहीयुर्त्तपिः* । हे “इन्द्रं” सोम ! “अया” अनेन
रखेन “वौती”† वीत्वे इन्द्रस्य भक्षणाय‡ “परिस्त्रव” परि-
स्त्रव । कौटुम्भेन रखेनेत्यत आह “ते” तव “यः” रसः “मदेषु”
सङ्ग्रामेषु॥ “नवतीर्नव” नवनवति-सङ्ख्याकाः§ शम्बरपुरीः॥
“अवाहन” जघान (असुं सोमरसं पीत्वा मत्तः सन्निद्रः
उक्तसङ्ख्याकान् शम्बरपुरीर्जघानेति मत्वा रसो जघानेत्यु-
पचारः ॥ ८ ॥ २८

* “आङ्गिरसः”-इति ऋषि-जैनेयः ।

† पा० ३, १, ८६ । ७, १, ३८ ।

‡ “वौतिः कान्तिः, साजो वा तेन परि स्त्रव परिसमन्तात् स्त्रव”-इति वि० । इह
नये कान्तिकर्मचोवेतेरिदं (जै० १, ६, ३) रूपमिदम् ।

॥ ‘मदेषु पुरतोऽवस्थितेषु’-इति वि० ।

§ अटौभतानि दशोत्तराणि ।

॥ शम्बरइति निघण्टो मेघनाभसु (१, १०)—उदकनामसु (१, १२) वल्लनामसु
(२, ८) च दृश्यते । ऐतिहासिकसु शम्बरनाम दैत्यविशेषः, तदधीपाख्यानं भाग-
वतादौ (१०, ५५) द्रष्टव्यम् ।

३ १ २ १ २ १ २

स्वानोऽर्घपवित्रां ॥ १० ॥ ३० *

॥ इति प्रथम-दशति ॥

(भारद्वाजम् ॥) परि॒द्य॒क्षाम् । औ॒इ । स॒न॒द्रा॒यि

२म् । भ॒र॒द्वा॒जा॒२म् । औ॒इ । नो॒अ॒न्वा॒सा॒२३४ । स्वा

२ नो॒३४अ॒र्घा॒३ । प॒वो॒वा । त्रा॒पु॒यो॒ई॒क्षा॒इ ॥ ३५ ॥ ३०

॥ इति ग्रामे गेये त्रयोदशः-प्रपाठकः ॥

उवथ्यऋषिः† । “द्य॒क्ष” दी॒प्तं॑ । “स॒न॒त्” दी॒य॒मा॒नं॑ ।
 सैन्य॑ वा “र॒यि॒म्” ध॒नं य॒स्य ता॒दृ॒शं “वा॒जं” ब॒लं “अ॒न्वा॒सा”§
 अ॒न्ने॒न स॒ह सो॒मः “नः” अ॒स्त्रा॒कं॑ ॥ “प॒रि॒भ॒र॒त्” प॒र॒तो॒ह॒र॒तु
 प्र॒य॒च्छ॒त्वित्य॑र्थः । अथ॑ प्रत्यक्षस्तुतिः--हे सोम ! “स्वानः”
 सु॒वा॒नोऽभि॒षू॒य॒मा॒णस्त्व॑म् “प॒वि॒त्रे” “अ॒र्घ” आ॒भि॒मु॒ख्ये॒न॒क्ष॒र ।

“द्य॒क्षः स॒न॒द्रा॒यि”-“द्य॒क्षः स॒न॒द्रा॒यि”-इति, “स्वानः”-“सु॒वा॒नः”-इति च साम्नऋचः पाठौ ॥ १० ॥ ३०

इति श्रीसायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने

पञ्चमस्याध्यायस्य तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

* ऋ० ७, १, ८, १ ।

॥ ‘स॒न॒त् धि॒र॒क्त॒म॒म्’-इति वि० ।

† “आ॒ङ्गि॒र॒सः”-इति ऋषि॑ नै० ।

§ ‘अ॒न्वा॒सा त॒र्पितः’-इति वि० ।

‡ “द्यु॒तो धि॒य॒क्त॒इति द्यु॒क्षम्”-इति वि० । ॥ “नः अ॒स्त्रा॒न् प्र॒ति”-इति वि० ।

अथ चतुर्थं खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ २ २ ३ २
अचिक्रदद् वृषाक्षरमृद्वान्मित्रानदर्शतः ।

१ २ ३ २
सं सूर्येण दिद्युते ॥ १ ॥ ३१

ओम् ॥ (वर्षाक्षरम् ॥) अचिक्रदाश्त् । अचिक्रदा
पुदे । वृषाक्षराश्इ । वर्षाक्षराश्इ । वृषाक्षरापुए ।
मृद्वान्मित्राश्ः । माद्वान्मित्रापुए । मृद्वान्मित्रापुए । नद-
र्शताश्ः । नादर्शताश्ः । नदर्शतापुए । सूर्येण दिद्युते ।
सं सूर्येण दिद्युते । सं सूर्येण पुए । एण दिद्युताश्इ । एण दि-
द्युताश्इ । एण पुइ द्यताउ । वा ॥ १ ॥ ३१

मेध्यातिथिर्ऋषिः* । “वृषा” कामानां वर्षकः “हरिः” हरित-
वर्णः “मृद्वान्” पूज्यः “मित्रान्” यथा सखा तद्वत् । “दर्शतः”
दर्शनयोग्यः सोमः “अचिक्रदत्” शब्दङ्करोति सोयं सोमः
“सूर्येण” सह “दिद्युते” दिवि प्रकाशते ॥ [“दिद्युते”-“रोचते”
-इति साम्प्रतः पाठौ ॥ १ ॥ ३१

* उ० ४, १, ३, २ = ऋ० ६, ७, १८, १ ।

† “कावः”-इति ऋषि-ने० ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २

अतिदक्षमयोभुववक्त्रिमद्यावृणीमहे ।

३ १ २ ३ १ २

पान्तमापुरुस्पृहम् ॥ २ ॥ ३२*

५ ४ २

२ १ २ २

(वार्षानि त्रीणि ॥) अतिदक्षाम् । मयीभूवाम् ।

१ २ १ ० ३ ५ १ २ ५ २
वक्त्रिम । द्या । वृणीरमार३४ छाद् । पान्तमा३ । ईश्या ।१ १ ३ ५ ४ २ १ ५
पूरु२३ । स्पृ२३४२३४ औक्षोवा । ऊ३२३४पा ॥ २ ॥२ ३ ५ २ ३ ५ ३ ४
अतिदा२३४क्षाम् । मायीभूर३४वाम् । वक्त्रि-३ ४ ५ ४ ३ ५ १ २ २ ५ २
मद्यावृणी । मक्षो२३४ छाद् । पान्ता३मा३ । ईश्या३ ।१ ३ ५ ४ २ ३ ५
पूरु२३४ औक्षोवा । स्पृ२३४क्षाम् ॥ ३ ॥३ ४ ५ ४ ३ ५ ३ ५ ३ ४ ५ ४
अतिदक्षमयः । भुवो२३४छाद् । वक्त्रिमद्यावृणी ।३ ५ १ २ १ २ १
मक्षो२३४छाद् । पान्ता३मा२ । पूरुस्पृहम् । इडा२३२ १
भा३४३ । ओ२३४पृद् । डा ॥ ४ ॥ ३२

* उ० ४, २, २, १० = ऋ० ७, २, ७, १ ।

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ २ ३ १ २
अध्वर्योऽद्रिभिः सुतं सोमस्य विन्ने चानय ।

३ १ २ ३ १ २
पुनाहीन्द्राय पातवे ॥ ३ ॥ ३३*

२ १ ५ २ १ २ २
(वैरूपे द्वे ॥) अध्वर्योऽर३४चा । द्विभाइः च३ता

१ २ ५ १ २ १
३म् । सोमारम्यार३४वी । चाआ१नाया२ । पुना-

२ १ ५ २ २ २ २ १ २ १ १ १ १
२३ । हीन्द्रा३४चौहीवा । यपातवे२३४५ ॥ ५ ॥

४ ५ २ ४ ५ २ १ ५ २ २
अध्वर्यो । होचद्री । भिः सुतम् । औ३हो३वा३ ।

भृगुर्नृषिः† । हे सोम ! यष्टारो वयं “तं” तव स्वभूतं
“दक्षं” बलम् “अथ” अस्मिन्त्यागदिने “आ” आभिमुख्येन
“वृषीमहे” सन्भजामहे । कौटुशम्? “मयोभुवं” सुखस्य भाव-
धितारं “वङ्गि” धनादीनां प्रापकम्‡ “पान्तं” शत्रुभ्योरक्षकम् ।
“पुरुस्पृहं” बहुभिः स्पृहणीयं काम्यमानम्बलमिति ॥ २ ॥ ३२

* उ० ५, १, ११, १ = छ० ७, १, ८, १ = ऊहे ४, १, २० ;—४, २, १—२—
३—४—५—६ ;—१६, २, १९—१४ ।

† ‘वावचिः—भार्गवो वा जमदग्निः’—इति ऋषि-ज्ञे० ।

‡ ‘वक्षेयानि कार्यरवेष्टेष्टः (भृ० उ०) ।

दख,

अथचतुर्थी ।

१ ३ २ ३ १ १ १ ३ १ २ ३ १ २ १ २
 तरत्समन्दीधावतिधारासुतस्यान्धसः ।

३ २ ३ १ २
 तरत्समन्दीधावति ॥ ४ ॥ ३४*

१ २ ३ ५ १ २ १ १
 सीमारम्पार३४वी । औवाआश्नाया२ । पुना२३ । चार३
 ३ ४ २ २ १ १ २ ३ १ १ १ १
 न्दार३४औद्दीवा । यपातवे२३४५ ॥ ६ ॥ ३३

५ २ २ १ २ १ २
 (तरन्तः ॥) तरत्समा । दीधावा१तार३३ । धारा-
 १ ३ ३ १ १ १ २ १ २ ५ २ २ १
 रसूर३४ता । स्यआर३१धा२सार३४औद्दीवा । तरत्सम
 २ २ ८ ३ २ १ १ १ १
 न्दीधावती२३४५ ॥ ७ ॥ ३४

उच्यते ऋषिः† । हे “अध्वर्यो !” “अद्रिभिः” आवभिः
 “सुतम्” अभिषुतं सोमं “पवित्रे” “आनय” प्रापय । एतदेव
 दर्शयति—“इन्द्राय” इन्द्रस्य “पातवे” पानाय “पुनाहि” पुनीहि
 पावयः‡ ॥

“पुनाहि”-“पुनीहि”-इति, “आनय”-“आसृजे”-इति च
 साम्नऋचः पाठः ॥ ३ ॥ ३३

* उ० ४, १, ५, १ = ऋ० ७, १, १५, १ = चार० १, २, १४ ।

† “आद्रिभिरसः”-इति ऋषि-नै० ।

‡ ‘पूतं कुब’-इति स्पष्टं विवरणे ।

अवत्सारकृषिः* । “मन्दौ” देवानां हर्षकः स सोमः
 “तरत्” स्तोत्रं पाप्मनः सकाशात् तारयन् “धावति”
 द्रोणकलशकृच्छ्रति† । धावतीति पुनरपि तदेवाहान्यन्ती
 दरार्थं तरन्मन्दोधावतीति । यद्वा । अस्य ऋचो यास्तेनोक्तार्था
 द्रष्टव्यः । तद्यथा—“तरति स पापं सर्वं मन्दौ यः स्तोति धावति
 गच्छत्यूर्ध्वं गतिन्धारा सुतस्यान्वसोधारायाभिषुतस्य मन्त्रपूतस्य
 वाचा स्तुतस्येति (नि० प० १३, ६)” ॥ ४ ॥३४

* “काश्याः”—इति ऋचि-नैवेद्यः ।

† अवेदं विवरयन्—“तरत् । विनियोगोऽस्य वडे ऽहनि । अतुष्टं बोधयति प्रति-
 ष्ठाये । प्रतिष्ठायै यजमानाय ध्वसौ वे पुष्टवन्तौ तरन्धन्वावेष्ट्य स्थियः पुष्टवन्तो वड
 सन्ध्यान्तो वड पुष्टवन्तरन्-पुष्टमोढाभ्यामधीभ्या वेदद्विभ्यां सचचाणि अदिन्सताम्
 दातुमिच्छन्ताम् तौ पुष्टमोढे ईक्षेता मनसां प्राज्ञमप्राज्ञमिति । कथं केन प्रकारेण
 नौ जायामिदम् । ज्ञानम् अप्रतीत्यहीतं स्यादिति । तौ प्रत्येतां अतुष्टं अप्रत्ययं
 ध्वस्योः । पुष्टवन्तोरमन्योः आदृष्टवे सचचाणि ज्ञानवन्तौ तरत् तरन् प्रतिपद्य-
 दोषतः मन्दौ सोमः चःषति शोधयति । तर्णवैद्यतयो ज्ञानं गृहीतम् अप्रति-
 गृहीतं भवति अन्यथापि ज्ञानं अज्ञं अप्रतिगृहीतं भवति गृहीतमपि यः । एवं
 विजानाति विनाशं सो नरति । तरन्-पुष्टमोढो उभयस्यापायस्यावबध्यौ । मनु-
 ष्यस्य च देवस्य च अवरोधनार्थं तथाच मौतमः—“अप्रतिपद्यं प्रतिजिघृक्षन्
 प्रतिगृह्य वा अतुष्टं तरत्समन्दीत्यप्यु जपेत् ॥ तरत् चः मन्दौ सोमः धावति
 शोधेति । जच्छति वा शोधयति वा शोधयति वा पापं । न केवलं सोमः धारा
 अपि सुतस्य अन्वसः अज्ञस्य सोमस्य चक्ष्मातरत् । तरति स पापं यस्य मन्दौ
 धावति शोधयति उवा मध्यमिका वाक् धारा वा वेदं विजानाति । वसुनां
 मर्त्यस्य देवो अवसः एवंगृह्यमिष्टा धारा । ध्वजयोरिति व्याख्याता । आशयोः
 पुष्टवन्तो तैर्ज्ञतं तैर्गृह्यतानि ज्ञानां सचचाणि च आदृष्टवे—तरत्समन्दौ-
 भवति ॥”—इति ।

अथ पञ्चमी ।

^{१ २} ^{१ १ १} ^{१ १ २} ^{१ १ २}
 आपवस्वसहस्रिणरयिं सोमसुवीर्यम् ।

^{१ १ २} ^{१ २}
 अस्मेश्वांसिधारय ॥ ५ ॥ ३५ *

^{५ २} ^{२ १}
 (सोमसाम ॥) आपवस्वा । सहस्रिणम् । ऊवाइ ।

^१ ^१ ^{१ २} ^{१ २ १}
 ऊवारश्चो । रयिं सोमा । सुवीरियाम् । ऊवाइ ।

^१ ^{१ २ १} ^{१ २ १}
 ऊवारश्चोइ । अस्मेश्वा । सिधारया । ऊवाइ । ऊवा

^१ ^१ ^{५ २ २} ^१ ^५
 रश्चोर् । वारश्चौचोवा । ऊरश्चपा ॥ ८ ॥ ३५

निधुविऋषिः† । हे “सोम !” त्वं “सहस्रिणं” बहु-
 सङ्ख्याकं “सुवीर्यं” शोभन-सामर्थ्योपेतं “रयिं” धनं “आ पवस्व”
 अभिमुख्येन चर । अपिच “अस्मे”‡ अस्मासु “अवांसि”
 अन्नानि “धारय” स्थापय ॥ ५ ॥ ३५

* ऋ० ७, १, ३०, १ ।

† “काश्रपः”-इति ऋषि-जै० ।

‡ अस्मे इति, अस्मदः सामविभक्तिरनेव रूपं भवति । तत्र सुपामित्यादि (७, १
 ३८) श्रेयस्सीति च (६, १, ७०) सूत्रं स्मर्यम् । तत्सप्तधैव त्रयते बहुचि ।
 नन्दयथा—“अस्मे ते वयः (१, २, १५, ७)”-इत्यत्र वयमित्यर्थः । “अस्मे यातं मासत्याः
 सज्जोवाः (१, ३, ६, १८)”-इत्यत्र अस्मानित्यर्थः । “अस्मे समानेभिर्हवम पौ”-
 स्मेभिः (३, ३, ७, १०)-इत्यत्र अस्माभित्यर्थः । “अस्मे प्रयन्मिमघवन्नृजीभिन्

अथषष्ठी ।

१ १ १ १ २ ३ १ १ १ १ २ २

अनुप्रज्ञासआयवःपदन्नवीयोअक्रमुः ।

१ १ १ १ १ १

रुचेजनन्तसूर्यम् ॥ ६ ॥ ३६ *

(सूर्यसाम ॥) अनुप्रज्ञासआयाईवाः । पदन्न
 वीयो अक्रमुः । रुचाइजना । ताऽसू । ऊम्मायेइ ।
 रीऽ३४याम् ॥ ८ ॥ ३६

†“प्रज्ञासः” पुराणाः केचिद् “आयवः” गमनवन्तोऽद्याः
 “नवीयः” नवतरं “पदं” “अन्वक्रमुः” अनुक्रमन्ते (रूपकव्यव-
 हारेण सोमाः स्तूयन्ते) “रुचे” दौमै तदर्थं “सूर्य” “जनन्त”
 जनयन्तिः ॥ ६ ॥ ३६

(१, ४, ४, ११)”—इत्यत्र अस्मभ्यमित्यर्थः । “अस्मे आराचिद् द्वेभः सहतर्पुषोऽतु
 (६, ६, १०, २)”—इत्यत्र अस्मादित्यर्थः । “कर्व इव पश्ये कामो अस्मे (७, १, १, १०)”—
 इत्यत्र अस्माकमित्यर्थः । “अस्मे धन वसवो वसूनि (०, ४, ८, ५)”—इत्यत्र अस्मास्मि-
 न्यर्थश्चेति ॥

* ऋ० ६, ८, ११, २ ।

† ऋषिः स एव ।

‡ अनेइं विवरणम्—“अनुप्रज्ञासः पुरातनाः आचर्यः सगुह्याः वसिष्ठादयः पदं
 पश्यते उत्थास्यते संसाराद्धं नवीयो नवतरं अस्मिन् कक्षे अक्रमुः क्रमितवन्तः भवे-
 दोपार्थं जनन्त जनयन्त सूर्यम् ।”—इति ॥

अथ सप्तमी ।

^{१ २} अर्षा^{३ १ २ ३} सोम^{१ २} द्युमत्त^{१ २} मोभिद्रो^{३ १ २} णानिरो^१ रुवत् ।

^{१ २} सीद^{३ १ २ ३} न्योनैवनेष्टा ॥ ७ ॥ ३७*

(दाढेच्युतानि त्रीणि ॥) ^{१ २} अर्षा । इहा । ^{१ २} सोम
^१ द्युमा^{१ २} रत्तमा । इहा । ^{१ २} अभाइ । इहा । ^{१ २} द्रोणा^१ निरो^१
^१ रुवा । इहा । ^{१ २} सीदा । इहा । ^{१ २} योनैवना^१ रइषुवा ।
^२ इहा १ ॥ १० ॥

^{४ ५} अर्षा^{१ २} द्वाउ । सोम^१ द्युमत्त^१ मोभिद्रो^१ रश्णा । निरा^१
^१ औइ^१ चे । ^१ रुवा^{१ २} रश्त् । ^{१ २} सीदा^{१ २} उवा । ^{१ २} योनैवा^१ र्शने ।
^{१ २} ऊम्माये^५ इ । ^५ षू^५ रश्वा ॥ ११ ॥

^{१ ४ ४ ४ ४} अर्षा^{३ २} सोम^{१ ४ ४ ४} द्युम । ^{१ २} तमाः । अर्षा^{१ २} सोमा । ^{१ २} द्युमत्तमः ।
^{१ २ २ १} अभिद्रो^{१ २} णारश्चा । ^{१ २} निरो^{१ २} रुवत् । ^{१ २} साइद^{१ २} न्योमार^१ रश्ज्वाइ ।
^१ वनाइ^१ षू^१ रश्वा^१ रश्वाइ । ^१ आ^१ रश्वा^१ पुइ । डा ॥ १२ ॥ ३७

* उ० १, २, ११, १ = ऋ० ७, १, ४, ४ = ऊ० ३, १, २ — ४ ; — ७, १, १२ =
ऊ० १, १, ११ ; — १, २, १२ ; — १, १, २ ।

अथाष्टमौ ।

१२ २१ २ २ १ २ ३ २ २
 वृषासोमद्युमा^१ असिवृषादेववृषव्रतः ।

३ १ २
 वृषाधर्माणिदध्रिषे ॥ ८ ॥ ३८ *

५ २ २ १ १
 (वृषकम् ॥) वृषासोमा । द्युमा^२ आसा
 १ २ २ १ २ २ ५ १ २
 २३ । वृषादेवाश्चाश्च । वार्षव्रातश्चताः । वृषाधर्मा

भृगुर्ऋषिः^१ । हे “सोम !” “द्युमत्तमः” अतिशयेन दीप्ति-
 मान् त्वं “द्रोणानि” (प्रयोगवाहुल्यापेक्षमेतद्वचनम्) द्रोण-
 कलशानभिलक्षीकृत्य “रोरुवत्” पुनः पुनर्भृशं वा शब्दं कुर्वन्
 “अर्ष” आगच्छतु दशापविचमध्यान्निर्गतः सोमः अविच्छिन्न-
 भारया पतन् शब्दकरोति खलु । तत्र दृष्टान्तः—“वनेषु” वन-
 नीयेषु^२ यज्ञेषु वनसम्बन्धिषु यज्ञग्रहेषु वा^३ “योनी” स्थाने^४
 “आसीदन्” यहा । वनेषु योनौ भूमौ आसदन् पूर्वं स्थितः
 सन् यज्ञग्रहं अभ्यर्षयति सम्बन्धः ॥

“सीदन् योनौ वने आसीदन्”-“स्थेनो न योनिमेतिसाम्प्रकृत्यः
 पाठौ ॥ ७ ॥ ३७

* ७० २, १, २, १ = ४० ०, १, १८, १ ।

† “वारुहः”-इति ऋषि-नैनेयः ।

‡ ‘वतु वतु सञ्जानी (आ० प०)’-इत्यखेटं रूपमिदमित्यभिप्रायः ।

॥ ‘वनेषु उदकेषु’-इति वि० ।

५ “योनिः”-इति मृचनानाम् चतुर्दशं नैवच्युतम् (१, ४) ।

अथ नवमी ।

२ १ २ २ १ १ २ १ २ २ १ २ २
 इषेपवस्वधारयामृज्यमानोमनीषिभिः ।

१ १ २ १ २ २ २
 इन्द्रो रुचाभिगाइच्चि ॥ ८ ॥ ३८ *

३ । ई३या । णाइदधिषे । इडार३भा३४३ । ओर३
 ४५इ । डा ॥ १३ ॥

(ऐषम् ॥) इषेपवा । स्वधारयौष्टेवाइ३४ ।

५ २ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 औष्टेवा । मृज्यमारनोमनीषिभिः । इन्द्रो रुचा । अभि

२ २ २ २ ५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 गौष्टेवाइ३४ । औष्टेवा । उप । इहीर३४५ ॥ १४ ॥ ३८

कश्यपऋषिः† । से “सोम !” “वृषा” कामानां वर्षकस्व
 “द्युमान्” दीप्तिमान् “असि” । अपिच हे “देव” द्योतमान
 सोम ! “वृषा” त्वं “वृषव्रतः”‡ वर्षणशीलकर्मासि । किञ्च
 हे सोम ! “वृषा” त्वं “धर्माणि” देवानां मनुष्याणां च हितानि
 कर्माणि॥ “दधिषे”-“दधिषे”-इति पाठौ ॥ ८ ॥ ३८

० उ० २, २, ४, १ = ऋ० ७, १, ३८, २ ।

† “भारीषः”-इति ऋषि-ज्ञे० ।

‡ “व्रतम्”-इति कर्मनामसु सप्तमं नैषधुक्म् (१, १) ।

॥ ‘धर्माणि धारयानि’-इति वि० ।

अथ दशमी ।

२ १ २ ३ १ २ ३ २ १ २ २
मन्त्रयासोमधारयावृषापवस्वदवयुः ।

३ १ २ ३ २
अव्यावारेभिरस्ययुः ॥ १० ॥ ४००

३ २ २ १ २ १ २ २
(श्यावान्म ॥) मन्त्रयासो । मधारया । वृषापा
१ १ २ १ १ २ ३
रश्वा । स्वदाइषारश्वाः । अश्वारश्वाः । वारराश्वाः
३ २ २ २ २ २
औद्वा । भिरस्ययुः ॥ १५ ॥ ४०

कश्यपऋषिः† । हे “इन्द्रो” सोम ! “मनीषिभिः” ऋत्वि-
ग्भिः‡ “मृज्यमानः” शोधमानस्यं “इषे” अस्माकमन्त्राय॥
“धारया” “पवस्व” चर “इषा” रोचमानेनाश्वसाऽ‡ “माः”
पशून् “अभीहि” अभिमण्ड ॥ ८ ॥ ३८

असितऋषिः॥ । हे “सोम !” “वृषा” कामानो वर्धिता
“देवयुः” देवकामः “अस्ययुः” अस्मात्कामस्य त्वं “अव्या” अवेः

० ऋ० ६, ७, २८, १ ।

† “भारोचः”-इति ऋषि-नेत्रेयः ।

‡ “मनीषी”-इति जेष्ठाश्विनामस्य एकादशं नैवष्टकम् (३, १५) । ‘अथवा रघव
जीसोः’-इति वि० ।

॥ “इषा”-इति अश्वनामस्य चतुर्दशं नैवष्टकम् (१, ७) ।

‡ “इषा दीक्षा”-इति वि० ।

॥ “कामानो देवयो वा”-इति ऋषि-नेत्रेयः ।

८ ख,

अथ हादमी ।

^{१ १२ २२} ^{१ १२ २२} ^{१ १ १}
अथर्विचर्यणिहितः पवमानः सचेतति ।

^१ ^{२२} ^{२२ २२}
हिम्बान्नाप्यं वृहत् ॥ १२ ॥ ४२*

(आग्नेयम्) ^१ आ । ^{१२ ४२} ^५ औहोवाहाइ । अथर्विचा ।

^{१ १} ^१ ^{१२ ४२} ^५ ^२
घणाइहाइता । औहोवाहाइ । पवमानाः । स

^१ ^१ ^{१२ ४२} ^५ ^२
चाइताता । औहोवाहाइ । हिम्बान्ना । पियौश्

^१ ^५ ^५ ^५
हौश् । ह्वोवा । वृ५होइहाइ ॥ १० ॥ ४२

जमदग्निः ऋषिः† । “विचर्यणिः” विद्वष्टा‡ “हितः” पात्रे
निहितः “पवमानः” ग्रीष्ममानः “अथ” सोमः “आप्यम्” अप्सु
भवं “वृहत्” महत् अन्नं “हिम्बान्” प्रेरयन् “सचेतति”¶
सर्वैः सज्जायते ॥ १२ ॥ ४२

* ऋ० ०, १, २५, ५१ ।

† “मार्जवः”-इति ऋषि-जैमिनिः ।

‡ “विचर्यणिः”-इति पञ्चमि-कर्मसु षष्ठं नैवष्टु कम् (१, ११) । चर्यणि ब्रह्मणा-
ज्जायापसरे वाक्कः “आचिता”-इत्याच (५, २४) । ‘विचर्यणिः सर्वं पञ्चमि’-इति वि० ।

¶ ‘सचेतति सज्जमानवति’-इति वि० ।

अथ त्रयोदशी ।

१२ ३ १२ १२ ३ १२ १२
 प्रनन्दोमहेतुनां कर्मिण्यनिभ्रदर्यसि ।

३ २ १ २ १ १ २
अभिदेवाऽऽयास्यः ॥ १३ ॥ ४३ ॥

(आयास्यम् ॥) प्रनन्दोरे । दीर्घदीर्घाया ।
महेतुने र्दीर्घे र्दीर्घाया । कर्मत्रिविधदर्पसरे र्दीर्घे
र्दीर्घाया । अभायेर । दाश्ववारर ३४ औद्योवा । अया
सियार ३४५ः ॥ १८ ॥

(अथास्त्रमुत्तरम् ॥) प्रनइन्दो । इयाइ४इइइ४या ।
महेतुइयाइइइया । ऊर्मिन्नविभदर्यसइयाइइइया ।
अभायेइ । दाइइवाइइ४औइइवा । इइ । अया-
सियाइइ४पुः ॥ १८ ॥ ४३

● “प्रबुध”-द्वलि

† “मचेतन”-इति च

† ५०७, १, १, १ ।

अथ चतुर्दशी ।

२ १ २ १ ३ ३ २ १ १
अपघ्नन्पवतेमृधोपसोमोचरावणः ॥

२ १ २ ३ २
मच्छन्निद्रस्य निष्कृतम् ॥ १४ ॥ ४४०

॥ इति द्वितीय-दशति ॥

(भारद्वाजम् ॥) ^{२, १}चोईर^५३४या । २ । ^{४ ५}इयाचाइ ।
^{१ १}अपघ्नान्^{२, १ १ १}पवते^{१, १}मृधो^५पसो^{४ ५}मोचरा^{४ ५}वणः ।
^{१ १}मृताइ । ^१मार । ^३धार^{५ ६}३४ । ^{१ १ १ ५}ओचोवा । ^{१ १ ५}अपसोमो^{४ ५}चरा^{४ ५}वणः ।
^{१ ५}अपघ्नान्^{१ १ १}पवते^{१, १}मृधो^५पसो^{४ ५}मोचरा^{४ ५}वणः ।

अथास्य ऋषिः† । हे “इन्द्रो” क्लियमान !‡ त्वं “नः”
 अस्माकं “महे” महते “तुने”§ धनाय॥ “प्रार्थसि” प्रगच्छति ।
 “न” संप्रत्यर्थे॥ अथास्य द्वाय ऋषिः तव “कर्म” तरङ्गं “विभ्रद्”
 धारयन् देवान् यष्टुमभि गच्छति ॥ १३ ॥ ४४१

० ७० १, ५, १, ०, १ = ५० ०, १, ११, ५ ।

† “आह्विरसः”-इति ऋषि-नैमेयः ।

‡ “इन्द्रोऽग्निं हनतेर्वी”-इति (४, ४१) वाक्योक्तेः हनतेर्वीनामार्थरवेच गृह्यते ।
 सन्दो क्लेदने (४० प०) ।§ “मना”-इति धननामस्य पठ्यते (१, १० नै०) कल्पे दोषपातोऽपि ‘तमे’-
 इत्येव ।

§ “अथ निपाता उवाच वेत्स्येयुः”-(नि० १, १) इत्याद्युक्तेः ।

११ १ ११११ १, २ ५ ४ ५
गच्छन्तार३इन्द्रार३४५ । सोइर३४या । २ । इयाचाइ ।

२ १ १ १११
स्यनाइः । कार१ । तार३४ । औहोवा । इ२३४५ ॥२०॥ ४४

अमहीयुः ऋषिः* । “सोमः” “वधः” हिंसकान् यजन्ती
“अपन्नन्” मारयन् “अराव्” यज्ञो सत्त्वान् धनानामदावृषा
अपन्नन् “इन्द्रस्व” “निष्कृतं”† ॥ स्नानं “मच्छन्” प्राप्नुवन्
“पवते” धारया चरति ॥ १४ ॥ ४४

इति त्रीसायवाचार्थ-विरचिते सामवेदार्थप्रकाशे इन्द्रोष्वास्थाने
पञ्चमस्याध्यायस्य चतुर्थः खण्डः ॥४॥

अथ पञ्चमि खण्डे—

सेवा प्रथमा ।

२ १ २ २१ १ २ १२ २२
पुमानःसोमधारयापोवसानोऽर्षसि ।

१ २ २ १२ २२ २ २ २ २ २ २ २ २
धारयधायोनिमृतस्यसीदस्युसोदेवोऽहिरक्षयः ॥२॥ ४५५

* “वाहिरक्षः”—इति ऋषि-जैनेवः ।

† ‘नृचः सङ्गामान् पात्रवो वा’-इति पि० ।

‡ ‘अराव्’-अच्यमानिः अराव्-इति पि० ।

॥ ‘निष्कृतं संस्नानम्’-इति पि०, परिष्कृतमित्यर्थः ।

५ अ० १, १, ८, १=अ० ७, ५, १९, ४=वार० १, १, १०=अ० १, १, १—
२;—१, २, १०;—२, १, १;—४, १, १—५—६;—६, १, २—१२—१२;—६, २,
२—१२;—१०, १, ११—१२—२०;—११, २, १८;—१२, १, ७—१८;—१२, २,
१५;—१५, १, २—४; १०, १, १०—११—१६;—१८, १, ७—२०—११;—१८,
१, २०;—२०, १, ११—१५—१६—१०;—२२, २, ४=अ० १, २, १०;—२, १,
८—२०,—४, १, ५;—४, २, ४—१५,—५, १, १४;—५, १, ८;—६, १, ७ ।

(आवाक्यम् ॥) पुनानः^{१ २}सो^{१ २}। मार^{१ २}धार^{१ २}३४^{१ २}औ^{१ २}सो^{१ २}वा ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 रा^{१ २}३४^{१ २}वा । अपो^{१ २}वसानो^{१ २}अर्ष^{१ २}सि । आ^{१ २}रा^{१ २}मा^{१ २}३^{१ २}धाः ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 यो^{१ २}ना^{१ २}इ^{१ २}मा^{१ २}र^{१ २}त्ता^{१ २}३ । आ^{१ २}र^{१ २}सा^{१ २}२४^{१ २}औ^{१ २}सो^{१ २}वा । दा^{१ २}र^{१ २}३४^{१ २}सी ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 उ^{१ २}त्सो^{१ २}दि^{१ २}३^{१ २}वो^{१ २}३ । चार^{१ २}इ^{१ २}रा^{१ २}२^{१ २}३^{१ २}४^{१ २}औ^{१ २}सो^{१ २}वा । ए^{१ २}ष्या-
 १ २ ३ ४ याः । ॥ २१ ॥

(माण्डवम् ॥) इ^{१ २}या^{१ २}र^{१ २}ई^{१ २}३^{१ २}या । पु^{१ २}ना^{१ २}नः^{१ २}सो^{१ २}र^{१ २}। म^{१ २}धा
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 रा^{१ २}३४^{१ २}या । अपो^{१ २}वसानो^{१ २}अर्षा^{१ २}३३^{१ २}सी । आ^{१ २}र^{१ २}त्न^{१ २}धा^{१ २}यो^{१ २}नि
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 मृ^{१ २}त^{१ २}स्य^{१ २}सी^{१ २}दा^{१ २}३३^{१ २}सी । उ^{१ २}त्सो^{१ २}दि^{१ २}वो^{१ २}र^{१ २}३ । चार^{१ २}इ^{१ २}रा^{१ २}र^{१ २}३४^{१ २}औ^{१ २}
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 सो^{१ २}वा । ए^{१ २}ष्या^{१ २}इ^{१ २}या^{१ २}र^{१ २}३४^{१ २}पुः ॥ २२ ॥

(आपदासम् ॥) पु^{१ २}ना^{१ २}नः^{१ २}सो^{१ २}म^{१ २}धा^{१ २}र^{१ २}या । अपो^{१ २}व
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 सानो^{१ २}अर्ष । सो^{१ २}३४^{१ २}वा । सो^{१ २}३४^{१ २}वा । आ^{१ २}र^{१ २}त्न^{१ २}धा^{१ २}यो^{१ २}नि^{१ २}मृ^{१ २}त^{१ २}स्य
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 सी^{१ २}द । सो^{१ २}३४^{१ २}वा । ओ^{१ २}३४^{१ २}वा । उ^{१ २}त्सो^{१ २}दा^{१ २}३४^{१ २}वा^{१ २}रः । ओ
 १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ३४^{१ २}वा । ओ^{१ २}३४^{१ २}वा । चि^{१ २}र^{१ २}ए^{१ २}ष्या^{१ २}र^{१ २}इ^{१ २}या^{१ २}३४^{१ २}पुः । ओ^{१ २}र^{१ २}३४^{१ २}पु^{१ २}इ ।
 १ २ ३ ४ ॥ २३ ॥

(सोमसाम॥) पुनानः^{४ २} सोम^{२ ४} धारया^{१ १} । आपो^१ र्वासा^१
 २ । नो^२ अर्षसी^१ । आ^१ रत्ना^१ धारः^१ । योनि^१ मार्त्ता^१ २ ।
 स्यसीदसी^{१ २} । अत्सो^१ रदा^१ इवा^१ २ । हिरण्य^१ रश्वा^१ ३४३ ।
 ओर^१ ३४५इ । डा ॥ २४ ॥

(ऐडमायास्यम्॥) आइ^{४ ४ ४} पुना^{१ १} । नाः^{१ १} सो । मधा^{१ १}
 रया । आपो^२ वसा^१ ३१ । नो^१ अर्षसी^१ । आरत्न^२ धा^१ ३१ ।
 योनि^२ मृता^{१ १} । स्यसीदसी^१ । अत्सो^१ दिवा^१ ३१ । हिरण्य^{१ १}
 रश्वा^१ ३४३ । ओर^१ ३४५इ । डा ॥ २५ ॥

(माण्डवम्॥) पुनानः^{५ २ ४ ५ २ ४ ५ २} सोम^{२ ४} धारया^{४ ५ २} । पोव^{२ ४} सोवा^५
 नो^{१ २} अर्षसि^{१ २} । आरत्न^{१ २} । धाउवा^{१ २} २३ । होवा^{१ २} ३४इ । योनि^{१ २}
 मृतस्यसीदसि^{१ १ २ २} । उत्सो^{१ २ २} दि । वाउवा^१ २३ । होवा^{१ २} ३४इ ।
 हिरण्य^१ रश्वा^१ ३४३ । ओ^१ ३४५इ । डा ॥ २६ ॥

(उदत्याजापत्यम्॥) पुनानः^{५ २ ४ ५ २ ४ ५} सोम^{४ ५} धा । हो^४ प्रया ।
 अपो^{१ १ २} वसान^१ पाशो^{१ २} २ । वासी^{१ २} २ । आरत्न^{१ २} धा^{१ २} योनि^{१ २} मतस्यसा

१ १ १ १
 हो२इ । दासी२ । उसा२हो१इ । दा२इवो३ ।
 १ १ ४ ५
 हिरो२३४वा । ण्यापूयो६वाइ ॥ २० ॥

५ ६ ६ ६ ४ ३
 (त्रीणिधनमायास्थम् ॥) पुनानःसोमधाद्वाउहोवा ।
 १ १ ३ ४ १ १ १ ३ ४
 रायाआ२३४पो । वसा२ । नआ३४पू । षा२३४सी ।
 १ १ ३ ४ ४ ४ ५ १ ६ २ १ ३ ४
 आरा३४ । औहोवा । लघायोनिमृता २ । स्यासा३४
 ३ ४ १ १ ३ ४ ४ ४ ५ १
 पूइ । दा२३४सी । उसा३४ । औहोवा । दाइवो२ ।
 ३ १ १ ४
 हिरा३४पू । ण्या२३४याः ॥ २८ ॥

५ ६ ६ ४ ५ ४ ४ ४ ५ ४ १ १ ६
 (कषवरथन्तरम् ॥) पुनानःसोमधारया । अपोवसा ।
 २ १ १ १ ६ ६ ६ ६ ३ ५ ६
 नो३आर्षा३सी । आरलघायोनिमृतस्यसीदसा२३४ऐही ।
 १ १ ६ ४ १ १ १ १ १ ३ ३ १
 उत्सोदा२३३इवाः । हिरा३१उवा२३ । ए३ । ण्ययआ
 ॥ २८ ॥

४ ६ ३ ४ ६ ३ ६ ४ ५ ६
 (तिरश्चीनिधनमायास्थम् ॥) पुनानःसोमधारया ।
 १ १ ४ १ १ १ १ ३ ५
 ए३ । औ३होपूवाऽ । आपो३ । वसा२ । नआ३४पू ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 षा३सी२ । आरलघाः । योनिमृता । स्यासा३आ ।

१० ख,

^१औ॒र॒हो॒ । ^५दा॒र॒३४मी॒ । ^{११}उ॒त्सा॒औ॒र॒हो॒ । ^१दा॒इवो॒र॒ ।

^{२२}क्षि॒रा॒३४५ । ^२ए॒या॒र॒या॒२३४५ः ॥ ३० ॥

(स॒दो॒वि॒श्री॒यम् ॥) पु॒ना॒नः॒सो॒म॒धा॒र॒या॒औ॒हा॒औ॒हा॒३ण॒ ।

^५औ॒हो॒औ॒हो॒ई॒वा । ^५अ॒पो॒व॒सा॒नो॒अ॒र्ष॒ । ^{११२}स्यो॒हा॒ । ^२औ॒हा॒

^२३ण॒ । ^५औ॒र॒हो॒इ॒ । ^५औ॒र॒हो॒३॒वा । ^{१२}आ॒र॒त्त॒धा॒यो॒नि॒मृ॒त॒स्य॒सी॒द॒ ।

^५स्यो॒हा॒ । ^५औ॒हा॒३ण॒ । ^५औ॒र॒हो॒इ॒ । ^५औ॒र॒हो॒३॒वा ।

^१उ॒त्सा॒दा॒इ॒वा॒र॒ः । ^५औ॒हा॒ । ^५औ॒हा॒३ण॒ । ^५औ॒र॒हो॒इ॒ ।

^५औ॒र॒हो॒३॒वा । ^१क्षि॒र॒ । ^५ए॒या॒र॒या॒२३४औ॒हो॒वा । ^{१२}स॒दो

^{१३}वि॒शा॒र॒३४५ः ॥ ३१ ॥

(स्व॒वा॒सि॒नी॒ ङे ॥) औ॒र॒हो॒१ । वा॒औ॒वा॒ । २ ।

औ॒र॒हो॒१ । वा॒औ॒वा॒३ । औ॒र॒वा॒२३४औ॒हो॒वा । पु॒ना

^{१२२}नः॒सो॒म॒धा॒र॒या । ^{१२}पो॒व॒सा॒नो॒अ॒र्ष॒सि॒ । ^{१२}आ॒र॒त्त॒धा॒यो॒नि

^{२१२२}मृ॒त॒स्य॒सी॒द॒सि॒उ॒शी॒दे॒वाः । औ॒र॒हो॒१ । वा॒औ॒वा॒ । २ ।

ओ२क्षो१ । वाओवा३ । ओ२वा२३४ओक्षोवा । ए३ ।
 र १ १ १ १ १
 छिरण्यया२३४४ः ॥ ३२ ॥

ओ३ । क्षो१ । वाओवा३ । ओ२वा२३४ओक्षोवा ।
 २ २ १ २ २ १ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २ २ २ २
 पुनानःसोमधारया । पोवसानोअर्षसि । आरत्नधाये
 १ १ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 निमृतस्यसीद । स्यो३ । क्षो१ । वाओवा३ । ओ२वा
 ५ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 २३४ओक्षोवा । उत्सोदेवोछिरण्ययः । इडा२३भा३४३ ।
 १
 ओ२३४पुड । डा ॥ ३३ ॥

(पुवः ॥) क्षा । वो३क्षा३ । वो३क्षा । क्षा । ओ२३४वा ।
 १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 क्षाड । पू१नाना२३४ःसो । माधारा२३४या । आपोवा
 २
 २३४सा । नोअर्षा२३४सी । आरत्ना२३४धाः । योनी
 २
 मा२३४र्ता । स्यासीदा२३४सी । जत्सोदा२३४इवा । क्षाड
 २
 रण्या२३४याः । क्षा । वो३क्षा । वो३क्षा । क्षा ।
 २
 ओ२३४वा । क्षा३४ । ओक्षोवा । ए३ । अतिविश्वानि
 १ २ २ २ २ १ १ १ १
 दुरितातरेमा२३४ ॥ ३४ ॥

^{२ २} ^२ ^१ ^५ ^{१ २}
 (रौरवम् ॥) पुनानः सोमाश्धारारश्चया । आपो
^{२ २} ^२ ^{२ २} ^{३ २} ^{१ २}
 वसानोऽर्षस्यारत्नधायेनिमृतस्य सारदसाइ । ओहाश्च
^२ ^{१ २ २ २} ^१ ^{१ २} ^१ ^१
 उवा । उत्सो देवो रारश्चाइ । ओहाश्च उवा । एयया ।
^३ ^४ ^५ ^४
 औश्चेवा । होपुइ । डा ॥ ३५ ॥

^{३ २} ^१ ^४ ^५ ^{३ २}
 (यौधाजयम् ॥ पुनार१ । नाश्सो । म । धारा
^५ ^{१ २} ^१ ^{३ २} ^१ ^५
 रश्चया । आपोश्च । वसार । नचाश्चपु । पारश्चसी ।
^{२ २ १ २ १} ^{२ २} ^१ ^{२ २} ^१ ^५
 आरत्नधाः । यो । निमृताश्च । स्यसारश्चपुइ । दाश्चसी ।
^१ ^१ ^{१ २} ^१ ^५
 उत्सारः । दाइवोश्च । चिराश्चपु एयारश्चभयाः ॥ ३६ ॥ ४५
 ॥ इति चतुर्दशस्तोत्रः प्रपाठकः ॥

भरहाजादयः सप्त ऋषयः* । हे “सोम !” “पुनानः” शोधकः
 “अपः” वसतीवरीः† “वसानः” आच्छादयन् “धारया” “अ-
 षसि” गच्छसि द्रोणकलशे किञ्च “रत्नधा” रमणीयानां धनानां
 दाता‡ त्वम् “ऋतस्य” यज्ञस्य “योनि” स्थानम् “आसीदसि”

* “सर्वासां सप्त ऋषयो भरहाजः काश्यपो गोतमोऽविर्विश्वामित्रो जमदग्निर्वसिष्ठ
 इत्येते”-इति ऋषि-संज्ञेयः । “सर्वासां सप्त ऋषयस्त्वानां दादभ्यामितिर्बन्धः ।

† “अपः उदकानि”-इति वि० ।

‡ “रत्नान् धारयन्”-इति वि० ।

(रयिष्ठम् ॥) ^{५ ४ ४} परीतोषी । ^{१ १ १ १} चताद्धताम् । ^५ औ३-
^{१ १} हो३वा । ^{५ १ १} औ३हो३वा । ^{५ १} ई३या । ^{५ २} ई३या३४ । ^५ हा ।
^२ हाउवा । ^{१ ४ ४ १ १ १ १} सोमोरयउत्तम०ह्वोः । ^{५ ४ ४} सोमोयज । ^१ त
^{१ १ १} मा०हा३वीः । ^{५ १ १} औ३हो३वा । ^{५ १ १} औ३हो३वा । ^{५ १} ई३या ।
^{५ १} ई३या३४ । ^५ हा । ^{१ ४ ४ ४ १ १ १ १} हाउवा । ^{५ ४ ४ ४ १ १ १ १} दधन्वा०योनयो०स्तुवन्तरा ।
^{५ ४} दधन्वा०याः । ^{१ ४ ४} नर्यो२ । ^{१ १ १ १ १} आ । ^५ ण्ड३भान्ता३रा । ^५ औ३-
^{१ १} हा३वा । ^{५ १ १} औ३हो३वा । ^{५ १} ई३या३४ । ^५ हा । ^१ हाउवा ।
^{१ ४ ४} सुषावसोममद्रिभौ२३४ः । ^{५ ४} सुषावसो । ^{१ १ १ १} ममाद्री३भाइ ।
^{५ १ १} औ३हो३वा । ^{५ १ १} औ३हो३वा । ^{५ २} ई३या । ^{५ १} ई३या३४ । ^५ हा ।
^१ हाउवा३ । ^{१ ५} ऊ३२३४पा ॥ २ ॥

(भारद्वाजे दे ॥) ^{५ ४ ४} औ३होइपरीतोषी । ^{१ ४ १} चतासुतम् ।
^{५ १} औ३होइ । ^{५ १ १} औ३होइ । ^{५ १} आ३ । ^{१ ४ ४} औ३हो३वा । ^{१ ४ ४} सोमो-
^{१ १ १ १ १} रयउत्तम०ह्विः । ^{५ १} औ३होइ । ^{५ १} औ३होइ । ^{५ १} आ३ । ^{५ १} औ३-
^१ हो३वा । ^{१ ४ ४ ४ १ १ १ १} दधन्वा०योनयो०स्तुवन्तरा । ^{५ २} औ३होइ । ^{५ १} औ३-

^१होइ। ^५आ३। ^{१२}औहोश्वा। ^२सुषावसोमद्रिभिः। ^{१२}औ
^२होइ। ^{१२}औहोइ। ^१आ२३४। ^५उज्जवाइहाउ। ^५वा॥ ३॥

^४प। ^५र्योपारी। ^{१२}ताषिञ्चतारसुतम्। ^५आउवार३।
^{१२}हाउहाउ। ^५होश्वा। ^{१२}सोमोऽयउत्तमह्विः। ^१आ-
^{१२}उवार३। ^५हाउहाउ। ^{१२}होश्वा। ^५दधन्वाऽयेनर्यो२
^१सुवन्तराउ। ^{१२}वा२३। ^५हाउहाउ। ^{१२}होश्वा। ^५सुषावा
^२रक्षो३। ^{१२}हाउहाउ। ^५होश्वा। ^{१२}मम। ^५द्रा२३४इभा
^५इ। ^५उज्जवाइहाउ। ^५वा॥ ४॥

(आभीश्रवम्॥) ^५परितोषिञ्चतासुतम्। ^५ए। ^{१२}सो-
^५मोयउत्तमह्विः। ^१दा२३४धा। ^५हाइ। ^{१२}न्वाऽयो
^५नर्योऽपसुअन्तारा। ^५ख२३४धा। ^५हाइ। ^१वासोममो२-
^५३४वा। ^५द्रा५इभोइहाइ॥ ५॥

(उत्तरमाभीश्रवम्॥) ^५परीतोषिञ्चतासुतम्। ^५ए।

१२ २ १ ० १ ३ ५ २ २
 ए । सोमोयजुस्तमश्चाविः । दार३४धा । द्वा३द्वाइ ।
 १२ २ २ ० १ ३ ५ २ १ १
 न्वा॒थ्योनर्यो॑अप्सुअन्तारा । द्वा३४धा । द्वा३द्वाइ । वा
 २ २ १ ५ ४ ५
 सोममो२३४वा । द्वा५इभोईद्वाइ ॥ ६ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४ १२
 (माण्डवम् ॥) परीतोषिञ्चतासुतम् । इद्वा । सो
 २ १ १ २ १ २ १ २ २ १
 मोयउत्तमश्चा२३वोः । इद्वा । दधन्वा॒थ्योनर्यो॑अप्सु
 १ १ १ १ १ २ १ १ १
 वन्ता२३रा । इद्वा । सुषावा२३सो । इद्वा । ममा२३ ।
 १ १ ४ २ २ १ ५
 द्वा२इभा२३४औद्वावा । ई२३४द्वा ॥ ७ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४
 (माण्डवमुत्तरम् ॥) इद्वा । परीतोषिञ्चतासुतम् ।
 १ २ २ १ १ १ १ २ २
 इद्वा । सोमोयउत्तमश्चा२३वोः । इद्वाउवा३ । ऊ३-
 ५ १ १ २ २ १ १ १ १
 ४पा । दधन्वा॒थ्योनर्यो॑अप्सुवन्ता२३रा । इद्वाउवा३ ।
 १ ५ १ २ १ १ १ १ १ ५
 ऊ३४पा । सुषावा२३सो । इद्वाद्वाउवा३ । ऊ३४पा ।
 २ १ १ १ १ १ १ ५
 ममद्वा२३इभोः । इद्वाउवा३ । ऊ३२३४पा ॥ ८ ॥

४ ५ २ ४ २ ५ २ ४ १ २ १ २
 (अभीवासः साम ॥) परीतोषिञ्चतासुताम् । सोमो

२१ २१ २१ १ ३ ५ १ ५
 य३ । तम॑ह्वाइः । दाधा॑ओर३४वा । ऊ२३४पा ।
 १२ २ २ १ १ १ १२ १ १ १
 न्वा॑यो॒नर्यो॑अप्सुवन्ता२३रा । सुषावा२३सो । मामद्रि
 भिः । इडा२३भा३४३ । ओ२३४पुइ । डा ॥ ८ ॥

(परिवासःसाम ॥) परीतोषिच्चतासुतम् । ओइवा ।

१२ २ १ १ १ १ १ १ १ १
 सोमो॒रय॑उत्तम॑ह्विः । दधान्वा॑यो३ । चा३चाइ । न-
 २ १ २ १ १ १ १ १ १
 र्यो॒रप्सु॑वन्तरा । सुषावा॒सो३ । च३चा । मामद्रिभिः ।
 १ १ १
 इडा२३भा३४३ । ओ२३४पुइ । डा ॥ १० ॥

(वैष्णवम् ॥) परीतोषिच्च । तापू॒सुता॑म् । सीमे॒

१ १ २ २ २ २
 य॑उत्तामा॒र२२म् । चावी॒रः । दधन्वा॑यो॒नर्यो॑अप्सु-
 १ १ २ १ १ १ ५
 वा॒र२२ । तारा॒र । सुषावा॒र३सो३ । ममी॒र३४वा ।
 १
 द्रापुइ॒भोइ॑चाइ ॥ ११ ॥

(सीमकृतवीथम् ॥) परीतोषा॒र२इ । चतासुता॒र२म् ।

१ २ १ २ १ १ १ १ १
 ऐ॒हो॒र । ऐ॒हो॒र । ऐ॒हि॒चा॒र२इ । उवा॒र२इ । ई॒श्या ।

^{११२}सामोयज२ । ^१तम॒च्छवी२ः । ^{११}ऐ॒क्षी२ । ^{११}ऐ॒क्षी२ ।
^{११२}ऐ॒क्षि॒द्या२इ । ^१उवा२इ । ^{५ २}ई॒क्ष्या । ^{१ १ १}दध॒न्वा॒योन॒र्यो२ ।
^१प॒सुव॒न्तरा२ । ^{११}ऐ॒क्षी२ । ^{११}ऐ॒क्षी२ । ^{११२}ऐ॒क्षि॒द्या२इ । ^१उवा
^{५ २}२इ । ^{१ १}ई॒क्ष्या । ^{१ १}सु॒षाव॒सी२ । ^१म॒मद्रि॒भा२इ । ^{११}ऐ॒क्षी
^{११}२ । ^{११२}ऐ॒क्षी२ । ^१ऐ॒क्षि॒द्या२इ । ^{५ २}उवा२इ । ^{५ २}ई॒क्ष्या३४३ ।
^१ओ२३४५इ । डा ॥ १२ ॥

^{३ २ ३ ५}(ग॒र्हः ॥) ^{३ २}उपा॒उप । ^{३ २ ३ ५}उपा॒३१ । ^{३ २}उपा॒उप । ^{३ २}परी॒-
^{१ १ २ २ ३ ५}तोषि॒ञ्चता॒सुत॒म् । ^{३ २ ३ ५}उपा॒उप । ^{३ २}उपा॒३१ । ^{३ २ ३ ५}उपा॒उप ।
^{१ २ २ ३ २ ३ २}सोमो॒यउ॒त्तम॒च्छविः । ^{३ २ ३ ५}उपा॒उप । ^{३ २}उपा॒३१ । ^{३ २ ३ ५}उपा॒उप ।
^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २}दध॒न्वा॒योन॒र्यो॒प॒सुव॒न्तरा । ^{३ २ ३ ५}उपा॒उप । ^{३ २}उपा॒३१ । ^{३ २}उपा॒-
^{३ ५ ३ २ २ २ ३ २ ३ २}उप । ^{३ २ ३ ५}सु॒षाव॒सीम॒मद्रि॒भिः । ^{३ २}उपा॒उप । ^{३ २}उपा॒३१ । ^{३ २}उपा॒
^४इ॒ज॒प॒पाई॒पुई । ^४ऊ॒३४पा ॥ १३ ॥

^{५ ५ ५}(प्र॒तोदः ॥) ^{१ २ २ १ २}द्वा॒उद्वा॒उद्वा॒उवा । ^{१ २}परी॒तोषि॒ञ्चता॒सु-
^{१ ३ १ १ १ १ ५ ५ ५}त॒म् । ^{१ २ २ १}उपा॒३४५ । ^{१ २ २ १}द्वा॒उद्वा॒उद्वा॒उवा । ^{१ २ २ १}परी॒तोषि॒ञ्च

^{२ १}तासुतम् । ^{३ १ १ १ १}इडा । ^{५ ५ ५}उपा२३४५ । ^{५ ५ ५}हाउहाउहाउवा ।
^{१ २ २ १ २ १}परीतोषिञ्चतासुतम् । ^{२ १ १}अवोबृहत् । ^{१ १ १ १ १ ५}उपा२३४५ । ^५हाउ-
^{५ ५}हाउहाउवा । ^{१ २ २ १ २ १}परीतोषिञ्चतासुतम् । ^{२ ५ २ १ १}सोमोरयउत्त-
^{१ २ १ १ २ २ २ ५ १ २ १ २}मह्विः । ^{२ ५ २ १ २}दधन्वायोनर्यो२प्सुवन्तरा । ^{२ ३ १}सुषावसोर-
^{१ ३ १ ५ ५ ५ २ २ १ १ १ १ १}३४५ । ^{२ २ १ ३ १ १ १ १ १}हाउहाउहाउवा । ^{२ ३}ए३ । ^{२ ३ १ ३ ४ ५}ममद्रिभीर३४५ः ॥ १४ ॥

(महायौधाजयम् ॥) ^{२ ३ ५}हाओ२३४वा२ । ^{२ १}हा३आ-
^{५ १ १ २ २ २ २ १ २ ५ ५}२३४वा । ^{५ १}हाउवा । ^{१ २ २ १ २ १}परीतोषिञ्चतासुतम् । ^{२ ५ २ १ १}सोमोरय-
^{२ १ ३ १ १ २ २ २ ५ १ २ १ २}उत्तमह्विः । ^{२ ५ २ १ २}दधन्वायोनर्यो२प्सुवन्तरा । ^२सुषाव-
^{२ २ ३ ५ १ १ ५ १}सोममा । ^{२ ३ ३ ४ ५}हाओ३३४वा । ^{२ ३}हा३ओ२३४वा । ^१हाउवा३ ।
^{१ १ १ १ १ १}द्रा३इभीर३४५ः ॥ १५ ॥

हे ऋत्विजः । “सुतम्” अभिषुतं “सोम” “इतः” अस्मात्
 कर्मणम् “जध्वम्” अथवा अस्मात् प्रदेशाद्ध्वं “परिषिञ्चत”
 वसतीवरोभिः । [“इतोषिञ्चत” इत्यत्र संहितायां छान्दसं
 दोहत्वम् । आदेशप्रत्यययोरिति षत्वम्] “यध” सोमः देवा-
 नाम् “उत्तमं” प्रशस्तं “हविः” भवति । अपिच “नर्यः”

अथ तृतीया ।

^{१ २ ३ १२ २२ ३ १२ १२ ३ १ २}
आसोमस्वानोअद्रिभिस्तिरोवारण्यव्यया ।

^{३ १ २ २ १ १ २ २ २ २ २ २ २}
जनोनपुरिचम्बोर्विश्वरिःसदोवनेषुदध्रिषे ॥ १ ॥ ४७०

^{३ ५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
(आश्रम ॥) आ२३४सो । मस्वानो३था । द्राइभा

^{३ ५ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
आ२३४वा । तिरोवारारणिषव्यया२३ । जानाओर३४

^{३ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
वा । नापाओर३४वा । रिचमुवोवोरर्विश्वरी२३ ।

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
सादाओर३४वा । वानाओर३४वा । पुदापुध्रिषाद् ।

^३
होपद् । डा ॥ १६ ॥

^{३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
(सोमसाम ॥) आवासोमस्वा । नाअद्रा२३४इभी ।

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
तिरोवार२३४रा । णिया३१उवार२३ । आ२३४या । जनी

मनुष्याय हितः “यः” च सोमः “अथ” वसतीवरीषु “अन्तर”
अरिचे वान्तर “दधन्वान्” गच्छन् भवति । तं सोमम्
“अद्रिभिः” आवभिः अध्वर्युः “सुषाव” अभिष्टुतं चकार तं
परिषिञ्चतेति समन्वयः ॥ २ ॥ ४६

नार३४पू। राइचामूर३४वोः। विशा३१उवार३। जा-
 २३४रोः। सदेवार३४ने। पुदा३१उवार३। धी२३४
 षे ॥ १७ ॥

आसोमस्त्रानोअद्रिभाइः। तिरोवाराणिआव्या१या
 २। जनोनपुरिचामूर१वोः२। विशा३१रीः२। सदेव-
 नाइ। धूरदध्रिषोर३४पूइ। डा ॥ १८ ॥

आसोमस्त्रानोअद्रिभिः। तिरोवाइराणिअव्यया।
 जनोनपुरिचमुवोर्विशहरिः। औ२। ऊवाइ। होइवा।
 सदेवनेपुदौ२। ऊवाइ। होइवा। ध्रिषा। औ-
 इहोवा। होपूइ। डा ॥ १९ ॥

हे “सोम !” “अद्रिभिः” आवभिः “स्त्रानः” अभिषृत्यमा-
 चस्वम् “अव्यया” * अविमयानि “वाराणि” वास्तानि पवि-
 त्राणि “तिरस्” कुर्वन् व्यवधायकानि कुर्वाणः सन् “आ पवसे”
 आभिमुख्येन अरसि। “हरिः” हरितवर्णः स सोमः चम्बो-

* इत्यादिभ्येति कात्यायनवचनात् सिद्धम् (७, १, ४८ सू०) ।

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रसोमदेववीतयेसिन्धूर्नपिप्येअर्णसा ।

३ १ २ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आंशोःपयसामदिरानजागृविआकाशंमधुस्रुतं ॥४॥४८*

५ २ १ ३ ५
(त्रैणिधनमाग्नेयम् ॥) प्रसोमदा । वावोतार३४याइ ।

२ १ ३ ५ २
सिन्धूर्नापाइप्यआ३१उवार३ । णार३४सा । आंशोः-

३ ५ २ १ २ २ ५
पार३४या । सामदाइरोनजा३१उवार३ । गृ२४४वीः ।

२ १ ५ २ ५
आकाको२३४शाम् । मधा३१उवार३ । स्वर३४ताम् ॥२०॥

३ ४ ५ २ ५ २
(अग्नेर्वैश्वानरस्य साम ॥) प्रसोमदेववी । तयी२३४-

५ ३ ४ ५ ५ २ ५ १ १ २
चाइ । सिन्धूर्नपिप्येअ । णसी२३४चाइ । आंशाओर-

रधिषवणफलकप्रारूपरि स्थिते कलशे[†] “विशत्” प्रविशति ।

तत्र दृष्टान्तः—“जनोन” यथा जनः “पुरि” पुरे प्रविशति ।

स त्वं वनेषु काष्ठनिर्मितेषु पात्रेषु[‡] “सदः” स्थानं “दधिषे”

“दधिषे”-इति, साम्न ऋचः पाठो ॥ ३ ॥ ४७

* उ० १, २, २०, १=क० ०, ५, १४, १=आ० १, २, १५—१६=ज० १, २, १२ ;—६, १, १३ ;—८, १, १२ ;—९, २, १०—१८ ;—११, १, १० ;—१४, १, १५ ;—१८, १, १२—१३—१४ ;—१९, २, १० ;—२२, २, १=ज० ६, १, ५ ।

† ‘आमकुक्षमर्षि’-इति वि० ।

‡ ‘वनेषु चरकेषु’ इति वि० ।

३४वा । पाया^५ओर^{१ २ ३}३४वा । साम^५दिरानजा । गृ^{४८}२३३ ।
 वो^५ई^५र्चा^{१ २ ३}इ । आ^५का^५ओर^{१ २}३४वा । को^५शा^५ओर^{१ २}३४वा । मधू^४पु^४श्व-
 ताम् । छो^४पुइ । डा ॥ २१ ॥

(द्विचिह्नारं वामदेव्यम् ॥) प्र^{१ १ ८}सो^{४८}मा^{४८}र^{४८}देव^{४८}वी^{४८}तयाइ ।
 सा^१इ^८न्धु^८र्न^८पि^८थे^८अ^८र्ण^८सा^८ग्शोः^८पय^८सा^८म^८दि^८रो^८न^८जौ^८चाइ । ऊ-
 म्मा^१र^१ गृ^{१ २}२३^{१ २}वीः । अ^{१ २}का^{१ २}को^{१ २}शा^{१ २}म्मा^१धौ^१चोइ । ऊ^१म्मा^१र ।
 शु^१ताम् । औ^४र^४३^४छो^४वा । छो^४पुइ । डा ॥ २२ ॥

(उत्स्रिधः ॥) प्र^{३ ४ ८}सो^{८ १ ४ ४ ४ ८}म^८दे^८व^८वी^८तये । सि^{३ ३}न्धुः । न^{३ ३}पा^{३ ३}३४-
 औ^{३ ४ ४ ४}चो^{४ ४ ४}वा । ये^{४ ४ ४}अ^{४ ४ ४}र्ण^{४ ४ ४}सा^{४ ४ ४}र । चा^{४ ४ ४}३^{४ ४ ४}१^{४ ४ ४}उ^{४ ४ ४}वा^{४ ४ ४}रइ । ऊ^{४ ४ ४}३^{४ ४ ४}४^{४ ४ ४}पा ।
 अ^{४ ४ ४}ग्शो^{४ ४ ४}इः^{४ ४ ४}पया । औ^{४ ४ ४}चो^{४ ४ ४}वा^{४ ४ ४}चाइ । सा^{४ ४ ४}म^{४ ४ ४}दि^{४ ४ ४}रो । न^{४ ४ ४}जा^{४ ४ ४}गृ^{४ ४ ४}विः ।
 चा^{४ ४ ४}३^{४ ४ ४}१^{४ ४ ४}उ^{४ ४ ४}वा^{४ ४ ४}रइ । ऊ^{४ ४ ४}३^{४ ४ ४}४^{४ ४ ४}पा । अ^{४ ४ ४}का^{४ ४ ४}इ^{४ ४ ४}को^{४ ४ ४}शम् । ओ^{४ ४ ४}चो^{४ ४ ४}वा-
 चाइ । मधू^{४ ४ ४}इ^{४ ४ ४}श्व^{४ ४ ४}पु^{४ ४ ४}ता^{४ ४ ४}ई^{४ ४ ४}५^{४ ४ ४}इ^{४ ४ ४}म् । ऊ^{४ ४ ४}र^{४ ४ ४}३^{४ ४ ४}४^{४ ४ ४}५ ॥ २३ ॥

(निषेधः ॥) प्र^{४ ८}सो^८म^८दा^८इ^८वा^८ई^८वी^८तयाइ । सि^{४ ८}न्धु^{४ ८}र्न^{४ ८}पा-

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
सोमउध्वाणः सोनृभिरधिष्णुभिरवीनाम् ।

१२ १ ११ १ २ ४ ५ १
इ । प्ये अर्णसा २ । इचा ३ । आग्नीः पाया । चा-
१ ५ १ ११ १२ १ २ ११
चोर ३४ चा । सामदिरो । नजागृ २३वैः । इचा ३ ।
१ २ ४ ५ २ १ ५ १२ ४
आच्छा ३ काशाम् । चाचोर ३४ चा । मधु ३ सु ५ पुता ६ पु-
१ १ १ १ १
ईम् । चेर ३४ पु ॥ २४ ॥

हे “सोम !” त्वं “देवव्रीतये” देवानां पानाय* तदर्थम्
“अर्णसा” वसतीवर्याख्येनोदकेन “प्रपिप्ये” प्राप्यायसे । तत्र
दृष्टान्तः—“सिन्धुः न” यथा सिन्धुदकेन प्रप्यायते तद्वत्†
[प्यायतेः लिटि लिट्याहोसेति प्रोभावः] ततः स त्व “मदिरः”
मदकरः सुरादिरिव “जागृविः” जागरणशीलः‡ [यद्वा न
सम्प्रयथै, इदानीं मदकरो जागरणशीलस्त्वं “अग्नीः” सता-
खण्डस्य “पयसा” रसेन “मधुसुत” मधुररसस्य चारयितारं
“कोशं” द्रोणकलशं “आच्छ” अभिगा गच्छसि ॥ ४ ॥ ४८

* ‘देवव्रीतये देवतपंचाय’-इति वि० ।

† ‘प्रपिप्ये प्रवहंते पूर्यते वा’-इति वि० ।

‡ ‘जागृविः जागरणशीलः अप्रसन्नः’-इति वि० ।

§ ‘आच्छ आगृप्’-इति वि० ।

१ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अश्वये^१वहरितायातिधारयामन्द्रयायातिधारया ॥५॥४८^१

(सोमसामानिषट् ॥) ^४चाउसीमाः । ^५उष्वाणा^१सो
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
तृ^१भो^२२ । आधिष्णुभिरवीरनाम् आश्वौ^१हे^२ । येवहरि-
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
तायाताइधा^१राया^२२ । मन्द्रावा^१श्या^२३४ । चाओवा ।
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
तिधारया^१२४५ ॥ २५ ॥

५ १ ४ १ ४ १ ५ १ १ १ १ १ १ १
सोमऊ^१श्वानः^२सो^३ढभाइः । आधिष्णुभिरवीनाम् ।
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
आश्वये^१२३४वा । हरितायातिधा^१रा^२श्या । मन्द्राया
५ १ ५ १ १ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १
२३४या । तार^१३४इ^२धा । रया । औ^१इ^२हे^३क् । चापुइ ।
डा ॥ २६ ॥

४ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १
सोमउ^१ष्वाणः^२सो^३ढभिः । ए^१पू । अधी । णुभिरा^१३१-
५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
उवा^१२३ । वी^१२३४नाम् । आ^१२३श्वा । येवहरितायातिधा-
५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
३१उवा^१२३ । रा^१२३४या । मा^१२३द्रा । यायातिधा^१३१उवा-
५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १ ५ १
२३ । रा^१२३४या ॥ २७ ॥

● 'अश्वये इय = अश्वया यया शीघ्रं गच्छति, तद्वत् शीघ्रमागित्वा' इति वि० ।

† उ० १, २, ११, १ = ऊ० ०, ५, १२, २ = ऊ० १, १, ५ — ६-०-८;—
२०, १, १८-१०;—२०, २, १-ऊ० ६, १, १-१-१०;—६, १, ६ ।

१२ख,

४८ ५ २ ४ ५८ ५ ५ ४ ४ १ २ १ ५८ १
 सामउष्माणः सोतृभिः । एषु । अधौ । ष्णुभिरवीर । नाम् ।
 १८ १ ० १ २ १८ १ १
 आश्वयेव । हारिताया २ । ताडधारया । मान्द्रयायौवा ।
 २ ५ २१ १ ४ ५ ४
 तीर३४धा । रया । औश्चोवा । हो५इ । डा ॥ २८ ॥

४८ ५ २ ४ ५८ ४ ५ ४ ५ ४ ५८
 सोमउष्माणः सोतृभिः । भाइ । अधिष्णुभिरवी । नाम् ।
 १ २ १ २ १ ५८ १ २ २ १ २ २
 अधिष्णुभिरवीर । नाम् । अश्वयेवा । हारितायाता
 २ ५ २ १ २ १ ५ ४ ५ ४
 २३३धा । रया३१उवा२३ । मार३४०द्रा । यायाती
 ५ २ १ २ १ ५ ४ ५ ४
 २३४धा । रया औश्चोवा । हो५इ । डा ॥ २९ ॥

४८ ४ २ ४ ५८ ५ ५ २ १ १
 सोमउष्माणः सोतृभिः । औश्चोइ । आ२३४ ।
 ५ ४ ५८ १ २ २ २ २ १ १
 धिष्णुभिरवीनाम् । आश्वयेवहारिताया । तिधारायौ ।
 १ २ ५ २ १ २ १ २ ५
 वाओ२३४वा । मन्द्रयायाती३धा । ऊ३म् । ऊ३४३म् ।
 १ ५
 रा३४५योइहाइ ॥ ३० ॥ ४९

॥ इति ग्रामे गेये चतुर्दशः प्रपाठकः ॥

“सोतृभिः” पुण्ड्रिः “स्वानः” सुवानोऽभिषूयमाणः “सोमः”
 “अवीनां क्षुभिः” [मांसृतक्षूनामुपसंख्यानमिति वार्त्तिकेण
 सानुशब्दस्य अभावः] समुच्छिन्नैर्वालैः पवित्रैरधिवाति अधि

अथ षष्ठी ।

^{२ १ १} तवाच्^{२ १ १}सोमरारण^{२ १ २}सख्यइन्दोदिविदिवे ।

^{२ १ २}पुरुणि^{२ १ २}बभ्रोनिचरन्ति^{२ १ २}मामवपरिधौ^{२ १ २}रतिता^{२ १ २}इच्चि ॥५॥पू० ६

(वंष्णवम् ॥) ओं ॥ तवाच्^{५ २}सो । मरा^१रणा ।
रण । सख्यइन्दोदिवा^२इ । दिवाइ । दिवे । पुरुणिबभ्रो-
निचरन्तिमा^१रमवा । अव । परिधौ^२रतिता^१इच्चि^१इ ।
आ^१इ । चार^१इ । औचोवा । ऊ^{५ २}इ^२इपा ॥ १ ॥

(द्वितीयंवैष्णवम् ॥) तवा । तवा । अच्^{४ ५ २}सोम-
अधिकं गच्छन्ति । “उ” इति प्रसिद्धो । “अश्वयेव” वृद्धयेव
हरितवर्णया धारया याति । “मन्द्रयाण” मदकारिण्या धारया
द्रोणकलशमधि गच्छति ॥ “उष्वाणः” “उषुवाणः”—इति
पाठो ॥ ५ ॥ ४८

● ‘दारय रमयाणि । अथवा रचयितुं कर्मा तव कृतिं कुर्मः’-इति वि० ।

† ‘पुरुषि बभ्रुनि दुःखतानि । अथवा बभ्रुनि यजमानकुलानि चरन्ति’-इति वि० ।

‡ उ० २, १, ११, १ = छ० ०, ५, १५, ४ = ऊ० २, १, ८ — १०—११;—८,
१, १०;—१३, २, १—२;—१६, २, १५—१६—१७—१८;—१८, १, १;—२०, १,
१४—१५—१६ = ऊ० २, १, १२;—९, १, ४;—५, २, १२;—६, १, ११—१६ ।

¶ ‘मन्द्रया बह्वया’-इति वि० ।

^२रारण । ^{१ २}सख्याई३०^१दो । ^{१ २ १}दिवा^१औ३^१चो । ^१दाइवे२ ।
^{१२}पुरु^२णिब^{१ २ १}भ्रो^{१ २ १}निचर^१न्तिमा^१मा३^१वा । ^{१ २ १}परा^१औ३^१चो । ^१धाइए-
^{२ १}रति^५मो२३४^४वा । ^५आ^५पुइ^५चोइ^५चाइ ॥ २ ॥

(आङ्गिरसानिचोणि ॥) ^{५ २ २ २}तवा^{५ २}च^{५ २}सोमा^{५ २}इरारण ॥

^{२ १}सा^१ख्याई२३४०^५दो । ^{२ ३}दि^५वे^{५ २ ३}दा२३४^५इवे । ^{५ २ ३ ४}पुरु^५णिब^{५ २ ३}भ्रो^५निच-
^५रन्तिमा^२म् । ^१आ^५वा२३४^{५ ५ ४}चाइ । ^५पा^{२ १}रौ^{२ १}धाइ^{२ १}ए । ^५ति^५तो
^५२३४^५वा । ^५आ^५पुइ^५चोइ^५चाइ ॥ ३ ॥

^{५ ५ २ ४}तवा^{५ २}च^५सोम^५रौ । ^५जो^५पू^{१ २ १}रणा । ^{१ २ १}सा^१ख्यइ^१न्दे^१र ।
^{५ १}दि^५वा४४^५पुइ । ^५दौ^{१ २ १}२३४^{१ २}वे । ^{१ २}पू^{१ २}रु^{१ २}णाइ^{१ २}वा२ । ^{१ २}भो^{१ २}निच-
^{२ २}रा^{२ २}र । ^५ति^५मा३४^५पुम् । ^५आ^{१ २ १}२३४^{१ २}वा । ^{१ २}पा^{१ २}रौ^{१ २}र^{१ २}धाइ^{१ २}ए
^{५ १}रा^{५ १}र । ^५ति^५ताए३४^५पु । ^५ई२३४^५चौ ॥ ४ ॥

^{३ ४ २ ५}तवा^{५ २}च^५सोम^५रारण । ^{१ २ २ ४ २ ५}स^{१ २}ख्यइ^{१ २}न्दो^{१ २}दि^{१ २}वे^{१ २}दि^{१ २}वाइ । ^{१ २}स^{१ २}ख्य
^{२ १ २ २}इ^१न्दो^१दि^१वे^१दा२३४^१वे । ^{१ २}पुरु^२णिब^{३ १ २}भ्रो^२निचर^२न्तिमा^२मा^२मा^२३४^२वा ।

या३ । साम्^{१ २ ४ ५}द्रा^२इवा । चमि^{१ २}न्वसा^३इ । रायो३०पाइ-
 शा । गम्ब^५ज्जला^२इम् । पूरु^{१ ५}रस्पृ^{१ २ ४ ५}र३४^{१ २ २}हाम् । पवमा ।
 ना । औ^१श्चो^२ । भियो^१र३४^५वा । षा^४प्रसो^५ई^५चाइ ॥ ६ ॥

(षौक्ष्णोरन्ध्रम् ॥) मृज्यमानाः । सुहस्ताया२ ।

समुद्रे^{१ २ २}वा । चामि^{१ ०}न्वासा^{२ २ ४}इ । रया^{२ २}४इ^{२ २}पिशा । गम्ब
 ज्जलं^०पूरु^१स्पृ^१हाम् । पवा^१र३ । मा^{१ २}रना^{५ २ २}र३४^{५ २ २}औ^{५ २ २}होवा ।
 भिया^{१ २ २}रर्षी^{३ १ १ १}र३४^५ ॥ ७ ॥

मृज्यमानाः । सुह । स्तिया । सा^१शमू^१रद्रा^१इवा२ ।
 चमि । न्वसा^१इ । रा^१शयी^१र०पा^१इशा२ । गं^{१ १ १ १}वज्जलं^१पु^१र ।
 स्पृ^१हाम् । पा^१श्वा^१रमा^१ना^१र३ । भा^{१ २}रया^{५ २ २}र३४^{५ २ २}औ^{५ २ २}होवा ।
 षा^५र३४^५सी ॥ ८ ॥

(आग्नेयानिचोणि ॥) मृज्याईए । मानः^{१ २}सुह^{१ २}स्तिया
 औ^{१ २}श्चो^{१ २} । समुद्रे^{१ २ २}वाचमि^{१ २}न्वसा^{१ २}औ^{१ २}श्चो^{१ २} । रयि^१पि^१शङ्ग^१वज्ज

लंपुरुस्पृष्टा^२भौ^१श्चो^१ । पव^१मा^१र^१श्ना^१ । भियो^१र^१श्वा^५ ।

षा^४पू^५सो^५ई^५चा^५इ ॥ ८ ॥

मृ^५ज्य^५मा^५नः^५ सु^५ह^५स्ते^५या^५ । वा^५चा^५इ । सम^१द्रा^१इ^१वा^१ ।

च^०मो^१र^१न्वा^५र^१श्वा^१सी^१ । रया^१श्वा^१पि^१शा^१ । गं^१व^१ज्ज^१ल^१म् । पू^{१०}रु-

स्पृ^१ष्टा^१श्वा^१म^१ । पवा^१श्वा^१मा^१ना^१ । भियो^१र^१श्वा^५ । षा^५

पू^५सो^५ई^५चा^५इ ॥ १० ॥

मृ^५ज्य^५मा^५ना^५पू^५सु^५ह^५स्ति^५या^५ । समू^१र^१द्रा^१इ^१वा^१ । च^१मा-
र^१श्वा^१सी^१ । रयि^१पि^१शा^१ज्ज^१लं^१पुरु^१स्पृ^१ष्टा^१भौ^१श्चो^१ । पव

मा^१र^१श्ना^१ । भियो^१र^१श्वा^५ । षा^५पू^५सो^५ई^५चा^५इ ॥ ११ ॥

(ऐ^५उ^५मौ^५क्ष्णो^५र^५न्ध्र^५म् ॥) मृ^५ज्य^५मा^५नः^५ सु^५ह^५स्ति^५या^५ । समू^१-
द्रो^१वा^१ । चामि^१न्व^१सि^१ । रायि^१पि^१शा^१ । चा^१श्वा^१ ।

गं^१व^१ज्ज^१लं^१पुरु^१स्पृ^१ष्टा^१म^१ । पव^१मा^१ना^१ । चा^१श्वा^१ । भिय^१र्षा^१

र^१श्वा^१श्वा^१ । चो^१र^१श्वा^१ । डा ॥ १२ ॥

अवाष्टमी ।

२ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभिसोमासन्धायवःपवन्तिमघमदम् ।

(वाजजित् ॥) मृज्यमानःसुद्धा । स्तिया२ ।
समू२हो । द्रेवा२हो । चामिन्वमाइ । रया२रयि
होइ । पिशा२हो । गंवज्जलाम् । पूरुस्पृहाम् ।
पवा२हो । माना२हो । भौर्यसा३१उवा२३ । वा
जोजिगी३वा११ ॥ १३ ॥

हे “सुहस्था” हस्ते भवा. हस्त्याः अङ्गुल्यः, शोभनाङ्ग-
लिक सोम ! “मृज्यमानः” शोध्यमानस्त्वं “समुद्रे” अन्तरिक्षे †
कलशे वा “वाचं” शब्दम् “इन्वसि” प्रेरयसि ‡ । किञ्च । हे
पवमान पूयमान सोम ! “पिशङ्ग” हिरण्यं रजतादिभिः पिश-
ङ्गवर्णं “बहुलं” प्रभूतं “पुरुस्पृहं” बहुभिः स्पृहणीयं “रयिधनं”
“अभ्यर्षसि” स्तोत्राणामभिस्तरसि प्रयच्छसीत्यर्थः ॥ ७ ॥ पू१

• “सुपांसु (१, १, १८)”-इत्यादिना सुप आलेख्यम् ।

† “समुद्रः”-इति अन्तरिक्षनामसु पदद्वयं नैवप्युक्तम् (१, ३) ।

‡ “इन्वसि”-इति गतिकर्मसु पञ्चदशाधिकशततमं नैवप्युक्तम् (१, १४) ।

आग्निकर्मसु च प्रथमम् (१, १८) । अतएव ‘इन्वसि आगोषि’-इति वि० ।

३ १२ २२ ११२ ३ १ २
समुद्रस्याधिविष्टपेमनीविणो

३ १ २ ३ १ २
मत्सरासोमदध्यतः ॥ ८ ॥ ५२०

(वैश्वदेवे) । ३ १ २ २ २ १ २
चाश्चाइ । अभिसोमासाश्चावा-

१ २ २ २ १ २
१वा२३ः । चाश्चाइ । पवन्तेमदीह्यामाशदा२३म् ।

१ २ २ २ १ २
चाश्चाइ । समुद्रस्याधिविष्टपेमाश्नाइषाश्दणारः ।

२ २ १ २ २ २
चाश्चाइ । मत्सरासोमाश्दाच्यु१तारः । चाश्चा-

१
३४३इ । चो२३४५इ । डा ॥ १४ ॥

४ ५ ४ ५ २ ५ ४ ५
आभीसोमा । सआश्१उवारः । बार३४वाः । पाव

४ ५ २ ५ ४ ५ ४
न्ताइमा । दियाश्१उवारः । मार३४दाम् । सामुद्र-

५ १ १ २ २ ५ ४ ५
स्या । धिविष्टपेमनाश्१उवायेः । षी२४४णाः । मात्सा

४ ५ २ ५
रासाः । मदाश्१उवारः । च्यु२३४ताः ॥ १५ ॥

● उ० २, २, ८, १ = अ० ०, ५, १४, ४ = अ० २, १, १४ — १५ ; — ४, २,
० — ८ — १० — ११ — १२ ; — ०, १, १२ ; — ०, २, १४ — १५ — १६ ; — ८, १, १६ ;
— ८, २, १८ ; — ८, २, १५ ; — ८, २, १६ ; — १२, १, २ ; — १२, २, १६ ; — १४, १, ८ ;
— १४, २, ५ — ० ; — १६, २, २ — २ ; — १८, २, २ — १० ; — २२, २, १० = अ० १,
१, ६ ; — १, २, ११ ; — २, २, ८ ; — ५, १, १० ; — ५, २, १० ; — ६, १, ८ — १४ ।

१३ख,

^{२ १ २ ४२ ४२} ^{१ २२}
 (इन्द्रसामनोद्धे ।) अभिसोऽमासप्रायवाः । पवन्ते
^{१ २१} ^{३ १} ^{१ १ २} ^१
 मदियम् । दा । औश्छे । आऔश्छे । समुद्र-
^{२ २ १ २ २ १} ^{२ १} ^{१ २ १}
 स्थाधिविष्टपेमनीषि । णा । औश्छे । आऔश्छे ।
^{१ २ २ २ १} ^{३ १} ^{१ २ १}
 मत्सरासोमदच्यु । ता । औश्छे । आऔश्छे ३४-
^१
 ३ । औ२२३४५इ । डा ॥ १६ ॥

^{५ ४ २ ४२ २} ^{४ ४} ^{१ २}
 अभिसोमासप्रा । होप्रायवाः । पवन्तेमद्यम्नदम्न-
^{२ २१} ^२ ^{१ २}
 वन्तेम । दियाश्छेइ । मा२३दाम् । समुद्रस्थाधिविष्ट-
^{२ २} ^{२१} ^२ ^{१ २ २}
 पेमनीषिणाः । मनाश्छेइ । पा२३इणाः । मत्सरासोमद-
^{२१} ^२ ^१
 च्युताः । मदाश्छेइ । च्यू२३ता३४३ । औ२३४५इ । डा ।
 ॥ १७ ॥

^{१ १ २ २} ^{३ ४} ^२
 (स्वः पृष्ठम् ॥) अभार३सोमा३४ । औश्छेप्रासप्रा-
^४ ^{१ ३ २ २} ^{३ ४} ^४ ^१
 यवाः । पवार०मेमा३४ । औश्छेप्रादिवग्नादाम् । समू-
^{१ २ २} ^{३ ४} ^४ ^{१ २} ^{१ १}
 रद्रस्या३४ । औश्छेप्राधिविष्टपाद । ओये३ । मा२ना२३४-

^{२ २} औक्षोवा । ^{१ ५} षीर३४णाः । ^{३ ५} ऊर३४पा । ^{१ २२ १} २ । मत्सरासोर३ ।

^{१ १} मारदार३४ औक्षोवा ^{३ ५} च्यूर३४ताः ॥ १८ ॥

(इन्द्रसामानित्रीणि ॥) ^{४२ ५२ ४} औक्षोवा । ^{५ ४ २ ५२} अभिसोमास-

^{२ ४ ५} आयवः । ^{४२ ४२ ४} औक्षोवा । ^{१ ३२ २ ४} पवार । तेमा३ओपुवा६५६ । दि-

^{२ १ २} यम्मादम् । ^{१ १} समूर । ^{१ २ ४} द्रस्या३ओपुवा६५६ । ^{२ १ ५२ २} धिविष्टपेरमनी-

^{१ ५२} विणारः । ^{५ २} औक्षो३१३ । ^{४२ २ ४} मत्सार । रासा३ओपुवा६५६ ।

^{२ १ २ १ १ १ २} मदच्युता३४५ः ॥ १९ ॥

^{५ २ २ २ ५} अभिसोमासआया६वाः । ^{१ १} पवार । ^{४२ २ ४} तेमा३ओपुवा-

^{२ १ २} ६५६ । ^{१ ३ २ ४} दियम्मादम् । समूर । ^{१ ३ २ ४} द्रस्या३ओपुवा६५६ । ^१ धिवि-

^{१ ५२ २ १ ५२} ष्टपेरमनीविणारः । ^{१ ४२ २ ४} मत्सार । ^२ रासा३ओपुवा६५६ । ^१ मद-

^{१ २ १ १ १ १} च्युता३४५ः ॥ २० ॥

^{५ २ २ २ ५} अभिसोमासआया६वाः । ^१ पवन्ताइमा । ^{० १ १} दिवा३मा-

अथ नवमी ।

२ १ २ २ १ २ २ २ २ २ १ २ २ २
पुनानः सोमजागृविरव्यावारैः* परिप्रियः ।

१२ २२ २१
त्वं विप्रो अभवो† ‡ रस्तम

२ २ १ २
मध्वायञ्मिमिक्षणः‡ ॥ ८ ॥ पू२३

५ २ २ १ २ १ २ ४ ५
२३४ दाम् । समुद्रस्वा । धिविष्टपाइ । मनाइइषाइषाः ।

१ १ २ १ १ १ ५ २ २ १ ५
मात्सरासो२३ । मारदा२४ औहोवा । चूर२४ ताः ॥ २१ ॥ पू२

“आयवः”‡ गमनशीलाः “सीमासः” सीमाः मयं” मदकरं
मदं आक्रीयं रसं “अभिपवन्तः” अभितो निर्गमयन्ति । कुत्रे-
त्युच्यते—“समुद्रस्व” अन्तरिक्षस्य “अधिविष्टपे” अधिकं ससु-
ष्कृतपवित्रे । यद्वा । समुद्रस्व यस्मात्समुद्रवन्ति रसाः तस्य
कलशस्य “अधि” उपरि “विष्टपे” स्थाने “पवित्रे” निर्गम-
यन्ति । कौटुशाः ? “मनीषिणः” मनसईशितारः “मत्सरासः”
मदकराः “मदच्युतः” मदकरेण रसेन आवधितारः ॥

“विष्टपे”, “विष्टपि”—“मदच्युतः”, “स्वर्विदः”—इति च
पाठौ ॥ ८ ॥ पू२

● “अव्योवारे”-इति
+ “वोक्त्रिरस्तमो”-इति,
‡ “मिचनः”-इति च

च० ।

¶ ॥ ७, ५, १३, १ ।

§ ‘आयवः समुद्राः’-इति वि० । ‘आयवः’-इति समुद्रनामसु सप्तदशं नैवष्ट-
कम् (२, २) ।

अथ दशमी ।

१ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रायपवतेमदःसोमोमरुत्वतेसुतः ।

५ ६ ४ ५ ६ ४ ५ ४ १ २ ८
(सोमसाम ॥) पुनानःसोमजागृविरव्याः । वारैःपा-
० १ २ ३ १ २
रिप्रिया २ः । त्वंविप्रोअभवोक्ताइरा२३४ । स्तमा३ ।
१ २ ८ १ १ २ ५ ६ ८ ३ ५
माध्वायद्या२३म् । मार२इमार३४औद्योवा । सार३४णाः ।
॥ २२ ॥ पू३

हे सोम ! “जागृविः” जागरणशीलः “प्रियः” प्रीतिप्रियता*
त्वं “पुनानः” पूजमानः सन् “अव्याः” मेधाः “वारैः” वारै-
निर्मिते दशापवित्रे परिचरसि । “अङ्गिरस्तम” हे अङ्गिरसां
वरिष्ठ ! “विप्रः” मेधावी त्वं पिबृषा नेता “अभवः”† भवसि ।
स त्वं “नः” अस्मादीयं “यज्ञ” “मध्वा”‡ मधुना आत्मीयेन
रसेन “मिमिक्ष”§ सेतुमिच्छसि । मिहेः सेवनार्थस्य (स्वा०प०)
सनि रूपम् ॥ ८ ॥ पू३

* ‘प्रियः प्रियतरः, भूतानां प्रियः’-इति वि० ।

† ‘सर्वकारिकोऽलङ्’ (१, ४, १) ।

‡ छप चाने रूपम् (१, १, १८) ।

§ ‘मिमिक्ष सिद्ध’ इति वि० ।

१ १ २ १ १८ २८ १
सुहृत्सुधारी अत्यव्यमर्षति

१ २ ३ १ २
तमीमृजन्त्यायवः ॥ १० ॥ पू४*

५ ८ १ १ १८ २
इन्द्रायपा । वता२इमादा२ः । सीमोमरुत्वता२इ-
१ १ २८ १ १
हता२ः । स । हासुधारः । अतिअव्यमा२र्षति२ ।
१ १ १ १
तमा२इमार्जा२ । तिआया२श्वा३४३ः । ओ२३४पूइ ।
डा ॥ २३ ॥

५ ८ २८ १
(स्वःपृष्ठमाङ्गिरसम् ॥) इन्द्रायपा । वतेमदाः ।
१ २ ८ १ १ १ १ २८
सीमोमा२रु२ । त्वतेहो२इ । हता२ः । स । हासुधारः ।
१ १ ३ ५ ३ ५ १
अतिअव्यमा । पाताओ२३४वा । ऊ२३४पा । तमीहो-
१ १ १ १
२इ । मार्जा२ । तिआया२श्वा३४३ः । ओ२३४पूइ ।
डा ॥ २४ ॥

५ ८ २ ४ ५ ४ ५ १ ८ ८
(सीमसाम ॥) इन्द्राया३पावताइमदाः । सीमोम-
१ १ १ २ ८ १ १
रुत्वता१इह३ताः । स । हासुधारः । अतिअव्यमा३ ।

अथैकादशी ।

११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११
पवस्ववाजसातमोभिविश्वा^१निवार्या ।

१ ११ १ ११ १ ११ १ ११
त्व^१समुद्रः प्रथमविधर्म

११ १ ११
न्देवेभ्यः सोममत्सरः ॥ ११ ॥ ५५ *

४ ५ ११ १ १ ४ ५ १ १ ५ १ १ ५ १ १
षाती । तमा^१औ^१श्चो^१श्च । मा^१र्जा । तार^१या^१श्च^१औ^१श्चो^१
वा । यार^१श्च^१वाः ॥ २५ ॥

४ ५ १ ४ १ ५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
पवस्ववाजसा । इ^१ष्टा । तार^१श्च^१माः । अभिविश्वा-
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
निवारिया । त्व^१सार^१मूर^१श्च^१औ^१श्चो^१वा । द्रः प्रथमे विधर्म-
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
न् । दा^१इ^१वाये^१ । भ्यारः^१सो^१श्च^१औ^१श्चो^१वा । ममत्स-
१
रा^१ः ॥ २६ ॥ ५४

“मदः” मदकरः “सुतः” अभिषुतः “सोमः” “मरुत्वते”
मरुत्विस्तहते “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “पवते” चरति । ततः “सह-
स्रधारः” बहुधारोपेतः सोमः “अव्यम्” अविमयं पवित्रम्
“अत्यर्षति” अतिगच्छति तमिमं “आयवः” मनुष्या ऋत्विजः
“मृजन्ति” शोधयन्ति ॥ १० ॥ ५४

अथ द्वादशी ।

१२

२ २२ २ ३ १ २

पवमानाचक्षुक्षतपवित्रमतिधारया ।

२१ २

२१ २ २ १२ २ २

मस्तुत्वन्तोमत्सराइन्द्रियाक्षया

२ २ २ १ २ २

मेधामभिप्रियात्सिच ॥१२॥धृई *

॥ इति तृतीय-दशति ॥

(पवित्रम् ॥) ^{४ ५ २ २} पवमानाचक्षुक्षतपवाइ । ^१ जामतिधार

हे “सोम !” “विश्वानि” सर्वाणि “वार्या” वरणीयानि
 स्तोत्राणि† “अभि” लक्ष “वाजसातमः” अतिशयेनाचक्षुक्ष सन्ध-
 कश्च “पक्ष” चर । हे सोम ! “देवेभ्यः” देवानां‡ “मत्सरः”
 मदकारः “समुद्रः” समुद्रमभीष्टः॥ “विधर्मन्” विधेयेषु
 पोषक ! ॥ त्वं “प्रथमे” सुख्ये अष्टे यज्ञे देवेभ्यस्तदर्थं चर ॥

“विधर्मन्”-“विधारयम्”-इति, “वाजसातये”-“वाज-
 सातमः”-इति, “वार्या”-“वाय्या”-इति च क्रमेण सामान्यतः
 पाठाः ॥ ११ ॥ धृधृ

* अ० ७, ५, १६, ५ ।

† ‘वार्या वरणीयेन सहजेन’ इति वि० ।

‡ “पष्ठर्ध्वे चतुर्ध्वे वाचन्”-इति का० (पा० १, ३, ६२) ॥

॥ “समुद्रमभीष्टा” इत्यादि निबन्धोक्तेः (१, १०) । ‘समुद्रः समुद्रमभीष्टाभीष्टः’
 इति वि० ।

॥ “विधर्मन्=विधर्मन्, विविधकर्मेषु कर्मकारणे देवे’ इति वि० ।

१ २ २ १ २ १ २
यामरुत्वन्तोमसराइन्द्रीश्याः । ह्याः । मार३इधाम् ।

१ २ १ २ ५२२ १ ५
अभाये३ । प्रारया२३४चौहोवा । सौर३४चा ॥२७॥ ५६

“पवमानाः” पूयमानाः सोमाः “धारया” आत्मीयया “पवि-
त्रम्” * “अति” अतीत्य “असृजत” सृज्यन्ते । कौटुम्भः ? “मरु-
त्वन्तः” मरुद्भिर्गुक्ताः “मसराः” मदकराः “इन्द्रियाः” इन्द्रशुष्टाः ।
“मेधा”† स्तुतिं “प्रियांसि” असांसि च “अभि” सख्यं स्तोत्रं च
उभयं कर्त्तुं वा “ह्या” यज्ञे गन्तारः सृज्यन्ते ॥ १२ ॥ ५६

इति त्रैमत्सायनार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशि
छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य पञ्चमखण्डः ॥ ५ ॥

॥ इति बार्हतम् ॥

० “पवित्रं पुनाते । मन्त्रः पवित्रमुच्यते । येन देवाः पवित्रे चात्मानं पुनते सदे-
त्यपि निगमो भवति ॥ रम्यः पवित्रमुच्यते । ‘त्रमस्त्रिपुनोऽभिरक्षिभिः सुतरत्यपि
निगमो भवति ॥ आपः पवित्रमुच्यते । ‘अतपवित्राः सन्तोषा मदनी’ ब्रह्मदेवाः ॥
अग्निः पवित्रमुच्यते । वायुः पवित्रमुच्यते । सोमः पवित्रमुच्यते । सूर्यः पवित्र-
मुच्यते । इन्द्रः पवित्रमुच्यते । ‘अग्निः पवित्रं स मा पुनातु वायुः सोमः सूर्य इन्द्रः पवित्रं
ते मा पुनन्तु’ इत्यपि निगमो भवति” इति (नि० ५, ६) ।

† ‘मेधां प्रज्ञाम्’-इति वि० ।

१४ ख,

अथ षष्ठ्यर्थे—

सषा प्रथमा ।

१८ १४१२३२ ३ १२ ३१ १ ३ १ ३ १८ १८
प्रतुद्रवपरिकोशंनिषीदन्भिःपुनानोश्मभिवाजमर्ष ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
अश्वं नत्वा वाजिनं मर्जयन्तोऽप्या

१ २ ३ १ २
बद्धैरिग्नाभिर्नयन्ति ॥१॥५७*

(अशनम् ॥) ^२ओद्ग^{३५}प्रतु। ^{३९}इ^{४१}चा^{४१}१। ^{४१}द्रवा। परि

को३। शनिषीदा। श्रीइनुभिः। इच्छा३१। पुना।

२ १ १ ३४५ १ ३४ ३९ १ १
नोश्चभि । वाजमर्षा । आपश्चम । इहाश्च । नत्वा ।

२ १ १२ ४ ५ २ ३ ५ ३ २ २ १
वा३जिनम् । म३र्जयन्ताः । षो३अष्ट । इ३हा३१ । ब३र्हा३इः ।

रश्मना । भा३४३इः । ना३या५न्ता६पु६इ ॥ २८ ॥

(बृषीशनं साम ॥) प्र५। ए५। २१। २१।

परिको३ । शन्निषोदा । नृभिः । एनृभिः । पुना ।

पुना । नोदधभि । वाजमर्षा । अश्वम् । अश्वाम् ।

११ ११ १ १ ११४५ ४५ ४ ५
नत्वा । नत्वा । वाहजिनम् । मर्जयताः । अह । एषह ।

वर्चाइः । वर्चाइः । रश्मनाभिः । नये३४ । चियाईछा-
 उवा । तार३४पूइ ॥ २८ ॥

(जानस्याभीवर्तौदौ ॥) प्रतुद्रा । वापरिकोशाम् ।
 निषोइदा । साइदा । औचोइ । औचोइवा । नृभिः-
 पुनानोअभिवा । जमार३र्षा । आर्षा । औचोइ ।
 औचोइवा । अश्वसत्वावाजिनम्मा । जया३इन्ताः ।
 यांता । औचोइ । औचोइवा । अक्कावर्चाइः । रश्म-
 नाभिः । नये३४ । चियाईछाउवा । तार३४पूइ ॥ ३० ॥

छाओईछा । उऊवा३४ । ओईछा । प्रतुद्रवा ।
 परिको३ । अन्निषोदा । नृभाइःपुना । नोइअभि ।
 वाजमर्षा । अश्वसत्वा । वाइजिनम् । भर्जयन्ताः ।
 छाओईछा । उऊवा३४ । ओईछा । अक्कावर्चाइः ।
 रश्मना । भाइ३इइः । नाइमा५'ताई५इइ ॥ ३१ ॥

(निष्टुवौशनम् ॥) ^{४५} प्रातू । ^१ ^२ द्रवापरिकोशाम् ।

^१ ^२ निषीश्दा । ^१ ^२ नृभाइःपुना । ^१ ^१ नोश्चभि । ^१ ^२ ^{४५} वाजमर्षा ।

^१ ^२ ^२ अश्वसत्वावाजिनम्मा । ^० ^१ जयारश्ताः । ^१ ^२ ^२ अश्वावर्हिइः ।

^१ ^२ ^२ रशना । ^१ ^२ भाइः४इः । ^१ ^४ नाश्या५०ताइ५इइ ॥ १२ ॥ ५७

उग्रनाक्तभिः* । हे सोम ! “तु” चिप्रं† “प्रद्रव” प्रगच्छ
आगत्वा च “कोश” द्रोणकलशं “परिनिषीद्” निषसीभव ।
“नृभिः” नेष्टभिः “पुनानः” पूयमानः “वाजम्” अश्वं यज-
मानार्थमुद्दिश्य “अश्वमर्ष” [वाजं सङ्ग्रामं वा] “वाजिन” वसवन्तं
“अश्वं न” अश्वमिव तं यद्यामार्जयन्ति तद्वत् ताम् “अर्ज-
यन्तः” शोधयन्तः “वर्हि” यज्ञम् अच्छ “प्रतिरशनाभिः”
रशनावदायताभिरङ्गुलीभिः “नयन्ति” अध्वर्युप्रमुखाः ॥१॥ ५७

● “काशः”-इति ऋवि.ने० ।

† ‘अच्छ आशुस्’-इति वि० । मन्त्रश्रुती ‘अच्छा’-इति दीर्घो निपातमात् (१, १, १३६ पा० ।)

‡ ‘रशना यूषयोजनी’-इति वि० ।

§ ‘तु-इत्येवोनेककला, इदञ्च करिष्यतीति चेत्यपदेरे, कश्चञ्च करिष्यतीत्युपपत्ते, नन्वेतदकार्षीदिति चावाप्युपमाये भवति दृष्टव्यं तु ते पुनरुक्तवयाः दृष्टव्येव ते पुनरुक्तवयाः-इत्यादि नि० १, ४ । “तु”-इति चिप्रमाशु च प्रथमर्द्धेव कम् (१, १४) ।

§ ‘वर्हिः’ प्रहङ्गम्-इति वि० ।

॥ ‘रशनाः’-इति अङ्गुलिनामसु पठं नैवष्ट, कम् ।

अथ द्वितीया ।

१ २२१ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
प्रकाव्यमुशनेवब्रुवाणोदेवोदेवानांजनिमाविवक्ति ।

१ २ ३ १ २ ३ २
महिव्रतःशुचिवन्धुःपावकः

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
पदावराहोअभ्यतिरेभन् ॥२॥ ५८*

(वाजसनीदे ॥) ^{४६}प्रा । ^{१२}काविया२म् । ^१उशनेवा२ ।
^१ब्रुवा२रणाः । ^{१२२}देवोदेवा२ । ^{१२}नाञ्जनिमा२ । ^१विवा-
^१रक्ती । ^१महिव्राता२ः । ^१शुचिवन्धू२ः । ^१पवार२काः ।
^{१२}पदावारा२ । ^{१२}होअभिया२द् । ^{१२}तिरा२४औहोवा । ^३भा
^{११११}२४४५न् ॥ ३३ ॥

^{१२}प्रकाविया२म् । ^१उशनेवा२ । ^१ब्रुवाणा२ः । ^{१२२}देवो-
^{१२}देवा२ः । ^१नाञ्जनिमा२ । ^१विवाक्ती२ । ^१महिव्राता२ः ।
^१शुचिवन्धू२ः । ^१पवाका२ः । ^{१२}पदावारा२ । ^१हो२ ।
^{३२}भिया२४औहोवा । ^{२१२३११११}तिरेभा२४४५न् ॥ ३४ ॥

● उ० ४, २, १, १ = ऋ० ७, ४, १२, २ = कहे ६, २, ५ ; — १६, २, १८ ; — २३, २, ३—६ ।

(वाजजित्त्साम ॥) ^{२२} प्रकाव्यमु^२शने^१ व^१ब्र^२वा^१णा^३ । दे^१२-
^५ ३४वाः । ^{११२२} देवाना^२ञ्जनिमा^१वी^१श्वा^५क्ती । ^१ मा^५३४^१द्यौ । व्रतः
^{१ २} शुचिबन्धुः ^१ पा^५श्वाकः । ^{१२२} पा^२२३४^२दा । ^{२ १} वरा^२द्यौ^२भ्येतिरा-
^१ २३ । ^{११११} द्वा^१उवा^१३ । भा^१२३४^१५न् ॥ ३५ ॥

(वाराहम् ॥) ^{५२ २} द्वा^१उद्वा^२उ । ^{२ १२} ऊ^२प् । प्रका^२वियाम् ।
^{१ १ २} उ^२शने । ^{२ ३ ४ ३} व^१ब्र^१वा^१णाः । ^{१११२२} दे^१वो^१दे^१वा । ^{१ १} ना^१३०^१जनि । ^{१ १} मा^१वि
^{४ ५} व^१क्ती । ^{२ १} म^१द्दि^१व्रताः । ^१ शु^१चि^१वा^१३ । ^{१ १ ४ ५} धुः^१प^१वा^१काः । ^२ द्वा^१उ
^२ द्वा^१उ । ^१ ऊ^१प् । ^{२ १ २} प^१दा^१वरा । ^{१ १} द्यौ^१श्च^१भि । ^१ आ^१३४^१३३ ।
^{१ ४} ती^१३रा^१पु^१द्म^१भा^१६पु^१ईन् ॥ ३६ ॥

॥ इति पञ्चदशस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

वृषगणो वासितच्छविः* । “उशने एव” तन्नामकच्छवि-
 रिव “काव्यं” कविकर्म स्तोत्रं “ब्रुवाणः” “देवः” स्तोता†

* “वृषगणो वासितः”-इति छवि-ने० ।

† ‘देवः स्तोत्रः’-इति पि० ।

अयमष्टविंशगणोनाम् “देवानाम्” इन्द्रादीनां “जनिमा”
जन्मानि* “प्रविवर्त्ति” प्रकर्षेण वदति । [वच परिभाषणे
(अदा०प०) । व्यत्ययेन विकरणस्य श्रुः (३, १, ८५) बहुलं
छन्दसीति (७, ४, ७८) अभ्यासस्य इत्वम्] “महिम्रतः” प्रभूत-
कर्मा । “शुचिवन्धुः” वध्नन्ति शूचूणिति बन्धूनि तेजांसि
बलानि वा दीप्ततेजस्कः‡ “पावकः” पापानां शोधकः “वराहः”
वरश्च तदहश्च वराहः [“राजाहःसखि भ्यष्टच्”-इति टच् समा-
सान्तः । तस्मिन्नहनि अभिषूयमाणत्वेन तद्वान् । अश्वं आदित्वा-
श्वत्वर्षीयोऽच्] तादृशः॥ सोमः “रेभन्” शब्दं कुर्वन्§
“पदानि” स्थानानि पात्राणि “अभ्येति” अभिगच्छति । यदा ।
यदा कश्चन वराहः “पदा” पदेन भूमिं विक्रियमाणः शब्दं
करोति तद्वत् ॥ २ ॥ पू८

* ‘जन्मानि कर्माणि वा’-इति वि० ।

† ‘महिम्रतः महतः कर्मणः अम्रता वा चारयिता’ इति वि० ।

‡ ‘शुचिवन्धुः शोधनवन्धुः शुद्धवन्धुर्वा’-इति वि० ।

॥ ‘वराहः सोमः’-इति वि० । “वराहो मेवो भवति वराहारः । वरमाहार
माहर्षीरिति च ब्राह्मणम् । विध्यद्वराहन्निरोक्षत्रिमसोत्यपि मित्रसो भवति ।
अयमपीतरो वराह एतस्मादेव । इत्यति ब्रूयानि वरं वरं मूर्खं इत्यतीति वा । वराह-
मिन्द्रश्च भुवन्तिवपि मित्रसो भवति । अत्रिरोऽपि वराहा उच्यन्ते ‘मृच्छाचर्यति
इत्यभिर्वराहैः । अद्याप्येते माधमिका देवमवा वराहश्च उच्यन्ते—‘पद्मन् धिरश्चमवा-
मवो इन्द्रान् विद्यावतो वराहान्’-इति मि० ५, ४ ।

§ ‘रेभन् कुर्वन्’ इति वि० ।

अथ तृतीया ।

^{२ १२} ^{२२} ^{३ १२} ^{३२} ^{३ १२} ^{३ १२} ^{२२} ^{३ १}
 तिस्रोवाच ईरयति प्रवक्त्रिर्हृतस्य धोतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।

^{१ २} ^{३ १ २} ^{३ १ २} ^{३ १ २}
 गावो यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः

^{२ १} ^{३ २}
 सोमं यन्ति मतयो वावशानाः ॥ १ ॥ पूटः

(संक्रोशास्त्रयः ॥) ^१ होइ । ^२ हो । ^३ होइ होइ ।

^{२ १२२} ^{२ १} ^{२ १४५} ^१ ^१
 तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवक्त्रीः । होइयार होइ ।

^{२ १२२} ^{२ १} ^{२ १४५} ^{२२} ^१ ^१
 तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवक्त्रीः । आ । होइयार होइ ।

^{२ १२२} ^{२ १} ^{२ १४५} ^१ ^{२ १}
 तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवक्त्रीः । होइहा । होइहा ।

^१ ^२ ^{२ १२२} ^{२ १} ^{२ १४५}
 औइ होइ १इ । इहा । तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवक्त्रीः ।

^१ ^{२ १} ^१ ^२ ^{२ १२२}
 होइया । इयोइया । औइ होइ १इ । इया । तिस्रोवाचाः ।

^{२ १} ^{२ १४५}
 ईरय । तिप्रवक्त्रीः ॥ १ ॥

(वेणोर्विशाले द्वे ॥) ^{२ १, १५} इ होइहा । ^{२२} ^१ इ होइहा होइ ।

^{३२० ३५} ^{२ १२२} ^{२ १} ^{२ १४५} ^{४२}
 वा होइहा । तिस्रोवाचाः । ईरय । तिप्रवक्त्रीः । इ हो

वा५ । ^{२ १}इक्षोवार३ । ^{२ ५}ई३४इ३ । ^४ई५ । ^४इ३ ।

^{२ १ २ २}तिस्त्रोवाचाः । ^{२ १}ई३रय । ^{२ ३ ४ ५}तिप्रवक्त्रीः । ^{२ १}इक्षोवार३ ।

^{२ ५}ई३४इ३ । ^४इ३ । ^{२ १ २ २}तिस्त्रोवाचाः । ^{२ १}ई३४रय । ^{२ ३}तिप्र-

^{४ ५}वक्त्रीः । ^{१ १ २}आओ३इ३ । ^{१ २ २}आओ३इ३४ । ^{५ २ २}ओ३इ३वा ।

^{२ २}इ३इ३ । ^{१ २ २}तिस्त्रोवाचाः । ^{२ १}ई३रय । ^{२ ३ ४ ५}तिप्रवक्त्रीः । ^१आ ।

^{२ २ २ २}ओ३इ३वाइ३४ । ^{३ २ ४ २ ५}ओ३इ३वा । ^{२ १ २ २}तिस्त्रोवाचाः । ^{२ ३}ई३

^१रय । ^{२ ३ ४ ५}तिप्रवक्त्रीः ॥ २ ॥

^{३ २ २}ओ३इ३ । ^{४ ५ ४ २}ओ३इ३ओ३इ३ । ^{२ १}अतस्यधाइ । ^{२ १}तौ३०ब्रह्म ।

^{२ ३ ४ ५}योमनीषाम् । ^{१ २ १}इ३इ३ । ^{२ ३ २ २}इ३इ३इ३इ३ । ^{२ २ २ २}गावोयन्ताइ ।

^{२ १}गो३पतिम् । ^{२ ३ ४ ५}पृच्छमानाः । ^{१ २ १}इ३इ३ । ^{२ ३ २ २}इ३इ३इ३इ३ ।

^{२ २ १}सोमंयन्ताइ । ^{२ १}मतयः । ^२वा३४३ । ^{२ ४}वा३शा५नाइ५६ः ॥

॥ ३ ॥ ५८

१५४,

पराशरऋषिः* । “वह्निः” वोढा यजमानः “तिस्रो वाचः”
 ऋग्यजुःसामात्मिकाः स्तुतौः प्रेरयति । तथा “ऋतस्य” यज्ञस्य
 “धौति” धारयित्री† “ब्रह्मणः”‡ परिहृष्टस्य सोमस्य “मनीषा”
 मनस ईश्वित्री कल्याण-वाचं च प्रेरयति । किञ्च । “गोपति” ¶
 वृषभं यथा गावोऽभिगच्छन्ति तद्वत् गवां स्वामिनं सोमं “गावः”
 “पृच्छमानाः” पृच्छन्त्यः सत्यो “यन्ति” स्व-पयसा मात्रयितुं
 मभिगच्छन्ति । तथा “वाधशानाः” कामयमानाः “मतयः”
 स्तोतारः§ “सोमं” “यन्ति” स्तुतुं मभिगच्छन्ति॥ ॥ ३ ॥ ५८

* “शास्त्रः”-इति ऋषि-नै० । “पराशरः पराशरीयस्य ऋषिष्ठस्य स्वरिषस्य जज्ञे ।
 पराशरः श्रतयातुर्वसिष्ठ इत्यपि निगमो भवति । इन्द्रोऽपि पराशर उच्यते परा-
 शातयिता यातूनाम् इन्द्रो यातूनां मभवत् पराशर इत्यपि निगमो भवति”-इति
 नि० नै० ६, १० ।

† ‘धौतिं कर्म’-इति वि० ।

‡ ‘ब्रह्मणो मनीषां वेदोक्तानि कर्माणि’-इति वि० ।

¶ ‘धौतिं यजमानं दक्षिणासम्बन्धेन पृच्छमाना इव, वृषभं वा’ इति वि० ।

§ मतय इति खोदनामस्तु न हज्यते परं मेधावि-नामस्तु द्वाविंशतितमस्रैश्चष्टु-
 मिति लक्ष्यते (३, १५) । ‘मतयः बुद्धयः’-इति वि० ।

॥ याज्ञवल्क्यान्मित्रायम्-“वह्निरादित्यो भवति स तिस्रो वाचः प्रेरयत्युचो
 यजुं वि सामान्यतस्त्रादित्यस्य कर्माणि ब्रह्मणो मतान्येष वैतत् सर्वमन्तरमधोत्यधिदैवतम्
 अथाध्यात्मं वह्निरात्मा भवति स तिस्रो वाच ईरयति प्रेरयति विद्यामतिबुद्धिमता
 ऋतस्त्रात्मनः कर्माणि ब्रह्मणो मतान्येषमेवैतत् सर्वमनुभवस्यात्मनसि भाष्ये”-इति
 (प्र० १, १४) ॥ विवरणकारस्तु पूर्वं यथावत् व्याख्यायानन्तरमपरमपि व्याख्यानमाहमा-
 विस्मृतवान् तस्य—‘यद्यपि पावसान्नीप सोममुक्त्वा चत्वा देवता न सन्धयति तथा-
 यथादग्ने व्याख्यातेति ह्यत्र तेनापि व्याख्यातुस्वरकार्यं साक्षिष्यत । तिस्रो वाचः ।
 ऋग्यजुःसामानि अथवा तिस्रो वाचः सत्वरजसर्मांसि अथवा जायतस्रस्तुष्टु-
 वृषभः । ईरयति प्रेरयति उदकरग्रीवं वचतीति वह्निरादित्यः । ऋतस्य आदित्यस्य

अथ चतुर्थी ।

२ २ ३ २ ३ १ २ २ २ ३ २ २ ३ १ २ ३ १ २

अस्य प्रेषा चेमना पूयमानो देवो देवेभिः समपृक्तरसम् ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २

सुतः पवित्रमप्येतिरेभन्मिनेव सद्मपशुमन्ति होता ॥४॥ ६० ॥*

२ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

(अगस्त्यस्य यमिके द्वे ॥) अस्या ३४ औ होवा । प्रेषा । चे३

१ २ २ ३ ४ ५ ३ २ ४ २ ३ २ ३ ४ ५

मना । पूयमानः । उज्जवा । अस्या ३४ औ होवा ।

१ २ २ ३ ४ ५ ३ २ ४ २ ३ २ ३ ४ ५

प्रेषा । चे३मना । पूयमानाः । होवा । उज्जवा ।

३ २ ३ २ ३ ४ ५ ३ २ ४ २ ३ २ ३ ४ ५

देवा ३४ औ होवा । देवा । भीः सम । पृक्तरसम् ।

धीतिः । अथवा कृतस्य सत्यस्य ब्रह्मणः । अथवा कृतस्य धीति र्यज्ञस्य वा
 आदित्यस्य वा इत्येव 'अग्नौ प्राक्काळतिः सव्यमादित्यमुपतिष्ठते' । 'ब्रह्मणो मनीषां
 नावः रश्मयः तेन विच्छेदा अथवा उदकानि । एतमेव गोपतिं रश्मि-स्नामिनं वा
 पृच्छन् इव सोमं यन्नि पृथिवीं वसाना सर्वोपकाराय सोमं आदित्यं मतयः । प्रजायते
 विषयाः अतिप्रकाशत इति रश्मयः । वायव्याना आदित्यं यन्नि प्रविशन्ति । अध्यात्म
 यस्मिन्नात्मा भवति । यस्मादिन्द्रसंयोगात् । सः तिष्ठो वाचः प्रेरयति । विद्या
 बुद्धिमनांश्च । विद्या मयान् । बुद्धिरहङ्कारं मन इति प्राधान्याद् भूतेन्द्रियाणि
 कृतस्वात्मनः धीतिं मनसः इहानि कर्माणि प्रेरयन्ति ब्रह्मणः आत्मनः । गोपाः
 गोपायति । आत्मानं इन्द्रियाणि स्नामिनं पृच्छमानाः । आत्मानं तदभिप्रायेण
 ब्रह्माद्यनुब्रजमात् । एतमेवमात्मानं सोमह्वासयमाना इव यन्नि न भूयः तदर्थं प्रादु-
 र्भवन्ति' इति ।

● उ० ६, ९, ८, १ = ऋ० ७, ४, ११, १ = ऊ० ११, १०,

^२ द्वा^१उ । ^{३ २} द्वा^१इ । ^{३ ४ ४ ४ ५} सुता३४^१चौ^२दोवा । ^१ पवाइ । ^{२ १} चा३म्परि ।
^{२ ३ ४ ५} एतिरेभान् । ^{१ २} द्वा^१चौ^२दोइ । ^{३ २} मिता३४^१चौ^२दोवा । ^{३ ४ ४ ४ ५} वसा ।
^{२ १} द्वा३पशू । ^{२ ३ ४ ५} मन्तिदोता । ^१ पशू । ^२ मा३४३ । ^{२ ४} ती३दो^१पू
 ताई^१पूई ॥ ४ ॥

^{१ २} औ^१दोवा^२चा३^{३ ४ ४ ४ ५}दोइ । ^{३ २} इ^१चा । ^{१ २} अस्य^१प्रेषा । ^{१ २ २} हे३मना ।
^{३ ४ ४ ५} पूयमानाः । ^{३ ४ ४ ४ ५} देवो^१देवाइ । ^{५ १} भी३ः^१सम । ^{३ ३ ४ ५} पृ३क्त३रसाम् ।
^{२ १} सुतः^१पवाइ । ^{२ १} चा३म्परि । ^{३ ३ ४ ५} एतिरेभान् । ^{१ २ २ २ २ २} औ^१दोवा^२चा-
^१३^{३ २}दोइ । ^{१ २} इ^१चा । ^{२ १} मि३तेवसा । ^{२ १} द्वा३पशू । ^२ मा३४३ ।
^{२ ४} ती३दो^१पूताई^१पूई ॥ ५ ॥ ई०

वसिष्ठऋषिः* । “अस्य” सोमस्य “प्रेषा” [प्रेषतिर्गत्यर्थः
 (भा० प०) क्षिपि रूपं । सावेकाच इति विभक्तेरुदात्तत्वं †
 प्रेषा] प्रेरकेण‡ “हेमना”॥ हिरण्येन “पूयमानः” हिरण्य-

* “मेवावदधः”—इति ऋषि-मै० ।

† “सावेकाचसृतीयादिविभक्तिः”—इति पा० ६, १, १९८ ।

‡ ‘प्रेषा प्रकर्मण्य’—इति वि० ।

॥ बाहुल्यकादङ्गोपाभावः ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 सोमःपवतेजनितामतीनाञ्जनितादिवोजनितापृथिव्याः ।

० १ २ २ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
 जनिताग्नेर्जनितासूर्यस्यजनितेन्द्रस्यजनितातविष्णोः ॥ ५ ॥ ६ १ *

(कालकाक्रन्दौ ॥) सोमःपवतेजनितामाश्ताइना २म् ।

२ २ २ १ १ २ २ २
 जनितादिवोजनितापृथ्वाइव्या २ः । जनिताग्नेर्जनितासू ।

पाणिभिरभिषुणीतीति हिरण्यसम्बन्धः । तादृशः “देवां” दीप्य-
 मानः अंशुः “रसम्” आत्मीयं “देवेभिः” देवैः सह† “समपृक्त”
 सम्पर्कयति संयोजयति । [पृची सम्पर्के (अदा० आ०)
 ततः “सुतः” अभिषुतः सोमः “रेभन्” शब्दायमानः सन् “पवि-
 चम्” उर्णास्तुकेन निर्मितं‡ “पर्येति” परिगच्छति । कथमिव ?
 “होता” देवाना माह्वाता॥ ऋत्विक् “मितेव” निर्मातेव§
 “पशुमन्ति” वक्षपशून् “सद्य” सदनानि यज्ञगृहान् यथा
 पर्येति तद्वत् ॥ ४ ॥ ६०

० उ० १, १, १२, १ = ऋ० ०, ४, ६, ५ = कचे २, १, १२;—८, १, १;—

११, १, १०—१६ ।

† ‘देवेभिः देवेभ्यः वस्त्रादिभ्यः’-इति वि० ।

‡ दशापविचमित्यर्थः ।

॥ ज्ञोतेति ऋजोरूपम् (६, १, ३४ पा०) ।

§ ‘निता कर्ता’ इति वि० ।

० १ १२ १ १ १ १
रियार३स्या । जनितेन्द्रा । स्या३जनि । तो३४३ । तार

४
वापुइष्णो६५ईः ॥ ६ ॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
सोमःपवतेजनिता । ए३ । औ३हो५वाऽ । माता

२ १२ २१२ २१२ २ १२
र३४पुइना६५ईम् । जनितादिवोजनितापृथिव्याः । जना-

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
इ३तार३४ग्नेः । जनिता । सू३४३ । री३यापृस्या६५ई ।

२ १२ २ १२ ३ ११११
जनितेन्द्रस्यजनितातविष्णोर३४५ः ॥ ७ ॥

५२ ४ ४ ५
(जनि३हे द्वे ॥) द्वाउजनत् । ३ । जनद्वाउ । ३ ।

१ १ १२ १ १
होइ । जनत् । २ । होइ । जनात् । सोमःपवा । ते३

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
जनि । तामतीनाम् । जनितादाइ । वो३जनि । तापृ

५ ५ २ १२ २ १२ २ ३ ४ ५ ५२
थिव्याः । जनिताग्नाइः । जनिता । सू३रियस्या । द्वाउ

४ ४ ५ १
जनत् । ३ । जनद्वाउ । ३ । होइ । जनत् । २ । होइ ।

१२ २ २ २ ४
जनात् । जनितेन्द्रा । स्या३जनि । तो३४३ । ता३वा

पुइष्णो६५ईः ॥ ८ ॥

४ ५ ४ ५ १
जनद्वाउ । ३ । जनदाउ । ३ । जनत् । होइ । ३ ।

२२ १ २ १ २, ३ ४ ५ २ १२
सोमःपवा । ते३जनि । तामतीनाम् । जनितादाइ ।

२ १ २, ३ ४ ५ २ १२ २१२२ ३ ४ ५
वा३जनि । तापृथिव्याः । जनिताग्राइ । जनितासूरियस्या ।

४ ५ ४ ५ १ २ १
जनद्वाउ । ३ । जनदाउ । ३ । जनत् । होयि । ३ । जनि-

१२ २ १ २ २ ४
तेन्द्रा । स्या३जनि । तो३४३ । ता३वापृथिव्यो३पृ३ः

॥ ८ ॥ ६१

प्रतर्दनच्छविः* । “सोमः” अभिषूयमाणः “पवते” पात्रेषु
क्षरति । कौटुशः ? “मतीनां” बुद्धीनां । यद्वा । मननीयानां
स्तुतीनां “जनिता” जनयिता[†] [“जनिता मन्त्रे” (६, ४, ५३)
इति निपातेन णि-लोपः] किञ्च “दिवः” द्यलोकस्य “जनिता”
प्रादुर्भावयिता । तच्चा “पृथिव्याः जनिता” । “अग्नेः” “जनिता”

* “देवोद्वाहिः”-इति वि० ।

† अत्रेहं विवरयम्—“सोमः पवते । विनियोगोऽस्य चतुर्थेऽयमिति । अभिषूयमाणे
पञ्चसोमस्य पृथिव्यादीनां । जनयितृत्वेन सम्भवात् । यज्ञद्वारेण स्थितिचेतुत्वात्
जनयतीति जनिता मतीनां जनयिता दिवः जनयिताग्नेर्जनयिता सूर्यस्य जनयिता ।
इन्द्रस्य जनयिता । उत अपि विष्णोर्वाग्निमतइति । जनयिता पृथिव्यादिभ्यः रसेन
बद्धयिता । अग्निदेवेनेन्द्रः सोमः यदात्मनि तदायमर्थः । सर्वमिदं जयति । आत्मा सोमः
पवते साधयति भोक्तृत्वात् । आत्मा सम्कारण वा । प्रथमभूतेन्द्रियाणां जनयिता
पृथिव्यादीनाञ्च द्वयोर्ब्रह्मेनात्मरिचज्ञापि अग्रादीनाञ्च स्थानानां तिष्ठुषां विष्णोश्च
वाग्निमतः ॥ ”

अथ षष्ठी ।

^{१ १ २ ४ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २} अभिन्निपृष्ठवृषणं वयोधामङ्गे षिणमवावशन्तवाणीः ।

^{२ १ २ ३ १ २ ३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} वनावसानोवरूणोनसिन्धुर्विरत्नधादयते वार्याणि ॥ ६ ॥ ६२ ॥

^{२ १ २ ३ १ २ ३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} (अङ्गिरसां व्रतोपोहः ॥) ओश्चायि । ओश्चा । ओच्चा ।

^{१ २ ३ १ २ ३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} इयार । ओश्चाश्च । अभिन्निपा । छाश्चवृष । षंव-

^{४ ५ १ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} योधाम् । अङ्गे षिणाम् । अवाव । शन्तवाणीः ।

^{२ १ २ ३ १ २ ३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} वनावसा । नाश्वरूणोनसिन्धुः । ओश्चायि । ओश्-

^{४ ५ १ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} चा । ओच्चा । इयार । ओश्चाश्च । विरत्नधाः ।

^{२ १ २ ३ १ २ ३ २ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} दयते । वारश्च । रोश्चापूणाईयि ॥ १० ॥ ६२

प्रकाशयिता । ‘सूर्यस्य’ सर्वप्रेरकस्यादित्यस्य ‘जनिता’
‘इन्द्रस्य’ जनिता पानेन मदस्य जनयिता । ‘उत’ अपि च ।
‘विष्णाः’ व्यापकस्य ‘जनिता’ जनयिता । एतत्सर्वं सोमेऽ
भिषूयमाणे भवति सोमेन हि देवताप्यायन्त इति ॥ ५ ॥ ६१

● “आङ्गिराणां”-इति, } ऋ० ।
† “सिन्धुः”-इति च

‡ उ० ६, २, ११, १=ऋ० ७, ३, १६, २=ऊ० ७, २, १० ।

॥ अवाव वाक्—“सोमः पवते सोमः सूर्यः प्रषवमाज्जनिता मतोर्नां प्रकाश-
कर्तृणा मादित्यरश्मोर्नां दिवो ज्योतिर्मर्कशा मादित्यरश्मोर्नां पृथिव्याः प्रषवकर्तृणा

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ २ २ १ २ २ २ ३ १ ३ ३ १ २ २ २ १ २
 अक्रांत्समुद्रः प्रथमे विधर्मज्जनयन्प्रजामुवनस्य गोपाः* ।

वसिष्ठऋषिः† । “त्रिपृष्ठं” त्रीणि पृष्ठानि द्रोणकलशादि-
 स्थानानि सवनानि वा यस्य स तद्योक्तस्तम् । “वृषणं” वर्षकम् ।
 “वयोधाम्” अन्नस्य दातारम्‡ । “अङ्गोषिणं” आघोषन्तं सोमं ¶
 “वाणीः” स्तोत्ररूपा वाचः “अवावशन्त” कामयन्ते शब्दायन्ते वा ।
 “वना” वनानि उदकानि “वसानः” । आच्छादयन् “वरुणो न”
 वरुण इव § “सिन्धुः” अपां स्यन्दयिता पर्यन्तप्रदेशानाच्छादयति
 तद्वत् । ‘रत्नधाः’ रत्नानां दाता सोमः “वार्याणि” धनानि॥
 “दयते” स्तोत्रभ्यः प्रयच्छति ॥ ६ ॥ ई२

मादित्यरश्मीनां, सूर्यस्य लोकरचक्षुर्नशा मादित्यरश्मीनां, विष्णोर्बाह्विकर्षणा मादित्य-
 रश्मी नामित्यभिदेवतम् । अथाध्यात्मं सोम आत्माप्येतस्मादेवेन्द्रियाणां जनितेत्यर्थः ।
 अपिवा सर्वानिर्विभूतिभिर्विभूतत आत्मोत्पत्तिमिति भावः—इति प० १, ११ ।

* “भुवनस्वरामा”—इति ऋ० ।

† “मेवावशः”—इति ऋषिर्मे० ।

‡ “वृषतः”, “वृषत”, “वयः”—इति त्रीणि पदानि पाठमेवात् सप्तमनैव ऋक् कलेन
 न यन्ते (१, ७) । ‘वयोधा मन्त्रानां धनारं यन्नस्मिन् वा’—इति वि० ।

¶ “आङ्गोषोमवापोषः” एनाङ्गोषे वयमिन्द्रवक्तः” अनेन सोमेन वयमिन्द्र-
 वक्तः—इत्यादि नि० ५, ११ ।

§ “वरुणः दहोतीति सतः”—इत्यादि नि० १०, १-४ ।

॥ ‘वार्याणि वननीयानि धनानि’—इति वि० ।

१६ख,

अष्टाष्टमी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

कनिक्कन्तिहरिराष्ट्रज्यमानःसौदन्वनस्यजठरेपुनानः ।

नृभिर्यतःकृणुतेनिर्णिजङ्गामतोमतिञ्जनयतस्वधाभिः॥८॥६४ *

मोनोघातोरिति नकारे रूपम्] “वृषा” कामानां वर्धिता
“स्नानः” अभिषूयमाणः† ॥

“अद्रिः”-“इन्द्रः” इति च साम्प्रतः पाठौ ॥ ७ ॥ ६३

* अ० ७, ४, ५, १ ।

† अत्रेदं विवरणम्—

अज्ञानं समुद्रः विनिर्घोषोऽस्य भवतेऽहमिन्द्राणां प्रथमे परमे उत्तमस्ते विषमेषु
 चारणेन जयन् प्रजाः प्रजायन् इति प्रजाः देवाः वाः भुवनस्य गोपाः भूतानां रक्षिता
 वृषा सक्ता पवित्रे वा स्नमाय । अधि उपरि सानो समुद्रको अवे अधिमये । वृषत्सोम
 वाहणे वर्धते स्नानः अद्रिः अदरवः । वज्रः अज्ञानं समुद्रः सामर्थ्यात् अत्यक्रमोत्
 अतीतं गच्छत्युदयादसं सदा समुद्रः । आदित्यः प्रथमे प्रकृष्टे सोमन् सामर्थ्यादन्त-
 रिष्वे प्रजा जनयन् वर्धकर्मणा । भुवनस्य वेद्योक्तस्य गोपा रक्षिता वृषा वर्धकर्मणाः ।
 पवित्रे आग्निमये अधिसानः अभिषिञ्चमायः सोम्यैः । वाहणे वर्धते वृषदिति वृषद्विमे-
 वचम् । स्नानः सुतः अद्रिरादित्य अदरवः अत्यक्रमत् अधिष्ठितवान् । समुद्रः
 आत्मा अभिद्रवत् तं भूतानि परमेभ्यः घने भूतेन्द्रियमिन्द्ररीरे जनयन् ज्ञानकर्मणा
 बोधं मुत्यादयन् प्रजा वर्धयन् । भुवनस्य गोप्ता प्रजाशरूपमात् । वृषा पवित्रे अत्य-
 मवे आत्मा वर्धिता भवति शरीररूपेण पवित्रे ज्ञानमये अवतर्तेत्यर्थः । अत्यर्थाश्च
 वृद्धार्थाः । अधिसानो सम्बन्धमान-शब्दादिवु मन्त्रलक्षणे सुष्ठु वर्धितं पवित्रे । प्रवः
 अद्रिः अदरवः—इति ॥

यास्तस्त्वेवं व्याख्यातवान्—“अत्यक्रमोत् समुद्र आदित्यः परमे अवने वर्धकर्मणा
 जनयन् प्रजा भुवनस्य राजा सर्वस्य राजा । वृषा पवित्रे अधिसानो अवे वृषत्सोमो
 वावृषे सुवान इन्द्र रित्यधिदेवतम् । अवाध्यात्ममत्यक्रमोत् समुद्र आत्मा परमे अवने
 ज्ञानकर्मणा जनयन् प्रजाः भुवनस्य राजा सर्वस्य राजा । वृषा पवित्रे अधि सानो
 अवे वृषत्सोमो वाहणे सुवान इन्द्र रित्यात्ममतिमाचरे”—इति प० १, ११ ।

(सामसामनि द्वे॥) कानी। क्रान्तीरक्रान्तीर। हरिराद्यज्य-
 मा३३ना३। सायिदान्। वाना२वाना२। स्यजठरेपुना२३-
 ना३। द्रुभीः। याता२याता२। क्षणुतेनिरिणिजा२३-
 गा३म्। आताः। माती२माती२म्। जनयता२३स्वारन्धा
 २३४औद्वावा। भोर३४पुः ॥ १२ ॥

कनिक्रन्तिश्वा। होयि। हरिराद्यज्य। मार३३ना।
 हाहोयि। सोदग्वनस्यजठरेपुना२३नाः। हाहोयि। नृभि
 र्यतःक्षणुतेनिरिणिजा२३ङ्गाम्। हाहोयि। अतोमतायिम्
 जनयता२३। स्वारधारा३४औद्वावा। भोर३४पुः ॥ १३ ॥ ६४

प्रसक्तुञ्चपिः* । “सृज्यमानः” आ समन्तादिसृज्यमानो-
 ऽभिषूयमाणः† “हरिः” हरितवर्णः सोमः “कनिक्रन्ति” पुनः
 पुनः शब्दायते [कन्दतेर्यङ्लुकि, तिपि, इङभावे, “दाधर्त्तिदधती
 त्यादिना‡ निपातनादभ्यासस्य निगागमः। अभ्यस्तस्वरः॥]

* “कायुः”-इति ऋषि-ने० ।

† “सृज्यमानः संसूयमाणः”-इति वि० ।

‡ “दाधर्त्तिदधतीदधतीर्षिषोभुतेतिङ्गेऽस्यर्षीपनीयकृतुंसमिषदत्करिज्ञत् कनि
 क्रद्दुभरिभदुदरिध्वनोदविद्युतत्तत्तिवतःसरीसृपतं वरीवृज्जन्मन्मन्वाजनीजनीति च”
 —इति पा० ७, ४, ६५ ।

॥ “अभ्यस्तानामादिः”-इति पा० ६, १, १८८ ।

अथ दशमी ।

१२ ३१२ ११ ३१२ १२३ १ ३२ ३ १ १
पवस्वसोममधुमा^१कृतावापोवसानो^२अधिसानो^३अव्ये ।

३१ २ ३१२ ३ १ १ ३१२ ३
अवद्रोणानिघृतवन्ति^४*रोहमदिन्तमोमत्सरइन्द्र-

१ १
पानः ॥ १० ॥ ६६†

॥ इति चतुर्थ-दशति ॥ ४ ॥

उशनाऋषिः‡ । हे इन्द्र ! “वृष्णः” वर्षकस्य “ते” तुभ्यं
[चतुर्थं य घटौ॥] “एषः” “स्यः§” स सोमः “मधुमान्” माधुर्यो-
पेतः “वृषा” वर्षकः “पवित्रे” “पर्यक्षाः” पर्यस्त्रवत् [चरतेर्लुङि
रूपम्] स एव “सहस्रदाः” सहस्रसङ्ख्याकस्य घनस्य दाता
„शतदाः” शतसङ्ख्याकस्य दाता “भूरिदावा”॥ ततोऽपि भूरे-
र्दाता ‘वाजी’ बलवान् सोमः “शशत्तमम्” अतिशयेन पुराणं
“वर्हिः” यज्ञम् “अस्यात्” अधितिष्ठति ॥

“वृषा वृष्णाः”-“वृषा वृष्ण”-इति, “सहस्रसाः”-“शतसाः”
इति च साम्प्रतश्चः पाठाः ॥ ८ ॥ ६५

* “घृतवाणि”-इति क० ।

† क० ७, ४, ८, १ ।

‡ “कावः”-इति ऋषि-भे० ।

॥ “वृद्धये चतुर्थीति वाच्यम् (१, १, ६१)”-इति कात्यायनवचनादित्यर्थः ।

§ “सहस्रस्य घटस्य (पा० ६, १, १३१)”-इतीह नन्वे स इत्यस्य षोडोपः ।

॥ “आमोमनिष्कमिन्निपच (पा० १, २, ७४)”-इति वणिपि रूपम् ।

(माधुच्छन्दसम् ॥) ^{१ १} ^५ ^{१२} ^{१२}
^{११} ^१ ^१ ^१ ^{१४ ५} ^{११२}
^१ ^१ ^{१ १२ ४ ५} ^{११ २} ^१ ^१
^{१ १४ २} ^{२ ४} ^५ ^{१२} ^{१ १}
^{१ १} ^१ ^{१ ४}
मत्सरः । आ३४३इ । द्रा३पा५ना६पू६ः ॥ १५ ॥ ६६

प्रतर्दनऋषिः* । हे “सोम !” “मधुमान्” [मत्स्यधीयः]
तादृशस्त्वं “अपः” वसतीवरीः एकधनाः “वसानः” आच्छा-
दयन् “अधि” अधिकां “सानो” समुच्छ्रिते “अव्ये” अविभवे-
पवित्ने “पवस्व” चर । ततः “मदिन्तमः” अतिशयेन मदकरः
“इन्द्रपानः” इन्द्रेण पातव्यः “मत्सरः” मादयिता सोमः “घृत-
वन्ति” उदकवतः† “द्रोणानि” द्रोणकलशान् “अवरोह”
प्रादुर्भवसि ॥

“रोद”-“सौद”—इति पाठौ । १० ॥ ६६

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य षष्ठः खण्डः ॥ ६ ॥

* “दैवोदासिः”—इति ऋषि-न० ।

† “घृतम्”—इत्युदकनामसु दशमं जेष्युकम् (१, २) ।

अथ सप्तमे खण्डे--

सैषा प्रथमा ।

१२२१२ २ २२१२ २१२ २१२ २१२
 प्रसेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नेति चर्षते अस्य सेना ।
 २२ २१ २ २१२ २२ २२ २ २१ २ २१ २
 भद्रान् कृण्वन्निन्द्र हवांस्सखिभ्य आसोमो वस्त्वारभसानि-

दत्ते ॥ १ ॥ ६७*

(कुत्सस्याधिरथीयानि त्रीणि ॥) हो४वा । उ॒ऊवा

४५ २१२२२१ २ २ २ २, २४
 इ । होवा । प्रसेनाना इ । शूरो आ इ । ग्रा इ रथा
 ५ २१२२१ २ २ २ ४५ २ १२
 नाम् । गव्यन्ने ता इ । चर्षता इ । अस्य सेना । भद्रा
 १ १ २ २, २ ४ ५ २२१२२२ १
 न् कृण्वान् । इन्द्र हा इ । वांस्सखिभ्याः । आसोमो वा ।
 २ १ २२ २ ४५ २ ५ २ २ ४
 स्त्वारभ । सानि दत्ता इ । हो४वा । उ॒ऊवा इ । हो
 ५ ५
 वा इ । चा॒उवा ॥ १६ ॥

५२ ४ २, १११ २१२२२१ २ २ २ २, २
 औचोश्वा इ ४५ । प्रसेनाना इ । शूरो आ इ । ग्रा इ
 २४ ५ २१२२१ २ २ २ ४५
 रथानाम् । गव्यन्ने ता इ । चर्षता इ । अस्य सेना ।
 २१२ २ १ २ २, २ ४ ५ २ ४
 भद्रान् कृण्वान् । इन्द्र हा इ । वांस्सखिभ्याः । औचोश्वा

* अ० ७, ४, ६, १ ।

२, १११ २२ १२ २२ १ १ १ १ १
 वा३४५ । आसोमोवा । स्वा३रभ । सा३४३ । नी३
 ४
 दापुत्ताई५६६ ॥ १७ ॥

१२४ २, १११ १२ २२ १ २२ १ १
 औचो३वा३४५ । प्रसेनानाइः । शूरोपा३ । ग्राइ
 २४ ५ १ २२ १ १ २ १ २ ४ ५
 रथानाम् । गव्यजेताइ । हर्षता३इ । अस्यसेना ।
 २२ २ १ १ १ २, २४ ५ २४ १,
 भद्रान्कृण्वान् । इन्द्रवा३ । वांस्त्रिभ्याः । औचो३वा
 १११ २२ २ २२ १ १ १ १ १ ४
 ३४५ । आसोमोवा । स्वा३रभ । सा३४३ । नी३दा५ ।
 ३ १ १ १
 तार३४५इ ॥ १८ ॥ ६७

प्रतर्दनञ्चिः* । “सेनानीः” सेनाना मये नेता । “शूरः”
 शत्रूणां बाधकः “सोमः” “गव्यन्”† इच्छन् यजमानानां पञ्चा-
 दिकं मृच्छन् “रथानाम्” “अथे” पुरतः “प्रैति” प्रकर्षेण सङ्घा-
 मकृच्छति । “अस्य” सोमस्य “सेना” च “हर्षते” हृष्यति [वाक्य-
 भेदादनिघातः] किञ्च “सस्त्रिभ्यः” समानस्थानेभ्यो यजमा-
 नेभ्यः “इन्द्रह्वान्” तैः कृतानि इन्द्रस्य आह्वानानि “भद्रान्”
 कृत्वावति यवाह्वानि “कृण्वन्” । आहृतो हीन्द्रः सोमं पीत्वा

* “देवोदाचिः”—इति ऋषि-जै० ।

† “इच्छन् परेष्वावा मयि क्वञ् वत्तयः”—इति ब्रह्मोपाध्यायीय-कात्यायन-
 वचनादिषु ऋषि रूपम् ।

१७ख,

अथ द्वितीया ।

१ ३ २ १ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 प्रतिधारामधुमतौरद्यन्वारयत्पूतोअत्येव्यव्यम् ।

१ २ ३ १ ३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
 पवमानपवसेधामगोनाञ्जनयत्सूर्यमपिन्वेअर्केः ॥२॥६८॥

(वैयश्चज्योतिषाणि त्रीणि ॥) १ २ २ १
 द्वाउद्दोवाइद्वाइ ।

२ २ २ १ ० १ १ १ १ २ २ २ १
 प्रतिधारामधुमाश्ताइरद्यन्वारयत्पून् । द्वाउद्दोवाइद्वाइ ।

२ २ २ १ ० १ १ १ १ २ २ २
 वारयत्पूतोअतौड्यइषिआव्यारइधुम् । द्वाउद्दोवाइ

१ २ २ १ ० १ १ १ १ २ २ २
 द्वाइ । पवमानपवसेधामगोनारइधुम् । द्वाउद्दोवा

कामान् प्रयच्छतीति । “रभसानि” इन्द्रस्य वेगेनागमन-निमि-
 त्तानि “वस्त्रा” वस्त्राणाञ्छादकानि पयःप्रभृतीन्याश्रयणानि
 “आ दत्ते” आ गृह्णाति † ॥ १ ॥ ६७

०. ५० ०, ४, १०, १ ।

† अत्र विवरणं यथा—“प्रसेनानी । सेनां नयति इति सेनानीः । शूरः विक्रान्तः ।
 अये रथानां ये देवरथाः नयन् इच्छन् । धनं पृथिव्यां भवं प्रेति प्रयाति । अर्पति
 अस्त्रं सेनां भद्रान् भयनीयानि । कुर्वन् छवन् । इन्द्रवान् इन्द्रियाणि ।
 सविभ्यः क्षतिभ्यः । एवं नृषविभिः । सोमः वस्त्राणि रभसानि पतति । आदत्ते
 परसेन्येभ्यः । अथवा सेनानीः स्वन्धः शूरः विक्रान्तः । अये पुरतः देवरथानां
 नयन् । पृथिव्यां भवन्नयन् । राति गृह्णाति इदंति सेन्येभ्यः सोमइव रस्त्रोन् वस्त्राणि
 सेन्येभ्यो इदंति ॥”—इति ॥

अथ तृतीया ।

१२ एक १२ ११२ १२ ११२ १२
प्रगायताभ्यर्चामदेवांस्सोमं हि नोतमश्नते धनाय ।

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
स्वादुःपवतामतिवारमव्यमासौदतुकलशन्दे वङ्गन्दुः॥३॥ ई८*

२ २ १ ०२ ११११ १२
इच्छाद् । जनयत्सूर्यमाहपाइन्बोचर्का३३४५३ः । छाउ

२ २ ११११
होकाइच्छाउ । वा३४५॥ १८ ॥ ई८

पराशरऋषिः† । तदा प्रसृज्यन्ते “यद्” यदा “पूतः”
वसतीवरौभिस्त्वं “अव्यम्” अविभवं “वारं” वालं पवित्रम्
“अत्वेभि” अतीत्य गच्छसि । किञ्च हे “पवमान” शोधमान
सोम ! “गोनां३” गवां॥ “धाम” धीयते पीयत इति धाम पयः
तत् वसनीकृत्य “पवसे” शरसि । ततः “जनयन्” जायमानस्त्वं
“अकः” अर्चनीयैः स्व-तेजोभिः “सूर्यम्” आदित्यम् “अपिन्वः”
धूरयसि ॥

“वारं” यत्पूतोअत्येथव्यम्—“वारान्यत्पूतो अत्येथव्यान्”—इति,
“जनयन्”—“जन्मानः”—इति च साम्प्रतः पाठो ॥ २ ॥ ई८

* ऋ० ७, ४, ११, ४ ।

† “ब्राह्मः”—इति ऋषि-ब० ।

‡ “गोः पादानी (७, १, ५०)”—इति चिह्नं गोनामिति ।

॥ ‘गवां रश्मिणा महकानां वा’—इति वि० ।

^{२१२}प्रगायता । ^{२ १}अभिय । ^{२, ३ ४ ५}चामदेवान् । ^{२२१}सोम-
^{२ १}हिनो । ^{२ ३ ४ ५}तारमह । ^{१२१}तेधनाया । ^२स्वादुःपवा । ^१ता-
^१मति । ^{२ ३ ४ ५}वारमव्याम् । ^{२२ २२}आसीदतु । ^{१ १}कलशम् । ^१दा-
^{२ ४}३४३इ । ^{२ ४}वा३आ५इन्दू३५ईः ॥ २० ॥ ६८

इन्द्रप्रमतिर्वासिष्ठकृषिः । हे स्वीतारः ! “प्रगायत” “सोम”
 प्रकर्षेणाभिष्टुत । वयम् “देवान्” “अभ्यर्चामः” अभिष्टुमः* ।
 यद्वा । देवानभ्यर्चामोऽभ्यर्चत [शुद्ध-व्यत्ययः] । किञ्च । “महते”
 महत् प्रभृतं धनाय धनं प्राप्तुं सोमं “हिनोत”† अभिषवार्धं
 प्रेरयत [त्रियार्थोपपदस्य च कर्षणि स्थानिनः (२, १, १४,)-इति
 धन-शब्दस्य चतुर्थी] ततः “स्वादुः” मधुरः सोमः “अव्यम्”
 अविभवं “वारं” वासं पवित्रम् “अतिपवताम्” अतीत्य धरतु ।
 “देवः” द्योतमानः । सोमः “इन्दुः” दीप्तः सन् “कलशं” द्रीणम्
 “अति आसीदतु” आभिमुख्येन तिष्ठतु ॥

“पवतां”-“पवाते”-इति, “देवइन्दुः”-“देवयुनं”-इति
 साप्ताक्ष्यः पाठौ ॥ ३ ॥ ६८

० ‘सोमरक्षेच’-इति वि० ।

† “तप्तमत्तमव्याच (०, १, ४५ पा०)”-इति तर्पि सिद्धं हिनोतेति ।

अथ पञ्चमी ।

१९३ १९३ १९३ १९ १९३ १९३ १९ १९
तत्त्वद्यदीमनसोवेनतोवाग्ज्येष्ठस्यधर्मन्यक्षारनीक ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

(वाचःसामनी द्वे) ॥ तक्षद्वी । चो२३४५६ । मन-

२२४५ २११११ २२४५ २११११
 सौवेनतः । वार२४५५ । ज्येष्ठस्यधा । चैत्र२४५५ ।

४ २२४५२ ३ ११११ २२ ४२५२ ३ ११११
मन्द्युत्तारनी । कार३४५३ । आदीमायन् । शार३४५३ ।

२४२४२५५ २ ११११ ३४ ५ ३ ११११
वरमावावशा । नार३४५ः । जुष्टम्यतिम् । चार३३५इ ।

४ ९
कलशेगाधवः । इ । दाड । वा ॥ २२ ॥

२१ २ ३४ २३४५ ३११११
तक्षददा३१२३४। मनसेविनतः। वा२४५५क।

१८१ १ ३२ ४ ५८ ३ ११११ १८१
ज्येष्ठस्यधा३१२३४ । मन्थुकोरनी । कार३४५६ । आदा-

“इन्द्रं ऋष्यन्” प्राप्तुं वन् “आयुधा” “आयुधानि” “संशिक्षानः”
सम्यक् तौक्ष्णिकुर्वन् इन्द्रं सहायगमनार्थं तौक्ष्णायुधः सन्
“विज्ञा”+ सर्वाणि “वसु”+ वसूनि धनानि “इक्षयोरादधानः”
अस्त्रभ्यन्दनार्थं एवं कुर्वन् प्रायासीत् ॥ ३ ॥ ७०

* ଛଂ ୦, ୪, ୧୧, ୧ ।

†, ‡ 'विद्या'—इति तुप आत्मे, 'बसु'—इति तुपो लुकि च रूपम् (०, १, ३८)।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

मृडीको वासिष्ठऋषिः । “वेनतः” [वैनी वेनतेः कान्ति-
कर्मणः (दे, ४, ३८)]—इति यास्कः] कामयमानस्य “मनसः”
[मनो मन्यतेः स्तुतिकर्मणः*] स्तोतुः “वाक्” स्तुतिस्वभावा
यद्येन “तच्चत्” संस्करोति† । “धर्मन्” धारके‡ यत्र “ज्येष्ठस्य”
प्रशस्यस्य “दक्षोः” दौम-स्तुतिकस्य [टच्, शब्दे (प्र० प०) इत्यस्मात्
कु-प्रत्ययः] सवनस्य “धनीके” प्रमुखे यदा यत्रेषु सवन-मुखे
स्तोतुर्वाक् सोमं स्तोतीत्यर्थः । “आ” धनन्तरमेव “वर” वरणीयं
“जुष्ट” देवानां मदाय पर्याप्तं “पति” सर्वस्य पालकं “कलशे”
स्थितं “इन्दुम्” “ईम्” एनं सोमं “वावशानाः” कामयमानाः
“गावः” “आयन्” पयसा स्त्रियेन मिश्रयितु मागच्छन्ति ॥

“धर्मन्”-“धर्मणि”—इति पाठो ॥ ५ ॥ ७१

* “मन्यते”—इति लु ति-कर्मणु चङविभक्तौ वच्य कम् (१, १४) ।

† “वाक् सञ्चितम्”—इति वि० ।

‡ “तच्चत् करोति”—इत्येव वि० ।

॥ धारणार्थ-व-वातोः कर्तरि मणिपि धर्मं विनिति ततश्चान्दस-सुक्ति रूपम् ।

अथ वृष्टी ।

साकमुत्तामर्जयन्तस्वसारोदग्रधीरस्यधीतयोधनुर्जीः ।

हरिः पर्यद्रवज्जाः सूर्यस्य द्रोणं न नक्षत्रं त्वेति न वाजी ॥ ६॥ ७२*

(दाशस्पत्ये द्वे ॥) साकाम् । उच्चोमर्जयन्त । स्वसा

२३५:। दाशार२। धीरस्यधीतयोधनूरश्चो:। हारी

२:। पर्यद्रवज्जाः खरियारश्वा । शोषारम् । नन-

२ २ २ १ १ १ १
क्षेत्रनिवारः । हाउवारः । जीरः ४५ ॥ २४ ॥

५२ ५ १ ५ ४ ५२
साकमुचाक्ष । ३३१२३४ । मर्ज्ययन्तस्वसारः ।

दशग्रीवः । १२३४ । सप्तोत्तमः । चरिः ।

पर्याईण । ए३१२३४ । द्रवञ्जाःसूर्यस्य । द्रोणसनाईण ।

२ १ ५४ ५ ५ ३ ११११
ए३२३५ । जेभत्येनवाई । हाउवा । जी२३४५ ॥२५॥ ७२

(कश्यपस्य च शोभनम् ॥) अधियदा । स्माद्वारजि
 नौरवशु । भाः । स्पृष्टन्तेधियः । राइनविशाः ।
 अपोवृणानःपवताइ । कवीरश्यान् । व्रजन् । पा ।
 शुवर्ह । ना३४३ । या३मा५म्माईपूई ॥ २६ ॥ ७३

कण्वृत्तिः* । “यद्” यदा “अस्मिन्” सोमे “वाजिनीव
 शुभः”† अस्मि यथा वस्त्रप्रभृत्यलङ्कारा भवन्ति । यदा वास्मिन्
 सोमे “सुरे न” सूर्ये न यथा सूर्ये “विशः” रश्मयः उदिता
 भवन्ति तदा “धियः” अङ्गुलयः “अधिस्रष्टन्ते” अहं पुरस्ता-
 ष्छोधयाम्यहं पुरतः शोधयामीत्यहमिकया उपतिष्ठते । ततोऽयं
 सोमः “अपः” वसतीवरीः “वृणानः” आच्छादयन् “पवते”
 पात्रेषु चरति कलशानभिगच्छति । कौटुशः ? “कवीयान्”
 कविरिवाचरन् । यहा । कवयः स्तोतारः तानिच्छन् । तच्च
 दृष्टान्तः—“व्रजं न” “मन्त्र” मननीयं बोद्धव्यं रक्षितव्यं
 गवां गोष्ठं पशुवर्हनाय गोपालः परिगच्छति यथा तथा
 देवानां प्रीणनाय पात्राणि पवते ॥

“सूर्ये”-“सुरे”—इति, “कवीयान्”—“कवीयन्”—इति च
 साम्न ऋचः पाठः ॥ ७ ॥ ७३

* “नौरः”—इति ऋचि० ने० ।

† शुभइति शुभ शोभायाम् (भा०शा०)—इत्यस्य रूपम् । विसर्गेषु न दृश्यते मूले ।

^५ २३४वा । ^{१ १ १ १} वरिवस्कृण्वन्वृजना३ । ^१ स्या । ^१ रा३जौवा-

^५ ओ३३४वा । ^४ चो५इ । उा ॥ २८ ॥

^५ इन्दुरौचोवाद्वाद्दयावाजाउ । ^१ वा३ । ^१ चाउवा ।

^{१ १ १ १} पवतेगोनियोघाउ । ^१ वा३ । ^१ चाउवा । ^{१ १} इन्द्रा३सोमः ।

^{१ १} सच्चइन्वाउ । ^१ वा३ । ^{१ १ ५ १} चाउवा३ । ^१ मा३दा३३४ओचोवा ।

^{१ १ १ १ १} या३४५ । ^{१ १} चन्ताइरक्षो । ^{१ १} बाधाना३पाउ । ^१ वा३ ।

^१ चाउवा३ । ^{१ १ १ ५ १ १} यार३रा३३४ओचोवा । ^{१ १ १ १ १} ती३४५म् । ^{१ १} वरा-

^१ इवस्कृ । ^१ ण्वन्वृजनाउ । ^१ वा३ । ^१ चाउवा३ । ^१ स्या३-

^१ रा३४४ओचोवा । ^{१ १ ५ १ १} जा३३४५ ॥ २९ ॥

^५ इन्द्रर्वाजीपवतेगोनियोघाः । ^{५ ५} इन्द्रे सोमः सच्चइन्वन्म-

^{४ ५} दाया । ^{१ १ १ ५ ५} चन्तिरक्षोबाधतेपर्यरातीम् । ^{५ ५} वरिवस्कृण्वन्वृज-

४ ५ १२ १ ५ २ १ १ २ ३ १ १ १ १
नखराजा । राजा ३४ औद्धोवा । १३ । स्यराजा २३४५

॥ ३० ॥ ७४

॥ इति ग्रामे गेये पञ्चदशः प्रपाठकः ॥

मन्युर्वासिष्ठ ऋषिः । “इन्दुः” चरणशीलः* “वाजी” बल-
वान् “गोन्धोघाः” गमनशील-नीचीनाम्-रससङ्घातः† “इन्द्रे”
“सहः” बलकरं रसम् “इन्द्वन्” प्रेरयन्‡ “सोमः” “मदाय”
तस्य मदार्थं “पवते” चरति । किञ्च । “रक्षः” रक्षःकुलं
“हन्ति” हिनस्ति । किञ्च । “भरातीः” भरातीन्॥ यन्नू
“परिबाधते” परितः संहरति । कौटुशः ? “वरिवः” वरणीयं
धनं “छण्डन्” स्तोदृषां कुर्वन् “वृजनस्य” बलस्य§ “राजा”
ईश्वरः॥ सोम इति ॥ ८ ॥ ७४

* अतएव “इन्दुः”—इति उदकनामसु दृश्यते च (मे० १, ११, ८२) “उन्देरि
वाडेः—(७, १)—इत्यु गतेरिन्दुरिति ।

† गो—गमनशीलः, जी—नीचिन्, (तस्य अपे विद्यमानः) ओघः—रससङ्घातः ।
“गोमी”—इत्यो गमनशीलार्थेऽप्यत्र इत्युदात्तवार च पश्यते पतञ्जलिः ।

‡ “इन्द्वन्”—इति अतिकर्मसु पञ्चदशाधिकशतं भवेत्, कम् १, १४ ।

॥ भाष्यकारस्यैव छन्दोदीपपाठ मनुष्यस्य भाष्यस्यौ, ग्रामवेदीयपाठसु, “भरा-
तिम्”—इति ।

§ “वृजनम्”—इति अष्टनामसु एकविंशतितमं भवेत्, कम् १, ८ ।

॥ “राजति”—इति रेचयन्कर्मसु चतुर्थं भवेत्, कम् १, ११ ।

इया३ । ई३या । मा॒श्चत्वइन्दोसरसिप्रधा२३न्वा । इ

३इया३ । ई३या । ब्र॒ह्मश्चिद्यस्यवातो॒नजू२३तीम् ।

इ३इया३ । ई३या । पु॒रुमेधाश्चित्तकवे॒नरा२३न्वात् ।

इ३इया३ । ई३ । या२३४ । औ॒चोवा । ए३ । दौ

१ ११११
दया२३४५त् ॥ २ ॥

१ १ ५ १ १ ५ २ १२
चा॒ओर३४वा । २ । चा३ओ॒र३४वा । चा॒उवा । अया-

१ १ २ २ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १
पवा॒पवस्व॑नावसू॒नि । इ३इ । चि॒या२ । इ॒चा । इ॒चा ।

२ १ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
मा॒श्चत्वइन्दोसरसिप्रध॒न्व । इ३इ । चि॒या२ । इ॒चा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इ॒चा । ब्र॒ह्मश्चिद्यस्यवातो॒नजू॒तिम् । इ३इ । चि॒या२ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इ॒चा । इ॒चा३ । चा॒ओर३४वा । २ । चा३ओ॒र३४वा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
चा॒उवा । पु॒रुमेधाश्चित्तकवे॒नर॒न्वात् । इ३इ । चि॒या

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२ । इ॒चा । इ॒चा२३४५ ॥ ३ ॥ ७५

कुक्षऋषिः* । हे सोम ! “अया” अनया “पवा” पवमानया
 धारया सह “एना” एनानि “वसूनि” धनानि “पवस्व” क्षर
 [पवा—पूञ् पवने (क्या० उ०) “अन्येभ्योपि दृश्यन्ते (३, २, १०१)”
 —इति विन् प्रत्ययः । आर्धधातुकलक्षणो गुणः । “सावेकाचः
 (६, १, १६६)” —इति तृतीयाया उदात्तत्वम्] । तथा हे “इन्दे”
 त्वं “मांश्चत्वे” मन्यमानानां चातके “सरसि” उदके† वसती-
 वर्थाख्ये कलशे “प्रधन्व” प्रगच्छः‡ । ततः “यस्य” यं “ब्रध्न-
 श्चित्” सर्वेषां प्रज्ञापकः मूलभूतो वा आदित्यः॥ “वातो न”
 वात इव “जूति” वेगं§ कुर्वन् । किञ्च । “पुरुमेधाश्चित्”
 बहुविधप्रज्ञ इन्द्रश्च “तकवे” [तकतिर्गतिकर्मसु पठितः॥ ।
 अस्मादीणादिक उन् प्रत्ययः यस्येति (२, ३, ३७) कर्मणि षष्ठी ॥
 “न लोकाव्ययेति (२, ३, ६६) षष्ठी-प्रतिषेधश्चान्दसः] सोम
 मभि गच्छता मित्यर्थः ॥

“यस्य”-“यच्च”—इति, “जूति”-“जूतः”—इति,—“नरन्धात्”-
 “नरन्दात्”—इति च साम्न ऋचः क्रमेण पाठाः ॥ ६ ॥ ७५

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-नै० ।

† “सरः”—इत्युदकनामस्रष्टृणि शब्दम् नै० १, ११ ।

‡ “धन्वति”—इति गतिकर्मसु चतुःषष्ठितमस्रैषष्टृकम् २, १४ ।

॥ “ब्रध्नः ब्रध्नु, सविता वा मजान् वा”—इति वि० ।

§ जघतेवेगकर्मसु जतिजूनीत्यादिना (१, २, ६०) निपातनात् जूतिरिति ।

॥ नि० नै० २, १४, ६८ ।

अथ दशमी ।

३१२ २२ ३१२ १ ३ १२ २२ ३१
महत्तत्सोमोमहिषश्चकारापांयद्गर्भोवृणीतदेवान् ।

१ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २
अदधादिन्द्रे पवमानओजो

२२ ३ २ ३ १ २ ३
अजनयत्सूर्येज्योतिरिन्दुः ॥ १० ॥ ७६ #

१ २ २ १ २ २ १ २ २ १
(आत्रम् ॥) महत्तत्सोमोमहिषश्चाश्काराश्च । अपां
२ २ १ २ २ २ २ १ २ १
यद्गर्भोवृणीताश्चोदवाश्च । अदधादिन्द्रे पवमानाश्चो
२ २ १ २ १ २ १ २ १
जाश्च । अजनयत्सूर्येज्योतिरिन्द्राश्च । ए३ ।
१ २ १ २ २ २ २ १ १ १ १ १
अजनयत्सूर्येज्योतिरि । दू२३४५ः ॥ ४ ॥ ७६

“पराशरऋषिः* । “महिषः” महान्धः पूज्यो वा “सोमः”
“महत्” प्रभूतं ॥ “तत्” कर्म “चकार” अकरोत् । किं तत् ?

* उ० ५, २, १, २ = छ० ७, ४, १८, १ = छन्दे १०, २, १—२२, २, ५—२२, १, ८—२२,
२, ८ = छन्दो ६, १, ४ ।

† “भ्रातृः”—इति ऋषि-ने० ।

‡ अत्राह याज्ञः—‘महत्तत्सोमोमहिषश्चकारापां यद्गर्भोऽवृणीत देवानामहिषस्य
अदधादिन्द्रे पवमान ओजो ऽजनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुरादित्य इन्द्राणां’—इति
नि० प० २, १० ।

॥ ‘महत् असम्भावम्’—इति वि० ।

१८ ख,

(वासिष्ठम् ॥) ^{१ १ १ १}असा^१औ^१हो^१ । ^१जिवाका^१र^१ । ^१रथ्या^१
^१इया^{५५}३४ । ^{१ १ १ १}था । ^{१ १ १ १}जार^१३४५७ । ^१धिया^१औ^१हो^१ । ^१मना-
^१ता^१र । ^१प्रथमा^{५५}मा^{१ १ १ १}३४ । ^{१ १ १ १}नौ । ^{१ १ १ १}षा^१३४५ । ^१दशा^१औ^१हो^१ ।
^१स्वसा^१रा^१र । ^१अधिसा^५नो^{१ १ १ १}३४ । ^{१ १}अ । ^{१ १}व्या^{१ १}३४५३ । ^{१ १}मृजा^{१ १}
^{१ १}औ^{१ १}हो^{१ १} । ^१तिवा^१ङ्गो^१रम् । ^१सदना^५इ^{१ १}पू^{१ १}३४ । ^५अ^५ष्टा^५३७ ।
^{१ १ १}वा^{१ १ १}३४५ ॥ ५ ॥ ७७

कश्यपकृषिः* । “वक्ता” यन्दायमानः [वच परिभाषणे
 (अदा०प०) वनिप्] तादृशः पवमानः सोमः “आजो” अजन्ति
 कर्मार्थं सृत्विजइति आजिर्यन्नः तस्मिन् “धिया” कर्मणा स्तोत्रेण
 यागं साकम् “असर्जि” पात्रेषु सृज्यते† । तत्र दृष्टान्तः । “रथे
 यथा” रथे रथाहं [आजो सङ्गामनामैतत्] । अजन्ति प्रक्षिपन्त्या
 युधान्यनेति तस्मिन् अश्वो यथा सृज्यते तद्वत् । कीदृशः ?
 “मनोता” यस्यां देवानां मनांसि प्रोतानि सा [तथाच ब्राह्म-
 णम्—“तस्यां हि तेषां मनांस्योतानि”—इति] “प्रथमा”

● “मारोचः”—इति ऋषि-नै० ।

† ‘धिया प्रक्षया कर्मणा वा’—इति वि० ।

‡ ‘सृष्टवान्’—इति वि० ।

¶ नि० नै० १, १७, ८ ।

अथ द्वादशी ।

२२ २२२२ २१२ २ १२२१२ २२ २१२
अपामिवेदूर्मयस्ततुराणाः प्रमनीषा ईरते सोममच्छ ।

२ २२ १२२२ २१२
नमस्यन्तीरूपचयन्ति सञ्चा

२२ २२ २१२
चविशन्त्यशतीरुशन्तम् ॥ १२ ॥ ७८*

॥ पञ्चमदशति ॥ ॥ अर्द्धः प्रपाठकः ॥

५ ४२ ५ ४२ ४२ ४ ५ ४२
(अपाञ्च साम ॥) अपामिवेदूर्मयस्तौ । होवा ।

५ २२ २ २२ २ १ २२ १ २२
द्वाइ । तुराणा २३४ः । द्वाहोइ । प्रमनी । षाः । ईर-

मुख्या “मनीषा” मनस ईषा मनीषा स्तुतिः तद्वा । यद्वा ।
धिया विदधाति स्तुतीरिति धीः स्तोता तेन स्तुतिः प्रेर्यते ।
किञ्च । “दश स्वसारः” दशसङ्ख्याका अङ्गुल्यः† “सदनेषु”
यज्ञगृहेषु पाचाण्यभिमुखीकृत्य “वक्त्रं” वोढारं सोमं “सानौ”
समुच्छ्रिते [अधिः सप्तम्यर्थांनुवादकः] “अग्न्ये” अविभवे
अविवालेन कृते पवित्रे “अस्यन्ति” प्रेरयन्तिः ॥

“प्रथमा मनीषा”—“प्रथमो मनीषी”—इति, “सदनेषु”—
“सदनानि”—इति च साञ्ज ऋचः पाठः ॥ ११ ॥ ७७

* ऋ० ७, ४, ५, २ ।

† “स्वसारः”—इति अङ्गुलिनामसु अङ्गुलं नैवष्टु कम् २, ५ ।

‡ “अस्यन्ति”—इति तु ऋग्वेदीयः पाठः, तमेवात्रावस्यन्तिं सायणेन ।

सामवेदीयपाठसु “अस्यन्ति”—इति ; अतएव ‘अस्यन्ति शोधयन्ति’-इति वि० ।

ते३। सोमम१। ष्ठा३४। चा३४। नमस्य१। ताः३।
 उपचा३। यन्तिसम१। चा३४। चा३४। आचवि१।
 शा१। तियु३। तीरु३। ता३४म्। चा३४। औ
 होवा१। वा३४२३४५५॥ ६ ॥ ७८

प्रस्तववृत्तिः*। “अपामिव” यथा उदकानाम् “जर्मयः”
 त्वरन्ते। “इत्”—इति पूरणः। तद्वत् “तर्तुराणाः” कर्मणि
 देवान् स्तोतुस्त्वरमाणाः। [तुर त्वरणे जौहोत्यादिकः (पा०)।
 यङ्ङुगन्तस्य शानचि रूपम्। अभ्यासस्य उवर्णस्य रेफादेश-
 न्छान्दसः। अभ्यस्तस्वरः†। तादृशा ऋत्विजः “मनीषाः” मनस
 ईशित्रीः स्तुतीः “सोममच्छ” सोमं प्रति प्रेरयन्ति। “नम-
 स्यन्तीः” नमस्यन्त्यः सोमं योजयन्त्यः सत्यः तम् “उपयन्ति” च।
 उप समीपे गच्छन्ति। तमेव “संयन्ति च” सङ्गच्छन्ते। “[च वा
 योगे प्रथमा (८, १, ५८)—इति न निघातः] “उयन्तीः” काम-
 यमानाः स्तुतयः “उयन्तं” कामयमानं सोमम् “आविशन्ति च”
 प्रविशन्ति च। १२ ॥ ७८

इति त्रैमसायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
 छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य सप्तमः खण्डः ॥

॥ इति चैष्टुभम् ॥

* “काचः”—इति ऋषि-ने०।

† “अभ्यस्तानामादिः (६, १, १८८)” —इति पा०।

पुरोजितीति-मुख्यास्तु नवर्षी बृहतीत्यसौ—

“आह्वयतायष्ट्यावे” शिष्टा अनुष्टुभः स्मृताः* ॥

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात्तत्र तत्राभिदधहे† ॥

तत्राष्टमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२१ ३ ३ १२ २१ ३ ५१९
पुरोजितीवोचन्धसःसुतायमादयिज्ञवे ।

२१ १ २१ २ १६२२
अपस्वानश्श्रथिष्टनसखायोदीर्घजिह्वम् ॥ १ ॥ ७८

५२ २ ३ ५ २
(प्रह्वौ द्वौ ॥) पुरोजिती । वाअन्धार्२३४साः । सु-

१२ १ ५ १
तायामाऽरदयाश्उवाये३ । त्ता२३४वे । अपस्वाना२९

● पुरोजितीतिमुखाः ‘पुरोजितीवोचन्धसः’-इतिप्रभृतयः नव ऋषयः, अत्राष्टमे-
खण्डे न्यून इति शेषः । तत्र आह्वयतायेति सप्तमी ऋक् बृहतीच्छन्दसा, शिष्टाः
ऋषीणोऽष्टपञ्चदशत्यर्थः ।

† ‘विनियोगस्त्वासां ज्योतिष्टोमे’-इति वि० ।

‡ उ० १,१,१८,१ = ऋ० ०,५,१,१ = चारण्य १,२,२२ = कञ्चो १,१,११-१,१,१२-
२,२,१८-५,१,१३-४,१,१४-१,२,१८-०,२,१०-८,१,१५-८,२,१६-८, २,१७-
१०,१,२-१०,१,१०-१२,१,६-१२,२,११-१२,१,१२-१२,१,१३-१२,२,१४-१२,
१,६-१२,२,६-१६,१,९-१६,१,८-१६,१,८-१६,१,६-१०,१,२-१०,१,४-१०,
१,१०-१०,१,१८-१०,२,१२-१०,२,१३-(२१,१,११)-२१,२,९-२२,१,६-२२,१,
०-२२,१,८-२२,२,१३-२२,२,१५-२२,१,८=कञ्चो २,१,१-१,१,१८-१,२,२-
२,२,५-२,१,१-३,१,१८-३,२,१-४,१,८-४,२,५-४,२,८-४,२,१४-४,२,१६-
(५,१,८-५,१,१२)-५,२,१४-६,१,१२ ।

अथा३१उवाये३ । छार३४ना । सखायोदी३२र्घजा३१
वाये३ । झीर३४याम् ॥ ७ ॥

पुरोजिती । वो३ओन्वा३साः । स्तनायमा३र । ज३र ।

हार३इ । ओ३र । दा३याइला३वे । आपश्चाना३रम् ।

ज३र । हार३इ । ज३र । आ३याइष्टा३ता । माखा

योदा३रइ । ज३र । हार३इ । जर३ । घा३रजार३४

भौ३वा । ए३ । क्रियार३४५म् ॥ ८ ॥

(कार्तयशम् ॥) पुरो३हा३हाउ । जा३र३४इती । वो

आ३ओ३हो३ । धासाः । सुता३ओ३हो३ । यामा३इ ।

हाउवा । दयि३लवे३र । उपा । अपश्चान३अथा३इष्टा

हना । सखा३ओ३हो३ । योदा३इ । हाउवा । घजि

क्रियम् । उपा३र३४५म् ॥ ९ ॥

(औद्धुँ सद्भनम् ॥) पुरोजितीवोअन्धसः । औवा-
 दाइ । सुतायमादयिन्नवओवार३होइ । अपश्चान्
 अथिष्टनओवार३होइ । साखायोदाइ । घाजिङ्कार३
 ४५याई५६म् । सुवृत्तिभिर्नृमादनभरेरषुवा ॥ १० ॥

(श्यावाश्चम् ॥) पुरो३१ । जी३ती । वोअ । धा
 सः । एहिया । सू । तायमादा । यि । त्वा३इ ।
 एहिया२ । अपश्चान्आ३थी३ । छार३ना । ऐहा
 २इ । एहिया२ । सखायोदाइर्घा३जी३ । ङ्गा३४५ये
 ६हाइ ॥ ११ ॥

(आन्धीगवम् ॥) पुरोजितीवोअन्धासाः । सुताय ।
 मादा३३या । ऊम्मा३१५२ । त्वेअपश्चान्अथिष्टन ।
 साखा३उवा । यो३रदौ । घा३३जी । क्रियाम् । औ
 २३होवा । हा३इ । डा ॥ १२ ॥ ७८

अथ द्वितीया ।

३ २ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
अयम्यूपारयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
पतिर्विश्वस्यभूमनोव्यख्यद्रोदसीउभे ॥ २ ॥ ८०*

श्यावाश्वऋषिः† । हे “सखायः” सखिभूताः समानस्थाना
वा हे स्तोतारः ! “वः” यूयं “पुरोजितौ” [पठगाः पूर्वसवर्ण-
दीर्घः‡] पुरः-स्थित-जयस्य “अन्धसः” अदनीयस्य सोमस्य स्व-
भूताय “सुताय” अभिषुताय “मादयिन्नवे” अत्यन्तं मदकराय
रसाय “दीर्घजिह्व” [दीर्घा जिह्वा अस्य स दीर्घजिह्वौ “दीर्घ-
जिह्वौ च छन्दसि (४, १, ६६)—इति “छीषन्तत्वेन” निपातितः ।
तादृशं] “ज्ञानं” च “अपञ्चयिष्टन” अपञ्चयत॥ अपबाधध्वम् ।
यथा श्वा राक्षसा वा “सुतं” सोमं न लिहन्ति तथा कुरु-
तेत्यर्थः ॥ १ ॥ ७९

* उ० १, १, ११, १ = छ० ७, ४, २, २ = चारण्य १, २, ८—१, २, १७—१, २, १८—१, १, १८
कहे १, २, ८—२, २, ८—७, १, ८—११, २, १०—११, १, १०—१२, १, ९—१४, १, ११—१४, १,
१४—१४, १, १७—२०, १, ५—२०, २, १८—२२, २, ८—कहे २, १, ६—२, १, ८—२, १, ११—२,
२, ११—५, २, ८—६, १, ८ ।

† ‘श्यान्वीगुः श्यावाश्वः’—इति ऋषि-ने० ।

‡ सुपांसुसुजित्वादिना (७, १, २९) ।

॥ ‘अपिच्छीकरोतु’—इति वि० ।

२० ख,

(क्रौञ्चानि चीषि ॥) अयम्यूषो॑हो । रायि॑र्भगाः । सो॑

मः पु॒ना॒३ । नो॑षा॒र्षा॒पु॒ता॒३५६६ । पति॑र्वि॒श्वो॑हो । स्वा-

भू॒मनाः॑ । वि॒य॒स्य॒द्रो॒३ । दा॒सी॒र॒ज॒पु॒भा॒३५६६ ॥ १३ ॥

अय॑म्यूषा । अय॑म्यूषा । रायि॑र्भगाः । सो॑मः पु॒ना॒

२ । नो॑ष॒र्षा॒ता॒३ । पति॑र्वा॒श्वो॒३ । सो॑म्यभू॒माना॒॑३ ।

ओ॒३ वि॒य॒स्य॒द्रो॒३ । दा॒सी॒उ॒भ । इ॒३ र॒३ भा॒३४३ ।

ओ॒३ र॒३ ४४५३ । उ॒३ ॥ १४ ॥

अय॑म्यूषा । सो॑ । रायि॑र्भगा॒३५६६ । सो॑मा॒३ पु॒ना॒३ ।

न॒३ षा॒३४५ । षा॒३ र॒३ ४४ती । पति॑र्वि॒श्वस्य॑भू॒मनः॑ । वि॒य-

स्य॒३ र॒३ द्रो॒३ । दा॒सी॒र॒ज॒पु॒भा॒३४३३ । ओ॒३ र॒३ ४४५३ । उ॒३ ॥

॥ १५ ॥ ८०

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 सुतासोमधुमत्तमाः सोमाइन्द्रायमन्दिनः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 पवित्रवन्तोऽस्य सरन्देवान् गच्छन्तु वीर्यामदाः ॥ १ ॥ ८१*

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 (त्वाष्ट्रीसाम ॥) सुतासोमा । धुमाश्तमाः । सो-

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 माइन्द्राश्चमाः । ८३ । दिनया । पवाइचवाश्नोः

ब्रह्मतिर्गावुषष्टयिः[†] । “पूषा” पीषकः सर्वेषाम् । “भगः”
 भजनीयः । “रविः” धनहेतुः “अयं” सोमः “पुमानः” पत्नि-
 ब्रूयमानः सन् “अर्पति” कालशमभिगच्छति । तथा “विश्वस्य”
 सर्वस्य “भूषणः” भूषणस्तस्य “मतिः” बालमिता[‡] “सोमः”
 “उमे” “दीदसी” अवापृथिव्यो “व्यस्यत्” स्व-तेजसा प्रकाश-
 यति । अनेन लोकद्वयपतित्वं सूचितम् ॥ १ ॥ ८०

* ८० १,१,१५,१ = ५००,५,१,४ = ऊचे २,१,१—१,१,१—१,१,४—०,१,१०—१५,
 १,१—१६,१,१—१०,१,११—१०,१,१२—११,१,११ = ऊर्ध्व १,१,१०—४,१,०—५,१,
 ११—५,१,११—६,१,१०—६,१,१५—६,१,१ ।

† ‘गाऊषो मानवः’—इति ऋषि-ने० ।

‡ ‘पूषा पुष्पाते । सोमः । अथवा पूषा आदित्यः’—इति वि० ।

¶ ‘भगः सरथ सोमः भोषणः’—इति वि० ।

§ ‘आदित्यात्मका’—इति वि० ।

॥ ‘विश्वोमोऽस्य द्वितीयेदमि’—इति वि० ।

३ । ए३ । शरभा । दाइवाङ्गष्का३न्तुवा३ः । ए३ । मदा-
आ ॥ १६ ॥

(जङ्घे उवाङ्घ्री ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सोमा२
इन्द्रा२ । यमा३४५ । दी२३४नाः । पवित्रवन्तोअक्ष-
रन् । देवान्गक्षा । तुवोमा२३दा३४४ः । ओ२३४५
इ । डा ॥ १७ ॥

(वासिष्ठम् ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सोमाइन्द्रा ।
यमन्दिनः । पावित्रावा२ । तोअक्षरन् । दाइवान्
गच्छीवा । तू२३४वाः । मदा । औ३होवा । हो५इ ।
डा ॥ १८ ॥

(आष्कारणिधनं त्वाङ्घ्री ॥) सुतासोमधुमत्तमाः । सो
माङ्घाउ । इन्द्रा३यामन्दिनारः । इन्द्रा३हो । यमा२

^३दा^५३३इनाः । ^१पवित्रवा^{१०}३न्तोअचारा^३२न् । ^{३२}चवा^१३क्षो ।
^०तो^१३^५चार^{१२२}३४रान् । ^{११}देवान्^{१२२}गच्छा^३३न्तूवो^३१मादा^३३ः । ^{३२२}देवा
^१३न्^३क्षोइ । ^५गच्छो^१३३४छा । ^{५२२}तूरेवार^३३४औक्षोवा । ^३मदा-
^{१११११}३आर^३३४५ ॥ १८ ॥

(वासिष्ठम् ॥) ^{५२२}सुतासोम^५धुमत्तमा^{३२२}३इ । ^{३२२}सोमाइ
^{३२}न्ना^{१०}३यामन्दिना^३२ः । ^१दाइना^३२ः । ^३पवित्रवा^{१०}३न्तोअचा-
^१रा^३२न् । ^{३२}क्षारा^३२न् । ^{११}देवान्^३गच्छा^३३न्तूवो^३१मादा^३२ः ।
^१मादा^३२ः । ^{३२२}देवा^३३न्क्षोइ । ^५गच्छार^३३४छा । ^{५२२}तूरेवार^३३४औ
^३क्षोवा । ^३मदा^३३इ^{१११११}२३४५ ॥ २० ॥

(स्वारत्वाष्ट्री ॥) ^{३२२२२}सुतासोमा^३३छा । ^{३२२}धुमत्तमा^३३ः ।
^{३२२}सोमाइ^३न्ना^{३२२}३छा । ^३यमन्दाइना^३२ः । ^३पवित्रवा^३३छा । ^{३२}तो-
^{३३}अचारा^३२न् । ^{३२२}देवान्^३गच्छा^३३छा । ^{३२}तुवो^३३क्षो^३३४ । ^५वा ।
^३मा^३३धो^३३छाइ ॥ २१ ॥

(द्विरभ्यस्तुवाष्ट्री ॥) सुता । सोमा । चाश्वा ।
 धुमन्तामाश्वाः । सोमाः । इन्द्रा । चाश्वा । यम
 न्दाहनाश्वाः । पवि । चवा । चाश्वा । तोचवा
 राश्वा । देवान् । गच्छा । चाश्वा । तुवाश्वा
 वा । माधुदाश्वा ॥ २२ ॥

(वासिष्ठम् ॥) सुतासोश्माधुमन्तमाः । सोमा
 इन्द्रा । यमन्दिनः । पावाश्चीरश्वा । चवन्ताचरन् ।
 देवान् गच्छ । तुवाश्माश्वाश्वाः । श्रीरश्वा । वा ॥
 ॥ २३ ॥ ८१

ययातिर्नाहुषच्छविः* । “मधुमन्तमाः” अतिशयेन माधुर्यो-
 पिताः अतएव “मन्दिनः” मदकराः “सुतासः” अभिपुताः सोमाः
 “मवित्तवन्तः”† यन्त्रिते वर्त्तमानाः सन्तः “इन्द्राश्वा” इन्द्राश्वा
 “चरन्” पावे च चरन्ति । अथ प्रत्यक्षस्तुतिः । “वः” युष्माकं

* ‘यन्त्रितोऽस्य तृतीयेऽवनि’—इति वि० ।

† ‘दद्यापिमानाः’—इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

१ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २
अभीनेवाजसातमपरयिमर्षशतस्पृहम् ।

१ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २
इन्दोसहस्रभर्षसन्तुविद्युन्नविभासहम् ॥ ५ ॥ ८३०

५ २ २ १ १ २
(सोमसामानि त्रीणि ॥) अभीनेवा । जारसारह

५ २ २ १ १ ५ २ १ २ १ २ १ २
४चौहोवा । तार३४माम् । रयिमरिशतस्पृहम् । इन्दो

मनुः सांवरणच्छविः । “गातुवित्तमाः” अतिशयेन मार्गस्थ
लभकाः† “इन्दवः” दीप्ताः‡ सोमाः “पवन्ते” अस्मभ्यं
मदर्थं “क्षरन्ति” आगच्छन्ति वा । कौटुशाः ? “मित्राः”
देवानां सखिभूताः “स्नानाः” अभिषूयमाणाः “अरेपसः”
पापरहिताः अतएव “स्नाध्यः” शोभन-ध्वानाः “स्त्रिदः”
सर्वज्ञाः ॥

“स्नानाः”—“सुवानाः”—इति पाठौ ॥ ४ ॥ ८२

* उ० ५, १, १६, १ = ऋ० ७, ४, २९, १ = ऊ० ५, १, २—४, १, ४—५, १, ५—५, १, ६—
५, १, ७—५, १, ८—१९, १, १५—१९, १, १६—१७, १, १९—१७, १, २२—१७, १, २४—१७, १,
१८—१८, १, १०—१८, १, २—१८, १, ८ ।

† “गातुः”—इति षष्ठिवी-नामसु विभक्तितमं नैवष्टकम् १, १ । किञ्च निवृत्त-
चतुर्थे—“गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये इत्यपि निवृत्तौ भवति । नमनं यज्ञाय नमनं
यज्ञपतये”—इति च शास्त्रः ।

‡ ‘ओतिरिन्दुः’—इत्यादि नि० नै० प० १, १७ ।

सच्चिदा^१भा^०र^१श्चो^१ । णसा^१र^१म् । तुविद्यु^१न्विभा^१र^१श्चो^१ये

३ । सच्च^१मो^१र^१श्च^१पु^१इ । डा ॥ २६ ॥

अ^५भी^५नो^५वा । जा^१सा^१त^१म^१म् । र^१यि^१म । षा^५उ^५वा^५र^५३ ।

हो^१वा^१श्चो^१इ । श^१त^१स्पृ^१ह^१म् । इ^१न्दो^१र^१स । चा^१उ^१वा^१र^१३ ।

हो^१वा^१श्चो^१इ । स^१म^१र्ष^१स^१म् । तु^१वा^१ये^१३ । द्यू^१न्ना^१र^१श्च^१पु^५इ^५म् ।

वा । वि^१भा^१स^१च्चा^१र^१श्च^१पु^१म् ॥ २७ ॥

अ^१भी^१र^१श्चो^१इ । नो^१वा^१जा^१श्चो^१इ । चा^१ता^१र^१श्च^१पु^१म् ।

र^१यो^१र^१श्चो^१इ । अ^१र्ष^१शा^१श्चो^१इ । चा^१स्पृ^१ह^१म् । इ

न्दो^१र^१श्चो^१इ । स^१च्चा^१भा^१श्चो^१इ । चा^१र्णा^१र^१श्च^१पु^१म् । तु^१वा

र^१श्चो^१इ । द्यू^१न्वि^१भा^१श्चो^१इ । चा^१सा^१प्चा^१इ^१प्चा^१इ^१म् ॥ २८ ॥

(क्रौ^१ञ्च^१म् ॥) अ^१भी^१नो^१वा^१श्चो^१इ । ज^१सा । त^१मा^१श्चो^१इ ।

म् । र^१यि^१म^१र्षा^१श्चो^१इ । श^१त । स्पृ^१ह^१म् । इ^१न्दो

सा^१चा^५३१२३४ । स्रभ । णसा^{४१}३म् । तुवा^{११}इद्यु^१न्ना^१३१२३
म् । विभा^४पुसचा^४उ । वा ॥ २८ ॥

(सोमसाम ॥) अ^४भी^१नो^१वौ^१हो^१पुजसा^१तमा^४म् । रयि^४
म^१षौ^४हो^४पुशत^४स्पृ^४हाम् । इ^१न्दो^१स^१हौ^४हो^४पुस्रभ^४र्ण^४साम् ।
तुवि^१द्यु^१न्ना^४हो^४पुविभा^४सचा^४म् । सह^४म् । तुवि^४द्यु^४न्ना^४विभा^४ई ।
चा^४उवा । स^२चा^{१११११}इमे^{१११११}२३४५ ॥ ३० ॥ ८३

अम्बरीषऋजिष्णानौ* हाहषी । हे “इन्दो” दीप्यमान सोम !
“वाजसातमम्” अत्यन्तं बलप्रदं मद्यप्रदं वा धनं पुत्रं “नः”
अस्माकम् “अभ्यर्ष” अभिगमय† । कौटुम्भम् ? “शतस्पृहं”
बहुभिः स्पृहणीयम् । “सहस्रभर्णसं” बहुविधभरणम् अनेक-
पोषण-युक्तं मित्यर्थः । “तुविद्युन्नं” [द्युन्नं द्योततेर्यशो वाक्च
वेति‡ यास्कः] बह्वन्नं बहुयशोयुक्तं वा । “विभासहं”॥ महतः
प्रकाशस्याभिभवितारम् अतितेजस्विन मित्यर्थः ॥

* “अम्बरीषः वार्षागिरः”—“ऋजिष्ठा भारद्वाजः”—इति ऋषि-ने० ।

† अर्थेति अरुपतेर्गति-कर्मणो रूपम् (१, १४) ।

‡ “द्युन्नं द्योततेर्यशो वाक्च वा “अस्ते द्युन्नं सधि रत्नं धेहि” अस्मात्तु द्युन्नं च
रत्नं च धेहि”—इति निब० ने० ५, ५ ।

॥ “विभासहः” इन्दोऽसौ एकनामैव नूयते त्रिवेद-संहितास्ति धेयम् ।

अथ षष्ठी ।

^{३ १ २} ^{३ १ २} ^{२ १ २} ^{२ २ ३ १ २}
अभीनवन्ते अदुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।

^{२ २ ८} ^{२ १ २ २ २} ^{२ १ २} ^{२ १ २}
वत्सन्नपूर्व आयुनिजात् रिहन्तिमातरः ॥ ६ ॥ ८४

(आङ्गिरसानि त्रीणि ॥) आ२३४भी । ओ३नवन्त

आङ्गू१चा२ः । ओ३प्रियमिन्द्रस्य कामा१या२म् । ओ३

वत्सन्नपूर्व आयू१नौ२ । ओ३ । जा२त् रि२हन्ति१मो१२३

४ । वा । ता१पू२रो३द्वा३ ॥ ११ ॥

^{५ २} ^{३ २} ^४ ^१
अभी । नवो३२ । त॒आ५द्रु॒हाः । प्रिया॑मिन्द्रा३ ।

^{१ २ ३} ^५ ^१ ^{१ २ ३} ^५
स्या॑कामा२३४याम् । वत्सन्न॑पू३ । वा॑चायू२३४नौ ।

^{१ २ २} ^१ ^२ ^१ ^{१ १ २} ^२ ^१
जा॒ता३च्चे॒द्वा३ । रि॒हा३च्चे॒ । ति॒मा॒ता२३रा३४३ । ओ

२३४पू३ । डा ॥ ३२ ॥

“गतसृहं”-“पुरुसृहम्”—इति, “विभासहं”—“विम्बासहम्”—
—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ५ ॥ ८३

* ऋ० ७, ४, १०, १ = चारुणे १, २, १४—१, १, २—२, १, ४—४, १, १२ ।

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आद्ययतायधृष्णवेधनुष्टम्बन्ति*पौंस्यम् ।

१ २ ३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
शुक्राविययन्त्यसुरायनिर्णिजेविषामयेमहीयुवः ॥ ७॥ ८५†

५ ४ २ ५ २ ४ ५ ४ ५ ४ ५ ४ २ ५
अभौनवन्तेअद्रुहः । ओद्वाइ । प्रियमिन्द्रस्यकामि

४ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५
यम् । ओद्वाइ । वत्सन्नपूर्वआयुनि । औद्वावाद्वा

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४
इ । जात०रिहौवा । ती२३४मा । तरा । औद्वा

५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५ ४ २ ५
वा । द्वा५इ । डा ॥ ३३ ॥ ८४

ऋभ-सूनु काश्यपो हयोः‡ । यथा “मातरः” गावः “पूर्वे”
प्रथमे “आयुनि”॥ वयसि “जातं” वत्सं “रिहन्त” लिहन्ति
तथा “अद्रुहः अद्रोहाः वसतीवर्याख्या आपः इन्द्रस्य “प्रियं”
काश्यं सर्वैः काश्यमानं सोमम् “अभि नवन्ते”§ अभिगच्छन्ति ॥
॥ ६ ॥ ८४

* “मनुष्टम्बन्ति”—ऋ० ।

† ऋ० ७, ४, २५, १ ।

‡ अक्षाः परस्ताद्येत्यर्थः । न चात्र वसासङ्ख्याम् ।

॥ “आयवः”—इति मनुष्य-नामसु सप्तदशं नैवष्टकम् (२, २) । इह तु तस्यैव
होवसा वसोऽर्थात्ता चेष्टा भगवतः सायवस्य ।

§ “नवन्ते”—इति तति-कर्मसु कर्मणि शतमत्रैवष्टकम् २, १४ ।

(गृहसमदस्य दृक्तानि चत्वारि ॥) आ३३। ओ३३
 ४वा। र्यतायणावे३। धनू३। ओ३३४वा। तन्व
 निपौंसियम्। शुक्रा३। ओ३३४वा। वियन्त्यसु
 रायनिर्णिजे३। विमा३। ओ३३४वा। अग्नि३मघी
 युवा३३४५ः ॥ ३४ ॥

द्वा३द्वा३। आ३र्यता। या३३४धृ। द्वा३द्वा३४।
 औ३३वा। णा३३४वे। द्वा३द्वा३। धनू३ष्टान्वा।
 ती३३४पौ। द्वा३द्वा३४। औ३३वा। सी३३४याम्।
 द्वा३द्वा३। शुक्रा३विय। ता३असुरा। या३३४नो।
 द्वा३द्वा३४। औ३३वा। यो३३४जे। द्वा३द्वा३।
 वि३पामा३र्द्ध। मा३३४घी। द्वा३द्वा३४। औ३३वा।
 यू३३४वाः ॥ ३५ ॥

आह्वयतायधृष्णवश्वा । धनूष्ठाश्वा रे । तिमौ
 साश्याम् । शुक्राविय । तान्सुरा । यानीरणाश्वा
 इजाइ । विपामाश्वाश्वा । आ । मारश्वाश्वा ।
 यूश्वाश्वाश्वा ॥ १६ ॥

आह्वय । ताह्वय । ष्वाश्वाधनुष्ठा । तिमौ
 साश्याम् । शुक्राविय । तान्सुरा । यनाश्वाश्वा ।
 यानीरणाश्वा । वाइपाश्वाश्वा । आश्वाश्वा । महीयू
 रश्वाश्वाश्वा । आश्वाश्वाश्वा । डा ॥ १७ ॥ ८५

“ह्वयताय”* सर्वैः स्पृहणीयाय “धृष्णवे” शत्रूणां धर्षण-
 शीलाय सोमाय “पौंस्थ” पुंस्त्वस्याभिष्वक्त्यं वरं “धनुरा-
 तन्वन्ति” धनूषि ज्यां कुर्वन्तीति सोमस्य धारा-विसर्गार्थं विताय-
 मानं पवित्रमभिधीयते । तदेव विवृणोति—“विपां” मेधाविनां
 “अग्ने”† पुरस्तात् “महीयुवः”‡ पूजाकामा अभ्वयवः

* ‘आह्वयतिः प्रेप्साकर्तुः’—इति वि० ।

† ‘अग्ने प्रथमे’—इति वि० ।

‡ ‘महीयुषोऽं मित्रयन्ति रथयः उदकाणि वा’—इति वि० ।

अष्टाष्टमी ।

१३ १ ११ १८ २२ ३१ २ ३ १ १
परित्यज्यैतच्छरिम्बभ्रमुनन्तिवारेण ।

१ १८ ३ १८ ३ ११ ३ ११ २२
योदेवान्विश्वाइत्यरिमदेनसहगच्छति ॥ ८ ॥ ८६*

३ ४ ३ ४ ३ ४ ५
(द्विरभ्यस्तमाकूपारम् ॥) परित्यज्यैतच्छरिम् ।

३ ४ ३ ४ ३ ४ ५
पार३४ । रित्यज्यैतच्छरिम्पूर्यतच्छराइम् । बभ्रुमुनन्ति
१ ४ २ ५ १ २ ४ २ ४ २ ४ २ ४ २
वारेण । वार३४ । भ्रुमुनौक्षोपन्तिवारेणा । यादे
“शुक्रा”† शुक्लवर्णानि गो-पयांसि “असुराय”‡ बलवते
“निर्णिजे” स्वरूपाय शोधनार्थं “वयन्ति”¶ आच्छादयन्ती-
त्यर्थः ॥

“शुक्रावियन्त्यसुरायनिर्णिजे”-“शुक्रावियन्त्यसुरायनिर्णिजम्”
—इति साम्न ऋचः पाठौ ॥ ७ ॥ ८५

* उ० ५, २, १८, १—८, २, ८, २ = ऋ० ७, ४, २४, १ = ऊ० ५, २, १८—५, २, २०
—६, १, १—६, १, २, — ६, १, २—१२, २, १— १२, २, २—१४, २, १६—१४, २, १७—१४, २,
१८—१४, २, १८—१४, २, २०—१४, २, २१—१७, १, ८—१७, १, ८—१७, २, २—२०, २, ४ =
ऊ० ४, २, १ ।

† ‘शुक्राः शुक्लवर्णाः’—इति वि० ।

‡ ‘असुराय सुहाय वसुदानवते’—इति वि० ।

¶ वयन्तीति पाठसु ऋग्वेदीयः । तमेवावलम्ब्यतेऽयं व्याख्यानं भगवता सायणे-
नेति बोध्यम् । सामवेदीय-पाठसु वियन्तीति ।

अथ नवमी ।

१ २ ३ १२ २२ २ ३ १ २ ३ १२ २२
प्रसुन्वानायान्धसोमर्त्तानवष्टतद्वचः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १२ २२
अपश्चानमराधसहृतामखन्नभृगवः ॥ ८ ॥ ८७*

॥ प्रथम-दशति ॥

२२ ४२ ३ ४ ५ १ २ २ २ २ ४
वान्विश्वाद्दत्परि । यो२३४ । देवान्वौहोपुश्वाद्दत्
३ ४ २ ३ ४ ५ १ २ २
राइ । मदेनसहगच्छति । मा२३४ । देनसौहोपुश्-
४ ५
ग । चक्राप्तोद्दत् ॥ ३८ ॥ ८६

ऋजिष्वाभ्यरोषावधौ । “हर्यतः” सर्वैः स्पृहणीयं “हरिं
हरितवर्णं” “बभ्रु” बभ्रुवर्णं च “त्यं” तं सोमं “वारिण” बालेन
प्रवित्रेण “परिः पुनन्ति” परिशीलयन्ति । “यः” सोमः
“विष्वाण” सर्वानिन्द्रादीन् “देवानित्” देवानेव “मदेन”
मदकरेण रसेन सह “परिण गच्छति” इति § ॥ ८ ॥ ८६

* उ० ६, २, ३, १—१, २, २२, २ = ऋ० ७, ५, २, २ = ऊ० १, २, १०—१, २, १—६, १, १०
—६, १, २०—११, २, १—११, २, ३—११, २, १३—१५, १, १६—१६, १, १४—१८, १, १०—१८,
२, १८—१८, २, १०—१८, २, २१—२२, २, ० = ऊ० १, १, ४—२, २, ४—६, १, ६ ।

† “ऋजिष्वा भारद्वाजः—अभ्यरोषो बार्हस्पत्यः”—इति ऋषि-जैः ।

‡ ‘परि समन्तात्’—इति वि० ।

¶ ‘परि देवं स्रजयित्वा’—इति वि० ।

§ ‘विनिधोगोःस नवमेऽवनि’—इति वि० ।

(वैहूपम् ॥) ^{११} प्रसुन्वार^{४२}इनाय^५अन्धसाः । ^{११} मर्त्तः ।

^१ नवा^{१२१} । ^५ दृतद्वा^१र^१३४चाः । ^१ अपश्चान^१मरा । ^१ धार^५३४सा-

^{११२} म् । ^१ दृतामा^१र^१३खम् । ^{१२४} नभृ^४गा^१प^१वा^१ई^१पू^१ईः ॥ ३८ ॥ ८७

॥ इति अर्द्धः प्रपाठकः ॥

प्रजापतिर्ऋषिः* । “सुन्वानाय” अभिषूयमाणाय [षष्ठ्यर्थे चतुर्थी†] अभिषूयमाणस्य “अन्धसः” सोमस्य “तत्” प्रसिद्धं “वचः” वचनं योषं “मर्त्तान” मर्त्यं इव कर्म-विघ्न-कारी “तवष्टन” कामयतां न शृणोत्विति यावत् । तथा हे स्तोतारः “अराधस” साधक-कर्म-रहितः‡ । “खानम्” “अपहत” । तच्च दृष्टान्तः—“मखन्”॥ यथा पुरा अराधसं मखम् एतन्नामानं भृगवोऽपहतवन्तः तथा अपहतेत्यर्थः ॥

“सुन्वानाय”—“सुन्वानस्य”—इति, “वष्ट”—“वृते”—इति च साम्न ऋचः पाठः ॥ ८ ॥ ८७

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे

छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्याष्टमः खण्डः ॥ ५ ॥

॥ इत्यानुष्टुभम् ॥

* “वाञ्छः”—इति ऋषि-नै० ।

† “षष्ठ्यर्थे चतुर्थी”ति वाच्यम् (१, १, ६१)—इति का० वा० ।

‡ “अधनं धन-रहितम्”—इति वि० ।

॥ “दतामखम्”—इति मन्त्र-पाठस्य “दता”—“मखम्”—इति पदकारस्य हेतुः ।

जगत्प्रीतिप्रियाणीति मुख्या द्वादश सन्ध्याः* ।
 आद्यास्तिस्र ऋचो दृष्टाः कविनाम्ना महर्षिणा ।
 उत्तरा विप्रकीर्णत्वाद्दृश्यन्ते ऋषयः पृथक्पृथक् ॥

अथ नवमे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३
 अभिप्रियाणिपवतेचनोदितो

१ २ ३ २ ७ ३ १ १ १ २
 नामानियङ्कोऽधियेषुवर्द्धते ।

१ २ २ ३ २ २ ७ ३
 आह्वयस्यवृद्धतोवृद्धमधि

२ २ १ २ ३ २
 रथंविष्वच्चमरुद्विचक्षणः ॥ १ ॥ ८८ ॥

भगवान् साधयोऽपि तथैव व्याख्यानवान् । अथ नये चतेत्याकारस्य द्वाचोऽनरति
 (६, २, १३५) द्वौ 'इता'—इति रूपम् ॥ विवरणकारस्तु 'इत'—'अमरम्'—
 इत्येवं हिं लील्य 'अमरं यज्ञ-वहिष्कृतम्'—इति व्याचक्षौ ।

* अत्र नवमे खण्डे अभिप्रियाणीत्याद्याः द्वादश ऋचः सन्ध्याः पूर्वोक्तार्था-
 न्नामिति ज्ञेयः ।

† "कविः भार्गवः"—इति ऋषिर्ज्ञेयः ।

‡ तत्र द्वादशसु आद्यास्तिस्र ऋचः कविनाम्ना महर्षिणा दृष्टाः । उत्तराः ऋचः
 जैकेन दृष्टा इति तत्र ऋषि-विप्रकीर्णत्वम् तस्मात् तत्र ऋषयः पृथक् पृथक् ।

¶ उ० १, १, १८, १=अ० ७, २, २३, १=आरण्ये २, १, ६ ऊर्ध्वे = १, १, १९—८, १, २—
 १४, १, १८—१६, १, १५—१८, १, १४=उच्छे १४, १, १—१४, १, १८ ।

ओम् ॥ (कावम् ॥) आभिप्रीर३४या । णीपावार३४
 ताइ । चानोद्विता३३ः । नामानीर३४या । ऋओअधी
 ३३४ये । पुवर्द्धताये३ । आखरीर३४या । स्याबृष्टा
 ३३४ताः । वृद्धन्नधायै३ । राखंवार३३४इष्टा । चामा
 ३३४द्यात् । विचा३१उवार३ । चार३३४णमः ॥ १ ॥

(ऐउकावम् ॥) एधु । अभिप्रिया३ । णिपवताइ ।
 एधु । चनोद्विताः । एधु । नामानीया३ । ऋओअधि
 याइ । एधु । पुवर्द्धताइ । एधु । आखरिया३ । स्य
 वृद्धताः । एधु । वृद्धन्नधी । एधु । राखंविष्टार । चम
 ३३४द्यात् । एधु । विचक्षणाः । ऋओइ । डा ॥ २ ॥

(वाजसनि ॥) अभ्यौद्योवाद्याइप्रियाणी । पवता
 इज्जार३३४नौ । द्विताः । नामानियऋओअधियेपुवर्द्धताइ ।

^{१२ १ २} आह्वर्यस्य ^२ बृहतो ^१ बृहन्नधाइ । ^{२ १} रथम् । ^{२ १ १} वाइष्वन्मरुचत् ।

^{२ १ १ १ १ १} विचारश्उवारइ । ^२ क्षाण्णा ^{२ ३ ४ ५} ॥ ३ ॥

(वाजजित् ॥) ^{२ १} अभिप्रिया । ^{२ १ १} णीपवताइ । ^१ होइहो
^{२ १ २} वाइहोयेइ४ । ^{५ २ ४} चनोहिताः । ^{५ २ ४} हाहो । ^५ वाहाइ । ^{२ २} ना
^{२ १} मानिया । ^{२ २ १} ङोअधियाइ । ^{१ २ १ १} होइहोवाइहोयेइ४ । ^५ पुव
^४ हताइ । ^{५ २ ४} हाहो । ^५ वाहाइ । ^{२ २ २ १} आह्वरिया । ^{२ २ १} स्याबृहताः
^{१ २ १ १} होइहोवाइहोयेइ४ । ^{५ ४} बृहन्नधी । ^{५ २ ४} हाहो । ^५ वाहाइ ।
^{२ १} रथविष्ठा । ^{२ २ १} चामरुहान् । ^{१ १ १} होइहोवाइहोयेइ४ । ^५ विच
^४ क्षणाः । ^{५ २ ४} हाहो । ^{५ ५} वाइहाउ । ^{२ २ २ २} वा । ^{२ १} वाजीजिगीहवा
 ५१ ॥ ४ ॥

(वाजजित्साम ॥) ^{२ १} अभिप्रिया । ^{२ २ १} णीपवताइ । ^{२ २ २ २} चानो
^{१ १} हिताः । ^{२ २ २ १} होवाइहोइ । ^{२ २ १} नामानिया । ^{२ २ १} ङोअधियाइ ।
^{२ २ १} पूवहताइ । ^{२ १} होवाइहोइ । ^{२ २ २ १} आह्वरिया । ^{२ २ १} स्याबृहताः ।

^{१२१} बृहन्नधाइ । ^{१ १} होवाइहो । ^{१ १} रयविष्ठा । ^{१२१} चामरुहान् ।

^{१२१} वीचक्षणाः । ^{१ १} होवाइहो । ^{१ ५२ २} वारइअहोवा । ^{१२१२} वाजी

^{१२१२ १२ १२२ १११११} जिगीवाविश्वाधनान्नीरइ४५ ॥ ५ ॥

(स्वारकावम् ॥) ^{५ ४} अभ्योवा । ^{११२} प्रियाणिपवताइ । ^१ च

^{२ १} नोहाइताइ । ^{१२२ २} नामानियक्कोअधियाइ । ^{१ १} पुवर्द्धाताइइ ।

^{१२२} आख्यस्यबृहतो । ^{१ १} बृहन्नाधीरइ । ^{१ २ ४ ५} राथाइवाइष्ठा ।

^{२ १} चमरुहाइइत् । ^{१ २ ४} वाइचाइक्षापूणाइपूईः ॥ ६ ॥ ८८

“चनोहितः” [चन इत्यन्ननाम* चायतेरसुनि चन इत्योषा-
दिक-सुप्तेषु निपातितः] चनसेऽन्नाय हितः । यद्वा । हितान्नः
सोमः “प्रियाणि” जगतः प्रीत्ययिदृशि नामानि नमनशीलानि
तान्युदकानि “अभिपवते” अभितः चरति करोति । “येषु”
अन्तरिक्ष-स्थितेषु उदकेषु “यद्वाः” महानहं सोमः “अधि

* “चनोन्न प्रक्षितान्नीमानि चनोऽपि चनो दधिन्म । चन इत्यन्ननाम”—इति
वे० ६, १६ ।

अथ द्वितीया ।

^{२ १ २ २ १ २ २}
अचोदसोनोधन्वन्विन्दवः

^{२ २ १ २ २ २ २ २ २ २}
प्रस्नानासीबृहद्देवेषुहरयः ।

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २}
विचिदश्रानादृषयीअरातयो

^{१ २ २ १ २ २ १ २}
र्यानःसन्तुसनिषन्तुनोधियः ॥ २ ॥ ८८*

(अङ्गिरसानि चौणि ॥) अचोदासो^{२२ १}२३ । नोधमू^{२२ १}का
२३ । तू^{२२ १}इन्दवाः । प्रस्नानासो^{२२ १}२३ । बृहद्दे^{२ १}वेषु^{२२}हर^{२२}यः । विचिदा^{१ २ १}श्रा^{२२ १}२३ । नादृषा^{२२ १}या^{२२ १}२३ । आरातयाः ।
वर्धते” अधिकं प्रवृद्धो भवति । अपां मध्ये सोमो वसति खलु ।
ततः “बृहन्” महान् सोमः “बृहतः” महतः परिवृढस्य
“सुधस्य” “विष्वस्य” विष्वग्गमनं रथम् “अधि” उपरि† “विच-
चचः”‡ विष्वस्य द्रष्टा सन् “आरुहत्” आरोहति । “अग्नी
प्रास्ताहुतिः सम्यगादित्य मुपतिष्ठते(म० ३, ७६)” — इति ॥१॥ ८८

* अ० ७, २, ४, १ ।

† “अधि उपरि आदित्यमखलात् चतुर्थं मण्डलं रथं विदुष्वं नाम” — इति वि० ।

‡ “विचचचः विविधं प्रकाशयत इत्यर्थः” — इति वि० ।

१ २ १ २ २ १ २ २ १ २ १
अर्योनाःसो२३ । तूसनाइषार३ । तूनाधिया३१उवार-

१ १ १
३४५ ॥ ७ ॥

१ २ २ २ ५ २ २ ४ ५ ४ ५ १ २ २
आचोदसो । नोधनुवन्तु । इन्दवाः । प्रास्ता
१ २ २ २ ४ २ २ ५ ४ ५ १ २ २ २ २ २ ४
नासो । वृष्टदेवेषु । चरयाः । वाइचिदश्ना । नाइ
२ ५ ४ २ ५ १ २ २ २ २ २ ४ ५ ४
षयोअ । रातयाः । अर्योनःसा । तुसनिध । तुनो
पुधियाउ । वा ॥ ८ ॥

२ २ २ १ - २ - २ २ २ १ २ ४
हाउहोवाइहाइ । अचोदसोनोइधा । नुवारन्तू
१ २ १ १ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
३ । इन्दवार३४५ः । हाउहोवाइहाइ । प्रस्तानासोवृ
१ २ २ ४ २ २ १ १ १ १ २ २ २ २
इहात् । देवेष्टपू३ । चरयार३४५ः । हाउहोवाइहाइ ।
२ २ २ १ २ ४ २ २ २ १ १ १ १ २ २
विचिदश्नाना३आइ । षयो३आ३ । रातयार३४५ः । हा
२ २ २ १ २ ४ २ २
उहोवाइहाइ । अर्योनःसन्तूइसा । निषारन्तू३ । नोधि
१ १ १
यार३उवा३४५ ॥ ८ ॥

(सामराजम् ॥) अचौद्वाइ । दासेनोधनुवा । तु
 इन्दावा२ः । प्रखानासेबृद्धेवाइ । पुद्धराया२ः । वि
 चो२३४छाइ । अम्नो२३४छाइ । नाइषयः । अरो२३४
 छाइ । तायाः । अर्यो२३४छाइ । नःसो२३४छा । त्
 सानो२३४षा । तूना३उवा३ । धी२३४याः ॥ १० ॥

(सामराजम् ॥) अचौद्वा । दासेनोधनुवाः ।
 तुइन्दावा२ः । प्रखानासेबृद्धेवाइ । पुद्धराया२३ः ।
 वाइचो३दाश्ना । नाइषा२३४या । होइ । अराता२
 ३४याः । होइ । आर्यो३नाःसा । तूसानो२३४षा ।
 हो । तुनो३धा५याई५६ः ॥ ११ ॥

(सिमानानिषेधः ॥) अचौ । वाछाइ । दासे
 नोधनुवा । तुइन्द्रावाः । प्राखानासेबृद्धेवाइ । पुद्ध

राया२४ः । वार३इचौत् । आ२३ । आ३४ । नाइ

३४२ ५२ १ १ १ १ १ २
षयोअरा । ता३याः । आ२३या । ना२४ःसा३४ ।

३ ४ ५ ३ २ ४
तुसनिष । तुनो३धा५याई५ईः ॥ १२ ॥ ८८

“अचोदसः”* अचोदनाः अजन्यप्रेरितः “इन्द्रवः” सीमाः
“नः” अस्माकां “प्रधन्वन्तु” प्रगच्छन्तु [धन्वतिर्गति-कर्माणि] ।
कुत्र? “बृहदेवेषु हरयः” प्रभूत-देवयुक्तेषु यज्ञेषु [यथा वा
बृहदेवकुलजेषु मभ्यते इति सम्बन्धः] कीदृशा इन्द्रवः? “स्व-
नासः” सुयमानाः “हरयः” हरितवर्णाः† । किञ्च । “अरातयः”
अनादि-दान-रहितः “नः” अस्माकम् “अर्वः”‡ अरयः “इषयः”
इषोऽवानि इच्छन्तः “अग्रानाः” § अग्रमेन भोजनेन वियुक्त
एव सन्तु । किञ्च । नोऽस्माकं “धिया” कर्माणि देव-विषयाणि
स्तोत्राणि+ “सनिषन्तु” देवान् सम्भजन्तु ॥

* ‘चोदयति’—इति वि० ।

† ‘नः’ अस्माकम्—इति वि० ।

‡ निघ्न २, १४, १४ ।

§ ‘हरयः हरयश्चोदः’—इति वि० ।

§ ‘अर्वः स्वामिनः’—इति वि० ।

॥ ‘अग्रानाः विनाग्रयन्तः’—इति वि० ।

+ ‘धियः कर्माणि प्रज्ञा वा’—इति वि० ।

२३ख,

अथ त्रयोथा ।

^{११७ ३ १ १ ३}
एषप्रकीर्णेमधुमा^१चचिक्रद-

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
दिन्द्रस्यवज्रोवपुषोवपुष्टमः ।

^{३ २ १ १ ३ १ १ १ १ २}
अभ्यु^१तस्यसुदुषाघृतस्यतो

^{३ १ १ ३ १ १ ३ १ २}
वाश्राअर्षन्तिपयसाचधेनवः ॥ ३ ॥ ८०*

^{१ १ १}
(वासिष्ठम् ॥) एषप्रकीर्णे^१२ । म । धुमा^१२ ।

^{१ १ ३ ५ १ १ १ १ १}
अचाइक्रार^१३४दात् । इन्द्रास्यवाज्रा^१२ः । पुषो^१२ । व

^{३ ३ ५ १ १ १ १ १ १}
पुष्टा^१३४माः । अभा^१स्यतास्या^१२ । सु । दुषार^१ः । घृ

^{१ १ ३ ५ १ १ १ १ १}
तासू^१२३४ताः । वाश्राअर्षान्ती^१२ । प । यसार^१३ ।

^{२ ४}
चधाइनापुवाईपू^१६ः ॥ १३ ॥ ८०

“देवेषु”—“दिवेषु” इति पाठौ ॥ “विचिद्गाना इषयो
अरातयोर्यो नः सन्तु सनिषन्तु नः धिया”—इति छन्दोगाः ।
“विधिनश्च इषो अरातयोर्यो नः सन्तु सनिषतनो धिया”
बद्धृचाः ॥ २ ॥ ८८

अथ चतुर्थी ।

१ १ १ २ १ १ १ १ २ ८
 प्रोचयासीदिन्दुरिन्द्रस्यनिष्कृतः

१ १ १ १ २ १ २ १ १ १
 सखासख्युर्गमिनातिसङ्गिरम् ।

“एषः” अयं सोमः “मधुमान्” मधुर-रसः “कीशे” द्रोण-
 कलशे “प्राचिक्रदत्” प्रकर्मेण शब्दायते । कीदृश एषः? “इन्द्रस्य”
 “वज्रः” वज्रस्थानीयः वज्रकरत्वेन वज्रवत् प्रहरण-साधनत्वाद्
 वज्रत्वोपचारः* । “एषः” एव हि सोमः “वपुषः” वीजानर्ग-
 वसुरन्ध्रत्वात् “वपुष्टमः”† अतिशयेन वप्ता । वीजावापस्य सोम-
 कर्तृकत्वात् [सोमो वै रेतोधां इति श्रुतेः] । “कृतस्य”
 सत्वफलस्य सोमस्य धारा इति शेषः । ता “अभ्यर्चन्ति” अभि-
 गच्छन्ति‡ । कीदृशः? “सुदुषः” सुप्तु दीग्ध्यः फलानाम् । “दुत-
 चतः” उदकस्य रसस्य वा चारुसिन्धोः “वात्राः” शब्दयन्त्र्यः॥ ।
 पयसा युक्ता वात्रा घेनव इव§ सुप्तोपममेतत् ॥

“वपुष्टमः”-“वपुष्टरः”—इति, “अभ्यर्चन्ति” “अभीष्टतस्य”
 —इति, “पयसा च घेनवः”-“पयसेन घेनवः”—इति च हृन्द्भोग-
 वङ्गचानां पाठाः ॥ ३ ॥ ८०

* ‘घेने वज्रं चेतुः समर्चः’—इति वि० ।

† ‘दीपितारः’—इति वि० ।

‡ ‘अर्चन्ति चरन्ति’—इति वि० ।

॥ वात्राः कामवसानाः—इति वि० ।

§ ‘चरन्ति यवः घेनव आदित्यरश्मयव’—इति वि० ।

^{१ २} ^{३ २ ३ १ २ ३}
मर्यद्भवयुवतिभिः समर्षति

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २} ^{३ २}
सोमः कलशेशतयामनापथा ॥ ४ ॥ ८१ *

^{२ ३} ^३ ^१ ^४
(लौशम् ॥) प्रोया २३४सीत् । इन्दुरिन्द्रा २३ । स्या

^{२ ३ ५} ^{३ २ ३ ३ ५} ^१ ^{४ २ ३}
हनिष्कृतम् । सखासख्यः । नप्रमिना २३ । तौ ३सङ्गि

^५ ^{३ २ ३ ५} ^१ ^{४ २ ३ ५} ^{३ २ ३}
रम् । मर्यद्भव । युवतिभार ३३ः । सा ३मर्षति । सोमः

^{३ ५} ^{१ २} ^{२ ४}
कला । शेशतयार ३ । मना ३पापुथा ६५ई ॥ १४ ॥

^{३ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४} ^{३ २}
(उत्तरलौशम् ॥) प्रोयासीदिन्दुरिन्द्रस्यनिः । कृता

^{३ १ १ १ १} ^{३ २} ^{४ ४ ५ ४}
म् । कृता २३४५म् । सखा ३१२३४ । सख्यर्नप्रमिना

^{४ ५ ४ ५} ^{३ २} ^{५ ४ ५}
तिसम् । गिराङ्गिराम् । मर्या ३१२३४ः । इवयुवतिभिः

^{४ ५} ^{४ ५} ^{४ ५} ^{३ २} ^{५ ४ ५ ४}
सम् । षता ३षता ३ । सोमा ३१२३४ः । कलशेशतया ।

^{३ २ ४}
मना ३पापुथा ६५ई ॥ १५ ॥

१ ७० ४, १, ०, १ = ७० ०, २, १५, १ = कवे ४, १, ०—४, २, १०—०, २, ११—१०, १, ५
—२२, २, १५—२२, २, १८ ।

(प्रवङ्गार्गवम् ॥) ^{१२ १२} प्रोअयासाइत् । ^{१ १} इन्दुरिन्द्रा । ^१ स्या
^१ निष्कृताम् । ^{२२ १} सखासख्युः । ^{२१} नप्रमिना । ^१ ता^१इसङ्गि
^{१ १} राम् । ^{२ १} मर्यद्वा । ^१ युवतिभाइः । ^१ सा^१र्मर्षताइ । ^{२२} सो
^१ मः कला । ^{१२ १} शेषतया । ^{१२ १} मा^१रनापथा^१२१उ । ^{११११} वा^१२३४५ ॥
 ॥ १६ ॥

(तन्त्रम् ॥) ^{१२ १२} प्रोअयासाइत् । ^{१ १} इन्दुरिन्द्रा । ^{१२} स्या
^१ निष्कृता^१२३म् । ^{१२ ३ ५} सखासख्युः । ^{३ २, ३ ५२} नप्रमिना । ^{३ २ ३} तिसङ्गा
^५ २३४इराम् । ^{२ १} मर्यद्वा । ^{२ १} युवतिभाइः । ^{१२ १} सामर्षताये^२३ ।
^{२ २ ३ ५} सोमः कला । ^{३ २, ३ ५२} शेषतया । ^{३ २ ३} मना^३रपा^३५था^३६५ई ॥ १७ ॥

(यामम् ॥) ^१ आ^१इ । ^{२ २} इया । ^० प्रोअयासाइदिन्दु
^{४ २ ३ ५} रिन्द्रा^४२३ । ^{१ २} स्या^०निष्कृतम् । ^० सखासख्यु^०न^०प्रमिना-
^{४ २ ३ ५} २३ । ^१ ती^०सङ्गिरम् । ^{४ २} मर्यद्वायुवतिभा^४२३इः । ^१ सा^१इम

^{३५} र्षति । आ^१इ^२ । इया । सोमः^३ कलाशे^४ शतया^५ २३ ।

^१ मना^२पा^३पूया^४इ^५पू^६ ॥ १८ ॥ ८१

ऋषिगणऋषिः* । “इन्द्रः” सोमः “इन्द्रस्व” “निष्कृतं” संस्कृतं स्थानं सुदरं “प्रो अयासीत्” प्रकर्षेणैव गच्छति । गत्वा च “सखा” सखिभूतः सोमः “सख्युः” इन्द्रस्व “सङ्घिरं” सम्ब-
गिरणाधारभूतं सुदरं† “न प्रमितानि” न हिनस्ति । किञ्च । सः “मर्य इव”‡ “युवतिभिः” मर्त्यो यथा तदृशीभिः सह सङ्गतो भवति तद्वत् अयं मपि सोमो युवतिभिर्मित्रश्रीलाभिर्वसती-
वरौभिरग्निः सह “समर्षति” सङ्गच्छते अभिषवकाले । स च सोमः “शतयामना” याज्ञा अनेकया मनसाधनच्छिद्रोपेतेन “पद्या” मार्गेण दशापवित्रसम्बन्धिना “कलशे” द्वात्रिंशकलशे गच्छतीति शेषः । यद्वैकमेव वाक्यम् । यथा मर्यो युवतिभिः सह सङ्गच्छते एवं कलशे शतयाज्ञा पद्या सङ्गच्छतेऽग्निः ॥

“शतयामना”-“शतयाज्ञा”—इति पाठो ॥ ४ ॥ ८१

* “सिक्तानिवारो”—इति ऋषि-जे० ।

† ‘सङ्घिरं कृतम्’—इति वि० ।

‡ ‘निष्कृतं समवायम्’—इति वि० ।

¶ ‘मर्याः’—इति मनुष्यनामस्य एकादशं जैषष्ठ्युक्तम् २, १। “इन्द्रसिंहर्षे (पा० १, १, ११२)” —इत्यादिना सिध्यति मर्य इति ।

अथ पञ्चमी ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३
धर्त्तादिवःपवतेऽह्नात्थोरसो

१ १ ३ १ २ ३ २ ३ १ १
दक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः ।

१ २ ३ १ ७ ३ १ २ २ ३
हरिःसृजानोऽथत्येनसत्त्वभि

२ ३ १ २ ३ २
वृथापाजाऽसिक्कणुषेऽनदीष्वा ॥ ५ ॥ ८२ १

(वात्सगिरसौ द्वे ॥) धर्त्तादाइवा३ । ओवापू३ ।

१ २ १ २ ४२ १ १ १
पवतेऽह्नात्थोरसोरासा३ । ओवापू३ । दक्षोदाइवा३ ।

४२ २ २ १ २ ४२ २
ओवापू३ । नामनुमादीत्येनभा३ । ओवापू३ । ह

१ २ ४२ २ २ १ २
राइःसार्जा३ । ओवापू३ । नोऽतियोनाइसात्वाभा३ ।

४२ १ १ ४२ २
ओवापू३ । वृथापाजा३ । ओवापू३ । सिक्कणुषाइन

१ २ ४२ ४
दाइषूवा३ । ओवा३ । होपू३ । डा ॥ १८ ॥

०. “छन्दते”—इति अन्वेदोष-पाठः ।

† च० ५, १, १२, १ = अ० ७, १, १ = चारण्ये १, २, ४—१, २, १५—१, २, १६—१,
२, १७—१, २, १८ = अ० ४, २, १४—८, १, १६—१५, १, १५—१७, १, १०—२२, २, १६—
२२, २, १८ = अ० ३, १, १०—४, १, ४ ।

^{५ २ २ ४ ५ २ १ २ ३ ५}
 धर्त्ता^५ औक्षो^२क्षो^२क्षा^४ । दिवः^{२ १} । पवते^२का^{३ ५} । औक्षो^३क्ष^५ ।
^{२ २ १ २ २ १ २ ३ ५ २}
 क्षा^२ । क्षा^२ । त्वियोर^{१ २}सो^२ । दक्षो^२देवा^२ । औक्षो^{३ ५}क्ष^२ ।
^{२ १ २ २ १ २ ३ ५}
 क्षा^२ । नामनु^{१ २}मा^२ । दियो^{२ १ २}नृभा^२इः । क्षरा^२इःसार्जो^{३ ५} । औ^{३ ५}
^{५ २ २ १ २ १ २ २}
 क्षो^५क्ष^२ । क्षा^२ । नो^{१ २}अतियो^{२ १} । नसत्व^{२ १}भा^२इः । वृथा^२पा
^{२ ३ ५ २ २ १ २ ३ ५ २}
 जा^२ । औक्षो^{३ ५}क्ष^२ । क्षा^२ । सिक्ता^{१ २}षूपा^{३ ५} । औक्षो^{३ ५}क्ष^२ ।
^{२ ३ २ १ २ ३ ५ २ ३ ५ २}
 क्षा^२ । नदी^{३ २ १}षुवा^२ । औक्षो^{३ ५}क्ष^२ । क्षा^२ ३४ । औक्षो^{३ ५}वा^२ ।
^{२ ३ १ २ २}
 ए३ । नदी^{३ १ २}षुवा^२ १ ॥ २० ॥ ८२

कविऋषिः* । “धर्त्ता” सर्वस्य धारकः सोमः “दिवः” अन्त-
 रिक्षात् अन्तरिक्षस्थिताद्दृशापवित्रात् “पवते” पूयते । कौटुशः
 सोमः ? “कृत्वाः” कर्त्तव्यः शोध इत्यर्थः । “रसः” रसात्मकः ।
 “देवानां” “दक्षः†” बलप्रदः । यद्वा । दक्षः प्रवर्धनीयो देवानां

* “भार्गवः”—इति ऋति-ने० ।

† “दक्षः शोधः”—इति वि० । “दक्षः”—इति बलनामस्य त्रयोदशं नैषधु कम् २, २ ।

अथ षष्ठी ।

१ २ १ १ २ ३ १ ७
 वृषामतीनाम्यवतेविचक्षणः

३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ २
 सोमो अङ्गाः० मृतरीतोषसा० न्दिवः ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३
 प्राणासिन्धूनांकलशा० अचिक्रद

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 दिन्द्रस्य दार्द्याविग्रन्मनीषिभिः ॥ ६ ॥ ८३ ॥

मर्षाय । तथा “नृभिः” नेष्टभिर्ऋत्विग्भिः “अनुमाद्यः” अनु-
 मादनीयः स्तुत्यो वा । “हरिः” हरितवर्णः । “सत्वभिः” प्राणिभिः
 अस्मदादिभिः “सज्जानः” सज्जमानः “अत्यो न” ॥ अथ इव स
 यथाश्रितोऽनयेन गच्छति तद्वत् । “वृषा” अप्रयत्नेन “पानांसि”
 वलानिऽस्त्रीयान् वेगान् “कृणुते” कुरुते “नदीषु” ॥ वसती-
 वरीषु ताभिरित्यर्थः । असिक्त इत्यर्थः । अथ मभिषव-समया-
 भिप्रायः+ ॥ ५ ॥ ८२

• “अङ्गः”—इति }
 + “उपसो”—इति } छन्दोदीय-पाठौ ।

‡ उ० २, १, १०, १ = ऋ० ०, २, १५, ४ = ऊ० २, १, १०—८, १, ५—२६, १, १० = ऊ०
 ४, १, २ ।

॥ “अत्यः”—इति अथ-नामसु प्रथमं नेष्यत् कम् १, १४ ।

‡ “पानांसि अजानि”—इति वि० । “पानाः”—इत्यजनामसु पाठभेदेन तृतीयं
 नेष्यत् कम् (२, १)—वसनामसु च द्वितीयम् (२, ८) ।

॥ “नदीषु रश्मिषु”—इति वि० ।

+ “यो नोऽस्मादभेऽहनि”—इति वि० ।

२४ ख,

(ऐडयामम् ॥) वृषामातीर३ । नापवातार३इ ।

ए३ । विचक्षण३ । सोभोआङ्गा२३म् । प्रतराईतार

३ । ए३ । उषसान्दिव३ । प्राणासाइन्धूर३ । नाङ्ग

लाशा२३ । ए३ । अचिक्रददे३ । इन्द्रस्याच्चा३ ।

दियावाइशार३न् । ए३ । मनिषिभिरे३३ । ओर३३५

इ । डा ॥ २१ ॥

(यामम् ॥) वृषामतीनाम्यव । ताइवाइचार३३४ ।

। ऋ । णार३३५ । सोमोअक्काम्पुतरी । तोषा१सा३३४

म् । दि । वार३३५ । प्राणासिन्धूनाकल । शा

आ१चार३३५ । क्र । दार३३५त् । आइन्द्रस्यच्चादिं

यावि । शान्मा१नार३३५इ । विभाऽर३ । वा३३५ ॥ २२ ॥

^१ वृषा^१ रमता^{१८} २३ । नाम्पवतेविचक्षार^{२२१} रणाः । सोमो^२
^१ रञ्जाम् । प्रतरीतोषसान्दार^{१८ २१८} ३३वाः । प्राणा^१ रक्षि^{१८}
^{१८} न्धू^२ र । नाङ्गलशा^२ अचिक्रा^{२१} रदात् । इन्द्रा^१ रस्यहा^१ र ।
^{१८} दियाविशन्मनौषा^{१ १८} २३३भा^१ ३४३३ । ओर^१ ३४पू^१ ३ । डा ॥

॥ २३ ॥ ८३

खिगण ऋषिः* । अयं “सोमः” “पवते” अभिषूयते† ।
 कौटुशः सोमः ‡ “मतीनां” मतयः स्तोतारस्तेषां§ “वृषा” वर्षकः
 कामानाम् । “विचक्षणः” विद्वष्टा ¶ “अङ्गाम्” उषसां “दिवः”
 द्युलोकस्यादित्यस्य वा “प्रतरीता” प्रवर्षयिता§ । किञ्च ।
 “सिन्धूनां” स्यन्दमानानां मुदकानां ॥ “प्राणा” [प्रकर्षेण अनितिः
 चेष्टते इति प्राणा] कर्त्ता सोमः “कलशान्” “अचिक्रदत्”
 धारया अध्वनयत् प्रवेष्टुम् । यद्वा । “सिन्धूनां” [तृतीयार्थे षष्ठी]

* “कविः भार्गवः”—इति ऋषि-नै० ।

† पशुपामेषु चरते इत्यर्थः ।

‡ “मतीनां प्रज्ञानाम्”—इति वि० । “मतयः”—इति मेधावि-नामसु च द्वाविं-
 शतितमं नैषष्ठकम् ३, १५ ।

¶ “विचक्षणः” विविधं प्रकाशयिता सोमः—इति वि० ।

§ “प्रतरीता प्रकर्षेण तारयिता”—इति वि० ।

॥ “सिन्धवः”—इति नदीनामसु एकविंशतितमं नैषष्ठकम् १, १३ ।

अथ सप्तमी ।

१ २ २ २ २ २ २
चिरस्यैसप्तधेनवोदुद्विरे

२ २ २ २ २ २ २
सत्यामाशिरम्परमेव्योमनि ।

२ २ २ २ २ २ २
चत्वार्यन्याभुवनानिनिर्णिजे

१ २ २ २ २ २ २
चारुणिचक्रोयद्वैरवर्द्धत ॥ ७ ॥ ८४ *

(मरुतान्धेनुसाम ॥) चार३४इः । चस्यैसप्तधेन

२ २ २ २ २ २ २
वोदुदौ । चोद्गाइराइ । सत्यामाशिरम्परमाइ । वियो

सिन्धुभिरग्निः “प्राणा” [प्रा पूरणे (अ० प०)] पूर्णः “सोमः”
कलशान् “अभि” लक्ष्य क्रन्दते । किं कुर्वन् ? इन्द्रस्य “हार्दि”
हृदयम् “आविन्” प्रविशन् “मनीषिभिः” मनसईशिञ्चिभिः
स्तुतिभिः सदेति शेषः [यद्वा । व्यवहितमपि मनीषिभिरि-
त्येतत् पवतइत्यनेन सम्बध्यते *] ॥

“प्राणा”—इति, “क्वाणा”†—इति, “अचिक्रदद्”—“अवी-
विशत्”—इति पाठाः ॥ ६ ॥ ८३

* उ० ६, २, १०, १ = ऋ० ७, २, २३, १ = ऊ० ८, १, ११ ।

† ‘विनियोगोऽस्य मृत्तोयेऽग्नि’—इति वि० ।

‡ क्वाणाः—इत्यस्य कुर्वाणा इत्यर्थः स्त्रीकृतो याक्केन न० ४, १८ ।

अथाष्टमी ।

१ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रायसेमसुषुतःपरिस्त्रवा

२ २ २ १ २ २ २
पामीवाभवतुरक्षसासह ।

२ १ २ २ २ २
मातेरसस्यमत्सुतद्वयाविनो

१ २ २ १ २ १ २
द्रविणस्वन्तइहसन्त्विन्दवः ॥ ८ ॥ ८५ *

०. उ० ७, २, १०, १ ।

माध्यन्दिन-तृतीयसवनेषु दुदुह्निरे । अथवा तिसृभिः सवनेः सप्त धेनवः सप्ताहोरात्रा
वषट्कारिणः होता नैमावदयः प्राञ्चवाष्ठी पोता नष्टा अष्टावाक आग्निभिः ।
एतेषां वाचः दुहन्ते । अथवा धेनवः दुहन्ते सत्या आशिरम् । आशयषीयं
मित्रयं वा परमे प्रकृष्टे योमनि स्थाने यज्ञे वा । अतारि अत्यग्निहोम उक्थः
पोदुशी अतिरात्रसुतुर्थः । अथवा श्रियवी अन्तरिक्षं यौर्दिशरति । अथवा अतारो
वेदाः । अथवा अतारो महर्लिजः । अथवा अतारः समुद्राः । भुवनानि
निर्विज्जे अतुर्दश भुवनानि सप्त भूरादयो लोकाः सप्त पातालाणि मान्यपि
चारुणि यज्ञे छतवान् । केन प्रकारेण जयतः ऋतैः रत्नेः यज्ञैः सत्यैर्वा अव-
र्तन्ते । अथवा तत् तज्जै सप्त धेनवः सप्त रश्मयः । दुदुह्निरे । अथवा सप्ताश्वः ।
अथवा सप्त पावकजिह्वाः । सप्त मातरो वा सप्त भूरादयो लोकाः । सप्त पाता-
लानि सप्त सोमसंस्थाः सप्त समुद्राः सप्त द्वीपानि सप्त खराः । एता दुदुह्निरे
सप्त । आशिरम् उदकं परमे योमनि । अतारि अत्याः भुवनानि पृथिव्यादौनि
चारुणि यज्ञे । यत् ऋतैः यज्ञैः अवर्तन्तेत्यथवा विः अस्मै सप्त धेनवः सप्त प्राजाः
श्रीर्षणादिति विः उत्पत्ति-स्थिति-प्रकृष्टेषु स सत्याम् अवितथाम् आशिरं ज्ञानं अतारि
भुवनानि आपत्-स्वप्न-सुषुप्ति-तुरीयासु अद्वैतावस्थे नित्याम् तेजनेः अवर्तन्ति विज्ञा-
नाथ'—इति वि० ।

(अपामीवम् ॥) इन्द्रा । यसोमसुषुताःपाःरिख

व । अपा । मौवाभवतुराःचाःसासह । माताइ ।

रसस्यमत्सताःदाःयाविनः । द्रवाइ । णस्वन्तइहस ।

तुवाइइन्द्राप्रवाइप्रहः ॥ २५ ॥

(वायोरभिदः ॥) इन्द्रायसोमसुषुतःपर्यौ ॥ चोइस्वा

वा । अपामोवाभवतुरक्षसाःसाःह । मातेरसस्यमत्स

तदयाःवीःनो । द्राः२३४वा । णाः२३४स्वा । ताइहसा

३ । चाः२३ । तुवाइइन्द्राप्रवाइप्रहः ॥ २६ ॥ ८५

वेनोभार्गवच्छविः । हे “सोम !” त्वं “सु सुतः” सन् “इन्द्राय”
तदर्थं “परिस्त्रव” परितो गच्छ रसं सुह । “अमीवा” रोगः
“रक्षसा सह” “मा ते रसस्य मत्सत हयाविनो द्रविणस्वन्त इह”
“अप भवतु” अपगतो वियुक्ती भवतु “ते” तव “रसस्य” स्वांशं
रसं पीत्वा “मा मत्सत” मा मद्यन्तु । कः ? “हयाविनः” हयं सत्या-
नृतं तेन युक्ताः पापिन इत्यर्थः । किञ्च “इन्द्रवः” ते रसाः

अथ नवमी ।

१ २ ३ १ २ २ २ ३ २ २ २
असाविसोमोअरूषोवृषाहरो

१ २ २ २ २ २ १ २ २ २
राजेवदस्मोअभिगाअचिक्रदत् ।

२ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २
पुनानोवारमत्येध्वयय्येनो

२ २ २ २ २ २ २ २
नयोनिङ्गृतवन्तमासदत् ॥ ८ ॥ ८६ *

(यामानि त्रीणि ॥) असाविसो । मोअरूषो २३४ ।

५ २ ४ २ २ २ २ २ २ २ २ २ ४
वृषाहराद् । राजेवदा । स्मोअभिगा २३४ः । अचिक्र

२ २ २ २ २ २ २ २ ४ ४
दात् । पुनानोवा । रामतियार ३४३ । पिअव्ययाम् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ ४ ४
य्येनोनया । निङ्गृतवार ३ । तमाप्सदात् । चापुद् ।

डा ॥ २७ ॥

“इह” अस्मिन्यन्त्रे “द्रविणस्वन्तः” अस्माकं धनवन्त “सन्तु”
भवन्तु † ॥ ८ ॥ ८५

* उ० ५, १, १३, १ = अ० ७, २, ७, १ = ऊ० ५, १, ८—८, १, २—१७, १, ४—१९, १,
१७—१३, १, १० = ऊ० १, १, ८ ।

† ‘रसवन्तो भवन्तु, देवानां न तु राक्षसादीनाम्’—इति वि० ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 आसावीर३४सा । मोअरु३४षाः । वाषादराये
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 ३ः । राजिवार३४दा । सोअभीर३४गाः । आचिकदा
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 २३त् । पुनानोर३४वा । रामातीर३४ये । वीअव्यया
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 २३म् । श्येनोनार३४ये । निङ्गान्तार३४वा । तमा३ ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 सारदार३४चौचावा । दे३ । दिवीर३४पु ॥ २८ ॥

^{४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४}
 असाविसोमोअरुषोवृषाह । राइः । राजेवदसो
^{४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४}
 अभिगाअचिक । दात् । पुनानोवारमलेव्यव्य । याम् ।
^{४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४}
 श्येनोनयोनिङ्गत् । वा । तमा३ । सारदार३४चौ
^{४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४ ४}
 चावा । दे३ । दिवीर३४पु ॥ २८ ॥ ८६

भरद्वाजो वसु ऋषिः । “सोमः” “असावि” अभिषुतोऽभूत् ।
 कीदृशः सोमः? “अरुषः” अरोचमानः* “वृषा” वर्षकः “हरिः”

* ‘अरुषः अरुचिः’—इति वि० । “अरुषम्”—इति रूपनामस्य पञ्चदशं वक्ष्य-
 ण्युक्तम् ३० ।

अथ दशमी ।

११७ १ ११ ११ ११
प्रदेवमष्कामधुमन्तइन्दवे ।

१ १ ११ १७ १११
सिध्यदन्तगावभानधेनवः ।

१ ११ १ १२ १११
वर्हिषदोवचनधन्तऊधभिः

१ ११ १ ११ १ १ १
परिस्रुतमुखियानिर्णिजन्धरे ॥ १० ॥ ८७ *

हरितवर्णः† । स च “राजेव” “दक्षः” दर्शनीयः सन् “गाः”
उदकानि‡ “अभि” लक्ष्य “अचिक्रदत्” शब्दङ्करोति स्व-रस-नि-
र्गम-समये । पश्चात् “पुनानः” पूयमानः “अव्यम्” अविभवं “वारं”
वाचं पवित्रम् “अत्येषि”॥ हे सोम ! अतिक्रम्य गच्छसि । ततः
“श्येनी न” श्येन इव “योनिं” स्त्रीयं स्थानं “वृत्तवन्तम्” उदक-
धन्तम् § “आसदत्” वसतीवरीष्वासीदतीत्यर्थः ॥

“अत्येषि”-“पर्येति”—इति, “आसदत्”-“आसदम्”—इति
च पाठः ॥ ८ ॥ ८६

* ऋ० ७, १, १८, १ ।

† ‘हरिः हरणशीलः’—इति वि० ।

‡ इह मात्रं व्युत्पन्नम् ।

॥ ‘अत्येषि अत्येति व्यत्ययेन’—इति वि० ।

§ “वृत्तम्”—इति उदकनामसु दक्षमं नैवष्टु कम् १६१ ।

॥ ‘विनिघोमोऽस्य नवमेऽवनि’—इति वि० ।

(मरुतान्धेनु॥) प्रादे । वमच्छामधुम । तथा २-
 इन्द्रवाः । आसिध्वा २३४दा । तगावषा । नधा २इन
 वाः । बहिषा २३४दाः । वचनावा २ । तज्ज २धभाइः ।
 पारिखू २३४ताम् । उस्त्रियानिर्णिजन्धाइराये ३ । धाइ
 रा ३४धाइवा । धाइइरा २३३५इ ॥ १० ॥ ८७

वक्ष्यन्तिः* । “मधुमन्तः” मधकर-रस-युक्ताः “इन्द्रवः”
 सोमाः “देव” शीतमानं सोमात्मकम् इन्द्रम् “अच्छ” प्रति
 “प्रासिध्दन्तः” परिस्वन्दन्तं अहादिषु † प्रक्षरन्ति । [स्वन्दन्तै-
 र्यन्तस्य लुङि षङि रूपम्] तत्र दृष्टातः । “गाव आ न धेनवः”
 पयस्त्रिन्यः प्रीययित्राः गावो यथा वक्षं प्रति पयांसि प्रक्षरन्ति

* “वक्ष्यन्तीः मातृवक्षः”—इति ऋषि-जै० ॥

† वक्षीवदेवाहुर्हि काशमोऽद्योतसोमा तदाधारत्वात्तदीयपुत्रवगाइयोऽपि प्रहा-
 त्त्वार्थे । ते च प्रातःसवने, पञ्चविंशति-सङ्क्रांता भवन्ति । तथाहि—११७पांशः
 —१३नर्वातः—१२३नवावः—४ मैत्रवक्षः—५ आश्विनः—६ इन्द्राः—७ मन्थी—
 ८ आश्विनवक्षः—९ उक्थः— १० भुक्—११-१२ इन्द्रपुत्रवक्षः तत्रोदह—१४ रेन्द्राग्रः—
 १५ वेत्तदेवयेति । माध्विन्दमरुतने चत्वारि—१६, माद्वलतीवाकयो माध्वेन्द्रवः चतुर्थः ।
 वक्षीवसवने तु पञ्च, तस्य च—आदित्यः—४ अश्विनः—३ मधवावक्षदेवः—३ पालीवतः
 —१ चारिवोजनयेति ।—इत्येव सङ्क्रान्त्या प्रहासतुल्लिङ्ग इति ।

अथैकादशी ॥

^{१ १ २ ३ १२ ११ १ १}
अञ्जतेव्यञ्जतेसमञ्जते

^{१ १ १२ १ ३ १२}
ऋतुःपरिहन्तिमध्वाभ्यञ्जते ।

^{१ १ १ १ २ १ १ १ १ १ १}
सिन्धोरुच्छासीपतयन्तमुष्णः

^{१ १ १ १ १ १ १ १}
द्विरण्यपावाः पशुमप्युगृभ्यते ॥ ११ ॥ ८८ *

(शार्गानि त्रीणि ॥) अञ्जताइ । वियञ्जताइ । सम

^{१ १ १ १ १ १ १ १}
ञ्जाताइ । ऋतुःपरिहा । तीमधुवा । भियञ्जाता

तद्वत् । किञ्च । “वर्हिषदः” वर्हिषि सीदत । “वचनवन्तः”
हन्ता-रवादि-शब्दवन्तः [उच्चियेति गोनाम +] तादृश्यो गावः
जधभिः पयसाधारकैः स्त्रैः स्त्रैरुधोभिः तेभ्यः “परिस्रुत”
परितः स्तवणशीलं “निर्णिजं” शुद्धं पयोभूतं सोमरसं “धिरे”
दधिरे इन्द्रार्घ्यं धारयन्ति ॥ १० ॥ ८७

* उ० ७, १, ११, १ = ऋ० ७, १, १०, १ = अथे ११, १, १० ।

† “उच्चिषा”—इति गोनामस्य वतीत्यं नैवष्टकम् १, ११ ।

२३। ^{२ १}सिन्धोरुक्छा। ^{१२१}सेपतया। ^{१ १}तमुच्चाणांम्। हिर

^१ण्यपा। ^{१२ १}वाःपशुमा। ^{१२ १}पुसगृभ्णता३१उवार३४५ ॥ ३१ ॥

^{१ १}अञ्जा३४। ^{१ १}ते३४। ^१वियञ्जते३सा३मञ्जता३।

^{१ १}क्रतू३४। ^{१ १}रिद्धा३४। ^१तिमधुवा३भी३मञ्जता३।

^{१ १}सिन्धोरुक्छा। ^{१ १}उक्छा३४। ^{१२}सेपतया३न्ता३मुच्चणम्।

^{१ १}हिरा३४। ^{१ १}ण्यपा३४। ^{१२}वाःपशुम। ^{१ १}पुसगार्भ्णपु
ता३पुई३ ॥ ३२ ॥

^१हावाञ्जा। ^१तार३४। ^{१४५ २ १४५ २}वियञ्जतेसमञ्जते। ^{१ १ १}एक्षिया।

^{१ १ १}एक्षिया३४। ^५हाउक्रातूम। ^१रार३४। ^{१४ २ १}हन्तिमधुवाभि

^{१ ५ २}यञ्जते। ^{१ १ १}एक्षिया। ^{१ १ १}एक्षिया३४। ^५हाउसाइन्धोः। ^१ऊ२

^{१२ २ ४ १४ ५}३४त्। ^{१ १ १}आसेपतयन्तमुच्चणम्। ^{१ १ १}एक्षिया। ^{१ १ १}एक्षिया३४।

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
अतस्तनूस्तुतदामोअश्रुते

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
श्रुतासद्वदन्तःसन्तदाशत ॥ १२ ॥ ८८ *

॥ द्वितीय-दशति ॥

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
(अर्कपुष्पम् ॥) पवित्रन्ते विततम्बद्धानस्यतेः । ऊवे

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
२३ । २ । होवाश्चाश् । चाइ । प्रभुर्गानाणिपरियेवि

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
विश्वताश्चः । ऊवे२३ । २ । होवाश्चाश् । चाइ । अत

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
स्तनूर्नतदारमोअश्रुतेः । ऊवे२३ । २ । होवाश्चाश्चा

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
इ । श्रुतासद्वदन्तःसन्तदाशत । ऊवे२३ । २ । हो

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
वाश्चाश् । चाइ४ । होहोवा । अर्कदेवानांमरमेवि

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
योऽमाश्च४५न् ॥ १४ ॥

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०}
(अर्कपुष्पोत्तरम् ॥) पवित्रन्ते विततम्बद्धानस्यतेः ।

* उ० २,१,१६,१ = अ० ०,२,८,१ = चारणो १,१,११—१,१,११—ऊवे ०,२,१—०,२,१—१५,१,१ = ऊवे १,१,८—४,१,२ ।

ऊवाइ । औहोवा २ । पुभुर्गात्राणिपरियेषिविश्वतार३ ।

ऊवाइ । औहोवा २ । अतप्ततनूर्नतदारमोचश्रुते६ । ऊ

वाइ । औहोवा २ । श्रुतासइहृन्तःसन्तदारशत ।

ऊवाइ । औ । हो २ । वार३४ । औहोवा । अर्कस्य

देवाः परमेवियोरमार३४५न् ॥ ३५ ॥ ८८

॥ इति ग्रामे गेये षोडशः प्रपाठकः ॥

पवित्रऋषिः* । हे “ब्रह्मणस्पते” मन्त्रस्य स्वामिन् ।
सोम ! “ते” “पवित्र” शोभन मङ्गं “विततं” सर्वत्र विस्तृतम् ।
स “प्रभुः” प्रभविता त्वं “गात्राणि” पातुरङ्गानि “पर्येषि” परि-
गच्छसि । “विश्वतः” सर्वतः तव तत्पवित्रम् “अतप्ततनू” पयो-
ब्रतादिना असन्तप्तगात्रः † “आमः” अपरिपक्वः “नाश्रुते” न
व्याप्नोति । “श्रुतासः ‡ इत्” श्रुताएव परिपक्वाएव “वहन्तः”
यागं निर्वहन्तः तत् पवित्रं “समासत” व्याप्नो वन्ति ॥

* “वाङ्मनसः”—इति ऋषि-नै० ।

† “अतप्तशरीरः सूक्ष्मरूपि द्विद्वैः दशापवित्रस्य”—इत्यादि वि० ।

‡ ‘श्रुतासः निष्पन्न-सोमाः’—इति वि० ।

॥ व्याप्नो वन्ति द्यौश्चकलमम्—इति वि० ।

“सन्तदाशत”-“तत्समाशत”—इति पाठो * ॥ ६ ॥ ८८
इति त्रीमत्सायबार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
छन्दोव्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्य नवमः खण्डः ॥

॥ इति आगतम् ॥

—:○:—

इन्द्रमच्छेतिखण्डेऽस्मिन् ऋचो द्वादश संस्थिताः ।
सकला उष्णिहस्तात्र यजन्तो ऋचयः पृथक् ॥

तत्र दशमे खण्डे—
सैषा प्रथमा ।

१ १ १ २ १ २ १ १ २ १ २ १ १ २ १ १
इन्द्रमच्छेत्सुताइमेवृषणंयन्तु हरयः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अष्टे[†]जातासइन्द्रवःस्वर्विदः ॥ १ ॥ १०० ‡

(पदे द्वे ॥) इन्द्रमच्छा । सुताइमा । औचो[‡]२३४वा ।

* तत्रसुताधारिणां वेदवसन्त्युदाय-विशेषाणां नयेऽयमेव मन्त्रः त्रयीरेतन्न-चक्रा-
सकलस्य ; तथाच “अतत्रमन्त्रः” इत्युक्त्यादिभिः न तत्रा तन्मन्त्रस्य च पुरुषः “आमः”
अपरिपक्वः असंस्कृतः अतएव “तत्” प्रसिद्धं केवलं “न चतुते” इत्यर्थः । यस्तुतोऽस्य
विनिचोमो ज्योतिहोम-इतीयेऽस्मिन् ।

† “अष्टी”—ऋ० ।

‡ उ० १,१,१०,१ = ऋ० ०,५,८,१ = ऊ० १,१,१०—२,१,०—६,१,१०—६,२,८
—८,१,१०—१०,१,१६—१०,१,१—१२,१,१०—१२,१,१—१२,१,१०—१४,१,११—
१४,१,१० ।

२६ख,

^{१ २} वृषण्य । ^{१ ० १} तूक्षरया । ^{३२} औक्षे^५२३४वा । ^{१ १ २२ १} शुष्टा^२इजाता ।

^{२ २ २ १} सइन्द्रवाः । ^{२ १} सुवर्वा^२२३इदा^१३४३ः । ^१ औ^२२३४५इ । डा ॥ १ ॥

^५ इन्द्रमच्छा । ^{२ १ १} सुताइमाइ । ^{१ १ २} ताइ^१इमाइ । वृ

^२ षण्य । ^{१ ०} तूक्षरया^{१ २ २}२ः । ^{२ २ २ २ १} दारा^२इयाः । ^{२ २ २ २ १} अष्टे^२जाताइसा

^० इन्द्रवा^{१ २ २}२ः । ^{१ २} आइन्द्रा^२इवा^२३ः । ^{३ २ २} सुवरा^२३४ । औक्षेवा ।

^{२ २} विदो^{१ १ १ १ १}वीइदा^२२३४५ः ॥ २ ॥

(अनुपदे द्वे ॥) ^{४ ५} इन्द्रम् । ^४ इन्द्राम् । ^{१ १ १} अक्का^२इक्षता

^१ इमे^{१ २}२ । ^{१ ०} आइमे^१२ । ^१ वृषण्य । ^१ तूक्षरया^१२ः । ^१ राया

^{२ २ २ २ ०} २ः । ^१ अष्टे^{१ २}जाताइसाइन्द्रवा^२२ः । ^१ दावा^{१ २}३ः । ^{१ २} सुवरा

^{३ २ २} ३४ । ^{१ १ १ १ १} औक्षेवा । ^१ विदो^१इविदा^{१ १ १ १ १}२३४५ः ॥ ३ ॥

^{२ ४ २ ४} इन्द्रमच्छसुता^{२ ४ २ २ ४ ५}इमेवृषण्यन्तु^१क्षा । ^{१ १ २} क्षो^२३४३ । ^{१ १ २} रयया ।

अथ द्वितीया ।

१२ २१ २२ १ २ ११ २
 पृथन्वासीमजागृविरिन्द्रायिन्दोपस्विब ।

२२ २ २२ १ २ २१ २
 द्युमन्तश्शुक्लमाभरस्वर्विदम् ॥ २ ॥ १०१ *

२ २ १ २ २ ४ ५ २
 श्रूष्ठाउवा । जाताउवा३४ । सइन्द्रवःसुवा । हो ।

२ २
 विदओर३४पुइ । डा ॥ ४ ॥

१ १ २ ४ ५ १ २ ४
 (पौष्कलम् ॥ इन्द्रमाश्कसु । तार्इर३४साइ ।

२ १ १ २ १ २ ४ २ १ २ ०
 वृषाण्यया । तूक्षारार३४याः । श्रुष्टाइजाता । सइन्द्र

३ २ १ २ १ १ १ १
 न्दार३४पुवाइ५इ । सुवर्विदा३४पुः ॥ ५ ॥ १००

अग्निशान्नुषकृषिः । “शुष्टे” श्रुष्टी क्षिप्रं “जातासः” जाताः
 “इन्द्रवः” पात्रेषु चरन्तः “स्वर्विदः” सर्वज्ञाः । “हरयः”
 हरितवर्णाः “सुताः” अभिषृताः “इमे” सोमाः “वृषण” कामानां
 सेतार मिन्द्रम् “अच्छ यन्तु” अभि गच्छन्तु ॥ १ ॥ १००

* अ० ०, ५, ८, ४ = अक्षरे ११, १, १ ।

† ‘स्वर्विदः सर्वज्ञः’ लोकोक्तिविदनि—इति वि० ।

(ऐषिराणि पञ्च ॥) प्रधन्वासीक्षोद् । औक्षोक्षोद् ३४
 वा । मजागृविः । इन्द्रायेन्दोक्षोद् । औक्षोक्षोद् ३४ वा ।
 परिक्षव । युमन्तागृक्षोद् । औक्षोक्षोद् ३४ वा । अमा
 भर । सुवर्दिदोक्षोद् । औक्षोक्षोद् ३४ वा ६ पुद् । ऊरु
 ४ पा ॥ ६ ॥

प्रधन्वासीक्षो । वाक्षो । मजागृवोः । इन्द्राये
 न्दोक्षो । वाक्षोद् । परिक्षावाः । युमन्तागृक्षो ।
 वाक्षो । अमाभाराः । सुवर्दिदोक्षो । वाक्षोः ।
 वाक्षो ३४ औक्षोवा । ऊरु ४ पा ॥ ७ ॥

औक्षोक्षोद् । प्रधन्वासीक्षो । औक्षोक्षो । मजागृ
 वोः । औक्षोक्षोद् । इन्द्रायाइन्द्रोः । औक्षोक्षोद् ।
 परिक्षावाः । औक्षोक्षो । युमन्तागृक्षो । औक्षोक्षो ।

^{१ २ १} ञममाभारा२ । ^{१ १ २} औहोहोइ । ^१ सुवः । ^{१ २} वारइ । ^१ दार३४ ।

^{५ २ २} औहोवा । ^५ ऊर३४पा ॥ ८ ॥

^१ ऊवारइ । ^१ ऊवारइ । ^१ सुवार३होयि । ^{१ १} प्रधन्वासो
^{२ १} २ । ^{२ १} मजागृवी२ः । ^{१ १} इन्द्रायाइन्दा२ । ^१ परिखावा२ ।

^१ सुमन्ता२३४ । ^{२ १} ञममाभारा२ । ^१ सुवर्वाइदा२म् ।

^१ सुवारइ । ^१ सुवारइ । ^{१ २} सुवार३हो२ । ^{१ ५ २ २} वार३४औहोवा ।

^{१ ५} ऊर३४पा ॥ ९ ॥

^{१ १} प्रधन्वा२३सोमजागृवीः । ^{१ २ ५ १} इन्द्राया२३इन्द्रो । ^{५ १} ओइ ।

^{१ १ १ १} पा३राइखा३वा । ^{१ १ ५ १} सुमार्न्ता२३४२३४ । ^{१ ०} ओ । ^० ञममा

^{१ १ १ १ १} भार३४पूराइपूई । ^{१ १ १ १ १} सुवर्वादा२३४५म् ॥ १० ॥ १०१

चक्षुर्मानवक्तृभिः । हे “सोम !” “जागृविः” जागरण-
शीलस्व “प्रधन्व” प्रचर । हे “इन्द्रो” सोम ! “इन्द्राय” “परि

अथ तृतीया ।

१ १ ३ १ १ १ १ १ १ १ १
 सखायआनिषीदतपुनानायपुगायत ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 शिशून्नयज्ञैः परिभूषतश्रिये ॥ ३ ॥ १०२ *

(शौक्तानि पञ्च ॥) सखायाआ २ । निषीदता ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 पुनानारथा । पुगायता । शिशून्नारथा । ज्ञैः परा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 इभूर । षताआरथा ३४३६ । आ ३४३५३ । डा ॥ ११ ॥

४ ५ ४ ५ १ १ ५ १ १ ५
 साखायाआ । निषीदारथा । पुनारनारथा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 प्रारगा ३४३५३ होवा । यारथा । शिशून्नया । ज्ञैः प

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 रिभूर ३ । षारतारथा ३४३५३ होवा । श्रिये १ ॥ १२ ॥

स्त्रव" परितः पात्रेषु चर । किञ्च "द्युमन्तं" दीप्ति-युक्तम् ।

"स्त्रविदं" सर्वस्य लम्भकं "शुभ" शत्रूणां शोषकं बलम् ।

"आभर" आहर ॥ २ ॥ १०१

* उ० ४, २, ८, १ = अ० ०, ५, ०, १ = ऊ० २, २, ९—४, १, ९—०, १, १८—०, १, १८—
 ८, १, १८—१४, १, १५ ।

† "द्युमन्त"—इति दीप्ति-कर्मणो अग्निमं नैवष्टु कर्म १, ११ ।

‡ "शुभम्"—इति बलनामस्य एकादशं नैवष्टु कर्म १, ८ ।

^{४ ५ ८ ४ ८} सखायआनि । ^{५ ८} षौदाईता । ^{१ २ १ ८ ८} पुनानायप्रगायाता ।

^८ शिगुन्नयज्ञैः ^{१ ८} परा २३ । ^२ भूषा २३ता ३ । ^{१ १} आरक्षया ३४३३ ।

^१ ओर ३४५३ । डा ॥ १३ ॥

^{५ ८ ८} ओछाइ । ^{४ ५ ८ ४ ८} सखायआनि । ^{५ ८} षौदाईता । ^{५ १ २ १ ८} पुनानौछाइ ।

^{१ ८ १ ८ ५} पुनानौछोये ३ । ^{४ ५ ४} याप्रायाप्रा । ^{१ २ १ ८} गायतौछोइ । ^{१ २ १ ८ १} गायतौछोये ३ ।

^{४ ५ ४ ५} शाइगूँशाइगूँम् । ^{१ १ ८} नयज्ञौछोइ । ^{१ १ ८ १ ४ ५} नयज्ञौछोये ३ । ^{४ ५} पारौ ।

^{३ २} पारा ३४छौछोवा । ^{५ ८ ८} ए ३ । ^{१ १ १ १} भूषतश्चिये १ ॥ १४ ॥

^{५ ८} सखा । ^{३ २ १ ४} यथाओर ३४वा । ^{५ १ १} निषाइ । ^{१ ४ ५} दाताओर ३४वा ।

^{१ २ १ ८ ५ ८} पुनानायप्रगायत । ^{१ २ १ ४} शाइशाओर २४वा । ^{१ ८} नयज्ञैः परि

^२ भू ३ । ^{१ २ १ ४} घाताओर ३४वा । ^१ श्रिये १ ॥ १५ ॥ १०२

परंतत्तत्तद्गुणी* । हे “सखायः” सखिभूताः ! “स्तोताः”

* परंतो देहः काष्ठापि, नारदस्य शैब्यौ चपसरसः इति कवि-नेत्रेण-सखः ।

अथ चतुर्थी ।

^{१ २} तं वः सखायो मदाय पुनानमभिगायत ।

^{१ २ ३ १ २} शिशुञ्जव्यैः स्वदयन्तगूर्तिभिः ॥ ४ ॥ १०३ *

(कार्णश्रवसानि त्रीणि ॥) ^१ तार३४० वः । ^५ सार३४

^१ खा । ^{१ २ १} योमदार३या । ^१ पनानम । ^{१ २ १} भिगायार३ता ।

^{१ २ १ २} शाद३शुञ्ज । ^{१ २} व्यः स्वदयार३ । ^{१ २ २} तङ्गूर्तिभा३४३इ । ^१ ओ२

३४५इ । डा ॥ १६ ॥

ऋत्विजः “आ नि वीदत” स्तोतुमुपविशत । अथ “पुनानाय” पूषमानाय सोमाय “प्रगायत” प्रकर्षेच गायत तमभिष्टुत ततः अभिष्टुतं सोमं “यज्ञैः” यजनीयैः हविर्भिः मिश्रितैः “श्रिये” शोभार्थं “परिभूषत” परितोऽलङ्कृत । तत्र दृष्टान्तः—“श्रियं न” यथा श्रियं बालं पुत्रं पितरः † आभरन् चैरलङ्कुर्वन्ति तद्वत् ॥ ३ ॥ १०२

* उ० ४, १, १८, १ = ऋ० ५, ८, १ = ऋ० १, १, ११—८, १, १०—८, १, ११—८, १, १०—१८, १, १ ।

† ‘आभरन्’—इति वि० ।

^{१ २ ३ ४ ५} ^{१२१} ^{१ २} ^५ ^{१ २}
 ओदृतं वः सखा । योम । दायाओर३४वा । पुना
^१ ^६ ^१ ^३ ^५ ^{३ १ ३} ^५
 नमभिगा३ । आ । ओर३४वा । यताओर३४वा ।
^{१ २ १ २} ^{१२२} ^१ ^३ ^५ ^{३ २}
 मिश्रुज्जद । व्यैः स्वदया३ । आ । ओर३४वा । तगा
^३ ^५ ^३ ^५
 ओर३४वा । तीर३४भीः ॥ १० ॥

^५ ^{२ २} ^५ ^{२ २ १} ^५ ^१
 तं वः सखा योम दादया । पुनानमभिगायत । शा
^० ^२ ^{४ २ ५} ^{३ २} ^१ ^४ ^२
 इश्रुज्जद । व्यैः स्व । दया३ । ता३३गू३ । ता३४पू३
^५
 भोदृच्छा ॥ १८ ॥ १०३

पर्वतनारदादृषी । हे “सखायः !” ऋत्विजः “वः” यूयं
 “मदाय” देवानां मदार्थं “पुनानं” पूयमानं “तं” सोमम्
 “अभिगायत” अभिष्टुत । तमिमं सोमं “शिशुं न” शिशुमिवा-
 लङ्कारैः शीरादिभिश्चालङ्कुर्वन्ति तद्वत् । “हव्यैः” हविर्भिर्मित्र-
 यच्चैः “गूर्तिभिः” स्तुतिभिश्च * “स्वन्दयन्त” स्वादूकुर्वन्त ।

“हव्यैः”-“यज्ञैः”-इति पाठौ ॥ ४ ॥ १०३

* गूर्तिभिरिति अर्चति-कर्मचो (नै० १, १४) गूर्णयते रूपमिदम् भाष्यकारस्य ।
 “गूर्तिभिः उद्यमाने रथैर्धनैर्वा”-इति वि० ।

२७ख,

अथ पञ्चमी ।

^{३ १ २} ^{२ २ १ १ २} ^{३ २ ३ २ ३ १ २}
 प्राणाग्निशुर्माहीनाश्चिन्वन् तस्यदौधितिम् ।

^{३ १ २} ^{३ १ २ ३ १ २ २} ^{३ २}
 विश्वापरिप्रियाभुवदधिता ॥ ५ ॥ १०४ *

^{४ ५} ^३ ^५ ^{२ ३}
 (वाचः सामनी दे ॥) प्राणा । आ३३४इशूः । मद्वा

^५ ^१ ^३ ^५ ^२ ^१ ^२ ^२
 २३४इनाम् । चिन्वारनार३४त्ता । स्या३दाइधी३तीम् ।

^३ ^{२ २ १} ^{२ २ २ १} ^{२ ३} ^२ ^१
 वाइश्वापरि । प्रियाभुवार३त् । अधदिता३४३ । आ२३

४५इ । डा ॥ १८ ॥

^{४ ५} ^{४ ५} ^१ ^१ ^५ ^१
 प्राणाप्राणा । आइशूरः आइशूरः । मद्वा३१उवाये३ ।

^{१ १ १ १} ^{२ ३} ^२ ^१
 नार३४पुम् । चिन्वन्नार्त्तस्यदा३१उवाये३ । धी२३४

^५ ^{१ २} ^२ ^५ ^२
 तीम् । विश्वापरिप्रिया३१उवार३ । भूर३४वात् । अधी

^१ ^१ ^१ ^{५ २ २}
 ३ । ही२ । ऊवाये३ । दारइता२३४धौहोवा ।

^{२, ५} ^५
 ऊ३३३४पा ॥ २० ॥

* उ० ३,२,१८,१ = ऋ० ७,५,४,१ = कहे ३,१,१२-४,१,१- ७,२,१०-७,२,२१
 -८,१,१४-८,२,१-१२,१,५-१५,१,८-१६,१,८ ।

(इन्द्रसामनी द्वे ॥) प्राणाग्निशूः । मन्त्राऽऽहनाम् ।

औक्षेवा । द्विन्वन्नतस्यदीधितिम् । वाइश्वाउवा ।

पाराउवा । प्रियाऽभुवत् । अधाउवा । ए३ । द्विता१

॥ २१ ॥

प्राणा । हो३इ । इयाहाइ । शाइशुर्महाइ । ना

र३म् । आउहाउ । हो३वा । द्विन्वन्नतस्यदीधिता-

इम् । आउहाउ । हो३वा । विश्वापा । याउहाउ ।

हो३वा । प्रियाऽ३ । भूरवार३४ औक्षेवा । अधद्वि

ता१ ॥ २२ ॥

(मरुतां प्रेक्षाम् ॥) प्राणा । जहो३इ । शार३४इशूः ।

जहो३इ । महीनार३म् । होवार३होये३४ । द्विन्वन् ।

जहो३इ । आर३४र्ता । जहो३इ । स्यदीधितार३इम् ।

^{११} ^{११} ^{५२} ^{३१} ^१ ^५ ^{११}
 होवा^{११}होये^{११}३४ । वि^{५२}श्वा । ह^{३१}हो^१इ । पा^५र^{११}३४री । ह^{११}हो
 ३३ । प्रिया^१भूवा^{११}र^{११}३३न् । होवा^१होये^{११}३ । आ^१र^४३भा^४३ ।
 ह^१वा^५३४भूतो^५ई^५शा^५इ ॥ २३ ॥ १०४

चितऋषिः* । “प्राणा” यज्ञं कुर्वाणा इत्यर्थः † । “महीनां”
 मंहनीनां मंहनीयानां वा अपां ‡ । “शिशुः” स्थानीयः सोमः § ।
 “ऋतस्य” यज्ञस्य “दीधिति” दीप्तिमन्तं प्रकाशकं वा स्वीयं
 रसम् “द्विन्वन्” प्रेरयन् § । “विश्वा” सर्वाणि “मिसा” प्रियाणि
 हवींभि “परि भुवत्” परिभवति व्याप्नोति । अपि च “हिता”
 हिधा भवति ॥ । दिवि पृथिव्यां च वर्त्तत इत्यर्थः । +

“प्राणा”-“क्राणा”—इति पाठः ॥ ५ ॥ १०४

* “प्राणा”—इति ऋषि-वे० ।

† भाष्यकारस्तु प्राणाइति ऋग्वेदीयपाठमनुसृत्येवं व्याख्यानवान् ; तथाच वाक्यः
 —“गोभिः क्राणा चनूयत—गोभिः कुर्वाणा असोयत”—इति ४, १८ । सामवेदीय-
 पाठस्तु प्राणाइति अतएव ‘प्राचभूताः’—इति विवरण-व्याख्यानम् ।

‡ ‘नवाम्’—इति वि० ।

§ ‘शिशुः’ ग्रंथनीयः—इति वि० ।

§ ‘व्याप्नुवन्’—इति वि० ।

॥ ‘हेतवर्षा सोमदेवता एव’—इति वि० ।

+ ‘विनियोगोऽस्य षष्ठेऽहनि’—इति वि० ।

अथ वही ।

^{१३ ३१२ ३१२ १२ ३१२}
पवस्वदेववीतयइन्दोधाराभिरोजसा ।

^{२३ १ २}
आकलशमभुमांस्सोमनःसदः ॥ ६ ॥ १०५ *

(ग्राजापत्ये ह्ये ॥) पवस्वदा^१इ^२ । ववीता^३र^४३४याइ ।

^{१ २ २} आइन्दोधारा^२ । ^{३ २ २ ५} भिरोजा^२र^३४सा । ^{१२} आकालशाम् ।

^{१ २} माधूमा^२र^३४०त्सो । ^{१ २२ १} मनश्मानार^३४ः । ^४ सदापू^४ । ^४ द्योपू^४ ।
इ । उा ॥ २४ ॥

^५ पवस्वदा । ^{१ १ २} ववीतयाइ । ^२ इन्दोधार^१र^२३रा^२३४ । ^२ भिरो^२
^{५ ५} जसाइ^२ । ^{१ २ २} आका^१इ^२हा । ^१ लाशा^{१ २ २}र^२म् । ^{१ २ २} माध^१र^२द्याइ ।

^१ मांस्तिर^२३ । ^{१ १ ५ ४} मनोर^५४वा । ^५ सा^५पू^५दोपू^५द्याइ ॥ २५ ॥ १०५

मनुर्हविः † । हे “इन्दो” सोम ! “देववीतये” देवानां भक्ष-

* उ० ५, १, १०, १ = ऋ० ०, ५, १०, ५ = कथे ५, १, १०—११, २, १८—८, ९, ४—२४, १, १२ ।

† “वापुषवः”—इति ऋवि-भे० ।

अथ सप्तमी ।

^{१ १ ३ २३ २८ ३ २३ १ २}
सोमः पुनानजर्मिणाव्यंवारं विधावति ।

^{१ २ ३ १८ २८ ४ ३ १ ३}
अग्ने वाचः पवमानः कनिक्कदत् ॥ ७ ॥ १०६ *

^{५८ १ २ १ १}
(सुज्ञाने द्वे ॥) सोमः पुना । नजर्मिणा । अव्यं

^{१ २ १ १ २ १ १}
वारारम् । विधावताइ । अग्ने वाचारः । पव । मार

^{१ ५८ ८ १ २ २ १ ३ १ १ १ १}
२ नार३४ औ होवा । कनिक्कददे उपार३४५ ॥ २६ ॥

^{५८ १ २ १ १ १ ५८}
सोमः पुना । नजर्मिणोवा३ । ओर । वार३४ । औ

^{२ १ २ १ २ १ २ १}
होवा । अव्यंवारं विधावति । अग्ने३ । होवा३ । हो

णाय “ओजसा” बलेन “धाराभिः” आत्मीयाभिः “पवस्व”
ह्वर । हे “सोम” “मधुमान्” मदकररसवांस्व “नः” अस्म-
दीयं “कलशं” द्रोणाख्यम् “आसद” आसीद । [सदेर्लङि कृ-
पम् † ॥ ६ ॥ १०५]

* उ० ३, १, १८, १ = ऋ० ७, ५, १०, ५ = कहे २, १, १०—७, १, ८—८, ३, ४—१५, १, ११ ।

† ‘विनिषोमोऽस्य नवमेऽहनि’—इति वि० ।

२। वार३४। औद्योवा। वाचःपवमानः। कना३।

१२ १ १ ५२ २ १ ५
द्योवा३। द्यो१। वार३४। औद्योवा। क्रार३४दात् ॥ २०॥

(द्यौते द्वे ॥) सोमःपुनानज्ज। मिणा। अव्यवार-

२ १२ १ १ २ २ २ १ २ २ १ ४ ५
विधावार३ती। अग्नेवाचाः। पवमानाः। कार्शनिक्क।

२ १ १ १ १
दार३४पुत् ॥ २८ ॥

१२ २ २ १ ५२ १ २ २ २ १
सोमःपुनानज्जर्मिणार३४ऐच्ची। अव्यवारंविधावता

५२ १ २ २ २ २ ५२ ४ ५ २
२३४ऐच्ची। अग्नेवाचःपवमानार३४ऐच्ची। कानी। क्र

५ ५ ४
ददे३४। द्याईच्चा। द्योपूइ। डा ॥ २९ ॥

१२ ४ ५ २ २ २ १ २ ५
(आतीषादौथे द्वे ॥) सोमःपुना। नज्ज३२र्मो३३४णा।

१ २२ १ १ १ ५ १ ५
अव्यवारम्। विधावति। अग्रा३२इ। वार३४चाः।

१ ५ १ ५ २ २ ४
पवार३२। मार३४नाः। कना३इका५दाईपूईत् ॥ ३० ॥

अथाष्टमी ।

१ १ ३ १ २ ३ ३ ३ १ १ ३ १ २

प्रपुनानायवेधसेत्सोमायवचउच्यते ।

३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २

भृतिन्नभरामतिभिर्जुजोषते ॥ ८ ॥ १०७ *

३ ४ ५ २

सोमःपुना ।

१

हो ।

३ ४ २

नञ्मिणा६१ ।

५ ५

१

२

अव्यंवारविधा

२

१वा३ती ।

१

अग्नेवा२३४५ ।

३

चार३४५ ।

३ १ १ १ १ १

पवमा२३ना३ ।

१ १

१

१

कार२ना२३४औहोवा ।

३

क्रददे२३४५ ॥ ३१ ॥ १०६

३

३ १ १ १ १ १

अग्निर्हविः † । “पुनानः” पूयमानः “सोमः” “उर्मिणा”

स्त्रीयया धारया “अव्यम्” अविभवं “वारं” वालं पवित्रं “विधा-
वति” विविधं गच्छति । कीदृशः ? “पवमानः” पूतः “वाचः”
स्तोत्रस्य “अग्ने” “कनिक्रदत्” पुनः पुनः शब्दं कुर्वन्
विधावति ‡ ॥

“अव्यम्”—“अव्यः”—इति साञ्च ऋचः पाठः ॥ ७ ॥ १०६

● अ० ७, ५, ६, १ ।

† “वाचुषः”—इति ऋवि-जो ।

‡ दाघर्तिर्दधेतीत्यादिना (पा० ७, ४, ६४) सिद्धम् ।

¶ ‘विनियोमोऽस्य चतुर्थेऽहनि’—इति वि० ।

अथ नवमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
गोमन्नइन्दोअश्ववत्सुतःसुदक्षधनिव ।

१ २ ३ २ १ २ ३ १ २
शुचिञ्चवर्णमधिगोषुधारय ॥ ८ ॥ १०८ †

१ ५ २ ४ ८ ५ ५ १
गो०मन्नः । द्यौः । इन्दोअश्ववाँदे । सुतःसुदक्ष

२ २ २ १ ३ २ ३ ४ ८ २
धा१नो०वा । शुचिञ्चवार२३४५ । णमधिगो२३४औद्यौ

३ ५ २ १ २ ४ ३ ३
वा । पुर२३४धा । रया । औ३द्यौवा । द्यौ५इ । डा ॥

॥ ३४ ॥ १०८

पर्वतनारदाहृषी । हे “सुदक्ष” सुबल ! हे “इन्दो” सोम ।
“सुतः” अभिषुतस्त्वं “नःअस्माकम्”‡ “गोमत्” यज्ञ-साधन-
गी-युक्तं धनं “धनिव” धन्व [वणविकारः ॥] गमय [धन्व-
तिर्गत्यर्थः §] ततो हं “शुचिं” पूतन्दीप्यमानं “वर्ण” रसञ्च
“गोषु” क्षीरादिषु “अधिधारय” अधिकं प्रापयामि ॥

• “ते” — इति ऋ० ।

† उ० ७, २, १०, १ = ऋ० ७, ५, ८, ४ = कहे १२, १, १४ — १०, १, २ — १८, २, ६ ।

‡ ‘नः अस्माकम्’ — इति वि० ।

¶ “अत्यथोवज्जलम् (२, ४, ८८)” — इति पाणिनी-सूत्रस्य-सुप्तिङित्यादिवचने-
नेत्यर्थः ।

§ नि० जे० २, १४, ६४ ।

अथ दशमी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
अस्मभ्यन्त्वावसुविदमभिवाणीरनूषत ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
गोभिष्टेवर्णमभिवासयामसि ॥ १० ॥ १०८ *

४ ५ ३ ५ २ १ ३ ५
द्यावास्मा । भ्यारक्षन्त्वा । वासवीरक्षदाम् ।

१ १ ३ ५ ३ २ ३ ५ ३ ५
आभारद्वारक्षणीः । अनाओरक्षवा । वारक्षता ।

१ २ २ २ १ २ ३ २ १ २ २ ३
गोभिष्टेव । णमभिवाक्ष । सयामसिद्योरक्षपुद् । डा ॥

॥ ३५ ॥ १०८

“धनिव”-“धन्व”—इति, “धारय” “दीधरम्”—इति च
छन्दोग-बह्वृचानां पाठभेदः ॥ ८ ॥ १०८

पर्वतनारदाहृषी । सोम ! “वसुविदं” धनस्य दातारं “त्वा”
त्वाम् “अस्मभ्य” धनादिदानार्थं “वाणीः” अस्मदीयावाचः
“अभ्यनूषत” अभिष्टुवन्ति [नू स्तवने (अदा० प०)] । वयं
“ते” तव “वर्णम्” आवरकं रसं “गाभिः” गो-विकारैः क्षीरा-
दिभिः “अभिवासयामसि” अभिवासयामः अभित आच्छाद-
यामः ॥ १० ॥

अधिकादशी ।

^{१२} ^{१२३} ^{३१} ^{११२} ^{११} ^२
पवते^१ह्यतो^२ह्रिरति^३ह्ररा^४सि^५र^६ग्ना ।

^{३३} ^{२२} ^१ ^{१२} ^{३२} ^{३१२}
अभ्यर्ष^१स्तो^२त्भ्यो^३वीर^४वद्य^५शः ॥ ११ ॥ ११०

(यशा^५सि^६ त्रीणि ॥) पवते^{११२}ह्य । र्यतो^१ह्रिः । औ^२

^१ह्रो^२३१इ । औ^५र^४ह्रो^३२३४वा । आति^{१२१२}ह्ररा^१सि^२र^३ग्द्वि^४या ।

^{३२२}औ^१ह्रो^२३१इ । औ^५र^४ह्रो^३२३४वा । अभ्यर्ष^{११०}स्तो^२त्भ्यो^३वा ।

^१औ^२ह्रो^३३१इ । औ^५र^४ह्रो^३२३४वा । रा^{११}वा^२र^३३४औ^४ह्रो^५वा ।

^{१२} ^१ ^२ ^{१११११}
यशो^१यशा^२र^३३४^४पुः ॥ ३६ ॥

^{३२} ^४ ^{५२} ^{२१२} ^{२२१} ^५
पवा^१३ । पवते^२ह्य । र्यतो^३ह्रिः । औ^४ह्रो^५इ । औ^६इ

^१ह्रो^२इ । औ^५ह्रो^४इ । आति^{१२१२}ह्ररा^१सि^२र^३ग्द्वि^४या । औ^५ह्रो^६

^५इ । औ^६र^५ह्रो^४इ । औ^५ह्रो^४इ । अभ्यर्ष^{१२२१२२२१}स्तो^२त्भ्यो^३वा । औ^{२२}

* ७० १,२,२२,२=७० ०,५,११,२=जह्र १,२,१६-६,२,१५-६,२,१६-६,२,१=जह्र १,२,१६ ।

^१दोइ । ^५औश्चोइ । ^{१२ १}औचोइ । ^{१ १}रा२वा२३४ ^{५ २}औचोवा ।

^{२ २}१ १ १ १ १ १

यशोयशार३४५ः ॥ ३७ ॥

^{३ ४ ५ २}पवतेहर्यतः । ^{३ १}चरौः । ^१आ२३४ । ^{५ २}तिङ्गरा^४सिर ।

^५दिया । ^{२ १}अभ्यर्षार३४ । ^{२ ५}स्तोत्र । ^{३ २}भ्योवा३इ । ^{१ १}रा२वा

^{५ २ २}२३४औचोवा । ^{१ ५}या२३४शाः ॥ ३८ ॥ ११०

अग्निषाक्षुष ऋषिः । “हर्यतः” स्पृष्टशीयः* “हरिः”
हरितवर्णः सोमः “रक्षा” [क्षतीयायां आकारः†] साधु वेगेन
“हरांसि” कुटिलानि अनृज्जुनि पवित्राणि “अति पवते” अती-
त्य गच्छति । अथ प्रत्यक्षसूतिः—हे सोम ! त्वं “स्तोत्रभ्यः”
“वीरवत्” पुत्रयुक्तं “यशः” “अभ्यर्ष” अभिगमय प्रयच्छे-
त्यर्थः ‡ ।

“अभ्यर्ष”-“अभ्यर्षन्”—इति साम्न ऋचः पाठौ ॥ ११ ॥ ११०

* ‘हरिमिथ्या’—इति वि० ।

† “सुपांसुसुक् (७, १, ३८)” —इत्यादिनेति अथः ।

‡ ‘विनियोगोऽस्य प्रथमेऽवनि’—इति वि० ।

अथ द्वादशी ।

^{३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २}
परिकोशमधुञ्चूतः सोमः पुनानोऽर्षति ।

^{३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २}
अभिवाणीऋषीणां सप्ताभ्यनूषत ॥ १२ ॥ १११ †

॥ तृतीय-दशति ॥

^{२ १ २ ४ ५ १२}
(भारद्वाजम् ॥) परिकोशमधुञ्चुताम् । सोमः
^{२ २ १ २ २ १ २ २ ३ १२ १ २ २}
पुनानोऽर्षति । होये ३ । अभिवा २३४५ । ऋषीणां
^{२ १ २ ३ ४ २ ५}
णां स । सप्ताभ्यनूषत ३४५ । पार ३४५ ॥ ३८ ॥ १११

॥ इति अर्द्धः प्रपाठकः ॥

द्वितऋषिः ‡ । सः “पुनानः” पूयमानः सोमः “मधुञ्चुत”
मधुर-रसस्य आवयितारं द्रोणकलशं प्रति आम्नीयं रसं “पर्य-
र्षति” परि गमयति । तमिमं सोमम् “ऋषीणां” “सप्त
वाणीः” सप्तच्छन्दासि ॥ “अभ्यनूषत” अभिष्टुवन्ति [नू स्तवने
कुटादिः (प०) ।

• “सप्त” — इति ऋ० ।

† ऋ० ०, ५, ६, २ ।

‡ “आम्नीयः” — इति ऋषि-जै० ।

॥ मायनी, उष्णिक, अनुष्टुप्, वृद्धती, पङ्क्तिः, मिष्टुप्, जगती चेति सप्त-
च्छन्दांसि ।

“सोमः पुनानो अर्षति”-“अव्यये वारे अर्षति”—इति साम्न
ऋचः पाठो ॥ १२ ॥ १११

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
छन्दोव्याख्यानं पञ्चमस्याध्यायस्य दशमः खण्डः ॥

॥ इत्यौष्णिहम् ॥

—:—

स्युः पवस्वेति खण्डेऽस्मिन्नृचोऽष्टौ ककुभोऽत्र तु ।

“ससुन्वे”—इति गायत्री यवमध्येति* केचन ।

अक्षरव्यूहनादेषा ककुबेवेति केचन ।

“एष धारयासूतः” प्रगाथः काकुभोऽन्तिमः ।

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात् तत्र तन्त्राभिदधहे ॥

तत्र एकादशे खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवस्वमधुमत्तमइन्द्रायसोमक्रतुवित्तमोमदः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
महिद्युक्षतमोमदः ॥ १ ॥ ११२

* “विपरीता यवसंध्या (पि० १, ५८)” यदासक्तौ पादौ सप्तचरौ भवतः
मध्यमस्य वक्त्रचरः तदा यवमध्येति कथ्यते ।

१ उ० १, १, १६, ० = ऋ० ०, ५, १०, १ = ऊ० १, १, ६—०, १, ८—८, २, ०—१०, १, ५—
१०, १, ५—१३, १, ४—१३, २, १—१४, १, ८ ।

ओम् ॥ (वासिष्ठम् ॥) पावा । स्वमाधुमा । तामा^१
 ओर^३३४वा । ईर^५३४न्द्रा । य^१सोमक्रतुवित्तमोमदा^१३ः ।
 ओइ । मा^१चाओर^५३४वा । द्यु^१क्षतमोमदार^१३४पुः ॥ १ ॥

(सफम् ॥) पा^१३४ । वस्वम । धु^५मत्ता^५इमाः । आ^१
 इन्द्रा^१२ । य^१सोमा^१२ । क्रतुवा^१इत्ता^१३मो^३३ । मा^१३दाः ।
 म^१च्चिद्यु^१क्षाता^३३मो^३३ । मा^१३४पु^५दो^५ई^५चा^५इ ॥ २ ॥

पवस्वमधुमा । इ^४चा । तमः । इन्द्राय^१सोमक्रतुवित्त^१
 मो^१मा^१२३दाः । इ^१चा । म^१चाइ^१द्यु^१२३क्षा । इ^१चा । तमो^१
 मा^१२३दा^१३४३ः । ओ^१र^१३४पु^१इ । डा ॥ ३ ॥

(वासिष्ठम् ॥) पवस्वमा । ए^४पु । धु^४मा । तमाः ।
 इन्द्राय^१सी^१३ । चा । औ^१३द्यो । मा^१क्रातू^१वोर^१३दा^१३ ।

अथ द्वितीया ।

^{३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २}
अभिद्युम्नम्बृक्षद्यशइषस्पतेदिदीक्षिदेवदेवयुम् ।

^{१२ १२ १२ १}
विकोशमन्धमयुव ॥ २ ॥ ११३ *

^{१ २ १ २ २ २ १ २ १ २ १ २}
द्या । औद्दोद्द ३४ । तमोद्दमदाः । मद्यायेद् । द्यूरक्षा २

^{५२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २}
३४ औद्दोवा । तमोमदाद् ३४५ः ॥ ४ ॥

^{२ २ २ ४ ४ २ २ ५ २ २ २}
(सफम् ॥) पवस्त्राद्मधु । मत्ताद् ३४माः । इन्द्रा

^{१ १ १ २ ४ २ ५ २ २}
यसोमाद् २ । क्रतुवाद्मत्ताद्मोद् २ । मोद् २३४दाः । मद्या

^{१ ४ २ ५}
द् । द्युक्षाताद्मोद् २ । माद् ४५दोद्दद्याद् ॥ ५ ॥ ११२

गौरिवीतिः ऋषिः† । हे “सोम” । “मधुमत्तमः” अति-
शयेन माधुर्योपेतस्त्वम् “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “मदः” मदकारः सन्
“पवस्त्र” चर । कीदृशः ? “क्रतुवित्तमः” अत्यन्तं प्रज्ञायाः
कर्मणो वालम्बकः “महि” “महान्” मंहनीयो वा “द्युक्षतमः”
अत्यन्तदीप्तः “मदः” दृष्टः ॥ १ ॥ ११२

० उ० २, २, १७, १ = ऋ० ७, ५, १८, ४ = ऊ० ३, १, ९ — ५, १, १ — ८, १, १३ — १४, २, १४

† “शाक्ताः” — इति ऋषि-ने० ।

(ऐषिराणि चत्वारि ॥) ^{११} अभाइ । ^२ द्यु ^४ ज्ञाम् ^१ इह

^{२५} यशः । ^{२१} इषाः । ^{२८} पतेदिदीहिदेश्वाइदेवयुम् । ^४ ^{१८३५} विको । ^१ ^१

^२ ^१ यन्म । ^{१२} धमाइ० ^४ वृषुवाइ० ५६ ॥ ६ ॥

^५ अ । ^४ भ्ये ^३ द्यु ^{११} ज्ञाम् । ^१ वृ ^२ षा ^१ द्या ^१ श्मा ^१ इः । ^१ इषास्पता

^{१२} इ । ^३ दी ^५ दी ^{११} द्वा ^१ र ^५ इ ^२ षडे । ^२ व ^१ दा ^१ इ ^५ वा ^२ र ^१ इ ^१ यूम् । ^१ वि ^१ कौ ^१ वा

^३ ओ ^५ र ^१ इ ^१ षवा । ^१ श ^१ म्मा ^५ ध ^१ मा ^१ इ ^१ ष ^५ वा ^१ र ^१ इ ^१ यूर ^५ इ ^१ षवा ॥ ७ ॥

^५ अ ^४ भि ^५ द्यु ^४ ज्ञाम् ^४ वृ ^१ षत् । ^१ इ ^१ षा । ^१ य ^१ शः । ^१ इ ^१ ष ^१ स्प ^१ ते ^१ दि ^१ दी ^१ हि

^{११} दे ^१ व ^१ दे ^१ वा ^१ र ^१ इ ^१ यूम् । ^१ वि ^१ कौ ^१ दी ^१ वा ^१ इ ^१ षा ^१ इ । ^१ श ^१ म्मा ^१ र ^१ ध ^१ मं ^१ यु ^१ व ।

^१ इ ^१ षा ^१ इ ^१ मा ^१ इ ^१ ष । ^१ ओ ^१ इ ^१ ष ^१ ५ । ^१ उ ॥ ८ ॥

^५ अ ^५ भि ^५ द्यु ^५ ज्ञाम् ^५ इ ^२ ष ^१ द्या ^१ शः । ^१ इ ^१ ष ^१ स्प ^१ ता ^१ इ । ^१ दि ^१ दी ^१ हि ^१ दा

^{११} इ । ^{११} वा ^१ दे ^१ व ^१ यूम् । ^१ वि ^१ कौ ^१ श ^१ म्मा ^१ ध ^१ मा ^१ इ ^१ ष ^१ ओ ^१ इ । ^१ यूर ^१ इ ^१ ष

^५ वा । ^५ इ ^५ ष ^५ द्या ^५ इ ^५ षा । ^५ ओ ^५ ५ ^५ इ । ^५ उ ॥ ९ ॥ ११३

अथ द्वयीया ।

१ २ २१२ ३ २२१२ २२२१२ २१२
 आसेतापरिविचिताश्चस्तोममन्त्ररजस्तु रम् ॥

१ २२११२
 वनपूषमुदप्रुतम् ॥ ३ ॥ ११४ *

ऊर्ध्वसद्या ऋचिः । हे “इषस्यते” अथस्य पते । हे “देव”
 स्तोतव्य सोम ! “देवकामं” त्वां वय मभिष्टुम इति शेषः । किञ्च ।
 त्वं “पूष” स्तोतमानं “वृहत्” प्रभूतं “ययः” अथम् अथश्चम्
 “अभिदौदिहि” आभिमुख्येन प्रकाशय प्रयच्छेत्त्वर्षः [आमन्त्रि-
 तस्वाविद्यमानत्वेन † पादादित्वाच्च निघातः ‡] किञ्च “मध-
 मम् §” अतरिचस्थितं “कोमं” मेघं ॥ “वि युव” वृद्ध्यर्थं ममक
 विज्ञेय + ॥

“देवयुम्”-“देवयुः”—इति पाठौ ॥ २ ॥ ११४

* उ० ६, १, ६, १=हृ० ७, १, १८, १=कहे १, १, १—०, १, १०—११, १, १२ ।

† “आहिरसः”—इति ऋचि-नै० ।

‡ “आमन्त्रितं पूर्वमविद्यमानवत्”—इति पा० ७, १, २० ।

§ “आमन्त्रितस्य च (पा० ८, १, १८)”—इत्याहमिको निघातो न, अपिपुः

“आमन्त्रितस्य च (पा० ६, १, १८)”—आमन्त्रितस्युद्धारवेति भावः ।

§ ‘मधमं मधमे सवने’—इति वि० माध्वन्दिने इति तत्प्रायः ।

॥ “कोमम्”—इति मेघनामस्य निघातं मेघवृत्तम् १, १० ।

+ ‘विमियोमोऽस्य पञ्चमेऽर्चिः’—इति वि० ।

(कार्णश्रवसानि त्रीणि ॥) आसोतापा । रा२इ

षा२३४औद्योवा । चार३४ता । अश्वन्नस्तोममभुरार२र

जस्तुरम् । अये३ । वना३ । अये । प्रशा३४ ।

औद्योवा । उदप्रुता२३४५म् ॥ १० ॥

आसोतापा । रिषि । चता२ । ज२ । द्वा२इ ।

ज२ । अश्वन्नस्तोमम । भुरार२म् । ज२ । द्वा२इ ।

ज२ । रज । स्तुरार२म् । ज२ । द्वा२इ । ज२ ।

वन । प्रशा२म् । ज२ । द्वा२इ । ज२ । उद ।

भूरता२३४औद्योवा । ज२२३४पा ॥ ११ ॥

आसोतापा । रि । षाद । चता । अश्वान्नस्तो ।

मामभूर२३४राम् । रजास्तूर३४राम् । वनोद्वाइ । प्रा

जामू३दा । इन्माये३ । भूर२३४ताम् ॥ १२ ॥

(वाचःसामानि त्रीणि ॥) आसोतापारीषिञ्चता ।

आश्वाओर३४वा । नस्तोममपूरा^२रजस्तुरा^२३म् ।

दोद् । वानाओर३४वा । प्रक्षमुदप्रता^२३४म् ॥ ११ ॥

आसो३४ओ^२दो^२वा । तापराइषिञ्चाता^२२ । आश्वः

नस्तो । मामपूरा^२२म् । रजास्तू^२२३४राम् । वनो

दोद् । प्राक्षमुदा^२३१उवा^२२३ । प्रू^२२३४ताम् ॥ १४ ॥

आसोतापा । दो । रिषिञ्चता^२६९ । आश्वनस्तो

मामपूरा^२२म् । राजस्तुरम् । वानप्राक्षार^२३म् । क

२३दा३ । प्र३४५तोइ^२दोद् ॥ १५ ॥

ऋजिञ्चा ऋषिः* । हे ऋत्विजः ! “आ सोत” सोम मभिषुत
[षुञ् मभिषवे (स्वा०उ०) लोटि छान्दसो विकरणस्य लुक् †

* “भारद्वाजः”—इति ऋषि-ज्ञे० ।

† “उपांछलुक् (१.०, १८)”—इत्यादिनेति भावः ।

^{१ २} २दु^५२३४दाम् । ^१ विश्वा^२रेदो^११इ । ^१ दौइ । ^२ वार^२३४३ ।

^{१ २} नार^{५ २}इबा^२२३४औ^१दोवा । ^{१ ५} आ^२२३४ताम् ॥ १६ ॥

^{४ ५ ४ ५} एता^२मूत्याम् । ^२ मदा^२३१ओ^५वार^२३ । ^५ चू^२२३४ताम् ।

^{१ १ २ २} स^१द^२सु^१धार^२वृषभ^१न्दि^२वो^१दु^४चा^{५ ४ ५}२३म् । ^२ वा^२इ^१श्वा^२वा^१ख । ^२ नि^२वा

^१ ३१ओ^५वाये^२३ । ^५ आ^२२३४ताम् ॥ १७ ॥

^{५ ४ ५ ४} (शङ्ख ॥) ए^४म^१मु^१त्यम् । ^४ ए^१५ । ^१ मदा । ^१ चू^१ताम् ।

^२ स^{२ १ २}द^२सु^२धार^२वृषभ^१न्दि^२वो^१दू^१२३४दाम् । ^{१ १} वा^२इ^१श्वा^२रे^१वा^२ख२३ ।

^४ नि^५वो^५२३४वा । ^५ आ^५पू^५ते^५इ^५चा^५इ ॥ १८ ॥

^{५ ४ ५ ४} (कौ^५ल्म^५ल^५वर्द्धि^५षाणि ^५जीणि ॥) ए^५त^५मु^५त्यम् । ^५ ओ

^{५ ४ ५} द्वा^५इ । ^५ म^५द^५चू^५तम् । ^५ ओ^५द्वा^५इ । ^{५ २ ५} सा^५द^५सू^५३३४धा ।

^{१ १ ५} र^५वा^५र्षा^५२३४भाम् । ^{१ २ ५} दि^५वो^५दु^५द^५मे^५२३४द्वा^५इ । ^१ विश्वा^१रे^१द्वा

१ १ १ १ १
१३। वार३६३। नार३६३४औ३३वा। आ३३४

५
ताम् ॥ १८ ॥

५२ ५ २ २ ४ ५ १ २ १०
एतामुत्पन्नादाच्युताम् । साहस्रधा । रावृषाभा-

रम् । दिवो२ । दु॒ह॒मो॒द् । वि॒श्व॒व॒सू॒नि॒वा॒र॒श्चो॒द् ।

२ १ ५
भ्रातमा३१उवार३ । ज३२३४पा ॥ २० ॥

३२१ ५२ ४५ ११२५
एता३४म् । उत्पन्नादा । च्युताम् । सप्तसुधार२

वृ० । षभम् । दिवो२३१२३ । दू२३४४ाम् । विश्वा

व^२सू^२नि^{१२}बा^१श्चो^{५२}ये^५३ । आ^४र^४३४ता^४म् । ए^४क्षि^४या^४६क्ष^४ा । हो^४पू^४६ ।

डा ॥ २१ ॥ ११५

कृतयशाऋषिः* । “दिवः” देवान् कामयमानाऋत्विजः† ।

• “आङ्गिरसः”—इति ऋषि ने० ।

† 'दिवो दुःखम्—दिव आहत्य इमं लोक मुदकेन पुरयति'—इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

१ १ ३ १ २ २ २ २ १ १ २ २ १ २ २
ससुन्वेयोवहनांयोरायामानेतायइडानाम् ।

१ १ १ १ १ १
सोमोयःसुक्षितौनाम् ॥ ५ ॥ ११ई *

(दीर्घम् ॥) साह । न्वेयोवह२३नाम् । योरा

१ २ २ १ १ १ १ १ १
रयामा२ । नेतायइडा२३नाम् । सोर३माः । यःसु

१ १ ५ ५
शितार३४इनोईचाइ ॥ २२ ॥

“एतं” “त्यसु” सोममेव “दुहम्” अदुहन् [दुहेलिङि रूपम्] दुहन्ति अ [छान्दसो नकारस्य मकारः ङ । “आवाणो वप्ता ऋत्विजो दुहन्तीति” तैत्तिरीयक ब्राह्मणम्] कीदृशं सोमम् ? “मदच्युतं” मदस्य प्रेरकं “सहस्रधारं” बहुधारम् “वृषभं” कामानां वर्षकं “विष्वा” सर्वाणि “वसूनि” धनानि “बिभ्रतं” धारयन्तम् ॥

“दिवोदुहम्”—इति, “दिवं दुहम्”—इति पाठो ॥ ४ ॥ ११५

* उ० ४, १, १८, १ = ऋ० ७, ५, १८, १ = ऊ० ३, २, २—२७, १, १४ ।

† “दुह प्रपूर्णे”—अदा० प० ।

‡ “अत्यथोबहुलम् (पा० १, ४, ८८)”—इत्यनेनेति भावः ।

(लोमसाम) ॥ ^{४ ५}ससुद्धाउ । ^{१२ २ २}न्वेयोवद्धना२३७
^१द्धाउ । ^१योरा^१श्यामा२ । ^{२ २}नेतायः । ^{१ २}इडाना२३७
^{१२ २}उ । ^{१ १}सोमोयः^१द्धाउ । ^{१ २ १}क्षितीनाम् । ^४और^१द्धो
^४वा । ^४होपूइ । डा ॥ २३ ॥

^४सोमसामानि ^१त्रोणि ॥) सः । ^{१ २}स्वेसाद्ध । ^{१ २}न्वेयो
^१वसा^{१ १ १ १}३१उवार३ । ^{१ २ २ २ २ २ २ २ २}नार३४पुम् । ^{२ २ २}योराश्यामारनेताय
^{१ २ २}इडारना३म् । ^{२ १}सोमौवा^१ओर३४वा । ^{१ २}यःसुक्षिता३१उ
^१वाये३ । ^{१ १ १ १ १}नार३४पुम् ॥ २४ ॥

^{१ १}ससुन्वे^{४ २ ५ २}र३योवद्धनाम् । ^{१ २ १ २}योरायाशमार३ने । ^२ताय
^१इडार३४पुना३पूईम् । ^{१ २ २ १ १ २ २ २ २}सोमोरयःसुक्षितीनाम् । ^२सो
^{१ १ १ १}मा३३४पुः ॥ २५ ॥

^{४ ५ २ २}ससुन्वयाः । ^{४ ५}एवाद्ध । ^{२ २ १ २}नायोराश्यार३मा । ^१नेता

अथ षष्ठी ।

२ १ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 त्वद्द्याश्ङ्ग*दैव्यमवमानजनिमानिद्युमत्तमः ।

३ १ २ ३ १ २
 अमृतत्वायघोषयन् ॥ ६ ॥ ११७ ‡

१ २ ३ २ १ १ २ १
 यद्द्वारश्ङ्गनाश्ङ्गम् । सोमाश्ः । यः सुक्षि । तारश्ङ्ग५इ ।

३ १ १ १ १
 नारश्ङ्ग५म् ॥ २६ ॥ ११६

ऋषवऋषिः ॥ “यः” “सः” “सोमः” “सुन्वे” अभिसुषुवे
 ऋत्विग्भिः § । यः सोमः “वसूनां” धनानां “अनेता” यश्च
 “रायां” [रान्ति प्रयच्छन्ति क्षीरादिकमिति] रायो गावस्तेषा
 मानेता विद्यते यश्च सोमः “सुक्षितीनां” शोभन-मनुष्याणाम् ॥
 अनेता सोऽभिषुतोऽभूदिति + ॥ ५ ॥ ११६

* “द्याश्ङ्ग”—इति
 † “दैव्य”—इति च } ऋ०-पाठौ ।

‡ उ० १, १, १०, १ = ऋ० ०, ५, १०, २ = ऊ० २, २, १६—५, १, १६—११, २, १८—१८,

१, ११ ।

¶ “आश्रितः”—इति ऋत्वि-ने० ।

§ “सुन्वे सुमः”—इति वि० ।

॥ “क्षितीनां”—इति मनुष्य-नामसु षष्ठं नैषष्ट्युक्तम् २, २ ।

+ ‘विनिशोभोऽस्य षष्ठेऽहनि’—इति वि० ।

(श्रैतोष्माणि चत्वारि ॥) त्व^५च्छिया । ग^२दाइवियप
 व^२मानजनिमानी^२इ^१द्यू^१मा^२२ । ता^१मा^१२ः । अ^१मा^१२र्त्ता^१
 त्वा^२३ । य^२घो^१२३४वा । षा^५प्रयो^४ई^५च्चाइ ॥ २७ ॥

त्व^५च्छिया । ग^२दाइविय । प^२वमान । हो^१वा^२इ^२च्चाइ ।
 ज^१निमा^२२३नी^५इ^२४ । द्यु^२म । ता^२३माः । अ^१मा^२२३ । ता^१
 इ^३त्वा^५२३४चौ^२हो^२वा । य^२घो^१इ^१षया^१२३४पु^१न् ॥ २८ ॥

त्व^५च्छाङ्ग^४दा । धि^१य । प^२वमानजनिमानि^२द्यु^२मत्ता^२२
 इ^२माः । अ^१मा^२र्त्ता^२इ^२त्वा^२३ । य^२घो^१२३४वा । षा^५प्रयो^४ई^५
 च्चाइ ॥ २९ ॥

त्व^५च्छो^२इ^२च्छाङ्ग^४दै^५विया । प^२वमा^२२ना । ज^२निमा^२२ना
 ये^२इ^५४ । द्यु^२म । ता^२३माः । अ^१मा^२र्त्ता^२इ^२त्वा^२३ । य^२घो^१२
 इ^५४वा । षा^५प्रयो^४ई^५च्चाइ ॥ ३० ॥ ११७

अथ सप्तमी ।

२१ २२ ३२ ३ १२ ११ २
 एषस्यधारयास्तुतीव्यावारेभिःपवतेमदिन्तमः ।

१ २ ३ १ २ १ २
 क्रीडन्नूर्मिरपामिव ॥ ७ ॥ ११८ *

४ ५ १ २ २
 (गायत्रपाश्वम् ॥) एषाः । स्याधारया३१उवा

५ १ २ १ २ २ २ २
 २३ । ह२३४ताः । अव्यारवारेभिःपवतेमदिन्तमः । क्री

१ २ ३ २ १ ४ १ १ १ १ १
 डानू१मी२ः । अपा३म् । ह२३वा३ । आ३वार३४५ ॥ ३१॥

शक्तिः ऋषिः + । हे “पवमान” पूयमान सोम ! “द्युमत्तमः”
 अतिशयेन दीप्तिमान् “त्वं हि” त्वमेव “दैव्यं” देवसम्बन्धीनि
 “जनिमानि” जन्मानि देवानित्यर्थः । जानासीति शेषः । तानभि
 लक्ष्य “अमृतत्वाय” तेषाम् अमरण्याय “अङ्ग” क्षिप्रं ‡ “घोष-
 यन्” ऋत्विजो आवाणोव शब्दमुदपादयन् उत्पादयन्ति ¶ [हि
 योगादनिघातः § ॥

“घोषयन्”-“घोषः”—इति पाठौ ॥ ६ ॥ ११७

● ५० ७, ५, १७, ५ = ऊचे ४, १, ११ - १८, १, १ ।

† “वासिष्ठः”—इति ऋषि-ने० ।

‡ “अङ्गेति क्षिप्रनामाक्षितमेवाङ्कितं भवति”—इति याङ्कः (निरु० ने० ५, १७) ।

¶ ‘घोषयन् द्यूयते’—इति वि० ।

§ “अङ्कितं परम्बन्धसि”—इति पा० ८, १, ५६ ।

॥ ‘विजिघोमोऽस्य ततोयेऽजनि’—इति वि० ।

(सन्तनि) ॥ एषाद्याउ । ^{४८ ५} ^{१ २ ३} स्याधारया३१उवार३ ।

^५ ^{१ ५८ १२४ २} ^{२ १ ३} ^{४८} ख२३४ताः । अव्या२वार३भिःपवतेमदिन्तमा२३ । क्रीडन्

^५ ^{१ २} ^५ द्याउ । जर्मिरपा३१उवार३ । ई२३४वा ॥—*

(सोमसामानि चैव चीणि ॥) एषस्यधा । ^{१ १२ २} ^१ राया१

^१ ^{३ २ १२ १} ^{१२} ^{१ २ १} सूतारः । अव्यावाराइ । भाइःपवते । मदिन्तमाः ।

^{१२ १} ^१ ^{१ ४} ^२ ^५ क्रीडन्न२३र्मिः । आ२३पा३म् । आ३४पुइवोईद्याइ ॥३३॥

^{२ १ २} ^{४८ ५८} ^१ ^{१२ २} एषस्या३धारयासुताः । अव्याद्यो२इ । वारेभिःपव

^{२ ०} ^{१२} ^२ ^{१ २} तेभादिन्तामा२ः । क्रीडा२न्द्वाइ । ज२३र्मिः । अपा

^{१ १} ^{२ ४ ५} ^४ मिवा । औइद्वावा । द्यो५इ । डा ॥ ३४ ॥

* एतस्यैव सावः परार्द्धं यत्तु विद्येत्यष्टमर्थो गानम् । अग्नयोः सप्तमाष्टमयोः ऋषोः प्रगाथो भवति । सोमोसादर्शनाधिकरणमासायां नवमाध्याय-द्वितीयपाद-वृष्टाधिकरणसादौ तल्लक्षणादयोऽपि विचारिताः । अस्ति चात्रैव भाष्यततो भूमिकायां तदुल्लेखः समन्तात् (२५ पृ०—३८ पृ०) तेनाग्नयोः त्वृकं सम्यस्यते, अथैतादृशं विमिश्र-मूलक-गान-दर्शनस्याप्यनेन हेतुः । तादृश-त्वृक्-मूलक-गानानि चात्र ऊचे (४, १, ११—१८, १, १) एकानि ।

४८ ८४ ११८ २२१ १ ३ २ १
 एषस्यधाप्रयासुताः । अव्यावाराइ । मिःपवता२

२ ३ २ १८ ८ १ १ ५ ४
 ३इ । मदिन्तमाः । क्रीडन्मूर्मिरपोवा३ओ२३४वा । आ-

५
 पूइवोईचाइ ॥ ३५ ॥ ११८

॥ इति ग्रामे गेये सप्तदशः प्रपाठकः ॥

॥ इति गेयगानं सम्पूर्णम् ॥

उक्तृचपिः* । “स्यः” सः “एषः” “सुतः” अभिषुतः सोमः
 “अव्या वारेभिः” अवैर्वालैः तेभ्यः पवित्रे “धारया” आक्षीयया
 “पवते” कलशं मभिलक्ष्य चरति । क्रीडशः ? “मदिन्तमः”
 मादयिद्वतमः । “अपामिव” उदकानाम् “जर्मिः” सङ्घात इव
 “क्रीडन्” इतस्ततः सङ्घीडमानः पवते † ॥

“अव्यावारेभिः”—“अव्योवारेभिः”—इति साम्न ऋचः
 पाठभेदः ॥ ७ ॥ ११८

* “आङ्गिरसः”—इति ऋषि-ने० ।

† ‘विनिधोगोऽस्य सप्तमेऽहनि’—इति वि० ।

अथाष्टमी ।

११ २३ ३३ २ २ १ १२ ३ १ १२ ३ १ २
यउस्त्रियारअपियाअन्तरश्मनिनिर्गाअकृन्तदोजसा ।

१२ २१ ३२ ३ २ ३ १ २ १ १ १ १ ३ १
अभिव्रजन्तन्निषेगव्यमश्चंउवमीवधृष्णवारुज (ओ३म् वमी^१)

२ ३ १ २
वधृष्णवारुज*) ॥ ८ ॥ ११८ +

॥ चतुर्थ-दशति ॥

॥ इति षष्ठः प्रपाठकः समाप्तः ॥ ‡

॥ समाप्तञ्च कृन्दआर्चिकम् ॥ ¶

१ १२ १ २ ३ ४ ५ १
यउस्त्रियारअपियाअन्तरश्मनीर३ । निर्गाहाउ । आ

२ ५ २१ २ २ १
कृन्तदा३१उवार३ । जार३४सा । अभिव्रजन्तन्निषेगव्यम

३ ४ ५ १ २
स्त्रियार३म् । वमी^१हाउ । वाधृष्णवा३१उवार३ । रु२

५
३४जा ॥ ३२ § ॥ ११८

● क० व० पुस्तकयो रेव मभ्यासपाठो न दृश्यते । वस्तुतः कण्ठादि-समाप्तावधि अन्यथाभ्यासो वैदिकशैली ।

† अ० ७, ५, १८, १=कण्ठे ४, १, २—१८, १, १ ।

‡, ¶ भाष्यकृतः सायणस्य मत-विरुद्धरूपे परं सः सर्वभूतपुस्तकेषु ।

§ इदं हि, पूर्व-प्रदर्शित-‘सन्नि’-नामकस्य ‘रषाहाउ’—इत्येतस्य (११८ पृ०) साक्ष्योऽस्मिन् दृश्यम् । ततश्च न तु गेयगानादन्यदिति ध्येयम् । अतएव द्वाविंशदङ्गा-न्वितमिति श्रम् ।

अहिजिह्वाऋषिः * । “यः” सोमः “उस्त्रियाः” उत्तररश्मीलाः†
 “अपियाः” अद्याः [आपइत्यन्तरिक्षनाम (नै० १, ३, ८)। अस्माद्
 “भवे छन्दसि (पा० ४, ४, ११०)”—इति यत्] अन्तरिक्षस्थाः ।
 अहि-प्रभृतिभिरसुरैः ‡ अपाहृत्य निहिता “गाः” आपः ॥
 “अश्मनि” मेघे § “अन्तः” मध्ये स्थिताइत्यर्थः । “ओजसा”
 बलेन “निरक्तस्तत्” निरच्छिन्नत् निरगमयत् अन्तरिक्षादृष्टि
 मकार्षीदित्यर्थः । स त्वम् असुरै रपहृतं “गव्यम्” गो-सम्बन्धि
 “अश्वाम्” अश्वेषु भवं “व्रजं” समूहं “अभि तन्निषे” अभितो
 व्याप्नोति [तनु विस्तारे—छान्दसे लिटि ॥ “तनिपत्योश्छन्दसि
 (प० ६, ४, ८८)” —इत्युपधालोपः] । किञ्च । हे “धृष्णो” शत्रु-
 धर्षणशील + सोम ! स त्वं “वर्मवि” कवचीवः “आरज”
 असुरान् जहि ॥

* “भारहाजः”—इति ऋषि-नै० ।

† ‘उस्त्रियाः’ आदित्य-रश्मयः अगङ्गाद्या वा—इति वि० । “उस्त्रियाः”—इति भोगामस्तु
 तृतीयं नैषण्ड्यकम् (१, ११) । “उसाः”—इति तु रश्मिनामस्तु नवमं नैषण्ड्यकम्
 (१, ४) । “उस्त्रियेति भोगामोत्प्राविशोऽस्या भोगा उचेति च”—इति याज्ञः
 (निब० नै० ४, १८) ।

‡ अहिरिति असुर इति चेन्नो हावेव मेघपर्यायो नै० १, १०, २७-२८ ।

॥ इह मानं मृग्यम् ।

§ “अश्मा”—इति मेघनामस्तु अष्टमं नैषण्ड्यकम् १, १० ।

॥ “छन्दसि लिट्”—इति पा० ४, २, १०५ ।

+ ‘धृष्णो धारयन्’—इति वि० ।

+ ‘वर्मो’ सविता—इति वि० ।

३१ ख,

“अपियाभन्तरश्मनि”-“अप्याभन्तरश्मनः”-इति छन्दोग-
ब्रह्मचर्यानां पाठभेदः ॥ ८ ॥ ११८

इति श्रीमत्सायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थ-प्रकाशे छन्दो-
व्याख्याने पञ्चमस्याध्यायस्यैकादशः खण्डः ॥ ११ ॥

॥ इति काकुभे समाप्तम् ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हाहं निवारयन् ।
पुमर्थांश्चतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्त्तक-श्रीवीर-
बुक्क-भूपाल-साम्राज्यधुरन्धरेण सायणाचार्येण विरचिते
आधवीये सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्याने
पञ्चमोऽध्यायः समाप्तः ॥ ५ ॥

॥ सौम्यं पावमानं वा पर्वं काण्डं वा समाप्तम् ॥

॥ इति तृतीयं पर्वं ॥

ॐ नमः सामवेदाय ।

अथ षष्ठोऽध्याय आरभ्यते ॥

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।

निर्ममे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ १ ॥

आरण्यकाभिधः* षष्ठोऽध्यायो व्याक्रियतेऽधुना † ॥ २ ॥

तत्रेन्द्रेत्यादिकानान्तु पञ्चपञ्चाशतां क्रमात् ।

ऋषिं हृन्दो देवतञ्च तत्र तत्राभिदधहे ॥ ३ ॥

तत्राद्याया ऋचो द्रष्टा भरद्वाजः प्रकीर्तितः ।

द्वितीयस्या वसिष्ठः स्वात्तृतीयाया ऋचः स्मृतः ॥ ४ ॥

वामदेव स्ततश्छन्दो बृहती त्रिष्टुबेव च ।

गायत्रीति क्रमादिन्द्रो भवेत्तिसृषु देवता ॥ ५ ॥

* “आरण्यकगुण्ये” (४, १, १२९ पा०) । अत्यल्पमिदमप्यते मनुष्यरति (प०) । पथ्यध्यायन्यायविहारमनुष्यहस्तिचित्ति वक्तव्यम् (का०) । आरण्यकः पन्थः । आरण्यकोऽध्यायः । आरण्यको न्यायः । आरण्यको विहारः । आरण्यको मनुष्यः । आरण्यको हस्ती (प०) । वा गोमयेषुः (का०) । वा गोमयेचित्ति वक्तव्यम् । आरण्यका गोमयाः आरण्या गोमयाः (प०) ।

† अथ आर्षिक-ग्रन्था इति विवरणादि-सकल-पन्थ-सत्यता वैदिक-प्रवादादुभयतः पुस्तकाख्य-समीक्षणेनोपलभ्यते । तथापि षष्ठ्याध्यायकच्छन्दो नाम हन्तः, अपरो

तत्र प्रथम-खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

१ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

इन्द्रज्येष्ठन्नआभरओजिष्ठमूपुरिश्रवः

१२ २२

२ १ २ ३ १२ १२२

यदिधृत्तेमवज्रहस्तरोदसीउभेसुशिप्रप्राः ॥ १ ॥ १ *

१२

१२ २

२

२

१

१२

† छाउ । ३ । औहोइन्द्रज्येष्ठन्नआभरा३ण । छाउ ।

१२

१

२

२ १ २

१२ २ २ १ २

३ । औहो२ । ओ२ । जिष्ठमूपारा । औहोवाआवाः ।

१२

१२

१

२

२ १ २

२

छाउ । ३ । औहो२ । या२त् । दिधृत्तेमाव । ज्र

१२ २ २ २ १ २

१२

१२

हस्त । औहोवारोदासी । छाउ । ३ । औहो२ ।

१

१२ १ २

१२ २ २ १ २

१२

ओ२ । भेसुशाइप्रा । औहोवापाप्राः । छाउ । ३ ।

१२

१२

२

२

२

१

औहो२ । ओ२ । उज्जवा३छाउ । वा३ । हस् ॥ २४ ॥ १ ‡

नवाध्यायात्मक उत्तरः, ताभ्यामन्यत् एषीऽध्यायेकात्मकः आरण्यक इति व्यवहृतः । सायच-
मते तु नैवम् । अयं हि पक्षोपविभागे रेव हन्योऽग्रन्थं परिसमाप्य तस्यैव पक्षोपभाज
एव इति मन्यते ।

* ऋ० ४, ७, १७, ५ ।

† “नारदसवम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ ।

‡ आ० पा० १५० १, १, १४ ।

हे “इन्द्र” !* “ज्येष्ठ” प्रशस्यतमम् “ओजिष्ठम्” अतिशयेन बलकरम् “पुपुरि” पूरकं “अवः” अन्नं “नः” अस्मभ्यम् “आभर” आहर प्रयच्छ । हे “वज्रहस्त” वज्रबाहो !† हे “सुशिप्र” शोभन-हतुक ! एवम्भूत ! हे “इन्द्र” ‡ “यत्” “अन्नं” “दिधृक्षेम” धारयितु मिच्छेम यच्चानं इमे परिदृश्यमाने “उभे” “रोदन्ती” द्यावापृथिव्यौ “आ पप्राः” आपूरयसि । तदन्न माहरेत्यन्वयः ।

“येनेमेचिन्नवज्रहस्त”—इति बहुचानां पाठः ॥ १ ॥ १

* “इन्द्रतेर्वैश्वर्य-कर्तृषः”—इति नैबल्लम् (३का० १० अ० ८७०) ईश्वरस्यायमिति तद्भाष्यम् ।

† “यथाकारचिन्तनन्देवतानां । पुरुषविधाः स्युरित्येकं चेतनं ववहे क्षुतयो भवन्ति तथाभिधानानि । यथापि पौरुषविधिकैरङ्गैः संक्षूयन्ते—‘ऋष्या त इन्द्र स्यविरस्य बाह्व यत् संभृषा मघवन् काशिरिते’ । यथापि पौरुषविधिकैर्द्रव्यसंयोगैः—‘आ द्वाभ्यां हरिभ्या मिन्द्र याहि कस्यासौल्लोया सुरणं गृहे ते’ । यथापि पौरुषविधिकैः कर्मभिः—‘अहोन्द्र पिब च प्रस्रितस्य आनुत्कर्णं शुधी हवम्’ ॥१॥ अपुरुषविधाः स्युरित्यपरमपि तुषट्प्रभृतेऽपुरुषविधकस्य अग्निर्होतुरादित्यः पृथिवी चन्द्रमा इति । यद्यो रतचेतना-वद्वि क्षुतयो भवन्तीत्यचेतनान्येष्वेवं संक्षूयन्ते यथाक्षप्रभृतीन्योषधिपर्यन्तानि यद्यो रतत् पौरुषविधिकैरङ्गैः संक्षूयन्ते इत्यचेतनेष्वप्येतद्भवत्यभि क्रन्दन्ति हरितेभिरासभि रिति प्रावक्षु तिर्य्यथो रतत् पौरुषविधिकैर्द्रव्यसंयोगैरित्येतदपि तादृशमेव सुखं रथं युयुजे चिन्तुरश्विन मिति नदी-क्षुतिर्यथो रतत् पौरुषविधिकैः कर्मभिरित्येतदपि तादृशमेव क्षोतुक्षित् पूर्वं हविरस्यमाश्रतेति प्रावक्षुतिरेवापि बोभयविधाः स्युरपि वा पुरुषविधानामेव सतां कर्मात्मान एते सूर्यया यज्ञो यजमानस्येवास्यानसमयः ॥ ० ॥” —इति निब० ६० ।

‡ “शिप्रं हन नासिके वा”—इति निब० नै० ६, १७ ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ ३ १ २ ३ १२ १२ १२ ३ १ २ ३ १ २

इन्द्रो राजा जगत चर्षणीनामधिश्मविश्वरूपं यदस्य ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ ३ १ २ ३ २
ततो ददाति दाशुषेवसूनि चोदद्राध उपस्तु तच्चिद्वर्वाक् ॥ २ ॥ २

१ २ २ २ १ १ १ २ १ २
* हावीन्द्राः । राजा । जगतः । चर्षणीनाम् । नाम् ।

२ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २
२ । नाओइनम् । ३ । नाओइनम् । ३ । हावीहो

२ १ १ १ १ २ १ १
हाउ । अधिश्म । विश्वरूपं । यदस्या । स्या । २ ।

२ २ १ २ २ २ १ २ १ २ २ २ १ २
स्याओइनम् । ३ । स्याओइनम् । ३ । औहोहावीहो २ ।

२ २ २ १ १ २ १ २ १
ततो ददा । तीश्दाशु । षावसूनी । नी । २ ।

२ २ १ २ २ २ १ २ २ २ १ २ १
नाओइनम् । ३ । नाओइनम् । ३ । हावीहोहाउ ।

२ २ १ २ २ १ १ २ २ २
चोदद्राधाः । उपस्तु । तच्चिद्वर्वा । र्वा । २ । र्वा

१ २ २ २ १ २ १ २ २ २ १ २
ओइनम् । ३ । र्वाओइनम् । ३ । औहोहावीहो

२ ३ १ १ १ १
३ । हाउवा ३ । ई२३४५ः ॥ ८ † ॥

* “इन्द्रस्याहो हो” — इति आ० मा० १, २, १० ।

† आ० मा० १५० १, १, ८ ।

^{१ २} इन्द्राद्वाउ । ^{१२१ ११} राजा । ^{२ २} जगतः । ^१ चर्षणीनाम् । ^१ नाम् ।

^{१२२} २ । ^{१२२ १२} नोवा । ^{१२} ३ । ^१ नोवाद्वाइ । ^१ ३ । ^१ द्वाओ३ । ^१ द्वा

^१ इद्वाउ । ^{१ १} अधिचमा । ^{१ १ २} विश्वरू । ^१ पयदस्या । ^१ स्या ।

^{१२ २} २ । ^{१२२ १२} स्योवा । ^{१२} ३ । ^१ स्योवाद्वाइ । ^१ ३ । ^१ द्वाओ३ । ^१ द्वाइद्वा

^{१ १२} उ । ^{१ १२} ततोददा । ^{१ २} तीइदाशु । ^१ षाइवद्वाजी । ^१ नी । ^१ २ ।

^{१२२} नोवा । ^{१२२ १२} ३ । ^{१२} नोवाद्वाइ । ^१ ३ । ^१ द्वाओ३ । ^१ द्वाइद्वाउ ।

^{१२१ २} चोदद्राधाः । ^{१ १} उपस्तु । ^१ तच्चिदर्वा । ^१ र्वा । ^१ २ । ^{१२} र्वा

^२ वा । ^{१२२ १२} ३ । ^{१२} र्वाद्वाइ । ^१ ३ । ^१ द्वाओ३ । ^१ द्वाइद्वाउ ।

^१ वाइ । ^{१ १ १ १ १} ई२इ४पु । ॥ १० * ॥ २

यः “इन्द्रः” “जगतः” जङ्गमस्य पञ्चादेः यतो “राजा”
ईश्वरो भवति । चर्षणीनां मनुष्याणां च † राजा भवति । किञ्च
“अधि” चमा [सप्तम्येकवचनस्य लक् ‡] चमायां ¶ “विश्व-

* आ० ना० १, १, १० ।

† “चर्षण्यः”—इति मनुष्य-नामस्वरूपं नैषष्टकम् २, २ ।

‡ “सुपांसुलुक् (पा० १. १, २६)”—इत्यादिना ।

¶ “चमा”—इति पथिवी-नामसु षष्ठं नैषष्टकम् १, १ ।

अथ तृतीया ।

१ ३ २३ १ ३ १ २ ३ १७ १ २३क २२
यस्येदमारजोयुजस्तु जेजेनेवन्स्वः ।

१ २ ३ १ २ ३ २
इन्द्रस्यरन्त्यम्बृहत् ॥ ३ ॥ ३

१ २ १ १ २ १ १ २ २ १ १ २ २
* द्वाउयास्या । इदमारजोयू१जा२ः । तुजेजेनेव
१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
ना१सू१वा२ः । आइन्द्रस्या ३ ४ ५ रा ६ ५ ई । तियं
१
बृहत् ॥ ११ + ॥

रूपं “यत्” धनं मस्ति “अस्य” तस्यापि राजा भवति । “ततो
ददाति दाशुषे वसूनि” यजमानाय † वसूनि धनानि ददाति ।
स इन्द्रः अस्माभिः “उपस्तुतं” सम्यक् स्तुतं “राधः” धनम्
“अर्वाग्” अस्मदभिमुखं “चोदत्” प्रेरयतु ।

“अधिचमा”—“अधिचमि”—इति, “विश्वरूपम्”—“विषु-
रूपम्”—इति, “उपस्तुतम्”—“उपस्तुतः”—इति च साम्न ऋचः
पाठभेदः ॥ २ ॥ २

* “चूर्कशिरः”—इति आ० आ० १, १, १० ।

† आ० आ० १५० १, २, ११ ।

‡ दाशुषे—इति दानकर्मणो दाशतेः (जे० ३, १०, १) रूपम् “दाशान् साकाम्
सीष्ठांश्च (८) १, ११”—इति सिद्धम् ।

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

उदुत्तमंवरुणपाशमस्मद्वाधमंविमध्यमं^१अथाय ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

अथादित्यव्रतेवयन्तवानागसो^२अदितयेस्याम ॥ ४ ॥ ४ *१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
† हाउ । ३ । आयुश्चक्षुर्ज्योतिः । औद्देवा । ई१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
या । उदुत्तमंवरुणपाशमारश्स्मात् । अवाधमंविमध्यमं^३१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अथा^४रश्म्या । अथादित्यव्रतेवयन्तारश्वा । अनागसो^५

“रजोयुजः” ज्योतिर्भिर्युक्तस्य (ज्योतीरजउच्यतइतियास्तः †)

अत्यन्त-तेजस्विनः “यस्य” इन्द्रस्य “इदं” पुरोवर्ति स्तोत्रयुक्तं

हविरस्ति तद्विः “स्वः” स्वर्गं सर्वत्र वा “तुजे” दातरि ‡

“जने” यजमानविषये “वनं” यतो वनमीयं सभजनीयं खलु ।

अतः “इन्द्रस्य” दानं “रन्त्यम्” अत्यन्त-रमणीयं “बृहत्” प्रभूतं

भवति ॥ ३ ॥ ३

* ऋ० १, १, १५, ५ । † “वदन्मोतमयोरर्कः”—इति आ० भा० १, १, १० ।

‡ “रजो रजतेः । ज्योतीरजउच्यते । उदकं रज उच्यते । लोकाराजांस्तु, चक्रम् । समुग्रहनी रजसो उच्यते । “रजांसि विद्या विचरन्ति तन्ववः”—इत्यपि निगमो भवति—इति निब० मै० ४, १८ ।

§ तुजे इति तुञ्जतेर्दानकर्मणो रूपम् मै० १, २०, ८ ।

^{२११} ^१ ^{२२} ^{१२} ^२
दितयेसिया^{२३}मा^३। द्वा^३। ३। आयु^{२२}सु^२र्ज्यो^२तिः ।

^{१२} ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^१ ^१
औ^{१२}हो^१वा । ई^१२ । या^१२३४ । औ^{१२}हो^२वा । ई^१२३४५

॥ १३* ॥ ४

आये ऋचौ चतुष्पादे छेकपादयुतान्तिमा ।

शौनःश्रेपी गार्ग्यमदी वामदेवीति ताः क्रमात् ।

वारुचौ पावमानी च वैश्वदेवीति संस्मृताः ॥

हे “वरुच” । † “उत्तमम्” उत्कृष्टं शिरसि बद्धं “पाशम्”
“अस्माद्” अस्माभ्यम् “उच्छ्रयाय” उत्कृष्टं शिथिलं कुरु । “अधमम्”
निकृष्टं पादेऽवस्थितं पाशम् “अव अथाय” अवाधस्तात् शिथिली-
कुरु । “मध्यमम्” नामिदेशगतं पाशं “विअथाय” विमुच्य शिथि-
लीकुरु । “अथ” अमन्तरं हे “आदित्य” अदितेः ‡ पुत्र !

* आ० आ० १५०१, २, १२ ।

† “इच्छा वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुचा विवाससि । अतूर्ने पन्थाः
पुकरचौ चर्यमा सप्तहोता विश्वरूपेषु जन्मसु (ऋक् १००० ६, ४, ४)”—इति सन्त-
तिज्ञात्—“अचोराच” मित्रावरुचौ (शका० ११५० २१५०)”—मैत्रह्यभाष्याच्च मित्र-
शब्देन दिवा, वरुच-शब्देन च रात्रिः सुपथः । “वरुचः हवोतीति सतः (शका०
१०५०१५०)”—इति युत्पादनात् सर्वेषां षडपठादीनां तस्योरूपेण चावरुचश्च ।

‡ “अदितिरदीना * * ‘अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता च पिता च
पुत्रः । विश्वे देवा अदितिः पञ्चजना अदितिर्जातमदितिर्जनिजम्”—इत्यदितेर्विभूति
माशब्द एवाभ्युदीनानीति वा”—इति मैत्रह्यम् शका० ४५० २२-२३५० । दितिः
अष्टमं तद्भावोऽदितिरिति निष्पन्नोऽर्थो भाष्यादि-सम्बन्धः ।

अथ पञ्चमी ।

१ २ ३ १२ २२

त्वयावयम्यवमानेनसोम

१ २ ३ १२ २२

भरेकृतंविचिनुयामशाश्वात् ।

१ २ ३ १२ २२

तन्नोमित्रोवरूणोमामहन्ता

१ २ ३ १ २ ३ २ २

मदितिःसिन्धुःपृथिवीउतद्यौः ॥ ५ ॥ ५ *

† छपायपृष्ठ । पा । ओहा । ईश्या । (एवं त्रिः)

त्वयावयम्यवमानेनसोमा । भरेकृतंविचिनुयामशाश्वात् ।

तन्नोमित्रोवरूणोमामहान्ताम् । अदितिःसिन्धुःपृथिवी

वरूण ! “वयं” शुनःश्रेयाः “तव” क्रते त्वदीये कर्मणि “अदितये”

सुखन-राहित्याय “अनागसः” अपराध-रहिताः “स्याम”

भवेम ॥

“अथादित्यव्रतेवयन्तव”-“अथावयमादित्यव्रतेतव”—इति-

साञ्ज ऋचः पाठभेदः ॥ ४ ॥ ४

* अ० ७, ४, २२, २ ।

† “अथा सर्पसाम”—इति आ० ब्रा० ३, १, १२ ।

^{६ १}उताद्यौः । ^{१ १ १}हृपायप्रह । पा । ^{१ १ १}ओहा । ^{५ २}इह्या ।

^{१ १ १}२ । ^{१ १ १}हृपायप्रह । पा । ^{१ १ १}ओहा । ^{१ १}इह्या । ^१यार३४ ।

^{५ १ १}ओहावा । ^{१ १}३ । ^१सुवः । ^{१ १}२ । ^{१ १ १ १}३ । ^{१ १ १ १}सुवा २३४ ५ः ।

॥ ७ ॥

^{१ १ १}हृपायप्रह । पा । ^{१ १ १}ओहा । (एवं त्रिः) । ^{१ १}त्वयावयमवमाने

^{१ १}नसोमा । ^{१ १}भरेकृतंविचिनुयामशास्त्रत् । ^{१ १}तन्नोमित्रोक्त्

^{१ १ १}णोमामहान्ताम् । ^{१ १}अदितिःसिन्धुःपृथिवीउता । ^१द्यौः ।

^{१ १ १}हृपायप्रह । पा । ^{१ १ १}ओहा । ^{१ १ १}२ । ^{१ १}हृपायप्रह । पा ।

^{१ १}ओहा । ^१हार३४ । ^{५ १ १}ओहावा । ^{१ १}सुवः । ^{१ १}३ । ^१सुवः ।

^{१ १ १ १ १}ए२३४५ ॥ ८ † ॥ ५

* † आ० गा० १५० १, १, ७-८ । † “समुद्रस्य सर्पसाम”—इति आ० गा० १, २, ११ ।

अथ षष्ठी ।

३ १२ २२ ३२७ ३ २

इमंवृषणक्कुणुतैकमिन्नाम् ॥ ६ ॥ ६

३ १२ ३२ २

३ २

१

३ २

* इमाओवा । ३ । इमा३ । ओइ । २ । इमा

१

५

३ १२ ३२ २

३ २

१

३ । ओइ३३वा । वृषाओवा । ३ । वृषा३ । ओइ ।

हे “सोम !”† पयमानेन पवित्रेण पूयमानेन “त्वया” सहा-
येन “भरे” [सङ्ग्राम-नाम (नै० २, १७, ६)] सङ्ग्रामे “शश्वद्”
बहु “कृतं” कर्तव्यं “वयं” “विचिनुयाम” विशेषेण कुर्याम ।
यस्मात्तव साहाय्येन कर्माणि कुर्मः “तत्” तस्मात्, अस्मान्
“मित्रः वरुणः अदितिः” एतन्नामिकाः । “सिन्धुः”
एतदभिधाना । तथा “पृथिवी” “उत” अपिच “द्यौः” । एते
मित्रादयः “नः” अस्मान् “मा” “महन्तां” पूजयन्तु धनादि-
दानेन ॥ ५ ॥ ५

० “वृषा”—इति आ० ब्रा० २, २, १२ ।

† “सोमः सुमोतेः यदेन मभिषुषन्ति । वज्रस्य मस्य नैवष्टु कं दत्तमाचर्य मित्र
प्राधान्येन । तस्य पावसानोषु निदर्शनाद्योदाहरिष्यामः”—इत्यादि नैवस्तम् एका०
११७० २७० ।

‡ सिन्धुः समुद्रः । समुद्र इति चण्डरिचनानामु पञ्चदशम् पदम् नि० १, २ ।

अथ सप्तमी ।

२ १ १ १ २ १ २ १ १ २ २ १ २
सनइन्द्राययज्यवेवरुणायमरुद्भ्यः ।

१ १ २ २
वरिवोविम्परिस्त्रिव ॥ ७ ॥ ७ *

२ २ १ ५ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
२ । वृषा३ । ओ२३४वा । णङ्कुणावता । एकाओ
२ २ २ १ २ २ १ २ २ १ ५
वा । एका३ । ओइ । २ । एका३ । ओ२३४वा ।
२ २ १ १ १
इन्मा२३४५म् ॥ १३ † ॥ ई

१ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
‡ एजज्ञा । तेजातमन्वसोदिविसङ्गुमिया२द
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
दाइ । इडा । उग्र२३र्ममदा१ईआ३वाः । सानः ।

पूर्वस्था सृचि प्रकृता हे मित्रादयो देवाः । यूयम् “एकम्”
अद्वितीयं दानकर्मणि “इमं” सीमं “वृषचं” कामाना मभिवर्षकं
“ऊचत” कुरुत । तथा “इमां” क्रियां फलाभिवर्षिकां कुरुत ॥

६ ॥ ६

* आ० ७, १, १८, १ ।

† आ० मा० १५० २, १, १२ ।

‡ “आकरवर्षम्”—इति आ० मा० १, १, १२ ।

^{१२} इन्द्राययज्यवेवरुणायमरुक्ष्मियाः । ^१ इडा । ^१ वरिवोवि
^१ त्परा^१ इसाश्वा । ^१ आइना । ^{१२} विश्वान्ययआद्युक्त्तानिमानुषा
^१ रणाम् । ^२ इडा । ^१ सिषासन्तोवना^१ रश्चोइ । ^{११} माहा^१ र्शउ
^१ वार^१ र् । ^१ इट् । ^१ इडा^१ र^१ ४५ ॥ १८ * ॥ ७

गायत्री पावमान्यो तु सन इत्यादिके ऋचौ ।

अमहीयुस्तयोरेवं छन्दोदैवतनिर्णयः ॥

हे सोमः ! † “सः” “नः” “वरिवोवित्” धनस्य लभकस्व
 “नः” अस्माकं “यज्यवे” यष्टव्यायेन्द्राय “वरुणाय” ‡ “मरुद्भ्यः” ॥
 च “परिस्त्रव” धारया चर ॥ ७ ॥ ७

● आ० पा० १५० १, १, १८ ।

† “स्यैवा घरा भवति चन्द्रमसो वेतस्य वा”—इति नि० ३का० ११५० ४५० ।

‡ ‘वरुणः कवन्’ प्र-सप्तर्जं (ऋ० ५, ६, ११, १)—इत्यादि-मन्त्र-लिङ्गात् इह वरुणो
 मेघ-वर्षक-हेतुभूतः । “कवन्मेघम्”—इत्यादि निब० दै० १०, ४ ।

॥ “मरुतो मितराविहो वा, मितरोविहो वा, मरुद्भवन्तोति वा इति नैरुक्तम्
 ३का० ११५० १३० । ‘वायु र्बे’ अपिहा देवता’—इति च श्रूयते । ततो मरुतो
 वायव इति सिद्धान्तः ।

अथाष्टमी ।

३१२ १२ १२३ १ २ ३ १ १
 एनाविश्वा^१न्य^२र्य^३आद्य^४, न्नानिमानुषाणाम् ।

१ २
 सिषासन्तोवनामहे ॥ ८ ॥ ८

१२ १ २ २ २ १ २ १२
 * छाउ । ३ । उच्चातेजातमारश्नसाः । छाउ । ३ ।
 १ २ १ १ १२ १ १
 दिविसङ्गमिया^१रश्ददा^२इ । छाउ । ३ । उग्र^३शर्म^४म^५च्चार^६इ
 १ १ ३ ५ १२ १ २ १
 अवाउ । वा३ । इ२३४डा । छाउ । ३ । सनइन्द्रायया
 १ १२ १ २ १ १ १२
 रश्ज्यवा^१इ । छाउ । ३ । वरुणायमरु^२रश्ज्या^३इ । छाउ ।
 १ २ १ २ १ ३ ५ १२
 ३ । वरिवोवित्परा^१इस्रवाउ । वा३ । इ२३४डा । छाउ ।
 २२ २ १ १ १२ १ २ २
 ३ । एनाविश्वा^१निआ^२रश्न^३आ^४इ । छाउ । ३ । द्यु^५न्नानिमा
 १ २ १२ १ २ २ १ १
 नुषार^१श्ना^२इम् । छाउ । ३ । सिषासन्तोवना^३रश्म^४च्चाउ ।
 १ १ ११११
 वा३ । इट् । इडा^१रश्४५ ॥ १२ + ॥ ८

* “अपत्यम्”—इति आ० आ० १, २, १२ ।

† आ० आ० २५० १, १, १२ ।

अथ नवमी ।

३ १ १ ३ १ ३ २ ३

अहमस्मिप्रथमजाहृतस्य

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

पूर्वन्देवेभ्योऽमृतस्यनाम ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २

योमाददातिसद्देवमाव

३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २

दहमन्नमन्नमदन्तमग्नि ॥ ८ ॥ ८

॥ प्रथम-दशति ॥

२२

१२२ २

२ १

१२२२

* छाउ । ३ । सेतूत्तर । ३ । दुस्त । रान् । ३ । दाने

१२२२

२२

२

२ १

नादानम् । ३ । छाउ । ३ । अहमस्मिप्रथमजाहृतार३

२, ११११

२२

१२२ २

२ १

स्यार३४५ । छाउ । ३ । सेतूत्तर । ३ । दुस्त । रान् । ३ ।

“एना” एनेनानेन सीमेन “मानुषाणां” मनुष्याणां “वि-
ज्ञानि” “द्युज्जानि” अन्नानि “अर्यः” अभि गच्छन्तः † “सिषा-
सन्तः” सम्भक्तु मिच्छन्तश्च वयं “वनामहे” भजामहे ॥ ८ ॥ ८

° सार्धम् । सेतुषाम् । पुष्यगतिर्या । विष्णोर्वा—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ ।

† “अर्यः”—इति ईश्वरनामसु द्वितीयं नैषधुक् २, १२ । इह तु न गता-
वित्यस्य रूपमिदम् ।

^{१ २ १२ २} ^{१ २ १२ १२} ^{१२}
 अक्रोधेनक्रोधम् । २ । अक्रोधेनक्रोधम् । छाउ । ३ ।
^{१२ २ २} ^१ ^{१ १ १ १} ^{१२}
 पूर्वन्देवेभ्योअमृतस्यना २ ३ मा २ ३ ४ पू । छाउ । ३ ।
^{१२२ १} ^{२ १} ^{१ १ २ १२} ^{१२}
 सेतूँस्तर । ३ । दुस्त । रान् । ३ । अङ्घयाअङ्घाम् । ३ ।
^{१२२ २} ^{२ १} ^{१ १ १ १ १} ^{१२}
 योमाददातिसइदेवमा २ ३ वा २ ३ ४ पूत् । छाउ । ३ ।
^{१२२ १} ^{२ १} ^{१ १ २ २} ^१
 सेतूँस्तर । ३ । दुम्त । रान् । २ । सत्येनानृतम् । ३ ।
^{१२} ^१ ^१ ^{१ १ १ १ १} ^{१३}
 छाउ । ३ । अहमन्नमन्नमदन्तमा २ ३ द्नीर २ ३ ४ पू । छाउ ।
^{१२१२} ^{१२ १ १} ^{१ २}
 ३ । वा । एषागतिः । ३ । एतदमृतम् । ३ । स्वर्गच्छ । ३ ।
^{१२ १} ^{१२२ १२ १२ १ १} ^{१ १ १ १}
 ज्योतिर्मच्छ । ३ । सेतूँस्तीर्त्वाचतुरार २ ३ ४ पू ॥ ३४ * ॥ ८

चिष्टुभा अन्नदेवता आत्मान मेवाह आत्मा एव ऋषिः ।
 “देवेभ्यः पूर्व” अग्नि-वरुणादि-देवेभ्यः पुरा “अहम्” “अन्नम्”
 देवता “अमृतस्य” विनाश-रहितस्य “ऋतस्य” सत्यस्य पर-
 ब्रह्मणः सम्बन्धिनी “प्रथमजा अस्मि नाम” प्रथमत एवीत्यन्ना

यस्मिन् आकाशः ॥ १ ॥ आकाशमुच्यते अन्ध आकाशाद्वायुर्दिग्वा अग्निर्वायुः
 श्वेतोनिस्त्रिगुणं रूपेण श्वेतोतिथिं आपश्चतुर्गुणा रसेनाद्वाः पृथिवी पञ्चगुणा गन्धेन
 पृथिव्या भूतग्रामस्यावरजस्तमाकदेतद्वर्णमसृष्टं आगन्ति तस्यां ते सुषुप्सुव्रजानि
 प्रत्याहरति भूमिग्रामाः पृथिवी मणिं यन्ति पृथिव्यप आपो श्वेतोतिथं श्वेतोतिथीं च
 वायुराकाश आकाशो मनो मनो विद्यां विद्या मन्त्रान् मातृगान् मन्त्रानाम्ना प्रतिभां
 प्रतिभां प्रकृतिं सा स्त्रियति युगसृष्टं रात्रिस्त्रावेतावहोरात्रावज्जं परिवर्तते स
 कास्त्रिद्वैतद्वर्णयति । युगसृष्ट्यपर्यन्तं मध्यंद् व्रज्यो विदरात्रिं युगसृष्ट्यानां
 तेहोरात्रविदो जगदति ॥ ४ ॥ तं परिवर्तमानं मन्योऽनुप्रवर्तते कदा दृष्टा विभ-
 क्कानिमात्रोऽति मिति गम्यते स मिथ्यादग्नेर्देवं पावकं मन्त्राभूतेषु चिरोद्वाकाशाद्वायोः
 प्राञ्चस्यचुष वज्राश्च तेजसोद्वाः स्त्रेणं पृथिव्या मूर्तिः । पार्थिवांस्त्रेणो गुणान्-
 द्यात् चोष्मादतस्त्रीन् पितृतोऽस्त्रिस्त्रायुमन्त्रान् पितृतत्त्वद्वांसमोक्षितानि मातृ-
 तोऽन्नं पानं मित्यदौ सोऽयं पुरुषः सर्वमयः सर्वज्ञानोऽपि लूतः ॥ ५ ॥ स वयसु-
 रध्यते तद्भवति । यदि धर्ममनुवध्यते तद्देवो भवति यदि ज्ञानमनुवध्यते तदमृतो
 भवति यदि काममनुवध्यते सं चरते । इमां योनिं सन्दध्यात्तदिदमन्नं मतस्त्र-
 स्त्रेणा रेतसः सम्भवति स्त्रेणो रसे रसाच्छोषितं श्लोक्षितामन्नांसं मांसाम्नेदो
 मेदसः स्त्रावा स्त्रावोस्त्रीन्स्त्रिभ्यो मन्त्रा मन्त्रातो रेतस्त्रिद्वं योनौ रेतः सिद्धं पुष्टयः
 सम्भवति । शुक्रानिरेके पुमान् भवति श्लोक्षितातिरेके स्त्री भवति द्वाभ्यां सन्नेन
 नपुंसको भवति शुक्रभिन्नेन यमो भवति शुक्रश्लोक्षितसंयोगेनामातृपितृसंयोगाच्च
 तत् कथमिदं शरीरं परं संयम्यते सौम्यो भवत्येकरात्रोषितं कलसं भवति पञ्च-
 रात्राद्दृष्टाः सप्तरात्रात्वेष्टी द्विसप्तरात्राद्गुहः पञ्चविंशतिरात्रः स्रष्टिर्नो वनो
 भवति मासमात्रात् कठिनो भवति द्विमासाभ्यन्तरे शिरः सम्पद्यते मासत्रयेण
 प्रौढाद्यादेशो मासचतुष्कोऽथ जम्बूदेशः पञ्चमे मासे मन्त्रोन्मन्त्रादेशः षष्ठे मासे
 मासिकाक्षिणेन च सम्भवति सप्तमे चक्षुःसमर्थो भवत्यष्टमे बुधाध्यवस्यति नवमे
 सर्वाङ्गसम्पूर्णो भवति ॥ मृतस्याहं पुनर्जातो जातस्याहं पुनर्मृतः । नामा योनि
 सृष्ट्याहं मयोपितानि यानि वै ॥ आचारा विविधा भुक्ताः पीता नामाविद्या-
 क्ताः । मातरो विविधा दृष्टाः पितरः सुहृदस्तथा ॥ अवाङ्मुचः पीड्यमानो
 जन्तुश्चैव समन्वितः । साङ्ख्यं योऽयं समन्वयेत् पुष्टं वा पञ्चविंशकमिति ॥ ततश्च
 देशमे मासे प्रजायते जातश्च वायुना सृष्टस्त्रिजगति जगत्परम् । अन्ते च

शुभाशुभं कर्मेतच्छरीरस्य प्रामाण्यम् ॥ ६ ॥ अहोतरं सम्भ्रत महाकपालं शिरः सम्य-
 सते षोडश वपापलाणि नव स्नायुशतानि सप्तशतं पुरुषस्य मर्मेणा मर्दयन्तस्यो रोमाणि
 कोट्यो हृदयं द्वादशकपालानि द्वादशकपालानि जिह्वा दृष्यते द्वादशपर्वो तथोपस्थ-
 ः द्वापञ्चेतन् मूलपुरीषं कक्षादाधारपानसिक्तादादुपचितकर्माणावन्त्योन्वं जायेते
 इति । तं विसाकर्म्मणी समन्वारमेते पूर्वप्रज्ञा च महत्यज्ञानतमसि मग्नौ जलमग्न-
 च्युतिपासाः "शोक-क्रोध-लोभ-मोह-मद-भय-महोर-हर्ष-विषादेऽस्मात्प्रयात्तकैर्दग्दैरभि-
 भूयमानः सोऽस्मादाकर्ण्यं जघनीभावानामन्त्रिमुच्यते सोऽस्मात्पात्रं महाभूमिकावच्छरीराग्नि-
 भेषमावैः प्रकृत्य प्रकृतिरचिपरीत्य तैजसं शरीरं कृत्वा कर्मसोऽनुकूलं फलं मह-
 भूय तस्य सङ्ख्ये पुनरिदं लोकं प्रतिपद्यते ॥ ७ ॥ अथ ये हिंसा मानित्य विसामु-
 त्यस्य महत्तपस्येऽपिरे चिरेण वेदाङ्गानि वा कर्माणि कुर्वन्ति ते धूम मभि सम्भवन्ति
 शुभा द्वाविं रात्रेरपचीयमाचपच मपचीयमाचपचाहृदिषायनं दक्षिणायनान्
 पितृलोकं पितृलोकचन्द्रसं चन्द्रमसो वायुं वायोर्दृष्टिं दृष्टेरोषधयश्चैतद्गृत्वा तस्य
 सङ्ख्ये पुनरेवमं लोकं प्रतिपद्यते ॥ ८ ॥ अथ ये हिंसामुत्सृज्य विसा मानित्य
 महत्तपस्येऽपिरे ज्ञानोक्तानि वा कर्माणि कुर्वन्ति तेचिरेभि सम्भवन्त्यधिषोऽहरश्चापू-
 र्यमाचपच सापूर्यमाचपचादुदमयनमुदमयनाद्देवलोकं देवलोकादादित्यमादित्या-
 दैवतं वेद्युतान् ज्ञानसं ज्ञानसः पुरुषो भूत्वा ब्रह्मलोकं मभिसम्भवति न ते पुनरावन्त नो
 मिहा दन्दशुका यत इदं न जावन्ति तस्यादिदं वेदितव्यं मयाप्याह ॥ ९ ॥ न तं
 विदाथ य इमा जजानान्यसुत्याक मन्तरं बभूव । भीक्षारेण प्राहता जदप्या
 चातुतप उक्थशासचरन्ति ॥ न तं विषया विदुषो यमेव विद्वांसो वदत्यचरं
 ब्रह्मवस्यति मन्यसुत्याक मन्तरं मन्यदेशा मन्तरं बभूवेति भीक्षारेण प्राहतास्तमसा जदप्या
 चातुतप उक्थशासः प्राचं सूर्यं यत्पथगामिनश्चरन्त्यविद्वांसः चोचश्च मह प्र वदन्त्यथा
 षो विद्वांसः चोचश्चोऽनु कथयते तस्य तपसा सहाप्रमाद मेत्यसात्रयो भवति तेवा सन्तत
 क्रियेतेन सुखी भिष्ये देव हि सखा चैतः सञ्जानाति भूतं भवद्भविष्यदिति । ज्ञाता
 कक्षाज्जायते सखा कक्षात्युच्यते सख भूतेन्द्रियैः शरते महाभूतानि सेन्द्रियाणि प्रज्ञया
 कर्मकारयति इति वा तस्य तपः प्रतिष्ठाशील मुपक्रम आत्मा ब्रह्मेति स ब्रह्मभूतो
 भवति साक्षिणाचो ज्वनित्तते न्यो ज्ञानस्ततः ॥"—इति १४,१—१० ।

अथ द्वितीय-खण्डे—

सैषा प्रथमा ।

२ ३ १ २

२ २ २ १ २

त्वमेतदधारयः कृष्णासुरोद्दिणीषुच ।

१ २

३

२ ३ १ २

परुष्णौषुः रुशत्पयः ॥ १ ॥ १० †

२ २

२

२ २ १ २

१ २ ३

५

‡ छाउत्वमेतात् । एतदेतात् । आधारा२३४याः ।

२ १ २

२

२

२ २

२ १

२

२ १

१

कृष्णासुरोद्दिणाश्द्विषूश्च । परुष्णा२३४षू । रुशत् । पा

१ २ २ ३ ४ औद्दिवा ॥ २० ॥

२ २

१ २

१

१ २

१

त्वमेतद्वोद्दिवा । वोद्दि । आधाशराया२ः । वोद्दि ।

१ २

१

१ २

१

कार्णाशसुरो२ः । वोद्दि । वोद्दिणीषुचा२ः । वोद्दि ।

१०

१

२ १

१ २

५ २ २

पारुष्णाद्विषू२ः । वोद्दि । रुशत् । पारया२३४औद्दिवा ॥ २१ ॥

२ २

२

१

२

१

आर्द्वत्वमेतात् । आ । आधाशराया२ः । आर्द्वका

१

१

२

१

१ ०

र्णाशसुरो२ः । आर्द्ववोद्दिणीषुचा२ः । आर्द्वपारुष्णा

० “पुद्गलीषु” — इति ऋ० ।

† ऋ० ७, ६, ११, ३ ।

‡ “नोचि वार्षाचराचि” — इति आ० आ० १, २, १५ ।

१ ११ १ २ ५२ २ १ १
इष२। आइ। रुशत्। पारयार३४औहेवा। अभि

२ ११ २१ २२२ १२ ५१ ११ १ १ २२
स्फूर्जयं द्विष्मः । समोषाभिस्फूर्जयं द्विष्मः । अस्मभ्यङ्गात्

१ १ २ १ १ १ १
वित्तमार३४पुम ॥ २२ * ॥ १०

श्रुतकञ्चक्रधिरिन्द्रो गायत्री । अस्य सामर्थ्यं मेवोपपादयति—
हे इन्द्र ! “कणासु” कणावर्णासु गोषु तथा “रोहिणीषु च” [“वर्णा
दनुदात्ताओपधात्तोः (४, १, ३८)”—इति ङीप्] “परुष्णीषु”
रोहितवर्णासु [“परुष्णी पर्ववतीति यास्कः†] पर्वशः पर्वशो
नानावर्णासु च गोषु “रुशत्” [रोचते दीप्तिकर्मणः‡] दीप्त्यमानं
श्वेतम् “एतत्” परिदृश्यमानं “पयः” क्षीरं त्वम् “अधारयः”
धारयसि । तस्मात् तद्वत् पूजयाम इति समन्वयः ॥ १ ॥ १०

* आ० २५० २, २, १०—२१ ।

† अनुदात्तसु “वर्णानाम्बतिनितानामाम् (१ पा० १० सू०)”—इति सूत्रेण ।

‡ “हरावती परुष्णीत्याहुः पर्ववती भास्वती कुटिलगामिनी”—इति निब० ८, १६ ।

॥ “वज्रदिति वज्रनाम रोचते न्” इति वज्रशः । सूर्यं मखा वदत माह साहचर्याद्
“सहचर्याद्वा”—इति यास्कः नै० १, १०—नै० ६, ११ ।

अथ द्वितीया ।

१२ १२३ १२४ ३ ९

अरुचदुषसःपृश्निरग्रिय

११ २ १११ १२

उत्तामिमे तिभुवनेषुवाजयुः ।

३ १२ ११२

मायाविनोममिरेअस्यमायया

३१२ १२३ २३१ २

नृचक्षसःपितरोगर्भमादधुः ॥ २ ॥ ११ *

१२

१ ९

१२२

† हाउ । ३ । स्वर्विश्वम् । ३ । अरुचत् ।

२१

१

१२

१ २

। ३ । उषसःपृश्निरा२यायाः । हाउ । ३ । स्वर्विश्वम् । ३ ।

१२ १२

२१ २

१

१२

१

उत्तामिमे । ३ । तिभुवनेषुवा२जायुः । हाउ । ३ । स्वर्वि

९

१२ २ २

१२

१

१२

श्वम् । ३ । मायाविनः । ३ । ममिरेअस्यमा२याया । हाउ

१

२

१ ९

२१ २

१

। ३ । स्वर्विश्वम् । ३ । नृचक्षसः । ३ । पितरोगर्भमा२दा

* उ० १, २, १६, २ ।

† “सर्व्वोतिषौ द्वे” — इति आ० ना० ३, २, १६ ।

^{१२}धूः । ^१हाउ । ^१३ । ^१स्वर्विश्वम् । ^१२ । ^१सुवार३र्विश्वाउ । ^१वा३ ।

^११११११
१३ । सुवार३४५ः ॥ ८ * ॥

^{१२}हाउ । ^{१२}३ । ^१ज्योतिर्विश्वम् । ^१३ । ^१अरुरुचत् । ^१३ । ^१उष

^१सःपृश्निरा३ । ^४आयाः । ^{१२}हाउ । ^{१२}३ । ^१ज्योतिर्विश्वम् । ^१३ ।

^{१२}उक्षामिमे । ^{१२}३ । ^१तिभुवनेषुवा३ । ^४जायूः । ^{१२}हाउ । ^१३ ।

^{१२}ज्योतिर्विश्वम् । ^१३ । ^{१२}मायाविनः । ^१३ । ^{१२}ममिरेअस्यमा३ ।

^४या या । ^{१२}हाउ । ^१३ । ^{१२}ज्योतिर्विश्वम् । ^१३ । ^१नृचक्षसः । ^१३ ।

^{११२}पितरोगर्भमा३ । ^४दाधूः । ^{१२}हाउ । ^{१२}३ । ^१ज्योतिर्विश्वम् । ^१२ ।

^{१२}ज्योता२३इर्विश्वाउ । ^१वा३ । ^११३ । ^{१२}ज्योती२३४५ः ॥ १० * ॥ ११

अरुरुचदिति त्वेतां पवित्रो दृष्टवानृषिः ।

पवमानो देवता स्याच्छब्दश्च जगती स्मृता ॥

“उषसः” सम्बन्धी “पृश्निः” आदित्यः ‡ [“पृश्निरादित्यो

०, १ आ० मा० १५० २, १, ८-१० ।

‡ “तथापि निमग्नो भवति ‘सप्तर्षीरः शृणोतु नः’ इत्युषस मन्त्रे सप्तार मासं साहचर्याद्रसहस्राहापि”—इति निरु० नै० ३, १६ ।

३४ख,

भवति प्राप्नुत एनं (नै० २, १४) वर्णः”-इति नैरुक्ताः] “अयि-
यः” अय्यो मुख्यः सोमः * “अरुरुचत्” रोचयति । सः “उक्षा”
जलस्य हेक्ता पर्जन्यः सन् “मिमिति” वृषं शब्दायते । “भुक्-
नेषु” भूतजातेषु “वाजयुः” तेषां मन्त्र मिच्छन् । “मायाविनः”
माया प्रज्ञा तदन्तो देवाः “अस्य” सोमस्य “मायया” प्रज्ञया
“ममिरे” निर्मितवन्तः [सोमस्य एकैकांश-पान-वशात् अन्दा-
दयः स्त्र-स्त्र-व्यापारेण जगत् सृजन्तीत्यर्थः] । तस्यास्य मायया
“नृचक्षसः” नृषां द्रष्टारः “पितरः” पालकाः देवाः † अङ्घ्रिरसः‡
पितरो वा “गर्भम्” “आ दधुः” धारयन्ति ओषधीषु । [स
चात्र सूर्यात्मा सोमः स्तूयते । सूर्यरश्मानुगमाधीनवर्धना-
च्चन्द्रस्य । यद्वा । अयमुषसः पृश्निः सविता अरुरुचत् रोचयति
रोचते वा सर्वं शिष्टं समानं तत् सम्बन्धिनो नृचक्षसो नृषां
द्रष्टारः पितरो जगद्रक्षकाः रश्मयो गर्भं मादधुर्वृद्ध्यर्थम् ॥

“मिमितिभुवनेषु”—“विभर्तिभुवनानि”—इति साम्न ऋचः
पाठ-भेदः ॥ २ ॥ ११

* “अपममनेनेति वा । मरुचेनेति वापसम्पादिन इति वा । अपिवाप मित्येतद-
जर्थकं सुपबन्ध माददीत”—इति निब० ६, १६ ।

† “पिता पाता वा पास्तृयिता वा”—इत्यारभ्य “पिता दुहितुर्गर्भं दधाति
पर्जन्यः पृथिव्याः”—इत्यन्तं शास्त्रः नै० ४, ११ ।

‡ “अङ्घारेखङ्घ्रिराः । अङ्घ्रिरा अङ्घना अङ्घना”—इति निब० नै० ३, १७ ।

अथ चतुर्थी ।

१ १ १ २

२ १ २

इन्द्रवाजेषुनोवसहस्रप्रधनेषुच ।

१ १ १ १ २ २ १ २

उग्रउग्राभिहृतिभिः ॥ ४ ॥ १३ *

१

२ २ २ २

२ २ १ २

२ २ २ १

जा३। औहोवा । २। औहोहाइ । ३। इन्द्रोवज्रीहि

१

५

२ २ २ २

२ २

रा२३ण्ययाउ । वा३। ई२३४डा । औहोवा । ३। औ

१ २

—

१ २ २ २

२

१

होहाइ । २। इन्द्रवाजेषुनो२३अवा३। सहस्रप्रधना

१

२ २ २ २

२ २ १ २

१

२

२३इषुचा३। औहोवा । ३। औहोहाइ । २। उग्रउग्रा

१

२

१

१ १ १ १ १

भिहृ२३तिभाउ । वा३। इट् । इडा२३४५ ॥ ११ ॥ १२, १३

हे “इन्द्र” ! “उग्रः” शत्रुभिरप्रपृथक्स्व “उग्राभिः” अप्र-
 पृथ्याभिः “जतिभिः” अस्मादेव्यपरपक्षाभिः “वाजेषु” युद्धेषु +
 “नः” अस्मान् “अव” रक्ष तथा “सहस्रप्रधनेषु च” सहस्र-
 सहस्राक-गजाश्वादि-लाभयुक्तेषु महायुद्धेष्वपि रक्ष ॥ ४ ॥ १३

* ऋ० ८, ८, ३८, १ ।

† आ० गा० १५० १, १, ११ ।

‡ “वाजे”—इति पञ्चमनामसु द्विचत्वारिंशत्तमं नैवष्टकम् २, १० ।

अथ पञ्चमौ ।

१ २ ३ १ २ २ १ २ १ २

प्रथश्चयस्यसप्रथश्चनामा

२ २ १ १ २ १ २

नुष्टुभस्यचविषोचविर्यत् ।

१ १ २ २ १ २ १ २

धातुद्युतानात्मवितुश्चविष्णो

१ १ २ २ १ २

रथन्तरमाजभारावसिष्ठः ॥ ५ ॥ १४ *

† चाउप्राथाः । चयस्यसप्रथः । चना२ । माउवा३ ।
 ईहा । ३ । ऊवा५ । ओ२३४वा । ई२३४डा । आनुष्टुभस्य
 चविषः । चवा२इः । याउवा ३ । ईहा । ३ । ऊवाइ
 ओ२३४वा । ई२३४डा । धातुद्युतानात्मवितुः । चवा-
 २इ । णाउवा३ । ईहा । ३ । ऊवाइ । ओ२३४वा ।
 ई२३४डा । रथन्तरमाजभारा । वसा२इ । षाउवा३ ।
 ईहा । ३ । ऊवाइ । ओ२३४वा । ई२३४डा । ए३ ।
 द्युत् ॥ ५ ॥

^{१ १} प्राथाः । ^१ चयस्यसप्रथः । ^१ चना२ । ^१ मा३१उवार३ ।
^{२२२} इडा । ^१ ३ । ^२ होइ । ^{१२} हो । ^१ वाहा३१उवार३ । ^{१ ५} इ२३४हा ।
^{१२ १} आनुष्टुभस्यहविषः । ^{१ २} हवा२इः । ^१ या३१उवार३ । ^{१२२} ईडा । ^१ ३ ।
^१ होइ । ^२ हो । ^{१२} वाहा३१उवार३ । ^{१ ५} ई२३४हा । ^{१२१ २ १२} धातुर्द्युताना
^१ त्सवितुः । ^१ चवा२इ । ^१ ष्णा३ । ^१ उवा३ । ^{१२२} इडा । ^१ ३ ।
^१ होइ । ^२ हो । ^{१२} वाहा३१उवार३ । ^{१ ५} ई२३४हा । ^{१ १} रथन्तर
^{२ १२२} माजमारा । ^१ वसा२इ । ^{१ २} छा३१उवार३ । ^{१२२} इडा । ^१ ३ ।
^१ होइ । ^{२ १२} होवाहा३१उवार३ । ^{१ ५} ई२३४हा । ^{१ ११} ए३ । ^{१ १} द्यूता
^{१ १ १ १} २३४पुः ॥ ६ ॥ १४

अपश्यत् प्रथदत्वितां त्रिष्टुभं प्रथनामकः ।

वैश्वदेवीं भवेदेवं छन्दो दैवतनिर्णयः ॥

“यस्य” वसिष्ठस्य “प्रथः” नाम पुत्रः यस्य भरहाजस्य “स
 प्रथः नाम” पुत्रः तयोर्मध्ये “वसिष्ठः” मम पिता “अनुष्टुभस्य”
 अनुष्टुप् छन्दसा युक्तस्य “हविषः” घर्माख्यस्य “यज्विः” हविष्ठा

अथ षष्ठी ।

३ १ १ १ १ २ २ २ ३ १ २
नियुत्वान्वायवागग्रयं शुक्रोचयामिते ।

१ २ १ २ २ २
गन्तासि*सुन्वतोयुद्धम् ॥ ६ ॥ १५

२ २ २ १ १ १ २ २ १
+चाउ । ३ । शुक्रम् । ३ । शुक्रं शुक्रम् । ३ । शुक्रं
२ २ १ १ १ १ १ २ २ १ २
शुक्रम् । २ । शुक्रं शुक्रम् । नियुत्वान्वायाश्वागा
२ २ १ २ १ २
द्वी २ । अयं शुक्रा आश्यामाशता २३ । गन्तासि
१ २ १ २ १ १ २
सुन्वाशतोयुद्धश्चाउ २३म् । चाउ । ३ । शुक्रम् । ३ । शु-
१ २ १ १ १ १ २ १ १
क्रं शुक्रम् । २ । शुक्रं शुक्रम् । शुक्रं शुक्रम् । २
पादकं “रथन्तरं” साम तद्रथन्तरं “धातुः” धातुसञ्ज्ञाद्देवात्+
“द्युतानात्” द्योतमानात् सवितुश्च ॥ विष्णोश्च § “आज-
हार” आहृतवान् । [हृद्यहोर्भं इति भत्वं रथशब्दोपपदात्
तरतेः संज्ञायां भृदृवृजीति खच् । अरुर्हिषदजन्तस्येति सुमा-
गमः ॥ ५ ॥ १४

* “गतासि”—इति ऋ० ।

† “शुक्रम्”—इति चा० प्रा० ३, १, १८ ।

‡ “धाता-विधाता” सर्वस्य इति नैबल्लम् ३का० ११५० १०ख० ।

¶ “सविता सर्वस्य प्रसविता”—इति नैबल्लम् ३का० १०५० ११ख० ।

§ “विष्णुर्विभ्रतेर्वा व्यभ्रतेर्वा”—इत्यादि नैबल्लम् ३का० ११५० १५ख० ।

एवञ्च विष्णुशब्देन सर्वस्यापी सर्वान्नावांसीति सिद्धान्तः ।

अथ सप्तमी ।

१ २२ ३११ ३१२
यज्जायथाअपूव्यमघवन्वृत्रहत्याय ।

१ २ ३ १ २ ३ १ ० ३ १ २ २
तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तन्नाउतोदिवम् ॥ ७ ॥ १६ *

॥ द्वितीय-दशति ॥

३ १ १ १ ३ ५ २ २ १ २ १ १
शुक्रम् । शूर । क्रा२३४ । औहोवा । ए । शुक्रम् ।
३ ॥ ७† ॥ १५

नियुत्वानिति गायत्र्या वायुं गृह्णमदोऽब्रवीत् ॥

हे “वायो” ! † “नियुत्वान्” नियतो वाहनानि [वायोः
नियुतोरिति (१, १५, १०) निघण्टुः] तैर्युक्तस्त्वं “आगहि”
आगच्छ । “अयं” “शुक्रः” दीप्यमानः सोमः ते तुभ्यं “अयामि”
[यामेः कर्मणि लुङि रूपम्] नियतो गृहीत आसीत् यतः
‘सुन्वतः’ सोमाभिषवं कुर्वतो यजमानस्य “गृहं” “गन्तासि”
यातोसि ॥ ६ ॥ १५

० उ० ६, १, १८, १=॥ ६, ६, ११, ५—१—०—ऊह्ये १, २, १६=२, १, २=
३, २, १६ ।

† आ० आ० २५० ३, २, ७ ।

‡ ‘वायुर्वतैर्वेत्ते वांस्त्राद् गति-कर्मणः’—इत्यादि नेदक्तम् २का० १०१, १७० ।

^{१२ २} * एयज्जायथाः । ^{१२ १} अपूर्वि^१या । ^१ चाउ । ^{२ १} मघवन्वृ । ^१ चा-
^{१ १२} उ । ^१ त्रहत्याया । ^{२ १} चाउ । ^१ तत्पृथिवीम् । ^{१ १} चाउ । अ-
^१ प्रथयाः । ^१ चाउ । ^{१२ २ २ १ १} एअ्रीहोवादीशाः । ^{१ १} तदस्तम्नाः ।
^२ चाउ । ^{२ २ १} उत्तोदिवाम् । ^१ चाउ । ^{१२ २ २} एअ्रीहोवा३ । ^१ अस्
^{१ १ १} पया२३४५ः ॥ ८ ॥

^{१२ २} एचाउयज्जायथाः । ^{२ १} अपूर्वि^१या । ^{१२ १} होइ । ^१ ३ । ^{१२ १} चाउचाउ-
^१ चाउ । ^१ मघवन्वृ । ^१ होइ । ^१ ३ । ^{१२ १} चाउ३ । ^{१ १२} त्रहत्याया ।
^१ होइ । ^१ ३ । ^{१२ १} चाउ३ । ^१ तत्पृथिवीम् । ^१ होइ । ^१ ३ । ^{१२ १} चाउ
^{१ १} ३ । ^१ अग्रथयाः । ^१ होइ । ^१ ३ । ^{१२ १} चाउ३ । ^{१२ २ २ १ १} एअ्रीहोवादीशाः ।
^{१ १} तदस्तम्नाः । ^१ होइ । ^१ ३ । ^{१२ १} चाउ३ । ^{१२ १} उत्तोदिवाम् । ^१ होइ ।
^{१२ १} ३ । ^{१२ २ २} एअ्रीहोवा३ । ^{१ १ १ १ १} अस् पया२३४५ः ॥ १० ॥

० “वायोः षट् साराणि”—इति आ० भा० १, २, १८ ।

३५ख,

^{२२२} एछाउ । ^{१२} औश्चो२ । ^{१ २} यज्जायथा३ । ^{२ २} अपूर्वि॒या । ^१ हो
^१ ववा२३होइ । ^१ मा । ^१ घवन्वृ॒त्रह॒त्याया । ^२ होववा२३हो
^१ इ । ^१ तात् । ^२ पृथिवीम॒प्राथ॒याः । ^१ होववा२३होइ । ^{२२२} ए॒त्रौ
^{२२} होवादी॒शाः । ^१ होववा२३होइ । ^१ तात् । ^{१ २ २} अ॒स्त॒भ्ना॒उ॒तो
^१ दि॒वाम् । ^१ होववा२३होइ । ^{२२२ २} ए॒त्रौ॒हो॒वा३ । ^{१ २} ह॒स॒इ॒डा॒प॒या
^{११११} २३४५ः ॥ ११ ॥

^{१ १ १ १} याज्जायाज्जा । ^{१२ २} यथा॒अ॒पूर्वि॒या॒औ॒श्चो । ^{१ १} हा॒र॒इ॒या ।
^{२ १ १} औ॒श्चो । ^{२ १ २} मा॒घवन्वृ॒त्रह॒त्याया॒औ॒श्चो । ^{१ १} हा॒र॒इ॒या । ^१ औ॒श्
^{१ १} चो । ^{२ १ १ १} तात्पृथिवीम॒प्राथ॒या॒औ॒श्चो । ^{१ १} हा॒र॒इ॒या । ^{१ १} औ॒श्चो ।
^{१ २ २} ताद॒स्त॒भ्ना॒उ॒तो॒दि॒वा । ^{१ १} मौ॒श्चो । ^{१ १} हा॒र॒इ॒या । ^१ औ
^{२ २ १} ३होवा॒हा॒उ॒वा३ । ^{१ १११} प॒या॒र३४५ः ॥ १२ ॥

^१ ऊ । ^{१२१} वौ॒हो॒श्इ । ^{१ १ १ १} यज्जायथाः । ^{१ १ १ १} अ॒र्वि॒पू॒या । ^१ म

१ १ १ २ १ १ १ १ २ १ १ १ २ १ १ १ २
घावन्क्व । चक्षत्याया । तत्पृथिवीम् । अप्राथयाः । त

१ १ १ २ १ १ १ २ १ १ १ २
दस्तन्माः । उतोदिवाम् । ऊ । वौक्षो१३ । २ । ऊ ।

१ १ १ १ २ २ २ १
वौक्षो१२ । उज्जवा३छाउ । वा३ । हस् ॥ १३ ॥

१ १ २ २ २ १ १ १ ५ २ १ १
योरयिंवीरा३यिन्तमाः । योद्युम्नार३४इर्द्यु । म्नाव

२ १ १ ५ २ १ १ २ २
तमार३ः । सेमः३२३४ताः । साइन्द्रताये३ । अस्ति

२ ५ २ १ १ १ ५ ५ ५
स्वार३४धा । एते३ । मार३४दाः । उज्जवा३छाउ । वा ।

१
अस् ॥ १४ ॥

१ १ १ २ १ १ १ १ २ १
* छाउक्षो३छाउ । ३ । अन्तरिक्ष३सुवर्दिवञ्जग । म्ना ।

१ १ २ १ १ १ १ २ १ १
(त्रिः) । परात्परमैस्य । ता । परात्पर । मैरय । ता ।

१ १ २ १ २ १ १ २ १ १ २ २ १ २ १ १
परात्परमैरय । त । औक्षोवा३छाउ । वा । ए । यज्ञो

२ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
दिवोमूर्ध्वादेवमादनोघर्मोज्योतिः ॥ १५ ॥

^{१२ २} ^{१ १ १ १} ^१ ^१
 छाउहोछाह । ३ । अन्तरिक्षं सुवर्दिवज्जग । मा ।

^{१२} ^{२ १} ^१ ^{१२} ^{२ १}
 (त्रिः) । परात्पर मैरय । ता । परात्पर मैरय ।

^१ ^{१२} ^{२ १} ^२ ^{१२} ^{१२} ^१
 ता । परात्पर मैरय । त । औहोवाछाउ । वा ।

^{१२ १} ^१ ^{१ १२ २} ^१ ^{१२} ^{१ १२ २ १ २ १२}
 ए । पृथिव्यन्तरिक्षन्द्यौरापः कनिक्रदात्सिन्धुरापोमरुतोमा

^२ ^{१२ २}
 दयन्ताङ्घ्र्मोज्योतिः ॥ १६ ॥

^{१२ २} ^{१५} ^{१ १२ २ २}
 छाउहोछाह (इत्यादिपूर्वपाठः) ता । दिवोमूर्ध्ना न

^{२ २} ^{१ २} ^३ ^५ ^{१ २ १ १२ २}
 स मैरयन् । होये ३ । हो २ ३ ४ वा । यशोधर्मोज्यो

^{२ २} ^{१ २} ^३ ^५ ^{१ २ २}
 तिः । यशःसमैरयन् । होये ३ । हो २ ३ ४ वा । तेजो

^{१ १२ २} ^{१२} ^{२ २} ^{१ २} ^३
 धर्मोज्योतिः । तेजःसमैरयन् । होये ३ । हो २ ३

^५ ^{१ १ १२ २} ^१ ^{२ २} ^{१ २}
 ४ वा । सुवर्धर्मोज्योतिः । सुवःसमैरयन् । होये ३ ।

^३ ^५ ^{१२ १ १२ २} ^{१२} ^{२ १}
 हो २ ३ ४ वा । २ । ज्योतिर्धर्मोज्योतिः । ज्योतिःसमैर

^{१ २} ^३ ^{२ १ २ १ २ २}
 यन् । होये ३ । हो २ ३ ४ ५ वा ६ ५ ६ । धर्माधर्मोज्यो

तिः ॥ १७ ॥

१२ २

१५

१२

१२ १

२

* छाउचोछाउ (इत्यादि) ता। औचोवाछाउ। वा

१२ १ २ १

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

ए। इडांयच्छदस्कृतिंयच्छ। ए। मनोजोयच्छ। ए। मनो

२

१२

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

१

महिमानंयच्छ। ए। यशस्विषिंयच्छ। ए। प्रजवर्चायच्छ।

१२

१२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

ए। पशून्विशंयच्छ। ए। ब्रह्मक्षत्रंयच्छ। ए। स्वर्ज्याति-

१

यच्छ ॥ १८ ॥

१२ २

१५

२ २ २

छाउचोछाउ। (इत्यादि) ता। यज्जायथा। अ

२ १ २

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

पूर्वाया। मधवन्वृत्रहत्याया। या। तत्पृथिवीमप्राथा-

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

याः। तदस्तम्नाउतोदाइवाम्। छाउचोछाउ (इत्या

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

दि) त। औचोवाछाउ। वा। ए। तेजोघर्मःसङ्गी

२ २

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

उन्ते शिशुमतीर्वायुगोपास्तेजस्वतीर्मरुद्भिर्भुवनानिचक्रदुः।

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

२

इट् इडा२३४५। ई२३४५ ॥ १९ ॥

^{१२ २} छाउहोवा । ^{१२ २ ३} ३ । ^१ परात्यरमैरय । ^{१२} ता । ^{१२} परात्य
^{२ १} रमैरय । ^१ ता । ^{१२ २ १} परत्यरमैरय । ^१ त । ^{१२ १२ १} औहोवाहा
^१ उ । ^{१ २} वा । ^{१२ १} इन्द्रो । ^{१२ २} धेनुः । ^{१२ २} ३ । ^{१२ २} आपो ^{१२ १} धेनुः ।
^{१२} ३ । ^{१२ १} भूमि ^{१२ १} धेनुः । ^{२ १} ३ । ^{१२ १} अन्तरिक्षधेनु । ^{१२ १} ३ । ^{१२} द्यौः
^{१२ १} र्हेनुः । ^१ ३ । ^{१२} परं ^{१ १} धेनु । ^{१२ १} ३ । ^{१२ १} व्रतं ^{१२ १} धेनु । ^{१२} ३ ।
^{२ १} सत्यं ^{१२ १} धेनु ^१ ३ । ^१ ऋतं ^{१२ १} धेनु । ^{१२ १} ३ । ^{१२} इडा
^{१२ १} धेनुः । ^१ ३ । ^{१२ १} स्व ^{१२ १} र्हेनुः । ^{१२} ३ । ^{१२} ज्योति ^{१२ १} र्हेनुः ।
 ३ ॥ २० ॥

^{१२ २} छाउहोवा । ^{१२ १ १२} ३ । (इत्यादि) ^{१२} ता । ^{१२} यज्जा ^{१२} यथाः ।
^{१२ २} अपूर्विष्या । ^{१२ २} अपूर्विष्या३ । ^{१ २ १} आपूर्वार्३४या । ^{१ २} मघवनकु ।
^{१ २ २} ऋक्षत्याया । ^{१ २ २} ऋक्षत्याया३ । ^{१ २ १} ऋक्षत्या२३४या । ^१ तत्पृ
^{१ २ २} थिवीम् । ^{२ २} अप्राथयाः । ^{१ २} अप्राथया३ । ^{१ २ ३} आप्राथा२३४याः ।
^{१ २ २} तदस्तम्नाः । ^{१ २ २} उत्तोदिवाम् । ^{१ २ २} उत्तोदिवाम् । ^{१ २} उत्तो

३ ५ १२ २ १
दार३३इवाम् । जाउहोवा । ३ । (इत्यादि) त ।

१२ १२ २ १ १२२ २१ २ १ २ २ १ २ १२ १२
 औहोवाहाउ । वा । तेजोधर्मः सङ्गौडन्तेवायुगोपास्ते

१२ ११ ११ १२
जस्वतीमं रुद्धिर्भुवनानिचक्रदुः ॥ २१ ॥

१ १ १ २ १ १ १
द्वा॒श्च॒वाक् । ३ । द्वी॒वा । २ । द्वी॒वा । ३ । द्वा॒उ॒वा ।

१२ १२१ २१२ २ १२१ २१२ २१२ २ १२१
 ए। लोकम्प्रजाङ्गर्भो नायमदध्याच्चाचपराचपथिभिश्चर-
 ३ ११११
 न्ता२३४५: ॥ २२ ॥

* ^१दा^१रजवाक् । ३। ^{११}चावा । ३। ^{११}अय^२सशिङ्मेह ।

१ १२ १२ २ १ १२ १२ १ १
 होइ । यस्माद्यावापृथिवी भूवनानिचक्रदुः । हो

इ. अयस्सशिङ्गे३। चोइ। यस्मादापन्नीषधयोभुव-

नानिचक्रदुः । होइ । अयं सशिङ्गे । होइ । यस्मा

^१ त्समुद्रिया^२ मुवना^३ निचक्रदुः । ^४ होइ । अयं^५ सशिङ्गते^६ ३ ।

१ १२१ २ २२१२ २२ १ १ १
 होइ । यस्माद्विश्वाभूताभवानिचक्रदुः । होइ । वा

• “अनुमानम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, १८ ।

^१रजवाक् । ^{१ १}३ । ^१होवा । ^{१२ १ १}३ । ^१आपः । ^१२ ।

^{१ १ १ १ १}आपा२३४५ः ॥ २३ ॥

^{१ १}हार्जवाक् । ^{१ १}३ । ^{१२}होवा । ^{३ १२ १}३ । ^१येभिर्विया । ^{१२ १२}अमैरा
^{१२}यार्ः । ^{३ १२ १}तेभिर्विया । ^{१२ १२}अहीमादार्म् । ^{१२ १२}येभिर्भूताम् ।
^{१२ १}सहःसाहार्ः । ^{१२ १२ १२ २}तेभिस्तेजआपः । ^{१२}आपा२ । ^{१२ १}येभिर्व्य
^{१ १ १}न्तरिक्षमैरयाः । ^१हार्जवाक् । ^{१२}३ । ^{१ १}आपः । ^{१ १}२ । ^{१ १}आपा
^{१ १ १}२३४५ः ॥ २४ ॥

^{१ १}हार्जवाक् । ^{१ १}३ । ^{१२}होवा । ^{१२ १}३ । ^१यजजायथा । ^१अ
^१पूहार् । ^१वार्याः । ^१मघवनवृत्रहाहोर् । ^१त्यायार् । ^१तत्
^१पृथिवीमग्राहोर् । ^१थायाः । ^{१ १}तदस्तम्नाउतोहो
^१रह । ^{१ १}दाइवार्म् । ^{१ १}हार्जवाक् । ^{१ १}३ । ^{१ १}होवा । ^{१ १}२ ।
^१होवा । ^२३ । ^{१२}हार्जवाक् । ^{१२ ११ १}३ । ^{१ १ १}तेजोघर्मःसङ्गीडन्तेशि

२२ २ १२ २२ १२ २२ १ २१ २२ १ १ १ १ १
 शुभतीर्वायुगोपास्तजस्वतीर्मरुद्भिभुवनानिचक्रदू २३ ४ ५:

॥ २५ * ॥ १६

नृमेध-पुबमेधो हावधो ऐन्द्रा अनुष्टुभः ॥

हे “अपूर्व्य” त्वत्तोव्यतिरिक्तेन पूर्वेष्वर्जितः † । हे “मघ-
 वन्” मंहनीयतम धनवन्निन्द्र । “हव्रहत्याय” ‡ हव्रासुर-
 हननाय “यद्” यदा त्वं “जायथाः” उत्पन्नः प्रादुर्भूतोसि “तत्”
 तदानीमेव “पृथिवी” प्रथमानाम् “अप्रथयः” प्रसिद्धां दृढाम-
 करोः । “उत” अपि च “दिवं” द्यां द्यलोकम् अन्तरिक्षेण
 “अस्तम्भाः” निबद्धा मकार्षीः ॥ ईदृशं वीर्यं त्वदन्धस्य न भवती-
 त्यर्थं द्योतयितुम् अपूर्व्येति पदम् ॥ ७ ॥ १६

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
 छन्दोव्याख्याने षष्ठ्याध्यायस्य द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

* आ० गा० १५० २, २, ८—२५ ।

† ‘अपूर्व्या पूर्वेषु मध्यरात्रादिकालेषु विद्यमाना’—इति १५० २, ७, ४र्थे चिं सायणः ।
 ‘यतः पूर्वं’ नास्ति सा अपूर्वा, अपूर्वा एव अपूर्वा, सार्थिकसहितः ; प्रथमेत्यर्थः—
 इति च तत्रैव वि० ।

‡ ‘अथास्य कर्म’—रसातुप्रदानं हव्रधो या च का च वसुहतिरिन्द्रकर्मैव तत्—
 इति नैबल्लम् ३का० ७अ० १०अ० । ‘हव्रधो मेघवधः’—इति च तत्रत्य-भाष्यम् ।
 “तत्कोटव्रोमेघइति नैबल्लाः । लाट्टोऽसुरइत्येतिहासिकाः । अपास्य द्योतिवस्य मित्री-
 आवकर्मणो वर्षकर्म आयते तत्रोपमार्थेन युद्धवर्षा भवन्ति”—इति निब० नै० २, १६ ।

३६ख

अथ द्वितीया ।

१ ३ २ ३ १ २ ४ २ ३
सन्ते पयांसिसमुयन्तुवाजाः

१२ २२ ३ १ १
संवृष्णान्यभिमातिषाक्षः ।

२ ३ १ १ १ १ २२ १ १२ १
तारार३४५ः । छाउ । ३ । आनो२ब्रु० । ए । रक्ष

२२ २ २ २ २ १ २२ २ २ १२ १
तनोरक्षितारोगोपायतगोपायितारः । २ । ए । रक्ष

२२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ ३ १ १ १
तनोरक्षितारोगोपायतगोपायितारा२३४५ः ॥ ७ * ॥ १७

वामदेवऋषिः प्रोक्तो मयीत्यस्याः प्रजापतिः ।

देवता स्यात्तत्तच्छब्दोऽनुष्टुप् सद्यश्चतोरितम् ॥

“परमेष्ठी” परमे लोके तिष्ठतीति परमेष्ठी “प्रजापतिः”[†]
“दिवि” द्योतमाने स्वर्गे “द्यामिव” द्योतमानां कान्ति मिव ।
“मयि” अस्मदीये शरीरे “वर्चः” तेजः ब्रह्माख्यं “दृंहतु” वर्ध-
यतु । “अथो” अपिच “यश्च” दृंहतु । “अथो” किञ्च
“यज्ञस्य” यागस्य सम्बन्धि अतएव स उत्तमं “पयः” हविलक्ष-
मन् च दृंहतु ॥ १ ॥ १७

• ५१० गा० १५० ४, १, ७ ।

† ‘प्रजापतिः प्रजानां पाता पालयिता वा’—इत्यादि नैदक्षन् २५० १०५० ४२;
४३ च० ।

१ १ २ ३ १ २
आप्यायमानोऽमृतायसोम

३ १ २ २ २ ३ १ २
दिविश्रवाः सुत्तमानिधिष्व ॥ २ ॥ १८ *

१ २ २ १ २ २ १ २ २
† औवा२ । ३ । सन्ते पया । सी३समु । यन्तु
४ २ ५ २ २ २ १ २ २ ४ २ ५
वाजाः । संवृष्ण्या । नी३अभि । मातिषाद्वाः ।
२ २ १ २ २ २ २ २ ४ २ ५ २ १
आप्यायमा । नो३अमृ । तायसोमा । दिविश्रवा ।
२ १ २ २ ४ २ ५ १ २ १
सी३उत्त । मानिधिष्वा । औवा२ । २ । औ२ ।
३ ४ २ २
वार३४ । औ३वा । ३ ॥ ८ † ॥

१ २ १ २ २ १ २ २ ४ २ ५
‡ ई२ । ३ । सन्ते पया । सी३समु । यन्तुवाजाः ।
२ १ २ २ १ २ २ ४ २ ५ २ २ १ २
संवृष्ण्या । नी३अभि । मातिषाद्वाः । आप्यायमा ।
२ १ २ २ ४ २ ५ २ १ २ २ १ २ २ ४
नो३अमृ । तायसोमा । दिविश्रवा । सी३उत्तमानिधि
५ १ १ २ ४ २ २ १
ष्वा । ई२ । २ । ई२आ२४औ३वा । ४ ॥ ११ § ॥ १८

* ऋ० १, ६, २९, २ । † “सोमव्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २० ।

‡ आ० मा० २५० ४, १, ८ ।

§ “सोमव्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

§ आ० मा० २५० ५, १, ११ ।

अथ तृतीया ।

१ ३ १२ १२ ३ २ ३ १ २ ३ १
त्वमिमाओषधीःसोमविश्वास्त्वमपोअजनयस्त्वङ्गाः ।

१२ २२ ३ २५ १ १ ३ १ १२ ३ १२ २२
त्वमातनोरुर्वा३न्तरि३न्त्वञ्जोतिषावितमोववर्थ ॥ ३॥१८

१२ २ ३२ १२
* छाउ । ३ । द्यौवा३ । ३ । छाह । द्यौवा३ ।

२२ ४ २ १११ ४ २
३ । द्यौवा३ । ३ । द्यौवा३४५ । २ । द्यौवा३४ ।

४२२ १ २ २ २२ २ १ २२ १ २ १२ २
द्यौद्यौवा । त्वमिमाओषधीःसोमविश्वाः । त्वमपोअज

त्रिष्टुभः पावमान्यः स्यादृषिर्गौतमनामकः ।

हे “सोम !” “अभिमातिषाहः” अभिमातीनां शत्रूणां हन्तुः
“ते” तव एवम्भूतं त्वां “पयांसि” अपणार्थानि क्षीराणि “संयन्तु”
सङ्गच्छन्ताम् । तथा “वाजाः” हविलक्ष्णान्यन्त्रानि च त्वां सङ्ग-
च्छन्ताम् । “वृष्णानि” वीर्याणि च सङ्गच्छन्ताम् । हे “सोम !”
त्वम् “अमृताय” आत्मनः अमृतत्वाय अमरत्वाय “आ” समन्ता-
हर्षमानः सन् “दिवि” नभसि स्वर्गे “उत्तमानि” उद्गततमानि
उत्कृष्टानि “अवांसि” अन्नानि अस्माभिर्भोक्तव्यानि हविलक्ष-
णानि “धिष्ण” धारयते । [“क्रियाग्रहणं कर्तव्यमिति (पा० २,
३, १३) कर्मणः सम्प्रदानत्वात् चतुर्थ्यर्थे षष्ठी + ॥ २ ॥ १८

० “सोमव्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ ।

+ “चतुर्थ्यर्थे षष्ठ्यं हन्तुमिति”—इति पा० २, ३, ६२ ।

^{१ २} नयस्त्वङ्गाः । ^{१ २ ३२ १} त्वमातनोरुर्वन्तरिचं । ^{१ २ ३२ १} त्वञ्ज्योतिषावितमो
^१ ववर्थ । ^{३२} हाउ । ^३ ३ । ^१ होवा३ । ^३ ३ । ^{३२} हाह । ^१ होवा
^{३२} ३ । ^३ ३ । ^{४ १ १ १ १} होवा३ । ^३ ३ । ^४ हो३वा ३ ४ ५ । ^३ ३ । ^४ हो३
^२ वा३४ । ^{५ २ २} औहोवा । ^{३२ १} ए । ^{१ १ १ २} जनदिवमन्तरिक्षम् । ^{१ २ ३} थिवीवि
^{१ २ २} श्वभोजसम्युरुहपाञ्जीजनः । ^१ इट् । ^{१ १ १ १} इडा२३४५॥१०*॥१९

हे “सोम !” “त्वम्” “इमाः” भूम्यां वर्तमानाः “विष्वाः”
 सर्वाः “ओषधीः” “अजनयः” उत्पादितवानसि । तथा “त्वम्”
 “अपः” तासां मोषधीनां कारणभूतानि वृष्ट्युदकानि अजनयः ।
 तथा त्वं “गाः” सर्वान् पशून् † उदपादयः । “उरु”
 विस्तीर्णम् “अन्तरिचं” “त्वम्” “आ तनोः” विस्तारितवानसि ।
 तस्मिन्नन्तरिचे यत् “तमः” अस्मद्वृष्टि-निरोधकम् अन्धकारं
 तदपि “त्वं” “ज्योतिषा” आत्मीयेन प्रकाशेन “वि ववर्थ” वि-
 शिष्टं कृतवानसि । [ववर्थं वृज् वरणे लिट्स्थलि, “बभूधातत-
 न्यजगृश्वववर्थति” (पा० ७, २, ६४) निपात्यते ॥

“आतनोः”—“आततन्य”—इति साम्न ऋचः पाठो ॥ ३ ॥ १९

* आ० गा० ३५० ४, १, १० ।

† “अथापि पशुनामेव भवत्येतस्मादेव”—इति निरु० नै० २, ५ ।

अथ चतुर्थी ।

३ १ १ ६ १ २ ३ १ २ २ २ २ १ १
अग्निमीडेपुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् ।

१ २ ३ १ २
होतारं रत्नधातमम् ॥ ४ ॥ २० *

१ २ २ १ २ २ १ २ २ १ १
† मनोहाउ । वयोहाउ । वर्चोहाउ । अग्निम् ।
१ २ २ १ २ ३ ५ २ २ २ २ २
ईडा२इ । पुरोहार२३४इताम् । इहहाउ । इडाहा
उ । आयुर्हाउ । यज्ञ । स्यदा२इ । वमृत्वी२३४जाम् ।
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
स्वर्हाउ । ज्योतिर्हाउ । ऋत॑हाउ । होता । र॑
२ २ ४ २ १ २ १ १ १ १ १
रा२३ । रत्नधा३तापुमा६पुईम् । ए३ । म॒हा२३४पुः॥ १३ ॥
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
‡ हाउश्वा । अग्निमीडेपुरोहितम् । देवेषु निधिमा॑
२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
अहम् । हाउश्वा । यज्ञस्य देवमृत्विजम् । देवेषु नि
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
धिमा॑अहम् । हाउश्वा । होतारं रत्नधातमम् । दे

* ऋ० १, १, १, १ ।

† गवीं व्रतान्तिमम् (आ० ब्रा० १, २, २१) ।

‡ आ० गा० ३५० ४, १, १३ ।

॥ यमव्रतायम् (आ० ब्रा० ३, ९, ९१) ।

१८ १ १८ १ १ १५ १८ १८१८ १ १८
 वेधुनिधिमाँ अहम् । छाउश्वा । ए । देवेधुनिधिमाँ
 ११
 अहम् । (एवं त्रिः) ॥ १८ * ॥ २०

अग्नि मीडे मधुच्छन्दा गायत्रेषाग्नि-संस्तुतिः ।

“अग्नि”-नामकं “देवम्” “ईडे” स्तौमि [ईड स्तुताविति (अदा० आ०) धातुः मन्त्रस्यास्य होत्रा प्रयुज्यमानत्वात् अहं होता स्तौमीति लभ्यते] कौटशम् अग्निम् ? “यज्ञस्य पुरोहितं” यथा रात्रः पुरोहितः तदभौष्टं सम्पादयति तथाग्निरपि यज्ञ-स्यापेक्षितं होमं सम्पादयति । यद्वा यज्ञस्य सम्बन्धिनि पूर्वभागे आहवनीयरूपेणावस्थितम् । पुनः कौटशम् ? “होतारम्” ऋत्वि-जम् [देवानां यज्ञेषु होतृनामक ऋत्विगग्निरेव । तथाच श्रूयते— “अग्निर्वै देवानां होति”] । पुनरपि कौटशम् ? “रत्नधातम्” यागरूपाणां रत्नानाम् अतिशयेन धारयितारं पोषयितारं वा † । अत्राग्नि-शब्दस्य यास्की बहुधा निर्वचनं दर्शयति— “अथातीनुक्रमिष्यामीऽग्निः पृथिवीस्थानस्तं प्रथमं व्याख्यास्यामी अग्निः कस्मादयणी भवति, अयं यज्ञेषु प्रणीयतेऽगं नयति सन्न-ममानोऽक्तोपनो भवतीति स्थीलाष्टौवि र्न क्तोपयति न स्नेहयति त्रिभ्य आस्थानेभ्यो जायतइति शाकपूणिरितादक्ताद्गं धाहानी तात्स खल्वेते रकार मादत्ते गकारमनक्तेर्वा दहते र्वा नीः परस्तस्यैषा भवति(७, ४, १)” इति ॥ ४ ॥ २०

• आ० गा० १५०४, १, १८ ।

† यास्कस्त्वमुमेवं व्याख्यातवान्—“अग्निमीडेऽग्निं याचामीहिरध्वेषकर्म पूजा-कर्म वा पुरोहितो व्याख्यातो यज्ञश्च । देवो दानाद्वा दीपनाद्वा सोतनाद्वा हुष्यानी

अथ पञ्चमी ।

११ ११७ ११ १
तेमन्वतप्रथमस्त्रामगोना

२ ३१२११२ १२
न्निःसप्तपरमस्त्रामजानन ।

१ २ ३ १३ १२ ३२
ताजानतीरभ्यनूषतक्षा

३ १२ ११२ २२३ १ १
आविर्भुवन्नरूपीर्य्यशसागावः ॥ ५ ॥ २१

१२ १२ २२ १ २ २
* छाउ । ३ । गावोछाउ । ३ । वृषभपत्नीर्छाउ । ३ ।

भवतीति वा यो देवः सा देवता । सोतारं कातारं । जुषोते चोते तीर्थवाभः ।
रत्नघातमम् रत्नकीयानां घनाम्नां दातृतमम्—इति ७, १५ । “पुरोहितः पुर एतं
दधति”—इति च वाङ्मः २, १२ ॥ अत ऋषि स्वरसन्निवेशविधानप्रकारमित्य-
माह द्दोषितः—“तद्वान्निग्रहोऽस्युत्पत्तिपक्षेऽपि वदत्यन्तोदानः व्युत्पत्तौ तु मि-प्रत्यय-
सरेष । अम् । छद्वादुदातः अतिपूर्वदत्येकादेशस्यैकादेशप्रददानेनेत्युदात्तः । इत्ये ।
तिङ्गित्तिङ्गिति निघातः । संज्ञितायां नूदानादुदात्तान्तोत्कारः स्वरितः । स्वरितान्
संज्ञितायामिति खे इत्यस्य प्रत्ययापरपर्याया एकत्रुतिः । पुरः शब्दोऽन्तोदात्तः पूर्वाधरा-
वराधामित्यसि प्रत्ययस्वरान् । हित-शब्दोऽपि धातो निघातां दधानेर्हितिरिति द्वादेशे
प्रत्ययसरेषान्तोदानः । पुरोऽव्ययमिति मति-सञ्ज्ञायां कृततीति समासे समासान्तो-
दाने तत्पुरुषे तुल्यार्थेत्यवयव-पूर्वपद-प्रकृतिसरेष मतिकारकोपपदान् कदिति कदु-
त्तरपद-प्रकृतिसरेषायादिस्वरे च पूर्वपूर्वापमर्द्देन प्राप्ते मतिरनन्तर इति पूर्वपद-
प्रकृतिसरः । पुरः-शब्दोकारस्य संज्ञितायां प्रत्यये प्राप्ते उदात्तस्वरितपरस्य सञ्चतर
इत्याद्युदात्तः । ऋत्विक् शब्दः कदुत्तर-प्रकृतिसरेषान्तोदानः । जोह-शब्दकम्-
प्रत्ययान्तो नित्स्वरेकाद्यदानः । रत्न-शब्दो नञ्प्रत्ययस्येत्याद्युदात्तः रत्नानि दधानीति
इत्युदात्तः । समाससरेष कदुत्तरपद-प्रकृतिसरेषान्तोदानः । तमपः पित्रादुदा-
त्तान्ते स्वरितप्रत्ययवित्यादि यथाशक्नुमन्नेत्यम्—इति वै ।

* “मवां वने”—इति आ० ब्रा० १, २, ११ । तत्र पूर्वस् ।

३ ७४,

^{११२} ^२ ^२ ^१ ^२ ^२ ^२ ^१ ^२
 वैराजपत्नीर्द्वाउ । ३ । विश्वरूपाद्वाउ । ३ । अस्मासुरम
^२ ^{१२} ^२ ^१ ^१
 ध्वद्वाउ । ३ । तेमन्वतप्रथमन्नामगोऽनाम् । त्रिःसप्त
^२ ^{१२२} ^२ ^२ ^१ ^{१२}
 परमन्नामजाऽनान् । ताजानतीरभ्यनूषताऽक्षाः । आ
^१ ^२ ^२ ^१ ^{१२} ^{१२२} ^२
 विभुवन्नरूणीर्यशसागाऽवाः । द्वाउ । ३ । गावोद्वाउ ।
^१ ^२ ^२ ^{१२२} ^२ ^२ ^१ ^२ ^२
 ३ । वृषभपत्नीर्द्वाउ । ३ । वैराजपत्नीर्द्वाउ । ३ । विश्वरूपा
^२ ^२ ^२ ^२ ^१ ^२
 द्वाउ । ३ । अस्मासुरमध्वद्वाउ । ३ । अस्मासुरमध्वाश्
^२ ^२ ^२ ^{१२२} ^२ ^१ ^{१२२} ^२ ^१ ^२ ^२ ^२
 द्वाउ । वा । ए । गावोवृषभपत्नीर्वैराजपत्नीर्विश्वरूपा
^{१२} ^२ ^{१२} ^{१२२} ^२ ^१ ^{१२२} ^२ ^१
 अस्मासुरमध्वम् । २ । ए । गावोवृषभपत्नीर्वैराजपत्नीर्वि
^{१२२} ^२ ^२ ^२ ^१ ^१ ^१ ^१
 श्वरूपाअस्मासुरमध्वाश्३४५म् ॥ १७ * ॥

^{२२} ^{१२} ^२ ^१
 † द्वाउ । ३ । तेमन्वतप्रथमन्नामगो । नाम् । ३ ।
^{१२} ^१ ^२ ^१ ^२
 द्वाउ । ३ । त्रिःसप्तपरमन्नामजा । नान् । ३ । द्वाउ ३ ।
^{१२२} ^२ ^२ ^१ ^२
 ताजानतीरभ्यनूषता । क्षाः । ३ । द्वाउ । ३ ।

० आ० गा० २५० ४, १, १७ ।

† “गवां व्रते” — इति आ० ब्रा० ३, १, १७ । तत्र पूर्वम् ।

१२ १ २ २ १ २ २
 आविभुवन्नरूपीर्यशसागा । वाः । ३ । वाउ३ । वा ।

१२ १ २२ २२ १ ३ १ १ १ १
 ए । दुघाः । २ । ए । दुघार२३४५ः ॥ १८ * ॥ २१

त्रिष्टुभा वामदेवोऽस्तौदग्निं तेमन्वतेति च ।

हे “अग्ने !” “ते” स्तोत्रं कुर्वाणा अङ्गिरसः “गोनां” † गवां
 वाचां ‡ सम्बन्धि नाम स्तुति-साधकं शब्दमात्रं “प्रथमं” पूर्वम्,
 “अमन्वत” अजानत पश्चात्तस्या वाचः सम्बन्धीनि “त्रिःसप्त”
 एकविंशतिसङ्ख्याकानि “परमं” परमान्युक्तानि “नाम”
 नामानि स्तुति-साधकानि स्तोत्राणि [जातावेकवचनम् ॥]
 छन्दांसि वा [तानि च गायत्र्यादीनि जगत्यान्तानि सप्त §, अति-
 जगत्यादीनि अतिष्टत्यान्तानि सप्त॥, कृतिप्रभृतीन्युत्कृतिपर्यन्तानि
 सप्त +] ‘जानन्’ अजानन् अलभत एवंविधच्छन्दोयुक्तौ मन्त्रौ
 रग्निं मस्तुवन्नित्यर्थः । “ताः” वाचः “जानतीः” सर्वं जानत्यः
 “घाः” [क्षियन्ति गच्छन्त्युषः कालं प्रापयन्ति ताः] “अभ्यनू-

* आ० जा० १५० ५, २, १८ ।

† “गोः पादानो (०, १, ५०)”—इति पा० ।

‡ “गौः”—इति वाङ्मामसु चतुर्थं जैषष्ठ्यकम् (१, ११) ।

॥ “जात्याख्यायामेकवचनं बहुवचनमन्यतरस्याम्”—इति पा० १, २, ६० ।

§ गायत्री, १ उष्विक, २ अष्टष्ट, ५, ४ उचती, ५ पङ्क्तिः, ६ त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

॥ अतिजगती, १ शकरी, २ अतिशकरी, ४ अष्टिः, ५ अत्यष्टिः, ६ छतिः,

७ अतिछतिः ।

+ कृतिः, १ प्रकृतिः, २ आकृतिः, ४ विकृतिः, ५ संस्कृतिः, ६ अतिकृतिः,

७ उत्कृतिः ।

अथ ब्रह्मी ।

१३ १८

१८ १ १

समन्यायन्तु उपयन्त्यन्याः

१ ३ १३ १ ३ १३ १८

समानमूर्वन्नद्यस्पृणन्ति ।

१३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३

तमूष्णचिष्णुचयोदीदिवाऽस

१ १८ १८ ३ १ ३ १ ३

मपान्नपातमुपयन्त्यपः ॥ ६ ॥ २२ *

घत' अस्तुवन् । ततः सूर्यस्य "यशसां" तेजसा सह "अरुणोः" अरुणवर्णाः "गावः" + "आविर्भूवन्" प्रादुरभूवन् । यहा "ते" अङ्गिरसः "प्रथमं" पुरातनं "नाम" एहि सुरभि गुग्गुलु-गन्धिनीति धेनु-नामधेयम् "अमन्वत" उच्चारयामासुः । पश्चात् स्व-भूतानि पणिभिरपहृतानि शिःसप्त-रत्नान्यविन्दन् । तत उच्चारितं जानत्यो "गावः" "अभ्यनूषत" हन्धारवलक्षणं शब्द-मकुर्वत । तदानीं मुखाः प्रादुरभूदिति ॥

"तेमन्वतप्रथमनामगोनान्निःसप्तपरमनामजानन् । ता-जानतीरभ्यनूषतश्चाआविर्भूवन्नरुणीर्यशसागावः"—इति छन्दो-गाः । "तेमन्वतप्रथमनामगोनान्निःसप्तपरमनामजानन् । ता-जानतीरभ्यनूषतश्चाआविर्भूवन्धेनोस्त्रिःसप्तमासुःपरमाणिविन्दन् । तज्जानतीरभ्यनूषतश्चाआविर्भूवन्नरुणीर्यशसागोः" — इति बह्व-चाः ॥ ५ ॥ २१

* ऋ० ८, ०, १४, २ ।

† "अरुणो नाथ उषसान्"—इति निघ० १, १४, ० ।

^{१२} * छाड । ^{१२१} ३ । ^{११} ऐरयत् । ^२ ३ । ^१ अपःसमैरयत् । ^{१२१} ३ । भूत
^२ मैरयत् । ^१ ३ । ^२ अपाङ्गर्भोग्निरिडा । ^२ पाङ्गर्भोग्निरिडा । ^२ २ ।
^१ पृथिव्यागर्भोग्निरिडा । ^१ ३ । ^१ समन्यायन्युपयन्तियार३न्याः ।
^{१२१२} समानमूर्वन्नद्यस्पृणा३न्ती । ^१ तमुग्नुचिं ^{१२} ग्नुचयोदीदिवा२
^१ ३साम् । ^{११२} अपाङ्गपातमुपयन्तियार३पाङ्गः । ^{११} छाड । ^{१२} ३ ।
^{१२१} ऐरयत् । ^{११} ३ । ^२ अपःसमैरयत् । ^{१२१२} ३ । ^१ भूतमैरयत् । ^{१२} ३ । अपा
^२ ङ्गर्भोग्निरिडा । ^२ पाङ्गर्भोग्निरिडा । ^२ २ । ^१ पृथिव्यागर्भोग्निरिडा
^१ २ । ^२ पृथिव्यागर्भोग्निरिडा ३ । ^१ छाडवा । ^{१२} ३ । ^१ अग्निःशि
^{११} शुक्रः । ^{१२} ३ । ^१ शुक्रःशिशुक्रः । ^{११} ३ । ^१ तेजःशक्रस्यशक्रम् । ^{१२} ३ ।
^{१२} तेजःसप्राःसमीचीः । ^{१२} ३ । ^१ तेजउषोनजारः । ^{१२} ३ । ^१ सुवर्ज्याती
^{११२१} २३४५ः ॥ ३ ॥

^{१२} छाड । ^{१२१} ३ । ^{१२१} ऐरयन् । ^१ ३ । ^१ समैरयन् । ^१ ३ । ^१ सम
^१ खरन् । ^१ ३ । ^१ समन्यायन्युपयन्तियार३न्याः । ^{१२१२} समानमूर्व

* “अपां व्रते ह्ये” — इति आ० ब्रा० ३, ९, २२ ।

^{२ १} न्नद्यस्पृणा^२३न्ती । ^{१ २} तमू^{२ २ १ १}शुचिं^{१ २}शुचयोदीदिवा^{२ २}३ ५
^१ साम् । ^{२ १ २} अपान्नपातमुपयन्ति^{२ १}या^{२ २}३पा^{१ २}३ः । ^{२ २} द्वा^{१ २}उ । ^{१ २} ३ । ^{२ २} ऐर
^२ यन् । ^{१ २ २} ३ । ^{१ २} समैरयन् । ^{१ २} ३ । ^{१ २} समस्वरन् । ^{१ २} २ । ^{१ २} समस्वरा^{१ २}३न् ।
^२ द्वाउवा^{२ १ १ १ १}३ । ^{२ १ १ १ १} ई२३४५ ॥ ४ * ॥ २२

इतीयं त्रिष्टुबाग्नेयी दृष्टा गृह्यमदेन सा ।

“अन्याः” वर्षाणाः “आपः” “संयन्ति” भूम्यां सङ्गच्छन्ते
 “अन्याश्च” “पूर्व” तत्रावस्थिताः “उपयन्ति” उपगच्छन्ति । ताः
 सर्वा आपः “समानं” सह “नद्यः” नदीभूत्वा “ऊर्व” समुद्र-
 मध्ये वर्तमानं वडवानलं “पृणन्ति” प्रीणयन्ति [पृण प्रीणने(प०)
 तौदादिकः] “तसु” तमेव “अपान्नपातम्” “शुचिं” निर्मलं
 “दीदिवांसं” दीप्यमानं [दीदिवेति छान्दसो दीप्तिकर्मा लिटः
 क्तसुः ॥ वस्त्रेकाजादवसा मिति नियमादडभावः । छन्दसीवेति
 वक्तव्य मिति वचनाद्विवचनाभावः] एवञ्च तं “शुचयः” शुद्धाः
 “आपः” “उपयन्ति” समीपे गच्छन्ति ॥

एष हि वैद्यतान्निरूपेण मेघे वर्तमानोऽस्मान् अजीजनदिति
 बुद्ध्या वडवानलरूपेण वर्तमानं तं पर्युपासत इत्यर्थः । यद्वा अन्या

एकधनास्था * आपः संयन्ति । चात्वासीत्करयोर्मध्ये † वस-
तीवरीभिः सङ्गच्छन्ते । अन्या वसतीवर्यास्था आपश्च ‡ उपर्यन्ति
उपगच्छन्ति एकमत्यं प्राप्ता भवन्ति । एताश्च मिलित्वा यज्ञं
साधयन्त्यः तत्साध्य-वृष्टि-द्वारा नद्यो भूत्वा ऊर्वं पृणन्तीत्यादि
समानम् । एवं हि आपो वा अस्पर्शन्त वयं पूर्वं यज्ञं वक्ष्याम
इत्यादिको बह्वच-ब्राह्मण-विनियोगस्यानुगृह्यते ॥

“अपान्नपातमुपयन्त्यापः”—“परितस्थुरापः”—इति साम्न-
कृचः पाठ-भेदः ॥ ६ ॥ २२

* “सोमकण्डनाय यैर्जुमानोयते ते कुम्भा एकधनाः । एकं धनं सोमकण्डं
यवेति”—इति वेददीपः (य० मा० ब्रा० स० ५ अ० ७ क०) ।

† “उत्तरवेदिनिचयार्थं यत्र भूप्रदेशे ऋदं खनति स प्रदेशस्यात्मास उच्यते”—
इति वेददीपः (य० मा० ब्रा० स० ५ अ० ७ क०) । “स्मृतोत्थातां ऋदं मुत्करे
त्यजेत्”—इति वेददीपः (य० मा० ब्रा० स० १ अ० २५ क०) ।

‡ “अग्नीषोमीयस्य वषामार्जनात् नो वसतीवरीपक्षस्य स्यादमानानामनक्षमिते-
ऽक्षमितश्चेन्निनाद्यात्पुंरेजानश्चेदनीजानोऽन्यस्यापि समीपावसितस्य पुरेजानस्योभया
भाव उल्काक्षीं हिरण्यं वोपयुपरि धारयन् हविष्मतीरिति”—इति का० सू० ८, ९,
७-१० । अग्नीषोमीयस्य पशोर्वषामार्जनपर्यान्ते कर्मणि कृते अक्षमिते रवौ
वक्षन्तीनामपानेकदेशाद् वसतीवरीसञ्ज्ञानां सोमार्थानां सपां पक्ष्यं कार्यं हवि-
ष्मतीरिति (य० मा० ब्रा० स० ६ अ० २३ क०) मन्त्रेण । यदि रविरक्षत्कृतो यजमानस्य
पुरा ईजानः सोमयाजी तदा गृहे एव निनाद्यान्मखिकाद् वसतीवरीपक्षस्य निनक्ष-
नीयो निनाद्यः । यदि च यजमानः पुरा न सोमयाजी तर्हि समीपस्थितस्य यष्टुः
मखिकाद् पक्ष्यम् सस्य अन्यस्य च यज्ञकर्तृत्वाभावे उल्कां कनकं वा वक्षन्तीनामपां
समीपे धारयन् पक्ष्मोभ्यो वसतीवरीगृहीयादिति सूवार्थः ॥

अथ सप्तमी ।

१८ १८ ११-११ १८ १८ ११ १८
 आप्रागाङ्गद्रायुवतिरङ्गः केतूँत्समीर्त्सति ।

११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११
 अभूङ्गद्रानिवेशनीविश्वस्य जगतोरात्री ॥ ७ ॥ २३ *

१ १८ १८ ११ १८ ११ १
 † हो-२६ । ३ । आप्रागाङ्गद्रायुवतिः । हो-२६ । ३ ।

१ १८ १८ ११ १ १ १८ १८ ११ १८ १८
 अङ्गः केतूँत्समीर्त्सति । हो-२६ । ३ । अभूङ्गद्रानिवेशनी ।

१ १ ११ १८ १८ १८ १ १
 हो-२६ । ३ । विश्वस्यजगतोरात्री । हो-२६ । २ । हो-२ ।

१ १ ११ ११ १
 वा३ । हाउवा३ । ई२३४५ ॥ ६ † ॥ २३

अस्तौदनुष्टुभा रात्रिं वामदेव ऋचानया ।

“भद्रा” सूर्यप्रकाशसन्तापं निवारयन्ती सुखकरी “युवतिः”
 तमसो मिश्रयित्री ॥ “रात्रिः” “आ प्रागाद्” आभिमुख्येन प्रमच्छति ।
 “अङ्गः” § चन्द्रमसः “केतून्” रश्मीन् “समीर्त्सति” सम्यक्सम्बन्धयितु

* ऋ० ४, ५, १०, १ ।

† “रात्रे इतरम्”—इति आ० भा० ३, १, २१ ।

‡ आ० भा० ३, ५, ०४, १, ६ ।

॥ युवतिरिति मिश्रणार्थ-घौते रूपम् ; तथाचैवमर्थः प्रकृति-सम्बन्धः ।

§ “अङ्गनामान्भुजराशिं द्वादश । अङ्गः कक्षादुपाहरण्यङ्गिन् कर्माणि”—
 इत्यादि निरु० नै० १, १० ।

अथाष्टमी ।

^{३ २ ३ १ १ ३ २ ३ २ ७ ३}
प्रक्षस्यवृष्णोऽक्षरूपस्यनूमद् :

^{१ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ १}
प्रनोवचोविदथाजातवेदसे ।

^{३ १ २ ३ १ २ २ ३ २ ३}
वैश्वानरायमतिर्नव्यसेशुचिः

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २}
सोमइवपवतेचारुरग्नये ॥ ८ ॥ २४ *

^{२२ १ १५ १ १}
† हाउ । ३ । ऊ२ । २ । ऊ२ । वा३ । हाउवा३ ।

^{१ २ १ १ १ २ २ १ १ २ २ १ २}
हस्वहस्वस्यर्चिःशोचिस्तपोहरः । प्रक्षस्यवृष्णोऽक्षरूपस्यनूमा

^{२ १ २ २ २ २ १ १ २ १ १ २ २ १ २}
२३हाः । प्रनोवचोविदथाजातवेदार्३साइ । वैश्वानराय

^{२ १ २ २ १ २ २ २ १ १ १}
मतिर्नव्यसेशु२३चीः । सोमइवपवतेचारुरग्नार्३यार्३इ ।

मिच्छति च । अतएव “भद्रा” कल्याणी रात्री “विश्वस्य” सर्वस्य
“जगतः” “निवेशनी” निवेशकारिणी “अभूत्” भवति ।

अह्नि स्व-स्व-व्यापारात् खिन्नान् सर्वप्राणिनः स्वाग्नेषु स्वाप-
यतीत्यर्थः ॥ ७ ॥ २३

* अ०४, ८, १९, २ ।

† “विष्णोर्ब्रतम्”—इति आ० ब्रा० १, २, १२ ।

१२ १२ १५ २ १ १
 ङाउ । ३ । ऊ२ । २ । ऊ२ । वा३ । ङाउवा३ । ई२

१११

३४५ ॥ ७ * ॥

१२ १२ ३२ १२ ३२ २ २ १
 † ङाउङाउङाउ । ओङा । २ । ओङाङ । वयोङाङ ।
 १२ १ १ १ २२ १ २२ १
 ३ । पयोङाङचक्षुङाङ । ३ । ओन्नङाङ । ३ । आयुङाङ ।
 १२ १ २ २ १ २२ २ १
 ३ । तपोङाङ । ३ । वर्चाङाङ । ३ । तेजोङाङ । ३ । सुव
 १ २२ १ २१ २ १२ १
 ङाङ । ३ । ज्योतिङाङ । ३ । प्रक्षस्यवृष्णो अरुषस्यनूमा२३-
 १ १२ २ २ २ १२ १ २२ १२
 ङाः । प्रनोवचोविदथाजातवेदा२३साङ । वैश्वानरायमति
 १ १२ १ १२ २ २ १ २
 र्नव्यसेशू२३चीः । सोमङ्गवपवतेचारुग्रा२३याङ । ङाउ
 २ ३२ २२ ३२ २२ २ २ १
 २ङाउ । ओङार । ओङाङ । वयोङाङ । ३ । पयोङाङ ।
 १ १ २२ १ २२ १ २२ १
 ३ । चक्षुङाङ । ३ । ओन्नङाङ । ३ । आयुङाङ । ३ ।
 २ २ १ २ २ १ २ २ १ १
 तपोङाङ । ३ । वर्चाङाङ । ३ । तेजोङाङ । ३ । सुवङा
 १२ १ २२ १ १ ५२ २
 ङ । ३ । ज्योतिङाङ । २ । ज्योतिङार । वा२३४ओङो

* आ० जा० ३५० ४, १, ० ।

† “महादेश्वानरप्रते ह्ये” — इति आ० ब्रा० ३, १, १८ । तत्र पूर्वम् ।

शोधयिषी वा “चारः” कल्याणौ “मतिः” मननीया स्तुतिश्च
“पर्वते” मत्सकाशात् प्रभवति स्वयमेव गच्छतीत्यर्थः । “सोमः
इव” यथा सोमो दंशापवित्रात् स्रवति तद्वदित्यर्थः * ॥

“प्रचक्ष्य”- “पृचक्ष्य”—इति “महः”-“सहः”— इति,
“प्रनोवोच”-“प्रनुवोचम्”—इति, “जातवेदसे”-“जातवेदसः—
इति, “नव्यसे”—“नव्यसि”—इति च साम्न ऋचः पाठ-
भेदः ॥ ८ ॥ २४

वेदसो जातवेदस्त्वमिति ब्राह्मणं तस्मात् सर्वाङ्गान् पश्यवोऽपि ममि संपन्नीति च
तस्यैवा भवति ॥ जातवेदसे सुमवामसोममरातीयतो निदहाति वेदः । स नः पर्वदति-
दुर्गाणि विश्वानावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः । जातवेदस इति जातवेदस्यां वेदं जात-
वेदसे चायं सुमवाम सोममिति प्रसवायाभिषवाय सोमं राजानं ममृत मराती यतो
यज्ञार्थं मजिह्वो निदहाति । निदह्येन इति भस्मीकरोति सोमोददित्यर्थः ।
स नः पर्वदतिदुर्गाणि विश्वानि दुर्गमानि स्थानानि नावेव सिन्धुं नावा सिन्धुं
सिन्धुं नावा नदीं जलदुर्गां महाकुलां नारयति दुरितात्यग्निरिति दुरितानि
नारयति । तस्यैवा परा भवति ॥ प्रनृतं जातवेदसमश्चिनीतवाजिनम् । इदं शो
वर्हिं रासदे । प्रक्षिपत जातवेदसं कर्मभिः समञ्जवानं मपि वीपमार्थे स्वादश्च निव
जातवेदसमितीदं शो वर्हिं रासीदमिति तदेतदेक केच जातवेदसद्वाच्यं तृचं इत्यत-
योषु विसृते । यत् किञ्चिदाग्रे चक्रे जातवेदसामां स्थाने युष्यते स न मन्येताय मेवाग्नि
रित्यप्येते उत्तरे ष्योतिषी जातवेदसौ उच्येते । ततो ह मध्यमः । अग्निप्रवक्तुमनेव
योधा इति तत्पुरस्ताद्वाङ्मात मवासाणादित्य उदुत्यजातवेदसमिति तदुपरिष्ठाद्
वाङ्मास्थानो यत्तु कृत्वा भजते यस्मै हविर्निबध्यते यमेव सोऽग्निर्जातवेदा निपात-
मेवैते उत्तरे ष्योतिषी एतेन नामधेयेन भज्यते—इति निघ० दै० १. १८-२० ।

* “दंशापवित्रेण परित्यज्यैव ते योनिरिति पञ्चसादनमिति का० ८, ५, २५ ।
दंशापवित्रेण मृषीतं पर्वं परित्यज्य पात्राद्विनिर्गतं सोमं मार्जयिमा एव ते योनि-
रिति मन्त्रेण पञ्चस्य सादनं करोति । वीप्सा सर्वप्रदार्था इति सूत्रार्थः ॥

अथ नवमी ।

१ १ ३ १ २ २ ३ २
विश्वे देवाममष्टण्वन्तु यज्ञ-

३ १ २ २ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
मुभेरोदसीअपान्नपाचमन्म ।

१ ३ १ २ ३ १ २
मावोवचांसिपरिचक्ष्याणि

३ २ ७ ३ १ २
वोचुस्सुम्ने धिदोअन्तमामदेम ॥ ८ ॥ २५

२ २ १ १ १ १
* चाउ । ३ । आइही । ३ । आइही २ । ३ । आइ-
१ १ १ १ १ २ २ २ २ १ १
हिदा २इ । २ । आइहिदाइ । विश्वे देवाममष्टण्वन्तु या
१ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
२इद्याम् । उभेरोदसीअपान्नपाचमेरन्मा । मावोव
२ २ १ १ १ २ २ १ १ १
चांसिपरिचक्ष्याणिवोरचाश्म । चाउ । ३ । आइही
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
। ३ । आइही २ । ३ । आइहिदा २इ । २ । आइहिदाइ ।
१ २ २ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
सुम्ने धिदोअन्तमामदाइमाउवाश् । इर३४५ ॥ ८ + ॥ २५

* “विश्वेषां देवानां व्रतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, ११ ।

† आ० मा० ३५० ४, १, ८ ।

एषा त्रिष्टुब् वैश्वदेवौ भरद्वाजेन वीक्षिता ।

“विश्वे” सर्वे “देवाः” “मम” मदीयं “मम” मननीयं
“यज्ञं” यजनीयं पूजां हवींषि वा “शृण्वतु” गृह्णन्वित्यर्थः ।
“अपात्रपात्” मध्यस्थानोऽग्निश्च* “उभे रोदसी” द्यावा-पृथिव्यौ
अस्मदीयं स्तोत्रं शृण्वन्तु चित्ते अवधारयन्तु ।

अथ प्रत्यक्ष-कृताः—हे “देवाः” ! “वः” युष्माकं “परि-
चक्ष्वाणि” परिवर्जनौयानि यानि “वचांसि” स्तोत्राणि “मा

• “अपात्रपात् तन्मन्त्रा व्याख्यातः”—इत्यादि निरु० दे० ४, १८—१९ । “तन्मन्-
त्रादायं” भवति नपादित्यन्तरायाः प्रजाया नामधेयम्—इत्यादि निरु० दे० २, ५ ॥
“आपः—इत्यन्तरिक्षनामसु षष्ठमं नैषष्टु कम् १, २ । “नपात्”—इति अपत्यनामसु
तयोदशं नैषष्टु कम् २, २ । अग्नेर्मध्यस्थानत्वं ज्ञातत्वादिकञ्च यथा—“अपा मुपस्य
उपस्थाने महत्यन्तरिक्षलोकं आसीना मन्त्रान् इति वा मृक्षत साध्यमिका देवमन्त्रा विश्व
इव राजान् मुपतस्युर्हृष्यिष्य मुष्मन् मिति वार्ष्णेय मिति वा पूजनीय मिति वा
वरुणं दूतो देवानां विवसत आदित्यादिवस्त्वान्निवासनवान् प्रेरितवतः पराजता-
द्वास्त्वान्नेवस्त्वानरस्य मातरिश्वाण् माहर्तार माह । मातरिश्वा वायुर्मातर्ग्यन्तरिक्षे
श्रुतिरिति मातर्याश्रुतिरिति वायैनमेताभ्यां सर्वाणि स्थानान्वध्यापादंतीति ॥
मूर्धाभुवोभवतिनक्षत्रमग्निकृतसूक्तोऽजायतेप्रातदक्षन् । माथामृतुयाज्ञिथानामेताम-
पोयत्तूर्षिश्चरतिप्रजानन् । मूर्धा मूर्तं मस्तिन् धीयते मूर्धा यः सर्वेषां भूतानां
भवति नक्षत्र मग्निसतः सूर्यो जायते प्रातदक्षन्त्य एव । प्रज्ञां मेतां मन्त्रान् यज्ञि-
थानां देवानां यज्ञसम्पादिना मपो यत् कर्म चरति प्रजानन् सर्वाणि स्थानान्वध-
सश्चरति त्वरमाहस्योत्तरा भुयसे निर्वचमाय ॥ सोमेनहिदिविदेवापोऽग्निमजो-
जमश्रुक्तिभीरोदसिप्राम् । तन्मूषकसूक्तं धामुवेकंसचोषधीः पचति निष्कृपाः । सोमेन
यं हि दिवि देवा अग्नि मजनयश्रुक्तिभिः कर्मभिर्द्यावापृथिव्यो वापूरयन्ममकुर्वं
क्वेषा भावाय पृथिव्या मन्तरिक्षे दिवोनि शाकपृथिदस्य दिवि हतौयं तद-
सावादित्य इति हि त्राक्षसं तदग्नीहोत्य सौत्यथैनमेतयादित्य हत्य सौति”—इति निरु०
दे० १, २६—२८ ।

अथ दशमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १२ १२ ३ २
यशोमाद्यावापृथिवीयशोमेन्द्रबृहस्पती ।

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यशोभगस्यविन्दतुयशोमाप्रतिमुच्यताम् ॥

२ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
यशस्वः स्याः सप्तसदो ह्यम्यवदितास्याम् ॥ १० ॥ २६

२५ १२ १२ १२ २ १२ २५
* छाउश्वा । यशोमाद्यावापृथिवी । छाउश्वा ।

१२ १२ १२ २५ १२ २
यशोमेन्द्रबृहस्पती । छाउश्वा । यशोभगस्यविन्दतु ।

२ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ १
छाउश्वा । यशोमाप्रतिमुच्यताम् । छाउश्वा । यश

१ २ २ १ २५ २ २ १ २ २
स्वियस्याः सप्तसदः । छाउश्वा । अहम्यवदितास्याम् ।

२५ १ २ १
छाउश्वा । अश्वमिष्टयेश्चस् ॥ १२ † ॥ २६

वोचं' न ब्रवीमि अपितु समीचीनानीति । अतः, "वः" युष्माकम्
"अन्तमाः" अन्तिकतमाः सन्तो वयं "सुन्नेष्वित्" युष्माभि-
र्दत्तेषु सुखेष्वेव ‡ वर्तमानाः "मदेम" मोदेम ॥

"यज्ञम्"—"यज्ञियाः"—इति पाठौ ॥ ८ ॥ २५

* "यशः"—इति आ० भा० २, १, २३ ।

† आ० भा० २५० ४, २, १२ ।

‡ "सुखम्"—इति सुखनामसु षोडशं नैषष्ट्यम् ३, ६ ।

^{१ १ २} * वृचज्जत्यायहोइ । ^{१ १ २} ३ । सुधृष्णवेहोइ । ^{१ २ १ २} ४ । अपूरवे
^{१ २ १} होइ । ^{१ १ २ २} २ । अपूरावारइ । ^{१ १ २} पृथिवीञ्चाहोइ । ^{१ १ २} विवर्त्तयाहो
^{१ १} इ । ^{१ १} २ । विवर्त्तया२ । ^{१ २ १ २} अन्तरिक्षहोइ । ^{१ २ १ २} ३ । सुधारया
^{१ २ १} होइ । ^{१ १ २ २} २ । सुधाराया२ । ^{१ २ १ २} दिवंवेपाहोइ । ^{१ २ १ २} ३ । अवेपयो
^{१ २ १} होइ । ^{१ २ १} २ । अवेपाया२ः । ^{१ २} होइ । ^{१ २} २ । ऊवे२ । हा
^{१ २ १} ११उवार । ^{१ २ १} इन्द्र२ । ^{१ २ १} २ । इन्द्र । ^{१ २ १} स्यनू । ^{१ २ १} २ । स्यनू३ । आ
^{१ २ १ २} उ । ^{१ २ १ २} वार । ^{१ २} वीर्याणि । ^{१ २} प्रवा । ^{१ २} २ । ^{१ २} प्रवा३१उ । ^{१ २} वार३ ।
^{१ १ १ १ १} चार३४पुम् । ^{१ २ २ २} यानी२ । ^{१ २} २ । ^{१ २} यानि । ^{१ २} चका । ^{१ २} २ । ^{१ २} चका३१
^{१ २ १ २} उ । ^{१ २ १ २} वार । ^{१ २} रप्रथमा । ^{१ २} निवा । ^{१ २} २ । ^{१ २} निवा३१उ । ^{१ २} वार३ ।
^{१ १ १ १ १} जीर३४पु । ^{१ २} अह२न् । ^{१ २} २ । ^{१ २} अहन् । ^{१ २} अहाइम् । ^{१ २} २ ।
^{१ २} अहा३१उ । ^{१ २} वार । ^{१ २ १ १} अन्वपः । ^{१ २} तता । ^{१ २} २ । ^{१ २} तता३१उ । ^{१ २} वा
^{१ १ १ १ १} २३ । ^{१ २ २ २} दा२३४पु । ^{१ २} प्रवर । ^{१ २} २ । ^{१ २} प्रव । ^{१ २} क्षणाः । ^{१ २} २ । ^{१ २} क्षणा३१

* “वार्चमन्” — इति भा० मा० ३, २, २२ ।

अथ द्वादशी ।

२ १२ ३१२ २ १२
अग्निरस्मिजन्मनाजातवेदा

२ १२ १ २ २ १ २ २
घृतम्नेचक्षुरमृतमन्त्रासनम् ।

२ १ १२ १२ १२ २ १२
त्रिधातुरर्कोरजसोविमानो

१२ २ १ २ २ १ २ २ १ २
जस्रश्च योतिर्ध्रुविरस्मि सर्वम् ॥ १२ ॥ २८ *

१२ १ १ २ १ १२ २ १ २ १ २
† चाउश्वा । अग्निरस्मिजन्मनाजातवेदाः । इडा ।

१ १ २ १२ १ १ १ २ १ २ १
सुवः । इडा । चाउश्वा । घृतम्नेचक्षुरमृतमन्त्रासनम् ।

१ २ १ १ २ १ २ १ २ १ २ १
इडा । सुवः । इडा । चाउश्वा । त्रिधातुरर्कोरजसो

“ततर्ह” हिंसितवान् भूमौ पातितवानित्यर्थः । इदं द्वितीयं
वीर्यम् । “पर्वतानी” सम्बन्धिनीः “वक्षसाः” प्रवहन्शीला नदीः †
“प्राभिनत्” क्लृप्तव्य-कर्षणेन प्रवाहितवानित्यर्थः । इदं तृतीयं
वीर्यम् ‡ ॥ ११ ॥ २७

* २, १, २, १, १—२, १, २, १—२, २, १, २ ।

† “अग्ने रिडादग्न्याहुमानम्”—इति आ० प्रा० ४, १, २४ । अक्षेव द्वितीयमेतत् ।

‡ “वक्षसाः”—इति नदीनामनुवचनं मेघदूतम् १, १२ ।

§ “वक्षसाः कर्मे रसादप्रदाय” इत्यवधो वा च का च वक्षसति रिन्ध-कर्मे च तत्”—
इति निरु० दे० १, १० । इत्यवधो मेघ-वच इति च तद्वाच्यम् ।

^{१२}विमानः । ^{१२}इडा । ^१सुव । ^{१२}इडा । ^{२५}चाउश्वा । ^१अजस्र

^{१२}अजोतिर्हविरस्मिसर्वम् । ^{१२}इडा । ^१सुव । ^{१२}इडा ॥ २ * ॥ २८

विश्वामित्रस्तृप्तिष्टुपुष्टुस्त्वग्निरिति द्वयोः ।

उत्तराग्नेः स्तुतिः पूर्वा स्तुतिः सर्वात्मनात्मनः ।

हे कुशिकाः ! भोक्तृ-भोग्य-मावेन द्विविधम् इदं सर्वं जगत् ।

“एतावद्वा इदमन्नं चैवात्रादश्च सोम एवात्र मग्नि रचादः”—

इति श्रुतेः । तच्च सकल-भोक्तृ-वर्ग-रूपेणात्रादोऽग्निः । स च

अग्निवायादित्य-भेदेन चेधा भूत्वा पृथिव्यन्तरिक्ष-द्यौलोकानधि-

तिष्ठति । तदुक्तं वाजसनेयके—“स चेधात्मनं व्यकुर्वतादित्यं

द्वितीयं वायुं तृतीयम्”—इति ।

तत्र सः “अग्निः” अहं “जन्मना” एव “जातवेदाः” “अग्नि”
अवण-मननादि-साधन-नैरपेक्षेण स्वभावत एव साक्षात्कृत-पर-
तत्त्वस्वरूपोऽस्मि । “घृतं मे चक्षुः” यदेतद्विष्णुस्त्वावभासकं मम
स्वभावभूतप्रकाशात्मकं चक्षुः तद् घृतम् इदानीं मत्पुत्रं दीप्तम् ।
यदेतद् “अमृतं” कर्म-फलं दिव्यादि-विविध-विषयोपभोगात्मकं
तत् “मे” मम “आसन्” आस्थी वर्तते । सकल-भोक्तृ-वर्गात्मना
स्वयमेवावस्थानात् † । एवं स्वात्मनः पृथिव्यधिष्ठातृ-रूपता अभि-
धाय वायात्मनान्तरिक्षाधिष्ठातृतां भाव—अकौ जगतः स्रष्टा

प्राणः । “सोर्ध्वचरत्तस्यार्धत आपो जायन्तार्धतैव मेक मभू-
दिति तदेवार्कस्यार्कत्वम्”—इति श्रुतेः । स प्राणः अहं “त्रिधा-
तुः” त्रिधात्मानं विभज्य तत्र वाय्वात्मना “रजसः” अन्तरिक्षस्य
“विमानः” विमाता अधिष्ठातास्मि ॥ तथा आदित्यरूपेण द्युलो-
काधिष्ठातृता माह—“अजस्रं ज्योतिः” अनुपक्षीणं नित्यं
तेजः प्रकाशात्मा द्युलोकाधिष्ठाता आदित्योऽप्यहं मस्मि । एवं
भोक्तृ-रूपता मात्मनोऽनुसन्धाय भोग्यरूपता मध्यनुसन्धत्ते । यत्
“हविः” भोग्यं प्रसिद्धं मस्ति तत् “सर्वम्” अप्यहं मेवास्मि* ।

यद्वा । अहम् “अग्नि रस्मि” देवानां हविः-प्रापणात् अङ्ग-
नादिगुण-युक्तोऽस्मि । किञ्च, “जन्मना” उत्पत्त्या “जातवेदाः”
जातज्ञानोऽस्मि । उत्पत्ति-क्षण एव सर्वज्ञोऽहं मस्मि । अथवा
जातं सर्वं स्वात्मतया वेत्तीति जातवेदाः सर्वात्मक इत्यर्थः । तत्
कथम् ? इत्युच्यते—“दृतं मे चक्षुः” यदेतद् दृतं प्रसिद्धमस्ति
तन्मे चक्षुः-स्थानीयम्, यथा लोके चक्षुर्भासकम् एवं दृतमपि
प्रक्षिप्तं ज्वालासुत्यादयस्त मम भासकम् । “अमृतं” प्रभारूपं यद्-
मृत मविनाशि ज्योतिः “मे” मम “आसन्” आस्ये वर्त्तते ।
‘त्रिधातुः’ प्राणापानव्यानात्मकस्त्रिधा वर्तमानोऽर्कः सर्वनीयो
यः प्राणोऽस्ति सोऽप्यहं मेवास्मि । तथा “रजसः” अन्तरिक्षस्य
“विमानः” विशेषेण माता परिच्छेत्ता वायुमाह मस्मि ।
किञ्च । “अजस्रं ज्योतिः” नैरन्तर्येण तापकः सूर्यमाह मस्मि ।
किं बहुना । आज्य-पुरोडाशादिरूपं यदेतद्वि रस्ति तदुप-
लक्षितं तत्सर्वं मप्यहं मस्मि । “सर्वं स्वस्विदं ब्रह्म”—इति

* अत्र यद्वैकल्यं तत् पुरस्तादेवाहमस्मिप्रथमजातमस्येत्यत्र टीकितम् ।

अथ त्रयोदशी ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
पात्यग्निर्विपोअग्रम्यदंवेः

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
पातियक्श्चरणसूर्यस्य ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
पातिनाभासप्तशीर्षाणमग्निः

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
पातिदेवानामुपमादमृष्टः ॥ १३ ॥ २८ *

॥ तृतीय-दशति ॥

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
+ ङाड । ३ । पात्यग्निर्विपोअग्रम्यदंवेः । ङाड१७वा
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२३ । सूर३४वाः । इह । ङाड१७वार३ । ज्यो२३४
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
तीः । ङाड । ३ । पातियक्श्चरणसूरियास्या । ङाड
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
१७वा२३ । सूर३४वाः । इह । ङाड१७वार३ । ज्यो२
श्रुतेः । तमनेकधाम्नेः सर्वात्मकत्व-प्रतिपादनेन परब्रह्मस्य सुखं
भवति ॥

“अजस्र”-“वर्मः”—इति साम्ना ऋचः पाठ-भेदः ॥ १३ ॥ २८

* ऋ० १, १, ८, १—१, १, १५, १—१, १, १५, १ ।

+ इदमपि तक्षेणान्वर्तते तृतीयम् ।

अथ चतुर्थं खण्डे—

सेषा प्रथमा ।

११

२१ १ ३ २३ १ १

भ्राजन्त्यग्नेसमिधानदीदिवोजिह्वाचरत्यन्तरासनि ।

१२ १२

३ १ १

१ २ २ १ २

१ २ २ १ १

सत्वन्नोअग्नेपयसावसुविद्रयिर्वर्चोदृशेदाः ॥ १ ॥ ३०

१२ २ २ १

१

१ २

२

१

* भ्राजाऔचोदोदोदाइ । त्यग्नेसमिधानादी१दिवा२ः ।

१ २ २ १

२

१

१

१ २ २

जिह्वाऔचोदोदोदाइ । चरत्यन्तरा१सानी२ । सत्वाऔ

१

२

१ २

२

१

१

२ १

१ २ २

दोदोदोदाइ । नोअग्नेपयसावसू३वीत् । रयिर्वर्चोदृशोदो

१

१

१ ४ ५

४

३ । ऊम्मा२ । दा । औ३दोवा । दोपुइ । डा ॥ ५ † ॥ ३०

“अग्निः” “उपमादम्” “देवानाम्” उपमादकं यन्नं “प्सति”
रक्षति ॥

“पाल्ग्निरिपोअग्रम्” — “पातिप्रियेरिपोअग्रम्” — इति
पाठो ॥ १३ ॥ २८

इति श्रीमत्सायणार्थ-विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-प्रकाशे
छन्दोध्याव्याख्याने षष्ठस्याध्यायस्य तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

* तस्यैव पक्षमभिदन् ।

† आ० मा० १ प० ५, १, ५ ।

अथ द्वितीया ।

१ १८ १८ १ १८ १८
वसन्तइक्षुरन्त्यो ग्रीष्मइक्षुरन्त्यः ।

१ १८ २८ १ १ २ १ १८ १८ १ १८ १८
वर्षाण्यनुशरदोऽहमन्तः शिशिरइक्षुरन्त्यः ॥ २ ॥ ३१

१ ४ २ ४ ४ १८ १
* वा५सन्तः । ई३न्नु३रन्तायाः । ग्रीष्मइक्षुरा१

१ १ १ १८ १ १ १ १ १८
तौ३याः । वर्षाण्यनुशा३ । ऊ३म् । रा३दाः । हेमन्तः

१ १ २ १ १ १
शिशिरइक्षुरा३रन्तिया३ । वा३४५ ॥ ८ १ ॥ ३१

वामदेव ऋषिः पङ्क्तिर्भाजस्यम्न इति द्वयोः ।

आग्नेयी प्रथमतया द्वितीया दृश्यते तयोः ॥

“समिधान” ऋत्विग्भिः समिध्यमान । दीप्त । हे “अग्ने !”
“आजन्ती” प्रकाशमाना “आसनि” आस्ये “अन्तर्” मध्ये
स्थिता त्वदीया “जिह्वाः” † हवींषि “चरति” भक्षयति । हे
“अग्ने” ! “वसुवित्” ! धनलब्धक ! त्वम् “अस्त्रभ्यम्” “पयसा”
अग्नेन सह “रयिं” रमणीयं धनं “दृशे” दर्शनाय “वर्चः” तेजस
तेजस्वित्व वा “अदाः” देहि ॥ १ ॥ ३०

● “ऋतुडा”—इति आ० आ० १, २, १४ ।

† आ० आ० १५० ५, १, ८ ।

‡ “जिह्वा”—इति वाङ्मामसु च दृश्यते १, ११ । अग्ने च जिह्वाः सप्त कासी-
करासीत्येवमादयः प्रसिद्धा, ता एव पुनः सप्तार इत्युच्यन्ते इत्यम् ।

“वसन्तः इन्द्र” वसन्तएव चैत्र-वैशाखरूपो वसन्तऋतुरेव
 “रन्ध्यः” रमणीयः भवति । “ग्रीष्मइन्द्र” ज्येष्ठाषाढरूपो ग्रीष्म-
 ऋतुरेव “रन्ध्यः” रमणीयः । “वर्षाणि” वर्षा आवण-भाद्रपद-
 रूपेणावयवीभूतः प्राष्ठऋतुरेव “रन्ध्यः” रमणीयः । “तान्यनु”
 “शरदः” आश्विन-कार्तिकरूपेणावयवीभूत ऋतुः “रन्ध्यः”
 रमणीयः । “हेमन्तः” मार्गशीर्ष-पौषरूप एव “रन्ध्यः” रमणी-
 यः । “शिशिरइन्द्र” माघ फाल्गुनरूप एव “रन्ध्यः” रम-
 णीयः * ॥ २ ॥ ३१

* अथोपनिषत् तद्वाक्यानञ्च वाक्-छन्दस्—सप्तयुग्मनिरयमेकचक्रमेकोचक्रो
 वदतिसप्तनामा । चिन्ताभिचक्रमजरमंनर्वयचेमाविशशुभ्रवनाधितस्थुः । सप्त युग्मनि
 रय मेकचक्र मेकचारिचम् चक्रचक्रतेर्वा चरतेर्वा क्रामतेर्वाको अश्वो वदति सप्तनामा-
 दित्यः सप्ताक्षोरयस्यो रसानभिचक्रामयनि सप्तैन मृषयन् वनोति वेद सपीतरक्षाभै-
 मस्या देवाभिचक्रामात् । संवत्सरप्रधान सप्तरोहंस्त्रिणाभिचक्रं तृतुः संवत्सरो ग्री-
 ष्मो वर्षा हेमन्त इति । संवत्सरःसंवसक्तोऽस्मिन् भूतानि । ग्रीष्म प्रस्यन्ते अस्मिन्सा
 वर्षा वर्षात्याहु पर्जन्यो हेमन्तो हिमयान् । हिमं पुनर्षन्तेर्वा हिमोतेर्वा न अजर
 मजरचवर्माश्च मजर्वमस्य प्रत्युत मन्वस्मिन् । वर्षमानि सर्वाणि भूतान्यभि सन्निष्ठन्ते
 तं संवत्सरं सर्वमावाभि लोति । पक्षारे वक्त्रे परिवर्तमान इति पक्षतुंतया ।
 पक्षार्तवः संवत्सरस्येति च ब्राह्मणं हेमन्त-शिशिरयोः समासेन पक्षर वाङ्मरपितं मिति
 पक्षतुंतया । अराः प्रत्युता माभौ । वट् पुनः सज्जतेः । द्वादशरश्मिचितम्बराश्च ।
 द्वादशप्रथयचक्रमेकमितिसासानां । मासा मानात् । प्रधिः प्रक्षितो भवति । तस्मिन्
 वाक्मन्त्रिभूतानश्च बोधिंताःषष्ठिर्नेचसाचलासः । षष्ठिश्च वै व्रीहि च भूतानि
 संवत्सरस्याहोरात्रा इति च ब्राह्मणं समासेन । सप्तभूतानि विंशतिचतस्रः । सप्त
 च वै भूतानि विंशतिश्च संवत्सरस्याहोरात्रा इति च ब्राह्मणं विनाशेन—इति
 नि० नै० ४, २७ ।

अथ तृतीया ।

११२ २ ११ ३ १ ११२

सहस्रशीर्षाःपुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् ।

१२ २२ ३१ १२० १ ३२

सभूमिःसर्वतो*वृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ ३ ॥ ३२ †

२१ २ ११ २ २ २ २

‡ उज्जवाद्याउ । ३ । सहस्रशीर्षाःपुरुषः३३षाः । सह-

२१ २२ १ १२ ११२ २ १

स्राक्षःसहस्रा३३पात् । सभूमिःसर्वतोवार्त्त्वा । अत्यति

२१२ २ २१ २ २१ २

ष्ठद्दशाङ्गु३३लाम् । उज्जवाद्याउ । २ । उज्जवा३३द्याउ ।

२ १ ११११

वा३ । इट् इडा २३४५ ॥ १३ ॥ ३२

सर्व-प्राणि-समष्टि-रूपो ब्रह्माण्ड-देहो विराडाख्यो यः
पुरुषः सोऽयं “सहस्रशीर्षाः” सहस्र-शब्दस्त्रीपलक्षणत्वात् ॥
अनस्यैः शिरोभिर्युक्त इत्यर्थः । यानि सर्व-प्राणिनां शिरांसि
तानि सर्वाणि तद्देहान्तःपातित्वात्तदीयान्वेवेति सहस्र-शीर्ष-
त्वम् । एवं सहस्राक्षत्वं सहस्रपादत्वं च । स पुरुषो “भूमिः”

* “विशतो”—इति ऋ० ।

† ऋ० ८, ४, १७, १ ।

‡ “इ पुंस्त्वन्ते”—इति आ० भा० ३, १, २५ ।

॥ ऋ० भा० ३४० ५, १, १३ ।

॥ “सहस्रम्”—इति षड्भाष्ये इत्यमरः नेवष्टु कम् ३, १ ।

अथ चतुर्थी ।

^{१ १ १ १ ७ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
त्रिपादूर्ध्व^१ उदैत्पुरुषः पादो^१ स्त्रे^१ दाभवत् पुनः ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
तथा^१ विष्वङ्^१ व्यक्रामदशना^१ + नशने^१ अभि ॥ ४ ॥ ३३ †

^{२ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
॥ उज्ज्वौ^१ होवा^१ २ । ३ । त्रिपादूर्ध्व^१ उदैत्पुरुषः^१ २ ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
पादो^१ स्त्रे^१ दाभवत्पू^१ रश्नाः । तथा^१ विष्वङ्^१ व्यक्राम^१ रश्मात् ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
अशनान^१ अशने^१ आरश्मौ । उज्ज्वौ^१ होवा^१ २ । २ । उज्ज

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
वौ । हो^१ २ । वारश्म^१ ४ । औ^१ होवा^१ । ई^१ रश्म^१ ४ । उज्ज

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
वौ^१ होवा^१ २ । २ । उज्ज्वौ^१ । हो^१ २ । वारश्म^१ ४ । औ^१ हो

ब्रह्माण्ड-गोलक-रूपां सर्वतः “आ” समन्तात् “वृत्त्वा” परिवेष्ट्य
दशाङ्गुल-परिमितं देशम् “अत्यतिष्ठत्” अतिक्रम्य व्यवस्थितः ।
दशाङ्गुलमित्युपलक्ष्यम् । ब्रह्माण्डादहिरपि सर्वतो व्याध्या-
वस्थित इत्यर्थः ॥ ३ ॥ ३२

● “ततो”—इति क० ।

† क० ८, ४, १०, ४ ।

† “आश्रया”—इति च क० ।

॥ तत्र द्वितीयम् ।

अथ पञ्चमी ।

१२ ३१४

३१ ३२४ ३१ १

पुरुषवेदः*सवयङ्मृत्यञ्चभाव्यम् † ।

१

५

११ २७२

११ २

वा । २२४वाः । उज्ज्वौचोवा २ । २ । उज्ज्वौ ।

१

१

५२ २

३११११

चो २ । वा २३४ । औचोवा । ऊर ३४५ ॥ १४ ‡ ॥ ३३

योऽयं “चिपात् पुरुषः” संसार-स्पर्श-रहितः बहुल-स्वरूपः सोऽयम् “जर्ध उदैत्” अस्मादज्ञान-कार्यात्मसाराहृष्टिर्भूतः सन् तत्रत्यैर्गुणदोषै रस्मृष्टः उत्कर्षेण स्थितवान् । “अस्व” श्रियं “पादः” लेशः सोऽयमिह मायायां प्रादुरभवत् । सृष्टि-संहराभ्यां पुनः पुनरागच्छदिति [अस्य सर्वस्य जगतः परमात्म-लेशत्वं भगवताप्युक्तम्—“विष्टभ्याह मिदं कृतञ्च मेकांशेन स्थितो जगदिति”] तथा मायाया मागत्त्वानन्तरं “विष्वङ्” देव-तिर्य्यगादि-रूपेण विविधः सन् “व्यक्तामत्” व्याप्तवान् । किं कृत्वा ? “अशनानशने” अभिलक्ष्य अशनं भोजनादि-व्यवहारो-पेतं चेतनं प्राणि-जातम्, अशनं तद्रहित मचेतनं गिरि-नद्या-दिकम् । तदुभयथा यथा स्यात्तथा । यमिव विविधो भूत्वा व्याप्तवानित्यर्थः ॥ ४ ॥ ३३

● “पुरुषवेदः”—इति

† “अव्यक्तम्”—इति ।

} कर्मेदोष-पाठौ ।

‡ आ० ना० १५० ५, १, १४ ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पादोस्य सर्वाभूतानि त्रिपादस्यामृतन्दिवि * ॥ ५ ॥ ३४ †

३ २ इयौ द्यौर्वा २ । ३ । पुरुष एवे द २ सार ३ र्वाम् ।

१ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यङ्गूतं यच्च भावा २ र्वयाम् । पादोस्य सर्वाभूता २ र्वनी । त्रि

१ २ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पादस्यामृतन्दार २ र्ववौ । इयौ द्यौर्वा २ । २ । इयौ द्यौर्

३ २ ३ ४ । औ द्यौर्वा । ई २ ३ ४ डा । इयौ द्यौर्वा २ । २ ।

१ २ १ २ ३ ४ । औ द्यौर्वा । ज्यो २ ३ ४ तीः । इयौ

२ ३ ४ औ द्यौर्वा २ । २ । इयौ । द्यौर् । वार ३ ४ औ द्यौर्वा ।

३ ३ ३ ३ ३ ३
ई २ ३ ४ पू ॥ १५ ॥ ३४

यत् “इदं” वर्त्तमानं जगत् तत् “सर्वं” “पुरुष एव” । “य-
ङ्गूतम्” उत्पन्नं जगत् “यच्च भाव्यं” भविष्यज्जगत् तदपि पुरुष एव
यथास्मिन् काले वर्त्तमानाः प्राणिनः सर्वेऽपि चराचरात्मकपुरुष-

* “उतामृतम्”—इत्यादिषु अमृतोपमाः ।

† अ० ८, ४, १०, ४ ।

‡ “वीक्षि लोकानां जगति, दिवः”—इति आ० मा० ३, १, १५ ।

॥ आ० मा० १५०५, १, १५ ।

अथ षष्ठी ।

१ १ ३ १७ ३ १ १३१ २
तावानस्य*महिमाततो† ज्यायाः‡सूपूरुषः ।

३१ २३ १ २२ ३ १२ २२ १ १ २
उतामृतत्वस्थेशानेयदन्नेनातिरोहतिः ॥ ६ ॥ ३५१

२२ १२ २ १ १ १ २२
§ छाउ । ३ । तावातस्य । महाः‡इमाः । छाउ

स्वावयवाः तथैव गतागामिनो रपि कल्पयोर्द्रष्टव्यमित्यभिप्रायः ।
एतदेवोभयं स्पष्टीक्रियते—“अस्य” पुरुषस्य “सर्वाणि भूतानि”
काल-त्रय-वर्तीनि प्राणि-जातानि “पादः” चतुर्थीऽशः । “अस्य”
पुरुषस्यावशिष्टं “त्रिपात्” स्वरूपम् “अमृतं” “विनाश-रहितं”
सत् “दिवि” द्योतनात्मके स्व-प्रकाश-स्वरूपे व्यवतिष्ठत इति
शेषः । [यद्यपि “सत्यं ज्ञान मनन्तं ब्रह्म”—इत्यनन्तस्य परब्रह्म-
योद्दीयदन्तत्वाभावात् पादचतुष्टयं निरूपयितुं मशक्यं, तथापि
जगदिदं ब्रह्म-स्वरूपापेक्षया अल्पमिति विवक्षितत्वात् पादत्वो-
पचारः ॥ ५ ॥ ३४

* “तावानस्य”—इति,

† “ततो”—इति,

‡ “पादोऽशोऽशः”—इत्यादिषु

¶ ॥ ७, ४, १७, ३ ।

§ “अन्तरिक्षस्य”—इति ॥ १० १, १, १५ । अतमिति शेषः ।

अथ सप्तमी ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
ततो*विराड्† जायतविराजोऽधिपूरुषः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
सजातोऽत्यरिच्यतपश्चाङ्गमिमथोपुरः ॥ ७ ॥ ३६ ‡

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
३ । ततोऽग्यायाँश्चपूरुषाः३ । चाउ । ३ । उता-

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
मृतत्वस्तेषां३नाः३ । चाउ । ३ । यदन्नेनातिरोहा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२३ती३ । चाउ३ । वा३ । इट् इडा२३४५ ॥ १६ १ ॥ ३५

अतीतानागतवर्तमान-रूप-जगदाद्याधारी योऽस्ति “तावान्”
सर्वोऽपि “अस्य” पुरुषस्य “महिमा” स्वकीय-सामर्थ्य-विशेषः । न
तु तस्य वास्तवं स्वरूपम् । वास्तवस्तु “पुरुषः” “ततो” महिम्नोऽपि
“ग्यायान्” अतिशयेनाधिकइत्यर्थः । “उत” अपिच “अमृतत्व-
स्य” देवत्वस्य “अयम् ईशानः” स्व-मायया “यत्” यस्मात् कार-
णात् “अन्नेन” प्राणिनां भोग्येन अन्नेन निमित्त-भूतेन “अति
रोहति” स्वकीयां कारणावस्था मतिक्रम्य परिदृश्यमान-जगद-
वस्थां प्राप्नोति । तस्मात् प्राणिनां कर्म-फल-भोगाय जगदवस्था-
स्वीकारात् नेदन्तस्य वस्तु-तत्त्व मित्यर्थः ॥ ६ ॥ ३५

* “तस्माद्”—इति,

† “विराड्” इति च,

‡ अ० ८, ४, १७, ५ ।

} अ० ।

१ आ० मा० १५० ५, १, १६ ।

१५ १ २ १ १ २ २२ १५ १ १२
 * छाउश्वा । ततोविराडजायत । छाउश्वा । विरा
 १२ २ २ १ २ १ १ ५ १ १२ १२ १
 जोषधिपुरुषः । छाउश्वा । सजातोऽत्यरिच्यत ।
 ५ १ १२ २ २ १ २ १ १ १ ५ १ १ १ १
 छाउश्वा । पश्चाद्भूमिमथोपुरः । छाउश्वा । ईरश्
 १ १
 ४५ ॥ १७ ॥ ३६

“विष्णु व्यक्रामत्”—इति यदुक्तं तदेवात्र प्रपञ्चयते—
 “ततः” तस्मादादि-पुरुषात् “विराट्” ब्रह्माण्ड-देहः “अजायत”
 उत्पन्नः । [विविधानि राजन्ते वस्तू न्यत्रेति विराट् †] “विराजो
 अधि” विराट्-देहस्योपरि तमेव देहमधिकारणं कृत्वा “पुरुषः”
 तद्देहाभिमानो कश्चित् पुमानजायत । योऽयं सर्व-वेदान्त-वेद्यः
 परमात्मा स एव रूपेण प्रविश्य ब्रह्माण्डाभिमानो देवतात्मा जीवो
 ऽभवत् [एतच्चाद्यर्वाणिकञ्चरतापनीये विस्मष्टमामनन्ति—“स
 वा एष भूतानोन्द्रियाणि विराजं देवताः कोशांश्च सृष्ट्वा प्रविश्य
 मूढो मूढ इव व्यवहरन्नास्ती माययैवेति] । “स जातः” विराट्
 पुरुषः “अत्यरिच्यत” अतिरिक्तोऽभूत् । विराट्-अतिरिक्तो देव-
 तिर्यङ्मनुष्यादिरूपोऽभवत् । पश्चाद्देवादि-जीव-भावादूर्ध्वं भूमिं
 ससर्जति शेषः । “अथो” भूमि-सृष्टेरनन्तरं तेषां जीवानां “पुरः”
 ससर्ज [पूर्यन्ते सप्तभि र्धातुभि रिति पुरः] शरत्तराणि ॥ ७॥ ३६

* “पुरुषाः”—इति आ० ब्रा० ३, १, २५ । प्रतमिति शेषः ।

† आ० ब्रा० १५० ५, १, १७ ।

‡ “विराट् विरमणाद्विराजन्नादाविशधनादा”—इति ई० ब्रा० १, ११ ।

मन्येवामिति पञ्चर्षो वामदेवेन वीक्षिताः ।
 अत्रायै कान्तिमे च हे निष्टुभस्तासु चादिमा ॥
 उपरिष्टाञ्जगोतिरिति बह्वृचैव विधीयते ।
 अन्ये अनुष्टुभौ द्यावा-पृथिव्योः प्रथमा तथा ॥
 द्वितीयैन्द्री चतुर्थी च तृतीयाशीनिंजात्मनः ।
 स्तुतिर्गवा मन्तिमेति छन्दोदेवत-निर्णयः ॥

अथ अष्टमी ।

^{१ २} मन्येवान्द्यावापृथिवीसुभोजसौ

^{१२ २२ ३१ २ ३ १२ २२} येऽप्रथेथाममितमभियोजनम् ।

^{१ २} द्यावापृथिवीभवत्^{१ १ २} स्त्रोनेतेनोमु^{१ १ २ २} चतम^{१ १ २} च सः ॥ ८ ॥३७*

^१ † ऊवाइ । ^{१२ १} ३ । ^{१ २ २ २ २ २} रूपम् । मन्येवान्दयावापृथिवीसू^२

^{१ २} भोजा^{२ २ २} १सा^{१ २} २उ । येऽप्रथेथाममितमभी^{१ २} योजा^{१ २} १ना^{१ २} २म् ।

* छ० आ० ५, १८, २०, २१ ।

† “द्यावापृथिव्योः”—इति आ० मा० ३, २, १५ ।

१२ २ २ १ १ १२ २ १
 द्यावापृथिवीभवाश्नात्सोऽना २३ । तेनोमुच्चताऽमा
 २ १ १२ १ ५२ २
 द्याश्ना २ । ऊवाइ । ३ । रूपार । वार३४ औहीवा ।
 १२ २ १
 ए । रूपम् । ३ ॥ १८ * ॥

१ १२ १ १ १२ २ २ २
 † प्रतिष्ठासिप्रति । ष्ठा । ३ । वर्चोसिमनोसि । ऐही ।
 १२ २ २ २ २ २ २ २ २ १२ २ २
 मन्येवान्द्यावापृथिवीसुभोजसावैही । येअप्रयेथाममितम
 २ २ २ २ १२ २ २ २ २ २ २
 भियोजनामैही । द्यावापृथिवीभवत्सोऽना । ऐही ।
 १२ २ २ २ २ १ १२ १ १ १
 तेनोमुच्चतमत्सोऽना ऐही । प्रतिष्ठासिप्रति । ष्ठा । ३ । व
 २ २ २ १ १२ १ २ १
 र्चोसिमनोसि । ऐही ३ । ऊवा । ए । भूतम् । ३ ।
 ॥ २१ † ॥ ३७

हे “द्यावापृथिवी” द्यावापृथिव्यौ ! “वा” युवां “सुभोजसौ”
 शोभन-पालयिष्याविति “मन्ये” अहं जानामि हे द्यावापृथिव्यौ !
 “अमितम्” अपरिमितं “योजनं” [युज्यते पुरुषोऽनेनेति
 योजनम्] धनादि, तत् “अभ्यप्रयेथाम्” अभिविस्तारयतम् । हे

* आ० मा० १५० ५, १, १८ ।

† “विपरिते”—इति आ० मा० ३, १, १५ । तच्च द्वितीयम् ।

‡ आ० मा० १५० ३, १, २१ ।

अथ दशमी ।

१७ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
यद्दर्चोच्चिरण्यस्य यद्वावर्चोर्गवामु त ।

३२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
सत्यस्य ब्रह्मणो वर्चो न मासः सृजामसि ॥ १० ॥ ३८

१८ २१ २१ १८ १
* चाउ । ३ । द्दमजम् । ३ । अद्दमजादो । द्दम
१८ १८ १८ १ १८
जादो । २ । इविधारयो । २ । इविधारयः । चाउ ।

१ २२ १ २ १ १ २ १ २ २ १ १ १
३ । यद्दर्चोच्चिरण्य । स्या । यद्वावर्चोर्गवामू । ता । स
१ २ २२ १ १ १ २ २ १ १ १ २
त्यस्य ब्रह्मणीव । चाः । तेन मासः सृजाम । साइ । चाउ
शब्दात्परस्य शैलुक्] । “उतो” अपिच । “ते” “हरी” अश्वी †
“हरितो” हरिद्वर्चो । “कवयः” मेधाविनः “पुरुषास्तः” ‡
पुरुषाः “वनगवः” [वननीयाः सञ्जनीयाः खेवनीयाः गावो
वेवां ते वनगवः मध्यरेफण्डादसः ¶ । गोप्त्रितो (१, २, ४८)
रिति स्वत्वसु] तादृशाः “कवयः” “तं” “त्वा” त्वां स्तुवन्ति ॥
॥ ८ ॥ ३८

* “दिशो प्रतं दशानुमानम्”—इति आ० भा० १, २, २६ ।

† “हरी इन्द्रज” —इति निघ० १, १३, १ ।

‡ “वाजसेरुक्”—इति पा० ७, १५७ ।

¶ “वचामनोवर्चविपयवच”—इति पा० १, ४, ८८ वा० ।

१ १ १ १ १२ १२ १ १२ १२
 ३। अहमन्नम् । ३। अहमन्नादो । अहमन्नादो । २।
 १ १२ १२ १ १२ १ १ १२
 हंविधारयो । २। हंविधारयः । हाउ३ । वा । ३।
 १ १ १ १ १२ १२ १ १२ १ १ १ १
 अहमन्नमहमन्नादोहंविधारयः । ३। ३। अहसुव
 २ ३ १ १ १ १
 ज्योतीर३४५ः ॥ १ * ॥

१२ १ १ १२ १ १२ १
 हाउ । ३। अहसुहो । हसुहो । २। ह
 १२ १ २ १ १२ १ १ १ २ १ २ १२
 सासहिः । अहसासहिः । २। अहसासहानो ।
 १ २ १ २ १२ १ २ १ २ १ १२ १ १२ १
 हसासहानोहसासहानः । हाउ । ३। यदूर्ध्वोदिर
 १ १ १ २ १ १२ १ २ १ १ १ १ १ १ १२ १ १
 ण्य । स्या । यद्वावर्ध्वोर्गवामू । ता । सत्यस्रब्रह्मणोव । चाः ।
 १२ १२ १ १२ १ १२ १ १ १२
 तेनमासहजाम । साह । हाउ । ३। अहसुहो ।
 १ १२ १ १२ १ १ १ १२ १
 हसुहो । २। हसासहिः । अहसासहिः । २।
 १ १ २ १ २ १२ १ २ १ २ १२ १ २ १ २ १
 अहसासहानो । हसासहानो । हसासहानः ।

१५ १ १२ १ १ १२ १ १२ १ २ १ २ १ २
 ङाउ । ३ । वा । ए । अङ्मसोङ्सासहिरङ्सासहा

१ १२ १ १ २ १ १ १ १ १
 नः । ३ । ए । अङ्मुवर्ज्योतीरु४४पुः ॥ २ * ॥

२२ १ १ १२ १ २२ १ १२
 ङाउ । ३ । अङ्वर्चा । ङ्वर्चा । ङ्वर्चः । ङाउ ।

१ २२ १ १ १ १ २ १ १ २ १ २ १ १ १
 ३ । यद्वर्चाहिरण्य । स्या । यदावर्चागवामू । ता । सत्य

१ १ १ २ १ १ १ २ २ १ १ २ १ १ २
 स्यब्रह्मणोव । चाः । तेनमासृजाम । साइ । ङाउ ।

१ १२ १ २२ १ १ २२ १ १ २
 ३ । अङ्वर्चा । ङ्वर्चा । ङ्वर्चः । ङाउ । ३ । वा । ए ।

१ १ १ २ १ २ १ १ १ १ १
 अङ्वर्चः । ३ । ए । अङ्मुवर्ज्योतीरु४४पुः ॥ ३ † ॥

१२ १ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ङाउ । ३ । अङन्तेजो । ङन्तेजो । ङन्तेजः ।

१२ १ १२ १ १ १ १ १ २ १ १ २ १ २ १
 ङाउ । ३ । यद्वर्चाहिरण्य । स्या । यदावर्चागवामू ।

१ १ १ १ १ १ २ १ १ १ २ १ २ १ १ २ १
 ता । सत्यस्यब्रह्मणोव । चाः । तेनमासृजाम । साइ ।

१२ १ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ङाउ । ३ । अङन्तेजो । ङन्तेजो । ङन्तेजः । ङाउ ।

१ १ २ १ १ २ १ १ १ १ १
 ए । अङन्तेजः । ३ । ए । अङ्मुवर्ज्योतीरु४४पुः ॥ ४ ‡ ॥

^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२}
 षाउ । ३ । दिग्मन्दुचे । दिग्मन्दुचे । २ । दिग्मौ
^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१
 दुचे । ३ । दिग्मौदुचे । ३ । सर्वादुचे । ३ । षाउ । यद्वर्चाक्षिर
^१ ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१
 ण्य । स्या । यद्वावर्चागवामू । ता । सत्यस्यन्नक्षणेन । चाः ।
^{१२} ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२}
 तेनमासं हजाम । साइ । षाउ । ३ । दिग्मन्दुचे ।
^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२}
 ३ । दिग्मौदुचे । ३ । दिग्मौदुचे । सर्वादुचे । ३ ।
^{१२} ^२ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१
 षाउ । वा । ए । दिग्मन्दुचे दिग्मौदुचे दिग्मौदुचे सर्वादुचे ।
^{१२} ^१ ^१ ^२ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 ३ । ए । अहं सुवर्ज्योती २३४५ः ॥ ५ * ॥

^{१२} ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२}
 षाउ । ३ । मनोजयित् । ३ । हृदयमजयित् । ३ ।
^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१
 इन्द्रो जयित् । ३ । अहमजैषम् । ३ । षाउ । यद्वर्चाक्षिर
^१ ^१ ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१
 ण्य । स्या । यद्वावर्चागवामू । ता । सत्यस्यन्नक्षणेन । चाः ।
^१ ^{१२} ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१
 चाः । तेनमासं हजाम । साइ । षाउ । मनोजयित् ।
^१ ^१ ^१ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^{१२}
 ३ । हृदयमजयित् । ३ । इन्द्रो जयित् । ३ । अहमजैषम् ।

१५ २ १२ १ २ १ १ १ २ १ १
३। ङाउ३वा। ए। मनोजयिबृदयमजयिदिन्द्रोजयिदह

१२ १२ १ १ २ १ १ १ १ १
मजैषम् । ३। ए। अहं सुवर्ज्योतीर३४५ः ॥ ६ ॥

१२ १ १ २ १ १२
ङाउ । ३। वयः । ३। वयोवयः । ३। ङाउ । ३।

१ १ २ १ १ १ १ १ २ १ १ २ १ १ १ १ २
यद्वर्चाहिरण्य। स्या। यद्वावर्चागवामू। ता। सत्यस्य

१ १ २ १ १ १ २ २ १ २ २ १ १ २
ब्रह्मणोव। चाः। तेनमासं हजाम। साइ। ङाउ।

१ १ २ १ १५ १ १ २ १ २
३। वयः । ३। वयोवयः । ३। ङाउ३। वा। ए। वयो

१ २ २ १ २ १ १ २ १ १ १ १ १
वयोवयः । ३। ए। अहं सुवर्ज्योतीर३४५ः ॥ ७ ॥

१२ १ २ १ २ २ १ २ १ १२
ङाउ । ३। रूपम् । ३। रूपं रूपम् । ३। ङाउ

१ १ २ १ १ १ १ १ २ १ १ २ १ २ १ १
३। यद्वर्चाहिरण्य। स्या। यद्वावर्चागवामूता। स

१ १ १ १ २ १ १ १ २ १ २ १ २ २ १
त्यस्य ब्रह्मणोव। चाः। तेनमासं हजाम। साइ।

१ २ १ २ १ १ २ १ २ १ २ २ १ २
ङाउ । ३। रूपम् । ३। रूपं रूपम् । ३। रूपम् । ३। ए।

१ १ २ १ १ १ १ १ १
अहं सुवर्ज्योतीर३४५ः ॥ ८ * ॥

* आ० मा० १५० ५, २, ६-७-८ ।

^{१ १}दिक्षियज२ । ३ । ^{१ १}उदपप्तम् । ^{१ २}उदपप्तम् । २ ।

^{१ १ १ १}जह्निभा॒स्यकृषि । ३ । ^{१ १ २}व्यद्यौत्सम् । ३ । ^{१ १}अततनम् ।

^{१ २}३ । ^{१ २}हाउ । ^{१ २}हाउ । ^{१ २}हाउ । ^{१ १ २ १ १ १}यद्वर्चो॒हिरण्य । ^१स्या ।

^{१ १ २ १ १ १ १ १}यद्वर्चो॒गवामू । ^१ता । ^{१ १ १ १ १ १ १ १}सत्यस्य॒ब्रह्मणो व । ^{१ १}चाः । ^{१ २}तेन

^{१ २ १}मास॒ष्टजाम । ^{१ २}साइ । ^{१ १}दिक्षियज२ । ३ । ^{१ २}उदपप्तम् ।

^{१ २ १ २ १}३ । ^{१ १ २}जह्निभा॒स्यकृषि । ३ । ^{१ १ २}व्यद्यौत्सम् । ३ । ^{१ १}अतत

^{१ १ १ १ १ १ १ १}नम् । ३ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १}हाउ३वा । १ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १}उदपप्तमू॒ह्निभा॒स्यकृषिव्य

^{१ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}द्यौत्समतनम् । १३ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}पि॒न्वस्वा॒र३४५ ॥ ८ * ॥

^{१ २}हाउ । ३ । ^{१ २}प्रथे । ३ । ^{१ १ २}प्रत्यष्टाम् । ३ । ^{१ २}हाउ । ३ ।

^{१ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}यद्वर्चो॒हिरण्य । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}स्या । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}यद्वर्चो॒गवामूता । ^{१ १}सत्य

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}स्य॒ब्रह्मणो व । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}चाः । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}तेनमास॒ष्टजाम । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}साइ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}हाउ ।

२३ १ १ १ २ २२ ३ १ २
 क्रतुन्ननृमण्यस्थविरञ्चवाजं

२ १ २ १ २ १ २
 वृत्रेषुशत्रून्सहनाहधीनः ॥ ११ ॥ ४०

* हाउ । ३ । आइही । ३ । ओहा । २ । ओ
 हा३ । हाउ । ३ । सक्षस्तन्नइन्द्रदध्योऽजाः । आया
 २उ । ऊ । आयाउ । ३ । ईशेह्यस्यमहतेविरा२
 १ गायिन् । आया२उ । ऊ । आयाउ । ३ । क्रतुन्न
 नृमण्यस्थविरञ्चवा२जाम् । आया२उ । ऊ । आया
 उ । ३ । वृत्रेषुशत्रून्सहनाहधा२इनाः । आया२
 उ । ऊ । आयाउ । ३ । हाउ । ३ । आइही ।
 ३ । ओहा । ओहा । ओहा३ । हाउ३ । वा । ए
 आयुर्ह्यस्मभ्यं वर्चोधादेवेभ्यार३४५ः ॥ १७ † ॥ ४०

* “कक्षपत्रतं दशानुगानम्” * * * गवांस्तने” — इति आ० ब्रा० ९, २, १७ तत्र प्रथमं निदिशम् ।

† “प्राहन्” — इति क० पु० पाठः ।

‡ आ० मा० ३५० ५, २, १७ ।

अथ द्वादशी ।

१ १ १ ३ १ १ ३ १ १
सहर्षभाःसहवत्साउदेत

१ १ ३ १ ३ १ १
विश्वारूपाणिविभ्रतीर्दूग्ध्रीः ।

३ २ ३ २ ३ १ १ ३ १
उरुःपृथरयंवोअस्तुलोक्

३ १ २ २ २ ३ १ ३ १ २
इमाआपस्सुप्रपाणाइहस्त ॥ १२ ॥ ४१

॥ चतुर्थ-दशति ॥

१ १ १ १ २ १ २ २ १ २ १
* द्वाउश्वा । सहर्षभाःसहवत्स । उदेत । द्वाउश्

हे “विरप्शिन्” विशेषेण रपणं व्यक्त-वचनं तदस्यास्तीति विरप्शी, तस्य सम्बोधनं हे विरप्शिन् ! विशेषेण स्तोत्र-विषये सत्यवाक्य ? “इन्द्र !” “ते” तव “सहः” शत्रूणां मभिभवन-रूपम् “ओजः” बलं “नः” अस्माभ्यं “दधि” देहि [ददाते-च्छान्दसं रूपं लोडि हेर्षिभावादिना] यस्मात् त्वं तस्य “अस्य” “महतः” बलस्य “इशे” ईश्वरो भवसि । अतो हे इन्द्र ! “नः” अस्माकं “कतुं न” यन्नमिव “नृम्णं” धनं “स्वविरम्” अतिशयेन प्रवृद्धं, “वाजं” बलं च “कधि” कुरु । किञ्च नोऽस्माकं “शत्रून्” “वृत्रेषु” आवरकेषु उपायेषु “कधि” कुरु ॥ ११ ॥ ४०

* “निरुवाभिनिरुवौ वा वनहुदूते वा”—इति आ० ब्रा० १, २, २७। त च प्रथमं निदम् ।

^{१ २ १२ १२ १ १ १२ २ २} वा । विश्वारूपाणि विभ्रतोद्गृहीः । ^{१५} द्वाउश्वा । ^{११} उरुः-
^{११ २ १ २ १ २ १ १५ ११ २ १} पृथुरयम्बो अस्तु लोकः । ^{१५} द्वाउश्वा । इम । आपः सुप्र-
^{११ २ १ १५ १ १ १} पाणा इह ह । ^{१५} द्वाउश्वा । अश्वमिष्टये इह समा ॥ १८ * ॥ ४१

हे “सहर्षभाः” वषभैः सहिताः ! “सहवक्षाः” वक्षैः सहि-
 ताः ! गावः ! “हूध्रीः” सायं प्रातः काले द्विविधान्यूधांसि
 यासां ता हूध्रीः हूध्राः ! “विष्ठा” सर्वाणि नाना “रूपाणि”
 “विभ्रती” विभ्रत्यः यूयम् “उदेत” उद्विष्यत समृद्धाः प्रागच्छत ।
 किञ्च । “उरुः” बहुः “पृथुः” विस्तीर्णः [उरुः पृथु रिति शब्दा-
 भ्याम् आयाम-विस्तारो उच्येते । “अयं लोकः” “वः” युष्मा-
 कम् “अस्तु” भवतु । “इमा आपः” “इह” लोके भूतले
 अस्मिंस्थाने “सुप्रपाणाः” सुखेन प्रकर्षेण पातुं योग्याः सन्तु
 तस्मादिह बह्वीभूताः “स्तु” भवत उपविशतेति पूर्वेषु
 सम्बन्धः ॥ १२ ॥ ४१

इति श्रीमन्वायणाचार्य-विरचिते सामवेदार्थ-प्रकाशे छन्दो-
 व्याख्याने षष्ठ्याध्यायस्य चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चम-खण्डः—

सैषा प्रथमा ।

१ ३ १ १ ३ १ ३ १ ३ १ १
अग्रभायूँषिपवसभासुवोर्जमिषच्चनः ।

३ १ २ ३ १ २
आरेबाधखदुक्कुनाम् ॥ १ ॥ ४२ *

† १२ १ २२ १ १ १ १ २ २
‡ भ्राजा । २ । भ्राजा३१उ । वा२ । अग्रभायूँष
१ २ १ २ १ २ २ १ १ १ २ १ २ २ १ १ २
षिपवसे । आसुवोर्जमिषच्चनः । आरेबाधखदुक्कुनाम् ।
१२ १ २२ १ १२ १२
भ्राजा । २ । भ्राजा३१उ । वा२ । ए । भ्राज ।
३ ॥ ५ ‡ ॥ ४२

चतुर्दशान्नभायूँषीत्याद्यास्तत्र जगत्प्रसो ।

विभ्राट् चिष्टुप् चित्रमिति गायत्री ह्यदशेतराः ॥

आद्याग्नेः पवमानस्य स्तुतिः सौर्यस्तयोदश ।

ऋषीणां विप्रकीर्णत्वात्तत्र तत्राभिदध्यहे ॥

शतं वैखानसा एवं दृष्टवन्तो महर्षयः ।

* ऋ० ७, २, १० २=उ० १, २, १०, १ ।

† “सूर्यस्त आलाभाजे ह” — इति आ० ब्रा० ३, २, २८ । तत्र प्रथममिदम् ।

‡ आ० गा० १५० १, १, ५ ।

अथ द्वितीया ।

३ २ ३ १ २ ३ २८
विभ्राड्वृहत्पिबतुसोम्यन्मध्वा

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यद्वधयन्नपतावविहृतम् ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वातजूतोयोअभिरक्षतित्मना

३ १ २ ३ १ २ ३ २
प्रजाःपिपर्त्तिवज्जधाविराजति ॥ २ ॥ ४३ *

१ २ १ २ १ २ १ २
† छाहाउ । ३ । इडा । ३ । हस् । ऋतम्ने ।

१ १ २ २ १ १ २ १ २
३ । विभ्राड्वृहत्पिबतुसोमिया २न्माधू २ । आयुर्दधय

२ १ १ २ २ २ २ २ २
अपताववा २इहृता २म् । वातजूतोयोअभिरक्षता २ इ

१ २ १ २ १ २ १ २
त्माना २ । प्रजाःपिपर्त्तिवज्जधाविरा २जाती २ । छाहाउ ।

हे “अग्ने” पवमान-रूप ! अस्माक मायूंषि अन्नान्येतन्नाम-
कानि वा “पवसे” चरसि “नः” अस्माकम् “जर्जम्” अन्नरसम्
“इषम्” अन्नं च “आसुव” आभिसुख्येन प्रेरय । किञ्च । “दु-
च्छूना” [रक्षीनामैतद्] रक्षांसि “आरे” अस्मात्तो दूरणव †
“बाधस्” सम्पीडय ॥ १ ॥ ४२

* उ० ६, ३, ५, १ = ऋ० ८, ८, १८, २ ।

† “वायोर्विकर्षभासे हे सत्योर्वी”—इति आ० ब्रा० ३, २, २८ । तत्र विकर्षं
नाम प्रथमभिदम् ।

‡ “आरे”—इति दूरणामस्य पञ्चमं नैवष्टु कम् ३, १६ ।

३। इडा। ३। हस्। ३। ऋतम्ने। ३। औहो
 वाहाड। वा। फाःट्। ऋतम्ने। ३। औहोवा
 हाड। वा। फाःट्। ऋतम्ने। ३। औहोवा
 हाड। वा। फाःट्॥ ७ * ॥ ४३

विभ्राण्नामक एतान्तु-सूर्य-पुत्री ददर्श सः ।

“विभ्राट्” विभ्राजमानः विशेषेण दीप्यमानः† सूर्यः “वृहत्”
 परिवृढं “सोम्य” सोममयं‡ “मधु” पिबतु । किं कुर्वन् ? “यज्ञ-
 पतौ” यजमाने “अविष्कृतम्” अकुटिलम्॥ अकण्टकम् “आयुर्द-
 धत्” अन्नं वा कुर्वन् § । “यः” सूर्यो “वातजूतः” वातेन वायुना
 प्रेर्यमाणः सन् ॥ “जना”+आत्मना स्वयमेव “अभि रचति” सर्वं
 जगदभिवृद्धिं पालयति [राशि-चक्रस्य वायु-प्रेर्यत्वात् सूर्यस्यापि
 तत्प्रेर्यत्वम्] स सूर्यः “प्रजाः” “पिपति” वृष्ट्यादि-प्रदानेन

● आ० जा० २५० ६, १, ७ ।

† विभ्राडिति ज्योतिषकर्मणो “आजते”—इत्यस्य रूपम् (नै० १, १६, १) ।

‡ “सोम मर्चति यः”—इति पा० ४, ४, ११० ।

§ “अकुटिलस्ते (आ० प०)”—इत्यस्यैव रूपमिदं विष्णुतन्मितीत्यभिप्रायः ।

“अविष्कृतम्” (७, २, २१)—इति ऋचादेशः । “अविष्कृत मचक्षित मायुः”—
 इति वेददीपः य० सा० ब्रा० स० २९, १० ।

§ “वायुः”—इत्यज्ञनामसु चयोर्विशं पदम् १, ७ ।

॥ “जङ् मतौ (आ० आ०)”—इत्यस्यैव चिज्जनस्योद् ज्ञत इति रूपमित्यभिप्रायः ।

+ “मन्त्रे आकाशेरात्मनः”—इति पा० ६, ४, १४१ ।

४३ ख,

अथ तृतीया ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
चित्रन्देवानामुदगादनीक

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
अक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्निः ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
आप्राद्यावापृथिवौ अन्तरिक्ष

१ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
सूर्य आत्मा जगत्स्थुषश्च ॥ २ ॥ ४४ *

† उवी॑ रउवि॑ । उवि॑हो रउवि॑ । त्रिः॑ । इती॑ रइति॑ ।

इति॑हो रइति॑ । त्रिः॑ । असी॑ रअसि॑ । असि॑हो रअ

सि॑ । त्रिः॑ । अ॒क्षु॒रु॒चो॒ दि॒वम्पृ॒थि॒वौम् । असी॑ रअसि॑ ।

असि॑हो रअसि॑ । ए॒वन्त्रिः॑ । पति॑र । स्य॒पामो॑षधौना

पूरयति॑ पालयति॑ वा । “बहु॑धा” “विराज॑ति” विशेषेण
दीप्यते च ॥

“पिप॑र्ति”—“पु॒पोष॑”—इति, “बहु॑धा”—“पु॒रु॒धा”—इति च
पाठौ ॥ २ ॥ ४३

● आ० १, ८, ७, १ ।

† “आदित्यव्रतम्”—इति आ० ब्रा० २, १, २६ ।

१ २ १ २ ५ १
३म् । ओद् । पताइरा२३४सी । एवम् । त्रिः । चा

१ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
३ । चन्देवानामुदगादनीकम् । वाइश्वेषान्देवानां

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
समिदजस्रञ्ज्योतिरातता२म् । होद् । ३ । आयुर्यन् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
३ । अवः । ३ । चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः । सुवःस

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
सर्पसंसाप ३ । जनावनंसुवा२ःसुवः । जनावना

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२म् । सुवा२ःसुवः । त्रिः । आप्राद्यावापृथिवीभान्त

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
री२३श्चा३म् । छपिप्रच्छपीऐक्षी । ३ । अस्तोषतस्वभा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
नवाऐक्षी । विप्रानविष्टयामताऐक्षी । यावाणोवर्चिषिप्रि

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
याऐक्षी । इन्द्रस्यरक्षिन्मृहादैक्षी । इन्द्रा२स्यरा२ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
क्षिया२म् । वृक्षदिन्द्रस्यरक्षिन्मृहादैक्षी । ३ । एवं

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
त्रिः । सूर्यभात्माजगतस्तास्थुषार३श्चा३ । अन्तश्चरति

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
रोचनाऐक्षी । ३ । अस्यप्राणादपानता । ऐक्षी । ३ ।

^२ व्यख्यन्मद्दिषोदिवामैद्दी । ^२ ३ । ^{२ २ २} प्रोएतिप्रोएति । ^{१ २ २ २} ३ । ^{१ २} प्रो ।
^{१ २} एति । ^१ २ । ^{१ २ २} प्रो२३ । ^{१ २ २} एता३४भौहोवा । ^१ ५३ । ^{१ २ १ २} देवा
^{२ २} दिवाज्योती२३४५ः ॥ १ * ॥

^{१ २} † छाउछाउछाउ । ^{१ २ २ २} भ्राजाभोवा । ^१ ३ । ^२ उदुत्यञ्जा । ^२ ३ ।
^{२ १ २ २} चित्रन्देवानामुदगादनी२३का३म् । ^० छाउ२छाउ । ^१ भ्राजा
^{१ २} भोवा । ^{१ २} ३ । ^१ तवेदसम् । ^० ३ । ^१ चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यभा२३
^१ ग्रा३इः । ^{१ २} छाउ२छाउ । ^{१ २ २ २ २ २} भ्राजाभोवा । ^{१ २} ३ । ^{१ २} देवंवहा ।
^{१ २ २ २ १} ३ । ^२ आप्राद्यावापृथिवीभान्तरी२३क्षा३म् । ^० छाउ२छाउ ।
^{१ २ २ २ २} भ्राजाभोवा । ^{१ २} ३ । ^{१ २} तिकेतवः । ^{१ २ २ २} ३ । ^{१ २} सूर्यभात्माजगतस्ता
^० स्थुषार३श्वा३ । ^२ छाउ२छाउ । ^{१ २} भ्राजाभोवा । ^{१ २ २ २ २ २} ३ । ^{१ २} दृशे
^२ विश्वा । ^{१ २} ३ । ^{१ २ २ २} सूर्यभात्माजगतस्तास्थुषा१३श्वा३ । ^० छाउ

* आ० मा० १५० ६, १, १ ।

† “सौर्यातिषङ्गः”—इति आ० मा० ३, २, १८ ।

२४७। भ्राजाभ्राज। ३। यसूर्यम्। २। यसूरश्चि
 याउ। वा३। ए३। देवादिवाज्योतीर३४५ः॥ ४*॥

+ ४७। ३। भ्राजाभ्राज। ३। आयूरायुः।

३। उदुत्यञ्जा। ३। तवेदसम्। ३। चित्रन्देवाना-

मुदगादनी३३का३म्। ४७। ३। भ्राजाभ्राज। आ

यूरायुः। देवंवद्वा। ३। चक्षुर्मित्रस्यवरुण। स्यभार३ग्रा

३३ः। ४७। ३। भ्राजाभ्राज। आयूरायुः। ३।

तिकेतवः। ३। आप्राद्यावापृथिवीआन्तरी३३श्वा३म्।

४७। ३। भ्राजाभ्राज। आयूरायुः। २। दृशेवि

श्वा। ३। सूर्यआत्माजगतस्तास्युषार३श्वा३। ४७। ३।

भ्राजाभ्राज। ३। आयूरायुः। ३। यसूर्यम्। ३।

* आ० ना० २५० ६, २, ४ ।

† “मित्रावरुणयोः जोनमित्याचक्षते”—इति आ० ना० २, २, १८ ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

कुत्साः । “देवानां” दीव्यतीति देवा रश्मयः तेषां, देवाना-
मेव वा प्रसिद्धानाम् † “अनोकं” तेजः समूह रूपं “चित्रम्”
आश्चर्यकरं सूर्यमण्डलम् “उदगात्” उदयाचलं प्रयासीत् । कौह-
शम् ? “मित्रस्य वरुणस्याग्नेश्च चक्षुः” उपलक्षणमेतत्, एतदुपल-
क्षितानां जगतां चक्षुः प्रकाशकं चक्षुरिन्द्रियस्थानीयं वा । उदयं
प्राप्यैव “द्यावापृथिवी” दिवं च पृथिवीं च “अन्तरिक्षं” च
“आप्राः” स्वकीयेन तेजसा “आ” समन्तात् अपूरयत् । ईदृग्-
भूत-मण्डलान्तर्वर्ती सूर्यः अतर्यामितया सर्वस्य प्रेरकः परमात्मा
“जगतः” जङ्गमस्य “तस्युषश्च” स्थावरस्य च “आत्मा” स्वरूप-
भूतः स हि सर्वस्य स्थावर-जङ्गमात्मकस्य कार्य-वर्गस्य [कारणाच्च
कार्यं नातिरिच्यते । तथाच पारमर्षं सूत्रम् ‡—“तदन्वयत्व
मारुण्येण शब्दादिभ्यः”—इति] यद्वा । स्थावर-जङ्गमात्मकस्य
सर्व-प्राणिजातस्य जीवात्मा । उदिते हि सूर्ये द्युतप्रायं सर्वं जगत्
पुनश्चेतनयुक्तं सत् उपलभ्यते ॥ [तथाच चूयते—“द्योऽसौ तमो
नुदेति सर्वेषां प्राणानादायोदेतीति” ॥ ३ ॥ ४४

०. आ० मा० १५० ६, २, १८ ।

† “देवो दानाद्वा दीपनाद्वा द्योतनाद्वा सुस्थानो भवतीति वा यो देवः । सा
देवता”—इति निष० ६० १, १५ ।

‡ “साह्यशास्त्र-प्रचेतु-कपिलनामर्षि-कृतमित्यर्थः ।

॥ “वाचनीयं देवाना मुदमम दनोकं स्थानं मित्रस्य वरुणस्याग्ने चापूरयद् द्यावाऽ-

अथ चतुर्थी ।

१२ २२ ३ १२२२ १२२२
 आयङ्गौःपृश्निकमीदसदन्मातरम्पुरः ।

२१२ २१ २
 पितरञ्चप्रयन्त्स्वः ॥ ४ ॥ ४५ *

११५ १५ १ २
 † उवौ२ । ३ । चिगी२ । ३ । चिगिगि । ३ ।

यिद्यौ चान्तरिच मन्त्रेण तेन सूर्य आत्मा जङ्गमस्य च स्थावरस्य च—इति नि०
 दे० ६, १६ । अत्र वेददोषकृद्वाख्यानम्बेवम्—“परापररूपेण स्थितः सूर्योऽव
 लूयते । सूर्यः चित्रमाचर्यं यथा तथा उदङ्गात् उदयं प्राप्तः उदङ्गतिं वा । लङ्घय
 लुङ् । उदयमेव स्तमेजसा गैत्रं तयो वृत्तिं अन्येषां ज्योतीषादन् इत्याचर्यम् ।
 किञ्चूतः सूर्यः ? देवानां दीप्यति स्रोतान् इति देवाः किरचाखेवा मनीकं मुखमाचर्य
 इत्यर्थः । यद्वा नीकं समूहः किरचपुञ्ज इत्यर्थः । तथा मित्रस्य वरचस्य अग्नेः वज्रः मेघ-
 वत् प्रकाशक इत्यर्थः । मित्रादय उपलब्धकाः सर्वस्य सदेवमनुष्यस्य विश्वस्य रूपाणि
 सूर्यादयेऽपि यज्जानो जतो मित्रादीनां वज्रः स सूर्य उदितः सन् यावा पृथिवी दिवं
 भूमिं चान्तरिचं चाप्राः आपूरितवान् आपूरयति वा स्तमेजसेति ज्ञेयः । इवमपररूपेण
 स्तुत्वापररूपेण स्रौति—किञ्चूतः सूर्यः ? जगतो जङ्गमस्य तस्थुषः स्थावरस्य च जगत
 आत्मा अन्तर्यामी । यजेतमादित्ये पुष्यं वेदयन्ते इन्द्रः स प्रजापतिस्तद्गच्छति ‘जुतेः’
 सूर्योऽहेतमनेनोच्यते इति भावः” (य० मा० ब्रा० सु० ७, ४१) ॥ “चिरात्समेज पा-
 नं च सत्यस्यापिहितं मुखम् । योसावादित्ये पुष्यः सोऽसावज्जम्”—इति वाजसनेयो
 पनिषद्विभा षट् । “पुष्यः पुरिषादः पुरिषयः पूरयतेर्वा पूरयत्यनरित्यनर
 पुष्यमभिप्रेत्य”—इति नि० नै० १, १ ।

* ष० ६, १, ११, १=ह० ८, ८, ४०, १ ।

† “अन्तर्यापसरसा मानन्दप्रतिगन्धौ पञ्चौ”—इति आ० ब्रा० १, २, १८ । तत्रेद
 मानन्दनाम साम ।

^{१२} ^२ ^{२२२} ^१ ^२ ^{२२२}
 आयङ्गौःपृश्निरक्रमीदैक्षी । ३ । असदन्मातरम्युराऐक्षी ।

^१ ^२ ^{२२} ^{१५} ^{१५}
 ३ । पितरञ्चपुयन्त्स्वा ऐक्षी । ३ । उवी२ । ३ । क्षिगी२ ।

^१ ^१
 ३ । क्षिगिगि । ३ ॥ २ * ॥

^{११} ^{११} ^{११} ^{१२} ^२
 † उवी । ३ । क्षिगी । ३ । क्षिगिगी । ३ । आयङ्गौः

^{२२२} ^१ ^२ ^{२२२} ^१
 पृश्निरक्रमीदैक्षी । असदन्मातरम्युराऐक्षी । पितरञ्चपु

^{२२२} ^{२१} ^{११} ^१ ^१
 यन्त्स्वाऐक्षी । उवी । ३ । क्षिगी । क्षिगिगी ॥ ३ ‡ ॥

^{१५} ^{१२} ^{१२} ^{१२२} ^{१२} ^२
 † † चाउश्वा । ईन्दूः । भ्राजाओवा । ३ । आयङ्गौः

^{२२२} ^{१५} ^{१२} ^{१२} ^{१२२} ^२
 पृश्निरक्रमीदैक्षी । चाउश्वा । ईन्डा । भ्राजाओवा । ३ ।

^१ ^२ ^{२२२} ^{१५} ^{१३} ^{१२२२२}
 असदन्मातरम्युराऐक्षी । चाउश्वा । सात्यम् । भ्राजाओ

* आ० मा० ३५० ६, १, २ ।

† “तन्न प्रतिमन्” — इति आ० मा० ३, १ २८ ।

‡ आ० मा० ३५० ६, २, ३ ।

¶ “तिष्ठः सार्वरात्रः” — इति आ० मा० ३, १, २८ । तत्र प्रथमं सिद्धम् ।

वा । ३ । पितरञ्चप्रयन्त्स्वाऐच्ची । चाउश्वा । दीयौः ।

॥ ७ * ॥ ४५

आयङ्गोः पृश्निरित्यस्य सार्पराज्ञी समैक्षत ।

ऋचस्तिस्त्री भवेदासां विकल्पेनात्मदेवता ॥

“गोः” गमनशीलः † “पृश्निः” प्राष्टवर्णः व्याप्ततेजाः‡ “अयं” सूर्यः “आक्रमीत्” आक्रान्तवान् उदयाचलं प्राप्तवानित्यर्थः । आक्रम्य च “पुरः” पुरस्तात् पूर्वस्यां दिशि “मातरं” सर्वस्य भूतजातस्य निर्मात्रीं “भूमिम्” “असदत्” आसीदति प्राप्नोति [सदेष्ट्यान्दसो लेट् ॥ लृदित्वात् चै रङादेशः§] ततः “पितरं” पालकं द्युलोकम्, ; “च” शब्दादन्तरिक्षं “प्रयन्” प्रकर्षणं शीघ्रं गच्छन् “स्वः” सू अरणः ॥ शोभन-गमनो भवति । यद्वा । पितरं स्वर्गलोकं प्रवर्तते ॥ ४ ॥ ४५

° आ० जा० ३५० ६, २, ७ ।

† “गौरादित्यो भवति गमयति रसान् गच्छत्यन्तरिक्षेऽथ द्यौर्यत् पृथिव्या चक्षि-
दूरं गता भवति यथास्यां ज्योतीषि गच्छन्ति”—इति निरु० नै० २, १४ ।

‡ “पृश्निरादित्यो भवति प्राक्तन एतं वर्षं इति नैबन्ताः संस्पृष्टा रसान् संस्पृष्टा
भासं ज्योतिषां संस्पृष्टो भासेति वाच द्यौः संस्पृष्टा ज्योतिर्भिः पुष्पलङ्घिष”—इति
निरु० नै० २, १४ ।

§ “स्त्रिक्थं लेट्”—इति पा० २, ४, ७ ।

§ “पुषादित्युताचृदितः परस्मैपदेषु”—इति पा० २, १, ५५ ।

॥ “स्वरादित्यो भवति सु अरणः सु ईरवः सृतो रसान् सृतो भासं ज्योतिषां
स्वतो भासेति वृतेन द्यौर्वाह्याता”—इति निरु० नै० २, १४ ।

४४ख,

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 औहोवा । होइ । २ । औहोऔहोवा । हाइ१उ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 वा२ । अभ्राजीज्योतिरभ्राजीत् । औहोऔहोवा । हो

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 इ । २ । औहोऔहोवा । हाइ१उ । वा२इ । ३ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 सर्वान्कामानशीमही२इ४५ ॥ ६ # ॥

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 † हाउश्वा । भूतम् । भ्राजाओवा । ३ । अन्तश्च

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 रतिरोचना । ऐही । हाउश्वा । पृथिवी । भ्राजाओ

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 वा । ३ । अस्यप्राणादपानताऐही । हाउश्वा । साहः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 भ्राजाओवा । ३ । व्यख्यन्महिषोदिवामैही । हाउश्वा ।

१ १
 तेजः ॥ ८ † ॥ ४६

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 † अन्तर्देवेषूरोचा१सा२इ । ३ । अन्तश्चरतीइरो

● आ० मा० २५० ६, १, ६ ।

† तत्र द्वितीयमिदम्—इति (आ० मा० ३, १, १८)

‡ आ० मा० २५० ६, २, ८ ।

¶ “मिवावदस्योदित्याचक्षते”—इति आ० मा० ३, २, १८ ।

^१चा^२शना^२ । ^१अ^२स्य^२प्रा^२णा^२दा^२श^२पाना^२शता^२र^२इ । ^२व्य^२ख्यन्म^२क्षी^२र
^१षो^२दा^२श^२इवा^२र^२म् । ^१अ^२न्तर्दे^२वेषू^२र^२ोचा^२शसा^२र^२इ । ^२२ । ^२अ^२न्त
^२र्दे^२वेषू^२र^२ो^२र^२इ । ^१चा^२रसा^२र^२इ^१अ^२क्षौ^२क्षौ^२वा । ^२ए^२३ । ^२दे^२वादि^२वा
^२ज्यो^२ती^२र^२इ^२४^२पुः ॥ १८ * ॥ ४६

“अस्य” सूर्यस्य “रोचना” † रोचमाना दीप्तिरन्तःप्ररीर-मध्ये
 मुख्य-प्राणात्मना “चरति” वर्त्तते । किं कुर्वती ? “प्राणादपा-
 नती” [मुख्य-प्राणस्य प्राणाद्याः पञ्च वृत्तयः । तत्र प्राणनं
 नाडीभि रूर्ध्वं वायोर्निर्गमनम्] तथाविधात् प्राणात् प्राणना
 दनन्तरम् अपानती [अपाननं नाडीभि रवाङ्मुखं वायोर्नयनम्]
 तत् कुर्वन्ती [अपपूर्वादितेर्लटः शब्द, (३, २, १२४)
 अदादित्वाच्छपो लुक् (२, ४, ७२) । उगितश्चेति (४, १, ६)
 ङीप् । अतुरनुम इति ‡ नद्या उदात्तत्वम् । यद्वा । “अन्तः”
 व्यावापृथिव्योर्मध्ये “अस्य” सूर्यस्य “रोचना” रोचमाना दीप्तिः
 “चरति” गच्छति [रुच दीप्तौ (म्वा० आ०) । अनुदात्तेतश्च

० आ० गा० ३५० ६, ९, १८ ।

† रोचना इति “रोचते”—इति जङ्गलिकर्मशोरूपमित्यभिप्रायः (निघ० १
 १६, ८) ।

‡ “अतुरनुमयेयजादी”—इति पा० १, १, १७२ ।

अथ षष्ठी ।

३ २७ ३ १ २ १ १ १ १ १
त्रिंशद्भामविराजतिवाक्पतङ्गायधीयते ।

१ २ १ २ २ १ १ २
प्रतिवस्तोरक्ष्यभिः ॥ ६ ॥ ४७ *

२५ १ १ २२ २२ २२ २ २
† छाउश्वा । आपः । भ्राजाओवा । ३ । त्रिंशद्भा
२ २ २ २ २५ १ १ २२ २२ २२ २
मविराजताऐद्दी । छाउश्वा । ऊषा । भ्राजाओवा ।
२२ २ २ २ २ २ १ १ १ १
३ । वाक्पतङ्गायधीयताऐद्दी । छाउश्वा । दीशः ।
हलादेरिति (३, २, १४८) युच्] । किं कुर्वन्ती ? “प्राणात्”
प्राणनादुदयादनन्तरम् “अपानती ” सायाह्न-समये अस्तङ्ग
च्छन्ती । ईदृश्या दीप्त्या युक्तः अतएव “महिषो” महान् सूर्यः †
“दिवम्” अन्तरिक्षं उदयास्तमयोर्मध्ये “व्यख्यत्” विचष्टे
प्रकाशयति [महे रचि महेष्टिषजिति ओणादिकष्टिषच् प्रत्ययः ।
चक्षिडः ख्याज् (२, ४, ५४) छान्दसे लुङि ॥ अस्यतिवक्ति
ख्यातीत्यादिना (२, १, ५२) ल्लेरडादेशः ॥ ५ ॥ ४६

* उ० ६, १, ११, ३= ऋ० ८, ८, ४७, २ ।

† तत्रैवान्निमिदिदम्—इति आ० ब्रा० ३, २, १८ ।

‡ “महिषः”—इति महामाससु अष्टमं नेवष्टकम् ३, १ । “महान् कक्षान्मानेना
ख्यान् जघाम्नीति शाकपूषि मंहनीयो भवतीति वा”—इति निरु० नै० ३, १२ ।

॥ “छन्दसि लुङ् लुङ् छिटः”—इति पा० ३, ४, ६ ।

३२ ३२ ३२ २ १ २ २ २ २ २५
भ्राजायोवा । ३ । प्रतिवस्तोरह्यभाणेद्दी । छाउश्वा ।

ज्योतिः ॥ ८ * ॥ ४७

“त्रिंशद्भाम” धामानि स्थानानि [वचनव्यत्ययः (३, १, ३६)] “वस्तोः” वासरस्य † अहोरात्रस्यावयवभूतानि । “अह” शब्दोऽवधारणे ‡ । “द्युभिः” सूर्यस्य दीप्तिभिरेव वा “विराजति” विराजते विशेषेण दीप्यते [व्यत्ययेनैकवचनम् (३, १, ३६)] । मुहूर्तान्यत्र धामान्युच्यन्ते । पञ्चदश रात्रेः पञ्चदशाहः] “पतङ्गाय” पतति गच्छतीति पतङ्गः सूर्यः § तस्मै सूर्याय स्तुति-रूपा “वाक्” “प्रतिधीयते” प्रतिमुखं स्तोत्रमभिर्विधीयते क्रियते । यद्वा “वस्तोः” अहः “त्रिंशत्” “धाम” धामानि [वटिकाभिप्रायमेतत्] त्रिंशद्वटिकाः [अत्यन्तसंयोगे द्वितीया (२, ३, ५)] एतावत् कालं “द्युभिः” दीप्तिभि रसौ सूर्यौ “विराजति” विशेषेण दीप्यते । तस्मिंश्च समये “वाक्” त्रयी-रूपा तस्मै “पतङ्गाय” “प्रतिधीयते” प्रतिमुखं धार्यते तं पूर्वं

० अ. ना. श. ६, ९, ८ ।

+ “वसोः”—इति चरुर्नामसु प्रथमं नैवष्टु कज (१,८) ।

† “अथ इति च च इति च विनिप्रवर्धौ” पूर्वैश्च सम्प्रयुज्यते । अथ मर्हेदं करोत्व
 अहिदं च करिष्यतीदं न करिष्यतीति” — इति निब० नं० १, ५ ।

१ “स्योतत इति सतः”—इति निरु० मै० १, ६।

§ “पतञ्जाः”—इति चक्षुष्यनामसु द्वाविंशं नैषद्युक्तं १, २४।

अथ सप्तमी ।

१ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अपत्येतायवोयथानक्षत्रायन्यक्तुभिः ।

१ २ ३ १ २
स्वरायविश्वचक्षसे ॥ ७ ॥ ४८ *

अष्टाष्टमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अष्टश्रन्नस्यकेतवोविरश्मयोजनां अनु ।

१ २ ३ १ २
भ्राजन्तोऽग्नयोयथा ॥ ८ ॥ ४९ †

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
‡ द्वाउद्वाउद्वाउ । भ्राजाओवा । ३ । दिदीद्विवि

१ २ ३ १ २ ३ १ २
श्वतस्पृथुः । उदुत्यञ्जाताश्वाइदा१सारम् । देवंवह
सेवत इत्यर्थः ॥ [अयते हि—“ऋग्भिः पूर्वाङ्गेदिवि देव
ईयते, यजुर्वेदे तिष्ठति मध्ये अङ्गः । सामवेदेनास्तमये
मह्वीयते वेदैरग्न्यस्त्रिभिरेति सूर्यः”—इति । यदा त्विह
सूक्ते सारंपराज्जग्रा आत्मस्तुतिस्तदा सूर्यात्मना स्तूयत इत्यवगन्त-
व्यम् ॥ ६ ॥ ४७

* ऋ० १, ४, ७, २ ।

† ऋ० १, ४, ७, २ ।

‡ “पठेन्म्राः परिषयऋतूनाम्”—इति षा० ब्रा० ३, ९, २९ । तत्र प्रथमं मिदम् ।

^{१ २} न्नी३काइता१वा२ः । ^{१२ २ १ १} दृग्नेविश्वाया३सूरा१या२म् । ^१ अ
^{२ २ १ २} पत्येताया३वोया१था२ । ^{१ २ १ २} नक्षत्रायन्तीयाक्तू१भा२इः ।
^{१२ २ १ १} सूरायविश्वा३चाक्षा१सा२इ । ^{१ २} अदृश्रन्नस्या३काइता१वा२ः ।
^{१ २ १ २} विर३स्योजा३ना१आ१नू२ । ^{१२ २ १ २ ५} भ्राजन्तोअग्ना३योया१था
^{१२ २ १२ १२ २ २} २३ । ^{१२ १ ४} छाउ३छाउ । भ्राजाओवा । २ । भ्राजाओ
^{१ १ १ १ १} ३५वा३धुई । ^{१ २ ३ ४ ५} ॥ ११ * ॥

^{१२ २ ३ १२ १२ २} † छाउ२छाउ । ^{२ २ १ १} शुक्राओवा । ३ । ^१ दिदीद्विविश्नतस्पृ
^{१ २ २ १ २} युः । ^{२ २} उदुत्यञ्जाता३वाइदा१सा२म् । ^{२ २} देवंवहन्ती३
^{१ २ १ २ १ १ २} काइता१वा२ः । ^{१ २} दृग्नेविश्वाया३सूरा१या२म् । ^{१ २} अपत्ये
^{२ १ २ १ २ १ २} ताया३वोया१था२ । ^{१ २ १ २} नक्षत्रायन्तीयाक्तू१भा२इः । ^{१ २ २} सूरा
^{१ २ १ २} यविश्वा३चाक्षा१सा२इ । ^{१ २} अदृश्रन्नस्या३काइता१वा२ः ।

* आ० गा० २५० ६, २, ११ ।

† तमैवेदं द्वितीयम् । (आ० ब्रा० ३, २, १८)

२ २ १ २ २२ २ १ २
विरश्मयोजाशनाश्चाश्नू२ । भ्राजन्तोअग्राशयोयाश्था२३ ।

२२ २ २ २२ २२ २ २ ४
द्वाउ२द्वाउ । शुक्राओवा । ३ । शुक्रा३ओ५वा६५६ ।

३११११

ई२३४५ ॥ १२ * ॥ ४८ ॥ ४८

“त्वे” “तायवः” “यथा” प्रसिद्धास्तस्करा इव “नक्षत्राणि”
देवगेह्रूपाणि [“देवगृहा वै नक्षत्राणि”—इति श्रुत्यन्तरात् ।
यद्वा, इह लोके मानुषा ये स्वर्गं प्राप्नुवन्ति ते नक्षत्ररूपेण
दृश्यन्ते । तथाच श्रूयते—“यो वा इह यजते अमुं स लोकं
नक्षते तन्नक्षत्राणां नक्षत्रत्वम्”—इति । यद्वा, तेषां सुकृतिनां
ज्योतींषि नक्षत्राण्युच्यन्ते । “सुकृतां वा एतानि ज्योतींषि यक्ष-
त्राणीति”—आज्जानात् । यास्कस्वाह—“नक्षत्राणि नक्षतेर्गति-
कर्मणो नेमानि नक्षत्राणीति च ब्राह्मणम्”—इति] यथाविधानि
नक्षत्राणि “अक्षुभिः” रात्रिभिः सह “अप यन्ति” अपगच्छन्ति ।
“विश्वचक्षसे” विश्वस्य सर्वस्य प्रकाशकस्य “सूराय” सूर्यस्य
आगमनं दृष्टेति शेषः [तस्करा नक्षत्राणि च रात्रिभिः सह सूर्य
आगमिष्यतीत्याकुलायन्त इत्यर्थः । तायुरिति स्तेननाम (नै ३,
२४, ७) तायुस्तस्कर इति तन्नामसु पाठात् । अक्षुरिति
रात्रिनाम (नै० १, ७, ४) शर्वरी अक्षुरिति तन्नामसु
पाठात् ॥ ७ ॥ ४८

● आ० मा० २५० ६, २, १२ ।

४५ख,

अथ नवमी ।

^{३१२ ३१२ ३१२} तरणिविश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसिसूर्य ।

^{२९१ २ २२} विश्वमाभासिरोचनम् ॥ ८ ॥ ५० •

अथ दशमी ।

^{२२ २ २२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} प्रत्यङ्देवानां विशः प्रत्यङ्देविमानुषान् ।

^{२२७ २२ २२२ २} प्रत्यङ् विश्वस्वर्दृशे ॥ १० ॥ ५१ †

अथ एकादशी ।

^{२२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} येनापावक्चक्षसाभुरण्यन्तश्चान्धनु ।

^{२२ २ २ २} त्वं वरुण पश्यसि ॥ ११ ॥ ५२ ‡

“अस्य” सूर्यस्य “केतवः” प्रज्ञापकाः “रश्मयः” दीप्तयः “ज-
नान् अनुव्यद्वन्” जनान् सर्वान् अनुक्रमेण प्रेक्षन्ते । सर्वं
जगत् प्रकाशयन्तीत्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः—“भ्राजन्तः” दीप्य-
माना “अमय इव” ॥

“व्यद्वन्”-“अद्वन्”—इति पाठो ॥ ८ ॥ ४९

• ऋ० १, ४, ७, ४ ।

† ऋ० १, ४, ७, ५ ।

‡ ऋ० १, ४, ७, ६ ।

^{१८} ^८ ^{१८१८१८८} ^१ ^८ ^१ ^१
 * द्वाउरद्वाउ । भूताओवा । ३ । दिदीद्विविश्वतस्पृ
^१ ^२ ^१ ^१ ^{१८} ^१ ^१ ^१
 युः । तरणिर्विश्वाद्दार्शाश्ताः । ज्योतिष्कृदसीसूरा
^१ ^८ ^८ ^१ ^१ ^१ ^८ ^८
 याः । विश्वमाभासीश्रोचाश्नाः । प्रत्यङ् देवा
^१ ^१ ^१ ^८ ^१ ^१ ^१ ^१
 नांवाश्दशाः । प्रत्यङ् देवीहमानूषाः । प्रत्यङ्
^१ ^१ ^{१८८८} ^१ ^१
 विश्वस्सद्वाह्वाश्नाः । येनापावकाश्चाश्नाः ।
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 भुरण्यन्तश्चाश्नाः । त्वंवरुणाश्पाश्याः ।
^{१८} ^८ ^{१८१८१८८} ^{१८२} ^४ ^५
 द्वाउरद्वाउ । भूताओवा । २ । भूताओपुवाद् ५६ ।
^{१११११}
 ईर०४१ ॥ १३† ॥

^{१८} ^८ ^{१८१८१८८} ^१ ^८ ^१ ^१
 * द्वाउरद्वाउ । तेजाओवा । ३ । दिदीद्विविश्वतस्पृ
^१ ^१ ^१ ^१ ^{१८} ^१ ^१ ^१
 युः । तरणिर्विश्वाद्दार्शाश्ताः । ज्योतिष्कृदसीसूरा
^१ ^८ ^८ ^१ ^१ ^१ ^८ ^८
 श्याः । विश्वमाभासीश्रोचाश्नाः । प्रत्यङ् देवा

* तत्र तृतीयं मिदम् (आ० मा० १, १, १८) ।

† आ० मा० १५० ६, २, १२ ।

‡ तत्र चतुर्थं मिदम् (आ० मा० १, १, १८) ।

^{१ २} मावा१इशा२ः । ^{१ २ १ २} प्रत्यङ्मुदेषी३मानूषा२न् । ^१ प्रत्यङ्
^{१ २} विश्व२सू३वार्ह१शा२इ । ^{२ २ २ १ २} येनापावका३चाक्षा१सा२ ।
^२ मुरण्यन्त३ज्जिना२चा१नू२ । ^{१ २} त्वंवरुणा३पा१या१सार३इ ।
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} द्वाउ२द्वाउ । तेजाओवा । २ । तेजा३ओपुवार्ह५इ । ई२
^{१ १ १} ३४५ ॥ १४ * ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२

हे “सूर्य” त्वं “तरणिः” प्रगन्ता अन्येन गन्तु मशक्यस्य मह-
 रोऽध्वनो गन्तासि † [तथाच स्मर्यते—“योजनानां सहस्रे हे हे
 शते हे च योजने । एकेन निमिषार्धेन क्रममाणं नमोस्तु ते”
 —इति] यद्वा । उपासकानां रोगात्तारयितासि [“आरोग्यं
 भास्करादिष्केत्”—इति स्मरणात्] तथा “विश्वदर्शतः” विश्वैः
 सर्वैः प्राणिभिर्दर्शनीयः [आदित्य-दर्शनस्य चण्डालादि-दर्शन-
 जनित-पाप-निवर्हण-हेतुत्वात् । तथाचापस्तम्भः—“दर्शने ज्योतिषां
 दर्शनम्”—इति यद्वा, “विश्व” सर्वं भूतजातं “दर्शतं” द्रष्टव्यं
 प्रकाश्यं येन स तथोक्तः] तथा “ज्योतिष्कृत्” ज्योतिषः प्रका-

* आ० मा० ३५० ६, १, १४ ।

† “तरणिः”—इति निषण्णौ तु (२, १४) विप्रनासृपान्त्व पदं । तरचिबोज्ज
 नाजा (४२० पृ०) मिति मन्त्र-आख्यायान्त्य मेव आचक्षौ तारकमिति ; माधवकु
 ‘चिप्रं दातारं वा’—इति ।

ग्रस्य कर्त्ता, सर्वस्य वस्तुनः प्रकाशयितेत्यर्थः । यद्वा, चन्द्रादीनां [रात्रौ हि अस्तमये चन्द्रादिषु सूर्य-किरणाः प्रतिफलिताः अतीन्धकारं निवारयन्ति । यथा द्वारस्य दर्पणीपरि निपतिताः सूर्यरश्मयो गृहान्तर्वर्ति तमो निवारयन्ति तद्वदित्यर्थः] यस्मादेवं तस्मात् “विश्व” प्राप्तं “रोचनं” रोचमानम् “अन्तरिक्षम्” “आ” समन्तात् “भासि” प्रकाशयसि ॥

यद्वा, हे “सूर्य” अन्तर्यामितया सर्वस्य प्रेरक परमात्मन् ! “तरणिः” संसाराब्धेस्तारकोसि । यस्मात् त्वं “विश्वदर्शतः” विश्वैः सर्वैर्मुमुक्षुभिर्दर्शतो द्रष्टव्यः साक्षात्कर्तव्य इत्यर्थः [अधिष्ठान-साक्षात्कारे हि आरोपितं निवर्तते] “ज्योतिष्कृत्” ज्योतिषः सूर्यादेः कर्त्ता [तच्चान्नायते—“चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत”—इति*] ईदृशस्त्वच्चिद्रूपतया “विश्व” सर्वं दृश्यजातं “रोचमानं” दीप्यमानं यथा भवति तथा “आ भासि” प्रकाशयसि [मैवं न्यङ्करणे हि सर्वं जगत् दृश्यते ।†]

* “चन्द्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योअजायत । ओमाहायुषप्राचक्षमुखादग्निर्जायत”—इति य० मा० ब्रा० स० ३१ ष० १२ क० । ‘यथा दध्नादि-प्रत्यासि, जवादयः पञ्चवः, कृमादयो वेदाः, त्राक्ष्यादयो मनुष्याश्च तस्मादुत्पन्नाः एवं चन्द्रादयो देवा अपि तस्मादेवोत्पन्ना इत्याह । मनसः सकामात् चन्द्रमाः ज्ञातः चक्षोः चक्षुषः सकामात् सूर्यः अजायत । वायुः प्राचक्ष ओमात् कर्षादजायत । मुखादग्निर्जायत’—इति च तद्व्याख्यानं मञ्जीवर-छातम् ।

† “हे सूर्य ! त्वं ज्योतिष्कृत् तेजसः कर्त्तासि विश्वं माभासि प्रकाशयसि च अग्नि-विद्युः प्रचक्षन्प्रचक्षतारकादिषु लक्ष्मीं रोजयत्यर्थः । कौदमं विश्वम् ? रोचनं दीप्यमानं

तथाचान्नायते—“तमेवभान्तमनुभाति सर्वं तस्मै भासा सर्वमिदं विभाति”—इति * ॥ ८ ॥ ५०

हे सूर्य ! त्वं “देवानां” “विशः” मरुत्तमकान् देवान् †
[“मरुतो वै देवानां विशः”—इति श्रुत्यन्तरात् । तावदात्मन्-
ब्रह्मन्देवान्] “प्रत्यङ् उदेषि” प्रतिगच्छन्नुदयं प्राप्नोषि ‡ ।
तेषां मभिमुखं यथा भवति तथेत्यर्थः । तथा “मानुषान्” मनु-
ष्यान् प्रत्यङ् उदेषि । तेऽपि यथास्मदभिमुख एव सूर्यं उदेतीति
मन्यन्ते तथा “विश्वं” प्राप्तं “स्वः” यां लोकं “दृष्टे” द्रष्टुं
“प्रत्यङ्” उदेषि । यथा स्वर्लोक-वासिनी जनाः स्वस्याभिमुखेन
पश्यन्ति तथा उदेषीत्यर्थः [एतदुक्तं भवति—ये लोकाः

त्वत् प्रकाशेनेति भावः । कीदृशस्त्वं तरणिः तरत्यतिप्रायसि नभोवर्त्तेति तरणिः ।
“अथविश्वभ्योऽनिरिति (उद्या० १, ८८) तरन्तेरनिप्रत्ययः । विश्वदर्शनः विश्व-
दर्शनः दर्शनीयः दृष्टेरेतच् ॥”—इति वेददीपः ।

• चिरस्मदे परे कोशे विरचं प्रच्छ निष्कसम् । तच्छुभं ज्योतिषां ज्योतिषस्यदा-
त्मविद्भ्यो विदुः । न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेमा विद्युतो भाति कुतोऽयं मनुष्यः ।
तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्मै भासा सर्वं मिदं विभाति”—इति मुख्योपनिषत्
१, १० ।

† “विशः”—इति, अग्ने अरितरिति व्याख्यायां (१५० पृ०) प्रजाः । विश्वोविश
इति व्याख्यायां (१४४ पृ०) प्रजाः । यदाउ इति व्याख्यायां प्रजाः, तथैव विश्वे मय्ये
इति च । प्रबोमचे इति व्याख्यायां (१६० पृ०) प्रजाः । निषष्टु-इतितीय-तृतीये मनु-
ष्यनामस्तु चतुर्थे च ।

‡ “प्रत्यङ्किदं सर्वं मुदेषि । प्रत्यङ्किदं सर्वं ममि विपश्यसीति”—इति विश्व-
दे० ६, १४ ।

पश्यन्ति ते जनाः सर्वेऽपि स्वस्वाभिमुख्येन सूर्यं पश्यन्तीति * ।
तथाचान्नायते—“तस्मात्सर्व एव मन्यन्ते मां प्रत्युद्गात्”—
इति ॥ १० ॥ ५१

हे “पावक” सर्वस्य शोधक ! “वक्षस” अग्निष्ट-वारक सूर्य !
त्वं “जनान्” प्राणिनः “भुरख्यन्तं” धारयन्तं पोषयन्तं वा इमं
लोकं † “येन” ‡ “चक्षसा” प्रकाशिनानु पश्यसि अनुक्रमेण
प्रकाशयसि तं प्रकाशं स्तुम इति शेषः । यदा, उत्तरस्या मृचि
सम्बन्धः तेन चक्षुसा उदेद्यीति ¶ । तथाच यास्केनोक्तं §—
तत्ते वयं स्तुम इति वाक्यशेषोऽपिवीत्तरस्या मन्वयस्तेन व्याख्या-
तीति (निब० दे० ६, २२) ॥ ११ ॥ ५२

* “अपि वैतस्या मेव । येनापावक . . . । तेन नो जनानामपि वि पश्यसि”—
इति निब० ६, २५-२६ ।

† “भुरख्यमिति क्षिप्रमात्रं भुरख्युः बहुभिर्भूरि मध्यान् नचति सर्वस्य लोक-
स्यापि बोधा तत्सम्पात्नी भुरख्युरनेन पावकस्यानेन भुरख्यन्तं जनानां वक्षसं वक्षसं पश्यसि”—
इति निब० दे० ५, २१ ।

‡ अचि तु “येना”—इति पाठः । तच्च ह्यस्य इति (६, १, १२५) दीर्घः ।

¶ “सर्वमेवे पश्चात्कारेणाग्नियते तद्रूपं साक्षात् सन्त्यास्य मुक्तिं प्राप्नोति तद्वत्
प्राप्यते—ए पावक शोधक येन चक्षसा इत्यनेन न भुरख्यन्तं मनुष्यस्य ; क्षिप्रपाती
यस्य भुरख्युः ; भुरख्युः साक्षात् करोति भुरख्यन्ति, भुरख्यतीति भुरख्यन् तन् ; क्षिप्रमात्
मनुष्यत्वः । सर्वमेवेवास्मिन् भुरख्युपचिकपात्मानं कृत्वा सर्वस्य च येन चक्षसाह-
पश्यतीत्यर्थः । तेन चक्षसा जनानामपि भुरख्यन्तः ये वक्षसं न पश्य वक्षसः सूर्यः”—
इति वेददीपः च० भा० ब्रा० च० ३२ च० ३१ क० ।

§ “अपिवीत्तरस्यामित्यन्तमेव यास्का वक्षन् । अन्वयेत्यादित्यर्थः ॥

^{१२} ^२ ^३ ^{२२३२२} ^{२२१}
 * हाउ२हाउ । सत्याओवा । ३ । दिदीद्विविश्वत
^{२१} ^{२२२} ^{१२} ^{२२} ^{२०२}
 स्पृथुः । उद्यामेषिराज्ञाःपार्थ२ । अद्यामिमानो३
^{१२} ^१ ^२ ^{११} ^२
 आक्तूभा२इः । पश्यञ्जन्मानी३सूराश्या२ । अयुक्त
^{१२} ^{२२} ^{१२} ^{२२}
 सप्ता३शून्य२वा२ः । सूरोरथस्या३नाप्ताश्या२ः । ता
^२ ^{१२} ^२ ^{१२}
 भिर्यातिस्वा३युक्ता१इभी२ः । सप्तत्वाच्चरी३तूराश्या२
^१ ^२ ^{११} ^{२२} ^१ ^२
 इ । वदन्तिदेवा३सूराश्या२ । शोचिष्के शंवी३चाक्षा१णा
^{२२} ^२ ^{३२२२२} ^{३२} ^४
 २३ । हाउ३हाउ । सत्याओवा । ३ । सत्या३ओ५वा६५
^{३११११}
 ६ । ई२३४५ ॥ १५ ॥

^{१२} ^२ ^३ ^{२२२२२} ^{२२१} ^२
 † हाउ२हाउ । कृताओवा । ३ । दिदीद्विविश्वतस्पृ
^१ ^{२२२} ^{११} ^{२२} ^{२०२} ^{१२}
 थुः । उद्यामेषिराज्ञाःपार्थ२ । अद्यामिमानो३आक्तू
^२ ^२ ^{११} ^२
 शभा२इः । पश्यञ्जन्मानी३सूराश्या२ । अयुक्तमप्ता३

०. तत्र पञ्चम मिदम् (आ० ब्रा० ३, २, २८) ।

† आ० ब्रा० ३५० ६, २, १५ ।

‡ तप्तान्तिमं चठ मिदम् (आ० ब्रा० ३, २, २८) ।

४६ ख,

१ २ २ २ १ २ २ २ २
 शून्धूश्वा२ः । सूरोरथस्याश्नाप्ताश्या२ः । ताभिर्याति
 १ २ २ २ १ २ २
 स्वाशूक्ताश्वभी२ः । सप्तत्वाच्चरीश्वोराश्या२इ । वष्ट
 २ १ २ २ २ १ २ २ २
 न्तिदेवाश्चसूराश्या२ । शोचिष्केश्वीश्चाक्षाश्या२इ । द्वाउ
 २ २ ३ २ २ २ २ २ ३ २ ४ ३ २
 द्वाउद्वाउ । ऋताओवा । ३ । ऋताश्चोपवाद्पुद् । ई२
 १ १ १

३४५ ॥ १६ * ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५

हे “सूर्य !” त्वं “पृथु” सुविस्तीर्णं “रजः” लोकं [“लोका
 रजांस्यच्यन्ते” †—इति यास्क-वचनात्] द्युलोकं “द्याम्”
 अन्तरिक्षलोकम् “उदेषि” उद्वच्छसि ‡ । किं कुर्वन् ? अहानि
 “अक्षुभिः” रात्रिभिः सह “मिमानः” उन्मानयन् [आदित्यगत्य-
 धीनत्वादहोरात्र-विभागस्य] तथा “जन्मानि” जननवन्ति
 भूतजातानि “पश्यन्” प्रकाशयन् ॥

“उद्याम्”-“विद्याम्”—इति पाठौ ॥ १२ ॥ ५३

● आ० मा० ३५० ६, २, १६ ।

† “रजो रजतेः । ज्योती रज उच्यते । उदकं रज उच्यते । लोका रजांस्यच्यन्ते
 चक्षु रजो रजो उच्यते । रजांसि चित्ता विचरन्ति तन्मय इत्यपि निमग्नो भवति”—
 इति निरु० ४, १८ ।

‡ “अपि सां रजश्च पृथु महान् लोक महानि च मिमानोऽक्षुभीरात्रिभिः सह
 पश्यन्नाति जातानि सूर्य । अपि वा पश्यन्नाम्”—इति यास्कः दे० ६, २१ ।

“सूरः” सर्वस्य प्रेरकः सूर्यः* “शुभ्रवः” शोधिका चम्र-
स्त्रियः † । तादृशीः “सप्त” सप्त-सङ्ख्याकाः ‡ “अयुक्त” स्व-रथे
योजितवान् ॥ १ ॥ कीदृशीः ? “रथस्य” “नस्यः” नपातयिष्यः ।
याभिर्युक्तो रथो याति न पतति इदंश्रीरित्यर्थः । एवम्भूताभिस्ता-
भिरखस्त्रीभिः “स्वयुक्तिभिः” स्वकीय-योजनेन रथे सम्बद्धाभिः
“याति” यन्नष्टहं प्रत्यागच्छति । अतस्तस्मै हविर्दातव्य मिति
वाक्यशेषः ॥ १३ ॥ ५४

हे “सूर्य !” “देव” द्योतमान ! “विचक्षण !” सर्वस्य प्रका-

* सूरशब्दः सूर्याद्योऽन सर्वत्र—उ० १, २, ४, ९—२, १, ४, ४—५, २, २, ७—७०
४, १, ८, १—४, २, १, १९—५, १, ८, २—५, १, ८, ९—६, १, २, १—६, १, ४, २
—८, १, ४, १ । सोमार्धदानयोरेव—उ० २, १, ५, ६—४, १, २०. २॥

† “शुभ्रवः शुभ्रवृत्तादित्यो भवति शोधनात् तस्यैव । * * * । *० शुक्लनिरपि
शुभ्रवृत्तये शोधनादेवोदकचरो भवति । आप्नोऽपि शुभ्रवृत्त उच्यन्ते शोधनादेव”
—इति निर० जे० ४, १६ ।

‡ “सप्त सप्ता सङ्ख्या सप्तादित्यरम्भ इति वदन्ति”—इति निर० जे० ४, १६ ।
“सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमित्यादि निर० जे० ४, २० । “सप्त प्राचाः प्रभवन्ति तस्मात्
सप्तार्चिषः सन्धिषः सप्त सोमाः । सप्त इमे लोका येषु चरन्ति प्राचा गुह्याश्रया नि-
दिताः सप्त सप्त”—इति मु० उ० १. १ ।

॥ “रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरस्तात् सप्तो बलं यच्च कामयते सुचारयिः । कक्षाश्च-
सारयि रभौभूनां मन्त्रिमानं पूजयामि मनः पश्चात् सक्तोऽगुयच्छन्ति रम्भयः”—इति
निर० दे० १, १६ । अपिच—“रथं क्षिप्रं भावतं मेघं वधं अवशीय माक्रयामह
आ यस्मिन्नास्यौ सुरमन्त्रोयान्मुदकानि विभती सथा मदङ्गिः सद्य रोदसी”—इति
निर० दे० ५, ५० ।

शयितः । “सम” सम-सङ्ख्याकाः “हरितः” अग्नाः*रस-हरण-
शीला रश्मयो वा†“त्वा” त्वां “वहन्ति” प्राप्नुवन्ति । कीदृशम् ?
“रथे” अवस्थित मिति शेषः । तथा “शोचिष्केशं” शोचींषि ‡
तेजांस्येव यस्मिन् केशा द्रव ण दृश्यन्ते स तथोक्तस्तु मिति § ॥
॥ १४ ॥ ५५

इति सायणाचार्य-विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे
छन्दोव्याख्याने षष्ठोऽध्यायस्य पञ्चमः खण्डः ॥

० “हरितादित्यस्य”—इति अश्वविशेषनामसु निघ० १, १५, २ । “अश्वः
कक्षादभ्रुतेऽध्वानं मन्त्राग्नौ भवतीति वा । * * * । तस्याश्ववत् देवतावच निगमा
भवति”—इत्यादि निघ० जै० २, २० ; दे० ४, २०-२१ ।

† “सप्त ऋचयः”—इति रश्मिनामसु निघ० १, ५, १२ । अत्र च शास्त्रः “रश्मिर्य-
जनात्”—इत्यादि निघ० जै० १, १५ ।

‡ “शोचिः”—इति अश्वग्नानधेयेषु षष्ठं जैवष्टुक् १, १० ।

¶ “केशी केशा रश्मयस्त्रैलोक्यान् भवति काशनादा प्रकाशनादा । तस्यैवा
भवति * * * । केशीदं सर्वं मिदं ममि विपश्यति केशीदं ज्योतिरुच्यतइत्यादित्य माह ।
अद्याप्येते इतरे ज्योतिषी केशिनी उच्येते धूमेनाग्नी रजसा च मध्यमः । ● ● ● ।
एक एवा मित्यग्निः पृथिवीं ददति । सर्वं मेकोऽभि विपश्यति कर्षाभि रादित्यो जति-
रेकस्य दृश्यते न रूपं मध्यमस्य”—इति निघ० दे० ६, १५-२६-२० ।

§ “सप्तैतानादित्य रश्मीनयमादित्यो गिरति मध्यस्थानोर्ध्वं शब्दो यत्र रतस्त्रिंश्लिङ्गति
तानि धीतिभिश्च मनसा च विपर्ययन्ति परि भुवः परिभवन्ति सर्वाणि कर्षाणि वर्ष-
कर्महेत्यादिदेवतम् । अद्याध्यात् सप्तैतानीन्द्रियाण्यथमात्मा गिरति मध्यस्थानोर्ध्वं शब्दो
यान्त्रिंश्लिङ्गति तानि धीतिभिश्च मनसा च विपर्ययन्ति परि भुवः परिभवन्ति सर्वा-
नीन्द्रियाणि ज्ञानकर्महेत्यात्मगतिमाचष्टे”—इति निघ० प० १, ११ ।

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्हं निवारयन् ।

पुमर्थांश्चतुरो देयान्निद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिक-मार्ग-प्रवर्त्तक-

श्रीवीर-वृक्ष-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्येण विरचिते माधवीये-सामवेदार्थ-प्रकाशे

छन्दोव्याख्याने आरण्यएवाध्येतव्यः

षष्ठोऽध्यायः समाप्तः ॥

॥ समाप्तम् आरण्यम् पर्व आरण्यकाण्डं वा ॥

॥ इति चतुर्थम्यर्व ॥

॥ सामवेद-संहितायां छन्दप्रार्थिकः समाप्तः ॥

॥ ओं नमः सामवेदाय ॥

॥ सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ महानामन्याश्चिकः ॥ *

(भाष्यकृतोभूमिका)

ऐन्द्रीरथ महानास्त्रीः शक्तीर्वा विकर्षिताः ।

पञ्चभिः संहिता अन्ते पुरीषपदनामभिः ॥

एताः प्रकृतितस्त्रिस्त उपसर्गैस्तु संयुताः ।

नव सङ्ख्या इति प्राङ्मुखेदाध्ययनशालिनः ॥

ऐतरेय-ब्राह्मणेऽपि शस्त्रे षोडशि-नामके ।

तिस्रः प्रोक्ता महानास्त्रैलोक्यात्मत्ववर्णनात् ॥

० महानास्त्रीणां पाठस्तु न तु इन्द्राचार्यिके नापि उत्तराचार्यिके परं इन्द्राचार्यिके समाप्ते तत्पुस्तकान्यभागे एव सर्वत्र दृश्यन्ते, एव मारण्यमाने समाप्ते च ततोऽनन्तरं महानास्त्री-सामपाठस्तत्रैव पुस्तके सर्वत्रेति परिशिष्टम् भाषा मया च ज्ञायत इति इन्द्राचार्यिकान्ते एव व्याख्यातवान् भगवान् सायणः ।

तत्र हि महानाम्नीना मुपसर्गानुपसृजत्ययं वै लोकः प्रथमा
महानाम्नान्तरिचलोको द्वितीयाऽसौ लोकस्तृतीयेति । नन्वेताः
शक्करीच्छन्दस्का व्याक्रियन्त इ युक्ताश्चेत् षट्पञ्चाशदक्षराः स्युः ।
तथा च समान्नातं चतुर्विंशत्यादि चतुरन्तरमिति (पि०) ।
अस्यार्थः—गायत्रादीना मतिष्ठत्यन्तानां छन्दसां चतुर्विंशत्यक्षरा
स्थारभ्य उत्तरोत्तरं चतुर्षु चतुर्षु अक्षरेष्वधिकेषु सक्तु उष्णि-
गादि-च्छन्दांसि जायन्ते* । एवं क्रमशोऽक्षराधिक्ये सति शक्करी
षट्पञ्चाशदक्षरा सम्भवतीति । एता ऋचस्तु शक्करीभ्योऽधि-
काक्षरा दृश्यन्ते । तस्मादासा मुपसर्गाक्षरैराधिक्यं न तु स्वत
इति ज्ञायते । तर्हि के पुनरुपसर्गाः ? के पुनः शाक्कराः पादाः ?
इत्युच्यते—

* चन्दांसि		अतिच्छन्दांसि		विच्छन्दांसि	
चन्दोनाम	अक्षरसंख्या	चन्दोनाम	अक्षरसंख्या	चन्दोनाम	अक्षरसंख्या
१ गायत्री	२४	१ अतिजगती	५२	१ छतिः	८०
२ उष्णिक	२८	२ शक्करी	५६	२ प्रछतिः	८४
३ अतुष्टप	३२	३ अतिशक्करी	६०	३ आछतिः	८८
४ वृहती	३६	४ अष्टिः	६४	४ विछतिः	९२
५ पङ्क्तिः	४०	५ अत्यष्टिः	६८	५ संस्कृतिः	९६
६ त्रिष्टुप	४४	६ छतिः	७२	६ अतिछतिः	१००
७ जगती	४८	७ अतिछतिः	७६	७ उत्छतिः	१०४

प्रथमा । “विदामघवन्विदा”-इति द्विपदा ऋगुपसर्गः ।
 ततः “शिचाशचौनाम्यते”—इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः शाकराः ।
 ततः “स्वर्णाशुः”—इति पञ्चाक्षरः पादः । अत्राक्षर-विश्लेषेण
 पञ्चाक्षरत्वं द्रष्टव्यम् । “प्रचेतनप्रचेतयः”—इत्यष्टाक्षरः । एतौ
 ङावुपसर्गसञ्ज्ञौ । “इन्द्रद्युन्नायनइषे”—इति पादोऽष्टाक्षरः
 शाकरः । “एवाहिशक्रः”—इति पञ्चाक्षर उपसर्गः । “रायेवा-
 जायवन्विवः”—इत्याद्यास्त्रयः पादाः शाकराः । “आयाहिपि-
 वमत्स्व”—इति पादोऽष्टाक्षर उपसर्गः । इत्येव सूक्
 प्रथमा ॥

अथ द्वितीया । “विदारायेसुवीर्यम्”—इति द्विपदा उपसर्गः ।
 “म॒ष्टिष्ठवज्रिन्वृ॒क्षसे”—इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः पादाः शाक-
 राः । ततः “अंशुर्नशोचिः”—इति पञ्चाक्षरः पादः । “चिकि
 त्वोअभिनीनय”—इति पादः । एतौ ङावुपसर्गौ । “इन्द्रोविदे-
 तमुस्तुहि”—इति पादोऽष्टाक्षरः शाकरः । “ईशेहिशक्रः”—इति
 पञ्चाक्षरः पाद उपसर्गः । “तमूतयेहवामहे”—इत्याद्यास्त्रयो-
 ऽष्टाक्षराः पादाः शाकराः । “ऋतुम्हृन्दऋतम्बृहत्”—इति पाद
 उपसर्गः । इत्येवं द्वितीया ॥

तृतीयस्याः । “इन्द्रश्चनस्यसातयेहवामहे”—इति द्विपदा
 उपसर्गः । “सनःस्वर्षत्”—इत्याद्यास्त्रयोऽष्टाक्षराः शाकराः
 पादाः । “अंशुर्मदाय”—इति पञ्चाक्षरः पादः । “सुन्नआधेहि

नीवसो”—इत्यष्टाक्षरः पादः । एतौ द्वावुपसर्गौ । “पूर्तिः-
शविष्ठशस्यते”—इति पादोऽष्टाक्षरः शाक्षरः । “वशीहिशक्रः”
—इति पञ्चाक्षर उपसर्गः । “नूनन्तव्यंसश्रसे”—इत्याद्यास्त्रयो
ऽष्टाक्षराः शाक्षराः । “शूरोयोगोषुगच्छति”—इति पादौ
द्वावुपसर्गाविति तृतीया ऋक् सम्पन्ना ॥

अत्र प्रथमायाः सप्त शाक्षराणि पदानि, पञ्चोपसर्गाः ।
एवं द्वितीयस्या अपि पदान्युपसर्गाः । तृतीयायास्तु सप्त शाक्ष-
राणि पदानि, षडुपसर्गाः । इत्युक्तार्था निदानकल्पे सूत्रादिकं
सम्यगालोचयद्भिः पूर्वाचार्यैः श्लोकद्वये सङ्गृह्य दर्शितः—

“प्रथमं द्विपदा, त्रीणि शाक्षराणि पदान्यतः ।

पञ्चार्णाष्टाक्षरौ चोपसर्गावेकस्य शाक्षरः ॥ १ ॥

पञ्चार्ण उपसर्गोऽथ त्रयस्ते वहिरन्तिमः ।]

इय माद्या ; द्वितीयैवं ; तृतीया पुनरन्तिमः ।

अधिकोऽष्टाक्षरः पाद उपसर्ग इति स्थितिः॥२॥”—इति ॥

अत्र सर्वत्रोपसर्गान् परित्यज्य केवल-पदगताक्षर-सङ्ख्यायां
कृतायां षडधिकपञ्चाशत्-सङ्ख्याकान्यक्षराणि जायन्ते । अतस्तद्
द्वितीया शक्नोतीति न विरोधः ॥ एतासु गीयते साम यत्तच्छा-
क्षर मुच्यते । तत्पञ्चमेऽङ्गि पृष्ठेषु होतुःपृष्ठं विधीयते ।

उपसर्गैः संयुताना मासा मिन्द्रोऽधिदेवता ।

माश्वन्दिनं यत् सवनं सर्व मैन्द्र मिति स्थितम् ॥

अत्रैवाश्वलायनेन स्व-ब्राह्मण मनुसरता कश्चिदिषेवोऽनुष्टुब्
गायत्री सम्पादनादिर्दर्शितः—

“प्रचेतनप्रचेतयायाहिपिबमत्स ।

क्रतुश्छन्दःकृतम्बृहत्सुम्नभाघेहिनीवसः ॥” —इति । *

“चिकित्वोअभिनोनयशूरोयोगोषुगच्छति ।

सखासुशेवोअदयुः ॥” —इति । †

गायत्र्यादिरित्येव मादिः एष तु प्रयोग-सौकर्यार्थः ।
अस्माभिस्त्रिदानीं मर्थ-सौकर्यार्थं क्रमेण सोपसर्गा च चो
व्याख्याताः । ‡

* एषाठहृप् सम्पन्ना, अष्टाक्षर-चतुष्पदानस्य सम्पादनात् ।

† एषा गायत्री सम्पन्ना, अष्टाक्षर-त्रिपदानस्य सम्पादनात् ।

‡ अन्वकारादयो हि प्रथमीयं व्याख्येयं वा प्रथमं स्व-मन्त्रेण सम्पाद्यते, ततश्च ले-
ख्यादिभिः काश्र्यतेऽतोऽन 'व्याख्याताः'—इति भूतप्रयोगो नासाधुः, “कौमुदीयं विर-
च्यते”—इत्यादावप्येव ज्ञेयम् ।

॥ हरिः ओम् ॥

(प्रथमास्तिस्रः)

^{३ १ २ ३ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २}
विदामघवन्विदागातुमनुश्रुशिषो दिशः ।

^{१ २ ३ १ २}
शिक्षाशचीनाम्यतेपूर्वाणाम्पूवसो ॥ १ ॥

^{३ २ ३ २ २ ३ २ २}
आभिद्वमभिष्टिभिः स्वाऽर्चाऽश्रुः ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २}
प्रचेतनप्रचेतयेन्द्रद्युम्नायनक्षे ॥ २ ॥

^{३ २ ३ २ ३ १ २ २}
एवादिशक्रोरायेवाजायवज्जिवः ।

^{१ २ ३ २ ३ १ २}
शविष्ठवज्जिभृञ्जसेमश्चिष्ठ

^{३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २}
वज्जिभृञ्जसभायादिपिवमत्स्व ॥ ३ ॥ १

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
* ए२ । विदामघवन्विदाः । गातुमनुश्रुसिषः ।

^{१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
दाइशा३१उवा२३ । ई३४डा । ए२ । शिक्षाशचीनाम्य

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
ताइ । पूर्वाणाम्पूव२ । वसा३१उवा२३ । ई३४डा । आ

महानाम्नी साम (आ० ब्रा० ३, २, १८) ।

^१भिष्टमभा^{१ २}रइ । ^{१ २}ष्टिभिरा^{१ २}उवार^{१ २}३ । ^{१ ५}ई^{१ २}डा । ^{१ २}खर्ना^{१ २}५
^५प्रूरः । ^२द्या^{१ ५}उवार^{१ १ २}३ । ^{१ ५}ई^{१ २}डा । ^२प्राचे । ^२तनप्रचेतया ।
^{१ २}इन्द्रा । ^{१ १ २}द्युम्नायना^१रइषा^१इ । ^१इडा । ^{१ २}ईन्द्रा । ^{१ १ २}द्युम्नाय
^१नारइषा^१इ । ^{१ २}अथा । ^{१ २}इन्द्रा । ^{१ १ २}द्युम्नायना^१रइषा^१इ ।
^१इडा । ^{१ १ २}एवा^{२ २ २ २ २}क्षिक्रोरायेराजायवा^{१ २}१जी^{१ १}इवाः । ^{१ १}शविष्ठ
^२वज्रिन्ना^{४ ५}३ । ^१जासा^१इ । ^१म^१ष्टिष्ठवज्रिन्ना^{१ २}रइषो । ^{१ २}जासा^{१ २}३
^१उवार^{१ १ १ १}३ । ^{१ १ १ १}इट^{१ २}इडा^{१ १}२३४५ । ^{१ १}आया । ^{१ १}क्षिपिवमा^{१ १}२
^१त्सुवा । ^{१ १ १ १ १}इडा^{१ १ १ १ १}२३४५ ॥—

तच्च तावदृष्टु, प्रथमं हिपदा माह—“विदामघन्विदागा-
 तुमनुशंसिषोदिशः”—इति । हे “मघवन्” मघं धनं [मंहते-
 दानकर्मणः *] धनवन्निन्द्र ! “विदाः” त्वं विहि, अत्र वेदितव्य-
 कर्म-विशेषस्यानुपादानात् सर्वं जानीहीत्यर्थः [विदेः पञ्चम-

७ “मंहते”—इति दानकर्मस्य अन्तिमं नेषष्टु कर्म ३, २० ।

लकारे रूपम् *] यतस्त्वं सर्वज्ञः तस्मात् “गातुं” यजमान-
गन्तव्यं देशं † “विदाः” जानौहि । यद्वा, गातुर्गायतेः
स्तुतिकर्मणः ‡ त्वदर्थं क्रियमाणां स्तोतुः स्तुतिं विद्धि । ततो
“दिशः” यजमानस्य साधुमार्गेण स्वर्गं गन्तुं मार्गान् “अनु
शंसिषः” अनुशंसोऽपदिशं बोधयेति यावत् [शंसतेः
पञ्चम-लकारे (पा० ३, ४, ७,) रूपम् । षडागमः ॥]—अथ
मुपसर्गभागः ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“शिक्षाशचीनाम्यतेपूर्वीणाम्युरु-
वसो । आभिष्टमभिष्टिभिः”—इति । हे “शचीनाम्यते” शची-
शब्देन कर्म प्रज्ञा वा § “पूर्वीणां” बह्वीनां ॥ शचीनां पते
स्वामिन् ! हे “पुरुवसो” पुरु प्रभूतं वसु धनं यस्य तस्य
सम्बोधनं हे प्रभूतधनेन्द्र ! “आभिः” इदानीं क्रियमाणाभिः
“अभिष्टिभिः” अभ्येषणाभिः प्रार्थनाभिः स्तुतिभि रस्मदीयाभि

* सेटीत्यर्थः (पा० ३, ४, ७) ।

† “गातुः”—इति पृथिवी-नामसु विंशं नैषष्टकम् १, १ । “गातुं” यज्ञाय गातुं
यज्ञपतये इत्यपि निगमो भवति । जमनं यज्ञाय जमनं यज्ञपतये—इति निरु० नै०
४, २ ।

‡ “गायति”—इति स्तुति-कर्मसु द्वितीयं नैषष्टकम् १, १४ ।

§ “सेडोऽडाडौ”—इति पा० ३, ४, ८४ ।

§ “शची”—इति कर्मनामसु द्वापत्वारिंशत्तमं नैषष्टकम् (१, १) ; प्रज्ञानामसु
त्वष्टमम् (३, ८) ।

॥ “पुरु”—इति वज्रनामसु तृतीयं नैषष्टकम् ३, १ ।

हेतुभिः “शिक्ष” * [शिक्षतिर्दानकर्मा (निघ० १, २०, ८)]
देहि वसुनीति] शेषः । पुरुवसो-इति सम्बोधन-सामर्थ्याद्वसु-
नीति लभ्यते ॥

अधोपसर्गभाग माह—“स्वर्णांशुः । प्रचेतनप्रचेतये”—
इति । स्वः, न, अंशुरिति पदत्रयम् । स्वरादित्यः, † नकार
उपमाद्यौ यः ‡ । स्वः, इव [अंशुः अन्तोतेर्यातिवार्मणः (निघ०
२, १८, १०)] व्याप्तो भवतीन्द्रः । हे “प्रचेतन” प्रकृष्टा चेतना
बुद्धिर्यस्यासौ तस्य सम्बोधनं हे प्रशस्तज्ञानेन्द्र ! “प्रचेतय”
अस्मदीयां भक्ति मवधारय जानीहि ॥

अधोभयभाग माह—“द्युन्नायनइषएवाहिशक्रः”—इति । हे
इन्द्र ! “नः” अस्मभ्यं “द्युन्नाय” [“द्युक् द्योततेयं शोषात् वा”
—इति यास्कः (नै० ५, ५)] यशसे यद्वा, द्युन्नाय [धननामैतत्
(निघ० २, १०, १३) धनलाभाय] “इषे” अन्नलाभाय च भव
[आख्याताध्याहारः । हि शब्दः कारव-परः] “हि” यस्मात्
त्वं “शक्रः” धन-दाने समर्थ एव भवसि । तस्मादन्नादिकं
प्रयच्छ ॥

* मन्त्रे तु “शिक्षा”—इति दीर्घाक्षः पाठः “इषोऽजिह्वः (पाठ ९, २, ११५)
—इति दीर्घः ।

† स्वरादित्यो भवति—इत्यादि निघ० नै० १, १४ ।

‡ “नेति प्रतिषेधाद्यौ भाषाया मुभय मन्त्रध्यायं नेन्द्र देव ममंसतेति प्रतिषे-

(द्वितीया स्तिष्ठः)

३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 विदाराये सुवीर्यं भवो वा जानाम्यतिर्वशां अनु ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 मंहिष्ठवज्रिन् वृक्षसेयः शविष्ठः शूराणाम् ॥ ४ ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“राये वा जाय वज्रिवः । शविष्ठवज्रिन् वृक्षसेयमंहिष्ठवज्रिन् वृक्षसे” —इति । हे “वज्रिवः” वज्रवन्निन्द्र ! एकोमत्वर्थी योऽनुवादः । यद्वा, वज्रः व्रजनं गमनं तद्वान्वज्री । अथवा वज्रायुधं तद्वन्निन्द्र ! “राये” धनलाभाय “वाजाय” अश्वलाभाय च प्रसन्नो भवेति शेषः । हे “शविष्ठ” अतिशयेन बलवान् ! हे “वज्रिन्” इन्द्र ! “वृक्षसे” [वृक्षतिः प्रसाधनकर्म । (निघ० ३, ५, ८)] अस्माभिर्धनलाभार्थं प्रसाध्यसे । यद्वा, [वृक्षतिः पञ्चमे लकारे (पा० ३, ४, ७) रूपम्] प्रसाधय अस्मान्धनादिभिः समृद्धान् कुर्वित्यर्थः । हे “मंहिष्ठ” [मंहतेर्दानकर्मणः] अतिशयेन दानशील पूज्य ! वा हे “वज्रिन्” “वृक्षसे” अस्माभिः प्रसाध्यसे ॥

अथापरभाग माह—“आयाहि पिब मत्स्व” —इति । यस्मादेवं तस्मात् “आयाहि” अस्मादीयं यज्ञं प्रत्यागच्छ । आगत्य च पिब । तं सोमं पीत्वा “मत्स्व” हृष्टो भवेति ॥ (१-२-३) ॥

वाचीः पुरस्तादुपचारस्तस्य च प्रतिषेधति । दुर्मदासो न सुराणामित्युपमाची च अपिरह्यादुपचारस्तस्य येनोपमिनौते—इति निघ० ने० १, ४ ।

^{१२ १२ ११ ११ १७ १ १}
योम॒दिष्टोमघोनाम॒ग्नुर्न॒शोचिः ।

^{१ १ १ ११ ११ १ १२ १२}
चिकित्वो॒अभि॒नोनयेन्द्रो॒विदे॒तुमु॒स्तद्धि ॥ ५ ॥

^{१ १ १ १२ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
ई॒शे॒दि॒शक्र॒स्तमू॒तये॒द्वाम॒द्वेजे॒तार॒मपरा॒जितम् ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
सनः॒ स्वर्ष॒दति॒दिपः॒क्रतु॒ष्णन्द॒क्षत॒म्बृहत् ॥ ६ ॥ २

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
ए॒२ । वि॒दारा॒येसु॒वीरि॒याम् । भु॒वोवा॒जाना॒म्यति॒र्व

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
शा॒२ । अ॒नु॒आ॒३१॒उवा॒३३ । ई॒३४॒डा । ए॒२ । म॒दि

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
ष्ठव॒जि॒न्मृ॒ञ्जसा॒इ । यः॒श्वि॒ष्ठः॒गू॒रा॒३१॒उवा॒३३ । ई॒३४

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
डा । योम॒दिष्टोम॒घोर । ना॒३१॒उवा॒३३ । ई॒३४॒डा ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
अ॒ग्नुर्न॒शोचा॒३इः । द्वा॒३१॒उवा॒३३ । ई॒३४॒डा । चा॒इ ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
कि॒त्वो॒अभि॒नोन॒या । ई॒न्द्रो । वि॒दे॒तमू॒रस्तु॒द्वाइ । इ॒डा ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
ई॒न्द्रो । वि॒दे॒तमू॒रस्तु॒द्वाइ । अ॒था । ई॒न्द्रो । वि॒दे॒तमू॒

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
रस्तु॒द्वाइ । इ॒डा । ई॒शे॒दि॒शक्र॒स्तमू॒तये॒द्वामा॒३इ ।

^{१ १ १ १} ^१ ^{४ ५} ^१ ^१
जेतारमपरा३ । जाइताम् । सनःस्वर्षदता२३होइ ।

^{१ २} ^१ ^{१ १ १ १} ^{१ १} ^{१ १}
दाइषा३१उवा२३ । इट्इडा२३४५ । क्रातूः । कन्द

^१ ^{१ १ १ १}
कृतारम्बृहत् । इडा२३४५ ॥--

अथ द्वितीयाया ऋचि प्रथमं द्विपदा माह—“विदाराये
सुवीर्यंभुवोवाजानाम्पतिर्वशाङ्गन्विति । हे इन्द्र । “सुवीर्यं”
शोभनोवीरः पुत्रः शोभनपुत्रोद्भव-सामर्थ्यम् । यद्वा, शोभनवीर्यं
युद्धादिष्वपराजयं “विदाः” लभ्य प्रापय । किमर्थम् ? “राये”
धनार्थम् धनं रक्षितु मित्यर्थः । “वाजानां” सेनानां बलानां
वा “पतिः” स्वामी त्वं “भुवः” भवसि । “वशान्” वशेः
कर्मणिवशिरण्योरित्यप्रत्ययः । काम्यमानानर्थान् “अनु” अभि
लक्ष्य यथाकाम मित्यर्थः । यद्वा वशांस्वदधीनान् यजमानान्
“भुवः” भावयसि [भवतेः पञ्चमलकारे (पा० ३, ४, ७) रूपम् ।
“भूसुवीस्तिष्ठि” (पा० ७, ४, ८८)—इति गुण-प्रतिषेधः ॥

अथ स्तौयमाग माह—“मंहिष्ठवज्रिन्वृक्षसेयःशविष्ठः
शूराणाम् । योमंहिष्ठोमघोनाम्”—इति । हे “मंहिष्ठ”
अतिशयेन बलवान् ! “यः” च “मघोनां” मघशब्दी धनवाची
तद्वतां मध्ये मंहिष्ठः अतिशयेन दाता तस्मादस्माभिर्जनार्थं
प्रसाध्यसे ॥

अधोपसर्गभाग माह—“अंशुर्नशोचिः । चिकित्वाभिनोनया”-
इति “अंशुर्न” व्यास आदित्य इव शोचिर्दीप्तो भवतीन्द्रः [शुच
दीप्तो (स्वा० आ०)] शुचः [शुचेर्मत्वर्थीयलोपः] शोचिष्मान् । अथ
प्रत्यक्षस्तुतिः—हे “चिकित्वः” चिकित्वन् [मतुवसोरुसम्बुद्धौ
छन्दसि (पा० ८, ३, १)]—इति कत्वम्] ज्ञानवचिन्द्र । “नः”
अस्मान् अभि लक्ष्य “नय” धनादि प्रापय ॥

अथ भागद्वयं मिलित्वाह—“इन्द्रोविदेतमुस्तुहि । ईशेहि
शक्रः”—इति । “इन्द्रः” परमैश्वर्ययुक्तः । “विदे” विद्यते सर्वं
ज्ज्ञायते “तमु” तमेवेन्द्र “स्तुहि” स्तुतिं कुर्विति । ऋषिरात्मान-
मेव शास्ति । “हि” यस्मात् “शक्रः” शत्रु-हनन-समर्थ इन्द्रः
“ईशे” ईष्टे सर्वस्येति तस्मात् तमेव स्तुहीति समन्वयः ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“तमूतयेहवामहेजेतारमपराजितम् ।
सनःस्वर्षदतिद्विषः”—इति । “तम् इन्द्रम्” “जतये” अस्माद्रक्ष-
णार्थं “हवामहे” आह्वयामहे । कौटुम्भम् ? “जेतारं” युद्धेषु
शत्रुजयशीलं [ताच्छील्ये छन् प्रत्ययः (पा० ३, २, १३५)] ।
अतएव अपराजितं न काप्यन्धैः पराजितम् । “सः” इन्द्रः “नः”
अस्माकं “द्विषः” द्वेष्टन् “अति स्वर्षत्” अत्यर्थं सुपतपतु विना-
शयतु । स्तु शब्दोपतापयोरित्यस्मात् पञ्चम-लकारेरुम् । अथ वा

● “इन्द्रतेवश्वर्य-कर्मणः”—इति निरु० ई० ४, ८ ।

(तृतीया स्तम्भः)

२३१२ ३ १२ १ १ २ २ १ २
इन्द्रन्धनस्यसातये चवामहेजेतारमपराजितम् ।

१ २ ३ २ ३ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २
सनःस्वर्षदतिद्विषःसनःस्वर्षदतिद्विषः ॥ ७ ॥

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पूर्वस्ययत्तेअद्रिवोऽशुर्मादाय ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३
सुम्नआधेहिनोवसोपूर्तिःशविष्ठशस्यते ॥

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
वशीहिशक्रोनूनन्तन्नव्यःसन्ध्यासे ॥ ८ ॥

स्वरतिर्गतिकर्मा (निघ० २, १४, ५४) अस्मत्तः शत्रूनतिगमयतु
अतिपारयतु । तथा च बह्वृचाः—“सनःपर्वदित्यामनन्ति ॥

अथोपसर्गभाग माह—“क्रतुश्छन्दःकृतम्बृहत्”—इति ।
शत्रुहृन्ननानन्तरं “क्रतुः” अस्माभिरनुष्ठेयमानं कर्म * ।
“छन्दः” † गायत्र्यादिकं शस्त्रलक्षणम् । “कृतम्” ‡ उदकं §
सीमरस इत्यर्थः । यद्वा कृतं सत्यभूतं ¶ कर्मफलं तत्तर्ज
“बृहत्” प्रभूत मस्त्विति शेषः ॥ (४-५-६) ॥

* “क्रतुः”—इति कर्मणामसु एकादशं नैवष्ट कम् २, १ ।

† “छन्दांसि छन्दवात्”—इति निघ० दे० १, १९ ।

‡ “कृतम्”—इति उदकणामसु अष्टपठितमं नैवष्ट कम् १, १२ ।

§ “तर्जम्”—इति सत्यवाससु षष्ठं नैवष्ट कम् २, १० ।

^{३१८ १८} प्रभोजनस्यवृत्रक्षसमर्थेषु ब्रवावहै ।

^{२ ३ १८} गृहोयोगोषु गच्छतिसखासु शेवो अद्वयः ॥ ८ ॥ ३

^१ ए२ । ^१ इन्द्रन्धनस्य सातयाइ । ^{२ २ १} च्वामहेजेतारमप

^{१ २} रा२ । ^{१ ५} जितमा३१उवा२३ । ^{१ ५} ई३४डा । ^{१ २} ए२ । ^{१ २} सनःस्वर्ष

^१ दतिद्विषाः । ^१ सानःस्वर्षदता२इ । ^{१ २} द्विषआ३१उवा२३ ।

^{१ ५} ई३४डा । ^{१ २} पर्वस्ययत्तआ२ । ^{१ २} द्विषआ३१उवा२३ । ^१ ई३४

^५ डा । ^{२ १ २ ५} अ७शुर्मदाया२ । ^२ चा३१उवा२३ । ^{१ ५} ई३४डा ।

^{१ १ १ २ २} सूम्नआधेदिनोवसाउ । ^{१ २} पूर्त्तीः । ^{१ १} शविष्ठशा२स्यताइ । ^१

^१ इडा । ^{१ २} पूर्त्तीः । ^{२ १} शविष्ठशा२स्यताइ । ^१ अथा । ^{१ २} पूर्त्तीः ।

^{१ १} शविष्ठशा२स्यताइ । ^१ इडा । ^{१ २ २ २} वशीहिशक्रोनूनन्तन्नव्यसा

^{२ २} शन्याइसाइ । ^{२ १ २} प्रभोजनस्यवा३ । ^{४ ५} चाहान् । ^{१ २} समर्थेषु ब्रवा

^१ २३होइ । ^{१ २} वाचा३१उवा२३ । ^{१ १ १ १ १} इट्इडा२३४५ । ^{१ २} गृहो ।

१२१२ १ १ १ १ ११२ १
योगोषुगाश्चताइ । इडा । साखा । सुशेवो रक्षयूः ।

१ ११११
इडारक्षयू ॥—

अथ तृतीयस्या सृचि प्रथमं द्विपदा माह—“इन्द्रन्धनस्यसात-
येहवामहेजेतारमपराजिम्”—इति । “धनस्य” “सातये”
लाभार्थम् । शेषं स्पष्टम् ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“सनःस्वर्षदतिद्विषः । पूर्वस्ययत्ते
अद्रिवः”—इति । “सः” इन्द्रो “नः” अस्माकं “द्विषः” द्वेष्टृन्
“अति स्वर्षत्” विनाशयतु । येऽप्यन्ये स्वयं द्वेषं न कुर्वन्ति
तथापि “द्विषः” अस्माभिर्द्वेष्याः तानप्यति स्वर्षत् [सर्वत्र हि
वेदेषु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष इत्यादौ द्वेष्टृणां द्वेष्या-
णाञ्च विनाशः प्रार्थ्यते] । हे “अद्रिवः” अद्रयः पर्वताः तद्व-
न्निन्द्र ! इन्द्रो यतः पर्वतान् भिनत्ति अतः पर्वतेन्द्रयोर्भेदभेदक-
सम्बन्धः * । यद्वा आदृणात्यसुररक्षांसीति वा अन्यैः स्वयं न
दीर्यते प्रहृत इति वा अद्रिर्वज्रः तद्वन्निन्द्र ! “पूर्वस्य” पुरा-
तनस्य “ते” तव “यद्” धन मस्ति तदस्माभ्य माहरेति शेषः ॥

अथापरभागमाह—“अंशुर्मदायसूत्राधिहिनोवसः”—इति ।
हे इन्द्र ! योऽयम् “अंशुः” सोमलताखण्डः तज्जन्यः सोमरस
इत्यर्थः [जन्ये जनकव्यवहारः] स च “मदाय” भवति ।

* “ततोपमायेन युद्धवर्षा भवन्ति”—इति निरु० ने० १, १६ ।

यस्मादस्माभिर्दत्तः सोमः तव मदाय भवति तस्मात् हे “वसो”
निवासहेतो इन्द्र ! “नः” अस्मान् “सुखे” सुखे धने वा* “आ-
धेहि” स्थापय ॥

अथ स्वीयपरभागौ सहैवाह—“पूर्तिःश्रविष्ठशस्यतेवशीहिशक्रः”
—इति । हे “श्रविष्ठ” बलवत्तमेन्द्र ! तव “पूर्तिः” त्वदीयं
धनपूरणं दानमित्यर्थः । “शस्यते” सर्वैः स्तूयते । “हि” यस्मात्
“शक्रः” समर्थ इन्द्रः “वशी” सर्वस्य नियन्ता खलु । यद्वा,
“वशी” वसुविषय-स्वीकारवान् । अतएव “शक्रः” दाने शक्ति-
मान् । तस्मात्ते दानं स्तूयते ॥

अथ शाक्तरभाग माह—“नूनन्तन्नव्यं सश्रवे । प्रभोजनस्य
वृत्रहन्तत्समर्थेषुब्रवावहै”—इति । हे “प्रभो” सर्वस्य जनस्य
स्वामिन् ! हे “वृत्रहन्” वृत्रो मारकः शत्रुः तदननवान् शत्रु-
घातिन् † । “नव्यम्” नूतनं‡ बली-पलितादि-लक्षणेन पुराण-
त्वेन वर्जितं तमिन्द्र त्वां “नूनम्” अवश्यं “सश्रवे” अहं सम्यक्
नितरां प्रक्षिपामि । अस्मिन् कर्मणि हविषो भोक्तृत्वेन स्थापया-
मीत्यर्थः [असु चेषणे (दि० प०) । व्यत्ययेनात्मने पदम् (पा० ३, १, -
८५) विकरण-लक् च । सह सुपेत्यत्र सहेति योगविभागात् सन्धि-

* “सुखम्”—इति सुखनामसु बोद्धव्यं नैवष्टुक् १, ६ ।

† “हवो मेव इति नैवज्ञाः लाङ्गोऽसुर इत्येतिहासिकाः”—इति निरु० नै० २, १६ ।

‡ “नव्यम्”—इति नूतननामसु चतुर्थे नैवष्टुक् १, १८ ।

भ्या सुपसर्गाभ्यां सह समासः । यद्वा, हे इन्द्र ! नव्यमिति क्रिया-
विशेषणम् नूतनम् अन्यै रक्षत-पूर्वं यथा भवति तथा “नूनम्”-
इदानीं “सश्रसे” अस्माभिः सेव्यसे । यण सञ्जातौ (स्वा० प०) ।
किं रूपम् । “कृन्दस्यनेक मपि साकाङ्क्षम् (पा० ८, १, ३५) —
श्रुत्याख्यातस्योदात्तत्वम् । किञ्च । “अर्थेषु” अर्थेषु प्राप्तव्येषु
यज्ञादिषु कर्मसु “सम्प्रवावहै” त्वञ्चाहञ्चावां सञ्जावां करवावहै ।
सर्वस्य यजमानस्येन्द्रसाक्षात्कारो भवति तमर्थं द्योतयितु मेकत्र
सहवदन मित्यर्थः ॥

अथोपसर्गभाग माह—“शूरोयोगोषुगच्छतिसखासुशेवोअ-
हयुः”—इति । य इन्द्रः “शूरः” समर्थः [गोषु निमित्त-सप्तमी
(पा० २, १, ३७)] “गोषु” गवार्थं युष्मादिषु शत्रुभ्यो गवान-
यनार्थं गच्छतीत्यर्थः । कौटुम्भः ? “सखा” समानख्यानः सखि-
वदत्यन्तस्निग्धः । अतएव “सुशेवः” शोभन-सुखः अकृच्छ्रेण
सुखकरः । “अहयुः” हयरहितः सत्यानृतवर्जितः केवल-सत्य-
स्वरूप इत्यर्थः । यद्वा । यद्वन्दं मनसि वचसि क्रियायां वान्यत्
कार्यं मिति तद्रहितः । अथवा एतत्सदृशो द्वितीयो नास्तीत्य-
हयुः [मत्वर्थीय उपत्ययः] अपिच । एताभ्यां यजमानेन्द्रयोः
सञ्जावा-प्रकारोऽभिधीयते । हे इन्द्र ! “यः” यजमानोऽस्ति
सोऽयं गोषु दक्षिणारूपेण दातव्यासु उदारः सन् प्रवर्तते, सर्वा
अपि ददातीति । यद्वा, गोषु आश्रयण-क्षीरानयनार्थं गच्छ-

(पञ्च पूरुषपदानि)

३२ ५५५५ ५२३१ ९ ३१ ९
एवाच्चेऽ३३३३वएवाच्चेऽग्नेएवाच्चीन्द्र ।

३१८ २८ ३१८ २८
एवाहिपूषन् एवाहिदेवाः ॥ १० ॥ ४

१ ५ १८१११११ १ १ १८
आइवा । द्वियेवार२३५ । होइ । हो । वाहा३१

उवार३ । ई३४डा । आइवा । दियग्नार३४पुइ । हो

इ. हो. वा^१सा^२३१उवा^१२३। ई^१३४डा। आ^१इ^५वा। हि^१

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इन्द्रारक्ष५ । सीइ । सी । वाचा३१उवार३ इ३४डा ।

१ १ २१ ५५५५ १ १ २२
आइवा । द्विपूषार३४५न् । होइ । हो । वाचा३१

उवार३ । ^१ई ३ ^५४ डा । आइवा । ^१हिदेवा ^१२ ^१३ ^१४ ^१५ ।

१ १ १ १ ५
हो॥ हो॥ वाहा ३१ उवा २३। ई ३४ डा ॥ १ ॥

तौत्थिवं मदीयं गुणं त्वं देवेषु ब्रूहि । अहमिन्द्रोऽयं स्तोत्रेषु
सखा सन् सुखकरो भवतीत्थिवं त्वदीयं गुण मन्येषु स्तोत्रेषु
ब्रवीमीति । एव मन्त्रो व्याख्याताः ॥ (७८-९) ॥

अथ पुरोषपदानि व्याख्यायन्ते—तानि सर्वाण्येन्द्राख्येव तद्गुण-योगात्तत्त्वतश्चतुर्थपदेन वाम्ब्यादिपदैरिन्द्र एव * सम्बोध्य स्तूयते ॥

तत्र प्रथमं पदं माह—एवाग्नेवेति । हे “इन्द्र !” त्वम् “एव + हि” एव सुक्तगुणोऽसि खलु । यद्वा, एव शब्द इष्-मन्तो (अदा० प०)—इत्यस्मात् “इष्मन्तोभ्यावतीति वत्प्रत्ययान्तः । सुपो लुक् (पा० ७, १, ३६) । अस्मदीयं यज्ञं प्रत्येव आगन्ता भवेति शेषः । एवेति पुनरुक्तिरादरार्था ॥

अथ द्वितीयं पदं माह—एवाग्नम् इति । हे “अग्ने” अग्नस्य नेतः देवानां पुरतो गन्तरिन्द्र ! एतदात्मक वा इन्द्र ! ‡ “एव हि” एवं गुणयुक्तः खलु यज्ञं प्रत्यागन्ता वा भव ॥

अथ तृतीयं पदं माह—एवाहीन्द्रेति । हे “इन्द्र” परमैश्वर्ययुक्त ! यद्वा, इन्द्रे प्रकाशयति तेजसा भूतानीतीन्द्रः । अथवा इदं सर्वं जगत् प्रथमं मपश्यद्वितीन्द्रः । तथाच ऐतरेयोपनिषदि श्रूयते—“इदं मदर्शं मिति । तस्मादिन्द्रो

* “इक्ष्वाक्ये मित्यग्निः पृथिवीं दधति सर्वमेकोमि विपश्चति कर्मभिरादित्योवति-रेकस्य दधते—इति निब० दे० ५, १७ ।

† मन्त्रे तु “एवा”—इति “मिपातस्य च (६, १, १२६)”—इति दीर्घः ।

‡ “इमं मेवाग्निं मत्तान् मात्तान् मेकं मात्तान् वक्तुं मेवाविजो वह्नीन्द्रं मित्रं वचसं मित्रं दिव्यं वचसं वचसं”—इति निब० दे० १, १८ ।

नामिन्द्रो ह वै नाम तमिन्द्रत्वं सक्त मिन्द्र इत्याचक्षते षरो-
क्षेपेति । तादृशम् “एव हि” ॥

अथ चतुर्थं पद माह—एवाहिपूषयिति । “पूषन्” विश्वस्य
पोषक एतदात्मक वा इन्द्र ! * एव सुक्तगुणः खलु त्वम् ॥

अथ पञ्चमं पद माह—एवाहिदेवाइति । हे “देवाः”
इन्द्रादयः ! यदा सर्वदेवानां बलरूपेण इन्द्रस्त्रावस्थानात् † इन्द्र
एव बहुत्वेन सम्बोध्यते । हे “इन्द्र” ! एव सुक्तगुणः खलु त्वम् ।
यद्वा, एवशब्दात् सुपांसुलुयिति (पा० ७, १, ३८) जसो लुक् ।
अस्मदीयं यज्ञं आगन्तारो भवतेत्यर्थः ॥ (१०) ॥ १

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्हं निवारयन् ।

पुमार्धांचतुरो देयाद्विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्त्तक-श्रीवीर-
बुक्क-भूपाल-साम्राज्यधुरन्धरेण सायणाचार्येण विरचिते
माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे छन्दोव्याख्यानं
महानात्मी-व्याख्यानं समाप्तम् ॥

॥ सामवेदसंहितायां महानात्मन्यार्चिकः समाप्तः ॥

* “अथ यद्रश्मिणोऽं पुष्यति तत् पूषा भवति”—इत्यादि निब० हे० ६, १६ ।

† “आ च का च बलकतिरिन्द्रकर्म तत्”—इति निब० हे० १, १० ।

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

॥ सामवेदसंहिता ॥

तय

॥ अथ छन्दोपाधिक-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ अरण्यगानम् ॥ †

॥ हरिः ॐ ॥

१ १ २ १ १ ५ १२
‡ यद्यावर्द्ध । द्रता३१उवा२३ । शार३४ताम् । वा
वा३१उवा२३ । ई३४४ । अतन्मूमीः । उता३१उवा

* अथययं भागो न आर्षिकपन्थास्य कर्मस्यचरम्यमात् नत्युतास्य कर्मसूक्तकामज-
नेव सुदुर्लभं परमेतन्मूर्च्छसु, कर्मस्यैवार्षिके दृश्यतेऽतस्तस्यैव परिशिष्टमिति अथ-
द्वयतेऽस्माभिः, कर्मजननात्मकस्यास्य सामवेदीय-मन्त्र-भागस्य आख्याने कर्मस्यैव प्राचा-
न्यम् भाष्यकारादिभिस्तस्यैव व्यवहारात्, मानपन्थानेव प्रधानीकृत्याच प्रकाशेऽवहतात्मा-
दक्षपरिचय-पूर्वकस्यैव मानपरिचयस्य न्याय्यत्वाच्च । न सन्नि चेह नुत्तानां साक्षां
कतिपयानां अथ, तेषां लोभमात्र-सूक्तकत्वात् ; तेऽस्मिन्लोभाः सायत्यादिभिर्वाक्याता
जयेत्यस्यापि न ज्ञायते परं तत्पुस्तकस्यवीतनस्याभिरार्षिकपद-पन्थाध्ययनात् प्राप्तेवेति
तमपि विशिष्टं यथाज्ञानमिदं दर्शयिष्ये ।

† अरण्ये जेयमादस्य पूर्वप्रदर्शितजेयमानात् पार्थक्यमरण्यगानमित्यभिधेति च ।

‡ “कटो वैरुपादि । अजस्रवैरुपम्” — इति आ० ब्रा० १, १, ८ ।

२ ५ १२ १ ५ १
 २३ । सी२३४यूः । द्वाद्वा३१उवा२३ । ई२३४डा । न
 २ १ १ २ २ ३ ५ १२
 त्वावजिंत्सहस्रसू । रिया ३ १उवा २ ३ । आ२३४नू । द्वा
 ३ ५ १ २ ३
 द्वा३१उवा२३ । ई२३४डा । नजातमाहरो३ । आउ ।
 १ १ ५ १२ १ ११११
 वा२३ । दा२३४सी । द्वाद्वा३१उवा२३ । इट्३डा२३४५ ॥१॥

१ २ १ १ १ १२ २ १ २ २ १ १ ५ ५
 * यद्यावद्वन्द्रेणतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

१ २ १ १ १ २ १ १
 नात्वावजिन् । सहस्रसूरिया२३४नू२ । नाजा२त
 १ १ १ १ २ ५ २ २ १
 मा । हरो२३ । दा२सा२३४भौहोवा । दिशंविश्रुच
 १ २ १ १ १ ११११
 स् । अश्वशिशूमती३ । इट् । इडा२३४५ ॥ २ ॥

१ २ १ १ १ १२ २ १ २ १ १ ५
 † यद्यावद्वन्द्रेणतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

१ २ १ १ २ ५ १ १ २ १
 भौवा२ । इट्२ । ३ । भौवा३ । द्वाउवा । नत्वावजिं

० “ब्रह्मा च”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । वैरूपमिति शेषः ।

† “पञ्चनिधनम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । वैरूपमिति शेषः ।

^{१ २ १२ १२ १ २} ^{१२} ^१ ^{१२ ५ १}
 त्सद्वत्सूर्यायनु । ओवा२ । इ२२ । ३ । ओवा३ । हा
^{१२}
 उवा । नजातमष्टरोदसी । ओवा२ । इ२२ । ३ । ओ
^५ ^१ ^१ ^{१२} ^१
 वा३ । हाउवा । दिशंविश्वस् । ओवा२ । इ२
^{१२ ५ २} ^{१ २} ^{२ २} ^{१२}
 २ । ३ । ओवा३ । हाउवा । अश्वाशिष्मती । ओवा
^१ ^{१२ ५ १} ^{११११}
 २ । इ२२ । ३ । ओवा३ । हाउवा३ । इट्इडा२३४५ ॥३॥

^{१ २ २ २ १} ^{१२ ११ २ २ ११} ^{५ ५}
 * यद्यावद्वन्द्रेतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।
^{१५ ५ ५} ^{१ २ २} ^{११ १२ १२} ^{१५}
 हाउहाउहाउवा । नत्वावज्जित्सद्वत्सूर्यायनु । हा
^{१ २ ११ १२} ^{१५} ^१
 उ३वा । नजातमष्टरोदसी । हाउ३वा । दिशंविश्व
^{१५} ^{१ २} ^{१ २} ^{१५} ^१
 स् । हाउ३वा । अश्वाशिष्मती । हाउ३वा । यु
^{१ २ २ १ २} ^{१५} ^१ ^{११११}
 वतिस्वकुमारिणी । हाउ३वा३ । इट्इडा२३४५ ॥ ४ ॥

^{१ २ २ २ १} ^{१२ ११ २ २ ११} ^५
 † यद्यावद्वन्द्रेतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

● “वचिधनञ्” — इति आ० प्रा० ३, २, ८ । वैक्यपमिति शेषः ।

† “वज्रनिधनञ्” — इति आ० प्रा० ३, २, ८ । वैक्यपमिति शेषः ।

^{२५} ^{१ २ १} ^{१ १ १ २ २ १} ^{२५}
 षाउश्वा । नत्वावजिन्त्सच्चस्र्चसूर्याचनु । षाउश्वा ।
^{१ २} ^{२ १ २ २} ^{२५} ^१ ^{२५}
 नजातमष्टरोदसी । षाउश्वा । दिशंविश्र्चस्र्चस्र्च । षा
^{१ २} ^{१ २} ^{२५} ^{१ २} ^{२५}
 उश्वा । अश्वाशिष्टुमती । षाउश्वा । सूवः । षाउ
^{१ २} ^{२५} ^१ ^{१ १ १ १}
 श्वा । ज्योतिः । षाउश्वा । इट्इडा२३४५ ॥ ५ ॥

^{१ २} ^१ ^२ ^१ ^{१ २} ^{१ १ २ २ १ १} ^{२५}
 * यद्यावद्वन्द्रेतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।
^{२५} ^{१ २ १} ^{१ २ १ २ २ १} ^{२५} ^१
 षाउश्वा । नत्वावजिन्त्सच्चस्र्चसूर्याचनु । षाउश्वा । न
^२ ^{१ १ २ २} ^{२५} ^१ ^{२५}
 जातमष्टरोदसी । षाउश्वा । दिशंविश्र्चस्र्चस्र्च । षाउश्
^{१ २} ^{१ २} ^{२५} ^१ ^१ ^{१ २ १ २}
 वा । अश्वाशिष्टुमती । षाउश्वा । युवतिसकुमारिणी ।
^{२५} ^{१ २} ^{२५} ^{१ २} ^{२५}
 षाउश्वा । सूवः । षाउश्वा । ज्योतिः । षाउश्वा ।
^१ ^{१ १ १ १}
 इट्इडा२३४५ ॥ ६ ॥

^{१ २} ^१ ^२ ^१ ^{१ २} ^{१ १ २ २ १ १} ^५
 † यद्यावद्वन्द्रेतेशतम् । ए । शतम्भूमीरुत । स्योवा ।

● “अष्टानिघनच” — इति आ० ब्रा० ३.२.८ । वैक्यमिति शेषः ।

† “द्वादशनिघनच” — इति आ० ब्रा० ३.२.८ । वैक्यमिति शेषः ।

^{१ २ २} ओहहाउहाउ । ^{१ २} ओहहाउवा । ^{१ २ २} नत्वावजिन्तुसहस्र॥
^{१२ १२ १} खय्याअनु । ^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा । ^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा । ^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा ।

^१ ३। हाउवा । ^{१ २ १ २ २} नजातमष्टरोदसी । ^{१ १ २} ओहहाउहाउ ।

^{१ २} ओहहाउवा । ^१ दिशंविश्वसु । ^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा । २।

^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा ३। ^१ हाउवा । ^{१ २} अन्नाग्निश्रुमती । ^{१ २} ओह

^२ हाउहाउ । ^{१ २} ओहहाउवा । ^{१२ २} सूवाः । ^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा । २।

^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा ३। ^१ हाउवा । ^{१२} ज्योतिः । ^{१ १ २} ओहहाउहाउ ।

^{१ २} ओहहाउवा । ^{१२ २} ईडा । ^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा । २। ^{१२ १२ १२ १२} ओहाओहा

^१ ३। हाउवा । ^{१ २} इट् । ^{१ २ २} इडा । ^{१ २ २} ओहहाउहाउ । ^{१ २} ओहहाउ

^१ वाह । ^१ चौ३ । ^१ आ३ । ^{१ १ १ १ १} ऊ३ । ^{१ १ १ १ १} ई२३४५ ॥ ७ ॥

^{१ २} * यद्यावद्वन्त्रतेशतम् । ^{१ २ १ २ १ २ १ २ १ २} ए । ^१ शतम्भूमौस्त । ^१ स्योवा ।

* “पुष्पच” — इति आ० प्रा० १, २, ८ वैकल्पमिति शेषः ।

^{१२ ३२ २} ^{१ २} ^{१२ ३२ १} ^{१ २} ^{१ २} ^५
 हाओवा । २ । ऊवे । हाओवा । ऊवे । हाओ२३४वा ।

^{१ २ २} ^{१ २} ^{१२ ३२ १} ^{१२ ३२ २} ^{१ २} ^{१२}
 नत्वावजिन्त्सहस्रसूर्याभनु । हाओवा । ३ । ऊवे । हा

^{३२ २} ^{१ २} ^{१ २} ^५ ^{१ २} ^{१ १२ १२}
 ओवा । २ । ऊवे । हाओ२३४वा । नजातमष्टरोदसी ।

^{१२ ३२ २} ^{१ २} ^{१२ ३२ २} ^{१ २} ^{१ ३२ १ १}
 हाओवा । ४ । ऊवे । हाओवा । ४ । नाजातमष्टरोदसा

^{१२ १} ^२ ^५ ^{१२ ३२ २} ^{१ २} ^{१२ ३२}
 इ । ऐद्योइ । आ२३४इद्यौ । हाओवा । ५ । ऊवे । हाओ

^२ ^{१२ ३२ १} ^२ ^{१२} ^{१ १ १ १ १}
 वा । ५ । हैहैहैद्योवा३ । हाउवा३ । ऊ२३४५ ॥ ८ ॥

एतेषां व्याख्यानम्—१भा० ५०१ षष्ठे ब्रह्मणम् । १—८

^{१२} ^२ ^१ ^१ ^२ ^{१२ २ १२}
 * हाउपिवास्तुता । स्परसि । नाः । औद्यौद्योवा२ ।

^{१ १} ^{१ २ १} ^{१२} ^{१२ २ १२} ^{१ २}
 इद्या । मत्स्वानइन्द्रगोम । ताः । औद्यौद्योवा२ । इद्या ।

^{१२ १ २ १२} ^{१२ १२} ^१ ^{१२ २ १२} ^{१ १}
 आपिर्नोबोधिसधमाद्येष्ट । धाइ । औद्यौद्योवा२ । इद्या ।

^{१२} ^१ ^{१२ २ १२} ^{१ १} ^{१ १} ^१
 अस्मात्स्य । वा । औद्यौद्योवा२ । इद्या । तुताइ । धा

• “अमरिषे द्वे”—इति भा० भा० १, १, ८ । तत्र पर्यभिदम् ।

^{१ ३} रया^{४ २ २}२४^{१ १} औ^{२ २}होवा । ^१ सुष्टु^{१ १ १ १} भस्तु^१ भोश्वा^१ शिशु^१ मक्रा^१ शन् । इट्
इडा^{१ १ १ १} २३४५ ॥ ९ ॥

* पिबा^{२ २} सुता । स्यर^१ सिनः । मा^{१ १} म्खा^{१ १} १ ना^१ ई^१ २ । आ । औ^१ ३
होवा^{२ २ २} हाउवा^{१ ३} ३ । ई^{१ १ १} ३४डा । द्र^{१ ०} गोमतः । आपि^१ नी^१ बो^१ २ ।
आ । औ^१ ३ होवा^{१ २ २ २} हाउवा^{१ ३} ३ । ई^{१ ३} ३४डा । धिस^१ न्धमा^१ द्ये^१ वृ^१ धे ।
आ^{१ १} स्मा^१ ९ अवा^१ २ । आ । औ^१ ३ होवा^{१ २ २ २} हाउवा^{१ ३} ३ । ई^{१ ३} ३४डा ।
तुता^{१ १} इ । धा^{१ १} रया^{१ २ २} २३४ औ^{१ १} होवा । विष्टु^{१ १} भस्तु^१ भोश्वा^१ शिशु^१ म
क्रा^१ शन् । इट्^{१ १ १ १} इटा^१ २३४५ ॥ १० ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१भा० ४८९ ४८ इहवम् । ८, १०

† हा^{३ २} ह । हो^{१ २ २} इया । ३ । पा^{४ ५} वी । च^१ न्ता^१ इ । वि^{१ १} तता^१ ३
ब्र । ह्य^१ ण^{१ २ ३} स्या^५ २३३ता^{४ ५} इ । प्रा^{१ २} भूः । गा^{१ १ १} त्रा । णी^१ ३परि

० “अन्तरिचे हे”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । तचोत्तरमिदम् ।

† “अरिहे हे”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । तच पूर्वमिदम् ।

५० ख,

१ १ १ १ ४ ४ १ १ १
याइ । षिवाइश्चार३४ताः । आता । मता । नूर्न

२ १ २ १ २ ४ ४ १ १ १
तदा । मोअश्रू२३४ताइ । शार्त्ता । सआइत् । वदन्तः ।

१ २ २ ४ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
सन्तदाशार३३ता । हाइ । होइया । ३ । होइडा ।

१ ४
२ । होर३४पुइ । डा ॥ ११ ॥

२ २ १ १ १ ४ ४ १ १ १
* हाइ । हो३४पु । २ । पावी । चन्ताइ । वितता

१ २ २ ४ ४ ४ १ २ १ १ १
३म्भह्णस्मार३४ताइ । प्रामूः । गाचा । णी३परियाइ ।

२ २ ४ ४ ४ १ २ १ १ १ २ २ २
षिवाइश्चार३४ताः । आता । मता । नूर्नतदा । मोअश्रू

४ ४ ४ १ १ १ १ २ २
२३४ताइ । शार्त्ता । सआइत् । वदन्तः । सन्तदाशार३४

४ २ २ १ १ १ २ २ २
ता । हाइ । हो३४पु । ३ । होइडा । होर३४पुइ ।

४
डा ॥ १२ ॥

अनयोर्वाऽज्ञानम्—२भा० १०० पृष्ठे दृश्यम् । ११, १२

० “अरिष्टे द्वे”—इति आ० ब्रा० २, २, ८ । तथोत्तरमिदम् ।

१ १ १२ १२ १२ १ १ १ १
* चावाभी । त्वापूर्वपीत । याइ । इडाइ । चाउ

२ ५ १ १ १२ १ २ २ १ १ १
वाइ । बृ२३४चात् । इन्द्रास्तोमाइ । भिरायवाः । इडा

१ १ ५ १ १ १ १ १ १ १ १
इ । चाउवाइ । बृ२३४चात् । समाइचीना । सप्त

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
भवाः । समारखरान् । इडाइ । चाउवाइ । बृ२३४

५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
चात् । रुद्रागृणा । तपूर्वियाम् । इडाइ । चाउवाइ । बृ

५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२३४चात् । ए । बृ२३४त् ॥ १३ ॥

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
† अभीचाउ । त्वापूर्वपीतयाइ । इड । चाइउवा

१ ५ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२३ । सू२३४वाः । इन्द्रस्तोमेभिरायवाः । इड । चाइ

१ ५ १ १ १ १ १ १ १ १ १
उवा२३ । सू२३४वाः । समी । चीनासप्तभवः समखरान् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इड । चाइउवा२३ । सू२३४वाः । रुद्रागृणान्तपूर्विया-

म^{१२} । इह^२ । हा^३उवा^४र३ । सू^५र३वा^६ः । ए३ । सुवा^१
 ११११
 र३४५ ॥ १४ ॥

अनयोर्वाक्यान्— १भा० ५१८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३, १४

* हा^{१२}उपिवा^२सुता । स्य^३रसिना^४ः । हो^५इ । ३ । हा^६उ
 र३वा । स३हो^{१२}नरः । मत्स्वा^{१२}नइन्द्र^{१२}गोमता^१ः । हो^१इ । ३ । हा
 उवा । सत्य^{१२}मोजः । आपि^{१२}र्नो^{१२}बोधि^१सधमा^१ह । हो^१इ । ३ ।
 हा^{१२}उर३वा । स्वर्गो^{१२}तिः । दिये^{१२}वधे^१ह । हो^१इ । ३ । हा^{१२}उ
 र३वा । ए३स्यादि^{१२}दम् । ३ । अ३स्मा^{१२}अवन्तु^१तेधि३याः । हो^१
 इ । ३ । हा^{१२}उर३वा । द्यौ^{१२}रक्रान्भूमि^{१२}रततनत्समुद्र^१समचू
 कुपत् । इ^{१२}इडा^{१२}र३४५ ॥ १५ ॥

अस्य वाक्यान्— १भा० ४२६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

† हा^{१२}उ३ । वृ^२हात् । ३ । वृ^१हात् । ३ । वृ^१हात् । ३ ।

* “वदस्य देवस्यान्” — इति आ० ब्रा० ३, १, ८ ।

† “वदहे वस्यान्” — इति आ० ब्रा० ३, १, ८ ।

^{१ १ १ २} ^{१ १} ^{१ २} ^{१ १}
 बृहदिन्द्रायाश्गायाश्ताश्च मरुतोवृत्राश्चान्ताश्माश्चम् ।
^{१ २} ^{१ १} ^{१ २ २ २} ^{१ १}
 येनज्योतिरजनयन्दृशतावाश्वाश्च २ः । देवन्देवायाश्चागृश्वी
^{१ २} ^१ ^{१ २} ^१
 २३ । द्वाउ३ । वृद्धात् । ३ । वृद्धत् । ३ । वृद्धात् । २ ।
^१ ^१ ^{१ २} ^{१ १}
 वृद्धाश्च १३ । वाश्च २ । ए । वृद्धत् । ३ ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५२४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

^{१ २} ^{१ २} ^{१ २} ^{१ २}
 * ऐरायाश्चत् । ३ । ऐरायाश्चत् । सुवराश्च ४ । द्वा
^१ ^{१ २} ^२ ^{१ १} ^{१ २ २ २ २} ^{१ १}
 द्वा३ । पुनानःसोमाश्चधाराश्याश्च । अपोवसानोश्चाषा
^{१ २} ^{२ २} ^{१ १} ^{१ २}
 १सीश्च । आरत्नधायोनिमृतस्याश्चाद्वा३सीश्च । उत्सो
^{२ २} ^{१ १} ^{१ २} ^{१ २}
 देवोद्दीर्घाण्याश्याश्च २ः । ऐरायाश्चत् । २ । ऐरायाश्चत् ।
^{१ १} ^{१ २} ^{१ २} ^{१ २} ^{१ २ १ २} ^{२ २}
 सुवराश्च ४ । द्वाद्वा३४ । औद्दीवा । २३ । देवादिवाज्यो
^{१ १ १ १ १}
 तीरश्च ४५ः ॥ १७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ७६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १७

^{१ २ १ २} ^१ ^{१ २ २} ^{१ २} ^{१ १}
 † द्वावौद्दीवाउ । अभित्वावार्षाश्चभासुताद्वा । अभि

* † “ऐरवैरिचैव” — इति भा० प्रा० ३, १, ८ ।

^२ त्वावा । ^{१२ १२} षाभासुताइ । ^{१ २ २} अभित्वावार्षाशभासुताइ । ^{१२} औहो
^{१२ १२} द्वावौहो २ । ^{१ २} सुतच्छजामीशपीतयाइ । ^{२ १} सुतच्छजा । ^{१२} मी
^{१२} पीतयाइ । ^{१ २} सुतच्छजामीशपीतयाइ । ^{१२ १२} द्वावौहोद्वाउ । ^१
^{१ २} तम्यावियाश्रूश्चौमदाम् । ^{१ १२} तम्याविया । ^{१२ १२} अश्रूश्चौमदाम् ।
^{१ २} तम्यावियाश्रूश्चौमदाम् । ^{१२ १२ १२ १} औहोद्वावौहो २ । ^१ उद्दुवा
^{१ १} ३द्वाउ । ^१ वा३ । ^१ इस् ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० २६८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

^{१२} * द्वाउ३ । ^{१ १ १} दौवाओ२३४वा । ^५ द्वाद्वा३१उवा२ ।
^{१२ १ १२ १२ १२} पुनानःसोमधारया । ^{१२ १ १ २ २} अश्रूश्चदिद्वाइडा । ^{१ १२ १२ २} अपोवसानो
^{१ २ १ १ २ २} अर्षसि । ^{१ २ १ १२ २} अश्रूश्चदिद्वाइडा । ^{१ १ १ १} आरत्नधायोनिमृत्तस्यसी
^{१ २ १ २ २} दसि । ^{१ २ १ १२ २ १ २} अश्रूश्चदिद्वाइडा । ^{१ २} उत्सोदेवोदिरण्ययः । ^{१ २} अश्रू
^{१ १ २ २} वृश्चदिद्वाइडा । ^{१ २} द्वाउ । ^{१ १ १ ५} ३ । ^{१२} दौवाओ२३४वा । ^{१ २} द्वाद्वा३१

* “आहिरसे ह्ये”—इति आ० ब्रा० ३, १, ८ । तत्र पूर्वनिर्दिष्टम् ।

उवा२ । सुवर्जगन्महस्पृथिव्यादिवमाशकेमवाजिनोय
मम । हस् । इट्इडा२३४५ ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० ७५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

* औद्योवाऔद्योवाऔद्योश्वा । तवेदिन्द्रावमंवसु ।
त्वम्पुष्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसि । न
किङ्कागोषुवृण्वते । औद्योवाऔद्योवाऔद्योश्वा । सुव
र्जगन्मदेवानामवसावयशकेमवाजिनोयमम् । सुवर्जगन्म
हस्पृथिव्यादिवमा । हस्वृच्चमा२३४५ ॥ २० ॥

† औद्योवाऔद्योश्वा । ३ । इडा२३भिरा३४ । औद्योवा ।
तवेदिन्द्रावमंवसु । त्वम्पुष्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्य
परमस्यराजसि । नकिङ्कागोषुवृण्वते । औद्योवाऔद्योश्वा

● “आहिरसे ह्” —इति आ० ब्रा० १, १, ८ । तपोतरनिदिम् ।

† “वाहस्यत्यह” —इति आ० ब्रा० ३, १, ८ ।

२ १ २ ५२ २ १ २ २ १
 वा । ३ । इडा२३भिरा३४ । औक्षोवा । इडासुवोबृहन्नमा
 १ १ १ १
 २३४५ः ॥ २१ ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१भा० ५५७ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०, २१

१२ १२ २ २ २ २ २ १२
 * छाउ । ३ । औक्षोवात्वासहस्रमाश्रताम् । छाउ
 १ १ २ २ २ १ १ १
 ३ । युक्ताराश्या२३इ । छाउ । ३ । क्षिराण्या१या२३इ ।
 १२ १ २ १ २ १ २
 छाउ । ३ । ब्रह्मायू१जा२३ः । छाउ । ३ । क्षारयइ ।
 १ १ २ १ २ १ २ १ २
 द्रक्कादृशा१इना२३ः । छाउ । ३ । वक्षान्१सो२३ । छा
 १२ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 छाउछाउ । मपौ३ । ता२३४याइ । उक्षुवा३छाउ । वा ।
 १
 चस् ॥ २२ ॥

अस्य वाङ्मानम्—१भा० ५०० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २१

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 † उक्षुवाओक्षा । औक्षोवा । शन्नोदेवीः । उक्षुवा ।
 २ २ १२ १२ २ २ १ २ १ १ २
 ओक्षा । औक्षोवाछाउ । वा । आवत् । अभिष्टा२३या

● “भारद्वाज” — इति आ० ब्रा० १, ९, ८ ।

† “वाचस्पति” — इति आ० ब्रा० १, ९, ८ ।

१ २ २ २ १ २ २ १ २ १ २
 १३। उद्बुवाओहा। औहोवा। शन्नोभवा। उद्बुवा
 २ २ १ २ १ १ १ १ २ १
 ओहा। औहोवाहाउ। वा। खः। तुपीतारश्याह
 १ २ २ २ १ २ २ १ २ २ २
 ३। उद्बुवाओहा। औहोवा। शंयोरभी। उद्बुवाओ
 २ १ २ २ १ १ १ १ १ १ २
 हा। औहोवाहाउ। वा। ज्योतिः। सुवन्तूरुनाः।
 १ २ २ २ १ २ १ १ १ १ १ १
 उद्बुवाओहा। औहोवाहाउ। वाः। ईर३४५ ॥ २३ ॥

अक्षर व्याख्यानम्—१भा० १४३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २३

२४ (चतुर्विंशतितमं), साम—२भा० २४४ पृष्ठे कुट्टितम् ।

२ २ १ १ २ १ १ २ १
 * हाउ। १। बृहद्वामम् । ३। बृहत्पार्थिवम् । ३।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 बृहदन्तरिक्षम् । ३। बृहद्विवम् । ३। बृहद्वामम् । ३।
 १ २ १ १ १ २ २ २ १ १ १
 कयानश्चित्राश्चाभूश्वाः । अतीसदावृद्धाः साश्वाः ।
 १ २ १ १ १ २ १ १ १ १ १
 कयाश्चिष्ठाश्यावाः शर्त्ताः । हाउ । ३। बृहद्वामम् ।
 १ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १
 ३। बृहत्पार्थिवम् । ३। बृहदन्तरिक्षम् । ३। बृहद्विवम् ।

* “बृहत्तीवामदेवो ह” — इति आ० ब्रा० १, १, ८ । तत्र पूर्वमिदम् ।

५१ ख,

३। बृहद्वामम् । २। बृहद्वामम् । औद्योवाद्याउ । वा ।

४। बृहद्वामम् । ५। बृहद्वामम् । ६। वामेभ्यो

वामम् । ७। वामम् । वामम् । वामम् ॥ २५ ॥

* बृहद्वामम् । २। बृहद्वामम् । कयानश्चाइ ।

त्रयारभूरश्वात् । ऊताइसदा । वार्द्धः सारश्वा । क

याग्रचाइ । छयारवारश्वात् । बृहद्वामम् । २। बृहत् ।

वामाश्वा । ३। बृहद्वामम् । ३ ॥ २६ ॥

अनयोर्वाङ्मन्—१भा० २८ पृष्ठे दृष्टव्यम् । १५, १६

† औद्योर्द्वामिद्विद्वामश्वाश्च । सातीवाजा ।

स्याकारारश्वाः । तुवारश्वा । औद्योवा । वृत्राद्विषुवा

इ । द्रासाश्वा । पतिन्वारश्वाः । त्वाङ्गाष्टाश्वा ।

• “बृहतीवामेभ्यो”—इति आ० ब्रा० १, १, ८ । तमोत्तरमिदम् ।

† “भरद्वाजस्य वदत्”—इति आ० ब्रा० १, १, ८ ।

३२ ४२ ५ १ ५ ५ १
 औक्षोवा । च२अर्वा२३४ । ताः । उ३वा६हाउ ।
 ५ १
 वा । हस् ॥ २७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा०४८२ पृष्ठे दृष्टव्यम् । २७

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने प्रथमस्याहं प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

१ १ १ १ १ २२ १ २२ १ ४ ५
 * इया३होइ । ३ । इन्द्रन्नरो । नेश्मधि । ताहवन्ताइ ।
 १ १ २ १ १ १ १ ४ ५ १ १ १ २ १ १
 यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ता३अव ।
 १ १ ४ २ ५ २ २ १ २ १ १ २ १ २ ३ ४ ५ १ १
 संश्वकामाइ । आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । इया
 १ १ १ १ ३ ५ २ २ १ १ १
 ३होइ । २ । इया३हो२ । या२३४औक्षोवा । ई २ ३
 १ १
 ४ ५ ॥ १ ॥

३ २ १ २ २ २ १ १ २ २ १ २ ४ ५
 † औक्षोइया । ३ । इन्द्रन्नरो । नेश्मधि । ताहवन्ता
 १ १ २ २ १ १ १ ४ ५ १ १ १ २ १
 इ । यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । शूरोनृषा । ता

०, † “वसिष्ठ-जमदग्निौ रक्षौ द्वावमख्य-जमदग्निगोवी” — इति आ० भा० ३, १, १० ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 हाउ । हारी । सार्जानोअत्योनस । त्वभीस्त्वभीत्वभीः ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 हाउ । ३ । औहोवाण्हियाहाउ । वार्था । पाजा

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 सिहणुणेनदी । पुवापुवा । पुवा । हाउ । ३ । औहो

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 वाण्हियाहाउ । वा३ । ई२३४५ ॥ ४ ॥

अक्षर व्याख्यानम्—१भा० १८५ पृष्ठे दृश्यम् । ४

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 * हाउ । ३ । पूर्वइन्द्रायवृक्षाताइ । छाताइ । २ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 हाउ । ३ । मरुतोब्रह्मअर्चिता । चाता । २ । हाउ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ३ । वृत्रह्नतिवृत्रहाशतक्रातूः । क्रातूः । २ । हाउ

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ३ । वज्रेणशतपर्वाणा । र्वाणा । २ । हाउ । ३ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 वा३ । इट्ठडा२३४५ ॥ ५ ॥

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 † हाउ । ३ । सन्त्वानोनवुः । ३ । अनोनवुः । ३ ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 मरुतः । ३ । विश्वस्मात् । ३ । पूर्वइन्द्रायवृक्षाताइ । छा-

* “महतासर्क्षा द्यौः”—इति आ० भा० ३, २, १० ।

† “संक्षोभो वीजरः”—इति आ० भा० ३, २, १० । महतामित्येव ।

^१ताई । ^२२ । ^{१ २}मरुतोब्रह्मचर्चिता । ^{१ २}चाता । ^१२ । ^१वृत्रं ह
^२नतिवृत्रहाशतक्रातूः । ^{१ २}क्रातूः । ^{२ २}२ । ^{१ २}वज्रेणशवपर्वाणा ।
^{१ २}र्वाणा । ^{२ २}२ । ^{१ २ २ २}हाउ । ^{१ २ २}३ । ^{१ २ २}सन्त्वानोनवुः । ^{१ २ २}अनोनवुः ।
^{२ २}३ । ^{१ २ २}मरुतः । ^{१ २ २}३ । ^{१ २ २}विश्वामात् । ^{१ २ २}२ । ^{१ २ २}वाइश्वात्मा २३४
^{५ २ २}औहोवा । ^{३ १ १ १ १}ई २ ३४५ ॥ ६ ॥

अनयोर्वाङ्मानम् — १ भा० ५२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ५, ६

^१* ^१होहोवा । ^१ई । ^१ईया । ^१३ । ^{१ २ २}अग्निमूर्धादीश्वःका१
^१कूरत् । ^२पतिःपृथिवीश्यामा१या२म् । ^{१ २}अपा२रेता२सी३
^१जाइन्वा१ती२ । ^१होहोवा । ^१ई । ^१ईया । ^१२ । ^१होहोवा ।
^१ई । ^१ई२ । ^१या२३४ । ^{५ २ २}औहोवा । ^{२ २}२ । ^{२ १ २ २ २ २}अग्निमूर्धाभव
^१द्विः ॥ ७ ॥

अस्य वाङ्मानम् — १ भा० १२५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ७

• “अग्ने रक्षः” — इति आ० ब्रा० २, ९, १० ।

^{१ २} १ २ ^{१ २} १ २ ^{४ ५} १ २
 * होवा । ईया । औ२३होआ३ । आयाम् । पूषा
^{२ २ ३} २ ^५ ४ ५ ^१ पुनार१ । नोअर्षा२३
^५ ४ ५ ^१ ३ २ ३ ^५ ४ ५
 ४ती । पातीः । विश्वार१ । स्यभूमा२३४नाः । वाया ।
^१ २ २ ^५ ४ ५ ^{१ २} १ २ ^१
 ख्यद्रो२ । दसीऊ२३४भाइ । होवा । ईया । औ२३
^{२ २} ५ २ २ ^{१ १ १ १}
 होआ३४ । औहोवा । ई२३४५ ॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १५५ पृष्ठे दृष्टव्यम् । ८

८, १०, ११ सामानि—२४६, २४७, २४८ पृष्ठेषु मुद्रितानि ।

^१ १ २ १ ^१ १ १
 † पाती२ः । ३ । दिवआ । पाती२ः । ३ । अन्तरि
^{१ १} १ ^{१ २} १ ^१ १
 ऋस्या । पाती२ः । ३ । पार्थिव । स्या । पाती२ः । ३ ।
^{१ १ २ २} २ २ ^१ १ ^१ २ २ १
 अपामोषधी । नाम् । पाती२ः । ३ । विश्वस्यभूत ।
^१ १ ^१ १ २ ^{१ २} १ २
 स्या । पाती२ः । पाती२३ः । पारता२३४ । औहोवा ।
^{१ २} १ २ १ ^{२ २} १ २ १ ^१ २ १ २ १
 ए । पतिर्दिवः । ए । पतिरन्तरिक्षस्य । ए । पतिःपार्थि

० “प्रजापतेआर्कः”—इति आ० ब्रा० ३, १, १० ।

† “अर्कप्रोवाह”—इति आ० ब्रा० ३, २, १० ।

१ १२ १ २ १२ २ २ २ १ २ १ २ २ १
 वस्य । ण । पतिरपामोषधीनाम् । ए । पतिर्विश्वस्यभूत
 १२ १ २ २ १ १ १ १
 स्य । ए । सुवर्ज्योतीर३४५ः ॥ १२ ॥

अस्य भूतं न क्व, अपि तु कोमः, सवैषः—

१ १२ २ १ २ १ १ १ २ २ २
 पतिः । दिवः । अन्तरिक्षम् । स्य । पार्थिवस्य । अ
 २ १ २ १ २ १ २ १ २ २
 पाम् । औषधीनाम् । औष । धीनाम् । विश्वस्य ।
 १ १ २ १ २ १ २ १ २ २
 भूतस्य । आयुः । चक्षुः । ज्योतिः ॥ १ ॥ २ ॥ १२ ॥

१२ साम २भा० २४८ पृष्ठे मुद्रितम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 * इय । होइ । इयइयईश्या । इय । होइ । इय
 १ २ १ १ १ १ १ १ १ १
 इयईश्या । इय । होइ । इयइयईश्या । इन्द्रन्नरो ।
 १ १ १ २ ४ ५ १ १ १ १ १ १
 नैश्मधि । ताहवन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ता
 १ ४ ५ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 इधियस्ताः । शूरोनृषा । ताश्श्रव । सश्वकामाइ ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । इय । होइ ।

• “अर्धं पुष्पे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, १, १० । तत्र पूर्वमिदम् ।

इय॑इ॒य॑इ॒इ॒श्या॑ । २ । इ॒य॑छै॒इ॒ । इ॒य॑इ॒य॑ । इ॒२ । या॒२३४ ।

५६ ६ ३११११
 भौहोवा । ई२३४५ ॥ १४ ॥

* उव। होइ। उवउवजहवा। ३। इन्द्रनरो।

११ १२ ३४ ५ ११२ ११ १, ३४
नेत्रमधि । ताद्वन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ताद्विधिय

५ १२१२ १ १ ५ १ ४२५ १२१२
स्ताः । शूरोनृषा । ताश्चव । सद्यकामाद् । आगो

मताइ। ^{११८} ब्रजेभ। ^{१४१४५} जातुवन्नाः। ^१ उव। ^१ होइ। ^१ उवउ

५ २ १ १ २ १ २
वज्रश्वा । २ । उव । होइ । उवउव । ऊ२ । वार३४ ।

५८ र ३११११
 श्रीहोवा । ई२३४५ ॥ १५ ॥

अनयोर्वाख्यानम्— १भा० ६४९ पृष्ठे दृश्यम् । १४, १५

^{१२} हाउ । ३ । ^{१२ ३ ४२ ५} आज्यदोहम् । ३ । ^{१२१२} मूर्ध्नि नन्दायि ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
वाङ्मयः । तिम्यथिव्याः । वैश्वानराम् । षट्पञ्चा । जात

● “अहं पुण्ये दे”—इति या० ब्रा० १, २, १० । तत्र द्वितीयमिदम् ।

† “वैशामित्रस्य त्रयोषाम्यदोषाभ्यदोषाणि वा”—इति आ० ब्रा० १, २, ११। तदप्रत्ययमिदम्। अष्टसाम्यदोषमिति वैदिकसङ्केतः।

५२ ख,

^{४५} मग्नीम् । ^{२१} कवि^१सम्ना । ^{१ १} जाश्मति । ^{१ २ ४२ ५} यिञ्जवानाम् ।
^{२२ १} आसन्नःपा । ^{१ १} चाश्ञ्जन । ^{१ २ ४२ ५} यन्तदेवाः । ^{२२} हाउ । ^{२२ २} ३ । आञ्ज
^{४२ ५} दोहम् । ^{२२ २ ४} २ । आञ्जदोषुहाउ । ^५ वा । ^{२२} ए । ^{२२ १ २} आञ्जदोह
^{२२} म् । ^{२२ १ २ २ २ २ २ २} ए । आञ्जदोहार^२४५म् ॥ १६ ॥

^{२२} * हाउ । ^{२२} ३ । ^{१ २} ऊम् । ^{२२ २२} चिदोहम् । ^{२२ २२} ३ । मूर्ध्निन्दा
^{१ १} इ । ^{१ २ ४ ५} वाश्भर । ^{२२ ४२} तिमृथिव्याः । ^{१ १ २} वैश्वानराम् । ^{२ २ २} ऋतश्चा ।
^{२२ २ ४ ५} जातमग्नीम् । ^{१ १} कवि^१सम्ना । ^{१ १} जाश्मति । ^{१ २ ४२ ५} यिञ्जनानाम् ।
^{२२} आसन्नःपा । ^{१ १} चाश्ञ्जन । ^{१ २ ४२ ५} यन्तदेवाः । ^{२२} हाउ । ^{२२} ३ । ^{२२} ऋमचि
^{१ २} दोहम् । ^{१ १ २} चिदोहम् । ^{१ २ २} चिदोश्हाउ । ^१ वाश् । ^{२ २ २} ईरश्
^{१ २} ४५ ॥ १७ ॥

^{२२} + हाउ । ^{१ २} ३ । ^{२२ २२} चोहम् । ^२ ३ । मूर्ध्निन्दाइ । ^२ वाश्

• ई-निषम माण्यदोह मिति वैदिक-सङ्केतः ।

† ऋत-निषम माण्यदोह मिति च वैदिक-सङ्केतः ।

^१ अर । तिम्पृथिव्याः । ^{१ १ ४ ५} वञ्चानराम् । ^{१ १ १ २} अतथा । ^{१ १ ४ ५} जातमग्नी
^{१ १} म् । ^{१ १} कविःसम्मा । ^{१ १ ४ २ ५} जाश्मति । ^{१ २} यिञ्जमानाम् । ^{१ २} या
^१ सञ्जःपा । ^{१ १} चाश्ञ्जन । ^{१ १ ४ २ ५} यन्तदेवाः । ^{१ २} चाउ । ^१ ३ । ^१ चो
^१ दम् । ^{१ १} २ । ^{१ १} चोश्चाउ । ^{१ १ १ २ १} वाश् । ^{१ १} एश् । ^{१ १} अतम् ॥ १८ ॥

इतेषां व्याख्यानं—१भा० १०५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११-१८

^{१ २} * सुदुपप्लवुमूतये । ^{१ २ २} ३ । ^{१ १ २ १ २ १ २} सुदुष्मिवगोदुष्टे । ^{१ १} जुष्टम्
^१ साद् । ^{१ २ १} द्याविद्यवाद् । ^{१ २ १ १} २ । ^{१ २ १ १} द्याविद्यवाश्शु । ^{१ २ ३} वाश् ३ ।
^१ उम् । ^१ उम् । ^१ उम् ॥ १९ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १६१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १९

^{१ २} † चाउ । ^१ ३ । ^१ आयि । ^१ दी । ^१ ३ । ^१ आयि । ^१ ३ । ^१ द्या
^१ चाउ । ^{१ १ २ २} ३ । ^१ पिवासोमाम् । ^{१ १ २ ४ ५} इन्द्र । ^{१ १ २} मन्दतुत्वा । ^{१ १ २} यन्ते-

* “वदस्व नय कृपया रैवती वैराजः शास्त्र इति”—इति भा० भा० १, ९, ११ ।
 तत्रेह रैवतकृपमम् ।

† वैराजकृपम मिहं द्वितीयम् ।

^{१ १} सुषा । ^{१ १ ४ ५} वा३हरि । ^{१ १ १ २} अश्वअद्रीः । ^{१ १} सोतुर्बाह । ^{१ १} भ्या३एचय ।
^{१ १ १ ४ ५} तोनअर्वा । ^{१ १} द्वाउ । ^{१ १} ३ । ^{१ १} आयिही । ^{१ १} ३ । ^{१ १} आयि । ३ ।
^{१ १} इयाद्वाउ । २ । ^{१ १ १} इया३द्वाउ । ^{१ १} वा३ । ^{१ १ १ १ १} ई२३४५ ॥ २० ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ८१५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ९०

^१ * ओ३१म् । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १} ३ । ^१ स्वादोरेइत्याएविषूएवतआ । शं
^{१ १} योः । २ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १} मधोरेपिवाएन्तिगोएरियआ । ^{१ १} हविः । २ ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १} याआएन्द्रेणाएसयाएवरिया । ^{१ १ १ १ १} सुवः । २ । ^{१ १ १ १ १} वृष्णाएमदा
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १} एन्तिशोएभथा । आ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १} ज्योतिः । २ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १} वस्तीरेअनूएस्वराए
^{१ १} जियमा । ^{१ १} ओ३१म् । २ । ^{१ १} ओ३१२३४ । ^{१ १} वा । ^{१ १ १ १ १} इट्इडा
^{१ १ १ १ १} २३४५ ॥ २१ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ८१२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ९१

^{१ १ १} † एपुरोजिती । ^{१ १ १} वोअन्धसःसुतायमादया ^{१ १} ई२३४वा

• शाकृत् अथमिति तृतीयम् ।

† “इन्द्रस्य अयोऽतीवक्राः अयापरं रौद्रः”—इति आ० भा० १, २, ११ ।

^१यि । ^{१ २}इडा । ^{१ २ १ २}ऊच्चा । ^१तेजातमा^१रन्धसाः । ^१अथा ।
^१दाखिवी । ^{१ २ १ २}सङ्गमिया^१रददायि । ^१अथा । ^{१ २}ऊग्रम् । ^१श
^१र्ममहा^१रयि । ^१अवाः । ^{१ २}अथा । ^{१ २}अपञ्चान^१अथा^१इष्टार
^१ना । ^{१ २ २ २}सखायोदीर्घजा^१रश्चोयि । ^{१ २}कायमा^१र^१उवार^१३ । इट्
^{१ १ १ १}इडार^१३४५ ॥ २२ ॥

अथ व्याख्यानम्—२भा० ६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १२

^१* ए^१आसा । ^{१ २}जिवक्कारथ्ये^{१ २}यथा^१रजाउ । ^१इडा । ^१आ
^१सा । ^{१ २}व्य^१श्रुर्मदा^१रया । ^{१ २}अथा । ^{१ २}धाया । ^{१ २ १ २}मनोतापूथ
^१मामना^१रयिषा । ^{१ २}इडा । ^{१ २}आपृष्ट । ^{१ २}दक्षोगिरा^१रदृष्टाः ।
^१अथा । ^{१ २}दाशा । ^{१ २ १ २}खसारो^१अधिसानो^१रचव्यायि । ^१इडा ।
^१श्याइनो । ^{१ २}नयोनिमा^१रसदात् । ^{१ २}अथा । ^{१ २}मार्जा । ^{१ २}तिव
^{१ २}क्रि^१सदनेषुवार^१ष्का^१३१७ । ^{१ २}वा^१२४ । ^{१ १ १ १}इट्^१इडा^१२३४५ ॥ २३ ॥

अथ व्याख्यानम्—२भा० २४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १२

• “इन्द्रस्य वयोऽतिषङ्गाः अथापरं • •, वासवः”—इति आ० ब्रा० २, ९, ११ ।

^१ ^२ ^{२१} ^१ ^२ ^१
 * ए॒आभी॑ । न॒वन्त॑चा॒रे । इ॒ह॒चा॒३१उ॒वा॒रे । तं
^{२२२} ^१ ^२ ^{२१} ^१ ^२
 रत्स॒मन्दी॑धावति । प्राय॑म् । इ॒न्द्र॒क्ष॒का॒रे । मि॒य॒मा॒३१
^{१२२} ^{११} ^२ ^१ ^२ ^{२१२}
 उ॒वा॒रे । धा॒रा॒सु॒त॒स्यान्ध॑सः । वा॒त्स॒म् । न॒पूर्व॑चा॒रे ।
^१ ^२ ^१ ^{२२२} ^१ ^२ ^१
 यु॒न्या॒३१उ॒वा॒रे । त॒रत्स॑मन्दी॒धाव॑ति । जा॒त॒म् । रि
^१ ^१ ^१ ^{११११}
 द॒न्ति॑मा॒रे । त॒र॒आ॒३१उ॒वा॒र३ । इ॒ट् इ॒डा॒२३४५ ॥ २४ ॥

अथ वाक्यान्तम्—२भा० ४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २४

^{१२} ^१ ^१ ^१ ^{१२} ^{२४} ^२ ^{१२}
 † द्वा॒ह । दौ॒वा॒यो॒२३४वा॑ । ३ । ए । औ॒दौ॒दौ॒वा
^१ ^१ ^{१२२} ^{११२} ^{११} ^{१२१} ^{१२१२} ^{१२}
 द्वा॒उ । वा । ई॒डा । ध॒र्ता॑दि॒वः॒प॒व॒ते॒ह्यो॒र॒सः । ई
^२ ^{१२१२१२२२} ^{१२१२१} ^१ ^{१२२} ^१
 डा । २ । द॒क्षो॑दे॒वाना॑म॒नु॒मा॒द्यो॒नृ॒भिः । ई॒डा । २ । द्वा
^{१२१२} ^{१२१} ^१ ^{१२२} ^{१२१२२} ^१
 रिः॒द॒जानो॑अ॒त्यो॒न॒स॒त्व॒भिः । ई॒डा । २ । वृ॒था॒पा॒जा॒सि

* “इन्द्रक्ष चयोऽतिपङ्कः अचापरं ००,००, पार्वत्यो वेचदेवो वा”—इति भा०
 प्रा० २, १, ११ ।

† “प्राजापत्याचत्वारः पदक्षोभा मोतमा वा वेचामिमा वेन्द्राया वा”—इति भा०
 प्रा० २, १, ११ । अडेडपदक्षोभ सिद्धं प्रथमं मिलि वैदिकसङ्केतः ।

^२ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^१ ^१ ^{१२}
 कृष्णवेनदीषुवा१ । वा३ । शौवाओ२३४वा । ३ । ३ ।

^{१२} ^२ ^{१२} ^१ ^{१२}
 औहौहोवाहाउ । वा । ईडा ॥ २५ ॥

^{२२} ^१ ^१ ^१ ^{१२} ^{१२} ^२ ^{१२}
 * हाउ । ३ । शौवाओ२३४वा । ए । औहौहोवा
^१ ^१ ^{११२} ^{११} ^{१२} ^{१२} ^{२२२} ^{१२} ^१
 हाउ । वा । भर्तादिवःपवा । ईडा । तेकृत्वोरसः ।

^{१२} ^१ ^{१२} ^{१२} ^१ ^{१२} ^{१२} ^१ ^{१२} ^१
 ईडा । दक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः । ईडा । हरिः
^१ ^{२१} ^२ ^{१२} ^{१२} ^१ ^{१२} ^{१२} ^{१२}
 हजानन्म । ईडा । त्थोनसत्त्वभिः । ईडा । वृथापा-

^२ ^१ ^२ ^{१२} ^१ ^{१२} ^१ ^१ ^१ ^१
 जासिङ्गुषुवेनदीषुवा१ । हाउ । ३ । शौवाओ२३४वा ।
^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^१ ^{१२}
 ए । औहौहोवाहाउ । वा । ईडा ॥ २६ ॥

^१ ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२}
 + ओहौहोवा२ । ओवा२ । ए । औहौहोवाहाउ ।
^१ ^{११२} ^{११} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२}
 वा । भर्तादिवःपवा । ईडा । तेकृत्वोरसः । दक्षोदे
^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२}
 वानामा । ईडा । नुमाद्योनृभिः । हरिःहजानन्म ।

• षड्विंशपदकोम मिदं द्वितीय मिति वैदिकसङ्केतः ।

† षट्पदिकपदकोम मिदं तृतीय मिति वैदिकसङ्केतः ।

ईडा । त्योनसत्वभिः । वृथापाजा^{१२२}सिक्नु^{१२२} । ईडा । औ^१
 औ^{१२२}होवा^{१२} । ओवा^{१२} । ए । औ^{१२}होवा^{१२}हाउ । वा । णु^१
 णेनदीषुवा^१ ॥ २७ ॥

* औ^१औ^{१२४}होवा^५हाइ । ए । औ^{१२}होवा^{१२२}हाउ । वा ।

धर्ता । दौ^१र । वःप । वा । ते^{२१}कन्व्यः । रसः । दक्षो^{१२}
 देवानामनुमाद्योनृभिः । ईडा । हरिः । सा । जानोम ।
 त्योन । सत्वभिः । वृथापाजा^{१२२}सिक्नु^१णु^{१२}णेनदीषुवा^२ ।
 औ^१औ^{१२४}होवा^५हाइ । ए । औ^{१२}होवा^{१२२}हाउ । वा ।
 ईडा ॥ २८ ॥

एतेषां आख्यानम्—१भा० १८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५—१८

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने प्रथमः प्रपाठकः ॥

* द्विरिदं पदकोम मिदं चतुर्थं मिति च वैदिकसङ्केतः ।

॥ हरिः ॐ ॥

* अभाइमाहे । ३ । चर्वणीधृतम्नघवानाश्मूक्याश्या
 र्म् । इन्द्रजिरोवृद्धतीरभ्याश्नूषाशता २ । वावृधानं
 पुरुश्चतस्रुश्वाक्ताश्दभी २ः । अमर्त्यञ्जरमाणन्दीश्वाइ
 दाश्दवे २ । अभाइमाहे । २ । अभाइश्द । मा २ । दा
 २३४ । औचोवा । सर्पसुवार२३४५ः ॥ १ ॥

† अभिप्रमञ्चीशराइमाहे । ३ । चर्वणीधृतम्नघवा
 नाश्मूक्याश्या २म् । इन्द्रजिरोवृद्धतीरभ्याश्नूषाशता २ ।
 वावृधानम्युरुश्चतस्रुश्वाक्ताश्दभी २ः । अमर्त्यञ्जरमाण
 न्दीश्वाइदाश्दवे २ । अभिप्रमञ्चीशराइमाहे । २ । अ-

● “इह संसर्पाणि महासर्पाणि सर्पसामानि वा । अथापरमग्नेश्च (सर्पमिति शेषः) । ● ● ● अथापरं वाधवाणि चत्वारि (तत्र प्रथममिदम्)” — इति आ० ब्रा० १,२,१२ ।

† “पृथिव्याश्च (सर्पमिति शेषः) । * * * अथापरं वाधवाणि चत्वारि (तत्र द्वितीयमिदम्)” — इति आ० ब्रा० १,२,१२ ।

५३ ख,

भिप्रम^१श्चीरार^१३३ । मार^१ । चार^१३४ । औहोवा ।

^{१ १ १ १ १ १ १}
प्रसर्प^१सुवार^१३४५ ॥ २ ॥

^{२५} * हाउ^१श्वा । चर्षणी^१धृत^१मघवान^१मुक्थ्यम् । हाउ^{२५}
^{१ १ १ १ १ १ १}
श्वा । इन्द्र^१ङ्गिरोवृ^१क्षतीर^१भ्यनू^१षत । हाउ^१श्वा । वावृ^१धा
^{२ १ १ १ १ १ १}
नस्यु^१रुद्रत^१श्चवृ^१क्षितिभिः । हाउ^१श्वा । अमर्त्य^१ञ्जरमा^१ण
^{१ १ १ १ १ १ १}
न्दिवे^१दिवे । हाउ^१श्वा । उत्सर्प^१सुवार^१३४५ ॥ ३ ॥

इतेषां व्याख्यानं—१भा० ७६८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १—३

^{२५} † हाउ^१श्वा । सुवः^१स^१र्पन्तः । तवेदिन्द्रावमंवसु ।
^{१ १ १ १ १ १ १}
हाउ^१श्वा । सुवः^१स^१र्पन्तः । त्वस्य^१सिमध्यमम् ।
^{२५ १ १ १ १ १ १ १}
हाउ^१श्वा । सुवः^१स^१र्पन्तः । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसि ।
^{२५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
हाउ^१श्वा । सुवः^१स^१र्पन्तः । नकिङ्गागोषुवृण्वते । हाउ-

● “वायोष”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अवापरं वाभवाणि चत्वारि”—इति आ० ब्रा० ३, १, १२ । तत्र तृतीयमिदम् ।

† “अनरिचस्य”—इति आ० ब्रा० ३, १, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अवापरं वाभवाणि चत्वारि”—इति आ० ब्रा० ३, १, १२ । तत्र चतुर्थमिदम् ।

१ २ १ २ २२ १ २ १ २ २ २
 हवा । सुवःसर्पसर्पन्तः । ए । सर्पतप्रसर्पतसुवर्गमेमते-
 वयम् ॥ ४ ॥

* सुवःसर्पसर्पसर्पा २ । २ । सुवःसर्पसर्पसम् ।
 १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सार । पार३४ । औद्योवा । तवेदिन्द्रावमवसु ।
 १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 त्वम्युष्यसिमध्यमम् । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसि । नक्कि-
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 द्वागोषुवृष्वते । सुवःसर्पसर्पसर्पा २ । २ । सुवःसर्प-
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सर्पसम् । सार । पार३४ । औद्योवा । ए३ । सुव-
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 र्गमेमार३४५ ॥ ५ ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१भा० ५५०पृष्ठे दृष्टव्यम् । ४, ५

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 † हपायप्रह । पा । इहा । ईश्या । एवन्तिः । अभि-
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 प्रियाणिपवतेचाश्नोद्वा१इता २ः । नामानियक्कोअधियेषू-

* “आदित्यस्य च”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अ-
 चापरं” * * * पावसानानि चत्वारि । तच्च प्रथममिदम् ।

† “दिवस्य”—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । सर्पमिति शेषः । किञ्च “अचापरं”
 * * * पावसानानि चत्वारि—इति आ० ब्रा० ३, २, १२ । तच्च द्वितीयमिदम् ।

^{१ १} ^{१२ २} ^२ ^{१ १} ^१
 श्वाही१ता२इ । आख्यस्यष्टुदतोवृश्चाता१धी२ । रथं
^{१ १} ^{१२ १} ^१
 विष्वं च मरुद्दी३चाक्षा१णा२ः । छपायप्रसृ । पा ।
^{१२} ^१ ^{१२ १} ^१ ^{१ १} ^१
 इहा । ई३या । २ । सुपायप्रसृ । पा । इहा । ई३ ।
^१ ^{१२ २} ^{१२} ^{१२ १} ^{१२} ^{१२}
 या२३४ । औ३होवा । ए । सुपायप्रछपाय । २ । ए ।
^{१२ १} ^{१२ १ १ १ १ १}
 छपायप्रछपाया२३४५ ॥ ६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १०१ पृष्ठे दृश्यम् ।

०,८ सामग्री २भा० १५१-१५२ षष्ठयोर्मुद्रितौ ।

^{१२ २} ^२ ^{२ २ १ १} ^{१२} ^२
 * स्वादोरित्याविषूवताए३हाउ । मधोःपिबन्तिगौरि-
^{२ १ २} ^{१२ २} ^{२ २ १ १} ^{१ २} ^२
 याए३हाउ । याइन्द्रेणसयावराए३हाउ । वृष्णामदन्तिशो-
^{२ १ १} ^{१२} ^{२ २ १ १} ^१ ^{१२}
 भथाए३हाउ । वस्तीरनुस्वराजीयामे३हाउ । वा । ए ।
^१ ^{१ १ १ १} ^१ ^१ ^{१२ २} ^{१२}
 दिशःप्रदिशःक । पा२ । ता२३४ । औ३होवा । ए ।
^{१२} ^{२ २} ^{१२} ^{१२ १ १ १ १ १}
 राजङ्गमेमस्वराजङ्गमेमा२३४५ ॥ ८ ॥

* “माखवे द्वे”—इति आ० ब्रा० १,२,१२ । किञ्च “अथापरं • • • “दिशं
 संसर्पे द्वे”—इति आ० ब्रा० १,२,११ ।

^{१२ २} ^२ ^{२ २} ^{१ २} ^{१२} ^२
 स्वादोरित्थाविषूवताओहाउ । मधोःपिबन्तिगौ-
^{२ १ २} ^{१२ २} ^{२ २ १ २} ^{१२}
 रियाओहाउ । याइन्त्रेणसयावराओहाउ । वृष्णा-
^{२ २ १ २} ^{१२} ^{२ २} ^१
 मदन्तिशोभथाओहाउ । वस्त्रोरनुस्वराजियामोहाउ ।
^{१ १२ १ १२ १ १ १ १} ^{१ १} ^१ ^{१२ २}
 वा । ए । उद्दिशोविदिशःक । पार । तार३४ । औहोवा ।
^{१२ १ १२ २ २} ^{१२} ^{१ २ १ १ १ १ १}
 ए । विराजङ्गमेमस्वराजङ्गमेमार३४५ ॥ १० ॥

अनयोर्वाप्यानम्—१भा० ८३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८, १०

^{१२ २} ^२ ^{१ १ १} ^१
 * औहोइत्वमिन्द्रपूतूर्तिषू३ए । अभाइवाइश्वाः । आ-
^{१ १ ५} ^{१ १ २} ^२ ^१ ^१
 सिस्पार३४र्हाः । आशस्तिहाजनितावृ । ततूर३रसाइ ।
^१ ^{२ १ १ २ २} ^१ ^{१ १} ^१
 तुवार३न्तूर्यातरौहो३ । ऊम्मार । प्यारतो३५हाइ ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६२४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

^{१ १} ^{१२ १} ^१ ^१
 † एवाणमा । हाअसिद्धररिया । इडा । वृ ।
^१ ^{१ १} ^{१ १} ^{१ १} ^१
 हाउवा । आथा । बाडा । दित्यमहाअरसाइ ।

* “तिष्विच्च”—इति आ० ब्रा० २, १, १२ ।

† “यज्ञसारथि च”—इति आ० ब्रा० २, १, १२ ।

इडा । हरिः । हाउवा । आथा । माचः । तेसतोमहि-
मापना रेइष्ठमा । इडा । मतिः । हाउवा । आथा ।
माझा । देवमहा रेअसाइ । इडार३४५ ॥ १२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५६८ पृष्ठे दृश्यम् । १९

११ साम १भा० १५१ पृष्ठे मद्रितम् ।

१८२ १८३ १८४ १८

* छाद्मम् । ३। योवा । ३। योवाच्चाइ । ३।

१८२ १ २१ १८ १८२ १ ८२ १८ १ १ १८ १८ १ २८

यएकइद्विदयते । एकस्मैरयद्धृधे । वसुमर्त्तायदाश्रुषे ।

१८२ १ ८२ १८ १८२ १८ १ १ १८२ १ २८ १

एकस्मैरयन्मचे । ईशानोऽप्रतिष्कुतः । एकोवृषावि-

८ १ १ ८ २ १ १८ ८ १८ ८ १८ ८

राजति । इन्द्रोअङ्ग । चाड्डम् । ३। योवा । ३। योवा-

२८ १८ ५ २ २ ० १ १ १ १

च्चाइ । २। योवाश्चाउ । वाश् । ई२७४५ ॥ १४ ॥

अस्य व्याख्यानम् १ भा० ७६६ पृष्ठे दृश्यम् । १४

१ २ १ १२ २ १२ १२ १२ २
१ होवाहाइ । योनः । होवाहाइ । ३ । औहोवा-

• “एकदशस्य”—इति आ० ब्रा० ९, ९, १३ ।

+ “विद्यथ” — इति आ० ब्रा० २, २, १३ ।

१५ ३८ ८ १ १ ५ १
३। हाओवा । ४। हाओर३४वा । २। हाउवा३ ।

१ २ १८ ३ १ ११ १
४३। अभिमूरसीर३४५ ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम् १भा० ८१६ पृष्ठ द्रष्टव्यम् । १६

१ १ १८ १ १ १ १८ ५ १
* हाउरेवा । तीर्नाः । इहा । सधमादार । हा

१ ५ १ १ १ १ १
४१उवार३ । ई३४डा । इन्द्रा२इसन्तू । इहा । तुवि

८ ५ १ १ ५ १ ८ १
वाजारः । हा३१उवार३ । ई३४डा । जुमा२तोया ।

१ १ १ ८ ५ १ १ ५
इहा । भिमर्देमा२ । हा३१उवार३ । ई३४डा ॥ १७ ।

१ १ १ १ १८ ८ १ १
† रा । वता२इः । नाः । इहा । औहीहो । इडा ।

१ १८ १ १ १८ ८ १ १ १
सधा२ । मादाइ । इहा । औहीहो । इडा । इन्द्रा२इ ।

१ १ १ १८ ८ १ १ १ १८ १
सन्तू । इहा । औहीहो । इडा । तुवा२इ । वाजाः ।

१ १८ ८ १ १ १ १८ १ १
इहा । औहीहो । इडा । जुमा२ । तोया । इहा ।

*, † “ दैवते ह्ये ”—इति आ० ब्रा० ३, १, ११ ।

^{१२ २ १} औक्षौक्षो । ^१ इडा । ^१ भिर्मा२ । ^{१२ १} देमा । ^{१२ २ १} इषा । औक्षौक्षो ।

^१ इडा । ^{१२ १ २२ १} हरा । ^{१२ १ १ १ १ १} एव । ^{१२ १ २ ४ ५} ॥ १८ ॥

अनयोर्व्याख्यानम्—१भा० १५३ पृष्ठे दृश्यम् । १७, १८

८१ साम—२भा० २५७ पृष्ठे मुद्रितम् ।

* एभाया । ^{१ २ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २} रुचाक्षरिस्त्र्यापुनानोविश्वाद्देषाऽसित-

^१ रतिसमू२म्बभाइः । ^१ इडा । ^{१ २ २ २ २ २ २ २ २ २} क्षरोनसयूश्म्वारभीः । धारा ।

^{१ १} पृष्ठस्यरो२चताइ । ^१ इडा । ^{१ १} धारा । ^१ पृष्ठस्यरो२चताइ ।

^१ अथा । ^{१ १} धारा । ^१ पृष्ठस्यरो२चताइ । ^{१ २ २} इडा । पुनानो

^{१ १ १} अरुषो१क्षा३रीः । ^{१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} विश्वायद्रूपापरिया । ^{१ २ ४ ५} सिया३ । काभीः ।

^{१ १ २ २} सप्तास्येभिरा२३क्षो । ^{१ १ २} काभिरा३१उवार३ । ^{१ १ १} इट्इडा २३

^{१ १} ४५ ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८१५ पृष्ठे दृश्यम् । २०

† आभित्वाऽहूरनोनुमोवा । ^{१ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २} आदुग्धाइवधेनवईशान

• “नित्यवत्साक्ष” —इति आ० भा० ३, २, १२ ।

† “वसिष्ठस्य च रचकारम्” —इति आ० भा० ३, २, १२ ।

५४ख,

मस्यजगतः । सुवा२३४शाम् । आइशानमा२३इन्द्रा ३ ।

तास्यू२३४षा । औवा६ । छाउवा । असु ॥ २१ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २१

* अयंवायाउ । २ । अयंवायाउ । त्वामिह्वाइ ।

ह्वावामह्वाइ । ३ । सातौवाजा । स्याकारवाः । ३ ।

त्वांवृत्राइ । शूइन्द्रसात् । पातिन्नराः । ३ । त्वाङ्गाष्ठा ।

ह्वाअर्वताः । ३ । अयंवायाउ । २ । अयम् । वार ।

या२३४ । औहोवा । ए । त्रिवृतं प्रवृतम् । २ । ए । त्रि

वृतं प्रवृता२३४५म् ॥ २२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २२

आक्रन्दयकुरुधोप्रमहान्त

हरीइन्द्रस्याभियोजयाशू ।

मर्माविधन्ददतामन्योअन्य

* “जमदग्नेश्च सप्तचम्”—इति भा० प्रा० १, ९, ११ ।

२ १ २ २ २ २ २ २
शल्यात्मापततुःश्लोकमच्छ ।

२४ २ १ २ २ २ २ २ २ २
प्रयश्चक्रमरावणोसनताभ्यवर्त्तयत् ।

२४ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
ज्योगित्तिस्रओद्यतैशयातैकोशवच्छिरः ॥ २३ ॥

इयमुक् । नामपन्थेऽस्याः पाठकारणं व्याख्यानञ्च न्ययम् । २२

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
आ । क्रन्दय । कुरु । घोषम् । महान्तम् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
हरीइति । इन्द्रस्य । अभि । योजय । आशूइति ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
मर्माविधम् । मर्म । विधम् । ददताम् । अन्यः ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
अन् । यः । अन्यम् । अन् । यम् । शल्यात्मा । शल्य ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
आत्मा । पततु । श्लोकम् । अच्छ । प्र । यत् । चक्रम् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
अरावणे । अ । रावणे । सनतै । अभ्यवर्त्तयत् । अभि ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
अवर्त्तयत् । ज्योक् । इत् । तिस्रः । ओद्यतै । शया

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
तै । कोशवत् । शिरः ॥ २४ ॥

प्रद्वितयैः पदपाठ एव । नामपन्थे पदपठनकारणं न्ययम् । २४

^{१२} * आत्तन्दयोवा । ^१ कुक्षोपक्काहार । ^{११२} आन्ता२म् ।
^{१२} हरीन्द्रस्याभियोजया२ । ^१ आशू२ । ^{१२१} मर्माविधन्ददता
^१ मन्थो२ । ^१ आन्या२म् । ^{११२} शल्यात्मापततुस्तोकमा२३ ।
^१ आ२ । ^१ क्कार३४ । ^{१२२} औहोवा । ^१ अस् ॥ २५ ॥

^{१२} † हाउ । ३ । ^१ अस् । ३ । ^१ फट् । ३ । ^१ मृस् । ३ । ^१ हस् ।
^{१२} ३ । ^१ प्रायरत् । ^१ चक्र२म् । ^{१२२} आरा२ । ^{१२२} आव्णा२इ । ^{१२} सान२ ।
^{१२} ताअ२ । ^{१२} भ्याव२ । ^{१२} ताय२त् । ^{१२२} जीयो२क् । ^१ इत्ती२ ।
^{१२} स्वाओ२ । ^{१२२} हातै२ । ^{१२२} शाय२ । ^{१२२} तैके२ । ^{१२} शावरत् ।
^{१२} शाद्ररः । ^{१२} हाउ । ३ । ^१ अस् । ३ । ^१ फट् । ३ । ^१ मृस् । ३ ।

* “पञ्च पविमन्ति महासामानि (तत्र प्रथमं निदम्) सर्वस्य प्रथमोत्तमे (तत्र प्रथमं निदम्) * * * अथापरमग्ने र्हरसी द्वे (तत्राण्याय निदम्)”—इति आ० ब्रा० ३, ९, १३ ।

† “पञ्च पविमन्ति महासामानि (तत्र द्वितीयं निदम्) * * * चद्रस्य चोच्चि (तत्राय निदम्) * * * अग्ने र्हरसी द्वे (तत्र द्वितीयं निदम्)”—इति आ० ब्रा० ३, ९, १३ ।

१ २ ५ ५ १ १ १ १
 चस् । २ । चा२३४ । औचोवा । एअस् । एफट् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 एमृस् । एहस् । ई२३४५ ॥ २६ ॥

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 * अभ्याभूः । ३ । प्रायरत् । चक्ररम् । आरा२ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 आव्णारइ । ३ । सान२ । ताच२ । भ्याव२ । तायर

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 त् । ३ । जीयोश्क । इत्ती२ । खाचोर । जतै२ । ३ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 शायार । तैके२ । शाव२त् । शाइर२ः । ३ । अभ्याभूः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 २ । अ । भ्या२ । भू२३४ । औचोवा । चस्पृहस्पृह

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 चक्षु२३४५ः ॥ २७ ॥

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 + चाउ । ३ । चुरोचुरोचुरोचुरः । ३ । वृक्षप्रवृक्ष

● “पञ्च पविमन्ति सप्तसामानि (तत्र द्वितीयं मिदम्) * * * चद्रुक्ष त्रीणि (तत्र द्वितीयं मिदम्) * * * चुरक्ष चरसी द्वे (तत्र प्रथमं मिदम्)” —इति चा० प्रा० ३, १, ११ ।

† “पञ्च पविमन्ति सामानि (तत्र चतुर्थं मिदम्) * * * चद्रुक्ष त्रीणि (तत्र तृतीयं मिदम्) * * * चुरक्ष चरसी द्वे (तत्र द्वितीयं मिदम्)” —इति चा० प्रा० ३, १, ११ ।

^{१ २ १५ १ ११ २ १२ १ १२२}
 प्रच्छिन्धि । ३ । हाउ । ३ । वा । प्रयच्छक्रमरावणे । सनता
^{१ २ १२ १ १२ १२ २ १ १ २ १२ १ २ १}
 अभ्यवर्त्तयत् । ज्योगित्तिस्त्रयोहानै । शयातैकेशवच्छिरः ।
^{१२ १ १२ २ ११ ११}
 हाउ । ३ । क्षुरोक्षुरोक्षुरोक्षरः । ३ । वृश्चप्रवृश्चप्रच्छि
^{१ १५ १२ १ १ १ १}
 न्धी । ३ । हाउ । ३ । वा । ए । वृश्चप्रवृश्चप्रच्छिन्धी । २ ।
^{१२ १ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 ए । वृश्चप्रवृश्चप्रच्छिन्धी २३४५ ॥ २८ ॥

तस्या एवर्षः सामाजीमानि चत्वारि । एषां सायवादि-कृतं व्याख्यानानु गोपलभ्यते ।

१५—२८

^{१२ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 * हाउ । ३ । वयोवृद्धतश्चविर्भद्राश्चस्वधाश्चस्वयश्च
^{१ १ १ १ २ १ २ १ १ १ १ १ १ १}
 स्कृण्वद्वषमूर्जश्चरजःसुवः । ऊम् । ३ । हो । ३ । हृत् । २ ।
^{१ १ २ १ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १}
 चश्च २३४ । औहोवा । अभित्वाशूरनोनुमोहस् । अदुग्धा
^{१ १ २ १ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १}
 द्वधेनवोहस् । ईशानमस्यजगतःस्वर्हश्चश्च । ईशान
^{१ २ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 मिन्द्रतस्थपोहस् । हाउ । ३ । वयोवृद्धतश्चविर्भद्राश्च

• “पञ्च पविमन्ति महासामानि (तत्र पञ्चम मिदम्) इदं च प्रथमोत्तम (ततोत्तम
 मिदम्) * * * सत्योर्ध्वः * * * लोकानां शान्तिदत्तमम्”—इति आ० भा०
 ३, १, १२ ।

^{२१२ २१ २१२१२१ १ १}
 स्वधा॑स्वय॑स्कुण्ड॑पमूर्ज॑रजः॑सुवः । ऊ॒म् । ३ । हो ।
^{१ १ ५२ २ २२ १२}
 ३ । ह॒य । २ । ह॒य॒२३४ । औ॒षोवा । ए । वाक् ।
^{१२ १२ १२ १ २२ ११ १२ १२ २२ ११}
 ए । इ॒डा । ए । सुवः । ए । बृ॒हत् । ए । भाः । ए । अ॒र्क
^{१ २२ ११ १}
 म॒र्च॒त॒दे॒वावृ॒ध॒य॒स् ॥ २८ ॥

यस्य व्याख्यानम्—१भा० ४८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २८

^{१ १ २ १ १ १ १ १ १ १}
 * हो॒वा॒३४३ । आ॒र॒इ । द्धि॒या॒३४५ । द्वा॒उ । ३ ।
^{१२ १२ २ १२ १ २ ५२ २}
 ए॒धिया॒द्वा॒उ । ३ । ए॒धिया॒द्वा॒उ । ए॒धिया॒३४ । औ॒हो॒वा ।
^{२१ २ २ १२ १ १ १ १ १}
 इ॒ह॒पू॒जामि॒ह॒रयि॑ररा॒णो॒ह॒स् । हो॒वा॒३४३ । आ॒र॒
^{२२ ११ १ १ १ १ १ २ १२ २}
 इ । द्धि॒या॒३४५ । द्वा॒उ । ३ । ए॒धिया॒द्वा॒उ । ३ ।
^{१ १२ ० १ १ ५ १ १ १ १ १}
 क॒यान॒श्वा॒इ । न॒आ॒र॒भू॒२३४वा॒त् । हो॒वा॒३४३ । आ॒र॒
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 इ । द्धि॒या॒३४५ । द्वा॒उ । ३ । ए॒धिया॒द्वा॒उ । ए॒धिया॒
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 द्वा॒उ । ए॒धिया॒३४ । औ॒हो॒वा । रा॒य॒स्यो॒षाय॒मु॒क॒ताय॒

• “पञ्चनिधनं वामदेवम्”—इति भा० भा० १, ९, १३ ।

^{१२ १२१ १ १ १ १ १ १ १ १}
 भूयसेहस् । द्योवा३हा३ । आ२इ । द्या३४५ । हा
^{१२१२ २ १२१ १ १ १ १ २}
 उ । ३ । एदियाहाउ । ३ । जताइसदा । वाङ्गःसार३४
^{५ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 खा । द्योवा३हा३ । आ२इ । द्या३४५ । ३ । हाउ । ३ ।
^{१२१२ २ १२२२ २ १२ २ ५२ २}
 एदियाहाउ । एदियाहाउ । एदिया३४ । औद्योवा ।
^{१२ १२१ १ १ १ १ १ १ १ १}
 आगन्वाममिदम्बृहद्स् । द्योवा३हा३ । आ२इ । हि
^{१ १ १ १ १ २ १ १ २ २ १ १ २}
 या३४५ । हाउ । ३ । एदियाहाउ । ३ । कयागचाइ ।
^{१ ५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 छया२वा२३४र्ता । द्योवा३हा३ । आ२इ । द्या३४५ ।
^{१२ १ १ १ २ १ १ २ २ १ १ १ १}
 हाउ । ३ । एदियाहाउ । एदियाहाउ । एदिया३४ ।
^{५२ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 औद्योवा । इद्वाममिदम्बृहद्स् । द्योवा३हा३ । आ
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 २इ । द्या३४५ । हाउ । ३ । एदियाहाउ । ३ । कया
^{० १ ५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 गचाइ । छया२वा२३४र्ता । द्योवा३हा३ । आ२इ ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 द्या३४५ । हाउ । ३ । एदियाहाउ । एदियाहाउ ।

^{१२} ^२ ^१ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
ज्योतिर्द्वाउ । दाश्धे । द्वाउ । २ । द्वाउ । औहो१इ । ३ ।
^२ ^{१२} ^२ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
यन्नेसुषा । वाहरिया । आद्रीरः । २ । आद्रीः । द्वाउ ।
^२ ^{१२} ^१ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
२ । द्वाउ । औहो१इ । ३ । यन्नेसुषा । वाहरिया । आ
^२ ^{१२} ^१ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
द्रीरः । २ । आद्रीः । मत्स्वाद्वाउ । ओजोद्वाउ । सधो
^२ ^१ ^२ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
द्वाउ । बल्द्वाउ । इन्द्रोद्वाउ । वयोद्वाउ । बृह
^२ ^१ ^२ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
द्वाउ । ऋतद्वाउ । स्वर्द्वाउ । ज्योतिर्द्वाउ । दाश्धे ।
^{१२} ^२ ^{१२} ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
द्वाउ । २ । द्वाउ । औहो१इ । ३ । सोतुर्वाइ । भ्यात्सु
^१ ^{१२} ^२ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
यतो । नार्वा २ । २ । नार्वा । द्वाउ । २ । द्वाउ । औहो
^{१२} ^१ ^१ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२} ^१
१इ । ३ । सोतुर्वाइ । भ्यात्सुयतो । नार्वा २ । २ । ना
^२ ^१ ^{१२} ^१ ^१ ^२ ^१ ^{१२} ^१
र्वा । सधमे । २ । साधाश्माइ । ऋतमे । २ । आर्त्ताश्
^१ ^१ ^२ ^१ ^२ ^२ ^१
माइ । इयाद्वाउ । २ । इयपिवमत्स्वा ३ । द्वाउवा ३ ।
१११११
इ२४४५ ॥ ३१ ॥

^{२२} * छाउ । ३ । ^२ प्रियहोइ । ३ । ^२ प्रियमोइ । ३ । अग्र
^{२ २} १ २ ^{२ २ २} १ २
 आयाहीश्वाइताश्याइ । गृणानोह्वयाइदाताश्याइ ।
^{२ २ २} १ २ ^{२ २} २ ^२
 निहोतासत्सीश्वाह्वाइषीर । छाउ । ३ । प्रियहोइ ।
^२ १ १ १ ^२ ४ २ २
 ३ । प्रियमोइ । २ । प्रियारम् । आर३४ । औहोवा ।
^{२ २} १ १ ^{२ २} २ २ २ २ २ १ २ २
 ए । प्रियम् । ३ । ए । ब्राह्मणानांयन्मनस्तन्मयिब्राह्म
^{२ २ २} २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 णानाम् । ए । पशूनांयन्मनस्तन्मयिपशूनाम् । ए । योषि
^{२ २ २} २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 तांयन्मनस्तन्मयियोषिताइ३४५म् ॥ ३२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३२

^{२ २ २} १ ^{२ २ २} २ ^{२ २ २}
 † वीहायवाइ । ३ । वीहायवाइ । कयानसाइ ।
^० १ ५ ^{२ २ २} २ २ ^{१ २ २} ५
 चआरभूइ३४वात् । ऊताइसदा । वाह्वाःसार३४खा ।
^{२ २ २} ० १ ५ ^{२ २ २} १
 कयाश । चाइ । छयाइवार३४र्त्ता । वीहायवाइ । ३ ।

* “अग्रैश्चप्रियम्”—इति आ० ब्रा० २, २, १२ ।

† “सर्वेषाम कसमापं वा”—इति आ० ब्रा० २, २, १२ ।

१२ १२ १ १ १२ २ २ १ २
 वी॒ष्टा । या॒रं । वा॒३३४ । औ॒द्योवा । ए । सं॒यम॒न्नव्या॒य
 २ १ २ १ २ १२ १ १२ २ २ १ २ १२ १ १ १
 मन्वि॒यम॒न्नस॒माय॒मन् । ये॒केचो॒दर॒सर्पि॑णस्तेभ्यो॒नमा २ ३
 १ १
 ४ पुः ॥ ३३ ॥

अथ वाचानम्—१भा० ३८४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३३

३४ साम २भा० ५०-५८ पृष्ठयोर्भुद्रितम् ।

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने द्वितीयस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ इति अ०-नाम प्रथमं पर्व समाप्तम् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

१२ १२ १२ २ १
 * हा॒उ । ३ । आ॒युः । ३ । सा॒त्यम् । ३ । इन्द्र
 १ १ १२ ३ ४ ५ १ १२ २ १
 स॒रो । ने॒श्मधि॑ । ता॒क्षव॒न्ताइ॑ । यत्पा॒रियाः । यु॒नज॑ ।
 १५ ३ ४ ५ २२ १२ २ १ २ ३ ४ ५
 ता॒क्षधि॒यस्ताः । शू॒रोनृ॒षा । ता॒श्श्रव॑ । स॒श्वका॒माइ॑ ।
 २२ १२ २ १२ २२ ३ ४ ५ २२ २ १
 आ॒गोम॒ताइ॑ । ब्र॒जभ॑ । जा॒तुव॒न्नाः । हा॒उ । ३ । आ

* “वसिष्ठस्य प्राजापानौ द्वौ”—इति आ० भा० ३, २, १४ ।

युः । ३ । सात्यम् । २ । सत्या३४ । औद्योवा । ई२
 १११
 ३४५ ॥ १ ॥

२२ १२ २ १ २ २ १
 छाउ । ३ । आनोद्यिय । ३ । मनदोद्यम् । ३ ।
 २ १ २ १ २२ ३४ ५ २१२
 इन्द्रन्नरो । नेशमधि । ताच्चवन्ताइ । यत्पारियाः ।
 २१ २ ३४ ५ २२१२ २ १ २२
 युनज । ताइधियस्ताः । षूरोनृषा । ताश्श्रव । सश्च
 ४२ ५ २२ १२ २१२ २२ ३४ ५ २२
 कामाइ । आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । छाउ ।
 १२ २ १ २ २ १ १ २ २
 ३ । आनोद्यिय । ३ । मनदोद्यम् । ३ । मनार३दोद्या
 ५२ २ ३ १ १ १ १
 ३४ । औद्योवा । ई२३४५ ॥ २ ॥

२२ १२ २ १ २ २ १
 * छाउ । ३ । एन्यौ । ३ । एन्याछाउ । ३ । इन्द्र
 २ १ २२ ३४ ५ २१२ २ १
 न्नरो । नेशमधि । ताच्चवन्ताइ । यत्पारियाः । युनज ।
 २ ३४ ५ २२१२ २ ३ २३४२ ५
 ताइधियस्ताः । षूरोनृषा । ताश्श्रव । सश्चकामाइ ।
 २२ १२ २ १ २ २ ३४ ५ २२
 आगोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । छाउ । ३ ।

• “इन्द्रसैन्यौ द्वौ”—इति आ० ब्रा० २, ९, १४ ।

^{१२२} एन्यौ । ३ । ^{१२२ १} एन्याद्वाउ । २ । ^{१२ १ १} एन्याश्वाउ । वा३ ।

१११११

ई२३४५ ॥ ३ ॥

^{१२} द्वाउ । ३ । ^{१२ २ १२ २} आक्षोएन्यौ । ३ । ^{१२ १२} आक्षोरेन्याउ ।

^{२ १} ३ । ^{२ १} इन्द्रक्षरो । ^{१२ ३ ४ ५} नेश्मधि । ^{१ १२} ताक्षवन्ताइ । यत्पारियाः ।

^{११} युनज । ^{१ ३ ४ ५} ताक्षधियस्ताः । ^{१२ १२} शूरोनुषा । ^{१ १ १ ३} ताक्षश्रव । सश्व

^{४२ ५} कामाइ । ^{१२ १२} आगोमताइ । ^{१ १२} ब्रजेभ । ^{१२ १ ४ ५} जातुवन्नाः । ^{१२} द्वाउ ।

^{१२ १२ २} ३ । ^{१२ १२} आक्षोएन्यौ । ३ । ^{१२ १२} आक्षोरेन्याउ । २ । ^{१२} आक्षोरे

^{१२} एन्याश्वाउ । ^१ द्वाउवा३ । ^{१११११} ई२३४५ ॥ ४ ॥

^{१२} * द्वाउ । ३ । ^{१ १} ह् ह् ह् ह् ह् ह् ह् । ३ । ^{१२} द्वाउ । ३ । ^{१ १} इन्द्र

^{१ १} क्षरो । ^{१२ ३ ४ ५} नेश्मधि । ^{१ १२} ताक्षवन्ताइ । ^{१ १} यत्पारियाः । युनज ।

^{१ ३ ४ ५} ताक्षधियस्ताः । ^{१२ १२} शूरोनुषा । ^{१ १} ताक्षश्रव । ^{२ ३ ४ ५} सश्वकामाइ ।

• “प्रजापतेर्न तपक्षी द्वावक्षोरावक्षोवा” — इति आ० प्रा० २, १, १४ ।

^१ उवा । ^{१ १} ओवा । २ । ^१ उवा । ^{१ ३} ओवा ३ । ^४ आइन्द्राम् ।
^{१ २ २} नरोनेमधिताह्वारश्मताह् । ^२ यात्पा । ^{४ ५} र्यायुनजतेधि
^२ याश्मताः । ^{४ ५} शूरो । ^{१ २ २} नृषाताश्रवसश्चकारश्माश् । ^२ आ
^५ गो । ^१ मतिव्रजेभजातुवारश्नाः । ^१ उवा । ^{१ २} ओवा । २ ।
^१ उवा । ^१ ओ २ । ^१ वारश् । ^{४ २ २} औहोवा । ^{२ १ १ १ १} ईरश्मपु ॥ ८ ॥

एतेषां व्याख्यानम्—१भा० ६४१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १—८ ।

^{१ २ २} ओवाइ । २ । ^{१ २} ओवाश्चाइ । ^{१ २} उपत्वाजाश्माश्यो
^{२ ५} गिरः । ^{१ २ २} ओवाइ । २ । ^{१ २} ओवाश्चाइ । ^{२ ५} देदिशतीश्चाश्वि
^{२ ५} ष्कृत । ^{१ २ २} ओवाइ । २ । ^{१ २} ओवाश्चाइ । ^{१ २ २} वायोरनीश्का
^{२ २ ५} अस्थिरन् । ^{१ २ २} ओवाइ । २ । ^{१ २} ओवाश्चाश् । ^{४ २ २} औहोवा ।
^{२ १ १ १ १} ईरश्मपु ॥ ८ ॥

^{१ २ २} ओवा । २ । ^{१ २} ओवाश्चाइ । ^{१ २} उपत्वाजाश्माश्योगिरः

• नृचक्षतेर्षाभिदो दे, इन्द्रस्य नोहिर्दिवयोः पूर्वम्—इति भा० भा० २, १४ ।

२२ २ २२ २ २२ ४ १ ३ ५ २२
 ओवा । २ । ओवाश्चाइ । देदिशतीश्चाश्चिष्कृतः । ओ
 २ २२ २ २२ २ ४ १ ३ ५ २२
 वा । २ । ओवाश्चाइ । वायोरनीश्काश्चिष्कृतः । ओ
 २ २२ २ ५ २ २ १ १ १ १ १
 वा । २ । ओवाश्चाइ । औहोवा । ई२३४५ ॥ १० ॥

अनयोर्वाक्छानम्—१भा० ११३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८, १०

२२ २ २२ २ २ २२ २ २२ २
 * छाउधामयत् । छाउधामधामायत् । छाउ
 २ २२ २ २ २ २ १ ३ ५ २
 वृद्धद्वामधामायत् । वृद्धदिन्द्रा । यगार्याश्चता । मरु
 २ १ १ २ ५ २२ २ १
 तोवृ । च्छाउन्ताश्चमाम् । येनज्योतिरजनयन् । च्छ
 १ २ ५ २२ २ २ १ ३ ५ २२
 तार्वारश्चर्वाः । देवन्देवा । यजाश्चृ२३४वी । छाउ
 २ २२ २ २ २२ २ २२ २ २ २२
 धामयत् । छाउधामधामायत् । छाउवृद्धद्वामधा ।
 १ १ २ ५ २ २ २ १ १ १ १ १
 मार । यारश्च । औहोवा । ए३ । भर्गाश्च४५ः ॥ ११ ॥

अनयोर्वाक्छानम्—१भा० ५३४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

२२ २ २ २ २ २ २
 † छाउ । ३ । यशोछाउ । ३ । वर्चोछाउ । ३ ।

● “भर्गवस्यो ह्ये”—इति आ० भा० २, २, १५ । तत्रास्य निदम् भर्गम् ।

† द्वितीयचैतद् अश्वत्थं साम (आ० भा० ३, २, १५) ।

५६ ख,

^{१२ १२} औक्षोवा २ । २ । ^{१२} औ । ^१ हो २ । ^१ वार ३४ । ^{१२ २} औक्षोवा ।
^{१२ १२ २ १२} कायमानोवनात्वम् । ^{१ १२ १२} यन्मातृरजगन्नपः । ^{१ २ १ २} नतस्तेअग्ने
^{१२ १ १} प्रमृष्टेनिवर्त्तनम् । ^{१ १२ १२} यद्दूरेसन्निधाभवः । ^{१२ १२} औक्षोवा २ । २ ।
^{१२} औ । ^१ हो २ । ^१ वार ३४ । ^{१२ २} औक्षोवा । २ । ^{१२ ११२} विराजत्स्वराजा
^{११११} २३४५म् ॥ १४ ॥

अनयोऽर्थाऽज्ञानम्—१भा० १८० पृष्ठे दृश्यम् । १२, १४ ।

^{१२} * छाउ । ३ । ^{१ २} प्रसोमदेवाश्वाइताश्या २३३ । ^{१२} छाउ ।
^१ ३ । ^{२ १ १} सिन्धुर्नपियेश्वाक्षाश्वा २३ । ^{१२} छाउ । ३ । ^{१ २} अग्नेः
^२ पयसामदिसोनाश्वागृही २३ । ^{१२} छाउ । ३ । ^{१ २ २} अक्काकोश
^{१ १} म्नाश्वाश्वा २३म् । ^{१३} छाउ ३ । ^१ वा । ^{१ १} धर्मः प्रवृत्तस्तन्वास
^{२ १ २ १२} मानृधेवृधेसुवा २३४५ः ॥ १५ ॥

^{१ १ १} औक्षोवा । २ । ^{१ १ १} ईश्या । ३ । ^१ आइक्षी २ । ३ । ^१ प्र

^२सोम^{२१}देववा^१इ^५ता^२३४याइ । सिन्धु^२र्नपि । ष्ये^{१२}आ^१र्णा^१२४
 सा । अ^२शो^२पय^२साम^२दिरः । नजा^१र^३गृ^५२४वीः । अ
^२क्षा^२कोशम् । मधू^१र^१सू^५२४ताम् । औ^१हो^२वा । ३ । ई^२३
 या । ३ । आ^१इ^१ची^१२ । आ^१इ^१ची^१२३ । आ^१इ^१ । चार^२४४ ।
^{५२२}औ^{२१}हो^१वा । घर्मः^{१२}प्रवृ^{२२२}क्तस्तन्वासमानशेमहे^{१२११}सुवा^{१२}२४५ः ॥ १६ ॥

अनघोर्याख्यानम् — २भा० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५, १६

^{१२२}अय^१मूषा^५इ^{२१}चो^२२४वा । रयि^१र्भगः । रयि^{२१}र्भागा^२इ^१चो
^५२३४वा । चार^२२४चूः । सोमः^{५२१}पुना^२इ^१चो^५२४वा । नोच
^२र्षति । नोच^{२२१}र्षति । नोच^{२२१}र्षता^२इ^५चो^२२४वा । सू^२२४वाः ।
^{२१}पति^२र्विश्वा^५इ^{२१२}चो^२२४वा । स्य^{२१२}भूमनः । स्य^२भूमाना^१इ^५चो^२२४
^५वा । अथो^२२३४तीः । विय^{५१}स्यद्रो^२इ^१चो^५२४वा । दसी^{२१२}उभे ।
^{२१२}दसी^२जभा^५इ^२चो^५२४वा । चार^२२४चूः ॥ १७ ॥

* “प्रजापतेद्योषि चक्षुषि” — इति भा० प्रा० ३, २, १५ ।

^{२१}अयम् । ^{१ १}पूर^{५८ ८}षार^{२ १ १}३४^{२ १}औ^{२ १}क्षोवा । रयिर्भगः । रयिः ।
^{१ १}भार^{५८ ८}गार^{१८ १८ १८}३४^१औ^{१८ १}क्षोवा । सोमःपुनानो^१अर्षति । नो^१अ ।
^{१ १}षार^{५८ ८}तार^{१ १ १८ २ २ १८}३४^१औ^१क्षोवा । पतिर्विश्वस्यभूमनः । स्यभू । मार^१
^१ना^{५८ ८}३४^{१ १ १८ १८ १८ २ १८}औ^{१ १}क्षोवा । व्यख्यद्रोदसीउभे । दसी । ज^{१ १}भा^१
^{५८ ८}२३४^१औ^५क्षोवा । चार^{१ ५}३४^{५८ १}क्षूः । औ^{१ १}क्षो३१३ । औ^{१ १}र^१क्षो२३
^५४वा । सू^{१ ५}र^{१८ १}३४वाः । औ^{१ १}क्षो३१३ । औ^{१ १}र^५क्षो२३४वा । ज्यो
^५३३तीः । औ^{५८ १}क्षो३१३ । औ^{१ १}र^५क्षो२३४वा । चार^{१ ५}३४^५क्षूः ॥१८॥
^{१८ ८ ८}ए^{१८}अयम्पूषारयिर्भगाः । सोमःपुना । इ^१क्ष । नो
^१२^१अर्षा । इ^१डा । ता^{१ २ १}इ^१पतिर्विश्वस्यभू^१मा^१क्षनाः । विय^१ख्य
^८द्रो^{१ १}दसार^{१ १ १ १ १}३३^१क्षो^१इ । ज^१भ^{१ १ १ १}षा^१३१उवा^१३३ । इ^१ट्^{१ १ १ १}इ^१डा^१२३४५ ॥१९॥

एषां व्याख्यानम् - २भा० १५५ पृष्ठे दृश्यम् । १०-१८

विंशत्यादि सामनयं २भा० २६१-२६२ पृष्ठयोर्मुद्रितम् । २०-२२

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{२२} ^२ ^{२ १ २} ^५ ^{३ ५ ३}
 * द्याउयच्छक्रासी । पारावार३५ती । ई४य । इया
^४ ^५ ^{२ १ २} ^५ ^{२ १}
 २३४ । इयाद्याइ । याद्वार३४वा । ताइवृत्तार३४
^५ ^{२ ५} ^२ ^४ ^५ ^{२ १ २}
 दान् । ई४य । इयार३४ । इयाद्याउ । आतस्त्वा
^५ ^२ ^{१ २} ^५ ^{२ १ २} ^५ ^३
 २३४मी । भाइद्युगार३४दि । द्राकोभार३४इभीः । ई
^५ ^२ ^४ ^५ ^{२ १ २} ^५ ^२
 ४य । इयार३४ । इयाद्याउ । सूतावात्३४आ । वा
^२ ^५ ^२ ^५ ^२ ^४
 इवासार३४ती । ई४य । इयार३४ । इया५द्याउ ।
^५ ^१ ^२ ^१
 वा । अश्वमिष्टये३४स् ॥ १ ॥

^{२ ५} ^२ ^{१ १ १ १} ^४ ^५ ^४
 ई४य । इयार३४५ । (एवन्निः) । इयाद्याउ । या
^५ ^१ ^२ ^४ ^५ ^{३ ५} ^१ ^२ ^४
 द्या । क्रा । सी३पाद्वार३४ती । यादा । वा । वा३ता
^{२ ३ ५} ^{४ ५} ^१ ^{१ २ २} ^४ ^{२ २ २}
 इवृत्तचन् । आताः । त्वा । गीर्भिद्युगदी३४आ३कोभि
^५ ^{४ ५} ^१ ^२ ^४ ^{२ २ २ ५} ^{२ ५} ^३
 मिः । सूता । वात् । आ३वी३वासति । ई३य । इ

* “यौते द्व यौगते वा”—इति आ० ब्रा० २, १६ ।

११११
 या२३४५ । (त्रिः) । इया५४७ । वा । अश्वदिष्टये
 १
 इष्टम् ॥ २ ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१ भा० ५४७ इष्टे इष्टम् । १, १

१ १२ १ १ १ १
 * आ । भीनव । तच्चा२१३ । इष्टम् १३१३४७ ।
 १ ५ १ १ १ १
 ई२३४७ । प्रा । यमिन्द्र । स्यका२१२ । मियमा३१३४७
 १ ५ १ १ १ १
 २३ । ई२३४७ । वा । त्मन्पू । वच्चा२१२ । युनि
 १ ५ १ १ १ १
 या३१३४७ । ई२३४७ । जा । तर्हि । तिमा२
 १ १ १ १ १ १
 १२ । तरच्चा३१३४७ । इष्टम् । इष्टम् ३४७ ॥ ३ ॥

१ १२ १ १ १ १
 भीनव । तच्चा३१३४७ । इष्टम् ३४७ । इष्टम् ।
 १ १२ १ १ १ १
 इष्टम् । वाच्चा३१३४७ । ई२३४७ । प्रियमिन्द्र । स्य
 १ ५ १ १ १ १
 का३१३४७ । मी२३४७ । इष्टम् । इष्टम् । वाच्चा३
 १ ५ १ १ १ १
 १३४७ । ई२३४७ । वत्मन्पू । वच्चा३१३४७ ।
 १ ५ १ १ १ १
 यू२३४७ । इष्टम् । इष्टम् । वाच्चा३१३४७ । ई२३४

* “तास्ते इति तास्ते वा”—इति भा० भा० २, १, १६ ।

५ १११ १ १ ५
डा । जात॑रिह । तिमा॑श्शुवा॑र३ । ता॑र३राः ।

१ १ ११ १ १११
होइ । हो । वाहा॑श्शुवा॑र३ । इट्इडा॑र३५ ॥ ४ ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१भा० १६४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

१ १ १ १ १ १ १
* यदिन्द्र॑शासी॑श्चाब्रा॑ताम् । च्यावया॑सदा॑श्सार॑र३स्य

१ १ १ १ १ १ १
राइ । आ॑र३क्षा । कम । शु॒म्माघा॑श्वार॑र३न् । पू॒र३

१ ५ १ १ १ १ १ १
स्पृ॑र३३क्षाम् । वसा॑व्याचा॑र३४ । औ॒होवा । धा॑र३इवा

१ १ १ १ १ १ १
३ । हा॑रवार॑र३४ औ॒होवा । या॑र३३५ ॥ ५ ॥

१ १ १ १ १ १ १
यापु॑दिन्द्र । शा॑सी॑श्चाब्रा॑ताम् । च्यावया॑सा

१ १ १ १ १ १ १
२ । दसा॑स्या॑श्रा॑र३इ । उवा॑३ । औ॒होवा । अ॒स्माका

१ १ १ १ १ १ १
श्मा॑र । शु॒म्माघा॑श्वार॑र३न् । उवा॑३ । औ॒होवा । पु॒र३

१ १ १ १ १ १ १
स्पृ॑श३क्षाम् । वसा॑व्याश्या॑र३ । उवा॑३ । औ॒होवा३ । धि

५ ५ ५
वोवा । चा॑पयो॑ई॒चाइ ॥ ६ ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१भा० १०४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ६

* "तौरवसे ह"—इति आ० मा० १, २, १६ ।

^{१२} ^२ ^२ ^{१२ १२} ^{१२ १२} ^१
 * छाउछाउछाउ । ओच्चा । १ । ओच्चाइ । इया
^१ ^१ ^२ ^{१२ २} ^१ ^१
 छाउ । २ । इयाच्चाउ । औच्ची१इ । ३ । भूवत् । इडा ।
^{१२} ^१ ^{१२ १} ^१ ^१ ^{१ १}
 स्वादिष्ठया । मादिष्ठया । जनत् । इडा । पवस्वसो ।
^{१२ १२} ^१ ^१ ^{१२ १} ^{२२ १}
 माधारया । वृधत् । इडा । इन्द्रायपा । तावाइसुताः ।
^१ ^१ ^{१२} ^२ ^{१२ १२} ^{१२}
 कारत् । इडा२३ । छाउ । २ । छाउ । ओच्चा । २ । ओ
^{१२} ^१ ^२ ^१ ^२ ^{१२ २} ^{१२}
 च्चाइ । इयाच्चाउ । २ । इयाच्चाउ । औच्ची१इ । २ । औ
^{१२} ^१ ^{१२ २} ^१ ^{१२ १}
 च्ची२ । या२३४ औच्चीवा । १३ । धेनु ॥ ७ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १० पृष्ठे दृश्यम् । ७

^१ ^{१ १} ^१ ^१ ^१ ^१
 † इयो३ । इया । इयो२इया । इयो३ । इया ।
^{१२} ^२ ^{१२} ^{१ १२} ^{२२ १२} ^{१ २}
 अग्नेयुङ्क्त्वाच्चीइयेतवा । अग्नेयुङ्क्त्वा । च्चीयेतवा । अग्ने
^२ ^{१२} ^१ ^१ ^१ ^१
 युङ्क्त्वाच्चीइयेतवा । इयो३ । इया । इयो२ । इया ।

● “वेद्यपयसी द्वे”—इति आ० ब्रा० २, २, १६ । तच्चेदमासम् वेद्यसाम ।

† द्वितीयमिदम् पयःसाम (आ० ब्रा० २, १, १६) ।

५७ख,

^१इयो३। ^१इया। ^{१ २ २ २}अश्वासीदाइवा३साधवाः। ^{१२}अश्वासी
^{१२ १२}दाइ। ^{१ २ २ २}वासाधवाः। ^{१२}अश्वासीदाइवा३साधवाः। ^१इयो
^१३। ^१इया। ^१इयो२इया। ^१इयो३। ^१इया। ^१अ
^२रंवहान्ती३आशवाः। ^{१ १}अरंवहा। ^{१ २ १ २}तीयाशवाः। ^१अरं
^२वहान्ती३आशवाः। ^{१ २}इयो३। ^१इया। ^१इयो२इया।
^{१ २}इयोइया३उवा३। ^१आ२। ^१३। ^{१ १ १ १ १ १ १ १}इस्र३पया३४५॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम्। ८

जयम-दमने सामनी १भा० १६४-१६५ पृष्ठयोः कुत्रितम्। ८, १०

रकादमं साम—१भा० १६० पृष्ठे कुत्रितम्। ११

हादमं साम—१भा० १५६ पृष्ठे कुत्रितम्। १२

^{२ ५ ५}हाउहाउहाउवा। ^{१ १ २ २}विश्वतोदावन्विश्वतोनाम
^{१ १ ५}३। ^{१ २}हाउ। ^{१ २}३। ^{१ २ २ २ २ २}वा। ^{१ २}यन्वाशविष्ठमीमहे। ^{१ २}हाउ। ^{१ २}३। ^{१ २}वा।
^{१ २}आयुः। ^{१ ५}हाउ। ^{१ २}३। ^{१ २}वा। ^{१ २}सूवः। ^{१ २}हाउ। ^{१ २}३। ^{१ २}वा। ^{१ २}ज्यो
^{१ ५ ५}तिः। ^{१ २ १ १ १ १}हाउ। ^{१ २ १ १ १ १}३। ^{१ २ १ १ १ १}वा३। ^{१ २ १ १ १ १}ई२३४५॥ १३ ॥

०. “आयुर्नवसोमे हे”—इति आ० ब्रा० ३, १०। तत्रेदमाहुःसाम।

१ १२२ १ २ १२ १ २ १२ १२ २ १२
* विश्वतोदावन्विश्वतोन्मा । भराओवा । ३ । हा

१२२ १ १ ५ १ १
ओवा । ३ । हाओओ२३४वा । २ । हाउवा । विश्व

१२२ १ २ १२ २ १ १२ १२ २ १२ १२ २
तोदावन्विश्वतोन्माभर । भराओवा । ३ । हाओवा ।

२ १ ५ १ १ १ १२
३ । हाओओ२३४वा । २ । हाउवा । यन्त्वाशविशविष्टमी

१२ १ १२ १२ २ १ १२ २ १ १
महे । महाओवा । ३ । हाओवा । ३ । हाओ

५ १ १ २ २ १ १२ १२ २
२३४वा । २ । हाउवा । ईडा । इडाओवा । ३ ।

१२ १२ २ २ १ ५ २ १
हाओवा । ३ । हाओओ२३४वा । २ । हाउवा । सूवः ।

१ १२ १२ २ १ १२ २ १ १ ५
सुवाओवा । ३ । हाओवा । ३ । हाओओ२३४वा । २ ।

१ १ १ २ १२ १२ २ १ १ २ २
हाउवा । ज्योतिः । ज्योताओवा । ३ । हाओवा ।

१ १ ५ १ १
३ । हाओओ२३४वा । २ । हाउवा । इट् इडा

११११
२३४५ ॥ १४ ॥

अनयोर्वाचानम्—१भा० पृष्ठे ३६८वम् । ११, १४

* अयलोमम् (भा० प्रा० २, १, १०) ।

* एखादोः । इत्याविषूवतोमधोःपिबन्ति गौरि
 याः । इडा । याइन्द्रेणसयाश्वाहरीः । वृष्णामदन्ति
 श्रोत्र । भाथा । वस्तीरनुस्तरारश्चोइ । जायमाश्शुवा
 रश्च । इट्इडाश्च४५ ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८३३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १४

† इन्द्रोमदा । यवावृधेशवसेवुत्रहाश्नुभाइ । अ
 था । तमिन्महत्सुवाश्जाश्चइषू । जतिमर्भेहवाह । मा
 हाइ । सवाजेषुप्रनारश्चोइ । वाइषदाश्शुवारश्च ।
 आश्च४५था ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८४० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५

‡ एखादोः । इत्याविषूश्चोश्च । वतारश्च । हा

• “रायोवाजीय-वार्चद्विरे द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, १, १० । तन्वाद्यमिदम्
 रायोवाजीयं साम ।

† वार्चद्विरम् (आ० ब्रा० ३, १, १०) ।

‡ “सहृतिपाचुरग्ने द्वे”—इति आ० ब्रा० ३, १, १० । तन्वाद्यमिदम्
 सहृति साम ।

^{१२ २} ^{२ १ ५} ^१ ^{१२ २}
ओवा । ३ । हा३ओर३४वा । २ । हाउवा । मधोःपिबन्ति

^{२ १} ^{१२ २२ १२ २२} ^{१२२ १} ^{२२ १२२}
गौर्यः । याइन्द्रेणसयावरीः । वृष्णामदन्तिशोभया ।

^{१२२ १} ^{२ १२} ^{१२ १२ २} ^{२ १ ५}
वस्वीरनुस्वराज्यम् । हाओवा । ३ । हा३ओर३४वा ।

^२ ^१ ^१ ^{१ १ १ १ १}
२ । हाउवा३ । ही३ । आ३ । ज३ । ईर३४५ ॥ १७ ॥

^१ ^२ ^२ ^५ ^{१ १२} ^१ ^१
* एखादोः । ओर३४वा । इत्याविषू२वताः । अ

^१ ^{१ २} ^२ ^५ ^{१ १} ^१ ^१
था । एमधोः । ओर३४वा । पिबन्तिगौरियाः । अ

^१ ^{१ २} ^२ ^५ ^{१ १} ^१ ^१
था । एयाई । ओर३४वा । द्रेणसया२वराइ । अ

^१ ^{१ २} ^२ ^५ ^{१ १} ^१ ^१
था । एवृष्णा । ओर३४वा । मदन्तिशो२भया । अ

^१ ^{१ २} ^२ ^५ ^{१ १} ^१ ^१
था । एवस्वीः । ओर३४वा । अनुस्वरा२जियाम् । अ

^{१ १ १ १ १}
थार३४५ ॥ १८ ॥

अनयोर्वाङ्मानम् — १भा० ८२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १०, १८

^{१ १} ^{२ १} ^१ ^१ ^{१ १}
† जभाइ । यदिन्द्रो२दसाइ । इडा । आपा ।

• पार्श्वरश्मि (आ० ब्रा० २, १, १०) ।

† “ओन-वृषके हे” — इति आ० ब्रा० २, २, १० । तत्राद्यमिदम् ओनवास ।

^{१२१} प्राथउषा^१रइवा । ^१इडा । ^१माहा । ^{११}तन्वामहा^{१२}रइनाम् ।
^१इडा । ^{११}साम्ना । ^{११}जच्चर्षणा^१रइनाम् । ^१इडा । ^{११}देवी ।
^{११}जनित्रज्जा^१रइजनात् । ^१इडा । ^{१२}भाद्रा । ^{११}जनित्रज्जा^१
^१रइजनात् । ^१इडा^{११११}२३४५ ॥ १८ ॥

अथ याज्ञानम्—१भा० ७७८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १८

^१* एखादोः । ^१एखादोः । ^{११२}इत्याविषू^१रवताः । ^१इडा ।
^१एमधोः । ^{११}२ । ^१पिबन्तिगौ^१ररियाः । ^१इडा । ^१एयाई । ^१एया
^१ई । ^{१२१}ट्रेणसया^१रवराई । ^१इडा । ^१एवृष्णा । ^१एवृष्णा ।
^{११}मदन्तिशो^१रभया । ^१इडा । ^१एवस्त्रीः । ^{११}एवस्त्रीः । ^{११}अनु
^१स्वरा^१रजियाम् । ^{११११}इडा^{११११}२३४५ ॥ २० ॥

अथ याज्ञानम्—१भा० ८३१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०

^{१२}१ होइहा । ^१२ । ^{११२}इहोइहा । ^१३ । ^{१२}औहो^१र । ^१इहा ।

* द्रष्टव्यम् (भा० प्रा० ३, १, १७) ।

† “मद्रजेषी हे”—इति भा० प्रा० ३, १, १८ । तदायमिदम् अनुष्ठायम् ।

^{१२ १२ ३ २} २ । औहोइहा३४ । ^{५२ २} औहोवा । ^{१ १२} इमानुकम्भुवनासीषधे

^१ मा३ । ^१ इहा । ^{१ १ २ १ २} इन्द्रश्चविश्वे च देवाः । ^१ इहा । ^{१२ २} होइहा । ३ ।

^{१ १२ २} इहोइहा । ३ । ^{१२} औहो२ । ^१ इहा । २ । ^{१२ १२ १ १} औहोइहा३४ ।

^{५२ २} औहोवा । ^१ ए३ । ^{१ १} भद्रम् ॥ २१ ॥

^{१२ २} * होइया । ३ । ^{१ १२ २} इयोइया । ३ । ^{१२} औहो२ । ^१ इया ।

^{१२ १२ ३ २} २ । औहोइया३४ । ^{५२ २} औहोवा । ^{१ १२} इमानुकम्भुवनासिष

^२ धेमा३ । ^१ इया । ^{१ १ १ २ १ २ १} इन्द्रश्चविश्वे च देवाः । ^१ इया । ^{१२} हो

^२ इया । ३ । ^{१ १२ २} इयोइया । ३ । ^{१२} औहो२ । ^१ इया । २ । ^{१२} औ

^{१२ १ १} होइया३४ । ^{५२ २} औहोवा । ^२ ए३ । ^{१२ १ १ १ १} अया२३४५ः ॥ २२ ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१भा० ८०१ पृष्ठे मुद्रितम् । ११, १२

^{१२} † हाउतन्तुः । ३ । ^{१२} हाउविश्वम् । ३ । ^१ अचिक्रददा ^२

० अक्षःसाम (आ० ब्रा० ३, १, १८) ।

† “तन्मोतुमी ह” —इति आ० ब्रा० ३, १, १८ । तदाचमिदम् तन्मोसाम ।

^{१२} षाहराईः । ^{१२} महान्मित्रोनादर्शताः । ^२ ^२ ^२ ^१ सञ्चरियेणादियु

^{१२} ताइ । ^{१२} हाउतन्तुः । ३ । ^{१२} हाउविश्वम् । २ । ^{१२} हाउ ।

^१ वाइ । ^१ आ२३४औहोवा । ^१ ए३ । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ तन्तू२३४५ ॥ २३ ॥

^{१२} ^२ हावोतुः । ३ । ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ हावैही । ३ । ^१ ^२ ^१ ^२ अचिक्रदक्षाषाहरा

^{१२} इः । ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ महान्मित्रोनादर्शताः । ^१ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ सञ्चरियेणादियुताइ ।

^{१२} ^२ हावोतुः । ३ । ^{१२} ^२ हावैही । २ । ^{१२} हाउ । ^१ आ२इ । ^३ हा२३

^५ ^२ ^२ ४ । ^१ औहोवा । ^१ ए३ । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ओतूर३४५ ॥ २४ ॥

अनयोर्बाह्यान्मानम्—१भा० ५५ पृष्ठे दृश्यम् । २३, २४

^{१२} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ हाउ । ३ । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ पिबासोमाम् । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ इन्द्र । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ मन्दतुत्वा । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ हा

^२ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ उ । ३ । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ यन्तेसुषा । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ वा३हरि । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ अश्वअद्रीः । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ हाउ ।

^२ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ३ । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ सोतुर्बाह् । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ आ३सुय । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ तोनअर्वा । ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ हाउ । ३ ।

० ओतुसाम (आ० भा० २, २, १८) ।

† “सहोमसो ह्ये” — इति आ० भा० २, २, १८ । तथाचम् सप्तसाम ।

१ १८ १ १५ १ १८ १ १ १५
वा । ए । दिग्गः । हाउ३ । वा । ए । प्रदिग्गः । हाउ३ ।

१ १८ १ १ १५ १ १ १ १ १ १
वा । ए । उद्दिग्गः । हाउ३ । वा३ । ए३ । सहा२३

११

४५: ॥ २५ ॥

१५ १ १८ १८ १ १ १ १ १५
* हाउ३वा । पिवासीममिन्द्रमन्दतुत्वा । हाउ३वा ।

१ १८ १८ १ १८ १५ १८ १८ १
यन्तेसुषावह्यश्वाद्रिः । हाउ । ३ । वा । सोतुर्बाड

१८ १ १८ १८ १ १५ १८ १८ १५
भ्यासुयतोनावी । हाउ । ३ । वा । एभूमिः । हाउ ।

१८ १ १५ १८ १८
३ । वा । एअन्तरिक्षम् । हाउ । ३ । वा । ए । द्यौः ।

१५ १ १ १ १ १ १ १
हाउ । ३ । वा३ । ए३ । महा२३४५: ॥ २६ ॥

अनयोर्बाष्पानम्—१भा० ८१५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २५, २६

१८ १ १ १ १ १ १
† हाउप्रवइन्द्रायबृहताद् । मरुतोब्रह्माअर्चता । हा

१ १ १ १ १ १ १ १ १
उ । वृत्रघ्ननतिवृत्रहा । हाउ । शास्ताक्रातूः । हा

* मरुःसाम (भा० भा० ३, २, १८) ।

† “वार्कजम्भे इ” — इति भा० भा० ३, २, १८ । तत्रेदमाद्यं वार्कजम्भम् ।

५८ख,

१ १२ १ १ १ १ ५२ २ १ १
उ । वाज्रे णशा । हाउ । तारपा२३४ औहोवा । वर्षा३४
सु ॥ २७ ॥

१२ १ २ १२ १२ १२ २ १२
• हाउ । ३ । विश्वेषाम् । ३ । भूतानाम् । ३ । स्तो
२ २२ १ २ १ २ १ २ १
भानाम् । ३ । प्रवइन्द्रायबृहाताइ । हाताइ । २ । मरु
२ १ २ १ २ २ २ २
तोब्रह्मअर्चाता । चाता । २ । वृत्रह्नतिवृत्रहाशत
१ १ १ २ २ २ १ २ १ २
क्रातूः । क्रातूः । २ । वज्रे णशतपर्वाणा । र्वाणा । २ ।
१२ १ २ २ २ २ २ २ २ २
हाउ । ३ । विश्वेषाम् । ३ । भूतानाम् । स्तोभानाम् ।
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
स्तोभानाम् । स्तोभाना३४ । औहोवा । ई२३४५
॥ २८ ॥

अनयोः व्याख्यानम्—१भा० ५३२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २७, २८

१२ १ १ ५ ४ ५
† हाह । हा३ । औ३४वा । (एवन्तिः) । आसा ।
१ १ १ २ २ ४ ५ ४ ५ १
विदाइ । वा३४गोक्ष । जीकमन्धाः । नाया । सिन्ना

• उत्तरं वार्कजभम् (आ० भा० २, २, १८) ।

† “इषविश्वोतिषी ह” — इति आ० भा० २, २, १८ । तत्रेदमाद्य निषवाम ।

इ । ^२द्रो^१जनु । ^{२२२२४ ५}षेमु^{४ ५}बोचा । ^१बोधा । ^२मसाइ । त्वा
^१हृरि । ^{२२ ४ ५}अश्वयज्ञैः । ^{४ ५}बोधा । ^१नस्तो । ^{१ १}माश्मन्ध । ^{२२}सो
^{२४२५}मदेषू । ^{२२}हाह । ^१चाह । ^{२ ५}ओश्वा । ^{२२}२ । ^१चाह । चा
^२३ । ^{२ १ १ १ १}ओश्वा^{५ ६}५६ । ^{३ २ ३ ४ ५ ६}ईर^{५ ६}५६ ॥ २८ ॥

* ईरयो । ईरयो । ईरयो । ऐही । ऐही । ऐही ।
^१चए । ^१चए । ^१चए । ^{२२ २२}ओहा । ^{२२ २२}ओहा । ^{२२ २२}ओहाइ । ^{२ २}असा
^१विदाइ । ^{२ १ २}वङ्गो^{२ १}ज्जी^२२ । ^{१ १}कमार^१न्धा । ^१ईरयो । ^२२ । ई
^{२२ २२}रयो । ^{२२ २२}ऐही । ^१२ । ऐही । ^{२२ २२}चए । ^{२ २}३ । ओहा । ^२२ । ओ
^{२२}हाइ । ^१नियस्मिन्नाइ । ^{२ २ १}द्रोजनुषे^{२ १}२म् । ^{२ १}उवो^१स्वा । ई
^१रयो । ^२२ । ईरयो । ^{२२ २२}ऐही । ^{२ २ २ २ १}२ । ऐही । ^{२ २}चए । ^३३ । ओ
^२हा । ^{२ २ २ २}२ । ओहाइ । ^{२ २ २ १}बोधामसाइ । ^{२ २ १}त्वाह^१रिया^२२ । श्व
^१यारज्ञैः । ^१ईरयो । ^२२ । ईरयो । ^{२२ २२}ऐही । ^{२ २ २ २}२ । ऐही ।

* विद्योक्तिसाम (भा० प्रा० ४, १, १८) ।

१ १२ २२ १२ २२ १२ २२
 च॥ १। ओ॒हा। २। ओ॒हाइ। बो॒धान॒स्तो। मा॒म
 ११ १ १ १ १ १ १ १
 न्नसो॒र। म॒दा॒र॒इषू। ई॒र॒थो। २। ई॒र॒थी। ऐ॒री।
 १२ १२ १ १ १ १ १ १
 २। ऐ॒री। च॥ १। ओ॒हा। ओ॒हा। ओ॒र॒हाउ।
 १ १ १ १ १ १ १ १
 वा॒३। ए॒३। वि॒श्व॒ज्योती॒र॒इ॒षू॥ ३० ॥

अथबोर्षास्त्रावम्—१५० १२८ पृष्ठे दृढयम् । १८ २०

॥ इति ग्रामे अरण्यगानि तृतीयास्तार्क्ष्यः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

१२ १ १ १ १ १ १ १
 * हा॒उम॒ही। ३। म॒ही॒र॒म॒हि। ३। मा॒हेमा॒हे।
 १ २ २ १ १ १ १ १
 ३। म॒हिनी॒णाम॒वा॒र॒र॒स्र। औ॒दी॒दी॒वा॒र॒। द्यु॒क्ष्मि॒न
 १ १ १ १ १ १ १ १
 स्या॒र॒र्य॒म॒णः। औ॒दी॒दी॒वा॒र॒। दुरा॒ध॒र्ष॒व॒रु॒र॒ण॒स्या।
 १२ २ १२ १२ १ १ १ १
 औ॒दी॒दी॒वा॒र॒३। हा॒उम॒ही। ३। म॒ही॒र॒म॒हि। ३। मा

० “द्विच विस्वर्षो द्वे”—इति आ० मा० ३, १, १८। तत्रेवं दृढयम्।

२२ २२ २२ १ १ १ १ ३ ५२ २ २२
 चेमाह । २ । महि । मारुहा३२३४औहोवा । १ ।

१ २२ १ ३ १ १ १ १
 महि । २ । १ । मही२३४५ ॥ १ ॥

२२ १ २ १ २२ २२ २२ २२
 * छाउदिवी । ३ । दिवी२दिवि । ३ । दाइवेदाइवे ।

१ २ २ १ २ १ १ २
 ३ । महिनीणामवा२रख् । द्य क्षमित्रस्या२र्यम्णाः । दु

२ १ १ २२ १ २
 राधर्षवख्२णस्या । छाउदिवी । ३ । दिवी२दिवि ।

२२ २२ २२ २२ १ १ १ १ ३ ५२ २
 ३ । दाइवेदाइवे । २ । दिवि । दारुहा२३४औहोवा ।

२२ १ २२ १ ३ १ १ १ १
 १ । दिवि । २ । १ । दिवी२३४५ ॥ २ ॥

अनयोर्वाख्यानम्—१भा० ४२० पृष्ठे दृश्यम् । १, २

२२ २ १ २ २ २२ १ १ १ १ २ २
 † औहोइ । इयाहाउ । औहोहोइवा । नाकेसु

२ १ १ २२ २ १ २ २ २ १
 पा । णमुपयत्यतन्तम् । औहोइ । इयाहाउ । औहो

१ २ १ २ २ २ २ २ २ १ १ २ २ २ २
 होइवा । हार्दविना । तोअभ्यचक्षन्तौ । होइ । इ

* विश्वःसाम (भा० मा० ३, १, १८) ।

† साम-भाष्यस्ये हे—इति भा० मा० १, २, १८ । तमेवं सामम् ।

^{१ २} याहाउ । ^{१२ १ १ १ १ १ १} औक्षौक्षोश्वा । ^{१ १ २} हाइरण्यपा । ^{१ १ २} चंवहृणस्य
^१ दूतम् । ^{१२ २} औक्षोइ । ^{१ २ २} इयाहाउ । ^{१२ १ १ १ १ १ १} औक्षौक्षोश्वा । यामस्य
^{१२ १ १} यो । ^{१२ २} नौशकुनगभुरण्यम् । ^{१ २ २} औक्षोइ । ^{१ २ २} इयाहाउ । ^{१२} औ
^{१ १ १ १} क्षौक्षोश्वा । ^{१ १ १ १ १ १} हाउवाइ । इ२३४५ ॥ ३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ६४६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३

^{१ २} * सुहृपकृत्स्नमूतयेसुदुघामा । ^{१ १ २ १ २ १ २ १ १} वगो२ । ^{१ १} दुहया३१
^{१ १ ५} उवार३ । ^{१ ५} ई२३४डा । ^{१ ५} सू२३४वाः । ^{१ १ २} जु३मार३सी । ^१ द्य
^१ विद्यविद्या३१उवार३ । ^{१ ५} ज्यो२३४तीः ॥ ४ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० २६६ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

पञ्चम-पठे सामग्री १भा० २६८-२७० पृष्ठयोर्मुद्रिते । ५, ६

सप्तमं साम १भा० २७१ पृष्ठे मुद्रितम् । ७

^{२ २} १ हाउ । ^{२ १} २ चन्द्रम् । ^{१ १ १} ३ चन्द्रचन्द्रम् । ^{१ १} ४ चन्द्रं

● माधुच्छन्दसं साम (आ० वा० ३, २, १८) ।

† “ग्रामचन्द्रे द्वे”—इति आ० आ० ३, २, १८ । तत्रेदं सुतरं चन्द्रं साम ।

^१ चन्द्रम् । ^{३ १ १ १} चन्द्रं चान्द्रम् । २ । ^{१ १ १ १} चन्द्रं चान्द्रम् । ^{१ २ २} अत्राहगो
^{१ १} राश्रमाग्वीशता २ । ^{२२} नामत्वष्टुराश्रपाइचाश्या २म् । ^{१ १} इत्या
^{१ १} चन्द्रमाश्रसोयुश्रहारइ । ^{२२} हाउ । ३ । ^{१ १} चन्द्रम् । ३ । ^{१ १} चन्द्रं
^१ चन्द्रम् । २ । ^{१ १} चन्द्रं चन्द्रम् । ^{१ १ १ १} चन्द्रं चान्द्रम् । २ । ^{३ २} चन्द्रम् ।
^{१ १} चार । ^१ द्रा २३४ । ^{५२ २} औहोवा । ^{२२ १ १} ए । चन्द्रम् ॥ ८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १४४ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८

नवमार्दि-पञ्चविंशान्यानि सप्तदश सामानि १भा० २०१ प्रभृति १८१ पृष्ठेषु
 मुद्रितानि । ८—१५

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने तृतीयः प्रपाठकः ॥

॥ इति इन्द्र-नाम द्वितीयं पर्व समाप्तम् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{१ २ २} • ऊवेवाचाम् । ^{१ २ २} वाचंवाच॥ऊवे२ । ^{१ २} वाक्शृणोतु
^{२ १} शृणोतुवा२क् । ^{१ २ २ १} वाक्समैतुसमैतुवा२क् । ^{१ २ १ २} वाग्रमता
^{१ २ २} म् । ^१ रमताम् । ^{१ २ २ २} रमा२३ । ^{१ २ १ २} तुवा३४औषोवा । ई३३ ।
 ३ ॥ १ ॥

^{१ १ १ २ १} † ऊवाइवाचाम् । ^{२ २ १} वाच॥ऊवाइ । ^{१ २ १} वाक्शृणोतु२३ ।
^{४ १ २ १ २ २} शा३३३तुवाक् । ^{१ २ १ २} वाक्समैतु२३ । ^{४ १ २ १ २ २} सा३मैतुवाक् । वाग्र
^{१ १ १ २ २} मतार३३म् । ^{१ २ १ २ २} रम् । ^{१ २ १ २ २} तुवा३४औषोवा । ^{१ २ १ २ २} मार३४५इ ॥ २ ॥

अनयोर्मुञ्चं न कृक्, अपि तु लोभः सचैवः—

^{१ १} ऊवे । ^{१ २ २} वाचम् । ^{१ २ २} वाचम् । ^{१ २} ऊवे । ^{१ १ १} वाक् । ^{१ १ १} शृणोतु ।

* “वाचोवते इ” — इति आ० ब्रा० १, १, १० । तथाच निदम् ।

† उत्तरं वाचःसाम (आ० ब्रा० १, १, २०) ।

^{३ १ १} शृणोतु । वाक् । वाक् । ^{३ १ १} समैतु । ^{३ १ १} समैतु । वाक् ।

^{१ १ २} वाक् । ^{१ १ २} रमताम् । ^{१ १ २} रमतु । वाक् । ^३ मे । ^१ वाक् ॥ २ ॥ १ ॥ १, २

^{१ १ १ २} * आतूना २ ३ इन्द्रवृत्रहृत् । ^४ आस्माकमाद्याउ । ^५ धा

^{१ २ १ १} मागद्याद्याउ । ^{१ १ २ १ १} माद्यान्माद्याद्याउ । ^{१ १} भिच्छ । ^१ तार ३ ४ इ

^३ भाइ । ^५ उज्जवाइद्याउ । ^५ वा । ^{१ १ १ १ १ १ १ १} असफट्मृत्सहस्रवाक् ।

^{२ १ १ १ १} जर ३ ४ ५ ॥ ३ ॥

अस आस्मानम्—१ भा० ४०४ पृष्ठे दृष्टवम् । ३

^{१ २ २ २ २ २ २ २} † औद्योवा औद्योवा औद्योवा । ^{१ १ १ १ २ १} अगन्मज्योतिः । २ ।

^{१ १ १ २} अगन्मज्योतिः । ^{१ १ २ १ २} अमृता अभूम । २ । ^{१ १ २ १ २ २} अमृता अभूमा ।

^{१ १ १ २} तरिक्षमृथिव्या अध्यारुक्षामा । २ । ^{१ १ १ २} तरिक्षमृथिव्या अध्यारु

^{१ २ १ १ १ १ १ १ २ २} क्षाम । ^{१ १ २ २ २ १ २} दिवमन्तरिक्षादध्यरुक्षाम । ३ । अविशामदेवान् ।

* “अस्य कर्तुं अथस्य व्रतम्”—इति आ० भा० ३, १, २० ।

† “अथस्यर्चिः”—इति आ० भा० ३, १, २० ।

१ १२१२ १ १२ २ २ २ २ २ १
३। समुदेवैरगन्महि । ३। औहोवा औहोवा औहोवा ।

१ २ १११११
सुवर्ज्योतीर३४५ः ॥ ४ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपि तु सोमः । स चैवः—

१ १२२ १ २२ १ १ २ १ १ २२ १
उ। अगन्म । ज्योतिः । अमृताः । अ। मृताः । अ
१ १ १ १ १ १ १
भूम । अन्तरिक्षम् । पृथिव्याः । अधि । आ । अरु
१ २२ १ १ २ १ २२ १
हाम । दिवम् । अन्तरिक्षात् । अधि । आ । अरु
१ २२ १ २ १ १ १ १
हाम । अविदाम । देवान् । सम् । उ । देवैः । अग
न्महि ॥ २ ॥ २ ॥ ४

१ २ १ २ १ १ १ २ १ १ २
* इममूषू । त्वमस्मा । काम् । सनिष्ठा यत्र न्नव्या
१ १ २२ २ १ १ २ १ २ १ १ १
सम् । आग्ने देवाइ । पुप्रारवो २३४ औहोवा । चार ३
१ १
४५ः ॥ ५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १२१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ६

● 'प्रजापतेः प्रतिष्ठा'—इति आ० ब्रा० ३, १, १० ।

१२ १२२ २२ ४२ २ १२१२
● हाउ । ३ । एवाद्यियेवा२३४औद्योवा । ए३ । भूताया

११११ २२ १२२ २२ ४२ २ १
२३४५ । हाउ । ३ । एवाद्यियेवा२३४औद्योवा । ए३ ।

१२१२ ११११ २२ १२२ २ २ ४२२
रूपाया२३४५ । हाउ । ३ । एवाद्यियेवा२३४औद्योवा ।

२ १२ ११११ १२ १२२ २ २ ४२२
ए३ । आयुषे२३४५ । हाउ । ३ । एवाद्यियेवा२३४औद्यो

२ १२ ११११
वा । ए३ । ज्योतिषे२३४५ ॥ ६ ॥

अस्य मूलं न चक्रे, अपितु सोमः ; सचेयः—

२२ २२ ११२ २१२ १ २२ १ २२
एव । हि । एव । भूताय । रूपाय । आयुषे । ज्योति

षे ॥ २ ॥ ३ ॥ ६

सप्तमं साम—२भा० २८४ पृष्ठे मुद्रितम् । ०

१२ २ २ १११२ १ २
† सोमासोऽमा । ३ । यत्रचक्षुः । तदाभाशरा२ ।

१२१२२ १ २ १११२२ १ २
यत्रओचम् । तदाभाशरा२ । यत्रआयुः । तदाभा

१२२१ १ २ १११२ १
शरा२ । यत्ररूपम् । तदाभाशरा२ । यत्रवर्चः । तदा

२ १११२२ १ २ १२१२२
भाशरा२ । यत्रतेजः । तदाभाशरा२ । यत्रज्योतिः ।

● बाह्वीच—इति आ० प्रा० ६, २, २० ।

† “परमेष्ठिनः प्राजापत्यस्य प्रथमम्”—इति आ० प्रा० ७, २, २० ।

तदाभा१श्रा२ । सोमा१सो२श्मा । २ । सोमा१रा२श्जा३श्न्
 हो१रहा२श्३४ औ१होवा । इट्१इडा२श्३४५ वा ॥ ८ ॥

अस्य मूलं न ऋक्. अपितु ओम; सचैषः—

सोम१सोम । सोम१ । सोम१ । यत्र१ । चक्षुः१ । तत् । आ ।
 भर१ । यत्र१ । ओत्र१म् । तत् । आ । भर१ । यत्र१ ।
 आयुः१ । तत् । आ । भर१ । यत्र१ । रूपम् । तत् । आ ।
 भर१ । यत्र१ । वर्धः१ । तत् । आ । भर१ । यत्र१ । तेजः१ ।
 तत् । आ । भर१ । यत्र१ । ज्योतिः१ । तत् । आ । भर१ ।
 सोम१ । राजन् ॥ २ ॥ ५ ॥ ८

नवमं साम १भा० २८४ षष्ठे कुट्टितम् । ८

दशमं साम—१भा० २८५ षष्ठे कुट्टितम् । १०

* छा३उ । ३ । वाग्द१दद । ददा१रया । इन्द्रो१राजा ।
 जग१तः । चर्ष१णीनाम् । अधि१क्षमा । विश्व१रू । पंय१द

० “भरद्वाजस्य प्रथमं—एति आ० प्रा० ३, ९, ११ ।

५ १ १२ १ १२ १ ३४५ १२ १२
 स्या । ततोददा । तीक्ष्णदाशु । षाड्वसूनी । चोदद्रा
 ११ १ ३ ४ ५ १२ १ १
 धाः । उपस्तु । तच्चिद्वार्क् । छाउ । ३ । वाग्ददद ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ददा रया ३ । छाउवा ३ । ईर ३४५ ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० २४७ पष्ठं द्रष्टव्यम् । ११

१२ १२ ६ १२ २ १२ १२ ६
 * छाउ । ३ । वाजम् । २ । वाजम् । ए । वाजरम् ।
 १२ १ १ १२ ६ १२ २ १
 ३ । वाजम् । ए २ । वाजरम् । ३ । वाजम् । ए २ ।
 १२ ६ १२ १ १२ १ १ १
 वाजम् । वाजमो रइ । (त्रिः) । वाजम् । विवी रवि
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 वि । ३ । विविहो रइ विवि । ३ । व्यञ्जवाइ वि । ३ । अभी
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 नवन्तआ र । द्रूहारः । द्रूहोद्रुहः । ३ । प्रियमिन्द्रस्य
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 कारमाया रम् । मियन्मियम् । ३ । वत्सन्नपूर्वआ रयूनी
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 र । युनीयुनि । ३ । जातर्चिन्तिमा रतारा रः । तरो
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 तरः । ३ । छाउ । ३ । वाजरम् । २ । वाजम् । ए २ ।

● “भरहाजिनां प्रतम्”—इति भा० प्रा० २, २, २१ ।

^{१८५} वाज२म् । ^३ । ^{१८५} वाजम् । ^१ ए२ । ^{१८५} वाज२म् । ^३ । ^{१८५} वाजम् ।
^१ ए२ । ^{१८५} वाज२म् । ^{१८५} वाजमो२इ । ^३ । ^{१८} वाजम् । ^१ विवी२
^१ विवि । ^३ । ^{११} विविहो२इविवि । ^३ । ^{१ १ १} व्यञ्जवाइवि । ^२ ।
^१ व्या२३ञ्जवाउ । ^१ वा । ^२ ए । ^{१८ २ १८ ८} सुधामधाम । ^२ । ^{१८ १ १८} ए । ^८ सुधाम
^{११११} धामा२३४पू ॥ १२ ॥

अस्य आङ्गानम्—१भा० १६४ पृष्ठे दृष्टवम् । १२

अथोदशं साम १भा० २८० पृष्ठे सुप्रितम् । १३

^{१८} * छाउ । ^३ । ^१ छाइ । ^१ ओ२३४वाक् । (त्रिः) । ^५ ओम् ।
^१ इ । ^१ ओम् । ^३ । ^१ छा३ । ^१ ओ२३४वाक् । ^३ । ^{१८८} एषायुः । ^३ ।
^{१८} षायु । ^३ । ^१ इन्द्रन्नरोनेमधिताहवा२न्ताइ । ^{१८८} यत्पार्यायुन
^८ जतेधिया२स्ताः । ^१ शूरोनुषाताश्रवसश्चका२माइ । ^{१८८} आगो
^{८ ८} मतिव्रजेभजातुवा२न्ताः । ^१ छाउ । ^३ । ^{१८} छा३ । ^१ ओ२३४वाक् ।

* “यस्य त्रते द्वे”—इति आ० ब्रा० १, २, २१ । तत्रे इमुत्तरम् । “अत्रिषां
 योत्तरम्”—इति च आ० ब्रा० १, २, २१ ।

(त्रिः) । ^१ओम् । ३ । ^१ओम् । ३ । ^२द्वा३ । ^१ओ२३४वाक् । ३ ।

^{१२ २}एषायुः । ३ । ^{१२}आयुः । २ । ^{३२ २}आयू३४ । ^{५२ २}औक्षोवा । ^{१२}ए ।

^{२२ १२ २ १}आयुर्द्वाअस्मभ्यंवर्षोधादेवेभ्यार३४पुः ॥ १४ ॥

अस्य व्याख्यानम् — १ भा० ६४२ पृष्ठे दृष्टव्यम् । १४

^{१२}* क्षोइद्वा३ । ^{१ २}इक्षोइद्वा३ । (एवन्निः) । ^{१ २ २}इमाउवा

^{२ १ १}न्दिविष्टयाओद्वाउ । ^{१ २ २}उस्माहवन्तोअश्विनाओद्वाउ । ^१अयं

^{२ २ २ २}वामह्वेवसेशचीवसूओद्वाउ । ^२विशंविशं^{२ १}हिगच्छयाओ

^२द्वाउ । ^{१२}क्षोइद्वा३ । ^{१ २}इक्षोइद्वा३ । ^{२ २}२ । ^{१ २}क्षोइद्वा३ । ^{१ २}इक्षो

^{५२ २}इद्वा३४ । ^{१५ १}औक्षोवा । ^{१२ ३२ १}ईपूक्षीक्षीक्षीक्षीक्षि ॥ १५ ॥

^{१ २ २}† क्षोइद्वा । ^{१ २ २}इक्षोइद्वा । (एवन्निः) । ^{२ २ २}इमाउवान्दिवि

^{२ १ १}ष्टयाओद्वाउ । ^{१ २ २}उस्माहवन्तोअश्विनाओद्वाउ । ^{१ २}अयंवा

० “अश्विनोर्ब्रते द्वे” — इति आ० ब्रा० २, १, ११ । तत्रेदमायम् ।

† अश्विनोर्ब्रतमगतरम् (आ० ब्रा० २, १, ११) ।

^{२ २ २ १ १} मङ्गेवसेशचीवद्योद्वाउ । ^१ विशंविशंदिगच्छथाद्योद्वा

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} उ । द्योद्वा । इद्योद्वा । २ । द्योद्वा । इद्योद्वा ३

^{५२ २} ४ । औद्वावा । ^१ ई२ । ३ ॥ १६ ॥

अनयोर्बाष्पानम्—१भा० ११३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५, १६

सप्तदशं साम १भा० १८८ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

अष्टादशं साम १भा० १८७ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

^{१२} • द्वाउ । ३ । ^{१ २} प्सुवन्तरा । ३ । ^{१२ २} कोज्योतिः । ^{१ १२} अर्को-

^२ ज्योतिः । २ । ^{१ २} सुवर्द्धेनुः । ३ । ^{१ १} कश्यपस्यसूश्वावाश्रिताः ।

^{१२ २} यावाङ्गःसयूश्वावाश्रिताः । ^{१ २} ययोर्विश्वमाश्रिताः । ^{१ २} ताः

^{१ २ २} म् । ^{१ १} यज्ञन्वीरानीश्चाश्रिताः । ^{१२} द्वाउ । ३ । ^१ प्सुव

^२ न्तरा । ३ । ^{१२ २} कोज्योतिः । ^{१ १२ २} अर्कोज्योतिः । २ । ^{१ २} सुवर्द्धेनुः ।

^{१ २} २ । ^{१२ १२ १} सुवर्द्धेनुः । ^{१ १ १ १ १} औद्वावाद्वाउ । वा ३ । इट्इडा २३४५ ॥ १८

• “कश्यपवते द्वे”—इति आ० भा० १, २, ११ । तत्रेदमाद्यम् ।

^{१२} * छाउ । ^१ ३ । ^१ ऊ२ । ^१ ३ । ^१ कक्का२उ । ^१ ३ । कश्यपस्यसुवा
^१ २३विंदाः । ^{१२२} यावाङ्गःसयू३जावा१इती२ । ^१ ययोर्विश्वमपा
^१ २३इव्रताम् । ^१ यज्ञन्धीरानी३चाआ१या२३ । ^{१२} छाउ३ ।
^१ ऊ२ । ^१ ३ । ^{११} कक्का२उ । ^१ २ । ^१ कक्का२३उ । ^१ क्काउवा३ ।
^{३११११} ई२३४५ ॥ २० ॥

अनयोर्वाङ्मानम्—१भा० ७३० पृष्ठे मुद्रितम् । १९,२०

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने चतुर्थस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^{१२} † छाउ । ^१ ३ । ^{१२} इन्द्रा३१२३म् । ^{१२} छाउ । ^{१२२} ३ । नरोन
^१ मधिताह्वान्ताइ । ^१ ३ । ^{११} ह्वान्ताइ । ^{११} ३ । ^१ ह्वान्ता३इ । ^१ ओइ ।
^{१४५} ह्वान्ताइ । ^{१२२} वन्ता । ^{१२} ३ । ^{१२२} औहोवा । ^{१२} ३ । ^{१२} एहिया । ^{१२} छाउ । ^{१२} ३ ।

०. उभयं कश्यपव्रतं मिदम् (आ० ब्रा० २, २, २१) ।

† “अङ्गिरसां व्रते ह्ये”—इति आ० ब्रा० २, २, २१ । तत्रापि मिदम् ।

इ० ख,

^{१ १} यत्पा३१२३ । ^{१२} चाउ । ३ । ^{१२} र्यायुनजतेधियास्ताः । ^{२ १ २} धियास्ताः ।
^{१ १ २} धियास्ताः । ^१ ओइ । ^{१ ४ ५} धियस्ताः । ^{१ १२} यस्ता । ^{१२ १ १} औहोवा ।
^{१२ १२} एक्षिया । ^{१२} चाउ । ३ । ^{१२ १} गुरो३१२३ । ^{१२} चाउ । ३ । ^{१२ २} नृषाता
^{१ २} अवसञ्चकामाइ । ^{१ १ २} चकामाइ । ^{१ १ २} चकामाइइ । ^१ ओइ ।
^{१ ४२ ५} चकामाइ । ^{१२ २२} कामा । ^{१२ १ २} औहोवा । ^{१२ १ २} एक्षिया । ^{१२} चाउ । ३ ।
^{१२ १} आगो३१२३ । ^{१२} चाउ । ३ । ^२ मतिव्रजेभजातुवान्नः । ^{२ २ १ २} तु
^{१ १} वान्नः । ^{१ १ २} तुवान्नाः । ^१ ओइ । ^{१ ४ ५} तुवन्नाः । ^{१ १२} वन्ना । ^{१२} औ
^{१ १} होवा । ^{१२ २२} एक्षिया । ^{१२} चाउ । ३ । ^१ वा३ । ^{१ १ १ १ १} ई२३४५ ॥ १ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ६४१ पृष्ठे दृश्यम् । १

^{१२} * हाउ । ३ । ^{१ १} हाहाउ । ३ । ^{१ २} इहाहाउ । ३ । ^{१ २} इयाहाउ ।
^{१ २} २ । ^{१ २} इया३हाउ । ^१ वा । ^{१ १ २ १२ २} अभित्वागुरनोनुमोहस् । ^{२ १} अदु
^{१२} ग्धाइवधेनवोहस् । ^{१२ २ १} ईशानमस्यजगतःसर्वं गच्छस् । ^{१२ २ १} ईशान

• अङ्गिरसां त्रय मुत्तरम् (आ० ब्रा० २, १, ११) ।

मिन्द्रतस्थुषोहस् । सहस्रांत्सहसस्पतिरदिद्यवहस् । स्वर्जि
 दाजसातमोदिद्यवहस् । हाउ । ३ । चाहाउ । ३ । इहा
 हाउ । ३ । इयाहाउ । २ । इयाश्हाउ । वा । इडाहस्
 हस्इडा ॥ २ ॥

अस्य व्याख्यानम् — १भा० ४८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २

तृतीय-चतुर्थे सामग्री २भा० १८१ पृष्ठे मुद्रिते । ३, ४

* हाउश्वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपे
 षतिभ्यसा । हाउ । ३ । उदुत्यञ्जाताश्वाइदा१सा२३
 म् । हाउश्वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपे
 षतिभ्यसा । हाउ । ३ । देवंवहन्तीश्काइता१वा२३ः ।
 हाउश्वा । प्रागन्यदनुवर्त्ततेरजोपागन्यत्तमोपे षतिभ्यसा ।
 हाउ । ३ । दृशेविश्वायाश्चरा१थ्या२३म् । हाउश्वा ।

• “अक्षोरानयोर्जते द्वे” — इति आ० प्रा० १, २, २२ । तत्राद्यनिदम् ।

१२ १ २ १ १२ १२ १ १ २ १ २ १ २ १ १
 १। अरुरुचद्वर्मा अरुरुचदुषसान्दिविसूर्याविभाती २ ३
 १ १

४ ५ ॥ ५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १४० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ५

वचं साम १भा० १८६ पृष्ठे मुद्रितम् । ६

सप्तमं साम १भा० २८० पृष्ठे मुद्रितम् । ७

अष्टमं साम १भा० ३०१ पृष्ठे मुद्रितम् । ८

१२ १ २ १ २
 * हाउ । ३ । ज२ । ३ । घी । ३ । इयाहाउ । ३ ।
 १ १ १ २ १ २ ४ ५ १ १
 उदुब्रह्मा । णी३एर । तश्रवस्या । इन्द्र३समा । र्ये३
 १ २ २ ४ ५ १ २ १ १ २ ३ ४ ५
 मद् । यावसिष्ठा । आयोविश्रा । नी३श्रव । सातता
 ५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ ५ १ २
 ना । उपश्रोता । मईव । तोवचा३सी । हाउ । ३ ।
 १ १ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ज२ । ३ । घी । ३ । इयाहाउ । २ । इया३हाउ । वा३ ।
 २ १ १ १ १
 ई२३४५ ॥ ८ ॥

१२ १ २
 † हाउ । ३ । ज२ । ३ । घी । ३ । इयो । ३ ।

• “वसिष्ठग्रन्ते हे”—इति आ० ब्रा० १, २, १२ । तत्राद्यमिदम् ।

† उत्तरं वसिष्ठग्रन्तम् (आ० ब्रा० १, २, १२) ।

^{१ १ १ १ १} इयोवा । ३ । इयोवाहाइ । ३ । उदूर । २ । उदु । उदो
^{१ १ १ १ १} वा । ३ । उदोवाहाइ । ३ । ब्रह्मा । णी३एर । त
^{१ १ १ १ १} अवस्था । स्था । २ । स्थोवा । ३ । स्थोवाहाइ । ३ ।
^{१ १ १ १ १} इन्द्रम् । २ । इन्द्रम् । इन्द्रोवा । ३ । इन्द्रोवाहाइ ।
^{१ १ १ १ १} ३ । समा । ये३मच्च । यावसिष्ठा । २ । षोवा । ३ ।
^{१ १ १ १ १} षोवाहाइ । ३ । आयोर । २ । आयः । आयोवा ।
^{१ १ १ १ १} ३ । आयोवाहाइ । ३ । विश्वा । नी३अव । सातता
^{१ १ १ १ १} ना । ना । २ । नोवा । ३ । नोवाहाइ । ३ । उपर । २
^{१ १ १ १ १} उपोवा । ३ । उपोवाहाइ । ३ । ओता । मईव । तो
^{१ १ १ १ १} वचा॥सी । सी । २ । सोवा । ३ । सोवाहाइ । ३ ।
^{१ १ १ १ १} हाउ । ३ । ऊ२ । ३ । षी । ३ । इयो । ३ । इयोवा ।
^{१ १ १ १ १} ३ । इयोवाहाइ । २ । इयोवा३हाउ । वा३ । ई२३
^{१ १} ४५ ॥ १० ॥

जनयोर्वाङ्मानम्—१भा० ६०० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ८,१०

* हाउ । ३ । विश्वाधमानिसञ्जित्यवृत्रहाभूर्यासुतिः ।

१ १ २ २ १ २ १ २ २ १ १
होइ । विश्वाधनानि सञ्जित्य वृत्रहामूर्यासुतिः । होइ ।

१ २ २ २ १ २ १ २ २ २ १ १ २ २ २
विश्वाधनानि सञ्जित्य वृत्रहाभूर्यासुतिः । होइ । उरुघोष

१ २ ३ १ १ १ १ २ १ २ ३ १ १
 चक्रलोकम् । होइ । उरुघोषचक्रलोकम् । होइ ।

११२ १२२१ १ ११२२ २२१२२ १
उरुघोषश्चक्रलोकम् । चोइ । वृत्रमेभ्योलोकोभ्योननु

दानः । होइ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुदानः । होइ ।

१ १ र २ २ १ १ र २ १ १ २ १ २
वृत्रमेभ्योलोकेभ्योननुदानः । होइ । इन्द्रन्नरो । ने

१ २२४ ५ २१२ २१ २
इमधि । ताह्वन्ताइ । यत्पारियाः । युनज । ताइ

३ ४ ५ १२ १२ १ १ २ ३ ४ ५ १२

धियस्ताः । प्रहरोनुषा । ताहश्रव । सश्वकामाह । आ

१८ ११८ १८१४५ १८ १८
गोमताइ । ब्रजेभ । जातुवन्नाः । हाउ । ३ । विश्वा

८९ १ २ १८२२ १ १ २१ ८
धनानिसञ्जित्यवृत्रहामूर्ध्यासुतिः। द्वाद। ३। उरुघोष

१ २ १ २ १ १ १ २ २ १ २ २ १ २ १
 चक्रलोकम् । चोइ । २ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुदानः ।

● “इन्द्रस्य सङ्ग्रहम्”—इति षा० ब्रा० ३, ९, ११ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
होइ । २ । वृत्रमेभ्योलोकेभ्योनुनुदानः । हो१ । वार३४ ।

५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
औचोवा । ए । वृत्रञ्जघन्वाः अपतद्ववारयत्तमः । २ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
ए । वृत्रञ्जघन्वाः अपतद्ववारयत्तमा२३४५ः ॥ ११ ॥

अथ यः पञ्चानम्—१भा० १४२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

द्वादशं साम १भा० ३०३ पृष्ठे सुद्रितम् । १२

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
* ए३१ । ४ । प्रवोमहाइ । मध्वेवृधाइभरा२३४धाम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
हौ । ४ । ए३१ । ४ । प्रचेतसाइ । प्रसुमताइङ्गुण२३४

५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
ध्वाम् । हौ । ४ । ए३१ । ४ । विशःपूर्वाइः । प्रचरचर्ष

१ ५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
णा२३४इप्राः । हौ । ४ । ए३१ । २ । ए३१२ । चार३४ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
औचोवा । ए । व्रतमेसुवसुवरेशकुनः ॥ १३ ॥

अथ यः पञ्चानम्—१भा० ८२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
† ए२ । ५ । योवा । ५ । योवाहाइ । ५ ।

* “प्रजापतेकयज्ञिंशम् सन्धितम्”—इति आ० भा० ३, २, २३ ।

† “चतुस्त्रिंशम् सन्धितम्”—इति आ० भा० ३, २, २३ । प्रजापतेरित्येव ।

^{२ १} इन्द्रन्नरो । ^{२ १} नेशमधि । ^{२२ १ ४ ५} ताहवन्ताइ । ^१ ए२ । ^{१२२} पू । ^{१२२} योवा ।
^{१२२ १२} पू । ^{१२२ १२} योवाहाइ । ^४ ४ । ^{१२ ५ १} योवाश्चाउ । ^१ वा । ^१ क्षौ । ^३ ३ ।
^१ ए२ । ^{१२२} पू । ^{१२२ १२} योवा । ^{१२२ १२} पू । ^{१२२ १२} योवाहाइ । ^{१२२ १२} पू । ^{१२२ १२} यत्पा
^{२ १} रियाः । ^{२ १ ४ ५} युनज । ^{१२२} ताइधियस्ताः । ^१ ए२ । ^{१२२} पू । ^{१२२} योवा ।
^{१२ २ १२} पू । ^{१२ २ १२} योवाहाइ । ^४ ४ । ^{१२ ५ १} योवाश्चाउ । ^१ वा । ^१ क्षौ ।
^१ इ । ^{१२ २} ए२ । ^{१२ २} पू । ^{१२ २ १२} योवा । ^{१२ २ १२} पू । ^{१२ २ १२} योवाहाइ । ^{१२ २ १२} पू । ^{१२ २ १२} शू
^{१२} रोनुषा । ^{१ १} ताश्श्रव । ^{१ ३ ४ ५} सश्चकामाइ । ^१ ए२ । ^{१२} पू । ^{१२} यो
^२ वा । ^{१२ २ १२} पू । ^{१२ २ १२} योवाहाइ । ^४ ४ । ^{१२ ५ १} योवाश्चाउ । ^१ वा ।
^१ क्षौ । ^३ इ । ^१ ए२ । ^{१२ २} पू । ^{१२ २ १२} योवा । ^{१२ २ १२} पू । ^{१२ २ १२} योवाहाइ ।
^{१२ १२} पू । ^{१२ १२} आगोमताइ । ^{१२ १२} ब्रजेभ । ^{२२ १ ४ ५} जातुवन्ताः । ^१ ए२ । ^{१२ १२} पू ।
^{१२ २} योवा । ^{१२ २ १२} पू । ^{१२ २ १२} योवाहाइ । ^४ ४ । ^{१२ ५ १} योवाश्चाउ । ^१ वा ।
^{१२ १२ २ १२} ए । ^{१२ २ १२} व्रतमेसुवरेशकुनः ॥ १४ ॥

१२ १ १ १ १
 * छाउ। ३। हहाउ। ३। हहहाउ। ३। कपा२
 २ १ १ १ १ १ १ १
 ३उ। ३। हा३ओ२३। २। हा३१उवा२। अभित्वा
 २ १ १ १ १ १ १ १
 शू२नो३। ३। आउ। वा२३। नू२३४माः। ईडा।
 १२ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ३। ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षम्पृथिवीम्यञ्चप्रदिशक्वधीन्देवा
 १ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 न्वर्णम्। अदुग्धाद्वधा३१उवा२३इ। ना२३४वाः।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ईडा। ३। ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षम्पृथिवीम्यञ्चप्रदिश
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 क्वधीन्देवान्वर्णम्। ईशानमस्यजगतःसुवा३१उवा२३। वृ
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 २३४शाम्। ईडा। ३। ज्योतिष्यतस्वपतान्तरिक्षम्पृथि
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 वीम्यञ्चप्रदिशक्वधीन्देवान्वर्णम्। ईशानमिन्द्रवा३१उवा
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 २३। स्थू२३४षाः। ईडा। ३। ज्योतिष्यतस्वपतान्तरि
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 क्षम्पृथिवीम्यञ्चप्रदिशक्वधीन्देवान्वर्णम्। छाउ। ३। हहा

० “अनदग्रैर्नतम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २२।

७। ३। ^{१ १}हृहृहृहृ। ३। ^१कपार३उ। ३। ^{१ १}हृ३ओ२३।
 २। ^१हृ३१उवा२। ए। ^{१२ ११ २ १२ १}व्रतमेसुवरेषकुनः ॥ १५ ॥

अस्य वाचानम्—१भा० ४०८ पृष्ठे ब्रह्मम्। १५

^{१२ २ २ १ १२ १२ १२ १२ २}
 * ^१हृउहृउहृउ। ओहा। २। ओहा। ^१हृओवा।
 ३। ^१ऊ२। ३। ^१ओ२। ३। ^{१२ १२}हृउवाक्। ३। ^{१२}आयुर्यन्।
 ३। ^{१२ २}एआयुः। ३। ^{१२}आयुः। ३। ^१वयाः। २। ^१वयः।
 १। ^{२ २ २ १ १ २ २ २}इन्द्रजरोनेमधिताहृवा२न्ताइ। यर्त्यार्यायुनजतेधिया२
 १। ^{१२ २ २ २ १ १२ २ २}स्ताः। शूरोनृषाताश्रवसश्चक्रा२माइ। आगोमतिव्रजेभ
 २। ^१जातुवा२न्नाः। ^{२ २ २ २ १ २ २ २}हृउहृउहृउ। ओहा। २। ओहा।
 १२ १२ २। ^१हृओवा। ३। ^१ऊ२। ३। ^१ओ२। ३। ^{१२ १२}हृउवाक्। ३।
 १२। ^{१२ २}आयुर्यन्। ३। ^{१२ २}एआयुः। ३। ^{१२}आयुः। ३। ^१वयाः। २।

* “यम्यच दमसोमम्”—इति भा० भा० २, १, १२।

१ २ ५ ६ १२ १२ १२ १२ १
 वा२ । या२३४ । औद्योवा । ए । आयुर्द्धाभसाम्यं
 २ १२ २२ ५ १११
 र्चोधादेवेभ्या२३४पूः ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १४१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

सप्तदशं साम—१भा० १०५ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

१ १ १२ १ १२ १
 * अभिप्रज्ञा । तमोजसा । तमोजासा२ । एवं
 १२ १ १२ १ १२ १ १
 त्रिः । तमोजसा । सुवोजासा२ । २ । तमोजसा । सु
 २ १ ५ ६ १ २ १२ १
 वो । जा२ । सा२३४ । औद्योवा । असिप्राणएअसि ।
 १२ १ २ १ १ १२ १
 ३ । एअसि । ३ । सत्यमित्थावृषा२इदा२३४सी । एअसि ।
 १२ १ ५ ६ १ १२ १ १२ १ १२
 २ । ए । आ२ । सा२३४ । औद्योवा । इडाङ्गसूर्यङ्गच्छे ।
 १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १
 डाङ्गसूर्यङ्गच्छे । डाङ्गसूर्यङ्गच्छे । अभिप्रज्ञा ।
 १२ १ १२ १ १२ १
 तमोजसा । तमोजासा२ । एवन्त्रिः । तमोजसा ।
 १२ १ १२ १ १२ १ १
 सुवोजासा२ । २ । तमोजसा । सुवो । जा२ । सा२३४ ।

* “प्रजापतेसाहजिधनम्”—इति भा० भा० १, २, १२ ।

^{५८ ८} ^१ ^{१८ १} ^{२८ १} ^१
 औहोवा । असिचक्षुरेअसि । ३ । एअसि । ३ । वृष
^३ ^५ ^{२८ १८} ^{२८} ^१ ^३
 जूतिर्नो^३रवार^५३४इता । एविता । २ । ए । वार^३इ । ता
^{५८ ८} ^{१ १} ^१ ^{१८ १८ १ ८ १}
 २३४ । औहोवा । अन्तरिक्ष^{१ १}च्छनाकेविभाहि । ३ ।
^१ ^१ ^{२ ८ १} ^{२ ८ १} ^{१ ८}
 अभिप्रघ्ना । तमोजसा । तमोजासा^२ । ३ । तमो
^१ ^{२ ८ १} ^{१ ८ १} ^{१ ८} ^१
 जसा । सुवोजासा^२ । २ । तमोजसा । सुवो । जा^२ ।
^{५८ ८} ^१ ^८ ^{२ ८ १} ^{२ ८ १}
 सा^३२३४ । औहोवा । असि^१ओन्नमेअसि । ३ । एअसि ।
^{१ ८} ^८ ^{१ ३} ^५ ^{२ ८ १}
 ३ । वृषा^{१ ८}द्यग्रष्ट^८ण्विषेपरा^{१ ३}रवा^५२३४तौ । एवति । २ । ए ।
^१ ^३ ^{५८ ८} ^{१ १} ^{१ ८} ^१
 वा^२ । ता^३२३४ । औहोवा । स्वर्ग^{५८ ८}च्छज्योतिर्गच्छ । ३ ।
^१ ^१ ^{२ ८ १} ^{२ ८ १} ^{१ ८ १}
 अभिप्रघ्ना । तमोजसा । तमोजासा^२ । ३ । तमोजसा ।
^{२ ८ १} ^{२ ८ १} ^{२ ८} ^१ ^१
 सुवोजासा^२ । २ । तमोजसा । सुवो । जा^२ । सा^३२३४ ।
^{५८ ८} ^१ ^८ ^{२ ८ १} ^{२ ८ १} ^{१ ८}
 औहोवा । असि^१ज्योतिरेअसि । ३ । एअसि । ३ । वृषो
^८ ^१ ^५ ^{२ ८ १} ^{२ ८} ^१ ^१
 अर्वाविता^८रइ^१अूर^५३४ताः । एअुतः । २ । ए । अूर^१ । ता^३२

३४। औहोवा । अतिज्योतिर्विभाञ्छीअति । २। अति
ज्योतिर्विभाञ्छीअती२४५ ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ५४५ पृष्ठे दृश्यम् । १८

* ऊम् । ३। हो । ३। ह९ । ३। ओहा । ३।
ओहाइ । २। ओहोइ । इन्द्रन्नरो । नेहमधि । ता
हवन्ताइ । ३। वयोवृहत् । ३। विधाष्टयेविधर्मणे । ३।
यत्पारियाः । युनज । ताइधियस्ताः । सत्यमोजः ।
३। रजःसुवः । ३। गुरोनृषा । ताइश्रव । सञ्चकामा
इ । ३। भद्र९सुधा । २। भद्र९सुधे । षमूर्जम् । इष
मूर्जम् । २। आगोमताइ । व्रजेभ । जातुवन्नाः ।
३। वृहद्यशः । ३। दिविदधेइहस् । २। दिविदधे३ ।
हाउवा । वागीडासूवोवृहद्गा२४५ ॥ १९ ॥

• “इन्द्रस्य राजन-रौचिषे इ” — इति आ० ब्रा० ३, ९, २३ । तत्र राजनमिदम् ।

^{१२} * हाउ । ३ । ^१आइ^१हो । ३ । ^१आइ^१हिया । ३ । आ
^१साउ । ३ । ^{१ १}आयाम् । ३ । ^{१ १}नामाः । ३ । ^१किट् । ^१किट् ।
^१इन्द्रन्नरोनेमधिताहवा^१न्ताइ । ^{१ १ १}यत्पार्यायुनजतेधिया^१२
^१स्ताः । ^{१ १ १}शूरोनृषाताश्रवसश्चका^१न्माइ । ^{१ १ १}आगोमति
^१व्रजेभजातुवा^१न्नाः । ^१मना^१२३होइ । ^{१ १}प्राणा^१२३होइ ।
^१चक्षु^१२३होइ । ^{१ १}ओत्रा^१२३होइ । ^{१ १}घोषा^१२३होइ ।
^१व्रता^१२३होइ । ^{१ १}भूता^१२३होइ । ^{१ १}पाना^१२३होइ ।
^१चित्ता^१२३होइ । ^{१ १}धीता^१२३होइ । ^१सुवा^१२३होइ । ^{१ १}ज्यो
^१ता^१२३होइ । ^{१ १ १ १ १}वा^१२३४भौहोवा । ^{१ १ १ १ १}जर^१३४५ ॥ २० ॥

अनयोर्बाह्यान्—१भा० ६४१ पृष्ठे दृश्यम् । १८, १०

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने चतुर्थः प्रपाठकः ॥

* “इन्द्रस्य राजन-तौहिषे दे” — इति आ० ब्रा० ३, १, २९ । तमोत्तरं मिदं तौहिषम् ।

॥ हरिः ॐ ॥

* ^{१२}चाउ । ^१३ । ^१ऊ२ । ^१३ । ^{१ १}ऊऊ२ । ^{१ १}इयाचाउ ।

^{१ ५ २}२ । ^२इया३चाउ । ^१वा३ । ^{१ १ १}इट्टइडा२३४५ ॥ १ ॥

अस्य मूलां न कक, अपि तु खोमः सचैवः—

^१ऊ ॥ २ । १ । ५

द्वितीय-तृतीये सामनि—२भा० ३००-३१० पृष्ठयोः मृद्विते । २, ३

† ^१इया२ । ^{१ १}३ । ^{१ १}इयाचाउ । ^{१ १}३ । ^{१ १}इन्द्रन्नरो । ^{१ १}नेम

^{१२ ३ ४ ५}धि । ^२ताच्चवन्ताइ । ^१चवन्ते३ । ^{१२ ३२ १}चएचएचाएचाएचए ।

^{१ २}३ । ^{१ १}चवन्ते । ^{१ १}३ । ^{१ १}यत्पारियाः । ^{१ १}युनज । ^{१ १ ४ ५}ताइधियस्ताः ।

^१धियस्ताः । ^{१ १ २ २ २}चएचएचाएचाएचए । ^{१ २}३ । ^{१ २}धियस्ताः ।

^{१ २ १ २}३ । ^{१ १}प्रूरोनृषा । ^{१ १ ४ ४ ५}ताइअव । ^{१ २}सञ्चकामाइ । ^{१ २}चकामे३ ।

^{१ १ २ २ २}चएचएचाएचाएचए । ^{१ २ २}३ । ^{१ २ १ २}चकामे । ^{१ २ १ २}३ । ^{१ २ १ २}आगोमताइ ।

● “चन्नेरिखान्दं पञ्चातुमानम् । इरात्रं वा”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ । तत्र प्रथमं मिदम् ।

† “चन्नेरिखान्दं पञ्चातुमानम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २४ । तत्र चतुर्थं मिदम् ।

२ १ २१ १ १२ २ २ १ १ १२ १ २२ १
त्सारिभ्यश्चनमःश्री । तेभ्यश्चायिभ्यश्चनमन्तिष्ठज्ञश्चोपति

२ १ २ २ १ २ १ १२ १ १ १२ १ २ १ १ २
ष्ठज्ञश्चनमोयतेचवियतेचनमःपथेचविपथायच । अवज्या

२१ २२ १ २ १ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १
मिवधन्वनोवितेमन्युन्नयामसिमृडतान्नइहअस्मभ्यम् । इडा

१ १ २ १ १ १ २ १ १ १ २ १ १ १ २
२३भा । यइदंविश्वभूतम् । युयो३ । आउ । वार३ ।

२
नार३४पुमाः ॥ ७ ॥

१ १ १ १ १ १ १ १ १
अधिप । ताइ । मित्रप । ताइ । क्षत्रप । ता

१ २ १ १ १ १ १ १ १
इ । स्वःपताइ । धनपता२इ । नारमाः । नमोन्ना

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
यनमोन्नपतयएकाक्षायचावपन्नादायचनमोनमः । रुद्रा

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
यतीरसदेनमःस्थिरायस्थिरधन्वनेनमःप्रतिपदायचपटरिणेच

१ १ १ २ २ १ १ २ १ १ २ १ २ १ २
नमस्त्रियम्बकायचक । पर्दिनेचनमश्चाश्रायेभ्यश्चप्रत्याश्चा

१ २ १ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
येभ्यश्चनमःक्रव्येभ्यश्चविरिम्फेभ्यश्चनमःसंवृतेविवृतेच । अ

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
वज्यामिवधन्वनोवितेमन्युन्नयामसिमृडतान्नइहअस्मभ्यम् ।

इडा२३भा । यद्द॑विश्व॒भूतम् । युयो॑३ । आउ । वा
२३ । ना२३४माः ॥ ८ ॥

एतेषां षष्ठादि-व्याख्यां साम्यां सूत्रानि न ज्ञेयः, अपितु खोभाः, ते चैते—

अधि॑पते । अधि॑ । पते । मित्र॑पते । मित्र॑ । पते । क्षत्र
पते । क्षत्र॑ । पते । स्वःपते । स्वाऽ३रिति । पते ।
धन॑पते । धन॑ । पते । नमः । मन्यु॑ना । वृत्र॑हा । वृत्र॑ ।
हा । सूर्ये॑ण । स्वराट् । स्व । राट् । यज्ञे॑न । मघ
वा । दक्षि॑णा । अस्य॑ । प्रिया । तनुः । राज्ञा । वि
शम॑ । दाधार । वृषभः । त्वष्टा । वृत्रे॑ण । शची
पतिः । शची॑ । पतिः । अने॑न । गयः । पृथि॑व्या ।
ह्य॑णिकः । अग्नि॑ना । विश्व॑म् । भूतम् । अभि॑ । अ
भवः । वायु॑ना । विश्वाः । प्रजाः । प्र । जाः । अभि॑ ।
अप॑वथाः । वषट्कारे॑ण । वषट् । कारे॑ण । अर्द्ध॑भाक् ।

^३अर्द्ध । ^१भाक् । ^{१ १२}सोमेन । ^३सोमपाः । ^१सोम । ^१पाः । ^{१ १२}समि

^३त्या । ^३सम् । ^{१ १}इत्या । ^३परमेष्ठी । ^१परमे । ^१स्थी । ^{१ २}ये । ^{१ २}देवाः ।

^३देवाः । ^{१ १}दिविषदः । ^३दिवि । ^{१ १२}सदः । ^३अन्तरिक्षसदः ।

^३अन्तरिक्ष । ^{१ १२}सदः । ^३पृथिवीषदः । ^{१ १}पृथिवी । ^३सदः ।

^३अप्सुषदः । ^{१ १}अप्सु । ^३सदः । ^{१ १२}दिक्षुसदः । ^३दिक्षु । ^{१ १२}सदः ।

^३आशासदः । ^{१ १}आशा । ^३सदः । ^{१ १२}स्थ । ^३तेभ्यः । ^३वः । ^{१ १२}देवाः ।

^{१ २}देवेभ्यः । ^{१ १२}नमः । ^{१ १२}अव । ^३ज्याम् । ^३इव । ^{१ १२}धन्वनः । ^३वि ।

^३ते । ^१मन्युम् । ^३नयामसि । ^१मृङताम् । ^३नः । ^३इह ।

^{३ १ २}अस्मभ्यम् । ^{३ १}यः । ^{३ १}इदं । ^{१ १२}विश्वम् । ^{३ १}भूतं । ^३युयो । ^{१ १२}नमः ॥०॥

^{१ १२}नमः । ^३उत्ततिभ्यः । ^३उत् । ^{१ १}ततिभ्यः । ^३च । ^३उत्तन्वाने

^३भ्यः । ^३उत् । ^{१ १}तन्वानेभ्यः । ^३च । ^३नमः । ^३नीषङ्गिभ्यः । ^३नी ।

^{१ २}सङ्गिभ्यः । ^३च । ^{१ १}उपवीतिभ्यः । ^३उप । ^{१ १}वीतिभ्यः । ^३च ।

^{१ १२}नमः । ^{१ १२}अस्यङ्गः । ^३च । ^{१ १}प्रतिदधानेभ्यः । ^३प्रति । ^{१ १२}दधाने

३ १ २२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
 भ्यः । च । नमः । प्रविध्यङ्गः । च । प्रव्याधिभ्यः । प्र । व्याधि
 १२ ३ १ २ १ २२ ३ १ २ ३ १ २२
 भ्यः । च । नमः । त्सरभ्यः । च । त्सारिभ्यः । च । नमः ।
 ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २२ १ २२ ३
 श्रितेभ्यः । च । आयिभ्यः । च । नमः । तिष्ठङ्गः । च ।
 १ २ ३ १ २२ ३ १ २२ १ २ ३ ३
 उपतिष्ठङ्गः । उप । तिष्ठङ्गः । च । नमः । यते । च । वि
 १ ३ १ ३ १ २२ ३ २ ३ १ २
 यते । वि । यते । च । नमः । पथे । च । विपथाय । वि ।
 १ ३ १ २२ १ २२ १ २२ १ २२
 पथाय । च ॥०॥ नमः । अन्नाय । अन्न । पतये । अन्न ।
 ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 पतये । एकाक्षाय । एक । अक्षाय । च । अवपन्नादाय ।
 ३ १ २ ३ १ २२ १ २२ ३ १ २ ३
 अव । पन्नादाय । च । नमः । नमः । रुद्राय । तीर
 १ २ ३ १ २२ १ २२ ३ १ २ ३ १ २
 सदे । तीर । सदे । नमः । स्थिराय । स्थिरधन्वने ।
 ३ १ ३ १ २ १ २२ १ २२ ३
 स्थिर । धन्वने । नमः । प्रतिपदाय । प्रति । पदाय ।
 १ २ ३ १ २ १ २ ३ ३
 च । पटरिणे । च । नमः । चयम्बकाय । त्रि । अम्ब
 १ २ ३ १ २२ ३ १ २
 काय । च । कपर्दिने । च । नमः । आश्रायेभ्यः ।

च । प्रत्याश्रायेभ्यः । प्रति । आश्रायेभ्यः । च । न
 मः । संवृते । सम् । वृते । च । विवृते । वि ।
 वृते । च ॥ २ ॥ १ ॥ ५

नवनं साम—१ भा० ११२ पृष्ठे मुद्रितम् । ८

* हाउ । ३ । ऊप् । ३ । विविबिविबी३ । ३ । हौ२ ।
 ३ । हाउ३वा । अभित्वाशूरनोनुमोक्षस् । अदुग्धाइव
 धेनवोहसं । ईशानमस्यजगतःसर्वशक्षस् । ईशानमि
 न्द्रतस्थषोक्षस् । हाउ । ३ । ऊप् । ३ । विविबिविबी३ ।
 हौ२ । ३ । हाउ३वा । एचस् । एफट् । एमृस् ।
 एहस् । ई२३४५ ॥ १० ॥

अस्य आस्मानम्—१ भा० ४७८ पृष्ठे मुद्रितम् । १०

एकादशं साम—१ भा० १८५ पृष्ठे मुद्रितम् । ११

† आयाउ । ३ । अक्रांत्समृद्रःप्रथमाइविधर्मान् । वि

* “अजितस्य जितिः”—इति आ० ब्रा० १, १, १४ ।

† “दीर्घतमसश्च व्रतम्”—इति आ० ब्रा० १, १, १४ ।

२ १ १ १ २ १ २ १ ३
धर्मान् । २ । जनयन्प्राजाभुवनास्यगोपाः । स्यगोपाः । स्य
२ २ १ १ २ २ १ १ २ २ १ १
गोपाः । वृषापावित्रे अधिसानो अग्न्याइ । नो अग्न्या
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
इ । २ । आयाउ । ३ । वृद्धसोमोवावृधे सुवानो अद्रा
२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
इ । नो अद्राइ । नो अद्रा ३ ३ उवा २ ३ । ए ३ । धे खानो
१ १ १ १
अद्री २ ३ ४ ५ ॥ १२ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १२२ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ११

तथोदगादि-सप्तदशानाम्नि पञ्च सामानि—२भा० ३१५—३२१ पृष्ठेषु

मुद्रितानि । १९—१०

२ २ १ १ १ १ १ १ १ १
॥ चाउ । ३ । अस्मीनस्मिन् । ३ । नृम्णाइ नृम्णम् ।
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २
३ । निधाइमाचे । ३ । कयानश्चिचाश्चामूश्वा २त् ।
२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
जतीसदावृद्धास्मा १खा २ । कयाशचष्टा ३यावा १र्ता
२ २ १ १ १ १ १ १ १ १
२३ । चाउ । ३ । अस्मीनस्मिन् । ३ । नृम्णाइ नृम्णम् ।

• “इ पुरुषव्रते । पञ्चाहुमानसैकानुमानच” —इति अ० ब्रा० ३, २, २५ ।

तत्रेदं द्वितीयम्—‘एकाहुमानं पुरुषव्रत’मिति ।

३। निधाइमाहे । २। निधारइइ । मार । चारइइ ।

४२२ ११११
औहोवा । सुवर्ज्जोतीरइइ४५ ॥ १८ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ३८४ पृष्ठे दृष्टव्यम् । १८

कनविंशतितमं साम—१ भा० ३२२ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

१ १ २ १ ३ २ १ १
* वाक् । २। वागीयम् । कयानश्चित्राश्चामूश्वा

१ २ २ २ १ १ १ २ १
२त् । ऊतीसदावृद्धाःसाश्वा २। कयाशचिष्ठाश्वा

१ १ १ २ १ १ १ २ ४ २ २
वाश्वा २। वाक् । २। वागीया २। वारइइऔहोवा ।

२ २ १ २ १ २ २ १ १ १ १ १
ए । अन्तरिक्षेसलिलंलेलायाइइ४५ ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ३८४ पृष्ठे दृष्टव्यम् । २०

एकविंशतितमं साम—१ भा० ३२२ पृष्ठे मुद्रितम् । २१

द्वाविंशतितमं साम—१ भा० ३२४ पृष्ठे मुद्रितम् । २२

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने पञ्चमस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

* “नौषि लोकानां प्रतामि दिवोऽन्तरीक्षस्य पृथिव्याः”—इति आ० ब्रा० ३,
२, २५ । तदेवं द्वितीय मन्तरीक्षस्य प्रतमिति ।

॥ हरिः ॐ ॥

प्रथमादीनि दश सामानि—२ भा० ३२५—३२९ पृष्ठे मुद्रितानि । १—१०

* हाउ । ३ । हा२इ । ऊ२ । त्रिः । का३क३क३
 क३ । ३ । हा२इ । ऊ२ । ऊ२ । ऊ२ । एवन्तिः ।
 का३क३क३क३ । ऊ२ । एवन्तिः । हाउ । ३ । यस्येद
 मारजोयू२जाः । तुजेजने वन२सू२वाः । हाउ । ३ ।
 हा३इ । ऊ२ । ३ । का३क३क३क३ । ३ । हा२इ ।
 ऊ२ । ऊ२ । ऊ२ । त्रिः । का३क३क३क३ । ऊ२ ।
 ३ । हाउ । ३ । आइन्द्रस्य१ । त्रियार२वृ२५हा३५इत् ।
 नमःसुवरिडार३४५ ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० २४८ पृष्ठे दृश्यम् । ११

* हाउ । ३ । अहोअहो । अहो । आहोआहो ।

● “कश्चपत्रतं दशानुगामम्”—इति भा० भा० ३, २, २७ ।

† “कश्चपयोवा द्वितीयम्”—इति भा० भा० ३, २, २७ ।

६३ ख,

^{१ २} आहो । ^{१ १ १ १} एहोएहो । ^{१ २} एहो । ^१ वा३ । ^१ हाउवा । ^{१ १ २ २} प्रजाभू
^{२ २} तमजीजने३ । ^१ इट्इडा२३४५ ॥ १२ ॥

अस्य मूलं न ऋक् अपितु सोमः ; सवैषः—

^{२ २ १ २} अहोइति । ^{१ २ १ २} आहोइति । ^{१ २ १ २} एहोइति । ^{२ २} प्रजाः । ^१ प्र ।
^१ जाः । ^{२ २} भूतम् । ^१ अजीजने ॥ २ ॥ १ ॥ ८ ॥
^{२ २} * हाउ । ^१ ३ । ^१ फाल्फल्फल्फल्फल्फल् । ^{२ २} ३ । हाउ ।
^१ ३ । ^{२ २} इन्द्रन्नरोनेमधिताह्वारन्ताइ । ^१ यन्पार्यायुनजनेधि
^१ यारन्ताः । ^{२ २} शूरोनुषाताश्रवसश्चकारमाइ । ^१ आगोम
^{२ २} तिव्रजेभजातुवारन्ताः । ^{१ २ २} हाउ । ^१ ३ । ^१ फाल्फल्फल्फल्फल्फल्
^{२ २} ल् । ^१ ३ । ^१ हाउश्वा । ^{१ १ १ १ १} मनःसुवरिडा२३४५ ॥ १३ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ६४१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३

^१ † हाउ । ^१ ३ । ^{२ २ २ २ २ २} हाउहौहौहौहौहौ । ^{२ २} ३ । हाउ ।

● “कस्यपत्रं दद्यादुमानम्”—इति आ० ब्रा० १, २, २० । तत्रेदं तृतीयम् ।

† “कस्यपत्रं दद्यादुमानम्”—इति आ० ब्रा० १, २, २० । तत्रेदं चतुर्थम् ।

३। योनोवनुष्यन्नभिदातिमा-रर्त्ताः। उगणावामन्यमा
नसुरो-रवा। क्षिधीयुधाशवसावातमा-रइन्द्रा। अभी
व्यामवृषमणस्त्वो-रताः। द्वाउ। ३। द्वाउहौद्वौहौद्वौ
हौ। ३। द्वाउ३। वा। एवयःसुवरिडा२३४५ ॥ १४ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ६८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १४

* द्वाउ। ३। इमाः। ३। प्रजाः। ३। प्रजा
पते। द्वाइ। २। प्रजापते। द्वाइशुवा-२। ए। हृदयम्।
२। ए। हृदयाइशु। वा-२। प्रजारूपमजीजनै३।
इट्-इडा२३४५ ॥ १५ ॥

अथ सूत्रं न ऋक् अपितु सोमः; सवेवः—

इमाः। प्रजाः। प्र। जाः। प्रजापते। प्रजा। पते।
हृदयं। प्रजाः। प्र। जाः। रूपम्। अजीजनै ॥२।१।८॥

* “कश्यपव्रतं दशानुमानम् • • • प्रजापतेर्हृदयं पञ्चमम्”—इति

आ० भा० ३, १, २०।

^{१२} * हाउ । ३ । ^{१ २} इडा । ३ । ^१ सुवः । ३ । ^{१२} ज्योतिः ।

^{३२ १} २ । ज्योता३४ । ^{५२ २} औक्षोवा । ^{२१ १२} ए । ^{२ १ १ १} इडासुवर्ज्यातो २ ३

^{१ १}
४ पूः ॥ १६ ॥

सप्तदशं साम—२भा० ३३२ पृष्ठे मुद्रितम् । १७

अष्टादशं साम—२भा० २८० पृष्ठे मुद्रितम् । १८

ऊनविंशं साम—२भा० ३३३ पृष्ठे मुद्रितम् । १९

^{२२} † हाउ । ३ । ^{१ २} वाग्घच्चच्चह । ३ । ^{१२ २ ३} ऐक्षी२ । ३ । ^{१२} ऐहि

^१ हाउवाक् । ३ । ^{१ १} हाहाउ । ३ । ^{२ ३} हाउश्वा । ^{२ १ २} प्रजातीक

^{२२ २ १} मजीजनेहस् । ^{१ १ १ १ १ १} इक्षार३४५ । ^{२२} हाउ । ३ । ^{१ १} वाग्घच्चच्चह ।

^{१२ ३२} ३ । ^{१२ १} ऐक्षी२ । ३ । ^{१ १} ऐहिहाउवाक् । ३ । ^{१ १} हाहाउ । ३ ।

^१ आयाउ । ३ । ^{२ १} अग्निरस्मिजन्मनाऔश्चो । ^{१ १} हा२इया ।

^{१ १} औश्चो । ^{१ १} हा२इया । ^{१ १} औश्चो३ । ^{१२} हाउ । ३ । ^१ वाग्घ

० “कश्चापत्रतं दग्धातुमानम् * * * इहानां सङ्ख्यारः षष्ठः”—इति

आ० ब्रा० ३, १, २७ ।

† “कश्चापपुष्पं दग्धमम्”—इति आ० ब्रा० ३, १, २७ ।

१ १२५ १ १
 हहहह । ३ । ऐहीर । ४ । ऐहिहाउवाक् । ३ । हा

१ २५ १२ २ २१२ १
 दाड। ३। दाडश्वा। इक्षुपुजामिहरयिश्चराणोहसु।

१ १ १ १ १ २२ १ २ १२६२
इक्षार३४५। जाउ। ३। वाग्घहहहह। ३। ऐक्षी२।

३। ऐदिहाउवाक्। ३। हाहाउ। ३। आयाउ।

३। जा॒तवे॒दाऽऽ॒श्चो॒ । द्वा॒र॒इ॒या । षो॒श्चो॒ । द्वा॒र॒

इया। औ३दो३। हाउ। ३। वाग्घहृहृहृ। ३।

(एवंसर्वत्र) ^{१५} ह्राउश्वा । ^{१४१ १ १ १ १४१ १४ १४१} रायस्योषायसुक्रतायभूयसेहसु ।

[illegible]

३। घृतम्मेचक्षुरमृतम्मासनिश्चो । हाँइया । औइ

१ १ १ १ १ १
 हो । चारुया । श्रीरुहो । हाउ । १ । वाग्धद

४४। ३। चाउ३वा। आगन्वाममिदं वृहस्। इहा

२३४५। छाउ। इ। वाग्घच्चहहह। इ। आयाउ।

३। त्रिधातुरर्कोरजसोविमानाश्चैरहो । चाश्चन्द्रया ।

^२ औ३हो । ^२ हार३या । ^१ औ३हो३ । ^१ हाउ । ^{२२} ३ ।

^१ वाग्घहहहह । ^२ ३ । ^{२५} हाउ३वा । ^{२१ २२ १ २ १ २ १} इदं वाममिदं वृहस् ।

^{१ २ १ १ १ १} इहार३४५ । ^{२२} हाउ । ^१ ३ । ^२ वाग्घहहहहह । ^१ ३ । ^१ आयाउ ।

^१ ३ । ^२ अजस्रज्योताइरौ३हो । ^१ हार३या । ^१ औ३हो । ^२ ३ ।

^१ हार३या । ^२ औ३हो३ । ^{२२} हाउ । ^१ ३ । ^२ वाग्घहहहहह ।

^{२५} ३ । ^{२२ १२ २ १ २ १ २ १ २ १} हाउ३वा । ^२ चराचरायवृहत् इदं वाममिदं वृहस् ।

^{१ २ १ १ १} इहार३४५ । ^{२२} हाउ । ^१ ३ । ^२ वाग्घहहहहह । ^१ ३ । ^१ आया

^{२ १} उ । ^२ ३ । ^२ हविरस्मि सर्वामौ३हो । ^१ हार३या । ^१ औ३हो । ^२ ३ ।

^१ हार३या । ^२ औ३हो३ । ^{२२} हाउ । ^१ ३ । ^२ वाग्घहहहहह ।

^{२५} ३ । ^{२२ १ २ २ २ १ २} हाउ३वा । ^{२२} एयशोक्रान्भूतमततनत्प्रजाउसमचूकुप

^{१ २२ १} त्पशुभ्योहस् । ^{१ २ १ १ १} इहार३४५ ॥ २० ॥

अथ आह्वानम्—१ भा० २०८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २०

* इती॒रइति॑ । ३ । इति॑मात्राचरतिवत्सका॒रइति॑ ।

२ । इति॑मात्राचरतिवत्सका॒र३ः । आ॒रइ॑ । ता॒र३४ ।

औ॒होवा॑ । ए । इति॑ । २ । ए । इती॒र३४५ ॥ २१ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु लोभः ; सचेष्टः—

इति॑ । मा॒त्रा । च॒रति॑ । व॒त्सकः॑ ॥ २ ॥ १ ॥ ८ ॥

† स्वय॑स्कुन्वाइ । स्वय॑स्कुन्वा॒रइ॑ । २ । स्वय॑स्कुन्वाइ । स्वयम् । स्कू॒र । न्वा॒र३४ । औ॒होवा॑ ।

ए । स्कुन्वे॑ । २ । ए । स्कुन्वा॒र३४५इ॑ ॥ २२ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु लोभः ; सचेष्टः—

स्वयम् । स्कुन्वे॑ । स्कुन्वे॑ ॥ २ ॥ १ ॥ ८ ॥

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने पञ्चमः प्रपाठकः ॥

०. “निऋवाभिनिऋवौ द्वावनहुद्ग ते वा” इति आ० ब्रा० ३, ९, ९० । तत्रेदं निऋव समहुद्गव्रतम् ।

† अभिनिऋव सेतद्वनहुद्गव्रतं वा (३, ९, ९०) ।

॥ हरि ॐ ॥

१२ २ २, १२ १२ १२ २ २ २
 * हाउहाउहाउ । आजाओवा ३ । अग्निर्मूर्धादी
 १ १ १ २ १ १ १
 श्वाःकाश्कू२त् । पतिःपृथिवीश्याआश्या२म् । अ
 २ २ २ १ १ १२ २ १२ १ १२ १२
 पा॒र्रेता॒सौ॒शजान्वा॑शतौ२३ । हाउहाउहाउ । आजा
 १२ २ १२ १ ४ १२ १ १ १ १२
 ओवा । ३ । आजा३ओपुवा६५६ । ए । विश्वस्यजगतो
 १२ ३ १ १ १
 ज्योती२३४५ः ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १

१२ १ १२ १ १ १२ १ १२ १ १२
 † आजा । २ । आजा३१उ । वार । अयारुचाह
 १२ २ १ १२ १२ १ १ १ १२ १२
 रिण्यापुनानः । विश्वादिषा॒सितर॑तिसयुग्वभिः । स्यरो
 १ १ १ १ १२ १ १ २ २ १ १२ १ १२
 नसयुग्वभिः । धारापृष्ठस्यरोचते । पुनानोअरुषोहरिः ।
 १ १२ १२ १२ १ १२ १ १ १ १२ १ १२
 विश्वायद्रूपापरियासृक्कभिः । सप्तास्येभिक्कभिः । आ
 १ १२ १ १ १२ १ १२ १ १२
 जा । २ । आजा३१उ । वार । ए । विश्वस्यजगते

● “अग्नेर्मूर्धादी”—इति आ० ब्रा० ३, २, २८ ।

† “वायोश्च द्रष्टव्यम्”—इति आ० ब्रा० ३, २, २८ ।

१ १८ १ १८ १८ १ १ १ ८ ८ १
 श्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृद्धत् । यन्मातृरजगन्नपाः । अ

१ १८ ८ १ १८ ८ १ १ १८
 पाः । २ । अपोवा । ३ । अपोवाद्वा । २ । अपो

१ १ १ १ १८ ८ १८ १ १ १ १८ ८ १ १
 वाश्वा । वा । इहस्वैश्वानरायप्रदिशोज्योतिर्वृद्धत् ।

१ १ १८ १ १८ १ १८ १ १८ १ १८ १ १८
 सद्वाजभापः । आपः । आपः । आपोवा । ३ । आ

१ ८ ८ १ १ १८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 पोवाद्वा । २ । आपोवाश्वा । वा । इहस्वश्वा

१ ८ १ १ १८ १ १ १ १ ८ ८ ८ ८
 नरायप्रदिशोज्योतिर्वृद्धत् । मतत्तेअग्नेप्रमृषेनिवर्त्तनाम् ।

१ १ १८ ८ १ १८ ८ १ १ १८
 तनाम् । २ । तनोवा । ३ । तनोवाद्वा । २ । तनो

१ १ १ १ १८ ८ १८ १ १ १ १ १ १ १ १
 वाश्वा । वा । इहस्वश्चानरायप्रदिशोज्योतिर्वृद्धत् ।

१ ८ ८ ८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 उषादिशोज्योतिः । ज्योतिः । २ । ज्योतोवा । ३ ।

१ १ १ १ ८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ज्योतोवाद्वा । २ । ज्योतोवाश्वा । इहस्वश्वा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 नरायप्रदिशोज्योतिर्वृद्धत् । यद्दूरेसन्निधाभुवाः । भुवाः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 २ । भुवोवा । ३ । भुवोवाद्वा । ३ । भुवोवाश्वा ।

३। इक्षियो। ३। ऊम्। ३। हो। ३। हप्।
 ३। इडा। ३। ऋतम्। ३। हस्। ३। पुष्यम्
 वृष्णीअरुषस्यनूमा२३हाः। पुनोवचोविदयाजातवेदार
 ३साइ। वैश्वानरायमतिर्नव्यसेगूर३चीः। सोमइवपव
 तेचारुरग्रा३या३इ। हाउहाउहाउ। ओहा। १।
 ओहाइ। इक्षीहो। ३। इक्षियो। ३। ऊम्।
 हो। ३। हप्। ३। इडा। ३। ऋतम्। ३।
 हस्। २। हार३४। औक्षीवा। इक्षीहो। भद्रम्।
 इक्षीहो। अयः। इक्षीहो। वामम्। इक्षीहो। वरम्।
 इक्षीहो। सुवम्। इक्षीहो। अस्ति। इक्षीहो। अ
 भ्राजीत्। इक्षीहो। ज्योतिः। अभ्राजीत्। इक्षी
 हो। दीदिवः। ए२३। क्षियाहाउवा३। भा२३४पुस॥८॥

अथ बाष्पाग्नम्—१भा० १८८ पृष्ठे इहवम् । ८

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु कोमः ; सर्वैः—

^१उर्क^१ । ^{१२}धर्मो^१धर्मः^१ । ^{१२}धर्मः^१ । ^१धर्मः^१ ॥ २ ॥ ८ ॥

^{१२१}* धर्मविधर्म^२ । ३ । ^{२१}सत्य^२ङ्गाय । ३ । ^{११}ऋतं^१वद । ३ ।

^२१५१५१^२
द्व^२वंवर^२वंवर^२वम् । ३ ॥ १४ ॥

अस्य मूलं न ऋक्, अपितु कोमः, सर्वैः—

^{१२२}धर्म^१ । ^{१२२}विधर्म^१ । ^१वि । ^१धर्म^१ । ^१सत्यं^१ । ^१गाय ।

^१ऋतं^१ । ^१वद । ^१द्व^१ । ^१वम् ॥ २ ॥ ८ ॥

^{१२२}† औ^१हौ^१हो^१वा^१हो^१इ । २ । ^{१२}औ^२हौ^२हो^२वा^२हो^२इ ३१७ ।

^१वा^१३३ । ^१भू^५३४वा^१त् । ^{११२}वि^१भा^१ङ्^१वृ^१द्ध^१त्पि^१ब^१तु^१सो^१म्य^१म् । ^{१२}औ^२हौ^२

^{१२२}हो^२वा^२हो^२इ । ^{१२}औ^२हौ^२हो^२वा^२हो^२इ । ^{१२}औ^२हौ^२हो^२वा^२हो^२इ ३१७ ।

^१वा^१३३ । ^१जा^५२४ना^१त् । ^{१२११}आ^१यु^१र्द^१ध^१द्य^१ज्ञ^१प^१ता^१व^१वि^१द्भु^१त^१म् ।

^{१२२}औ^२हौ^२हो^२वा^२हो^२इ । २ । ^{१२२}औ^२हौ^२हो^२वा^२हो^२इ ३१७ । ^१वा^१३३ । ^१वा

* ऐन्द्रं महादिवाकीर्णं सौर्यं वा वष्टाहुनामपि प्रचोनाम ।

† ऐन्द्रं महादिवाकीर्णं सौर्यं वा सप्तमाहुनाम नाम्ना नाम ।

^५ २३४ द्वात् । वातजूतोयोऽभिरक्षति त्मना । औहोहोवा

^{१२२ १२२ १} होइ । २ । औहोहोवाद्वा ३१३ । वा २३ । कार ३४ रात् ।

^{१२२ १} प्रजाः पिपर्त्तिवज्रधाविराजति । औहोहोवाहोइ । २ ।

^{१२२ १२२ १} औहोहोवाद्वा ३१३ । वा २ । ए । अभाजीज्ज्योतिरधा

^{१११} जी २३४ पुत् ॥ १५ ॥

अथ आह्वानम्—१ भा० ३२० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १५ ।

^{१२} * भूमिः । ३ । अन्तरिक्षम् । ४ । द्यौः । २ । द्या ३

^{५२ २} ४ । औहोवा । ए ३ । भूताया २३४ ५ ॥ १६ ॥

^१ † द्यौः । ३ । अन्तरिक्षम् । ३ । भूमिः । २ । भूमा

^{५२ २} ३४ । औहोवा । ए ३ । आयुषे २३४ ५ ॥ १७ ॥

^{१२} ‡ हाउ । ३ । ज्योतिः । २ । ज्योता ३४ । औहो

^{१ १११} वा । ई २३४ पु ॥ १८ ॥

• ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्तं सौर्यं वा अहमाहुमानं मरुताम् ।

† ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्तं सौर्यं वा नवमाहुमानं मरौह मरुताम् ।

‡ ऐन्द्रं महादिवाकीर्त्तं सौर्यं वा दशमाहुमानं पुष्पं नाम ।

१ २ २२ १२ २ २ १ २ २ २ २
 * सन्त्वाभूतान्यैरयन् । होइ । सन्त्वाभव्यान् यैरयन् ।
 १ १ २ २ १ २ १ १ २ १ २
 होइ । सन्त्वाभविष्यदैरयन् । होइ । सन्त्वाभुवनमैर
 १ १ २ २ २ २ २ १ १
 यन् । होइ । सन्त्वाभूतमैरयन् । होइ ॥ १८ ॥

अस्य मूलं न चक, अपितु खोमः ; सचेवः—

१ १ १ २ १ १ १ २ १ २ २
 सम् । त्वा । भूतानि । ऐरयन् । सम् । त्वा । भव्यानि ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ऐरयन् । सम् । त्वा । भविष्यत् । ऐरयत् । सम् । त्वा ।
 १ २ १ १ १ १ १ १ १ १
 भुवनम् । ऐरयत् । सम् । त्वा । भूतम् । ऐरयत् ॥ १८ ॥
 ॥ इति ग्रामे अरण्यगान षष्ठस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

प्रथमं साम—२भा० १३८ पृष्ठादिषु मुद्रितम् । १

द्वितीयं तृतीये सामनि—२भा० १४३-१४४ पृष्ठयो मुद्रिते । २-३

चतुर्थं साम—२भा० १४० पृष्ठे मुद्रितम् । ४

२२ १ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २
 * हाउ । ३ । सहोभ्राज । २ । सहोभ्राजा । पीध्रा

● “रतम् साम सुपर्णमित्वाचयते”—इति आ० भा० १, २, २८ ।

† “हृन्द्धार्षिकपरिशिष्टम्”—इति आ० भा० ३, १, २८ ।

६५ख,

^{१२} जा । २ । पोभाज । ^{१२२ २} अभाजीत् । ३ । ^{१ २ १२} व्यभाजीत् । ३ ।
^{१ १} अदियत् । ३ । ^१ अदियुतद्विभूतत् । ^२ सही । ^१ वृत् । ^१ हात् ।
^१ अदियुत् । ^२ दभाट् । ^१ प्रा । ^१ रभाट् । ^१ अदियुत् । ^२ द्वर्मा । ^२ चरुत् । ^१ चत् ।
^१ अदियुत् । ^२ द्वर्म । ^२ उपसो । ^१ चरो । ^२ चा । ^{२२} रयाः । ^{१ २ १२} हाउ । ३ । ^{१ २ १२} सहोभा
^{१ २ १२ २} ज । २ । ^{१ २ १२} सहोभाजा । ^{१ २ १२} पोभाजा । २ । ^{१ २ १२} पोभाज । ^{१ २} अभा
^{१२} जीत् । ३ । ^{१ १२ २} व्यभाजीत् । ३ । ^{१ १} अदियुत् । २ । ^{१ १} अदियु-
^१ तात् । ^१ हाउवा । १ । ^{१२} अदियुत् । ^{१ १} द्वर्मा । ^{१२ १२} चरुत् । ^{१ २} चदुपसा
^{२ १ १२ १२ १ १२ २ १ ११} न्दिविसर्योविभाती २३४५ ॥ ५ ॥

अस्य मूलं न सद्यः, अपितु लोभः; कथं च—

^{१ १२} अदियुत् । ^{१ १२} विभूम् । ^{१ १२} भूतम् । ^{१ १२} सहः । ^{१ १} वृत् ।
^{१ १२} अदियुत् । ^{१ १२} अभाट् । ^१ प्र । ^१ अभाट् । ^{१ १२} अदियुत् ।
^{१ १} धर्मः । ^१ अरुत् । ^{१ १२} अदियुत् । ^{१ १} धर्मः । ^{१ १ २} उपसः ।
^१ चरोचयः । ^{१ १२} भूतिः । ^{१ १२} सर्वान् । ^{१ १२} कामान् । ^१ अशीमहि ॥ २।१०॥

पठं साम—१भा० २४६ पृष्ठे मुद्रितम् । ६

सतमं साम—१भा० २४४ पृष्ठे मुद्रितम् । ७

अहनं साम—१भा० २४० पृष्ठे मुद्रितम् । ८

अयमं साम—१भा० २४८ पृष्ठे मुद्रितम् । ९

१ १ २ २ २ २ १ १ १ २ २ २ २
* उद्यंलोकानरोचयः । होइ । इमांलोकानरोच

१ १ १ २ २ २ २ १ १ २ २ २ २
यः । होइ । प्रजाभूतमरोचयः । होइ । विश्वभूतमरो

१ १ १ २ २ २ १ १ २ २ २ १ १ १ १
चयः । होइहा२३४भौहोवा । धर्मोऽज्योती२३४५ः ॥ १० ॥

अस्य मुखं न ऋक्, अपितु ओमः ; पचैवः—

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
उद्यन् । उत् । यन् । लोकान् । अरोचयः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इमान् । लोकान् । अरोचयः । प्रजाः । प्र । जाः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
भूतम् । अरोचयः । विश्वम् । भूतम् । अरोचयः ॥ २१० ॥

एकादश-द्वादशे सामनि १भा० २५१—२५२ पृष्ठेषु मुद्रिते । ११-१२

त्रयोदश-चतुर्दशे सामनि—१भा० २५५-२५६ पृष्ठयोर्मुद्रिते । १३-१४

पञ्चदश-षोडशे सामनि १भा० २६१-२६२ पृष्ठयोर्मुद्रिते । १५-१६

१ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १ २ २ २ १ २
† वाक् । मनःप्राणःप्राणोपानोव्यानश्चक्षुःश्रोत्रंशर्म

● “सर्पेण धर्मरोचनं निम्नं वा”—इति भा० भा० १, १, १८ ।

† “वागादिपिबन्धनम्”—इति भा० भा० १, १, १८ ।

^{१ १ १८ १ १८ १८ १}
वर्मभूतिः प्रतिष्ठा । आदित्यः पित्र्यम् । ३ । आयुः पि
त्र्यम् । ३ ॥ १७ ॥

अस्य मूलं न ऋक् अपितु कोमः; सधेयः—

^{१ १८ १ १ १ १ १ १ १}
वाक् । मनः । प्राणः । प्र । आनः । अपानः ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
अप । अनः । व्यानः । वि । आनः । चक्षुः । श्रोत्रम् ।
^{१ १८ १ १८ १ १८ १ १ १ १ १ १}
शर्म । वर्म । भूतिः । प्रतिष्ठा । प्रति । स्था । आदि
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
त्यः । आ । दित्यः । पित्र्यम् । आयुः । पित्र्यम् ॥ २१० ॥

अष्टादशं साम—१भा० १४६ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

जनविशं साम—१भा० १४१ पृष्ठे मुद्रितम् । १८

^{१८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
* हाउहाउहाउ । भ्राजाभोवा । ३ । उदुत्यञ्चा ।

^{१८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
३ । हाउश्वा । आर्चिः । इन्द्रजरोनेमधिताह्वारश्वा

^{१ १८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
न्ताश्वा । हाउश्वाउ । भ्राजाभोवा । ३ । तवेदसम् ।

^{१८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
हाउश्वा । शोचिः । हाउश्वाउ । भ्राजाभोवा । ३ ।

^{१८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
देववहा । ३ । हाउश्वा । तापः । यत्पार्यायुनजता

● “इन्द्रस्य मिरदत्याचक्षते”—इति आ० ब्रा० १, १, २८ ।

० १ १५ २ १२ १२ १२ २ १
 इधियारस्ताः । हाउश्वा । भ्राजाभोवा । ३ । ति
 २ १५ १ १ १२ १२ १२
 केतवः । ३ । हाउश्वा । चारः । हाउरहाउ । भ्राजा
 १२ २ १ २ २ १५ १ १
 भोवा । ३ । हशेविश्व । ३ । हाउश्वा । साहः ।
 १२ २ २ २ ० १ १२ २ १ १२ १२
 प्रुरोनुषाताश्रवसाश्चकारमाह । हाउरहाउ । भ्राजा
 १२ २ १ २ १५ १ १ १२
 भोवा । ३ । यक्ष्यम् । ३ । हाउश्वा । नारः । हाउ
 २ १२ १२ १२ २ १ २ २ १५
 रहाउ । भ्राजाभोवा । ३ । हशेविश्व । ३ । हाउश्वा ।
 १ १२ २ २ ० १ १२ २ १
 भारः । आगोर्मतिव्रजेभजातुवारस्ताः । हाउरहाउ ।
 १२ १२ १२ २ १ २ १५
 भ्राजाभोवा । ३ । यक्ष्यम् । ३ । हाउश्वाउवा ।
 १ १ १ १ १
 ईर३४५ ॥ २० ॥

अथ बाह्यान्तर—१भा० १३८ पृष्ठे, पुनः तत्रैव १४१ पृष्ठे च ज्ञानात् दृष्टवम् । १०

१ १२ १ १२ १ २ १ १ १ १
 * उन्नयामि । होइ । ३ । आदित्यम्प्राञ्चयन्तमुन्न
 १२ १ १२ २ १२ १ १
 यामि । होइ । ३ । अक्षोरात्राण्यरित्राणि । होइ ।
 १२ १ १ २ २ २ १
 ३ । द्यौर्नीहाउ । ३ । तस्यामसावादित्यैयतेहाउ । ३ ।

● “आदित्यस्रोत्रं तदादित्यान्त्याचक्षते”—इति आ० भा० १, १, १८ ।

तस्मिन्वयमौयमानईयामहेहाउ । ३ । ईयामहेहाउ । २ ।
 ईयामहे३ । हाउया । प्रियेधामस्त्रियक्षरे । २ । प्रिये
 धामस्त्रियक्षरे २३४५ ॥ २१ ॥

अथ मूलं न क्वः अपितु सोमः ; सर्वैः—

उत् । नयामि । आदित्यम् । आ । दित्यम् । प्रा
 च्चम् । यन्तम् । उत् । नयामि । अक्षोरात्राणि । अ
 हः । रात्राणि । अरित्राणि । द्यौः । नौः । तस्याम् ।
 असौ । आदित्यः । आ । दित्यः । ईयते । तस्मिन् ।
 वयम् । इयमाने । ईयामहे । प्रिये । धामन् । अय
 क्षरे । त्रि । अक्षरे ॥ २ ॥ १० ॥

॥ इति ग्रामे अरण्यगाने षष्ठः प्रपाठकः ॥

॥ इति व्रत-नाम तृतीयं पर्वं च समाप्तम् ॥

॥ समाप्तञ्चारण्यगानम् ॥

॥ सामवेदसंहितायां छन्दार्चिकपरिशिष्टं समाप्तम् ॥

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ छन्दसार्चिक-परिशिष्ट-परिशिष्टम् ॥*

अथवा

॥ अथ स्तोमः ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

१ १२ ३ १ १ १ १ १२ १ १२
अथ । स्तोमः । प्रकृतिः । प्र । कृतिः । अथा ।
१ १२ १ ११ १ १ १२ १ १ १ १
गावः । ऊवेवसु । ऊवे । वसु । विदावसु । विदाः ।

* छन्दसार्चिकपरिशिष्टेऽरच्यमाने जुतानां प्रायः सर्वासां मेघ सामां मूर्ध
कृद्-स्तोमो तत्र कृद्-परिचयसु छन्दसार्चिकास्तोत्रमेवैव लभ्यते अथान परिशिष्टे
स्तोम-परिचयः ।

† स्तोमजिविधः, वर्ष-पद-वाक्य-भेदात् “अधिकृत्य सत्यं विवक्ष्यको वर्षः
स्तोमः”—इति बहुलं मौमांसाधिकरणमास्तावा नवमाध्याय-द्वितीयपादेकादशाधिक-
रच-वाक्यानावसरे माधयेन तदेतल्लक्षं वर्षस्तोममात्रस्याभिप्रेतम्, तेन आश्राक्यादि-
नवविध-वाक्य-स्तोमे, शासकारादि-पञ्चदश-पदस्तोमेषु च नास्ति । तदुक्तम्
“आश्राक्यः कृतिः संज्ञानं प्रकृत्यः परिदेवं प्रैष मन्वे वसुषेव कृष्टिराजानमेव च”—इति
वाक्यस्तोम-भेदाः तत्र “अमन्मन्मोतिरक्षता अभूम”—इति, “ममोज्ञाय ममोज्ञपतये”
—इत्यादिः, “देदेवा देवाः दिविषद्ः अन्तरिक्षं सद्ः, पृथिवीषद्ः”—इत्यादिः,

^{१ १२} वसु । ^{१ १२} दक्षाय । ^{१ १ १} हविष्मते । ^{१ १२} योनिम् । ^{१ १२} इन्द्रः । ^१ च ।
^{१ १२} गच्छथः । ^{१ १} दाः । ^{१ १} वसु । ^{१ ०} वृधे । ^{१ १२} महे । ^{१ १२} अग्निः । ^{१ १२} आहुतः ।
^१ आ । ^१ ऊतः । ^{१ १२} शुक्रः । ^१ आहुतः । ^१ आ । ^{१ १} ऊतः । ^{१ १२} अस्मभ्यम् ।
^१ गातुवित्तमम् । ^१ गातु । ^{१ १२} वित्तमम् । ^१ हविष्कृते । ^{१ १२} हविः ।
^{१ १२} कृते । ^{१ १} गोः । ^१ पदे । ^१ पुट् । ^१ उदधिः । ^१ उद । ^१ धिः । ^१ नि
^१ धिः । ^१ नि । ^१ धिः । ^{१ १२} गावः । ^{१ १२} अश्वाः । ^{१ १२} घृतश्रुतः । ^१ घृत ।
^{१ १} श्रुतः । ^१ आ । ^१ गहि । ^१ आ । ^१ इहि । ^{१ १२} ते । ^{१ १२} इमे । ^{१ १२} अति ।
^{१ १२} द्विषः । ^१ सुभृतये । ^१ सु । ^{१ १२} भृतये । ^{१ १२} जनित्रम् । ^{१ १} स्वः ।
^{१ १२} महः । ^{१ १} स्वः । ^{१ १२} मयः । ^{१ १२} सत्यश्रवसे । ^१ सम् । ^१ श्रवसे ।
^{१ १२} विश्रवसे । ^१ वि । ^{१ १२} श्रवसे । ^{१ १२} सत्यश्रवसे । ^{१ १} सत्य । ^१ श्रव

“एतत्तत्तं ज्ञानं रिशसदम्”-इति, “कश्चिद्वाचं कथा जम्”-इति, “समन्विचं दध”
 —इति, “विश्वे वा देवानां समिदन्तं ज्योतिराततनम्”-इति, “प्रजाभूतमजी-
 जने”-इति, “धौरन्तान् भूमिराततनम् समुद्रं सममुद्रपतम्”-इति-इत्येव सादृशः
 क्रमेणोदाहार्यः । पद-लोभ-विपरिवर्तनं, मन्त्राणाञ्च-तृतीय-प्रपाठक-तथोदह-कण्ठे;
 तदुदाहरणानि तु लोभ-पद-स्यैव-वचनान्तराणि प्राप्तवानि यजुनि । इमे नव
 वाच्यलोभाः पदद्वय-पदलोभाश्च नामपदं व-च-ताः सामस्य, नवाप्यर्थे यजुः ।

^{१ २ २} से । ^{२ १ १} अवसे । ^२ सुश्रमाः । ^{१ २ २} सु । ^{२ १} श्रमाः । ^{२ १} महः ।
^{२ १} विशे । ^{१ २ २} दिवम् । ^{२ १} ऋतम् । ^{२ १ २} अमृतम् । ^२ अ । ^१ मृ
^{२ २} तम् । ^{२ १ १} मधुश्च्युतः । ^२ मधु । ^{१ २ २} च्युतः । ^{१ २ २} धर्मणे । ^{१ २ २} इन्दुः ।
^{१ २} समुद्रम् । ^२ सम् । ^१ उद्रम् । ^{२ १} उर्विया । ^२ वि । ^२ भाति ।
^{१ २} स्वर्तते । ^{१ २ २} धर्म । ^{१ २ २} विधर्म । ^२ वि । ^{१ २ २} धर्म । ^{१ २ २} विश्वम् । ^२ सम् ।
^{२ १ २} अत्रिणम् । ^२ दक्ष । ^{१ २ २} विश्वम् । ^{२ १ २} वि । ^२ अत्रिणम् । ^२ द
^{१ २ २} ह । ^{२ १ २} विश्वम् । ^२ नि । ^{२ १ २} अत्रिणम् । ^२ दक्ष । ^{१ २} अस्तेति ।
^{१ २ २} रायः । ^{२ १} उत । ^{१ २ २} अवः । ^{२ १} इषः । ^{२ १} वृधे । ^२ सदोविशः । ^२ सदः ।
^{१ २} विशः । ^{१ २ २} अति । ^{१ २ २} विश्वानि । ^{२ १} दुरिता । ^२ दुः । ^{१ २} इता ।
^२ तरेम । ^{१ २ २} अवः । ^{२ १} बुद्धत् । ^{२ १} वाजी । ^२ जिगी । ^२ वान् । ^२ दौदि
^२ हि । ^{२ १ २} दौदयात् । ^{२ १ २} सुवृत्तिभिः । ^२ सु । ^{१ २} वृत्तिभिः । ^{२ १} नृमा
^२ दनम् । ^२ नृ । ^{१ २ २} मादनम् । ^{१ २ २} भरेषु । ^{२ १} चा । ^२ वाजी । ^२ जिगी ।

^१वा । ^{१ १२}विश्वा । ^{१ २२}धनानि । ^{३ १}अर्कः । ^{३ १ १}देवानाम् । ^{३ १}परमे ।
^{१ १}व्योमन् । ^१वि । ^{३ १ १}ओमन् । ^{३ १ ३}अर्कस्य । ^{३ २}देवाः । ^{१ २}परमे । ^{१ २}व्योम
^१न् । ^१वि । ^३ओमन् ॥ १ ॥

^१औ । ^३हो । ^१वा । ^३हा । ^{१ १२}इडा । ^१भा । ^{१ १२}इय । ^{३ १}इयात् ।
^{१ १}ययुः । ^{३ १}इह । ^{३ १}ऊवे । ^{१ १२}इति । ^{१ १२}उप । ^{३ १}अतून् । ^{१ १२}ह्य । ^३ये ।
^{१ १२}दिवः । ^{१ १२}दिवम् । ^{१ १२}विशः । ^{३ १}अद्वा । ^३वः । ^३वाहाः । ^३आ ।
^३अरुहन् । ^{१ १२}श्रुधि । ^३एहि । ^३इहि । ^{१ १२}इन्द्रः । ^३अग्ने ।
^३इह । ^३इहि । ^{१ १२}बल । ^{३ १}उवै । ^{३ १}इह । ^{३ १}श्रुधि । ^{३ १}अयम् ।
^{३ १}इदम् । ^{३ १}इदकम् । ^{३ १}रयिष्ठाः । ^३रयि । ^३स्थाः । ^{१ १२}ओकः ।
^{१ १२}दद । ^{३ १}अण्णु । ^{१ १२}दक्षुः । ^{३ १}हरिश्चीः । ^३हरि । ^३ओः । ^३सः ।
^{१ १२}वव । ^{१ १२}वसु । ^{१ १२}भगाय । ^{३ १}ह्ये । ^{१ १२}वयः । ^{१ १२}वयोभिः । ^३सम् ।
^३त्वा । ^३दिन्वन्ति । ^३रिणन्ति । ^३ततक्षुः । ^३शिञ्जन्ति । ^३धी

^{१ १} तिभिः । ^२ अष । ^१ अभि । ^{१ १२} दिशः । ^{१ १} एतु । ^{१ १} खुषे । आ ।

^{२ २} अयम् । ^{२ २} अयायम् । ^{१ १२} हिषः । ^{२२} ए । ^{१ १२} दिवम् । आ । ^{१ १२} दिवः ।

^{२ १} आ । ^{१२} असौ । ^{१ १२} का । ^{२ १} अविदत् । ^{२ १} दिवा । ^{२ १ १} यः । ^{२ १ १} दुरतिनम् ।

^२ दुः । ^{१ १} अतिनम् । ^{२ २} दिवि । ^{१ १२} इति । ^२ इव । ^{१ १२} द्युभिः । ^१ इ

^{२२} डभिः । ^{१ १२} स्वरत । ^{२ १ १} श्लोकयत । ^{१ १२} श्लोकाः । ^{१ १२} धनम् । ^{१ १२} धर्म ।

^{२ १} वा । ^२ अग्निः । ^{१ १२} तपति । ^२ प्रति । ^२ दहति । ^२ ति । ^{२ १} अग्निः । ^{२ १} वै ।

^{१ १२} न्वभिः । ^{१ १२} दोहे । ^{१ १२} द । ^{१ १२} न्वर । ^{१ १२} जुव । आ । ^{२ १} इयम् ।

^{१ १२} जर्मिः । ^२ इव । ^{१ १२} जनत् ॥ २ ॥

^२ आ । ^२ आइ । ^२ हाइ । ^२ आऊ । ^२ हाऊ । ^२ ओ । ^२ ओइ ।

^२ होइ । ^२ वोइ । ^२ मोइ । ^२ ऊम् । ^२ औ । ^२ हो । ^२ वा । ^२ हा ।

^२ ए । ^२ हे । ^२ दे । ^२ धे । ^२ या । ^२ हा । ^२ च्छ । ^२ छ । ^२ चि । ^२ य ।

^२ व । ^२ व । ^२ उप् । ^२ ऊप् । ^२ इ । ^२ उ । ^२ ओम् ॥ ३ ॥

^२ इट् । ^{१ १२} इडा । ^{१ १२} दिशम् । ^{१ १२} विशम् । ^{१ १२} इस् । ^{१ १२} अश्वा ।

^{१ १२} शिशुमती । ^{१ २} भुवतिः । ^१ च । ^{१ १} कुमारिणी । ^{१ २} स्वः । ^{१ १२} ज्योतिः ।

^{१ १ १} है । ^१ सुहृभः । ^१ सु । ^{१ १२} सुभः । ^{१ २२} तुभः । ^{१ १२} अश्वा । ^{१ १२} शिशुम् ।

^१ अक्रान् । ^{१ २} विष्टुभुः । ^१ वि । ^{१ २२} स्तुभः । ^{१ २} बृहत् ॥ ४ ॥

^{१ २२} सद्यः । ^{१ १२} नरः । ^{१ २} सत्यम् । ^{१ २२} षोजः । ^१ म्नात् ।

^{१ २} इदम् । ^१ द्यौः । ^{१ २२} अक्रान् । ^१ भूमिः । ^१ अततनत् । ^१ समु

^१ द्रम् । ^१ सम् । ^१ उद्रम् । ^१ सम् । ^{१ २२} अचूकुपत् । ^{१ २२} ऐरयत् ।

^{१ २} देवाः । ^{१ १२} दिवा । ^{१ १२} ज्योतिः । ^{१ २} स्वः । ^१ जगन्म । ^१ महः । ^१ पृथि

^१ व्याः । ^{१ १२} दिवम् । ^{१ १ १} आ । ^{१ १ २} शकेम । ^{१ २} वाजिनः । ^{१ २} यमम् ।

^{१ १ १} देवानाम् । ^{१ १२} अवसा । ^{१ २} वयम् । ^{१ १२} नमः । ^{१ १२} आवत् ।

^{१ २} बृहत् । ^{१ २} वामम् । ^{१ २} बृहत् । ^{१ १२} पार्थिवम् । ^{१ २} बृहत् । ^{१ २} अन्त

^१ रिशम् । ^{१ २} बृहत् । ^{१ १२} दिवम् । ^{१ १ २} बृहद्भ्यः । ^{१ १ २} वामेभ्यः ।

^{१ २} वामम् ॥ ५ ॥

सम् । त्वा । अनोनवुः । अनोनवुः । मरुतः ।
 विश्वस्मात् । अग्निः । मूर्धा । अभवत् । दिवः ।
 नम् । * * * * * (१) ॥ ६ ॥

आज्यदोहम् । आज्य । दोहम् । चिदोहम् ।
 चि । दोहम् । च्योहम् । ऋतम् । उम् । शम् ।
 योः । हविः । अथ ॥ ७ ॥

अभि । इमहे । सर्प । स्वः । अभिः । प्र । म
 हिः । इमहे । प्र । सर्प । स्वः । उत् । सर्प । स्वः ।
 स्वः । सप्तसर्पन्तः । सम् । सर्पन्तः । सर्पत । प्र ।
 सर्पत । स्वः । गमेम । ते । वयम् । स्वः । सम् ।
 सर्प । छपाय । प्र । छप । छपाय । प्र । छपाय ।

(१) "पक्षिः"—इत्यादिरंजः—१भा० ४०८ पृष्ठे उक्तिः ।

^{१ १२} दिशः । ^{२ १ २} प्रदिशः । ^{३ १ २} प्रादिशः । ^४ कल्पन्ताम् । ^{१ १२} राजम् ।
^१ गमेम । ^{१ २} खराजम् । ^{२ १ १२} ख । राजम् । ^३ गमेम । ^{१ २} उद्दिशः ।
^१ उत् । ^२ दिशः । ^{३ १ २} विदिशः । ^४ वि । ^{१ २} दिशः । ^५ कल्पन्ताम् ।
^{१ १ २} विराजम् । ^३ वि । ^{१ २२} राजम् । ^४ गमेम । ^{१ २} खराजम् । ^५ ख ।
^{१ १२} राजम् । ^३ गमेम ॥ ८ ॥

॥ प्रथमस्याहुः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

^१ वृ । ^{१ १२} हरिः । ^{१ १२} मतिः । ^{१ १२} एकम् । ^३ सम् । ^४ ऐरयत् ।
^१ वृधे । ^{१ १२} एकम् । ^३ सम् । ^४ ऐरयत् । ^५ महे । ^{१ १२} एकः । ^{१ १२} वृषा ।
^३ वि । ^४ राजति । ^५ ऊवे । ^{१ १ २} विराजम् । ^३ वि । ^{१ १२} राजम् ।
^{१ १ २} खराजम् । ^३ ख । ^{१ १२} राजम् । ^५ महत् । ^{१ १२} साम । ^३ अजी

^१जनः । ^१महत् । ^{१ २}भद्रम् । ^१अजीजने । ^१अभ्रातृव्यम् ।
^१अ । ^१भ्रातृव्यम् । ^१अजीजने । ^१अभिभूः । ^१अभि । ^१भूः ।
^१असि । ^१रा । ^१व । ^{१ २}रे । ^{१ २}अस् । ^{१ २}अयम् । ^१वायौ । ^१त्रि
^{१ २}वृतम् । ^१त्रि । ^{१ २ २}वृतम् । ^{१ २ २}प्रवृतम् । ^१प्र । ^{१ २ २}वृतम् । ^१अ
^{१ २}स् । ^१फट् । ^१मृस् । ^{१ २}हस् । ^१अभि । ^१अभूः । ^१हस् ।
^{१ २}प्रहस् । ^१प्र । ^{१ २ २}हस् । ^{१ २ २}चक्षुः । ^{१ २ २}क्षुरः । ^{१ २ २}क्षरोक्षरः ।
^{१ २ २}क्षरः । ^१क्षरः । ^१वृश्च । ^{१ २ २}प्रवृश्च । ^१प्र । ^१वृश्च । ^१प्र । ^१क्वि
^{१ २ २}न्धि । ^{१ २}वयः । ^{१ २}वृहत् । ^{१ २}वृत्तम् । ^{१ २}हविः । ^{१ २}भद्राम् ।
^{१ २}स्वधाम् । ^१स्व । ^१धाम् । ^{१ २}स्वयम् । ^१स्कृण्वे । ^{१ २ २}इषम् ।
^{१ २ २}ऊर्जम् । ^{१ २ २}रजः । ^{१ २}स्वः । ^{१ २ २}वाक् । ^{१ २ २}इडा । ^{१ २}स्वः । ^{१ २}वृहत् ।
^{१ २}भाः । ^{१ २}अर्कम् । ^१अर्चत । ^{१ २}देवावृधम् । ^१देवा । ^{१ २ २}वृधम् ।
^{१ २}इह । ^{१ २}प्रजाम् । ^१प्र । ^१जाम् । ^{१ २}इह । ^{१ २}रयिम् । ^१र

राणः । रायस्योषाय । रायः । पोषाय । सुकृताय ।

सु । कृताय । भूयसे । आ । अगन् । वामम् ।

इदम् । वृद्धत् । इदम् । वामम् । इदम् । वृद्धत् ।

मन्स्व । ओजः । सद्यः । बलम् । इन्द्रः । वयः । दधे ।

सधम् । अतम् । प्रिय । प्रियम् । ब्राह्मणानाम् ।

यत् । मनः । तत् । मयि । ब्राह्मणानाम् । पशू

नाम् । यत् । मनः । तत् । मयि । पशूनाम् । योषि

ताम् । यत् । मनः । तत् । मयि । योषिताम् ।

वीहि । यवे । सम् । यमन् । न । व्यायमन् । वि ।

आयमन् । वि । यमन् । न । समायमन् । सम् । आ

यमन् । वे । के । च । उदरसर्पिणः । उदर । सर्पि

णः । तेभ्यः । नमः । सेतून् । तर । दुस्तरान् । कुः ।

^{१ १२} सरान् । ^{१ १२} दानेन । ^{१ १२} अदानम् । अ । ^१ दानम् । ^{१ १२} अक्रो
^१ धेन । अ । ^१ क्रोधेन । ^{१ १२} क्रोधम् । ^{१ १२} अद्वया । अत । ^१ ध
^{१२} या । ^{१ १२} अश्रद्धाम् । अ । ^१ अद्वाम् । ^{१ १२} सत्येन । ^{१ १२} अनृतम् ।
^१ अन । ^१ कृतम् । ^{१ १२} एषा । ^{१ १२} गतिः । ^{१ १} एतत् । ^{१ १} अमृतम् ।
^१ अ । ^{१ १२} मृतम् । ^{१२} ख । ^१ गच्छ । ^{१ १२} ज्योतिः । ^१ गच्छ । ^{१ १२} सेतून् ।
^{१ १} तीर्त्वा । ^{१ १२} चतुरः ॥ ९ ॥

^{१ १२} आयुः । ^{१ १२} सत्यम् । आ । न । ^१ ह्रिय । ^१ मनदो
^१ हम् । ^१ मन । ^१ दोहम् । ^{१ १२} एन्यावेन्यौ । ^{१ १२} एन्यौ । ^१ एन्यीम् ।
^{१ १२ १ २} आहोइति । ^१ एन्यौ ॥ १० ॥

^{१ १२} धाम । ^{१ १२} यत् । ^{१ १२} भर्गः । ^{१ १२} यशः । ^{१ १२} वर्चः । ^१ अस्मिन् ।
^{१ १२} आयुः । ^{१ १२} विश्व । ^{१ १२} आयुः । ^{१ १२} विश्वम् । ^{१ १२} विश्वम् । ^{१ १२} आयुः ।
^१ अशौमद्भि । ^१ प्रजाम् । ^१ प्र । ^१ जाम् । ^{१ १२} त्वष्टः । ^{१ १२} अधि ।
^१ नि । ^१ धेहि । ^{१ १} असोइति । ^{१ १} शतम् । ^१ मम । ^{१ १} शरदः । ^१ व
 ६७ख,

^१यम् । ^१ते । ^{१ १२}राजम् । ^{१ १ १}स्वराजम् । ^१स्व । ^{१ १२}राजम् । ^१वि
^{१ १}राजम् । ^१वि । ^{१ १२}राजम् । ^{१ १ १}स्वराजम् । ^१स्व । ^{१ १}राजम् ।
^{१ २}घर्मः । ^{१ १२}प्रवृक्तः । ^१प्र । ^{१ १}वृक्तः । ^{१ १}तन्वा । ^१सम् । ^१आ
^१नृधे । ^१वृधे । ^{१ २}स्वः । ^१आनशे । ^१महे । ^{१ १}अभिः । ^१स्फू
^१र्जी । ^{१ १}यम् । ^{१ १}द्विष्मः । ^१सम् । ^१षोषा । ^१अभि । ^१स्फूर्ज ।
^१यम् । ^{१ १}द्विष्मः ॥ ११ ॥

^{१ १२}अश्वमिष्टये । ^{१ १२}अश्वम् । ^१इष्टये । ^{१ १२}अश्वदिष्टये ।
^{१ १२}अश्वत् । ^१इष्टये । ^{१ १२}भुवत् । ^{१ १२}जनत् । ^{१ १२}वृधत् । ^{१ १२}करत् ।
^{१ १}धेनुः । ^{१ १२}पयः । ^{१ १}स्वः । ^{१ १२}विश्वम् । ^{१ १२}ज्योतिः । ^{१ १२}विश्वम् ॥ १२ ॥
^{१ १}भद्रम् । ^{१ १}श्रेयः । ^{१ १२}तन्तुः । ^{१ १२}षोतुः । ^{१ १२}सहः । ^१भू
^{१ २}मिः । ^{१ १ १}अन्तरिक्षम् । ^{१ १२}द्यौः । ^{१ १२}महः । ^{१ १२}विश्वेषाम् । ^{१ १}भूता
^१नाम् । ^{१ १२}स्तोभानाम् । ^{१ १ १}इष् । ^{१ १ १}विश्वज्योतिः । ^{१ १}विश्व ।
^१ज्योतिः ॥ १३ ॥

^{१ १२} मद्भि । ^{१ १२} दिवि । ^{१ १२} द्युत् । ^{३ २} द्युतः । ^{३ १} शुक्रम् । शुक्रम्
^१ शुक्रम् । ^{१ १} शुक्रम् । ^३ शुक्रम् । ^१ चन्द्रम् । ^{३ १ १} चन्द्रश्चन्द्रम् ।
^{१ १} इन्द्रम् । ^३ चन्द्रम् । ^१ अन्तरिक्षम् । ^{१२} स्वः । ^{१ १२} दिवम् । ^३ जग
^{१ १२} न्म । ^{१ १} परम् । ^{१ ११} परम् । ^{३ १} ऐरयत् । ^{३ १} यज्ञः । ^{३ १} दिवः । ^{३ १} मूर्ध्ना ।
^३ देवमादनः । ^३ देव । ^{१ १२} मादनः । ^{३ १} घर्मः । ^{१ १२} ज्योतिः । ^३ पृथि
^१ वौ । ^{३ १ १} अन्तरिक्षम् । ^{१ १२} द्यौः । ^३ आपः । ^३ कनिक्रदात् । ^१ सि
^१ न्धुः । ^{१ १२} आपः । ^{३ १ १} मरुतः । ^३ मादयन्ताम् । ^{३ १} घर्मः । ^१ ज्यो
^{१२} तिः । ^{३ १} दिवः । ^{३ १ ३} मूर्ध्ना नम् । ^३ सम् । ^{१ १२} ऐरयन् । ^३ यज्ञः ।
^३ सम् । ^{१ १२} ऐरयन् । ^३ तेजः । ^३ सम् । ^{१ १२} ऐरयन् । ^३ स्वः । ^{१ १२} सम् ।
^३ ऐरयन् । ^{१ १२} ज्योतिः । ^३ सम् । ^{१ १२} ऐरयन् । ^{३ १} यज्ञः । ^{३ १} घर्मः ।
^{१ १२} ज्योतिः । ^{१ १२} तेजः । ^{३ १} घर्मः । ^{१ २} ज्योतिः । ^{१२} स्वः । ^{३ १} घर्मः ।
^{१ १} ज्योतिः । ^{१ १२} ज्योतिः । ^{३ १} घर्मः । ^{१ १२} ज्योतिः । ^{३ १} घर्मः । ^{३ १} घर्मः ।
^{१ १२} ज्योतिः । ^{१ १२} इडाम् । ^३ यच्छ । ^{१ १२} सुस्कृतिम् । ^३ यच्छ । ^{१ १२} मनः ।

^{१ १२} ऋजः । ^१ यच्छ । ^{१ १२} मनः । ^{१ १ १} महिमानम् । ^१ यच्छ । ^{१ १२} यशः ।
^{१ १२} त्विषम् । ^१ यच्छ । ^१ प्रजाम् । ^१ प्र । ^{१ १२} जाम् । ^१ वर्चः । ^१ यच्छ ।
^१ पशून् । ^{१ १२} विशम् । ^१ यच्छ । ^{१ १२} ब्रह्म । ^{१ २} चक्षम् । ^{१ १२} यच्छ ।
^{१२} स्वः । ^{१ १२} ज्योतिः । ^१ यच्छ । ^{१ १२} तेजः । ^{१ १} घर्मः । ^१ सम् । ^१ क्रीडन्ते ।
^{१ १२} शिशुमतिः । ^{१ १ २} वायुगोपाः । ^{१ २} वायु । ^१ गोप्ताः । ^{१ १२} तेजस्वतौ ।
^{१ १ १} मरुद्भिः । ^{१ १२} भुवनानि । ^१ चक्रदुः । ^{१ १२} इन्द्रः । ^{१ २} धेनुः । ^{१ १२} आपः ।
^{१ २} धेनुः । ^{१ १२} भूमिः । ^{१ २} धेनुः । ^{१ १ २} अन्तरिक्षम् । ^{१ २} धेनु । ^{१ २} द्यौः । ^{१ २} धेनुः ।
^{१ १२} परम् । ^{१ २} धेनु । ^{१ २} व्रतम् । ^{१ २} धेनु । ^{१ २} सत्यम् । ^{१ २} धेनु । ^{१ १२} ऋतम् ।
^{१ २} धेनु । ^{१ १२} इडा । ^{१ २} धेनुः । ^{१ २} स्वः । ^{१ २} धेनुः । ^{१ १२} ज्योतिः । ^{१ २} धेनुः ।
^{१ २} तौकम् । ^{१ २} प्रजाम् । ^१ प्र । ^१ जाम् । ^{१ १२} गर्भः । ^१ नः । ^१ वम् ।
^{१ १२} अदध्महि । ^१ आ । ^१ च । ^{१ १२} परा । ^१ च । ^{१ २} पथिभिः । ^{१ १२} चरतः ।
^{१ २} अयम् । ^१ सः । ^{१ १२} शिङ्त् । ^{१ १२} यस्मात् । ^{१ १२} द्यावा । ^{१ १} पृथिवी
^२ इति । ^{१ १२} भुवनानि । ^१ चक्रदुः । ^{१ १२} यस्मात् । ^{१ १२} आपः । ^{१ १२} ऋष

^{१ २२} धयः । ^३ ओष । ^{१ २२} धयः । ^३ भुवनानि । ^{१ २२} चक्रदुः । ^३ यस्मात् ।
^३ समुद्रियाः । ^{१ २} सम् । ^३ उद्रियाः । ^{१ २} भुवनानि । ^{१ २२} चक्रदुः । ^३ यस्मात् ।
^{१ २२} अस्मात् । ^{१ २२} विश्वा । ^{३ २} भूता । ^{१ २२} भुवनानि । ^{३ २} चक्रदुः । ^{१ २२} आपः ।
^{१ २२} येभिः । ^{१२} व्यश्वम् । ^३ वि । ^{१ २२} अश्वम् । ^{१ २२} ऐरयः । ^{१ २२} तेभिः । ^३ वि ।
^३ अश्रुहि । ^१ मदम् । ^{१ २२} येभिः । ^{३ २} भूतम् । ^{१ २२} सद्दः । ^३ सद्दः । ^१ स
^{२२} द्दः । ^३ सद्दः । ^{१ २२} तेभिः । ^{१ २२} तेजः । ^{१ २२} आपः । ^{१ २२} आपः । ^{१ २२} येभिः ।
^{३ १ २} वि । ^{१ २२} अन्तरिक्षम् । ^{१ २२} ऐरयः ॥ १४ ॥

॥ इति प्रथमः प्रपाठकः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

* *^(१) । * *^(१) । * *^(१) । ^१ आ । ^३ नः । ^३ ब्रुवे ।
^{१ २२} रक्षत । ^३ नः । ^{१ २} रक्षितारः । ^३ गोपायत । ^३ गोपायितारः ।

(१) एषोऽंशः—१भा० ४६४ पृष्ठे सुद्धितः ।

(२)—एषोऽंशः—१भा० ४६६ पृष्ठे सुद्धितः ।

(३)—एषोऽंशः—१भा० ४६७ पृष्ठे सुद्धितः ।

* * * * (१) प्रा । जन । दिवम् । अन्तरिक्षम् । पृथि
 वीम् । विश्वभोजसम् । विश्व । भोजसम् । पुरु
 पाः । पुरु । रूपाः । अश्रवः ॥ १ ॥

वाक् । द । दय । वाजम् । वि । अश्रवै ।
 सुधाम । सु । धाम । धाम । मनः । वयः । वर्चः । इह ।
 इडा । आयुः । स्वः । ज्योतिः । ऋतम् । महः । आ
 युर्द्धा । आधुः । धाः । अस्मभ्यम् । वर्चधाः । वर्चः । धाः ।
 देवेभ्य । गावः । वृषभपत्नीः । वृषभः । पत्नीः । वैरा
 जपत्नीः । वैराज । पत्नीः । विश्वरूपाः । विश्व । रूपाः ।
 अस्मात् । रमद्भ्यम् । देवेषु । निधिमान् । नि । धिमान् ।
 अहम् । सु । अन्तः । आ । अर्कः । ज्योतिः ।
 स्वः । धेनुः । कङ्कौ । कौ ॥ २ ॥

(१)—एषोऽंशः—१भा० १६८ पृष्ठे मुद्रितः ।

^{१ १८} सच्चस्वान् । ^{१ १८} सच्चसः । ^{१ २८} पतिः । ^{१ २८} अदिद्यवत् । ^३ स्व
^१ र्जित् । ^३ स्वः । ^१ जित् । ^{३ १ १} वाजसातमः । ^३ वाज । ^{१ १८} सातमः ।
^{१ १८} अदिद्यवत् । ^{१ १८} ऐरयत् । ^{३ १} अपः । ^{१ १८} सम् । ^३ ऐरयत् । ^३ भू
^१ तम् । ^३ ऐरयत् । ^{३ १} अपाम् । ^{१ २८} गर्भः । ^{३ १} अग्निः । ^{१ १८} इडा ।
^{३ १} पृथिव्याः । ^{१ १८} गर्भः । ^{३ १} अग्निः । ^{१ २८} इडा । ^{३ १} अग्निः । ^{३ १} शिशुक् ।
^३ शि । ^१ शुक् । ^{३ १} शुक् । ^३ शिशुक् । ^१ शि । ^१ शुक् । ^{१ २८} तेजः ।
^{३ १ १} शक्रस्य । ^{३ १} शक्रम् । ^{३ २८} तेजः । ^{३ १} सप्राः । ^३ स । ^१ प्राः । ^{१ १८} समी
^३ चीः । ^३ सम् । ^३ इचीः । ^{१ २८} तेजः । ^{१ २८} उषः । ^{३ १} न । ^{३ १} जारः ।
^{३ १८} ऐरयन् । ^३ सम् । ^३ ऐरयन् । ^३ सम् । ^३ अस्वरन् । ^३ प्राक् ।
^{३ १} अन्यत् । ^३ अन् । ^३ यत् । ^{१ २८} अनु । ^३ वर्त्तते । ^{३ १८} रजः । ^३ अ
^{१८} पाक् । ^{१ २८} अप । ^३ अक् । ^{३ १} अन्यत् । ^३ अन् । ^३ यत् । ^{३ १} तमः ।
^{३ १८} अप । ^{३ १} इषति । ^{१ २८} भ्यसा । ^{१ २८} अरुचत् । ^{३ १} घर्मः । ^३ अरुचत् ।

^{१ २} उषसाम् । ^{१ १} दिवि । ^{१ २ २} सूर्यः । ^१ वि । ^१ भाति । ^१ हस ।

^{१ १} हहस । ^{१ १} अर्चिः । ^{१ १ २} शोचिः । ^{१ १ २} तपः । ^{१ १ २} चरः ॥ ३ ॥

^{१ २ २} विश्वा । ^{१ २ २} धनानि । ^{१ १ १} सञ्जित्य । ^१ सम् । ^{१ २ २} जित्य । ^१ वृ

^१ चहा । ^१ वृत्र । ^१ छा । ^{१ २ २} भूर्यासुतिः । ^{१ २ २} भूरि । ^१ आसुतिः ।

^१ उरुम् । ^{१ २ २} घोषम् । ^१ चक्रे । ^१ लोकम् । ^{१ २} वृत्रम् । ^{१ २ २} एभ्यः ।

^{१ १ २} लोकेभ्यः । ^१ नुनुदानः । ^{१ २} वृत्रम् । ^{१ १} जघन्वान् । ^{१ १} अप ।

^१ तत् । ^१ ववार । ^१ यत् । ^{१ १} तमः । ^{१ १} क्षौ । ^{१ १} व्रतम् । ^{१ २} स्वः । ^१ श

^१ कुनः । ^{१ २ २} कपौ । ^{१ २ २} ज्योतिः । ^१ पत । ^{१ २} स्वः । ^१ पत । ^{१ २} अन्तरि

^{१ २} क्षम् । ^{१ २ २} पृथिवीम् । ^{१ १ २} पञ्च । ^१ प्रदिशः । ^१ प्र । ^{१ २ २} दिशः । ^१ अ

^{१ २} षीन् । ^{१ १} देवान् । ^{१ २ २} वर्णम् । ^१ छाउवाक् । ^{१ २ २} आयुः । ^१ यन् ।

^{१ २ २} वयः । ^{१ १} वृत्रहत्याय । ^१ वृत्र । ^१ हत्याय । ^{१ १ १} अधृष्णवे । ^१ अ ।

^{१ २} धृष्णवे । ^{१ १ १} अपूरवे । ^१ अ । ^{१ १} पूरवे । ^१ पृथिवीम् । ^१ च । ^१ वि ।

^१ वर्त्तय । ^{१ १} अन्तरिक्षम् । ^१ सु । ^१ धारय । ^{१ २ २} दिवम् । ^१ वेप ।

^{१ १२} अवेपयः । ^३ अ । ^१ वेपयः । ^१ वृत्रहा । ^२ वृत्र । ^३ हा । ^३ सपत्न
^१ हा । ^३ सपत्न । ^१ हा । ^{१ १} अभिप्रपन्नन्तम् । ^३ अभि । ^{१ १२} प्रपन्नतम् ।
^{१ १२} ओजसा । ^{१ १} खोजसा । ^१ सु । ^{१ १२} ओजसा । ^{३ १} असि । ^{३ १} प्राणः ।
^{३ १ १} प्र । ^१ आनः । ^{१ १२} असि । ^{१ १२} असि । ^३ चक्षुः । ^{१ १२} असि । ^{१ १२} असि ।
^{१ १२} ओन्नम् । ^३ असि । ^{१ १२} असि । ^{१ १२} ज्योतिः । ^३ असि । ^{१ १२} इडाम् ।
^३ गच्छ । ^{१ १२} स्वर्यम् । ^३ गच्छ । ^{१ २} अन्तरित्तम् । ^३ गच्छ । ^{१ १} नाके । ^{१ १} वि ।
^३ भाहि । ^{१२} स्वः । ^३ गच्छ । ^{१ १२} ज्योतिः । ^३ गच्छ । ^{१ १२} अति । ^१ ज्यो
^१ तिः । ^३ वि । ^{१ १२} भाहि । ^{१ १२} अति । ^{३ २} वयः । ^{१ १२} बृहत् । ^{१ १२} विश्राष्टये ।
^३ वि । ^{१ १२} आष्टये । ^३ विधर्मणे । ^३ वि । ^३ धर्मणे । ^{१ १२} सत्यम् । ^{१ १२} ओजः ।
^{१ १२} रजः । ^{१२} स्वः । ^{३ १} भद्रम् । ^{१ १२} सुधा । ^३ सु । ^{१ १} धा । ^{१ १} इषम् । ^१ ज
^{१२} र्जम् । ^{३ १} वृद्धत् । ^{१ १२} यशः । ^{३ १} दिवि । ^३ दधे । ^{१ १२} असौ । ^{१ १२} अयम् ।
^{१ १२} नमः । ^{१ १२} किट् । ^{३ १} मनः । ^{३ १} प्राणः । ^३ प्रा । ^३ आनः । ^{१ १२} चक्षुः । ^३ ओ
^{१२} न्नम् । ^{१ १२} घोषः । ^{३ १} व्रतम् । ^{३ १} पानम् । ^{३ १} चित्तम् । ^{३ १} धीतम् ॥४॥

*^(१) । * * * * *

^२ ऊप् । वि । चि । इ । हए । आयौ ॥ ५ ॥

^{३ १ १ १ १ १ १} अस्मिन् । नृम्णेनृम्णम् । नृम्णे । नृम्णम् । नि ।

^{३ १ १ १ १ १ १ १} धीमहे । रूपम् । वाक् । इयम् । अन्तरिक्षे । सलिलम् ।

^{३ १ १ १ १ १} लेलाय । प्रतिष्ठा । प्रति । स्था । असि । प्रतिष्ठा ।

^{२ १ १ १ १ १ २} प्रति । स्था । वर्चः । असि । मनः । असि । भूतम् ।

^{१ १ १ १ १ १ १} ऋश्यासः । इन्द्र । भुङ् । इति । मघवान् । इन्द्र ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १} भुङ् । इति । भुङ् । इति । प्रभुङ् । प्र । भुङ् । इति ।

^{१ १ १ १ १ १ १} इन्द्रः । तसरपूतः । तसर । पूतः ॥ ६ ॥

^{१ १ १ १ १ १ १} अहम् । अन्नम् । अहम् । अन्नादः । अन्न ।

^{२ १ १ १ १ १ १ १} अदः । अहम् । विधारयः । वि । धारयः । अहम् ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १} सहः । अहम् । सा । सच्चिः । अहम् । सा । स

^{१ १ १ १ १ १ १ १} ज्ञानः । अहम् । वर्चः । अहम् । तेजः । दिशम् ।

(१)—एषोऽंशः—१भा० ४८० पृष्ठे सुद्रितः ।

(१)—एषोऽंशः—१भा० ४८१—४८४ पृष्ठे सु सु दितः ।

दुहे । दिशः । दुहे । दिशः । दुहे । सर्वाः दुहे । मनः ।
 अजयित् । हृदयम् । अजयित् । इन्द्रः । अजयित् ।
 अहम् । अजैषम् । वयः । वयोवयः । वयः । वयः । ह
 पम् । रूपम् । रूपम् । रूपम् । रूपम् । चि । यः । उ ।
 उत् । अपप्तम् । ऊर्ध्वा । नभाः । अकृषि । वि ।
 अद्यौत्सम् । अततनम् । पिन्वस्व । प्रथे । प्रत्यष्टाम् ।
 प्रति । अष्टाम् ॥ ७ ॥

कङ्के । * * * * * (१) फल् । द्यौ । *
 * * * * * (१) । दुघाः । वाक् । ह । प्रजा । प्र ।
 जा । तोकम् । अजीजने । यशः । अक्रान् । भू
 तम् । अततनत् । प्रजाः । प्र । जाः । उ । सम् ।
 अचूकुपत् । पशुभ्यः । * * * (१) । * * * (१) ॥ ८ ॥

(१)—एषोऽंशः—२भा० ४८८ पृष्ठे सुद्धितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ४८९ पृष्ठे सुद्धितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५०३ पृष्ठे सुद्धितः ।

(४)—एषोऽंशोऽपि २भा० ५०३ पृष्ठे सुद्धितः ।

^{१ २२ ११ १२२ १ १२ १२२}
 भ्राज । विश्वस्य । जगतः । ज्योतिः । विश्वस्यै ।
^{१२२ १ १२ १ २२ १२२ १२२}
 जगते । ज्योतिः । * * *^(१) । आयुः । तपः । वर्चः ।
^{१२२ ३ २ ३ २ १ १}
 तेजः । अग्निः । समुद्रम् । सम् । उद्रम् । आ ।
^{१ १ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३}
 क्षयत् । इह । स्वः । वैश्वानराय । वैश्व । नराय । प्र
^{१ १ १ १२ १ १२ ३ १ १२ १२२}
 दिशः । प्र । दिशः । ज्योतिः । बृहत् । इन्दुः । इडा ।
^{३ २ ३ २ ३ २ १ २२ १ २२}
 सत्यम् । द्यौः । भूतम् । पृथिवी । सद्यः । तेजः ।
^{१ २२ १ २२ १ २२ १ २२ ३ २ ३ १ १}
 आपः । उषा । दिग् । ज्योतिः । घर्मः । मरुद्भिः ।
^{१ २२ ३ १ २२ ३ १}
 भुवनेषु । चक्रदत् । भ्राज । आ । भ्राज । ज्यतम् ।
^{३ १ ३ २ १ १ ३ २}
 मे । फश् । फट् । भ्राट् । भद्रम् । श्रेयः । वामम् ।
^{१२२ १ २२ १ २२ १ २२ १}
 वरम् । स्वम् । अस्ति । अभ्राजीत् । ज्योतिः । अध्वा
^{१ २२}
 जीत् । दीदिवः । भस् । * * *^(१) । * *
 * * * * * * * *^(१) ।

(१)—एषोऽंशः—२भा० ५१० पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ५०८ पृष्ठे नवम-मूलात्वेन मुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—२भा० ५०८ पृष्ठे दशम-मूलात्वेन मुद्रितः ।

* * *^(१) । * * *^(१) । दिदीहि । विश्वतः । पृथुः ।

* * *^(१) । अन्तः । देवेषु । रोचसे । भाः ।

* * * * *^(४) ॥ १० ॥

^{१ १२} अथ । ^{१ २२} असम्प्रोक्तानाम् । ^{२ १ २} प्रकृतिः । ^{२ १ २} प्र । कृतिः ।

^{१ २} द्यौ । ^{१ २} द्यौ । ^{१ २} द्यौ । ^{१ २} स्वः । ^{१ २} ज्योतिः । ^{१ २} ज्योतिः । भाः ।

^{१ १२} शिशुः । ^{२ २} वाजी । ^{१ २} अश्वः । ^{१ २} मेधः । ^{१ २} स्ववते । ^{१ २} भूः । ^{१ २} भुवः ।

^{१ २} स्वाऽहरिति । ^{२ २} सत्यम् । ^{१ २} पुरुषः । ^{१ २} ए । ^{१ २} इडा । ^{१ २} अथ ।

^{१ २} इट् । ^{१ २} इडा । ^{२ २} द्यौ । ^{१ २} चः । ^{१ २} वा । ^{१ २} द्यौ । ^{१ २} इडा । ^{१ २} होऽइ ।

^{१ २} होऽ । ^{१ २} वाचा३१ज्वा२३ । ^{१ २} इऽ३४डा ॥ ११ ॥

॥ इति स्तोभग्रन्थे-द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

(१)—एषोऽंशः—१भा० ५१४ पृष्ठे मुद्रितः ।

(२)—एषोऽंशः—२भा० ५१५ पृष्ठे मुद्रितः ।

(३)—एषोऽंशः—१भा० ५१६ पृष्ठे मुद्रितः ।

(४)—एषोऽंशः—१भा० ५१८ पृष्ठे मुद्रितः ।

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ अथ छन्दश्चार्चिक-द्वितीय-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ भारण्ड-साम ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

^५ उदयाम् । ^{१ १} तमसस्पारी^{१२} । ^{१२} ज्योतिःपश्यन्तउत्त
^१ रा^२म् । ^१ स्वःपश्यन्तउत्तरा^२म् । ^{११ २ १} देवन्देवत्रा^{१२}स्त्वर^{३४}
^५ रीम् । ^{१ २२२ १ ३ १} अगन्मज्योतिरुत्तमा^{१२}म् । ^{२ २ २ २} स्वसारः । आतोतुनआतो
^{१ ३२ ४२ ५} तू^{३४} । औहोवा । ^{१२} ओ^{१२ १२}श्वातः । ३ । वातोवातः । २ ।

* ग्रन्थोऽयं मेकसामात्मकः, जेयादिगानग्रन्थात् पृथग्भूतः छन्दश्चार्चिक-मूलक-
त्वात् छन्दश्चार्चिक-परिशिष्टत्वेनैव व्यवह्रियतेऽस्माभिः, किञ्च छन्दश्चार्चिक-परिशिष्ट-
कपस्यारण्यगानस्येवाद्यन्तस्योभ-युक्तत्वात्दीयत्वमपीति द्वितीयत्वेनापीति ।

† पितृयज्ञादावस्य व्यवहारो दृश्यतेऽतोऽसौ पितृसामेत्यपि, पितृपदवर्धितत्वज्ञान
बीजम् ।

^{१ २ २ १ २} वातोनुम्णानिपूश्याः । ^{१ २} यमोहाउ । ^{१ २} ३ । ^{१ २} पितरोहाउ ।

^{१ २ २} ३ । ^{३ १ ३ ५} भारण्डोहाउ । ^{२ १ ३} ३ । ^{२ १ ३} इमाँस्तोर३४माम् । ^{२ १ ३} अर्चति

^{५ १ २ १ २ १ २ २ ४ ५} २३४जा । ^{५ १ २ १ २ २ ४ ५} तावेदसे३ । ^{५ १ २ १ २ २ ४ ५} होइ । ^{५ १ २ १ २ २ ४ ५} होइये३ । ^{५ १ २ १ २ २ ४ ५} ३ । ^{५ १ २ १ २ २ ४ ५} होइये ।

^{१ २ १ २ १ २ १ २ १} ३ । ^{१ २ १ २ १ २ १ २ १} उ२वातः । ^{१ २ १ २ १ २ १ २ १} ३ । ^{१ २ १ २ १ २ १ २ १} वातोवातः । ^{१ २ १ २ १ २ १ २ १} २ । ^{१ २ १ २ १ २ १ २ १} वातोनुम्णानिपुरा

^{२ १ २ १ २ १ २ १ २ १} श्याः । ^{२ १ २ १ २ १ २ १ २ १} यमोहाउ । ^{२ १ २ १ २ १ २ १ २ १} ३ । ^{२ १ २ १ २ १ २ १ २ १} पितरोहाउ । ^{२ १ २ १ २ १ २ १ २ १} ३ । ^{२ १ २ १ २ १ २ १ २ १} भारण्डोहा

^{३ १ ३ ५ २ १ ३ ५ १ २ १ २} उ । ^{३ १ ३ ५ २ १ ३ ५ १ २ १ २} ३ । ^{३ १ ३ ५ २ १ ३ ५ १ २ १ २} रथामी२३४वा । ^{३ १ ३ ५ २ १ ३ ५ १ २ १ २} सम्माहे२३४मा । ^{३ १ ३ ५ २ १ ३ ५ १ २ १ २} मानीषया

^{१ २ २ ४ ५ १ २} ३ । ^{१ २ २ ४ ५ १ २} होइ । ^{१ २ २ ४ ५ १ २} होइये३ । ^{१ २ २ ४ ५ १ २} ३ । ^{१ २ २ ४ ५ १ २} होइये । ^{१ २ २ ४ ५ १ २} ३ । ^{१ २ २ ४ ५ १ २} उ२वातः ।

^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} ३ । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} वातोवातः । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} २ । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} वातोनुम्णानिपुराश्याः । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} यमो

^{१ १ २ २ २ ३} हाउ । ^{१ १ २ २ २ ३} ३ । ^{१ १ २ २ २ ३} पितरोहाउ । ^{१ १ २ २ २ ३} ३ । ^{१ १ २ २ २ ३} भारण्डोहाउ । ^{१ १ २ २ २ ३} ३ । ^{१ १ २ २ २ ३} भ

^{२ ३ ५ १ ३ ५ १ २ १ २ १} द्राही२३४नाः । ^{२ ३ ५ १ ३ ५ १ २ १ २ १} प्रमाती२३४रा । ^{२ ३ ५ १ ३ ५ १ २ १ २ १} स्यासँसदे३ । ^{२ ३ ५ १ ३ ५ १ २ १ २ १} होइ ।

^{२ २ २ ४ ५ १ २ १ २ २ २ २} होइये३ । ^{२ २ २ ४ ५ १ २ १ २ २ २ २} ३ । ^{२ २ २ ४ ५ १ २ १ २ २ २ २} होइये । ^{२ २ २ ४ ५ १ २ १ २ २ २ २} ३ । ^{२ २ २ ४ ५ १ २ १ २ २ २ २} उ२वातः । ^{२ २ २ ४ ५ १ २ १ २ २ २ २} ३ । ^{२ २ २ ४ ५ १ २ १ २ २ २ २} वातीवा

^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} तः । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} २ । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} वातोनुम्णानिपुराश्याः । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} यमोहाउ । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} ३ । ^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १} पि

भा०सा०] कन्दशास्त्रिक-द्वितीय-परिशिष्टम् । ५४५

नरोद्वाउ । ३ । भारण्डोद्वाउ । ३ । अग्नाइसार३४ख्या

इ । माराइषार३४मा । वायन्तवा३ । होइ । होइये

३ । ३ । होइये । ३ । उश्वातः । ३ । वातोवातः । २ ।

वातोनुमणानिपूश्याः । यमोद्वाउ । ३ । पितरोद्वाउ । ३ ।

भारण्डोद्वाउ । ३ । भारण्डा३४औहोवा । ए । वातो

नुमणानिपूरयद्यमःपितरोभारण्डः । २ । ए । वातोनुमणा

निपूरयद्यमःपितरोभाण्डा२ । ई२३४५ ॥ १ ॥

अथ व्याख्यानम्— १ भा० २०३ पृष्ठे दृश्यम् । १

॥ इति भारण्डसाम समाप्तम् ॥

॥ समाप्तञ्च कन्दशास्त्रिक-द्वितीय-परिशिष्टम् ॥

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तच

॥ अथ कन्दभार्चिक-तृतीय-परिशिष्टम् ॥ *

अथवा

॥ अथ तवश्वावीयं साम ॥†

॥ हरिः ॐ ॥

^{१ १ १ १ १ १ १ १} ओं ह २२३४५ । ओं भूः । ओं भूमिर्दिवमन्तरिक्षम् ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १} ओं भुवः । ओं ऋचो यजूंषि सामानि । ओं भार्गो देवस्य

^{१ १ १ १ १ १ १ १} धीमाक्षीर ३४५ । ओं स्वः । ओं प्राणोपानोव्यानः समान

^{१ १ १ १ १ १ १ १} उदानः । ओं धियो योनः प्रचोर ३४५ । ओं महः । ओं

● अथमपि अन्यो द्वितीय-परिशिष्टरूप-भारुख-सामेव वेदादि-ज्ञान-प्रत्याह्वयिः श्रूयते, ततोऽयं तृतीयमेव कश्चित् ।

† अस्य विधायकं ब्राह्मणं नैवं श्रूयते—“तवश्वावीयं प्रयुज्जानः श्रुतिः पुनो ब्रह्मलोकं मभिसम्पद्यते न च पुनरावर्तते न च पुनरावर्तते”—इति ।

जनः । ओंतपः । ओंसत्यम् । ओंपुरुषाः । ओंपरोर
 जोञ्मृतोम् । ओंच२२३४५ । ऊम् । आ२ । दायो ।
 आर३४५ । ओंभूमिरन्तरिक्षन्द्यौः । आंतत्सवितुर्वरेणि
 योम् । ओंजरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ओंबङ्गोओ
 यजोञ्मृतोम् । ओजरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ३ ।
 ओंप्राणोपानौव्यानीसमानउदानः । धियोयोनःप्रचोर३
 ४५ । ओंजरर्क । हाउ३ । होश्वाक् । ३ । धर्मो२
 धर्मः । ३ । धर्मविधर्म । ३ । सत्यज्ञाय । ३ । अतव
 द । ३ । च२२३४५ । ३ ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानं सोमाहुसम्मानेन, नाममी-नामकं-पर्योखोचनेन च ज्ञातव्यम् ।

सा च ऋक्—उत्तरार्चिकस्य ६, १, १० छन्दो प्रथमा । १

॥ इति तवश्यावीथं साम समाप्तम् ॥

॥ समाप्तञ्च तृतीय-परिशिष्टम् ॥

॥ इति छन्दार्चिकः समाप्तः ॥